

שבוע פרשת אמור - בכל העולם

(15 – 21 May 16)

ד' – י"ג אייר תשע"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְוָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֱלִי־מִשָּׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹד: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שָׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבָבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפֹּת דִּגְגֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבָבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֵלֶּה עַל לְבָבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמוֹדְתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, פִּימִי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מִשָּׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כַּנְּפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבָבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִייתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד כְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיָּשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל ילד, בן אב - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבידל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מתורתו או שקבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ כִּי-לִשְׁמֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל-חֲסִדְךָ עַל-אַמְתְּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אֵי-הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵנוּ בִשְׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פַּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזַנֵּי לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יַמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִחַלְכוּ לֹא-יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח בְּמוֹתָם יִתְּיוּ
עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בְּמַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּמַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בְּמַח
בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בְּמַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יב יְהוָה וְכָרְנוּ יִכְרֹךְ
יִכְרֹךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְרֹךְ אֶת-בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִכְרֹךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֹשֵׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשְׁמַיִם
שְׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי-אָדָם: יז לֹא הַמָּתִים יִחַלְלוּ-יָהּ וְלֹא כָל-יְדֵי דוֹמָה:
יח וַיִּנְחֲנוּ | נִכְרֹךְ יְהוָה מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּ-יָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי-הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
חֲבִל־מָוֶת וּמַצְרֵי שְׁאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם-יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְטָה
נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֵלֵהֵנוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי-יְהוָה גָּמַל עָלַי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִיָּד מִן-דְּמָעָה אֶת-רַגְלִי
מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הַיָּמִנִתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָגִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
אִמְרָתִי בַחֲפוּי כָּל-הָאָדָם כֹּזֵב: יב מָה-אֲשִׁיב לִיהוָה כָּל-תְּגֻמּוֹלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס-יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא
וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה
לְחַסִּידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי-אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי-עֲבָדְךָ בֶּן-אַמְתְּךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרִי: יז לֵךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית
יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּ-יָהּ:

אגרות קודש

[י"ב אייר תשי"ז]

...מובן שיכול ללמוד עם התלמידים גם ע"י כתיבה על לוח וכיו"ב. וכבר פשט הלימוד באופן

כזה בכ"מ.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה ונקדשתי בתוך בני ישראל
י"ג אייר, ה'תשכ"ה ה
- (ד) שיחת שבת פרשת אמור
י"ג אייר, ה'תשכ"ה יג
- (ה) לקוטי שיחות פרשת אמור טז
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כ
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור כא
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת אמור כב
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור מז
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת אמור מח
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אמור נז
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם נט
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אמור סב
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור קכז
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור קמג
- (טז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף כב עד דף כח.....קמח
- (יז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כה, איוב פרק א קעו
- (יח) משניות – מסכת פאה
ביאור קהתי.....קעח
- (יט) עין יעקב מסכת סוכה.....קפה
- (כ) מסכת קידושין עם ביאורים
מדף סה עד דף עא קפו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רטז
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רטז
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ריח
- (כד) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רכ
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רכב
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רכג
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב רכג
- (כח) ספר המאמרים ה'תשי"י
אדמו"ר מוהריי"צ רכה
- (כט) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהריי"צ רכו
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ רכז
- (לא) פרקי אבות פרק ג רכח
- (לב) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת אמור רכט
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת אמור רלח
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רלט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּנְקַדְשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם¹, וּמִבְּאֵר
2 אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן בְּלִקְוֵי תוֹרָה² בְּמֵאמֶר חֲסִידוֹת דְּבוּר־הַמַּתְחִיל
3 זֶה³, הַפּוֹתָח בַּפֶּסוּק זֶה "וּנְקַדְשֵׁתִי..." וּנְקַדְשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
4 (צִיּוּי שְׁלֹפֵי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים מִשְׁמַעוֹתוֹ גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ
5 הַלֵּב³ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד דִּישְׁרָאֵל
6 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל) הוּא בְּאוֹפֶן
7 דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה, הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל
8 הַקְדוּשָׁה הָאֱלֹקִית בְּתוֹךְ הַלֵּב הַיְּהוּדִי
9 הִיא תּוֹצֵאָה שֶׁל פְּעוּלַת הָאָדָם
10 וְהַתְּעוּרָוֹת שֶׁלּוֹ לְהִתְקַרֵּב אֶל ה' שְׁהִיא
11 הַפּוֹעֶלֶת אֶת הַהֲתַגְלוֹת מִלְמַטָּה, כִּי
12 שֶׁהַדָּבָר הוּא בְּדֶרֶךְ מִלְמָטָה לְמַעְלָה, כִּי
13 הַהֲתַחֲלָה הִיא פְּעוּלַת הָאָדָם מִלְמָטָה
14 שְׁהִיא הַגּוֹרֵמַת אֶת הַהֲתַעוּרָוֹת
15 וְהַהֲתַגְלוֹת מִלְמַטָּה שְׁלִבָּם שֶׁל
16 יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ
17 לִיפְלֹל בְּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַלֵּב
18 הַיְּהוּדִי צָמָא לְהִתְקַרֵּב לְאֱלֹקוֹת,
19 וְהַצִּיּוּמָאן חוֹק וְגִדּוּל מֵאֵד כְּמוֹ אֵשׁ
20 בּוֹעֵרֶת וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי הוּא לְהִיּוֹת
21 נִכְלָל בְּאֱלֹקוֹת, הֵינּוּ שֶׁהֲרֹצוֹן שֶׁלּוֹ
22 לְדַבּוֹק בְּאֱלֹקוֹת הוּא גַם אִם לֹשֶׁם כִּי
23 עֲלִיו לֹאֲבֹד אֶת הַמִּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית שֶׁלּוֹ
24 (וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בִּסְפֶּר הַתַּנְיָא, פֶּרֶק
25 יט: "... נִרְ ה' נִשְׁמַת אָדָם, פִּירוּשׁ
26 שִׁישְׁרָאֵל הַקְרוּיִים אָדָם נִשְׁמַתָּם הִיא
27 לְמַשֵּׁל כְּאוֹר הַנֵּר שֶׁמִּתְנַעֵנַע תָּמִיד
28 לְמַעְלָה בְּטַבְעוֹ מִפְּנֵי שְׁאוֹר הָאֵשׁ חֲפִץ
29 בְּטַבְעוֹ לִיפְרֹד מִהַפְתִּילָה וְלִידִבֶּק
30 בְּשׁוּרָשׁוֹ לְמַעְלָה בִּיסוֹד הָאֵשׁ הַכִּלְלִי...
31 וְאִף שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִכְבֶּה וְלֹא יֵאִיר כְּלוֹם
32 לְמַטָּה וְגַם לְמַעְלָה בְּשׁוּרָשׁוֹ, אִף-עַל-
33 פִּיכֵן בִּכְךָ הוּא חֲפִץ בְּטַבְעוֹ, כִּי נִשְׁמַת
34 הָאָדָם ... חֲפָצָה וְחוֹזָק בְּטַבְעָה לִיפְרֹד וּלְצֵאת מִן הַגּוֹף וְלִידִבֶּק בְּשִׁרְשָׁה
35 וּמִקּוּרָה בַּה' ... הֵגַם שֶׁתְּהִיָּה אֵין וּאִפְסֵי וְתִתְבַּטֵּל שֶׁם בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי...")
36 וְעַל-יְדֵי-זֶה כְּתוּצָא מֵהַצִּיּוּמָאן וְהַהֲתַעוּרָוֹת שֶׁל הָאָדָם מִלְמָטָה נִמְלֶשֶׁן
37 אַחֲרֵי-כֵן אֲנִי הוֹי' מְקַדְשְׁכֶם, הַמְשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל
38 ה' יִתְבָּרַךְ אֶל תּוֹךְ לִיבּוֹ שֶׁל הָאָדָם מִלְמַטָּה לְמַטָּה.

בס"ד. שבת פרשת אמור, י"ג אייר ה'תשכ"ה*

1 וּנְקַדְשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם¹,
2 וּמִבְּאֵר אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן בְּלִקְוֵי תוֹרָה² בְּמֵאמֶר חֲסִידוֹת דְּבוּר־הַמַּתְחִיל
3 זֶה³, הַפּוֹתָח בַּפֶּסוּק זֶה "וּנְקַדְשֵׁתִי..." וּנְקַדְשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
4 (צִיּוּי שְׁלֹפֵי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים מִשְׁמַעוֹתוֹ גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ
5 הַלֵּב³ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד דִּישְׁרָאֵל
6 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל) הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה, שְׁלִבָּם
7 שֶׁל יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ לִיפְלֹל בְּקְדוּשָׁתוֹ
8 יִתְבָּרַךְ, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְלֶשֶׁן אַחֲרֵי-כֵן אֲנִי הוֹי'
9 מְקַדְשְׁכֶם, הַמְשַׁכֵּת קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ מִלְמַטָּה
10 לְמַטָּה. וּבְזֶה עֲצָמוֹ (בְּהַמְשָׁכָה מִלְמַטָּה
11 לְמַטָּה) שְׁנֵי עֲנִינִים, הַהֲמָשָׁכָה עַל-יְדֵי תוֹרָה
12 וְהַהֲמָשָׁכָה עַל-יְדֵי מִצְוֹת⁴. דְּהַהֲמָשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי
13 תוֹרָה הִיא בְּפְנִימִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת (בְּרוּחָנִיּוֹת),
14 וּבִכְכְרֵי שְׁתֵּיהֶם הַהֲמָשָׁכָה בְּחִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת
15 (בְּגִשְׁמִיּוֹת), הוּא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת⁵. וְזֶה
16 מֵה שְׁאוּמְרִים ג' פְּעָמִים קְדוּשָׁה⁶, דְּקְדוּשָׁה הָא'
17 הוּא הָעֲלָאָה מִלְמָטָה לְמַעְלָה, וְקְדוּשָׁה הַב' וְהַג'
18 הֵם הַמְשָׁכּוֹת מִלְמָטָה לְמַטָּה, עַל-יְדֵי תוֹרָה
19 וְעַל-יְדֵי מִצְוֹת⁵.

1 וּמִמְשִׁיף (בְּהִיּאֹר ל') הַמְּאָמֵר⁷, שְׁג'
2 פְּעָמִים קְדוּשָׁה הֵם ג' מְדִרְגוֹת.
3 (בְּהִיּאֹר ל') הַמְּאָמֵר⁷, (לְאַחֵר הַמְּאָמֵר עֲצָמוֹ, מוֹפִיעַ בְּלִקְוֵי תוֹרָה'
4 'בִּיאוֹר' לְמֵאמֶר בְּדִבוּר־הַמַּתְחִיל "לְבָאֵר הַדְּבָרִים עַל פֶּסוּק וּנְקַדְשֵׁתִי", שֶׁם
5 מְבֹאֵר בְּאִרְכּוֹת עֲנִין "קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁה" וְנִתְבָּאֵר) שְׁג' פְּעָמִים קְדוּשָׁה
6 הֵם ג' מְדִרְגוֹת. קְדוּשָׁה הָא' הוּא כְּתוּרָה בְּחִינַת כְּתָר עֲלִיּוֹן
7 (שְׁלִמְעֵלָה מִחֻמְקָה שְׁהִיא רֵאשִׁית הַסְּפִירוֹת, כֹּשֶׁם שֶׁהַכְּתָר נִתּוֹן מֵעַל
8 אַחֲרֵי-כֵן אֲנִי הוֹי' מְקַדְשְׁכֶם, הַמְשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל
9 ה' יִתְבָּרַךְ אֶל תּוֹךְ לִיבּוֹ שֶׁל הָאָדָם מִלְמַטָּה לְמַטָּה.

(*) יצא לאור בקונטרס י"ג אייר - תש"נ, "לקראת י"ג אייר, יום ה'אָרְצִיטֵט של הו"ח וכו' הרב ישראל ארי' לייב, אחיו של - יבדל לחיים טובים - כ"ק אדמו"ר שליט"א, - לפני מלחמה"ע האחרונה עלה לארץ הקודש. נסתלק בי"ג אייר ה'תשי"ב, בליווערפול, אנגלי', ומנ"כ בעיה"ק צפת תובב"א* .. יום ג', יג אייר, שנת ה'תשנ"ו. (1) פרשטנו כב, לב. (2) סעיף ט (לג, ב). (3) ראה לקו"ת שם סעיף ה (לב, ג) דתוך בני ישראל הוא נקודה הפנימית דהלב. (4) לקו"ת שם סוף סעיף ו (לב, ד). (5) לקו"ת שם סעיף ח (לג, א). ושם, ש"לכן הן ב' בחי' קדוש" (כדלקמן בפנים). (6) ישע"י ו, ג. (7) לג,

(*) תולדותיו - ראה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 68 ואילן [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב). תו"מ - רשימת היומן ע' קמט].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הַפְּתָרִים הַיָּא לֹא כְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת עֲלֵה וְעֲלֹל, סִיבָה וְתוֹצָאָה
 שֶׁהַעֲלֹל הוּא מֵהוּת אַחֵר מִהַעֲלִיָּה, לְמַשֵּׁל, הִשְׁכַּל הוּא 'עִילָה'
 לְהַתְּהוּת הַמִּידוֹת שְׂבָאוֹת כְּתוּצָא מִהִשְׁכַּל, כִּי רִגֵּשׁ נִוֵּלד מִתּוֹךְ הַתְּבוֹנוֹת
 שְׂכִילִת, אֲבָל אֵין דְּמִיּוֹן בֵּין מֵהוּת הִשְׁכַּל לְמֵהוּת הַמִּידוֹת, וְהַמֵּהוּת וְהַתְּכוֹנוֹת
 וְאוֹפֵן הַפְּעוּלָה וְהַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הִשְׁכַּל
 שׁוֹנִים לְחִלוּטִין מֵאֵלָה שֶׁל הַמִּידוֹת
 אֲבָל בֵּין הַתְּתָרִים שְׂכִיל עוֹלָם וּבְכָל
 בַּחֲנִינָה יֵשׁ דְּמִיּוֹן מֵהוּתִי כִּי גַם הַתְּתָרִים
 שְׂבָתוֹךְ סֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת לֹא מִתְּהוּוּם
 בְּסֹדֵר וְהִדְרָגָה כִּי־אֵם שְׂכָל
 הַתְּתָרִים הֵם מֵהוּת אֶחָד¹⁰,
 וְלֹא רַק כְּתָר עֲלִיּוֹן שְׁלֻמְעֵלָה מִהַחֲכָמָה
 הוּא 'כְּתָר' וְנִקְרָא 'קְדוֹשׁ' וְגַם
 לְאַחֲרֵי יְרִידַת הַתְּתָר לְהִיּוֹת
 כְּתָר לְזַעֲרִי־אֲנָפִין הַמִּידוֹת אוֹ
 לְמַלְכוּת שֶׁהִיא הִדְרָגָה הָאֲחֵרונה
 בְּסֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הַסְּפִירוֹת, הוּא
 בְּמֵהוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהִיָּה קוֹדֵם
 (כְּתָר שְׁלֻמְעֵלָה מִחֲכָמָה)
 כְּלוּמֹר, ב'סֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת' הַמְּסוּדֵר
 וְהַהִדְרָגָתִי כָל דְּרָגָה וְכָל בַּחֲנִינָה הִיא
 לְמַטָּה מִזֵּו שְׁמַעֲלִיָּה כִּי הִיא בָּאָה
 יִשְׁרִיּוֹת מִמֶּנָּה (הַבִּינָה מִהַחֲכָמָה,
 הַגְּבוּרָה מִהַחֲסֵד, וְכֵן בְּעוֹלָמוֹת –
 בְּרִיאָה מֵאֲצִילוֹת, יְצִירָה מִבְּרִיאָה וְכוּ')
 אֲבָל לְבַחֲי הַכְּתָר יֵשׁ, כְּבִיכּוֹל, 'סֹדֵר
 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת' מִיּוֹחַד לֵה מְבֹאֵר
 בַּחֲסִידוֹת מְסֻפֵּר קְבֵלָה ש"הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
 הַתְּתָרִים זֶה מִזֵּה" וְכֵאלֵו נִאֲמַר שְׂכָתָר
 דְּבִרְיָאָה מִשְׁתַּלְשֵׁל וְבֵא יִשְׁרִיּוֹת מִכְתָּר
 דְּאֲצִילוֹת מְבִילֵי לְעִבּוֹר דֶּרֶךְ הִדְרָגוֹת שְׂבִינְתִּים וְלִכֵּן אֵין לְהַתְּפַלֵּא שְׂגִם כֹּאשֶׁר
 הַכְּתָר מִתְּגַלָּה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת בְּתוֹר כְּתָר דו"א וְכָתָר דְּמִלְכוּת הוּא עֲדִיין
 נִשְׁאָר 'קְדוֹשׁ' וְנִחְשָׁב 'מֵהוּת אַחֵר' עִם כְּתָר עֲלִיּוֹן שְׁלֻמְעֵלָה מִהַסְּפִירוֹת.
 וְיֵשׁ לִזְמֵר, דְּזֵה שְׂמִבְאָר בְּהַמְאָמָר שְׂג' פְּעָמִים קְדוֹשׁ הֵם
 חֲלוּקִים בְּמִדְּרָגָתָם הֵייוּ שְׂכָל פֶּעַם מִתִּיחַסֵּת לְדִרְגָּה אַחֶרֶת בְּכָתָר
 (כֹּאמֹר) שְׂקְדוֹשׁ הָא' הוּא הַתְּתָר שְׁלֻמְעֵלָה מִחֲכָמָה, וְקְדוֹשׁ
 הַב' וְהַג' הֵם הַתְּתָר דְּזַעֲרִי־אֲנָפִין וְדְּמִלְכוּת), הוּא גַם
 בִּיאֹר עַל הַחִילּוּק בְּאוֹפֵנָם בְּדֶרֶךְ שְׂבָה אוֹתָה בַּחֲנִינָה מְסוּיִת שֶׁל כְּתָר
 נִמְשַׁכֵּת וְבֹאָה לִידֵי גִילּוֹ (שְׂקְדוֹשׁ הָא' הוּא בְּאוֹפֵן דְּמִלְמָטָה
 לְמַעֲלָה, בְּאֻמְצָעוֹת 'הַעֲלָאָה' שֶׁהִיא הַתְּעוֹרְרוֹת שְׂמַתְחִילָה מִצֵּד הָאֲדָם

1 ראשו של האדם), קְדוֹשׁ הַב' הוּא כְּתָר דְּזַעֲרִי־אֲנָפִין הַמִּידוֹת שֶׁל
 2 הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הַנִּקְרָאוֹת "זַעֲרִי אֲנָפִין" (פְּנִים זַעֲרִיּוֹת) כִּי לְעוֹמֵת הַמּוֹחִין
 3 הָעֲלִיּוֹנִים יֵשׁ בֵּהֶם מַעַט אוֹר וְחַיּוּת, וְקְדוֹשׁ הַג' הוּא כְּתָר דְּמִלְכוּת
 4 הַסְּפִירָה הָאֲחֵרונה מִעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת. כְּלוּמֹר, "קְדוֹשׁ" שְׂמַשְׁמַעוֹתָיו נִעְלָה וְנִבְדַּל
 5 הוּא עֲנִיין הַכְּתָר שְׁלֻמְעֵלָה מִהַסְּפִירוֹת
 6 אֲלֵא שְׂבָכְתָר עֲצֻמוֹ יֵשׁ דְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת –
 7 לְמַעֲלָה מִסְּפִירוֹת, בְּתוֹר כְּתָר לְמִידוֹת
 8 וּבְתוֹר כְּתָר לְמִלְכוּת וְלִכֵּן נִאֲמַר שְׁלוֹשׁ
 9 פְּעָמִים "קְדוֹשׁ", כִּפִּי הַשׁוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר.
 10 וְיֵשׁ לִזְמֵר הַבִּיאֹר בְּזֵה עַל־פִּי
 11 הַיְּדוּעַ⁸ בְּתוֹר הַחֲסִידוֹת שְׂקְדוֹשׁ
 12 (בְּכָלֵל בְּאוֹפֵן כָּלִיל, מְבִילֵי לְהִיכַס
 13 לְדִרְגוֹת הַשׁוֹנוֹת שְׂבָדְרָב) קְאִי מְכוּוֹן
 14 עַל 'אוֹר הַסּוֹכֵב', כְּמִבְּאֹר
 15 בְּקִבְלָה וְחֲסִידוֹת שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי בֵּא
 16 לְעוֹלָם בְּשָׁנִי אוֹפֵנִים הַנִּקְרָאִים "אוֹר
 17 הַסּוֹכֵב כָּל עֲלִיּוֹן" וְ"אוֹר הַמְּמַלֵּא כָל
 18 עֲלִיּוֹן". אוֹר הַסּוֹכֵב הוּא הַתְּגַלּוֹת הָאוֹר
 19 הָאִינְסוּפִי הַבִּלְתִּי מוֹגְבֵּל שְׂמֵאִיר עַל כָּל
 20 הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים בְּשׁוּוֹה, בְּדֶרֶךְ
 21 'מְקִיף', וְנִקְרָא 'סוֹכֵב' עַל שֵׁם שְׂמֵאִיר
 22 עַל הָעוֹלָמוֹת 'מְלַמְעֵלָה' מְבִילֵי
 23 לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם, וְאוֹר ה'מְמַלֵּא' הוּא
 24 הַתְּגַלּוֹת הָאוֹר כִּפִּי שְׂבָא בְּגִבּוֹל וְצֻמְצוּם
 25 בְּהַתְּאֻמָּה לְכָל עוֹלָם וְלִכֵּן נִבְרָא לְפִי
 26 עֲנִיּוֹ וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּכָל אַחַד מֵהֶם
 27 בְּפִנְיּוּתִי, וּבְדֶרֶךְ כָּלֵל "קְדוֹשׁ" מְכוּוֹן
 28 ל"אוֹר הַסּוֹכֵב כָּל עֲלִיּוֹן" שֶׁהוּא
 29 קְדוֹשׁ וּמוֹבְדֵל מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
 30 מִהָאוֹר הָאֱלוּקִי ה"מְמַלֵּא כָל עֲלִיּוֹן"
 31 שְׂבָא וְיוֹרֵד מִדְּרָגָה לְדִרְגָּה ב'סֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת' שְׂבָו הַהִמְשָׁכָה וְהַהֲאָרָה
 32 מִמְּדִרְגָּה לְדִרְגָּה הִיא בְּצוּרָה הִדְרָגָתִית כְּמוֹ שְׁלֻשָּׁת שְׁהִטְבַּעוֹת שְׁלֵה אַחוּזוֹת
 33 זוֹ בְּזוֹ. וְלִכֵּן עֵיקַר הַעֲנִיּוֹן דְּקְדוֹשׁ בְּמוֹכֵן שֶׁל "סוֹכֵב" שְׂקְדוֹשׁ וּמוֹבְדֵל
 34 מִהָאוֹר הַמְּדוּר וְהַמּוֹגְבֵּל (קְדוֹשׁ הָא') הוּא בְּכָתָר שְׁלֻמְעֵלָה
 35 מִהַחֲכָמָה (כִּי חֲכָמָה הִיא רֵאשִׁית הַהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת⁹ וְלִכֵּן הִיא
 36 הָרֵאשׁוֹנָה בְּעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת). וְזֵה שְׂגֵם הַתְּתָר דְּזַעֲרִי־אֲנָפִין
 37 וְכְּתָר דְּמִלְכוּת נִקְרָאִים בְּשֵׁם קְדוֹשׁ, וְהֵם, כֹּאמֹר, הַבַּחֲנִינָה הַשְּׁנִייה
 38 וְהַשְּׁלִישִׁית ב'קְדוֹשׁ', וְלִכְאוּרָה לֹא מוֹבֵן אֵיךְ יִתְכַּן "קְדוֹשׁ" וְ"כְּתָר" שְׁלֻמְעֵלָה
 39 מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת (וְלִכֵּן עֵיקַר לְמַעֲלָה מִהַחֲכָמָה) בְּמִידוֹת וּבַסְּפִירוֹת הַמִּלְכוּת שֶׁהֵם
 40 דְּרָגוֹת שְׂבָתוֹךְ סֹדֵר הַהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת? וְהַבִּיאֹר הוּא כִּי הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת

סע"ב ואילך. וראה בארוכה שיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ה [התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1942 ואילך] -
 ביאור בשמו של בעל היאצרייט, והשייכות דשמו לפ' אחרי-קדושים. שיחת פסח שני ה'תשמ"ז [התוועדויות תשמ"ז ח"ג
 ע' 256 ואילך]. [ש"פ אחרי-קדושים ה'תשנ"א (התוועדויות תשנ"א ח"ג ע' 184 ואילך)]. (8) לקו"ת תזריע כב, ג. ובכ"מ.
 (9) שער היחוד והאמונה רפ"ט. ובכ"מ. (10) ראה המשך תער"ב ח"א פע"ט. ח"ב פש"מ. וראה לקו"ת קרח נב, ג. ובכ"מ.

ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם

ז

ביאור בדרך אפשר

44 כמבואר בחסידות שזעיר אנפין היא הירידה הגדולה ביותר של האור האלוקי
45 לעולמות והאור שירד לו"א דאצילות הוא הנמשך אחר כך להחיות את
46 העולמות בריאה יצירה עשייה, כשהוא יורד ונמשך באמצעות מידת
47 המלכות, וכיוון שמדובר בדרגה שהיא עדיין חלק מעולם האצילות הנעלה
48 (עליו נאמר שעם היותו "עולם", בכל
49 זאת הוא "אלוקות ממש")
50 המְשַׁכְּתוֹ היא (רק) בפנימיות
51 העולמות (על-ידי תורה) והוא
52 אינו יורד מעבר לכך, וקדוש הג',
53 שְׂיֻרְד לדרגה יותר נמוכה להיות
54 כְּתָר לְמַלְכוּת שלמטה מהמידות
55 של בחינת זעיר-אנפין (דְּמַלְכוּת)
56 היא שְׂרֵשׁ הַנְּבִיאִים¹¹ כי ורכה
57 עובר האור האלוקי מו"א להחיות את
58 הנבראים, המְשַׁכְּתוֹ היא (גם)
59 למטה יותר, לא רק בפנימיות העולמות
60 אלא גם בחיצוניות העולמות
61 (על-ידי מעשה המצות),
62 כמבואר לעיל.
63 (ג) ומְמַשֵּׁיךְ בְּ(הַבְּיָאוֹר
64 לְ)הַמְּאָמֵר¹², דיבור-המתחיל
65 "ונקדשתי" ב'לקוטי תורה' דְּזֵהוּ מָה
66 דְּאִיתָא מובא בַּמְדָּרֵשׁ¹³ (בְּעֵנִין
67 ג' פְּעָמִים קדוש), מָשָׁל לְבָנִי
68 מְדִינָה שְׁעָשׂוּ שְׁלֹשׁ עֶטְרוֹת
69 כְּתָרִים לְמֶלֶךְ, מָה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ,
70 הַנִּיחַ בְּרָאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם
71 בְּרָאשׁ בָּנָיו, כֹּךְ בְּכָל יוֹם
72 הָעֲלִיּוֹנִים המלאכים מְכַתִּירִים
73 לְפָנָי הַקֶּבֶ"ה ומעטרים אותו
74 כביכול באמירת שְׁלֹשׁ קְדוּשׁוֹת,
75 מָה הַקֶּבֶ"ה עוֹשֶׂה, נוֹתֵן
76 בְּרָאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם בְּרָאשֵׁן
77 שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הִדָּא הוּא
78 דְּכַתִּיב¹⁴ זֶהוּ שְׁכֹתוֹ בְּתוֹרָה שלושה
79 ביטויים של קדושה שאחד מהם
80 מתייחס לקדוש-ברוך-הוא כִּי קְדוֹשׁ
81 אָנִי, ושניים נוספים מתייחסים לבני
82 ישראל וְהִתְקַדְּשָׁתֶם וְהִיָּיתֶם
83 קְדוּשִׁים. הֵינִי דְּכִי קְדוֹשׁ אָנִי הקדושה האמורה על הקדוש-
84 ברוך-הוא הוּא הַעֲטָרָה הַכְתָּר שְׁנוֹתֵן בְּרָאשׁוֹ, וְהִתְקַדְּשָׁתֶם
85 וְהִיָּיתֶם קְדוּשִׁים הֵם שְׁתֵּי הָעֶטְרוֹת שְׁנֵי הַכְתָּרִים שְׁנוֹתֵן
86 הקדוש-ברוך-הוא בְּרָאשֵׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ביאור בדרך אפשר

1 וְקְדוֹשׁ הֵב' וְהֵג' הֵם בְּאוֹפֶן דְּמַלְמַעְלָה לְמַטָּה והתגלות שלהם
2 היא בדרך 'המשכה' שבאה מלמעלה למטה), כפי שהולך ומבאר מדוע
3 הבחינה העליונה בכתר באה בדרך מלמטה למעלה ושתי הבחינות הנוספות
4 באות בדרך מלמעלה למטה. דְּ[אוֹר] הַסּוֹכֵב כל עלמין שבעצם מהותו
5 הוא למעלה מהעולמות והנבראים
6 (פְּתָר) עֲצָמוֹ, בִּינּוֹן שְׁהוּא לְמַעְלָה, וְקְדוֹשׁ הֵב' וְהֵג' הֵם בְּאוֹפֶן דְּמַלְמַעְלָה
7 קְדוֹשׁ וּמוֹבְדֵל לְגַמְרֵי מִסֵּדֵר לְמַטָּה). דְּ[אוֹר] הַסּוֹכֵב (פְּתָר) עֲצָמוֹ, בִּינּוֹן שְׁהוּא
8 הַשְׁתַּלְשׁוּת שְׁבוּ הָאֹר הָאֲלוּקִי יוֹרֵד
9 בצורה הדרגתית ומהווה נבראים
10 מוגדרים ומוגבלים, הַגִּילּוּי שְׁלוֹ
11 בְּאֶדָם הוּא בְּאוֹפֶן כּוֹה שְׁהוּא
12 הָאֵדָם מְפִיר וּמִרְגִּישׁ שְׁזֵהוּ הָאֹר
13 הָאֲלוּקִי שְׁמַתְגַּלָּה בּוּ הוּא עֵנִין
14 שְׁמוֹפְלָא וּמוֹבְדֵל מִמֶּנּוּ וְנַעֲלָה
15 מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, וְלִכְּנָן הוּא הָאֵדָם
16 מְשַׁתְּקָק לְצֵאת מִמְּצִיאוֹתוֹ
17 לְצֵאת מִגְרֵי הַמְּצִיאוֹת וְהַגְּבֻלוֹת
18 שְׁגוּרֹת לֹא לְהִיֹּת מְצִיאוֹת מוֹגְבֵּל
19 וְלִפְלָל כְּמוֹ נֵר הַנִּכְלָל בְּאִבּוּקָה
20 וּמֵאֲבָד אֶת מְצִיאוֹתוֹ כִּישׁוֹת נִפְרֶדֶת
21 בְּהֵעֲנִין הַמוֹפְלָא, וְכֵאֲשֶׁר
22 [אוֹר] הַסּוֹכֵב יוֹרֵד לְהִיֹּת
23 כְּתָר לְזַעֲרֵי-אֲנָפִין אוֹ
24 לְמַלְכוּת, שֶׁהֵם דְּרוֹגוֹת וּבְחִינֹת בְּתוֹךְ
25 'סֵדֵר הַשְׁתַּלְשׁוּת' הַמְדוּר וּמוֹגְבֵּל אֲזַ
26 הַגִּילּוּי שְׁלוֹ הוּא בְּאוֹפֶן
27 שְׁנִמְשָׁךְ וּמַתְגַּלָּה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה
28 כִּי ה'מַטָּה', הָאֵדָם הַתַּחְתּוֹן, קוֹלֵט
29 וּמְכִיל בְּתוֹכוֹ אֶת הָאֹר הַזֶּה. וְעַל-
30 דְּרָךְ-זֶה כְּמוֹ שְׁהוּא בְּעֵינֵין הָאוֹפֶן
31 שְׁבוּ נַפְעֵלַת הַתְּגֻלוֹת הַכְתָּרִים, הוּא
32 בְּנוֹגֵעַ לְקְדוֹשׁ הֵב' וְהֵג',
33 שֶׁהַחֲלוּק בְּאוֹפֶן הַמְשַׁכְּתֶם
34 שְׁבֹאוֹפֶן כְּלָלִי שְׁנֵיהֶם נִמְשָׁכִים עַל יְדֵי
35 הַמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, אֲבָל כְּאִמּוֹר
36 יֵשׁ בִּינֵיהֶם עֲצָמִם הַבְּדִלִים לְגַבֵּי אוֹפֶן
37 הַהִמְשָׁכָה הוּא מְפָנִי שְׁהֵם
38 חֲלוּקִים בְּמִדְּרָגָתָם וְהַהֲבִדִּים
39 בְּדִרְגוֹת הֵם הַיּוֹצֵרִים אֶת הַהֲבִדִּים
40 בְּצוּרַת הַהִמְשָׁכָה וְהַתְּגֻלוֹת. כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר.
41 דְּקְדוֹשׁ הֵב', בִּינּוֹן שְׁהִירֵידָה שְׁלוֹ הִיא יְרִידָה מִכְתָּר שְׁלִמַעְלָה
42 מִהַסְפִּירוֹת הוּא יְרִידָה כּוֹה שְׁנַעֲשֶׂה כְּתָר לְזַעֲרֵי-אֲנָפִין הַמִּידוֹת
43 שְׁבַעֲשֶׁר הַסְפִּירוֹת, כְּנִ"ל (דְּזַעֲרֵי-אֲנָפִין הוּא סוֹף הָאֲצִילוֹת¹¹)

(11) תו"א תרומה פא, ב. המשך תרס"ו ס"ע רפד ואילך. ובכ"מ. (12) סעיף ו (לה, א ואילך). (13) ויק"ר פכ"ד, ח. (14) קדושים יט, ב. כ, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

יְהִיו קְדוּשִׁים "כְּמוֹנִי" בדרגת הקדושה של הקדוש-ברוך-הוא, וכי ניתן להידמות ולהשתוות לקדוש-ברוך-הוא, ולמה יש צורך בפסוק ובלמוד מיוחד לומר שקדושת האדם היא פחות מקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא, ולכן אומר ה'צמת צדק' שהדבר תמוה.

וב'לקוטי תורה' פרשת

נצבים¹⁸ מבואר, בפירוש מאמר

חכמינו ז"ל זה ד"קדושתכם"

קדושתם של בני ישראל שאין לה

דמיון לקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא

היא הקדושה העליונה

שנמשכת מלמעלה למטה ובאה

לידי גילוי עלי-ידי אתערותא

דלתתא התעוררות מלמטה, מצד

האדם דמעשה המצות שהיא

קדושה במידה מוגבלת, כיוון שמעשיו

של האדם, שהם המעוררים וממשיכים

את הקדושה הזו, הם מוגבלים,

"וקדושתו שלמעלה

מקדושתכם" הקדושה של

הקדוש-ברוך-הוא שאין לה דמיון

למעשה האדם היא קדושה

אלוקית נעלית ביותר שאין

אתערותא דלתתא דמעשה

המצות מגעת שם, למעשיו של

האדם בקיום המצוות בדרך 'אתערותא

דלתתא' אין כוח לעורר את המשכת

הקדושה הנעלית הזו ונמשכת

דווקא על-ידי התשובה שהיא

עבודה נעלית יותר מהעבודה הרגילה

של קיום המצוות. וזהו הטעם הפנימי

לכך מה שפעלי-תשובה שבעבר

היו רחוקים והתקרבו לאלוקות הם

למעלה נמצאים בדרגה יותר גבוהה

מצדיקים גמורים¹⁹ שמעולם לא

התרחקו, כי על-ידי התשובה

הם בעלי התשובה ממשיכים

מבחינת קדושתו שלמעלה

מקדושתכם, שהיא דרגה שלא ניתן להמשיך ולגלות על ידי מעשה

המצוות אלא רק בכוח עבודת התשובה כמבואר ב'לקוטי תורה' שם

שעל ידי עבודת התשובה מגלים וממשיכים אור אלוקי ממקור ושושן נעלה

כזה שבדרך כלל 'אתערותא דלתתא' מצד האדם (מעשה המצוות) לא מסוגלת

להגיע לשם.

ויהי עיר, דכמדרש רבה שלפנינו הנוסח המצוי בידינו איתא מובא
הדא הוא דכתיב זהו שכתוב דבר אל כל עדת בני ישראל
קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים, דלכאורה מזה
משמע דשתי העטרות הכתרים שנותן הקדוש-ברוך-הוא בראשן
של ישראל הם האחד -

"קדושים תהיו" (שבסמיכות

ל"כי קדוש אני") והשני -

והתקדשתם והייתם

קדושים¹⁵ (שנחשבים שניהם

"והתקדשתם" ו"הייתם קדושים"

לעטרה אחת ולא שני כתרים

שונים). אבל ב'לקוטי תורה'

מפרש, דשתי העטרות שנותן

בראשן של ישראל הם

והתקדשתם והייתם קדושים,

שלי שני המדרש נחשבים לכתר אחד

וקדושים תהיו (שבסמיכות

ל"כי קדוש אני" למרות

הסמיכות) אינה נמנית

בהעטרות בין שלושת הכתרים אלא

שלושת הכתרים הם: הכתר של

הקדוש-ברוך-הוא - "כי קדוש אני"

ושני הכתרים בראשם של בני ישראל

— "והתקדשתם", ו"הייתם קדושים".

ד) ויש לכאור זה את שני

האופנים בדרשות הפוסקים, האחד לפי

נוסח המדרש, והשני לפי המבואר

ב'לקוטי תורה', על-פי עניין נוסף

מה דאיתא במדרש שם¹⁶,

המוסיף ומביא דרשה נוספת על פסוק

זה קדושים תהיו, יכול

כמוני? האם הכתוב מתכוין לומר

שעל היהודי להיות קדוש כמו הקדוש-

ברוך-הוא תלמוד לומר, הפסוק

ממשיך ואומר ומלמדנו כי קדוש

אני, קדושתו למעלה

מקדושתכם והאדם אכן לא מסוגל

להגיע לקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא. וכתב על דברי המדרש הללו,

אדמו"ר ה'צמת צדק' (ב'אור התורה' ריש ראש והתחלת פרשת

קדושים¹⁷) שזה תמוה דרשת חכמינו ז"ל זו תמוהה. והפונה בזה

דבריו הצמת-צדק (בפשוטו) היא, שהתמיהה היא כי איך שייך

אפילו קסלקא דעתא איך ייתכן אפילו להעלות על הדעת שישאל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 כמובא לעיל, שֶׁאֶפִּילוֹ קִסְלָקָא-דְּעֵתָא שְׂיֵהִיו "כְּמוֹנִי" הוּא
 43 תְּמוּהָ, שֶׁאֶפִּילוֹ מַחֲשָׁבָה שְׁמַעְלָה עַל הַדַּעַת שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל, נִבְרָאִים, יֵהִיו
 44 קְדוּשִׁים בְּדִרְגַּת הַקְדוּשָׁה שֶׁל הַבּוֹרָא הִיא תְּמוּהָ וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה'
 45 אֵיתָא (גַּם לְהַמְסַקְנָא לֹא רַק בְּתוֹר אֲפִשְׁרוּת שְׁנִיתָן לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת),
 46 שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מְמַשִּׁיכִים
 47 הַקְדוּשָׁה דִּ"קְדוּשׁ אָנִי", הֵינּוּ
 48 שֵׁשׁ סוּג שֶׁל עֲבוּדָה בְּעִבּוּרָה הָאֵדָם
 49 שְׁכָן בִּיכּוּלָתוֹ לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת
 50 דְּלִכְאוּרָה הֵם סְכָרוֹת הַפּוֹכוֹת
 51 לְחַלּוּטִין וְאִךְ יִתְחַבֵּן כּוֹז מַחְלוּקָת מִן
 52 הַקְּצָה אֵל הַקְּצָה?
 53 וַיֵּשׁ לִזְמֵר הַבִּיאוֹר בְּזָה,
 54 שְׁבַעֲסָם אֵין כָּאן מַחְלוּקָת אֵלָא דְּמָה
 55 שֶׁכְּתִב ה'צִמְח צֶדֶק' שְׁזָה
 56 תְּמוּהָ, הַכּוֹנֵה בְּזָה הִיא,
 57 שְׁאֵין לָזָה מְקוֹם בְּשָׁכַל
 58 הָאֲנוּשִׁי, וְלֹא זֶה בְּלִבָּד אֵלָא שְׁאֵין לָזָה
 59 מְקוֹם בְּשָׁכַל הָאֲנוּשִׁי שְׁאֵין לָזָה מְקוֹם
 60 גַּם לֹא בְּחֻקָּהּ שְׁלִמְעֵלָה
 61 הַחֲכָמָה הָאֱלוּקִית הָעֲלִינָה. דְּכִינִן
 62 שְׁעַל-פִּי סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 63 [שְׁנִקְבַּע כְּפִי שְׁנִזְרָה חֻקָּתוֹ
 64 יִתְבַּרֵּךְ וְהוּא מַתְנַחֵל כְּמַתְחִיב
 65 מִהַחֲכָמָה הָאֱלוּקִית הָעֲלִינָה]
 66 'נִבְרָא' הוּא בְּאֵין-עֲרוּךְ
 67 לְבּוֹרָא, וְאֵין כָּל מְקוֹם לְדַמּוּן
 68 וְהַשׁוּוּאָה בֵּין נִבְרָא וְבוֹרָא, לִכֵּן כָּל עוֹד
 69 הַדְּבָרִים מַתְנַחֲלִים עַל פִּי הַשְּׁכַל
 70 וְהַחֲכָמָה אֵין שְׁיָךְ אֶפִּילוֹ
 71 קִסְלָקָא-דְּעֵתָא לֹא יִתְכַּן אֶפִּילוֹ
 72 לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת (וְבוֹדָא שְׁאֵין
 73 מְקוֹם לְמַסְקָנָה כּוֹז) שְׂיֵהִיו
 74 "כְּמוֹנִי" וְלִזְמֵר שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל יִכּוּלִים
 75 לְהִיטֵן קְדוּשִׁים בְּקְדוּשָׁה דּוּמָה
 76 לְקְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא. אֲבָל
 77 לְגַבִּי עֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף
 78 שְׁלִמְעֵלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה וְהַמּוֹחִין אֵין שְׁיָךְ שׁוּם גְּדָרִים, דְּמִי
 79 יֹאמֵר לוֹ מָה תַּעֲשֶׂה²¹ וְהַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ לֹא נִתּוֹן בְּשׁוּם
 80 גְּדֵרוֹת. וְכִינִן שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מְגִיעִים 'נִזְעִיגִים' בְּעֲצָמוֹת
 81 אוֹר-אֵין-סוֹף שְׁלִמְעֵלָה מְחַכְמָה [בְּפִדּוּעַ מֵאִמֵּר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 82 בְּמִדְרַשׁ בְּעֵנִין שְׁאֵלָה מָה תַּחִּיהַּ הַתְּקֵנָה שֶׁל מִי שְׁחָטָא לְתוֹרָה כּו']

1 וְלִכְאוּרָה צָרִיךְ לִזְמֵר, דְּהַמְעֵלָה וְהִיתְרוֹן שְׁבַבְעֵלִי-תְּשׁוּבָה עַל
 2 צִדִּיקִים גְּמוּרִים, לְגַבִּי הַדְּרָגָה שְׁמַמְנָה נִשְׁפַּעַת וְנִמְשַׁכַּת הַקְדוּשָׁה אֶף
 3 שְׁגָם בְּצִדִּיקִים יִשְׁנָה הַעֲבוּדָה דְּג' פְּעָמִים קְדוּשׁ, וְקְדוּשׁ
 4 הָא' הוּא קְדוּשׁ אָנִי (קְדוּשָׁתִי שְׁלִמְעֵלָה מְקוּדְשִׁתְּכֶם), וְאֵם
 5 כֵּן לִכְאוּרָה גַּם עֲבוּרָת הַצִּדִּיקִים
 6 מִמְשִׁיכָה הַתְּגִלּוֹת מְקוּדְשָׁתוֹ שֶׁל
 7 הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ, וְלִמָּה
 8 אוֹמְרִים שֶׁהַדְּבָר הוּא רַק בְּכוּחַם שֶׁל
 9 בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה? אֵלָא הַבִּיאוֹר הוּא,
 10 שְׁהַגְלוֹי דְּקְדוּשׁ הָא'
 11 בְּצִדִּיקִים הוּא אֲמַנָּם הַמְשַׁכָּה
 12 וְהַתְּגִלּוֹת מְקוּדְשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ
 13 הוּא בְּאֹפֶן דְּהַעֲלָאָה לְמַעֲלָה,
 14 כְּמִבּוֹרָא לְעִיל לְגַבִּי אֹפֶן הַמְשַׁכַּת
 15 הַכְּתָר שְׁלִמְעֵלָה מִהַסְפִּירוֹת שְׁהִיא
 16 בְּהַתְּעוּרוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה בְּדֶרֶךְ
 17 הָעֲלָאָה, הֵינּוּ שְׁמִשְׁתַּוְּקִים
 18 הַצִּדִּיקִים שְׁעוֹבִדִים אֵת ה' בְּדֶרֶךְ זֶה
 19 לְצִאת מְמַצִּיאוֹתָם לְצֵאת מִגְּדֵר
 20 מִצִּיאוֹתָם, וְמוֹכִינִים לְוֹתֵר עַל כָּל
 21 הַמְצִיאוֹת שֶׁלָּהֶם וְלִפְלָל
 22 בְּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבַּרֵּךְ כְּהַתְּכִלּוֹת נֹר
 23 בְּאִבּוּקָה (וְזָה שְׁנִמְשָׁךְ לָהֶם
 24 כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה, מְבַלִּי לְצֵאת
 25 מִגְּדֵר מִצִּיאוֹתָם, הוּא רַק קְדוּשׁ
 26 הַב' וְהַג' הַכְּתָר שֶׁל הַמִּידוֹת וְהַכְּתָר
 27 שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת שְׁגָם הֵם כְּתָרִים
 28 שְׁקִשׁוּרִים בְּאוֹר אֵין-סוֹף, אֲבָל הַדְּבָר
 29 הוּא כְּפִי שְׁנִמְשָׁכּוֹ לְתוֹךְ הַגְּדֵרִים
 30 וְהַהֲגַבְלוֹת, כְּמִבּוֹרָא (לְעִיל),
 31 וּבְכַבְעֵלִי-תְּשׁוּבָה, גַּם קְדוּשׁ
 32 הָא' הַמְשַׁכַּת הַכְּתָר שְׁלִמְעֵלָה
 33 מִהַסְפִּירוֹת שְׁהוּא עֲנִין קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל
 34 הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא שְׁאֵין לָה דַּמּוּן
 35 לְ"קְדוּשַׁתְּכֶם" הוּא בְּאֹפֶן
 36 דְּהַמְשָׁכָה לְמַטָּה בְּאֹפֶן שֶׁהַדְּבָר
 37 כָּכָל לֹא תִלּוּי בְּעִבּוּרָת הָאֵדָם.
 38 וְצָרִיךְ לְהַבִּין, אֵיךְ אֶפְשָׁר כִּיִּצֵּד יִתְכַּן שְׁתּוּמְשָׁךְ הַקְדוּשָׁה
 39 דִּ"קְדוּשׁ אָנִי לְמַטָּה²⁰ וְהִרִי זֶה קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא
 40 שְׁלִמְעֵלָה מִהַנְּבִרָאִים וְ"קְדוּשׁ" וּמוֹכִיבֵל מֵהֶם לְגַמְרִי?
 41 וְכִיּוֹתֵר אֵינוֹ מוֹכֵן, דְּכ'אוֹר הַתּוֹרָה' לְאֵדְמוֹר הַצִּמְח-צֶדֶק אֵיתָא,

(20) וְלִהְיוֹת, שְׁבִלְקוֹת נִצְבִים בְּדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר מִבְּלָקוֹת בְּפִרְשָׁתָן. דְּבִלְקוֹת בְּפִרְשָׁתָן שְׁקוּדְשׁ הָא' הוּא כְּתָר (דְּבִפְשֻׁטוֹת הוּא אֵרִיךְ), וְבִלְקוֹת נִצְבִים (נב, ג) שְׁקוּדְשַׁתְּכֶם שְׁנִמְשָׁךְ ע"י הַמְצוּוֹת הוּא אֵרִיךְ, וְקְדוּשָׁתִי שְׁלִמְעֵלָה מְקוּדְשַׁתְּכֶם הוּא עֲתִיק. וְאֶפְ"כ מִבּוֹרָא שֶׁם שְׁגָם קְדוּשָׁתִי נִמְשַׁכַּת לְמַטָּה. (21) ע"פ לְשׁוֹן הַכְּתוּב - אִיּוֹב ט, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והמענה היה שאין לו תקנה **שְׁאֵלוּ לְהִקְבֵּה כו' אָמַר יַעֲשֶׂה**
 2 **תְּשׁוּבָה וַיִּתְפַּכֵּר לוֹ²², דְּהִמְצָנָה יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה כו' בָּא דְּוָקָא**
 3 **מִהִקְבֵּה שְׁלִמְעֵלָה מִחֻמְקָה דְּתוֹרָה** שמבחינתה אין לחוטא
 4 **תַּקְנָה], לָכֵן עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, "יָכוֹל כְּמוֹנִי"** והאדם יכול להגיע
 5 לקדושה ברמה כזאת שבדרך כלל אכן
 6 לא יתכן להעלות על הדעת שהיא
 7 קדושה שנברא מסוגל להגיע אליה,
 8 ונמצא שלמעשה דברי הצמח-צדק
 9 שעצם הסברא של קדושה "כמוני" היא
 10 דבר תמוה לא סותרים לדברי אדמו"ר
 11 הזקן שבעבודת התשובה הדבר כן
 12 אפשרי כי אמנם לפי השכל הדבר
 13 תמוה אבל בכוחה של עבודת התשובה
 14 לפעול ולהמשיך גם את מה שלמעלה
 15 מהשכל.
 16 **וְעַל-פִּי־זֶה יִמְתַּק יוֹבֵן יוֹתֵר דְּבַר**
 17 **נוֹסֵף שֶׁלְכַאוּרָה דּוֹרֵשׁ בִּיאור מַה**
 18 **שֶׁמִּפְשָׁטוֹת לְשׁוֹן הַכְּתוּב**
 19 **קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי**
 20 **(ולפי פשוטו פירוש הפסוק הוא**
 21 **שֶׁ"קְדוֹשׁ אָנִי" הוא הַטַּעַם**
 22 **וְהַהֲסָבְרָה עַל "קְדוּשִׁים**
 23 **תִּהְיוּ" כְּלוּמָר שֶׁהַצִּיּוּר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל**
 24 **"קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" נובע מכך שהקדושה-**
 25 **ברוך-הוא (קדוש) וזוהו מִשְׁמַע**
 26 **שֶׁהַצִּיּוּר "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" הוא**
 27 **שֶׁקְדוּשַׁתְּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה**
 28 **לִהְיוֹת בְּדוּמָה לְקְדוּשָׁתוֹ**
 29 **יִתְבָּרֵךְ, ולכאורה איך זה יתכן והרי**
 30 **כאמור הפער בין בורא ונברא הוא**
 31 **באיין-ערוך וללא כל דמיון והשוואה,**
 32 **אבל לפי האמור לעיל הדבר מובן כִּי**
 33 **עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה**
 34 **מְגִיעִים לְקְדוּשָׁה זוֹ ואכן יש**
 35 **בכוחו של יהודי להגיע לקדושה**
 36 **הדומה לקדושתו של הקדוש-ברוך-**
 37 **הוא בעצמו (כביכול). וְלִהְיֵיר**
 38 **מִהִפְרוּשׁוֹ²³ בִּיָּכוֹל כְּמוֹנִי -**
 39 **אשר בנוסף למשמעות הפשוטה של**
 40 **דברי המדרש "כול כמוני" בתמימה, יש גם פירוש חסיד, "יָכוֹל כְּמוֹנִי"**
 41 **בְּנִיחוּתָא היינו שאכן יש בכוחו של יהודי להגיע לקדושה שתהיה דומה**
 42 **לקדושה העליונה.**
- (ה) **וַיֵּשׁ לֹאמַר, דְּשִׁנִּי הַבְּאוּרִים הַאֲמוּרִים לַעֲלִי בְּנוֹגַע לְהַפְסוּקִים**
שִׁבְהֵם נִרְמְזוֹת שְׁתֵּי הָעֲטוּרוֹת שֶׁנֶּתַן בְּרֹאשׁ בְּנִי (אם נִכְלָל
בָּזֶה גַם הַפְּסוּק קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי שֶׁמִּשְׁמַע מִהִמְדַּרְשׁ שֶׁלִּפְנֵינוּ או
שֶׁפְּסוּק זֶה לֹא נִמְנָה בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָרִים הַלּוֹ, כִּי שֶׁמִּבּוּרָא בִּלְקוּטֵי תוֹרָה)
וְשִׁנִּי הַפְּרוּשִׁים בִּיָּכוֹל
כְּמוֹנִי" (האם הכוונה בתמימה או
בניחותא), תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. דְּלִהִפְרוּשׁ לִפִּי הַפִּירוּשׁ שֶׁ"יָכוֹל
כְּמוֹנִי" הוא בְּלִשׁוֹן תְּמִימָה
והמדרש בא לומר שהאדם לא יכול
להיות קדוש בקדושתו של הקדוש-
ברוך-הוא — הַקְּדוּשָׁה
דְּ"קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" נִכְלָלָת
בְּקְדוּשַׁתְּכֶם
מְקְדוּשָׁתִּי, כי פירוש זה מדגיש את
הפער וריחוק הערך הגדול בין
"קדושתכם" של בני ישראל
ל"קדושת" של הקדוש-ברוך-הוא
וְלָכֵן "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" הוא
בְּכָלִל הָעֲטוּרוֹת והוא אחד משני
הַכְּתָרִים שֶׁנֶּתַן בְּרֹאשׁ בְּנִי,
וְלִהִפְרוּשׁ אֲבָל לִפִּי הַפִּירוּשׁ
"יָכוֹל כְּמוֹנִי" בְּנִיחוּתָא
המדגיש שכן יכול להיות דמיון בין
הקדושה של הנברא לקדושה של
הבורא (כי באמצעות עבודת התשובה
עבודת האדם מגעת ו'נוגעת' עד
עצמותו של הקדוש-ברוך-הוא) —
הַקְּדוּשָׁה דְּ"קְדוּשִׁים תִּהְיוּ"
היא הַקְּדוּשָׁה דְּ"קְדוֹשׁ אָנִי"
(שהיא הָעֲטָרָה שֶׁנִּטַּל
לְעֻצְמוֹ) ושניהם שייכים לאותה
בחינה עליונה בכתר, וְשְׁתֵּי
הָעֲטוּרוֹת שֶׁנֶּתַן בְּרֹאשׁ בְּנִי
הֵם "וְהַתְּקַדְּשָׁתֶם וְהִיִּיתֶם
קְדוּשִׁים" שהם שתי בחינות יותר
נמוכות בכתר (כמבואר לעיל
בפרטיות).
ומה שֶׁכְּתוּב בַּמִּדְרָשׁ
שֶׁהַקְּדוּשָׁה דְּ"קְדוֹשׁ אָנִי" היא הָעֲטָרָה שֶׁנִּטַּל לְעֻצְמוֹ, אָף
שֶׁגַם קְדוּשָׁה זוֹ נִמְשָׁכֶת לִישְׁרָאֵל, ואם כן לכאורה איך אפשר לומר
שלפי אחד הפירושים הקדושה של "קדוש אני" והקדושה של בני ישראל

(22) יל"ש תהלים רמז תשב. ועוד. וראה ד"ה שובה ישראל תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' שלח ואילך). ד"ה טוב וישר תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' רעא ואילך [בהוצאת תשנ"ד - ע' קא ואילך]). ד"ה ביוהשמע"צ תער"ב (סה"מ תער"ב-תערע"ו ע' לב). ועוד. (23) מאור עינים עה"פ (מז, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ("קדושים תהיו" האמור בסמוך ל"קדוש אני") מחבורות וכלולות יחד? כדי
 2 לענות על שאלה זו יש לומר, שאכן לאמיתו של דבר אין המשכה של
 3 "קדוש אני" ממש בתוך בני ישראל כי המִשְׁכַּת הַקְּדוּשָׁה ד"קדוּשׁ
 4 אֲנִי בְּעֲלִי-תְשׁוּבָה הִיא (לא מַצֵּד הַמִּצִּיאוֹת שְׁלָהֶם²⁴ ואין
 5 הכוונה שהמציאות שלהם היא
 6 המעוררת את ההמשכה הנעלית הזו, כי
 7 אכן אילו ההמשכה של "קדוש אני"
 8 הייתה באה ונקלטת בתוך גדרי
 9 המציאות שלהם היא הייתה הופכת
 10 לעניין אחר עם "קדוש אני" ונכללת
 11 עימו באותה עטרה אֶלָּא) הסיבה
 12 לכך שבעלי תשובה זוכים שתומשך
 13 בהם בחינת "קדוש אני" היא לפי
 14 שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מִתְגַּלָּה
 15 שְׂרָשׁ הַנִּשְׁמָה שֶׁהוא 'חד' עם
 16 ה'עצמות' ומכאן נובעת
 17 ההתאחדות של הקדושה שלהם עם
 18 הקדושה העליונה. ונמצא, דגם
 19 לְאַחֲרֵי שֶׁהֶעֱטָרָה של "קדוש
 20 אני" יִשְׁנָה בִּישְׂרָאֵל, ונמשכה
 21 אליהם (על ידי עבודת התשובה) הִיא
 22 עדיין בְּרָאשׁוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ (ולא
 23 נִתְּנָה לְאַחֵר, גַּם לֹא לְבָנָיו)
 24 וצדיקו דברי המדרש שאת העטרה הזו
 25 "נטל לעצמו", כי כאמור ההמשכה
 26 היא באופן כזה שלא חל שינוי בגדרי
 27 המציאות שלהם עצמם, והם מצידם
 28 עדיין לא שייכים אליה.
 29 וְיֵשׁ לֹמֵר, דָּוָה שְׁעִנְנָן
 30 הַהַמִּשְׁכָּה דְּקִדּוּשָׁתִּי שְׁלֹמְעֵלָה
 31 מְקֻדְּשֶׁתְּכֶם, מְבֹאֵר לְהִדְיָא
 32 במפורש בְּהִדְרוּשִׁים מאמרי
 33 החסידות דְּפִרְשֵׁת נִצְבִּים, מֵה־
 34 שְׂאִין בֶּן בְּהִדְרוּשִׁים
 35 דְּפִרְשֵׁתְנוּ, פרשת אמור על הפסוק
 36 "ונקדשתי", בָּא עֲנִין זֶה רַק
 37 בְּרִמּוֹ (ומה שֶׁנִּתְּנָה לְהִדְיָא
 38 במפורש בְּדְרוּשִׁים אֵלָּה הוּא
 39 שֶׁהִגִּילֹי דְּקִדּוּשׁ הָא' בדרגה
 40 הראשונה והנעלית (כתר שלמעלה מהספירות) בְּאֶדָם הוּא בְּאֹפֶן
 41 דִּהְעֲלָא מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, שְׂרוּצָה לְצֵאת מִמִּצִּיאוֹתוֹ
- וְלִיפְלֹל בְּקִדּוּשׁ שׁוֹהֵי עֲבוֹדַת הַצִּדִּיקִים), הוּא, כִּי בְּפִרְשֵׁת אֲתֶם
 נִצְבִּים הַיּוֹם, שְׁקוּרִין בקריאת התורה קוֹדֶם רֹאש־הַשָּׁנָה²⁵,
 הוּא זְמַן הַתְּשׁוּבָה ולכן במאמרים של פרשת ניצבים מדובר על המעלה
 המיוחדת שאפשר להגיע אליה דווקא על ידי עבודת התשובה. ובפֶּרֶט לפי
 הַמְּבֹאֵר ב'לקוטי תורה'²⁶
 שֶׁהַתְּשׁוּבָה ד'-אֲתֶם נִצְבִּים
 הַיּוֹם כּוֹלְכֶם לְפָנֵי הַיְי' גו'
 התוכן הפנימי של עבודת התשובה הזו
 הוּא שְׁכַל הַנִּשְׁמוֹת של כל בני
 ישראל ("כולכם") מִתְעַלֵּוֹת
 לְמַעְלָה בְּמִקּוֹר חוּצָכֶם הַשּׁוֹרֵשׁ
 והמקור האלוקי שממנו נחצבו
 הנשמות.
 וְלִכְן בְּהִדְרוּשִׁים מאמרי החסידות
 דְּפִרְשֵׁת נִצְבִּים מְבֹאֵר לְהִדְיָא
 במפורש עניינה של הַהִמְשָׁכָה
 דְּקִדּוּשָׁתִּי שְׁלֹמְעֵלָה
 מְקֻדְּשֶׁתְּכֶם²⁷, וכיצד גם היא
 נמשכת ומתגלה באדם כִּי עַל-יְדֵי
 שְׂנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַלֵּוֹת
 לְמִקּוֹר חוּצָכֶם ומגיעות לשרשם
 האלוקי למעלה נִמְשָׁךְ לָהֶם גַּם
 הַעֲטָרָה שְׁנִטֵּל לְעִצְמוֹ (כנ"ל
 סְעִיף ה) והקדושה שלהם היא חלק
 מכתר והעטרה של "כי קדוש אני".
 וּבְהִדְרוּשִׁים ואילו במאמרי
 החסידות דְּהַפְּרָשִׁיּוֹת שְׁקוּרִין
 בִּימֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר, פרשת
 אמור בה מופיע הפסוק "ונקדשתי",
 ופרשת קדושים בה מופיע הציווי
 "קדושים תהיו", הנה כיוון
 שֶׁהַעֲבוּדָה דְּסְפִירַת הָעוֹמֵר
 הִיא (לא בְּאֹפֶן דִּדִּילּוּג
 תְּשׁוּבָה²⁸ שהיא התעלות שלא
 בסדר והדרגה אלא במעבר קיצוני)
 אֶלָּא אֲדִרְבָּא) ספירת העומר היא
 עבודה בְּסִדֵּר וְהִדְרָגָה (יוֹם
 אֶחָד, שְׁנֵי יָמִים, וְכו')
 וההתעלות היא שלב אחר שלב ולא
 מעבר ודילוג קיצוני), בָּא עֲנִין זֶה דִּהַמִּשְׁכַּת קִדּוּשִׁי שְׁלֹמְעֵלָה
 מְקֻדְּשֶׁתְּכֶם רַק בְּרִמּוֹ.

24) כי הגילוי דקדוש הא' (קדוש אני) ששייך למציאות האדם הוא רק באופן דהעלאה (שירצה ליכלל) ולא באופן דהמשכה.
 25) תוס' - מגילה לא, סע"ב. טושו"ע אר"ח סתכ"ח ס"ד. לקו"ת ר"פ ניצבים (מד, א). 26) שם. 27) ואולי י"ל, דזהו גם
 מהביאורים ע"ז שבלקו"ת ניצבים גם הדרגא דקדושתכם ש"ע המצוות היא נעלית יותר (ראה לעיל הערה 20) - כי ע"י
 התשובה, התומ"צ הם באופן נעלה יותר. 28) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, א. ד"ה שובה ישראל ה'תשל"ו (תורת
 מנחם - ספר המאמרים תשרי ע' פג ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בניסן בתור תיקון והשלמת החסר הוא ענין התשובה. וכמבואר
בארוכה במקום אחר³¹ דפסח ראשון הוא ענין עבודת
הצדיקים, בהתאם למבואר בתורת החסידות בהרחבה שבחודש ניסן עיקר
העבודה היא בדרך 'המשכה' שהיא עבודת הצדיקים (וכפי שהיה ביציאת
מצרים עצמה כאשר נגלה עליהם מלך
מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא
וגאלם' בהתעוררות מלמעלה למטה,
ובחודשי אלול ותשרי עיקר העבודה
היא עבודת התשובה מצד האדם בדרך
העלאה מלמטה למעלה) ופסח שני
הוא ענין עבודת התשובה.
ולכן גם בהדרושים דפרשת
אמור מרומז הענין דהמשכה
קדושתו שלממלה
מקדושתכם, "יכול פמוני"
בניחוחות שהיא המשכה והתגלות
שאפשרית רק בכוחה של עבודת
התשובה, אלא שבמאמרי החסידות
של פרשת אמור הדבר נזכר רק ברמז
ואילו במאמרים לפרשת ניצבים העניין מבואר בצורה מפורשת, כמבואר
לעיל.

ויש לומר, דזה שמוכא בדרושים אלה ענין זה ברמז
על-פלפנים, למרות שאם הכוונה היא להדגיש את סדר העבודה כפי
שהוא בימי ספירת העומר לכאורה לא היה צריך להזכיר את סדר העבודה
הזה כלל הוא כי ספירת העומר הוא ענין ברור נפש
הבהמית²⁹, כמבואר בהרחבה
בתורת החסידות שלכן קרבן העומר
היה משעורים, מאכל בהמה, ולכן
העבודה הרוחנית של ימי ספירת
העומר קשורה לבירור כל פרט ופרט
מהמדות של הנפש הבהמית (מ"חסד
שבחסד" עד "מלכות שבמלכות")
והעלאה לקדושה וברור נפש
הבהמית הוא פניני
התשובה³⁰ שגם היא עבודה של
בירור והעלאה של עניינים בלתי
רצויים.
ויש להוסיף, דפרשת אמור
שבה נאמר "ונקדשתי בתוך בני
ישראל" קורין ברוב השנים
בשבת ששמיכות לפסח שני, י"ד באייר דפסח שני שהוא יום
שנקבע להקרב קרבן פסח במיוחד עבור מי שלא הקריב בפסח ראשון ב"ד

(29) לקו"ת ויקרא ג, א. פרשתנו לה, ד. הנסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים אייר ע' רסד הערה 4. 30) תו"א מקץ לג, ב. ושם, שלכן ע"י בירור נה"ב נמשך הגילוי דקדושתו שלמעלה מקדושתכם. וראה שם לד, ריש ע"ג בענין ספירת העומר. 31) לקו"ש חלק ח"י ע' 119 ואילך. ובכ"מ.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמוד ב

אמר אבי, בולח - כל משפחות כהונה אלו יתכן בשורא
דבנדרדעא - בתוך חומת העיר נהרדעא. מבארת הגמרא: ושמאל
הסובר שעזי פנים שבכהנים פסולים הם פליגא דרבי אלעזר, דאמר
רבי אלעזר, אם ראתי כהן שנוהג בעזות מצה, אל תתרחק אתריו
שמה יש פסול במשפחתו, כיון שדרכם של הכהנים להיות בני
מריבה ולנהוג בעזות, שנאמר (הושע ד ד) 'ועמד כמריכי בתן', הרי
מעיד הכתוב שהכהנים בעלי ריב.
חזרת הגמרא לענין נושא אשה פסולה: אמר רבי אבין בר רב אדא
אמר רב, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו - פסולה לו, בשתקדוש
ברוך הוא משרה שכינתו, מעיד על כל השבטים שהם משלו, ואין
מעיד עליו, שנאמר (תהלים קכב ד) 'שבטי יה, עדות לישראל',
כלומר, שמעיד על אלו שהם ישראל שהם משלו, ודורשים את
הפסוק כך, אימתי הו עדות לישראל שהם משלו, בומן שהשבטים
'שבטי יה' - כשהם מיוחדים לו ונושאים נשים מיוחדות וכשרות.
אמר רבי חמא ברבי חנינא, בשתקדוש ברוך הוא משרה שכינתו על
ישראל, אין משרה אלא על משפחות מיוחדות שבישראל, שנאמר
(ירמיהו ל כה) 'בעת ההיא נאם ה', אהיה לאלהים לכל משפחות
ישראל, וכיון ש'לכל ישראל' לא נאמר, אלא נאמר 'לכל משפחות
ישראל', למדים שאין השראת השכינה אלא על משפחות
מיוחדות וכשרות שבישראל.

מוסיפה הגמרא לבאר: נאמר בהמשך הפסוק (שם) '[והמה] יהיו לי
לעם'. אמר רבא בר רב הונא, זו מעלה יתירה שיש בין ישראל לגרים,
דאילו בישראל בתיב בהו בתחילת הפסוק (ירמיהו לא לב) 'והייתי
להם לאלהים' ורק בהמשך נאמר '[והמה] יהיו לי לעם', והיינו,
שבתחילה משרה הקדוש ברוך הוא את שכינתו עליהם אף על פי
שאינם נוהגים כעמו, ומתוך שמקרב אותם ישונו לנהוג כעמו,
ואילו בגרים בתיב (שם ל בא"ב) 'מי הוא זה ערב את לבו לנשות
אלי נאם ה', ובתחילה נאמר 'והייתם לי לעם' ורק בהמשך נאמר
'ואנכי אהיה לכם לאלהים', והיינו, שבתחילה ייטיבו הגרים את
מעשיהם ויתקרבו אל ה', ורק אחר כך יקרבם ה'. ובזה עדיפה
מעלת ישראל על הגרים.
אמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כספחת - כנגד צרעת הנקרא
'ספחת' וקשה לאדם הנגוע בו, שנאמר (ישעיה ד א) 'ונגלה הגר
עליהם ונספחו על בית יעקב', וממנה דבתיב הקא - לענין גרים
'ונספחו', ובתיב הקם (ויקרא יד נו) בענין הנגעים 'לשאת ולספחת',
למודים שדימה הכתוב את הגרים לנגע הספחת. והיינו משום
שהגרים אינם זדירין במצוות ודישראלים הרגילים אצלם לומדים
ממעשיהם.
אמר רבי חמא בר חנינא, בשתקדוש ברוך הוא

בס"ד. שיחת שבת פרשת אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "אמור אל הכהנים", "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים" - דכיון שנאמר "אמור¹ אל הכהנים", אי אפשר לפרש שהכפל ד"אמור ואמרת" הוא "להזהיר בית-דין על הכהנים", ועל-כן צריך לומר, שגם האמירה השניה היא אל הכהנים - "להזהיר גדולים על הקטנים"²; ומה שמשה הזהיר בית-דין על הכהנים, היה זה מדעת עצמו, והיינו, שאף שמצד ציווי הקדוש-ברוך-הוא אין צורך להזהיר בית-דין על הכהנים ש"זריזין הן"³, מכל-מקום, הוסיף משה סייג לזרזם גם בנוגע לענינים שאינם שייכים לעבודת הכהונה⁴. והענין בעבודה: מצד ניצוץ בורא המלוכש ביחידה, אין צורך בזירוזו, אבל מצד בחינת החכמה שבנפש, ששם שייך ענין השינה, יש צורך בזירוז; לא פעולה בדרך חידוש, אלא רק להעירו משנתו, ובלשון כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁵: "ניט פארשלאפן" קודם אור היום⁶ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ז עמוד 61 ואילך.

* * *

ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ונקדשתי בתוך בני ישראל גו' (הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א).

* * *

ג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷ "ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן", "שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה כו" - דלכאורה, אף שזהו שבחן של כלל ישראל, יש בזה משום גנותה של בת ישראל, והרי אין לוותר על הפרט בשביל הכלל⁸, ועל-כן צריך לומר, שזהו גם

אף שבלאה"כ כולם טמאי מתים (ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ד. וש"נ. לקו"ש חכ"ח ע' 137. וש"נ); וכן בעבודת כל אחד מישראל - "ממלכת כהנים" (יתרו יט, ו) - שבכל מעמד ומצב צריכים להזהר גם בדקדוק קל של דברי סופרים והידור מצוה (וגם אם אין רצונו בכך - "על כרחם יקדישום ב"ד לכך", כיון שלא יכול להיות מעמד ומצב ש"ככל הגוים בית ישראל") - כיון שענין הטהרה אינו באופן של חידוש, אלא כמו יקיצה משינה בלבד (כדלקמן בפנים), שאז מתבטלת הטהרה בדרך ממילא.

וכן דובר אודות מי שכבר נטמא, שמשה רבינו פועל אצלו ענין הטהרה, ועד"ז בנוגע לאתפשטותא דמשה שבכל דרא, ובדורנו הרי זה רבינו נשיאינו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששולח שלוחים לטהר כו' (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ו ע' 39 ואילך. וש"נ).

(5) סה"ש תרצ"ט ס"ע 316 ואילך.

(6) כמשנ"ת בארוכה בהמכתב - בקשר עם מלאות עשר שנים להתיסדות צעירי אגודת חב"ד (אג"ח חכ"ג ע' שעח ואילך).

(7) פרשתנו כד, יא.

(8) ואף ש"יחיד ורבים הלכה כרבים" (ברכות ט, א. וש"נ) - הרי התכלית היא (לא לבטל את דעת היחיד**, אלא אדרבה) לפעול שגם דעת היחיד תשתנה ותסכים לדעת הרבים (ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 112 ובהערה 33). ולהעיר, שענין זה יכול להיות

(1) דובר גם אודות הלשון "אמור", אמירה בלשון רכה, ולא דיבור בלשון קשה (כמו "דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות" (מקץ מב, ל), ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ריש פרשתנו (ח"ג פח, ב)) "אמור על הכהנים, בלחישו" - אף שלכאורה יש צורך בלשון קשה דוקא, לפי שמדובר אודות ענין הטומאה*, שזהו"ע שאינו מובן ע"פ שכל (ראה רמב"ם סוף הלכות מקוואות) - דכיון שכהן הוא איש החדש (ובהתאם לכך גם עבודת הכהנים היא בחשאי, לא כמו עבודת הלויים בשירה וזמרה (ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ריש ע' 289. וש"נ)), אין צורך בלשון קשה כדי לפעול עליו, אלא יכולים לפעול גם בקו הטוב כו'.

(2) בענין זה נאמר גם שאין לטעון: מה רוצים מילד קטן?! - יש להמתין עד שיגדל בחכמה בינה ודעת, ואז יתבונן בעצמו בגדלות הא"ל ושפלות האדם (כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע (או"ח רסצ"ח. וש"נ) שלפני כל תפלה צריך להתבונן בגדלות הא"ל ושפלות האדם), אלא צריך לידע שזוהי האחריות של הגדולים, שעליהם מוטל החיוב להזהיר גם את הקטנים, ודוקא ע"י שמזהירים את הקטנים - מקבלים הגדולים עצמם את הציווי וכמו במ"ת, שנתנית התורה לבני"ה היתה ע"י שאמרו "בנינו ערבים בעדנו" (ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א)).

(3) שבת כא, א. וש"נ.

(4) דובר גם אודות הזהירות דכהנים מטומאה גם בזמן הזה,

(*) נתבאר גם שהציווי "לנפש לא יטמא גו' כי אם לשארו הקרוב גו'", הוא לכאורה היפך הטבע כפי שצריך להיות ע"פ תורה - דכיון שישנו הציווי (קדושים יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' משיחותיו, שצערנו של הזולת צריך להיות כמו הצער שלו (ראה סה"ש תש"ה ע' 73), א"כ, למה יר"י חילוק בין "שארו הקרוב אליו" לשאר בני", שמותר להיטמא רק למי שהוא קרוב אליו מצד הגוף - היפך ההנהגה דנפשם עיקר וגופם ספל, שריא המביאה לידי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" (ראה תניא פל"ב).

(**) ולהעיר שברכת "חכם הרוים" היא דוקא על ששים ריבוא מישראל, לפי "שאיין דעתם דומה זה לזה" (ברכות נח, א).

1 שבחה של שלומית בת דברי, כי נוסף לכך שגם היא (היחידה מכל בנות ישראל⁹) נכשלה רק באונס,
2 הנה ממנה¹⁰ למדים כל ישראל¹¹ גודל הזהירות בענין הצניעות¹², אפילו אם אין זה ענין של פריצות,
3 אלא הנהגה בסבר פנים יפות כלפי כל אחד ("שואלת בשלום הכל"), שגם זה יכול להשפיע לרעה¹³ על
4 זרעה¹⁴ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵ ב'לקוטי שיחות' שם עמוד 67 ואילך.

* * *

5 ד. על הפסוק "ויניחוהו במשמר גו"¹⁶, איתא בתרגום ירושלמי, שענין זה הוא אחד מד' הדינים
6 שמשה לא ידע, והוצרך לשאול מהקדוש-ברוך-הוא: שנים דיני נפשות - מקלל (בפרשתנו) ומקושש
7 עצים, ושנים דיני ממונות - בנות צלפחד ופסח שני.

8 וכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מובן, שכאשר כמה ענינים באים ביחד, בודאי יש קשר ושייכות
9 ביניהם.

10 ובכן: אודות השייכות שבין בנות צלפחד ופסח שני - ידובר בעזרת ה' יתברך מחר¹⁷.

* * *

12 שהרי ענין הצניעות שייך לא רק לנשים, אלא גם
לאנשים. ושייך במיוחד עתה - כשמתקברים לימי הקיץ (ראה גם
תורת מנחם ח"מ ע' 218 ואילך. וש"נ).

13 ועד"ז לאידך גיסא, בנוגע להנהגה בתכלית הצניעות -
כמסופר בגמרא (יומא מז, א) "שבעה בנים היו לה לקמחית,
וכולן שמשו בכהונה גדולה, אמרו לה חכמים מה עשית שזכית
לכן, אמרה להם, מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי".

14 ועפ"ז יש לבאר מ"ש "ושם אמו גו" רק לאחר
ש"ויביאו אותו אל משה", ולא מיד בהתחלת הסיפור (כאשר
"ויצא גו", "מעולמו יצא" (פרשתנו כד, י"ד ובפרש"י)) - כי
כאשר הביאו אותו אל משה שישפוט אותו על החטא, ה' משה
תמה: איך יתכן שאיש ישראל יכשל בחטא כזה?! - ובגלל זה
עלה בדעתו שצריך לברר מי הם הוריו... ואכן נתברר ש"שם אמו
שלומית בת דברי", וממנה יצא בן כזה כו'.

ולהעיר, שכאשר מביאים אותו אל משה, הנה להיותו נשיא
ישראל, לא מסתפק משה בכך שפוסק את דינו של המקלל, אלא
מעמדו ומצבו של המקלל נוגע לו, ומרחם עליו*** - כפי שאומר
בתורה שבע"פ (ויק"ר סוף פרשתנו (ובפי' מהר"ו)) שעז"נ
(קהלת ד, א) "ושבתי אני ואראה .. דמעת העשוקים .. מיד
עושקיהם כח .. ואין להם מנחם", "אביו של זה בא על הערוה,
זה מה חטא ומה איכפת לו" (מה לו לסבול ולחוש על חטא
אביו), ואעפ"כ, "מיד עושקיהם כח, מיד סנהדרי גדולה .. שבאה
עליהם מכחה של תורה ומרחקתן .. לא יבוא ממזר בקהל ה'",
ומסיים, "ואין להם מנחם, אמר הקב"ה עלי לנחמן .. לעתיד לבוא
כו" (שאו יהיו טהורים).

15 בשילוב שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו.

16 פרשתנו כד, יב.

17 שיחת יום א' פ' בהר, י"ד אייר - בכינוס של נשי ובנות
חב"ד ס"ז ואילך (לקמן ס"ע 300 ואילך).

גם עי"ז שמתעלים לדרגא נעלית יותר שבה אין חילוקי דעות,
וכמו בנוגע לב"ש ובי"ה, שאף שחילוקי הדעות שביניהם הם מצד
שרש נשמתם ממדת החסד או ממדת הגבורה, מ"מ, בהיותם
בדרגת שמעי' ואבטליון שמהם קיבלו שמאי והלל, אין חילוקי
דעות ביניהם (ראה גם תורת מנחם חכ"ב ע' 33. וש"נ). ולהעיר
גם ממארוז"ל (במדב"ר פי"ב, ח. וש"נ) על הפסוק (איוב כה, ב)
"עושה שלום במרומיו", בנוגע ל"מיכאל שר של מים וגבריאל
שר של אש", בגלל ביטולם* לדרגא שלמעלה משניהם (ראה
תניא אגה"ק סי"ב. לקו"ת פרשתנו לח, א. ובכ"מ).

9 כפי שהקב"ה בעצמו שולל את טענת האומות "אם בגופם
היו (המצריים) מושלים, קל וחומר בנשותיהם" - עי"ז ש"הטיל
הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה (היינו, לא רק
ו"ה שבשם, אלא ו"ה שבשם), לומר, מעיד אני עליהם שהם בני
אבותיהם" (פרש"י פינחס כו, ה).

אך על זה טוען הס"מ, שבאופן כזה נוטלים מבני" את ענין
הבחירה? ! - ולכן, בהכרח שתהי' לו איזו אחיזה כו** - עכ"פ
בנוגע לשלומית בת דברי למטה דן, מהירודין שבשבטים, וגם
אצלה - רק באונס כו', כדלקמן בפנים.

10 וכיון שלמדים זאת ממנה, הרי יש לה חלק בדבר. -
ולהעיר גם מהמבואר בקונטרס לימוד החסידות (פי"ב) בענין
"שנים אוחזין בטלית" (ב"מ בתחלתה), בנוגע למצוה ששנים
טוענים שיש להם חלק בה.

11 להעיר גם ממה שמצינו בנוגע למקושש עצים, ש"לשם
שמים נתכוין", "כדי שיהרג ויראו אחרים" (תוד"ה אפי' - ב"ב
קט, סע"ב) - דכיון שעל ידו "כל ישראל ישמעו ויראו", יש לו
זכות כו'. אלא, שהמקושש עשה זאת במלאכת שבת, כי מלאכת
מחשבת אסרה תורה, וכיון שבנדוד היו לו מלאכה שאינה צריכה
לגופה, נמצא, שלא חילל שבת כלל (חדא"ג מהרש"א סע"א.
וראה לקו"ש חכ"ח ע' 94 ואילך. וש"נ).

(*) ובפרטיות יענם ד' מדריגות באופן הביטול: (א) שנותן מקום לזולתו (שזורי גם מדריגה נעלית), (ב) שמקבל מהזולת, (ג) שמרגיש שלולי הזולת
חסר בגלימותו, (ד) שאינו מציאות של זולת כלל, כיון שמתאחדים יחדיו (ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 260 ואילך. וש"נ).

(**) ועד שמצינו בנוגע להתגלות תורת הבעש"ט ע"י רבינו הזקן, שהס"מ טען שע"י תורת החסידות תתבטל מציאותו, ובמילא גם התכלית
שבבשביה נברא, ולכן ה' צורך ליתן לו איזו אחיזה - בענין הקטרוגים וההתנגדות כו' (ראה גם סי' בעש"ט עה"ת פ' קרח אות ו, ובהערות שם.
וש"נ).

(***) להעיר גם מפתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע - נשיא בישראל - בנוגע למארוז"ל (ברכות לג, א) "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו":
עד כמה גדולה הרחמנות על מי שאפילו התורה אומרת שאסור לרחם עליו (ראה גם לעיל ע' 225. וש"נ).

- ה. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ובני ישראל עשו", "כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר, דחיה רגימה ותליה" - שממה שנאמר "ובני ישראל עשו", מוכח, שבתחילת הפסוק מדובר רק אודות "כל השומעים", וכאן מוסיף שכל העדה עשו "כל המצוה האמורה בסקילה"¹⁸ במקום אחר: "דחיה ותליה (מה שאין כן סמיכה שצריכה להיות על-ידי השומעים), וגם רגימה - דכיון שלא מת מהאבן הראשונה ("וירגמו אותו אבן"¹⁹, לשון יחיד²⁰) דהשומעים, רגמוהו גם כל ישראל. ורש"י משמיט "לא תלין"²¹, כיון שאין זה גדר בסקילה, אלא שמירת כבודו של מלך ("כי²² קללת אלקים תלוי"²², "וזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו"²³) - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 158 ואילך.

על (חטא) עץ הדעת: לזכות - שאין זו אשמתו, אלא אשמת אדה"ר - בעטיו של נחש (ראה לקו"ש שבפנים הערה 38), או להיפך - שנכשל כמו אדה"ר: לזכות - שגם לאחר החטא יש בו צלם אלקים, או להיפך - שזוהו רק מצד כבודו של מלך, ולא מצד האדם, שלא איכפת ממנו כלל.
(23) פרש"י שם. ויתירה מזה - כהמשך דברי רש"י: "משל לשני אחים תאומים כו'", שזוה"ע נעלה יותר מאשר בן סתם. וכל זה - אפילו לאחר החטא!
וטעם הדבר - לפי שענין החטא הוא רק בחיצוניות ובגלוי (בחי' יעקב), אבל מצד הפנימיות והעצם** (בחי' ישראל) הרי הוא נשאר כמקודם, אלא "שהיא בבחי' שינה", ורא"י לדבר - ש"כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה" (שאז אינו יכול לרמות את עצמו ש"בעבירה זו עודנו ביהדותו ואין נשמתו מובדלת מאלקי ישראל" - תניא פי"ד), אזי אפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קדושת ה' (ראה תניא פי"ח"ט).

- (18) דובר גם אודות ענין הסקילה בעבודה הרוחנית - שהו"ע טמטום הלב שנעשה כאבן, ולכן צ"ל הסקילה באבנים, מדה כנגד מדה (ראה גם תורת מנחם - התועדויות חט"ו ע' 30. וש"נ).
(19) ואין לפרש מ"ש "וירגמו אותו אבן", לפי שהאבן היתה משוי של שני בני אדם, ו"מודלי' לה בהדי חברי", "ושדי לה איהו" (II מנייהו), כדי שתהי' "מכח גדול, דשנים אין יכולין לכון כחם להשליך כאחד, כשזה משליך זה מעכבו, אבל היחיד משליך בכח" (סנהדרין מה, ריש ע"ב ובפרש"י) - כי פשטות הלשון "וירגמו" קאי על השלכת האבן עצמה, ולא על ההגבהה לצורך ההשלכה.
(20) אף שי"ל שגם הרבה אבנים נקראים "אבן", ע"ש כללות המין, וכפרש"י עה"פ "ויהי לי שור" (וישלח לב, ו), "דרך ארץ לומר על הרבה שוורים שור".
(21) תצא כא, כג.
(22) נתבאר שענין זה יש לפרשו בב' אופנים (בהתאם לב' האופנים בפירוש הפסוק (שם, כב) "ותלית אותו על עץ", דקאי

(*) ע"ד מארז"ל (ויק"ר פכ"ה, ב - הובא בלקו"ת ר"פ קדושים) "מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא יכולת לעמוד על ציוויך שעה אחת, והרי בניך ממתינין לערלה ג' שנים".
(**) שקשור עם העצם דלמעלה, שבבחי' זו לא נוגע כלל מעשה התחתונים, כמ"ש (איוב לה, ו) "אם חטאת מה תפעל בו וגו'".

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמוד ב

במזוזה, ואיזה זה, זה ילד של שפחה כנענית מביאת ישראל, וכן ילד של נכרית מביאת ישראל, שבשתייהן אין קידושין ישראל חלים כלל, והולדות מתייחסים לאמם, בן השפחה הוא עבד כנעני, ובן הגויה הוא גוי כאמו, ואם ישתחרר בן השפחה או יתגייר בן הגויה הרי הם מותרים בישראלית, כשם שאמם כשירה לבוא בקהל ישראל לאחר שתשתחרר או תתגייר.

גמרא

שנינו במשנה, כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולך אחר הזכר. שואלת הגמרא: אמר ליה רבי שמעון לרבי יוחנן, וכי כללא הוא דכל מקום שיש קידושין - שהקידושין חלים ואין בהם עבירה, הולך אחר הזכר, והרי

ונתינה י' מה' גבעונים' שהתגיירו ונאסר להתחתן עמם שנישאו ל'ישראל', או בת ישראל שנישאת לממזר, ולנתי. שכיון שאינם אסורים זה לזו אלא בלאו שאין בו חיוב כרת, חלו קידושיהם, ויחוס ולדם הוא כפי הפחות מבין שניהם, כגון אם האב כשר והאם ממזרת הולד ממזר. הכלל השלישי, וכל מי - כל אשה שבא עליה אדם שאין לה עליו קידושין - שאין קידושי תופסין בה מחמת שאסורה עליו, אבל יש לה על אחרים קידושין - יכולה היא להתקדש לאדם אחר שאינה אסורה עליו, הולך שולד מביאה זו ממזר. ואיזה זה, זה תא על אחת מקל העריות שבתורה - אחת מכל הנשים האסורות עליו באיסור 'ערוד', שכיון שחייבים על ביאתה 'כרת' הולד ממזר. הכלל הרביעי, וכל מי - כל אשה שבא עליה אדם שאין לה לא עליו - על הבועל, ולא על אנשים אחרים קידושין, כלומר שאינה ראויה כלל להתקדש לישראל, דין הולך

לקוטי שיחות פרשת אמור כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

א.

הקושי על ד"ה של רש"י: "ששת ימים"

מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם", הבא לאחר
פירושו ל"ששת ימים", מסביר רש"י את הטעם
להישנות הפסוק כולו, ולמרות זאת הוא מצטט רק את
תחילת הפסוק "אלה מועדי ה'", ללא "וגו".

אך אין לומר כך בענינו, כי רש"י מסתפק בציטוט
תחילת הפסוק והענין בלבד, רק כאשר התחלה זו
כוללת את תוכן הענין שאותו הוא מפרש, כבדוגמאות
הנ"ל: רש"י אינו מסתפק בציטוט "ועשו" בלבד, אלא
מוסיף "את האפוד", כי על נקודה זו מוסב פירושו –
עשיית האפוד. וכך גם בפסוק "אלה מועדי..." אין רש"י
מצטט רק את המילה "אלה", אלא: "אלה מועדי ה'".

ואילו בענינו דן פירוש רש"י ב"מה) ענין שבת...",
בעוד אשר המילים "ששת ימים" אינן מכילות את
ענין שבת", אפילו לא באופן חלקי.

ג.

מדוע הצד השלילי תחילה?

שאלה נוספת מתעוררת על לשונו של רש"י: מדוע
מתחיל רש"י בצד השלילי "שכל המחלל את
המועדות...", ולא בצד החיובי – "כל המקיים את
המועדות...", במיוחד כאשר הפסוק המשווה ביניהם
מדבר על הצד החיובי של שמירתם?

ולמרות שהפירוש, בסדר זה, לקוח מ"תורת
כהנים"⁵, הרי ידוע, כפי שמוסבר פעמים רבות, שרש"י
אינו מצטט בפירושו את דברי חז"ל בלשונם אלא
באופן המסביר את פשוטו של מקרא, וזאת בנוסף לכך
ש"תורת כהנים", לפי גירסתנו, אינו מתעכב על מילות
הפסוק אלא על הענין באופן כללי.

לכאורה, ניתן היה לענות על כך: בהשוואת יום-
טוב לשבת מתכוון הפסוק, בעיקר, למנוע את ההקלה
בעשיית מלאכה ביום-טוב, מתוך מחשבה שיום-טוב,
ואיסור המלאכה שבו, נקבע על ידי בית דין⁶ בלבד
ותלוי בו. לפיכך מושם הדגש העיקרי כאן על האזהרה
"כל המחלל...", ורק אחר-כך מביא את המשך – "כל
המקיים...".

אך אין די בתשובה זו, מפני שההשוואה בין
יום-טוב לשבת מתבטאת בפסוק על-ידי החיוב בשמירת

1 כבר דובר פעמים רבות על הדיוק הנפלא בלשונו
2 של רש"י בפירושו על התורה, וזאת לא רק בפירושו,
3 אלא גם במילים שהוא מצטט מן הפסוק לפני תחילת
4 פירושו ("דיבור המתחיל"), כ"כותרת".

5 לפי זה נדרש הסבר לפירוש רש"י בפרשתנו:
6 בתחלת פרשת המועדות¹, לאחר ההקדמה "וידבר...
7 דבר אל בני ישראל... מועדי ה'... אלה הם מועדי",
8 נאמר בפסוק²: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום
9 השביעי שבת שבתון מקרא קודש כל מלאכה לא
10 תעשו...", ואחר כך ממשיכה התורה "אלה מועדי
11 ה'...", ומונה את כל המועדים.

12 מפסוק זה מצטט רש"י את המילים "ששת ימים"
13 ומפרש: "מה ענין שבת אצל מועדות, ללמדך שכל
14 המחלל את המועדות מעלין עליו כאילו חילל את
15 השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו
16 קיים את השבתות".

17 לא מובן: הקושי בפסוק הוא, כלשון רש"י, "מה
18 ענין שבת אצל מועדות", ולפי זה היה עליו לצטט את
19 המילים "וביום השביעי שבת", ורק אותן. במקום זאת
20 הוא מצטט "ששת ימים" ואל המילים "וביום השביעי
21 שבת", הוא אפילו אינו רומז בתוספת של "וגו"³!

ב.

ההסבר לכאורה, ושליטתו

22
23 לכאורה ניתן היה לומר, שבצטטו את המילים
24 "ששת ימים" מתכוין רש"י אל הפסוק כולו, ולא
25 למילים אלו בלבד, כפי שמוצאים במספר מקומות,
26 שרש"י מצטט התחלה של פסוק או ענין, ללא תוספת
27 "וגו".

28 לדוגמא: על הפסוק⁴ "ועשו את האפוד" אומר
29 רש"י: "אם באתי לפרש... לכך אני כותב מעשיהם
30 כמות שהוא...", ומסביר שם את כל פרטי הכנת האפוד,
31 הכתובים בפרשה כולה, ולמרות זאת הוא מצטט רק
32 את המילים "ועשו את האפוד". ללא תוספת "וגו".

34 וכך גם בפירוש רש"י על הפסוק "אלה מועדי ה'

(4) תצוה כח, ו.

(5) עה"פ.

(6) ראה משכיל לדוד כאן. מלבי"ם ותו"ת כאן.

(1) כג, א ואילך.

(2) שם, ג.

(3) עד"ז צ"ע בפרש"י ר"פ ויקהל (לה, ב): "ששת ימים – הקדים

להם אזהרת שבת וכו'".

לשאלה זו עונה רש"י על-ידי דברי חז"ל "מה ענין
שבת אצל מועדות ללמדך שכל המחלל..." – הפסוק
רוצה להשוות את החומרה בעשיית מלאכה במועדות
לחומרת עשיית מלאכה בשבת, ומזה מובן מדוע
מקדימה התורה "ששת ימים תעשה מלאכה".

ה.
שני סוגי זמן
ההסבר לכך הוא:

"ששת ימים" אינם רק כמות של ששה ימים
נפרדים, אלא מציאות של יחידה מגובשת, משך זמן
של "ששת ימים", כפי שמסביר רש"י מאוחר יותר¹⁷
"כל מקום שנאמר שבעת שם דבר הוא שבוע של ימים..
וכן כל לשון שמונת שש" – תקופה אחת של
שישה, שבעה או שמונה ימים.

זוהי המשמעות של "ששת ימים תעשה מלאכה":
הקדוש-ברוך-הוא קבע מציאות מיוחדת של "ששת
ימים", שרק בה מותרת עשיית מלאכה. כלומר, כל
הזמנים שאינם נכללים בתקופה של "ששת ימים" (ימי
החול) אסורים במלאכה.

לפי זה מובן מדוע אומרת התורה בתחילת פרשת
המועדות "ששת ימים תעשה מלאכה": בכך מגדירה
התורה שני סוגי זמן כלליים לגבי עשיית מלאכה: (א)
תקופה של "ששת ימים" המותרים במלאכה – "תעשה
מלאכה". (ב) כל זמן אחר – אסור במלאכה¹⁸.

מזה מובן, כיצד לומדים מכאן, ש"כל המחלל את
המועדות... כאילו חילל את השבתות וכל המקיים...
כאילו קיים השבתות", למרות שלגבי העונש וכדומה
אין איסור עשיית מלאכה ביום-טוב שווה לאיסור
עשיית מלאכה בשבת, אבל באופן כללי זווית שני סוגי
הזמן, ואינם נכללים ב"ששת ימים".

ו.
התשובות לשאלות על רש"י
לפי זה מובן מדוע מצטט רש"י רק את המילים
"ששת ימים", ואף אינו מוסיף "וגו'": בכך הוא

המועדות וקיומם, ולא בשלילה של חילול שבת ויום-
טוב, ולכן היה צריך רש"י, בפירושו על הפסוק, לכתוב
רק את הצד החיובי, או, לפחות, לכתוב את שני
הצדדים לפי סדר הפסוק – "כל המקיים..." ורק
אחר-כך "כל המחלל..."?

ד.
הקושי הוא על ההקדמה "ששת ימים..."
ההסבר לכך הוא:

השאלה "מה ענין שבת אצל מועדות" לגבי שבת
כשלעצמה איננה קשה כל-כך לפי פשוטו של מקרא⁷,
כי, כתשובת מספר מפרשי-התורה, גם השבת נכללת
ב"אלה מועדי ה'..."⁸, מפני שהיא יכולה להיקרא "יום
מועד"⁹, בהיותה יום האסור במלאכה. ואף אם נאמר
שהשבת אינה נכללת ב"מועדי ה' אשר תקראו..."¹⁰, בכל
זאת ניתן לומר, שהפסוק מזכיר, בדרך אגב, את השבת,
כדי להראות את ההבדלים בין שבת ליום-טוב⁹: (א)
שבת שלא כיום-טוב, אינה תלויה בבית דין⁹. (ב)
השבת שלא כיום-טוב נקראת "שבת שבתון", מפני
שאסורה בה גם מלאכת אוכל-נפש¹⁰.

תמיהתו של רש"י כאן היא לגבי ההקדמה לשבת:
"ששת ימים תעשה מלאכה" – בציווי הראשון בתורה¹¹
על השבת מובן, שיש צורך בהקדמה "ששת ימים"¹²,
כי התורה צריכה להבהיר לפני האיסור על עשיית
מלאכה בשבת, שאין לחשוש למניעת פרנסה וכדומה,
שהרי "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך"¹³.

ועוד: (א) ההקדמה "ששת ימים..." מתאימה להמשך
הפסוק שם, שהטעם לשמירת שבת הוא "כי שש"ת ימים
עשה ה'..." וינח..."¹⁴. (ב) מ"ששת ימים תעבוד ועשית
כל מלאכתך"¹⁵ לומדים, כדברי רש"י¹⁶, ש"כשתבוא
שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה..."

אך כאן, בפרשת אמור, אין זה המקום העיקרי
לאזהרה על שבת, והיא מוזכרת בדרך-אגב, בגלל שאר
המועדים, ומתעוררת השאלה: מהו הקשר של ההקדמה
של שש"ת הימים לפני שבת ל"מועדות" – התורה היתה
צריכה להתחיל ב"ביום השביעי שבת שבתון..."?

(7) ובאברבנאל כאן כתב דמה שפירש רש"י "דרך דרש הוא".

(8) רמב"ן כאן (בפי' הא'). בחיי כאן.

(9) אברבנאל כאן. וראה ג"כ רמב"ן הנ"ל (בפי' הא').

(10) רמב"ן ואברבנאל כאן. וראה רמב"ן כאן, דבא עוד ללמד דיו"ט
שחל בשבת אסור במלאכת אוכל נפש.

(11) יתרו כ, ח ואילך.

(12) שם, ט.

(13) ועד"ז בר"פ ויקהל (שבהערה 3), כי שם ה"ז הקדמה – כפירש"י
שם – לציווי מלאכת המשכן, ולכן מקום להוסיף "ששת ימים" – שבהם

חל הציווי.

(14) ולכן נשנה ג"כ בפ' תשא (לא, טו) כי מסיים שם (פסוק יז) "כי

ששת ימים גו'".

(15) יתרו שם.

(16) ממכילתא עה"פ (בשינוי לשון).

(17) פסוק ח. ועד"ז גם בפרש"י לעיל בא י, כב. יב, טו. ואכ"מ.

(18) ועד"ז יל"פ בפרש"י ר"פ ויקהל (הנ"ל הערה 3) – דהכתוב

מקדים "ששת ימים", דעשיית מלאכה אפשרית ומותרת רק במציאות זו
ד"ששת ימים", ולכן מלאכת המשכן אינה דוחה את השבת.

מצד שני, סדר זה הכרחי רק מצד הגוף הגשמי של
 היהודי, שבו "מתלבשת" הנשמה, שמפני ההעלם
 וההסתור שבו הוא נזקק לפי התורה לנהוג בדכי
 הטבע²², כמאמרי חז"ל: "אין סומכין על הנס"²³,
 "דינא דמלכותא דינא"²⁴, וכדומה.
 ואילו מצד נשמת-היהודי, הרי לא רק שאין הכרח
 בהזדקקות לעשיית מלאכה, אלא, להיפך, אין מקום
 למלאכה, מפני שהנשמה אינה מוגבלת בהגבלות הגוף,
 והיא "לא נמסרה לגלות"²⁵, היא נעלית מן ההסתר
 שבעולם, וניצבת "קמי מלאכ" (= לפני המלך); ובדרגה
 גבוהה זו, דומה עשיית מלאכה ל"מאן דמחוי קמי
 דמלאכ" (= מי שנוקף אצבעו לפני המלך)²⁶, כשם שאם
 "יתפלל כל היום כולו"²⁷ הרי אסור האדם במלאכה, ואף
 ב"מחוי"²⁸ (= נקיפת אצבע) – כל היום כולו.
 לפיכך נדרש מצד הנשמה הענין של "תשבות".
 ואלה שני הקצוות הנדרשים בעבודה הרוחנית של
 היהודי: ב"ששת הימים", שאז הוא טרוד לפי התורה
 בעניני הגוף, הרי קיימת מצוות-עשה של תעבוד. אך
 בימי שבת ויום-טוב, כאשר מאיר אצל ישראל אור
 הנשמה, אז עליו להתעלות מעל לגוף וצרכיו, ואז
 נשלל לחלוטין הענין של עשיית מלאכה²⁹.
 וכיון שהנשמה נעלית מן הגוף והגלות, משפיע
 הדבר סוף-כל-סוף על הגוף, שמבלי להתחשב בכך
 שהוא מוגבל בהגבלות ובגלות, תאיר אצלו הנשמה
 במלוא עצמתה, כפי שהיא נעלית מהגבלות ומגלות³⁰.
 עד שהגוף יצא על-ידי-זה מן הגלות, במובן
 הפשוט, בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח
 צדקנו בקרוב ממש.
 (משיחת ש"פ אמור תשל"ד)

מדגיש, ש"ששת ימים" הוא סוג נפרד של זמן, והמשך
 הפסוק "וביום השביעי..." אינו המושך ל"ששת ימים",
 אלא סוג נפרד של זמן, שאסור בעשיית מלאכה, ולכן
 "כל המחלל... וכל המקיים...".
 הוא אף אינו מוסיף "תעשה מלאכה", מפני שזוהי
 רשות¹, וההבדל בין ששת ימים לבין המועדות הוא
 באיסור מלאכה.
 כלומר ב"ששת ימים" מתכוון כאן רש"י לענין
 הכללי של ששת ימים, כבדוגמא של "ועשו את
 האפוד" דלעיל.
 בכך מובן גם הסדר בדברי רש"י – תחילה "כל
 המחלל...", ואחר-כך "וכל המקיים...": : ההשוואה
 בין יום-טוב לשבת נלמדת מ"ששת ימים", כאמור
 לעיל, ולכן יוצא, שהענין נלמד לגבי חילול יום-טוב:
 המחלל יום-טוב על- ידי עשיית מלאכה משנה את
 הגבולות שבין "ששת ימים" לבין הזמן האסור
 במלאכה, שהוא מחוץ ל"ששת ימים", ולכן הוא
 "כאילו" מחלל את השבתות. ומכלל לאו אתה שומע
 הן – מזה מובן ש"וכל המקיים את המועדות... כאילו
 קיים השבתות".
 ז.
 מ"יינה של תורה"
 מ"יינה של תורה" בפירוש רש"י זה:
 ידועים דברי חז"ל²⁰ על "ששת ימים תעבוד" – "זו
 מצוות-עשה". כלומר, עשיית מלאכה בששת ימי החול
 אינה רק מותרת, אלא היא מצוה ודרך בעבודת ה' של
 היהודי. וידוע²¹, שצריכה להיות הכנה של "בכל אשר
 תעשה" – הכנת כלי בדרך הטבע – ואז זוכים ל"וברכך
 ה' אלוך".

(27) ברכות כא, א. וראה תניא פ"ג: דלא פסיק פומי מגירסא כו' בחפיצה כו' כבינוני המתפלל כל היום כו'.
 (28) – בתפלה בכללה (הן תפילת העמידה והן ק"ש), ובמיוחד בתפלת העמידה – וכמ"ש במ"א אשר בתפלה צ"ל כעבדא קמי מרי' כו' לפני המלך (שבת י, א. שו"ע אדה"ז ס"ו ס"ח. ועיין ברכות לג, רע"א: עומד לפני ממה"מ כו') בלי שום תנועות (להעיר משו"ע סי' קד סב: עומד לפני המלך – אין לזוז ממקומו),
 משא"כ בק"ש שו"מ מפני הכבוד כו' (ובפרט ע"פ הירושלמי ברכות פ"ב סה"א דנלמד ממש"נ ודברת בם) ומותר לקרין בעניו וכמעשה דרב (יומא יט, ב). ומ"ש בשו"ע אדה"ז או"ח סי' סג סז: הקורא ק"ש לא ירמוז וכו' – הרי מפורש הטעם (ארעי ולא קבע – ולא ביטול). וכן איתא שם דבפרשה שני' מותר לצורך מצוה קצת.
 (29) וזהו גם החילוק דשבת וששת ימי החול בכלל, כמבואר בכ"מ (המשך תרס"ו ע' כב. ועוד) דשבת – שבת מהצמצומים ומאיר גילוי אלקות שלא ע"י צמצום, ולכן אסור במלאכה דמאן דמחוי במחוג קדם מלאכ, משא"כ בששת ימי החול.
 (30) ראה ג"כ לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 37. ועוד.

(19) וגם בר"פ ויקהל (ראה הערה 13) – כן הוא, כי הציווי דמלאכת המשכן בא בפסוקים שלאח"ז.
 (20) מכילתא – הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פרשת וישב, ובספר מנחת כלולה. ובמכילתא דרשב"י (יתרו כ, ט): כשם שנצטוו ישראל על מצות-עשה של שבת כך נצטוו על המלאכה. ועל פי זה מובן בפשטות מאמר רז"ל בראשית רבה פט"ז, ה (ופליג בזה על הספרי עקב על הפסוק ולעבדו בכל לבבכם). וראה גם אבות דרבי נתן פ"א. רמב"ן ויקרא כה, ג. קונטרס ומעין מ"ט. – ועפ"י מיושב לשון ראשון בחולין (נד, ב). וראה שם רש"י ותוספות.
 (21) ספרי ראה טו, יח. נתבאר בהקדמה לדרך חיים ספ"ה"מ להצ"צ מצות תגלחת מצורע בסופה. קונטרס ומעין מ"ז, מכ"ה. ועוד.
 (22) וראה ברכות לה, ב: הרבה עשו כו'.
 (23) ראה פסחים סד, ב. וז"א ק"א, ב. ק"ב, ב.
 (24) גיטין י, ב. וש"נ
 (25) פתגם כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א ע' 350. לקוטי דיבורים ח"ד תרצ"ב, א.
 (26) ראה חגיגה ה, ב (וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 32 הערה 13). וראה הערה 29.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשכ"ב
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה דוד אברהם שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתביו מ"יג לחד"ז וממוצש"ק,

ופשיטא שהחשש ע"ד קפידא וכו' אין לו כל יסוד, לעכוב המענה מכאן, הרי כמו שכתבתי
לכמה מאנ"ש, הוא אך ורק מרוב הטרדות.

לפלא שאינו מזכיר מפעולותיו בהפצת המעינות בתוככי הפצת היהדות בכלל, אף שהתקוה
שעושה בפועל, ולמה ימנע הטוב מלהודיע עד"ז, ובטח ימלא בהזדמנות הבאה, ויהי רצון שיהי זה
מתוך שמחה וטוב לבב,

והרי נמצאים אנו בימי סגולה חדש זיו, וכפירוש חז"ל שבו נולדו זיותני עולם, שהכוונה בזה
שהאירו את העולם (ההעלם וההסתר), ומעשה אבות סימן (ונתנית כח) לבנים, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בענינים הכללים והפרטים גם יחד.

ב"ה, פסח שני, תשכ"ד
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי
ציבור בעל מדות וכו' מוה"ר מנחם בן ציון שי

שלום וברכה!

פותחין בברכה ותודה שרואני ממכתבו שהוטב מצב בריאותו, ויהי רצון מהשי"ת שתהי
רפואתו שלמה וגם קרובה. כבקשתו עוד הפעם אזכירו על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר, וזכות פעולותיו
להחזקת והרבצת התורה תעמוד לו למילוי משאלות לבבו לטובה.

מובן שצער גדול הוא שתמיכת קרן הצלה נידלדלה כל כך, בה בשעה שהצורך והדרישה
מתגדלים הלך וגדול. ובדאי עסקן ציבורי כמוהו לא נצרך לעצה איך יוכל למלאות החסר ממקורות
אחרים, והרי כלפי הנצרכים לא נוגע מאיזה קופות באה עזרתם.

ובהזדמנות זו דפסח שני, ומענין לענין באותו ענין, ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שהמוסר
השכל דפסח שני הוא שאצל יהודי "איז קיינמאל ניט פארפאלן", ואדרבה פעמים שהזדמנות השני
עדיפה מהראשונה בנוגע לפרטים, וכמרומו גם בענין דפסח שני שלא הי' נצרך לביעור חמץ תחילה וכו'.

בכבוד ובברכה ובפרט לרפואה קרובה ושלמה.

ילקוט לוי יצחק על התורה

והוא שנעשה היחוד השלם:
דחכמה ובינה, י"ב בה',
ודז"א ונוקבא, ו"ב בה'.

שענין היחוד הזה הוא התגלות אלקות בגלוי ממש,
כמ"ש ונגלה כו' וראו כל בשר.

יחוד חכמה ובינה, הוא, ההתגלות דאלקות שאין
עוד, רק אלקות בלבד שהוא אחד האמת והוא לבדו
הוא ואפס זולתו, עיין בתניא פל"ה בהגה"ה.

ויחוד זו"נ, הוא, ההתגלות שכל מה שישנו^ה הוא רק
אלקות בלבד.

יחוד רוחני, חו"ב.

ויחוד גופני, זו"נ.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תמו

בראשית כט, וזו: וַיֹּאמֶר לָבֵן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אָחִי אֵתָּה
וְעַבְדְּתָנִי חָנָם הַגִּידָה לִּי מַה־מִּשְׁכָּרְתְּךָ:

טו

ביאור הטעם דיעקב עבד אצל לבן, עבודה שווה עשרה
מטבעות וששה מטבעות (ב"ר פ"ע, יד), דזה הי' הכנה
להזווג ליעקב עם לאה (אותיות י"ה), והזווג עם רחל
(אותיות ו"ה) – יחוד השלם

ויאמר לבן ליעקב הכי וגו' ועבדתני חנם. אפשר
כן, אלא אין הות פועלא בעשרה פולרין הוה יהיב לי'
חמשה פולרין, ואם הות מובילותיה כו' פולרין הוה
יטיב לי' בג' פולרין, א"ל מה את סבור ממון אתית בעי
מינך לא אתית אלא בגין תרתין טלייתא.

בראשית רבה פרשה ע', יד

אפשר כן, שעבד עמו בחנם לגמרי (בלשון בתמי').
פולרין, מין מטבע.

אין הוה כו', אם הי' פועל אחר עושה בעשרה
פולרין ליום הי' יעקב עושה עמו בחמשה, ואם הי'
משא עצים או שום דבר בששה פולרין הי' נותן לו
שלשה פולרין.

א"ל יעקב מה אתה סבור שאני באתי אצלך בשביל
ממון לא באתי בשבילך אלא בשביל שתי בנותיך.
טלייתך, נערותך.

מתנות כהונה

יעקב¹ עבד אצל לבן² עבודות כאלו ששוויים י'
פלורין וששה פלורין, ולקח ב' טליותיו לאה ורחל שהם
התריץ³ ההי"ן, שלאה ורחל הם ב' ההי"ן שבשם.

(1) מבאר הטעם שעבד יעקב עבודה ששוויים דוקא, י' מטבעות,
וששה מטבעות, דהם אותיות י"ו.

(2) לוכן העלין*, החיורתא שבפנים. עיין בשער א"א פ"ג ו"ד".
(לקוטי לוי יצחק כאן)

(*) ראה לעיל סימן יד הערה 12.

(3) פירושו: ראה אגרת התשובה פרק ד, דהד' אותיות דשם הוי' הם:
אות י' חכמה (אמונה), אות ה' ראשונה הוא בינה (השכל והבנה),
אות ו' ז"א (הששה מדות), אות ה' אחרונה מלכות (בחי' דיבור
ומעשה). ע"ש.

ומבאר בחסידות (עפ"י מש"כ בזהר חלק ג' — רעיא מהימנא —
דף רמד, ב) דמש"כ שם הגדולה לאה" נוט' הגדולה", ושם הקטנה
רחל" נוט' הקטנה", ולא"ה הגדולה מרמו לבחי' בינה, ורחל" ה'
קטנה מרמו לבחי' מלכות (דיבור). ראה לקמן סימן יז.

וזהו יעקב" נוט' יעקב, שממשיך י' בחי' חכמה עד למטה מטה,
וכשיש יחוד יעקב ולא"ה — יחוד חכמה ובינה, זהו יחוד אותיות י"ה

— יחוד רוחני, וכשיש יחוד יעקב ורחל — יחוד ז"א ונוק' (מדות
ומעשה) זהו אותיות ו"ה — יחוד גופני, שבא בהתגלות בגשמיות.

וראה אור התורה פרשת בשלח עמוד תסח וז"ל: בת"א פרשת וישב
סוף ד"ה בכ"ה בכסלו ושם ה' קטנה רחל היינו בחי' מלכות ה'
אחרונה של שם הוי' שהיא בחי' ממלא כל עלמין המתלבשת בגבולים
ומצרים והיא בחי' הדבור ה' מוצאות הפה כו', ולפ"ז ה' גדולה היינו
ה' ראשונה דשם הוי' שהוא בחי' מחשבה עילאה סובב כל עלמין
כנודע מענין כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו', ועיין ברבות ויצא
פרשה ע' בענין הגדולה גדולה במתנותי כהונה לעולם כו', ר"ל
שנמשך מבחי' אני הוי' לא שנית ע"כ אין הפסק להמשכה והיינו כי
בבינה הנק' ה' עילאה שם התגלות עתיק כו' משא"כ המלכות מקבלת
מוזער ע"כ ה' קטנה כו'. ע"ש.

ראה תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ה חלק ה' עמוד 2704-5.

(4) וזהו הטעם שעבד בעד לאה ורחל סכום דוקא של י"ו, לפעול
היחוד דיעקב עם לאה ע"י סכום עשרה", אות י", שיהי' היחוד דאות
י" (יעקב), עם אות ה' ראשונה לאה", וסכום ששה" אות ו' (יעקב
בחי' תפארת שהוא אות ו'). ראה לקמן סימן טז הערות 18, 19), שיהי'
היחוד דאות ו' (יעקב) עם רחל ה' אחרונה, שיהי' עי"ז יחוד השלם
ברוחניות ובגשמיות.

ראה הביאור ד' אותיות שם הוי' בעבודה, יחוד י"ה ויחוד ו"ה, באור
התורה פרשת כי תצא עמוד תתקפח ואילך. תתקצ ואילך.

(5) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד תנו וז"ל:
וי"ל ע"י נגלה דתורה הוא המשכה מיסוד ז"א במלכות, בחי' והנגלות
ו"ה נגלות, וע"י נסתר דתורה הוא המשכה מיסוד אבא בבינה, בחי'
הנסתרות לה' אלקינו. ע"ש.

(6) ישעי' מ, ה.

(7) עיין בתניא פל"ה בהגה"ה: אור א"ס ב"ה אינו מתייחד אפי'
בעולם האצילות אלא ע"י התלבשותו תחלה בספי' החכמה, והיינו
משום שא"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו
היא מדרגת החכמה וכו'.

(8) ראה תורת מנחם התוועדיות ה'תשנ"ב חלק א' עמוד 183, ביאור
החילוק בין א' הליכות עולם לו", ב) אל תקרי הליכות אלא הלכות",
שזהו ג"כ החילוק כאן. עיין גם שם עמוד 148, ביאור החילוק בין אני
נבראתי לשמש את קוניי" או אני לא נבראתי אלא לשמש את קוניי".
(וכן שם חלק ב' עמוד 69). וד"ל.

כא, א – ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו

כא, יד-טו – אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו

א. כתב האר"י ז"ל שאף על גב שהנשמה מסתלקת מן האדם נשתייר בו מעט מנשמה בתוך גופו, והחיצונים שרוצים ליהנות מאור הנשמה שנשתייר בו באים בתוך אותו גוף, כי בחיים מאור הגדול של נשמה שבגוף אינן יכולים לבא, אבל אור מעט שנשתייר אחר מותו באדם נהנים ממנו ומכח זה האור שנשתייר בו מתלבשים בו ומזה בא הטומאה, ובאם שלא הי' נשתייר בו מעט אור מנשמתו לא היו באים החיצונים לתוכו.

והענין שהקב"ה משייר מעט זה מנשמתו כי זה גורם ללחלח העצמות שיכולים לקום בתחייה, כמו הגינה כל זמן שאין מלחלחין אותו הגינה ונתייבשה אי אפשר לה להוציא פרי כן ממש האדם, ועל זה כתב האר"י ז"ל שזה שאמר הפסוק בישעי' (ישעי' נח, יא) והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ, ר"ל מי גרם לך שעצמותיך בקבר אחר שיכלה הגוף וישתיירו העצמות שהקב"ה יחליץ אותם ויחיו על ידי שהייתם כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו מצד לחלוחית, כן אתה כל זמן שהלחלוחית בתוכך מקום בתחייה. וכתב שזהו סוד הנזכר בזוהר בכמה דוכתי הבלי דגרמי דאשתייר בבי קברי.

ואם כן מכח זה המעט שנשתייר מנשמתו מתלבשים בו החיצונים ויונקים ומטמאים האדם וזהו טומאת מת, אבל עכו"ם שאינו קם בתחיית המתים אינו נשתייר אצלו כלום בעת שנפטר מן העולם, ואם כן אין להם להחיצונים גם כן להניק ממנו ואינם מתלבשים בו, ולכך אין מטמא העכו"ם. עד כאן דברי האר"י.

אך קשה למה עשה הקב"ה התחייה בדרך זה שישתייר מעט נשמה, לא ישתיר כלום מנשמה בגוף ויבראהו מחדש אחר כך כמו שבראו בתחילה מטיפה סרוחה, כך לעתיד יבראו מאותו עפר בעלמא שנשאר מגופו.

אבל נראה לי שהקב"ה עושה זה מצד הדין, כי נודע מה שכתוב בתיקונים שבע' אנפין בדף קמ"א ע"א וז"ל, הנשמה לגוף האדם היא בדרך הלוואה עד זמן שיקצוב לו הקב"ה וכשיגיע זמנו לשלם ההלוואה אזי פורח נשמתו ועיין שם באריכות הלשון. ואיתא בטור חושן משפט סימן צ"ח שהמסדר לבעל חוב שצריך הבית-דין לשייר לו כדי חיותו כמו שכתוב שם מפורש.

ולכך נ"ל שבדין הוא שהקב"ה לא יטול גם כן ההלוואה במילואו שלא ישאר לגוף כלום, וצריך לכל הפחות לשייר מעט שם כדי חיותו דהיינו כדי שילוחלח הגוף כדי שיוכל לחיות בתחיית המתים וזה היא כדי חיותו כן נ"ל ברור.

קרבן שבת' – תוספות חול על הקודש סימן ג

ב. ולא יחלל זרעו בעמיו. הוא כשיש יחוד זו"ן, שכהן דז"א נושא את הבתולה דמל', הנה בזמן הגלות כ"ז אינו, שמל' ירדה פלאים, כמ"ש² ותרד פלאים, וקוב"ה ז"א בגלותא סליק לעילא לעילא³, הנה שיהי' הגאולה מהגלות, שתבנה המל', וישוב ז"א להתייחד בה ע"ד שכה"ג נושא את הבתולה וכו', אז תהי' הגאולה וישוב הקב"ה ז"א הכה"ג להתייחד עם הבתולה דמל'.

לקוטי לוי יצחק פרשת אמור⁴, פניני לוי יצחק על התורה

כג, טו – וספרתם לכם ממחרת השבת⁵ מיום הביאתכם את עמך התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה

ג. [מצות עשה מן התורה שישפור כל אחד מישראל שבעה שבועות ימים מיום הבאת קרבן העומר שנאמר וספרתם לכם וגו'.]

אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש, ואין בספירה זו עשיית המצוה כלל, שהמצוה הוא לספור לעומר, ועכשיו אין לנו עומר לספור לו, אלא שחכמים תקנו לספור זכר למקדש, לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתקונה.

שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תפ"ט סעיף י"א

ד. ידוע⁶ החקירה באם יבוא משיח באמצע ספירת העומר, אם יכול להיות המשך קיום מצות ספירת העומר בברכה מן התורה, אף שהתחלת הספירה (לפני ביאת המשיח) לא היתה אלא מדרבנן.

ומסתבר לומר, שעל ידי קיום המצוה מדרבנן ישנה ספירת הימים שלפני זה, ובמילא, יכולים להמשיך ולספור בברכה מן התורה, כיון שישנה **המצויאות** (אף שאינה דמצוה) דכל הימים, "שבע שבתות תמימות תהיינה"⁷, והרי זה שבוע תמים.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ג ע' 130

(2) איכה א, ט.

(3) ראה זהר ח"א רי, א. ח"ב נח, ב. ח"ג, כ.

(4) עיין תורת מנחם – תפארת לוי יצחק.

(5) עיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' שמות סימן קסד: ביאור הענין דע"י ההשתוקקות והגעגועים של ב"י לקבלת התורה עוד בהיותם במצרים, וזאת זה הוציאים ממצרים – וכן הוא בגאולה העתידה, דזכותם של ישראל הוא זכות הקיווי והציפי' להגאולה, שבה נכלל הכוסף והתשוקה לתורתו של משיח – תורה חדשה מאתי תצא.

(6) ראה לקו"ש ח"ח ע' 54 ואילך. וש"נ.

(7) אמור כג, טו.

(1) ר' בצלאל מקוברין ז"ל, בעמח"ס עמודי' שבעה, נדפס תל"ד.

♦ יום ראשון ז' אייר ♦

א ואמר יי למשה אמר לכהניא בני אהרן
ותימר להון על מית לא יסתאב בעמיה:

כא (א) ויאמר יהוה אל־משה אמר אל־הכהנים
בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא־יטמא בעמיו:

אף בעלי מומין במשמע. בני אהרן. ולא בנות
אהרן. לא־יטמא בעמיו. (ת"כ) בעוד שהמת בתוך
עמיו, יצא מת מצוה.

כ"י אָמַר אֶל־הַכֹּהֲנִים. (יבמות פ"ה, ת"כ): אָמַר וְאָמַרְתָּ,
לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים. בְּנֵי אֶהֱרֹן. (קידושין לה)
יכול חללים? תלמוד לומר: הכהנים. בני אהרן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי לקוטרשיחות כרך ז עמוד 151, חלק כו עמוד 165 – מתוך 'לקראת שבת')

להזהיר ולהאיר על הקטנים

הכהנים. . ואמרת אליהם", וכידוע שאמירה היא לשון רפה
(מכילתא ופירש"י יתרו יט, ג. ועוד), בניגוד לדיבור שהוא לשון
קשה (מכות יא, א וברש"י שם).
עוד יש להוסיף בזה, שמרמז שהלימוד וההשפעה על
הקטנים, מוסיפים אור וזהר גם אצל הגדולים, דיש ללמוד
הלשון "להזהיר גדולים על הקטנים", שהוא אזהרת
הגדולים על־ידי הקטנים, וכדברי חכמינו ז"ל (תמורה טז, א):
"בשעה שתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם
מלמדו - מאיר עיני שניהם ה'".

בתחילת פרשתנו, נאמר "אמר אל הכהנים גו ואמרת
אליהם". ופירש רש"י "אמר ואמרת, להזהיר גדולים על
הקטנים".
ויש לפרש בדרך הרמז, דהא דנקט רש"י הלשון אזהרה
דוקא, שאזהרה היא גם מלשון זוהר ואור (עיין בספר
המאמרים תש"ח לאדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ע' 240). ובזה מרמז
שאופן ההשפעה והלימוד שמלמדים הגדולים את
הקטנים, צריך להיות בדרך של קירוב והארת פנים.
וענין זה מרמז גם בכך שלשון הפתוב הוא - "אמר אל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך ז עמ' 61)

בית־דין על הכהנים". ולפי זה קשה: למה אין לפרש
ש"ואמרת אליהם" קאי על בית־דין? אבל כיון שנאמר "אל
הכהנים", מובן ש"אליהם" מתייחסת להם: הכהנים
הגדולים מזהירים לשמור על הכהנים הקטנים.

להזהיר גדולים על הקטנים (רש"י כא, א)
התבות "אל הכהנים" בדבור־המתחיל נראות כמיתרות
לכאורה. ויש לבאר, דהנה להלן נאמר "וידבר משה אל
אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל", ורש"י מפרש "להזהיר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך כו, עמוד 158)

(טו) שלשון הרע "קטיל תלייתא" (המספר, השומע והאדם
שעליו מדברים) - על־אחת־פמה־וכמה שהדבור בשבח
של הזולת מגלה את הטוב שבו.

הנוראה משם פרשתנו - אמר - בעבודת ה': אמר, תרבה
באמירת דברי שבח ולימוד זכות על כל יהודי באשר הוא.
והרי הדברים קל־וחומר: אם הדבור בגנותו של הזולת
מעורר ומגלה את הרע שבו, שלכן אמרו רבותינו ז"ל (ערכין

ב אלהן לקריבה דקריב לה לאמה ולאבוי
ולברה ולברתה ולאחוי:

(ב) כי אם־לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו
ולבתו ולאחיו:

כ"י כי אם־לשארו. (ת"כ) אין "שארו" אלא אשתו.

ג ולאחתה בתלתא דקריבא לה די לא הנת
לגבר לה יסתאב:

(ג) ולאחתה בתוליה הקרובה אליו אשר לא־היתה
לאיש לה יטמא:

כ"י הקרובה. לרבות את הארוסה. (ת"כ, יבמות ס). אשר לא־היתה לאיש. למשכב. לה יטמא. מצוה. (ת"כ, יבמות

♦ (ז)

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

כא (א) לנפש לא יטמא [בעמיו]. שכן לנכרים: תורה ב
ב'ג' לאמו ולאביו. לומר מה אביו (ג) לאמו ולאביו. אף כל אלו בני
כלומר אפילו לעמיו, לקרובים, וכל־

(ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו:

ד לא יטמא רבא בעמא לאחלויה:

שהוא בתוך עמיו, שיש לה קורבן, שאינה מת מצוה. ובאיזה 'שאר' אמרתי? באותו שהיא 'להחלו', להתחלל הוא מכהנתו.

כ"י לא יטמא בעל בעמיו להחלו. (ת"כ) לא יטמא לאשתו פסולה, שהוא מחלל בה בעודה עמו. וכן פשוטו של מקרא: לא יטמא בעל בשארו, בעוד

(ה) לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטת:

ה לא ימרטון מרט ברישהון ופאתא דדקנהון לא יגלחון ובבשרהון לא יחבלון חבול:

תשחית". יכול לקטו במלקט ובקריטני? לכה נאמר: "לא יגלחו", שאינו חייב אלא על דבר הקרוי "גלוח" ויש בו השחתה, וזהו תער. ובבשרם לא ישרטו שרטת. לפי שנאמר בישראל (לעיל יט כח): "ושרט לנפש לא תתנו". יכול שרט חמש שריטות, לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "לא ישרטו שרטת" – לחייב על כל שריטה ושריטה; שתבה זו יתרה היא לדרש, שהיה לו לכתב: "לא ישרטו" – ואני יודע שהיא שרטת.

כ"י לא יקרחו קרחה. (ת"כ) על מת. והלא אף ישראל הזהירו על כך? אלא (קדושין לו. מכות כ) לפי שנאמר בישראל (דברים יד א): "בין עיניכם". יכול לא יהא חייב על כל הראש? תלמוד לומר: "בראשם". וילמדו ישראל מהפכהנים בגזרה שוה: נאמר כאן "קרחה" ונאמר להלן בישראל "קרחה", מה כאן כל הראש, אף להלן כל הראש במשמע, כל מקום שיקרח בראש, ומה להלן על מת, אף כאן על מת. ופאת זקנם לא יגלחו. לפי שנאמר בישראל (לעיל יט): "ולא

יקדישין יהוה קדם אלההון ולא יחלון שמה דאלההון ארי ית קרבנא דיי קרבן אלההון אנון מקריבין ויהוה קדישין:

(ו) קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם כי את-אשי יהוה לחם לאלהיהם הם מקריבם והיו קדש:

כ"י קדשים יהיו. (ת"כ) על-כרחם יקדישום בית-דין בכך.

דעת זקנים מבדלי התוספות – עזר והדר

מטמא למת מצוה. ונמצא בספר הרמב"ם (ז"ל (אבל פ"ג ה"ח) דהיינו מת מושל על הדרה, והוא רחוק כל כך מבני אדם שאם יצק המוצאו מאותו מקום לא יהא קולו נשמע לאחרים. וזהו שאמרו ז"ל (יבמות פט) קורא ואין אחרים עונין אותו, וזהו מת מצוה. וזהו חומרא גדולה, דמשמע שאם אנו מוצאין שום מתעסקין אחרים דאין בהן יכול להטמא למת

מצוה: תורה ד

(ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. פירש הרב בכור שור, כמו ל'בעל בעמיו', כלומר שאפילו לכהן גדול שמת, שהוא בעל ואדון וקדושתו גדולה, אפילו הכי לא יטמא לו בהן אחר אם אינו מקרובין המונכרים בפסוק: תורה ה

וגבי לאחותו פירש רש"י הקרובה אליו לרבות הארוסה. והיא הנותנת, דכיון דבהן אינו מטמא לארוסתו, אם כן דין הוא שישטמא לאחותו ארוסה, הואיל ואם היה בעלה בהן אינו מתעסק בקבורתה. ואמרו ז"ל (יבמות כב) שארו זו אשתו. וכן מוכח לקמן דבהן מיטמא לאשתו דכתיב (פסוק ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו, הא שלא להחלו מטמא. ועוד מדכתיב ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא לה, לפי שבעלה קרוב לה יותר ומטמא לה ואפילו בהן, דכתיב (בראשית ב כד) והיו לבשר אחד, ואין לה קרובה גדולה מזו:

ולאחותו הבתולה. אמרו ז"ל (נדר מח) לאחותו הוא דאינו מטמא, אבל הוא

(תרי"ג). [ואם תאמר מאי שנא דגבי בהן גדול כתיב (פסוק יא) ועל כל נפשת מת לא זבא לאביו ולאמו לא יטמא], ומאי שנא דכאן גבי בהן הדיוט מקדים אמו לאביו, משום דגבי הדיוט כתיב יטמא הלכך לא מיבעיא לאמו שהיא ודאי, אלא אפילו לאביו שאינו ודאי יטמא, וגבי בהן גדול דכתיב לא יטמא (שם) קאמר לא מיבעיא לאביו שאינו ודאי, אלא אפילו לאמו שהיא ודאי לא יטמא:

לאחיו ולאחותו. איתמר בתורת כהנים, יכול לאחיו ולאחותו מן האם, תלמוד לומר לבנו ולבתו, מה בנו ובתו שהם יורשין, אף אחיו ואחותו היורשין אותו, לאפוקי מן האם שאינם יורשין: כי אם לשאריו הקרוב אליו. איתמר בתורת כהנים, הקרוב ולא הארוסה.

(ד) אִשָּׁה זָנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה
לֹא יִקְחוּ כִּי־קֹדֶשׁ הוּא לַאלֹהִיו:

כ"י זָנָה • שְׁנִבְעָלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאָסוּר לָהּ, כְּגוֹן
חִיבֵי בְּרִיתוֹת, אוֹ נָתִין, אוֹ מְמֹזֵר (יבמות סא) • חֲלָלָה •
שְׁנוּלָדָה מִן הַפְּסוּלִים שֶׁבִּבְהֶמָה, כְּגוֹן בַּת אֵלְמָנָה

(ה) וְקִדְשָׁתוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ
יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קֹדֶשׁ אָנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם:

כ"י וְקִדְשָׁתוֹ • עַל־כְּרַחוּ, שָׁאֵם לֹא רָצָה לַגֵּרֶשׁ,
הִלָּקְהוּ וַיִּסְרְהוּ עַד שִׁיגֵרְשׁ (יבמות פח) • קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ •

(ו) וּבֵת אִישׁ בָּהֶן כִּי תַחֲל לְזִנוּת אֶת־אִבְיָהּ הִיא
מִחֲלָלָת בָּאִשׁ תִּשְׁרָף: ׀

כ"י כִּי תַחֲל לְזִנוּת • בִּשְׁתַּחֲלָל עַל־יְדֵי זָנוּת,
שֶׁהִיָּתָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וַיִּזְנֶתָהּ, אוֹ מִן הָאֲרוּסִין אוֹ מִן
הַנִּשְׁוֹאִין. וְרַבּוֹתֵינוּ (סנהדרין נא) נִחְלָקוּ בַּדֵּבַר, וְהַפֵּל

(ז) וְהִכְהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ שִׁמֹּן
הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־
רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרֹעַ וּבִגְדָיו לֹא יַפְרִם:

כ"י לֹא יַפְרֹעַ • (ת"כ) לֹא יַגְדֵּל פָּרַע עַל אֶבֶל, וְאִיזְהוּ גָדוֹל פָּרַע? יוֹתֵר מִשְׁלֵשִׁים יוֹם.

(ח) וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא
יִטְמָא:

כ"י וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת • בָּאֵהֶל הַמֵּת. נִפְשֹׁת מֵת •
לְהִבִּיא רְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת, שִׁמְטָמָא בָּאֵהֶל.

(ט) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֹל אֶת מִקְדָּשׁ
אֱלֹהֵיו כִּי גֹזֵר שִׁמֹּן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אָנִי יְהוָה:

כ"י וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא • (ת"כ, נזיר לו) אֵינּוּ הוֹלֵךְ
אַחֵר הַמִּשְׁחָה. וְעוֹד, מִכָּאֵן לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכֵּהֶן גָּדוֹל
מִקְרִיב אוֹנֵן. וְכֵן מִשְׁמַעוֹ: אֵף אִם מֵתוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ,
אֵינּוּ צָרִיךְ לְצִאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוּדָה.

ז אֶתְמָא מְטַעֵיָא וּמַחֲלָלָא לֹא יִסְבוּן וְאֶתְמָא
דְּמִתְרַכָּא מִבְּעָלָה לֹא יִסְבוּן אַרִי קִדִּישׁ הוּא
קָדָם אֱלֹהֵהּ:

מִכְהֵן גָּדוֹל, אוֹ בַת גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה מִכְהֵן הַדְּיוּט,
(קידושין עז) וְכֵן שְׁנִתְחַלְלָה מִן הַכֹּהֵנָה עַל־יְדֵי בִּיאַת אֶחָד
מִן הַפְּסוּלִים לְכֹהֵנָה.

ח וְתִקְדָּשָׁה אַרִי יֵת קֶרְבֵּן אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב
קִדִּישׁ יְהִי לָךְ אַרִי קִדִּישׁ אָנָּא יְיָ מִקְדָּשְׁכֶּךָ:

נִהַג בּוֹ קִדְשָׁה לְפָתַח רֹאשׁוֹן בְּכָל דִּבְרֵי וּלְכַרְךָ רֹאשׁוֹן
בִּפְסָעָדָה (ת"כ) •

ט וּבֵת גָּבֵר כֵּהֵן אַרִי תַתְּחִל לְמִטַּעֵי מִקְדָּשׁ
אֲבוּהָא הִיא מִתְחַלָּא בְּנוּרָא תַתּוּקָד:

מִדִּים שֶׁלֹּא דִבְרֵי הַפְּתוּב בִּפְנוּיָהּ. אֶת־אֲבִיָּהּ הִיא
מִחֲלָלָת • (סנהדרין נב) חֲלָלָה וּבִזְזָתָה אֶת כְּבוֹדוֹ, שְׁאוּמְרִים
עָלָיו: אָרוּר שְׂזוּ יָלֵד, אָרוּר שְׂזוּ גְדֹל!

י וְכִהְנֵא דְאֶתְרַכָּא מֵאֲחֵהּ דִּי יִתְרִיק עַל
רִישָׁהּ מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְדִי קָרִיב יֵת קֶרְבָּנָהּ
לְמִלְבָּשׁ יֵת לְבוּשָׁא יֵת רִישָׁהּ לֹא יִרְבִּי
פְרוּעַ וּלְבוּשׁוּהִי לֹא יִכְבֹּעַ:

יא וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵתָא לֹא יִיעוֹל לְאֲבוּהִי
וּלְאִמָּהּ לֹא יִסְתַּאֲב:

לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא • (שם מח. ת"כ) לֹא בָּא אֶלָּא
לְהִתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה.

יב וּמִן מִקְדָּשָׁא לֹא יִפּוֹק וְלֹא יַחֲלֹל יֵת
מִקְדָּשָׁא דְאֱלֹהֵהּ אַרִי כָּלִיל מִשְׁחָ רַבּוּתָא
דְּאֱלֹהֵהּ עֲלוּהִי אָנָּא יְיָ:

וְלֹא יַחֲלֹל אֶת מִקְדָּשׁ • שְׁאֵינּוּ מִחֲלָל בְּכָךְ אֶת
הַעֲבוּדָה, שֶׁהִתִּיר לוֹ הַפְּתוּב; הָא כֵּהֵן הַדְּיוּט שֶׁעֲבַד
אוֹנֵן, חֲלָל.

יג) וְהָיָה אִשָּׁה בְּתוּלָתָהּ יָקָח: יו והוא אתתא בבתלתהא יסב:

יד) אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְחֻלְלָה וְזָנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יָקָח
כִּי אִם־בְּתוּלָהּ מַעֲמִיּוֹ יָקָח אִשָּׁה:
כז"י • וְחֻלְלָה • שְׁנוּלָה מִפְסוּלֵי כְהֻנָּה.

טו) וְלֹא־יִחַלֵּל זֶרְעוֹ בְּעַמּוּיָו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ס
כז"י • וְלֹא־יִחַלֵּל זֶרְעוֹ • הָא אִם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זֶרְעוֹ הֵימָנָה חָלַל מִדִּין קִדְשָׁת כְּהֻנָּה.

♦ יום שני ח' אייר ♦

טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
טז ומליל יי עם משה למימר:

יז) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר
יְהִיָּה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב לְהִקְרִיב לַחֵם אֱלֹהֵיוֹ:
כז"י • לַחֵם אֱלֹהֵיו • מַאֲכַל אֱלֹהֵיו; כָּל סַעֲדָה קְרוּיָה "לַחֵם", כְּמוֹ (דניאל ה א): "עֲבַד לַחֵם רַב".

יח) כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב אִישׁ עוֹר
או פֶּפֶחַ או חָרֶם או שְׂרוּעַ:
יח ארי כל גבר די בה מומא לא יקרב גבר
עויר או חגיר או חרים או שריע:

כז"י • כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב • אֵינוֹ
דִּין שִׁיקְרָב, כְּמוֹ (מלאכי א ח): "הִקְרִיבֵהוּ נָא לִפְתָּחֶךָ".
חָרֶם • (בכורות מד) שְׁחָטְמוֹ שְׂקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם,

יט) או אִישׁ אֲשֶׁר־יְהִיָּה בּוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל או שֶׁבֶר יָד:
יט או גבר די יהי בה תבר רגלא או תבר
ידא:

כ) אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דָק או תִּבְלָל בְּעֵינָיו או גֶּרֶב או יִלְפָּת
או מְרוֹחַ אֲשָׁד:
כ או גבין או דקא או חליו בעיניה או גרבן
או חזון או מרס פחדין:

כז"י • אוֹ־גִבֵּן • שוריצליו"ש בלע"ז, שְׁגָבִינִי עֵינָיו
שְׁעָרָן אֲרָף וְשׁוֹכֵב. אוֹ־דָק • (בכורות לט) שִׁישׁ לוֹ בְּעֵינָיו
דֶּק שְׁקוּרִין טִיל"א, כְּמוֹ (ישעיה מ): "הַנּוֹטָה בְּדֶק". או
תִּבְלָל • דָּבָר הַמְּבַלְבֵּל אֶת הָעֵין, כְּגוֹן: חוּט לָבָן
הַנִּמְשָׁךְ מִן הַלָּבָן וּפּוֹסֵק בַּסִּירָא, שֶׁהוּא עֵגֶל הַמִּקְרִי

אֶת הַשְּׁחוֹר, שְׁקוּרָאִים פּרוּנִיל"א, וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק
אֶת הָעֵגֶל וְנִכְנָס בַּשְּׁחוֹר. וְתַרְגּוּם "תִּבְלָל", "חֲלִיז",
לְשׁוֹן חֲלִזוֹן, שֶׁהוּא דוּמָה לְתוֹלַעַת אוֹתוֹ הַחוּט; וְכֵן
כְּנוּהוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּמוֹמֵי הַבְּכוֹר: "חֲלִזוֹן", 'נַחֲשׁ'
'עֶגֶב' (בכורות לח). גֶּרֶב וְיִלְפָּת • מִיָּנִי שְׁחִין הֵם: גֶּרֶב,

"גרב", וכשהוא סמוך אצל ילפת, קורא לחרס "גרב"; כך מפרש ב'כורות' (מ"ד). מרוח אשף. לפי התרגום: "מס פחדין" שפחדיו מרססין, שביצים שלו כותיין. "פחדין" כמו (איוב ט): "גדי פחדיו ישרגו".

זו החרס, שחין היבש מבפנים ומבחוץ. ילפת, היא חזוית המצרית. ולמה נקראת "ילפת"? שמהלפת והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים; ובמקום אחר קורא לגרב "שחין", הלח מבחוץ ויבש מבפנים, שגאמר (דברים כח): "ובגרב ובחרס" – פשטמוך גרב אצל חרס, קורא לילפת

כא כל גבר די בה מומא מזרעא דאהרן פהנא לא יקרב לקרבא ית קרבנא ד?? מומא בה ית קרבן אלהה לא יקרב לקרבא:

(כא) כַּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אֹהֲרֵן הַכֹּהֵן לֹא יֵגַשׁ לְהַקְרִיב אֶת-אֲשֵׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֵת לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ לֹא יֵגַשׁ לְהַקְרִיב:

עבר מומו – פשר. לחם אלהיו. כל מאכל קרוי "לחם".

כ"י – כַּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם. (ת"כ) לרבות שאר מומין. מום בו. בעוד מומו בו – פסול; הא אם

כב קרבן אלהה מקדש קודשאי ומן קודשאי ייכול:

(כב) לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ מִקְדָּשֵׁי הַקִּדְשִׁים וּמִן-הַקִּדְשִׁים יֵאָכַל:

יאכל בעל מום, שמצינו שהתירו לזר, שאכל משה בשר המלואים, אבל בתזה ושוק של קדשים קלים לא יאכל, שלא מצינו זר חולק בהן, לכך נאמרו קדשים קלים. כך מפרש ב'זבחים'.

כ"י – מִקְדָּשֵׁי הַקִּדְשִׁים. אלו קדשי הקדשים. ומן הקדשים יאכל. אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים, למה נאמרו קדשים קלים? (ת"כ. זבחים קא) אם לא נאמרו, הייתי אומר: בקדשי הקדשים

כג ברם לפרכתא לא ייעול ולמדבחה לא יקרב ארי מומא בה ולא יחל ית מקדשי ארי אגא יי מקדשהון:

(כג) אֵךְ אֶל-הַפִּרְכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגַשׁ בִּיְמֹוֹם בּוֹ וְלֹא יַחֲלֹל אֶת-מִקְדָּשֵׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשָׁם:

להפתב, ומפרש ב'תורת פהנים'. ולא יחלל את-מקדשי. שאם עבר, עבודתו מחללת להפסל.

כ"י – אֵךְ אֶל-הַפִּרְכָּת. להזות שבע הזאות שעל הפרכת. ואל המזבח. החיצון; ושניהם הצרכו

כד ומליל משה עם אהרן ועם בניהו ועם כל בני ישראל:

(כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו וְאֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כ"י – וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה. המצוה הזאת. אל-אהרן וגו' ואל-כל בני ישראל. להזהיר בית-דין על הפהנים

♦ (ת"כ)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 64)

שצריכה להיות בכל מקום (גם בחוץ לארץ) ובכל זמן (גם בשאין בית המקדש קיים), ואין כאן זריזות הבאה מעבודת הפהנה - ולכן יש צורך לזרוזם.

להזהיר בית-דין על הפהנים (רש"י כא, כד) יש לשאל, הרי "פהנים זריזין הן". וגש לבאר, שרק כשעסוקים בעבודת הפהנה זריזים הם, כי יראת עבודת הקדש עליהם. אך פסוקנו מדבר בהזירות מטמאה ואסורי חתון, זהירות

א ומליל יי עם משה למימר:

כב (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב מלל עם אהרן ועם כהני ישראל ופרשיו מקדשיא דבני ישראל ולא יחלון ית שמא דקדשי די אגון מקדשין קדמי אגא יי:

(ב) דבר אל־אהרן ואל־בניו ויגורו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את־שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני יהוה:

ג אמר להון דלריכון פל גבר די יקרב מקל בניכון לקדשיא די יקדשון בני ישראל קדם יי וסאבתה עלוהי וישתיצי אנשא סהיא מן קדמי אגא יי:

דס"י ויגורו. אין 'גזירה' אלא פרישה; וכן הוא אומר (יחזקאל יד ז): "ויגור מאחרי"; (ישעיה א ד): "גורו אחור", ופרשו מן הקדשים בימי טמאתן. דבר אחר:

(ג) אמר אלהם לדתיתכם כל־איש אשר־יקרב מב־זרעכם אל־הקדשים אשר יקדשו בני־ישראל ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני יהוה:

ה קרבו מתיירו. ואם תאמר, שלש כרתות בטמאת כהנים, למה? פבר נדרשו במסכת 'שבועות' אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועות ז). וטמאתו עליו. וטמאת האדם עליו. יכול בכשר הכתוב מדבר, וטמאתו של פשוט עליו, ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר? על־פירושך ממשמעו אתה למד, במי שטמאתו פורחת ממנו - הכתוב מדבר. וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה. ונכרתה וגו'. יכול מצד זה לצד זה, יכרת ממקומו ויתישב במקום אחר? תלמוד לומר: "אני ה'" - בכל מקום אני.

דס"י כל־איש אשר־יקרב. אין 'קריבה' זו אלא אכילה. וכן מצינו שנאמר אזהרת אכילת קדשים בטמאה בלשון 'נגיעה': "בכל קדש לא־תגע" (לעיל יב ד) - אזהרה לאוכל; ולמדוה רבותינו מ'גזרה שוה' (ובחים מח). ואי אפשר לומר שחייב על הנגיעה, שהרי נאמר כרת על האכילה ב"צו את אהרן", שתי כרתות זו אצל זו, ואם על הנגיעה חייב, לא הצריך לחיבו על האכילה; וכן נדרש ב'תורת כהנים': וכי יש נוגע חייב? אם־כן, מה תלמוד לומר "יקרב"? משיכשר להקרב, שאין חייבין עליו משום טמאה אלא־אם־כן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 852)

ומצד גלל מעלת הגוף, שבו בחר הקב"ה, עקר השקר הוא בתחית המתים, נשמה בגוף. ויש לומר, שמעלה זו מדגשת בענש כרת: גם כאשר "ונכרתה הנפש" - אין זה שיך לגוף.

ונכרתה הנפש ההיא מלפני (כב, ג) מובאר בתנ"א, שבמתוֹתורה בחר הקב"ה בגוף: "ובנו בחרת". הוא הגוף החמרי, הנדמה בחמירותו לגופי אמות העולם" (פי בחירה אמתית, היינו על־שכלית, היא בין שני דברים דומים).

(ד) איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר והנגע בכל־טמא־נפש או איש אשר־תצא ממנו שכבת־זרע:

דס"י בכל־טמא־נפש. במי שנטמא במת.

ה או גבר די יקרב בכל רחשא די יסתאב לה או באנשא די יסתאב לה לכל סאבתה:

(ה) או־איש אשר יגע בכל־שרץ אשר יטמא־לו או באדם אשר יטמא־לו לכל טמאתו:

ו יטמא־לו. בשעורו לטמא, וזהו פזית. לכל טמאתו. לרבות נוגע בזב וזבה, נדה ויולדת.

דס"י בכל־שרץ אשר יטמא לו. בשעור הראוי לטמא, בכעדשה (ת"ס). או באדם. במת. אשר

(ו) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגְעַבּוּ וְטִמְאָה עַד־הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן־הַקֹּדְשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בַּשֶּׁר בַּמַּיִם:

וְאִנִּי דִּי יִקְרַב בֵּה וְיִהְיִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא וְלֹא יִיכּוּל מִן קוּדְשִׁיא אֲלֵהֶן אֶסְחִי בַשְּׂרָה בְּמֵיא:

כ"ו. נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגְעַבּוּ • בְּאֶחָד מִן הַטִּמְאִים הַלָּלוּ.

(ז) וְכֵן הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהָר וְאַחֲרָיִם יֹאכַל מִן־הַקֹּדְשִׁים כִּי לַחֲמֹהּ הוּא:

וּבְמַעַל שְׁמַשׁ וְיִדְכִי וּבְכַר בֶּן יִיכּוּל מִן קוּדְשִׁיא אֲרִי לַחֲמָה הוּא:

כ"ז. וְאַחֲרָיִם יֹאכַל מִן־הַקֹּדְשִׁים • (יבמות עד) נִדְרָשׁ בִּיבְמוֹת, בְּתִירוּמָה, שֶׁמֶתֶר לֹא־כָלָה בְּהַעֲרֹב הַשֶּׁמֶשׁ. מִן הַקֹּדְשִׁים • וְלֹא כָּל הַקֹּדְשִׁים.

(ח) נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָה־בָּהּ אֲנִי יְהוָה:

ח נְבִילָא וְתִבְרִיא לֹא יִיכּוּל לְאַסְתָּאבָא בֵּה אֲנִי יְי:

כ"ח. נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָה־בָּהּ • לַעֲנִין הַטִּמְאָה הַזֶּהִיר כָּאן, שֶׁאִם אָכַל נִבְלָת עוֹף טָהוֹר שָׁאִין לָהּ טִמְאָת מִזֶּע וּמִשָּׂא, אֲלֹא טִמְאָת אֲכִילָה

בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אֲסוּר לֶאֱכֹל בְּקֹדְשִׁים. וְצָרִיף לִוְמֵר "וְטִרְפָּה", מִי שֵׁשׁ בְּמִינוֹ טִרְפָּה, יֵצֵא נִבְלָת עוֹף טָמֵא, שָׁאִין בְּמִינוֹ טִרְפָּה.

(ט) וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֵרֹתַי וְלֹא־יִשְׁאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ בֹּ כִּי יַחֲלִלְהוּ אֲנִי יְהוָה מִקֹּדְשָׁם:

ט וְיִשְׁרֹון יֵת מִשְׁרֵת מִימְרִי וְלֹא יִקְבְּלוּן עֲלוֹהֵי חוּבָא וְיִמּוּתוּן בֵּה אֲרִי יַחֲלִלְהָ אֲנִי יְי מִקֹּדְשֵׁהוֹן:

כ"ט. וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֵרֹתַי • מִלְּאָכֵל תִּירוּמָה בְּטִמְאָת הַגּוֹף. וּמָתוּ בּוֹ • (סנהדרין פג) לְמַדְנֹו, שֶׁהִיא מִיתָה בְּיָדֵי שָׁמַיִם.

(י) וְכִלְיוֹר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשֹׁכֵר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ:

י וְכִלְיוֹר לֹא יִיכּוּל קוּדְשָׁא תוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר לֹא יִיכּוּל קוּדְשָׁא:

כ"י. לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ • (סנהדרין פג) בְּתִירוּמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁכָּל הָעֲנִין דְּבַר בֵּה. תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשֹׁכֵר • תּוֹשֵׁבוֹ שֶׁל כֹּהֵן וְשֹׁכֵירוֹ, לְפִיכָּךְ "תּוֹשֵׁב" זֶה נִקּוּד פֶּתַח, לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק. וְאֵיזֶהוּ "תּוֹשֵׁב"? זֶה נִרְצָע,

שֶׁהוּא קְנוֹי לוֹ עַד הַיּוֹבֵל. וְאֵיזֶהוּ "שֹׁכֵר"? זֶה קְנוֹי קִנְיָן שְׁנַיִם, שִׁיּוּצָא בְּשֵׁשׁ. כָּא הַכְּתוּב וּלְמִדָּה כָּאן, שָׁאִין גּוֹפֵה קְנוֹי לְאֲדוֹנָיו לֶאֱכֹל בְּתִירוּמָתוֹ.

(יא) וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן כֶּסֶף הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִּיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלַחֲמֹו:

יא וְכֹהֵן אֲרִי יִקְנִי נֶפֶשׁ קִנְיָן כֶּסֶף הוּא יִיכּוּל בֵּה וְיִלִּיד בֵּיתָה אֲנֹון יִיכְלוּן בְּלַחֲמָה:

כ"ב. וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁקְנוֹי לְגוֹפּוֹ. וְיִלִּיד בֵּיתוֹ • אֵלּוּ בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת. וְאַשֶּׁת כֹּהֵן אוֹכֶלֶת

בְּתִירוּמָה מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה, שָׁאִף הִיא קִנְיָן כֶּסֶף. וְעוֹד לְמַד מִמִּקְרָא אַחֵר: "כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתָךְ וְגו'", בִּסְפָּרִי.

~ נִקּוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (על־פי סֵפֶר הַשִּׁיחוֹת תַּנְש"א כרך ב, עמוד 847 – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאוֹת שַׁבָּת')

אִיף הַבְּרָכָה מִתִּירָה לְהִנּוֹת מִקְדָּשֵׁי שָׁמַיִם

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן כֶּסֶף הוּא יֹאכַל בּוֹ (כב, יא) אֵיתָא בְּגִמְרָא (בְּרִכּוֹת לז, א): "כָּל הַנִּזְהָגָה מֵעוֹלָם הִזָּה בְּלֹא בְּרָכָה כְּאִילוּ מַעַל בְּקֹדְשֵׁי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר ל' הָאָרֶץ וּמִלּוּאָה".

וְצָרִיף בִּיאָוֵר, הִיאֵף תוֹעִיל הַבְּרָכָה לְהַפְקִיעוֹ מִהַמְעִילָה בְּקֹדְשֵׁי שָׁמַיִם; וְכִי בָכָךְ שֶׁמִּבְרָךְ הוּא מִפְקִיעַ אֶת הַקְדוּשָׁה מִהַדְבָּר שֶׁנִּזְהָגָה הַיָּמִינוּ?
וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי הַדִּין שֶׁעֶבֶד שֶׁל כֹּהֵן, כִּיֵּן שֶׁהוּא "קִנְיָן

שיעור יומי ליום שלישי ט' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת אמור

כט כספ"ו הרי "הוא יאכל בו" – דמותר לו לאכול בתרומה ובקדשים. דנראה לומר, שעל-ידי הברכה ל"אלקינו מקדש העולם" – מכיר האדם בכך שהוא עבדו של הקב"ה, ואזי

(יב) ובת-כהן פי תהיה לאיש זר הוא בתרומת הקדשים לא תאכל:

כס"א לאיש זר • ללוי וישראל.

(יג) ובת-כהן פי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה וישבה אלבית אביה פנעוניה מלחם אביה תאכל וכל-זר לא-יאכל בו:

כס"א אלמנה וגרושה • מן האיש הזר. וזרע אין לה • ממנו (יבמות פד). וישבה • הא אם יש לה זרע ממנו, אסורה בתרומה כל זמן שהזרע קיים. וכל-זר

(יד) ואיש כהן קדש בשגגה ויסף חמשתו עליו ונתן לכהן את-הקדש:

כס"א כהן קדש • תרומה. ונתן לכהן את-הקדש • (ת"כ) דבר הראוי להיות קדש, שאינו פורע לו מעות אלא פרות של חלין, והן נעשין תרומה.

(טו) ולא יחללו את-קדשי בני ישראל את אשר ירימו ליהוה:

כס"א ולא יחללו וגו' • להאכילם לזרים.

(טז) והשיאו אותם עון אשמה באכלם את-קדשיהם כי אני יהוה מקדשם:

כס"א והשיאו אותם • את עצמם וטענו עון באכלם את קדשיהם – שהבדילו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם. ואונקלוס שתרגם: "במיכלהון בסואבא", שלא לצורך תרגמו כן. והשיאו אותם • זה אחד משלשה "את"ים שהיה רבי שמעאל דורש בתורה,

♦ יום שלישי ט' אייר ♦

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יז) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יח מלל עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר להון גבר גבר מבית ישראל ומן גיורא בישראל די יקרב קרבנה לכל נדריהון ולכל נדבתהון די יקרבין קדם יי לעלתא:

(יח) דְּבַר אֱלֹהֵיךָ וְאַל-בְּנוֹי וְאַל כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַת אֱלֹהִים אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּיָר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קֶרְבְּנוֹ לְכָל-נִדְרֵיהֶם וְלְכָל-נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹה:

כ"י • נְדָרֵיהֶם • (חולין ב) הָרִי עָלֶי. נְדָבוֹתָם • הָרִי זֹ.

יט לרעוא לכוין שלים דכורא בתורי באמריא ובעזיא:

(יט) לְרֹצְנֵכֶם תָּמִים זָכָר בַּבֶּקֶר בַּפְּשָׁבִים וּבַעֲזִים:

אכל בעולת העוף אין צריך תמיות וזכרות ואינו נפסל במום, אלא בחסרון אבר.

כ"י • לְרֹצְנֵכֶם • הֵבִיאוּ דָּבָר הָרָאוּי לְרִצּוֹת אֲתָכֶם לִפְנֵי, שִׁיחָא לָכֶם לְרִצּוֹן, אִפִּישְׁמַנ"ט בַּלַּע"ז; וְאִיזְהוּ הָרָאוּי לְרִצּוֹן? תָּמִים זָכָר בַּבֶּקֶר בַּפְּשָׁבִים וּבַעֲזִים •

כ כל די בה מומא לא תקרבין ארי לא לרעוא יהי לכוין:

(כ) כָּל אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי-לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה לָכֶם:

כא וגבר ארי יקרב נכסת קודשיא קדם יי לפרשא נדרא או לנדבתא בתורי או בענא שלים יהי לרעוא כל מומא לא יהי בה:

(כא) וְאִישׁ כִּי-יִקְרִיב וּבַח-שְׁלָמִים לַיהוָה לִפְלֹא-נֶדֶר או לְנִדְבָה בַּבֶּקֶר או בַּצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כָּל-מוֹם לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:

כ"י • לִפְלֹא-נֶדֶר • לְהַפְרִישׁ בַּדְּבוּרוֹ.

כב עזיר או תביר או פסיק או יבלן או גרבן או חזון לא תקרבין אליו קדם יי וקרפנא לא תתנו מנהון על מדבחא קדם יי:

(כב) עֹזֶרֶת או שָׁבוֹר או-חֲרוּץ או-יִבְלֵת או גֶּרֶב או יִלְפֵת לֹא-תִקְרִיבוּ אֵלָּה לַיהוָה וְאִשָּׁה לֹא-תִתְּנוּ מֵהֶם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה:

"ילפת", כמו (שופטים טז כט): "וילפת שמשון", שאחונה בו עד יום מיתתו, שאין לה רפואה. לא-תקריבו. שלשה פעמים, להזהיר על הקדשן ועל שחישתן ועל זריקת דמן (תמורה ו). ואשה לא-תתנו. אזהרת הקטרתן.

כ"י • עֹזֶרֶת • שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוֹם, עֲרוּזָן בַּלְשׁוֹן נִקְבָּה, שֶׁלֹּא יֵחָא בּוֹ מוֹם שֶׁל עֹזֶרֶת. או שָׁבוֹר • לֹא יִהְיֶה. חֲרוּץ • (בכורות לה) רִיס שֶׁל עֵין שֶׁנִּסְדָּק או שֶׁנִּפְגַּם, וְכֵן שֶׁפְתּוֹ שֶׁנִּסְדָּקָה או נִפְגַּמָּה. יִבְלֵת • ורוא"ה בַּלַּע"ז. גֶּרֶב • מִין חֲזוּזִית, וְכֵן יִלְפֵת; וְלִשׁוֹן

כג ויתר ואמר יתיר וחסיר נדבתא תעבד יתה ולנדרא לא יהי לרעוא:

(כג) וְיִשׁוּר וְיִשָּׁה שְׁרוּעַ וְקָלוּט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יִרְצָה:

(ת"ס) למזבח. לא ירצה. איזה הקדש בא לרצות? הוי אומי: זה הקדש המזבח.

כ"י • שְׁרוּעַ • אָבֵר גָּדוֹל מִחֲבֵרוֹ. וְקָלוּט • פָּרְסוּתָיו קְלוּטוֹת. נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ • לְכַדֵּךְ הַבֵּית. וּלְנֶדֶר •

כד ודי מריס ודי רסיס ודי שליף ודי גזיר לא תקרבין קדם יי ובארעכון לא תעבדון:

(כד) וּמַעֲוֹף וְכַתּוּת וְנִתּוּק וְכָרוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצֵכֶם לֹא תַעֲשׂוּ:

כ"י • וּמַעֲוֹף וְכַתּוּת וְנִתּוּק וְכָרוֹת • בְּבִיצִים או בַּגִּיד. מַעֲוֹף • בִּיצִיּוֹ מַעֲוִכִּין בִּיד. כַּתּוּת • כַּתּוּשִׁים יוֹתֵר

שיעור יומי ליום שלישי ט' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת אמור לא

(שבת פ ב) קנה המרסס. ובארצכם לא תעשו. דבר זה, לסרס שום בהמה וחיה, ואפלו טמאה; לכך נאמר: "בארצכם", לרבות כל אשר בארצכם; שאי אפשר לומר: לא נצטוו על הסרס אלא בארץ, שהרי סרס חובת הגוף הוא, וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

כה ומן פר עממין לא תקרבון ית קרבן אלהכון מפל אלין ארי חבולהון בהון מומא בהון לא לרעוא יהון לכון:

תמימה תקבלו מהם, (חולין יא) לכך נאמר למעלה: "איש איש", לרבות את הנזקרים, שנודרים נדרים ונדרבות כישוראל. משחתם. חבולהון. לא ירצו לכם. לכפר עליכם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 72)

המזבח עמוד במקום שנקבע במקום פפרה והקרבנות מתחלת הבריאה, ושם הקריבו אדם ונח קרבנות; וגם גוי, מזרע אדם ונח, זכאי להקריב עליו קרבן.

כו ומליל יי עם משה למימר:

כז תור או אפר או עזא ארי יתיליד ויהי שבועא יומין בטר אמה ומימא תמינאה וילהא יתרעי לקרבא קרבנא קדם יי:

כח ותורתא או שיתא לה ולברה לא תפסון ביומא חד:

לשחט האב והבן. אתו ואת-בנו. (שם פב) אף בנו ואותו במשמע.

כט וארי תפסון נקסת תודתא קדם יי לרעוא לכון תפסנה:

אחר: "לרצנכם", לדעתכם; מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים. ואף-על-פי שפרט בנאכלים לשני ימים, חזר ופרט בנאכלין ליום אחד, שתהא זביחתך על-מנת לאכלן בזמן.

ממעוף (בכורות לה). נתוק. תלושין ביד, עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן, אבל נתונים הם בתוף הפיס, והפיס לא נתלש. וברות. ברותין בפלי ועודן בפיס. ומעוף. תרגומו: "ודי מריס", זהו לשונו בארמית לשון 'כתישה'. וכתות. תרגומו: "ודי רסיס", כמו (עמוד ח): "הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות", וכן

(כה) ומיד בין-נכר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מפל-אלה פי משחתם בהם מום פם לא ירצו לכם: ס

כז"י ומיד בין-נכר. נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים, לא תקריבו לו בעל מום; ואף-על-פי שלא נאסרו בעלי מומים לקרבן בגי נח אלא-אם-כן מחסרי אבר, זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו), אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה, אבל

איש איש, לרבות את הגוים (רש"י כב, כה) וקשה, הרי אין מקבילים מגוי נדר או נדבה לחזוק בדק הבית, ומדוע מתר לקבל ממנו קרבן. ויש לומר, דהנה בית המקדש נועד להשראת השכינה בישראל, ואין לשפתו גוי בבגיתו. אף

(כו) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(כו) שור או-כשב או-עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהוה:

כז"י כי יולד. פרט ליוצא דפן (חולין לח ב).

(כח) ושור או-שה אתו ואת-בנו לא תשחטו ביום אחד:

כז"י אתו ואת-בנו. (כ"ח, חולין עח) נוהג בנזקה, שאסור לשחט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים ומתיר

(כט) וכי-תזבחן זבח-תודה ליהוה לרצנכם

כז"י לרצנכם תזבחן. תחלת זביחתכם, הזזהו שתהא לרצון לכם. ומהו הרצון? ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת פן, אל תשחטוהו על-מנת לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול, לא יהא לכם לרצון. דבר

(ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר
אֲנִי יְהוָה:
ל בַּיּוֹמָא הַהוּא יתאכל לֹא תשאָרֹן מִנָּה עַד
צפּרא אָנא יי:

כ"י • בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל • לא בָּא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתִּהְיֶה
שְׂחִיטָה עַל־מִנַּת בֶּן, שָׁאם לִקְבֹּעַ לָהּ זְמַן אֲכִילָה,
כָּבֶר כְּתִיב (לעיל ז טו): "וּבִשְׂרָר זָבַח תּוֹדַת שְׁלָמִיו וְגו'".
אֲנִי ה' • דַּע, מִי גָזַר עַל הַדָּבָר וְאֵל יִקַּל בְּעֵינֶיךָ.

(לא) וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:
כ"י • וּשְׁמַרְתֶּם • (ת"כ) זוּ הַמִּשְׁנָה • וְעֲשִׂיתֶם • זֶה הַמַּעֲשֶׂה.
לֹא וּתְשַׁרְרֹן פְּקוּדֵי וְתַעֲבִדוּן יְתֵהוֹן אָנא יי:

(לב) וְלֹא תַחֲלִלְוּ אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקֻדָּשִׁים:
לֹב וְלֹא תַחֲלִלּוּן יֵת שְׁמָא דְקִדְּשִׁי וְאַתְקַדֵּשׁ
בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אָנא יי מְקֻדָּשְׁכוֹן:

כ"י • וְלֹא תַחֲלִלְוּ • לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי מִזִּידִין. מִמַּשְׁמַע
שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תַחֲלִלוּ", מִה תִּלְמִיד לִוְדָּה
"וְנִקְדַּשְׁתִּי"? מִסֵּר עֲצָמָךְ וְקִדְּשׁ שְׁמִי. יִכּוֹל בְּיָחִיד?
תִּלְמִיד לִוְדָּה: "בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; וְכִשְׁהוּא מוֹסֵר
עֲצָמוֹ יִמְסֹר עֲצָמוֹ עַל־מִנַּת לְמוֹת, שֶׁכֵּל הַמוֹסֵר עֲצָמוֹ
עַל־מִנַּת הַנֶּס, אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֶס; שֶׁכֵּן מַצִּינוּ בַּחֲנֻנִיָּה,
מִיִּשְׂרָאֵל וְעוֹרְרִיָּה, שֶׁלֹּא מִסֵּרוּ עֲצָמָן עַל־מִנַּת הַנֶּס,
שְׁנֵאמַר (דְּבִיאל ג יח): "וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוֹאֵל־לָךְ מִלְּפָא
וְגו'", מַצִּיל וְלֹא מַצִּיל: "יָדִיעַ לְהוֹיֵל־לָךְ וְגו'".

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~ (שִׁיחַת ש"פ תשא תשמ"ט)

וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב) עַל הַפְּסוּק "מִגִּיד
דְּבָרֵי לִיעֻקֵּב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטֵיו לִישְׂרָאֵל" אָמְרוּ חז"ל "מִה
שְׁהוּא עוֹשֶׂה, אֹמֵר לִישְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת". וְאִם בְּצוּיָהּ זֶה, הַחַיִּיב
שֶׁל מִסִּירַת נֶפֶשׁ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, כִּךְ: מַצִּינוּ, שֶׁכָּפֹאֶשׁ
מִשְׁקִים אֶשְׁהָ סוּטָה "הַשֵּׁם נִמְחָק לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ
לְאִשְׁתּוֹ". הֵרִי שֶׁהַקֶּב"ה מוֹתֵר עַל שְׁמוֹ הַקִּדּוּשׁ מִתּוֹךְ
'מִסִּירַת נֶפֶשׁ', כְּבִיכּוֹל, כְּדִי לְהַשְׁכִּין שְׁלוֹם.

(לג) הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לַהֲיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: פ
לֹג דַּפִּיק יִתְכוֹן מֵאֶרְצָא דְּמִצְרַיִם לְמַהוּי
לְכוֹן לֵאלֹהֵא אָנא יי:

כ"י • הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם • עַל־מִנַּת בֶּן. אֲנִי ה' • נֶאֱמָן לְשֹׁלֵם שְׂכָר.

♦ יום רביעי י' אייר ♦

כג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה
אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קִדְּשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי:

א וּמַלְּיִל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

ב מַלְּיִל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן מוֹעֲדֵי
דִּי דִי תַעֲרֵעוּן יְתֵהוֹן מְעָרְעֵי קִדְּשׁ אֵלִין
אֲנוּן מוֹעֲדֵי:

כ"י • דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' מוֹעֲדֵי ה' • עֲשֶׂה
מוֹעֲדוֹת, שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל מְלַמְּדִין בָּהֶם; שְׁמַעְבְּרִים אֶת
עַל הַשְּׁנָה
גְּלִיּוֹת שְׁנַעֲקֵרוּ מִמְּקוֹמָן לַעֲלוֹת לְרִגְלָהּ,
וְעַדִּין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם.

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קִדְּשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת
הוּא לִיהוָה בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ
ג שְׁתֵּא יוֹמִין תַּתְּעַבֵּד עֲבִידָא וּבִיּוֹמָא
שְׁבִיעָאָה שַׁבָּת שְׁבִתָּא מְעָרַע קִדְּשׁ כָּל
עֲבִידָא לֹא תַעֲבִדוּן שְׁבִתָּא הִיא קִדְּשׁ יי בְּכָל
מוֹתְבִיכּוֹן:

כ"י • שֵׁשֶׁת יָמִים • מִה עֲנִין שַׁבָּת אֲצֵל מוֹעֲדוֹת?
לְלַמְּדֵךְ שֶׁכֵּל הַמַּחֲלִל אֶת הַמוֹעֲדוֹת - מַעֲלִין עָלָיו

כָּאֵלוּ חָלַל אֶת הַשַּׁבָּתוֹת, וְכָל הַמְּקִיָּם אֶת הַמוֹעֲדוֹת
- מַעֲלִין עָלָיו כָּאֵלוּ קִיָּם אֶת הַשַּׁבָּתוֹת.

שיעור יומי ליום רביעי י' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת אמור

לג
(ד) אֱלֹהִים מוֹעֲדֵי יְהוָה מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ
אֹתָם בְּמוֹעֲדָם:
ד אֵלֶּיךָ מוֹעֲדֵיךָ יְיָ מְעַרְעֵי קֹדֶשׁ דִּי תַעֲרְעוּן
יְתַהוֹן בְּזִמְנֵיהוֹן:

כ"י אֱלֹהִים מוֹעֲדֵי ה' • לְמַעַלְהָ מְדַבֵּר בְּעֵבֶר שָׁנָה, וְכֵן מְדַבֵּר בְּקֹדֶשׁ הַחֹדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 98)

אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם (כג, ד) ר"ל דָּרָשׁוּ: "אֲתֶם, הַמּוֹלֵד לְמִטָּה, כִּי מִזֶּה יוֹדְעִים שֶׁאִי הוּא ה' מוֹלֵד" לְמַעַלְהָ. אֶפְלוּ מוֹטְעִין. וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הֵיכָן נִשְׁתַּלְשַׁל מִן ה'יִרְחַ' לְמַעַלְהָ, וְקִבִּיעַת יוֹם הַמּוֹלֵד לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיא בְּעֵקֶר מִצַּד ה' מוֹלֵד" לְמַעַלְהָ; אֲלֹא שֶׁאֵנוּ קוֹבְעִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ לִפְיִי רְאוּי שֶׁהַדָּבָר יִשְׁתַּקֵּף בּוֹ.

(ה) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין
הָעֲרֻבִים פֶּסַח לַיהוָה:
ה בְּיָרֵחָא קְדָמָא בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַיָּרֵחָא
בֵּין שְׁמִינֵי פֶסַח קָדָם יְיָ:

כ"י אֲבִין הָעֲרֻבִים • מִשָּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלְהָ. פֶּסַח לַה' • הַקֶּרֶבֶת קָרְבֵן שְׁשָׁמוּ "פֶּסַח".

(ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת
לַיהוָה שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ:
ו וּבַחֲמִשָּׁת עָשָׂר יוֹמָא לַיָּרֵחָא הַדִּין חַגָּא
דְּפִטְרִיא קָדָם יְיָ שְׁבַעַת יוֹמִין פִּטְרִי
תִּיכְלוּן:

(ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ יְהוָה לָכֶם כָּל־מִלֻּאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
ז בְּיוֹמָא קְדָמָא מְעַרַע קֹדֶשׁ יְהִי לְכוֹן כָּל
עֲבִידַת פְּלִחָן לֹא תַעֲבֹדוּן:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה שְׁבַעַת יָמִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ כָּל־מִלֻּאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: פ
ח וְהִקְרַבְכוּן קְרִבָּא קָדָם יְיָ שְׁבַעַת יוֹמִין
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא מְעַרַע קֹדֶשׁ כָּל עֲבִידַת
פְּלִחָן לֹא תַעֲבֹדוּן:

כ"י וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה וְגו' • הֵם הַמּוֹסְפִין הָאֲמִירִים בְּפֶרֶשׁת פִּינְחָס; וְלָמָּה נִאֲמָרוּ כֵּן? לומר לך, שֶׁאֵין הַמּוֹסְפִין מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַה' • מִכָּל־מְקוֹם. אִם אֵין פְּרִים, הֵבֵא אֵילִים. וְאִם אֵין פְּרִים וְאֵילִים, הֵבֵא כִבְשִׁים. שְׁבַעַת יָמִים • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "שְׁבַעַת", שֶׁם דָּבָר הוּא, שְׁבֻעַ שֶׁל יָמִים;

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ט וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְקִצְרְתֶּם אֶת־קִצְיָהּ
וְהִבֵּאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיָכֶם אֶל־הַכֹּהֵן:
י מִלִּיל אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְקִצְרְתֶּם אֶת־קִצְיָהּ
וְהִבֵּאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיָכֶם אֶל־הַכֹּהֵן:

כ"י רֵאשִׁית קִצְיָכֶם • שֶׁתִּהְיֶה רֵאשׁוֹנָה לְקִצְרִי. עֹמֶר • עֲשִׂירִית הָאִיפָה, כֶּף הָיְתָה שְׁמָהּ, כְּמוֹ (שְׁמוֹת טז יח):
"וַיִּמְדוּ בְּעֹמֶר".

(יא) וְהִנֵּי אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לְרִצְוֹנְכֶם מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת יִנִּיפּוּ הַכֹּהֲנִים:

יא וְיָרִים יְת עומרא קדם יי לרצוא לכו
מבחר יומא טבא ירימנה כהנא:

כ"י • וְהִנֵּי • (מנחות סא) כָּל תְּנוּפָה: - מוֹלִיף וּמִבְיָא, מַעֲלָה וּמוֹרִיד; מוֹלִיף וּמִבְיָא - לַעֲצֹר רוּחוֹת רְעוּת, מַעֲלָה וּמוֹרִיד - לַעֲצֹר טָלָלִים רָעִים. לְרִצְוֹנְכֶם • אִם

תקריבו כמשפט הזה, יהיה לרצון לכם. ממחרת השבת • (שם סו) ממחרת יום-טוב הראשון של פסח, שאם אתה אומר שבת בראשית, אי אתה יודע אינהו.

(יב) וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר בִּבְשׁ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לַעֲלָה לַיהוָה:

יב ונתעבדון ביומא דארמיתכון ית עומרא
אמר שלים בר ששה לעלתא קדם יי:

כ"י • וַעֲשִׂיתֶם. כִּבְשׁ • חוֹכָה לַעֲמֹר הוּא בָּא.

(יג) וּמִנַּחְתּוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֵן אִשָּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחַח וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעִית הַחֵיין:

יג ומנחתה שני עשרים סלת בלולה בשמן אשה
במשח קרבנא קדם יי לאתקבלא ברצוא
ונסכה חמרא רבעות הינא:

כ"י • וּמִנַּחְתּוֹ • מִנַּחַת נִסְכּוֹ. שְׁנֵי עֶשְׂרִים • כְּפוּלָה הִתְהַ. וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעִית הַחֵיין • (מנחות פט) אָף־עַל־פִּי שְׁמִנְתּוֹ כְּפוּלָה, אֵין נִסְכּוֹ כְּפוּלִים.

(יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבִּיאְכֶם אֶת־קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ׀

יד ולחם וקלי ופרוכן לא תיכלון עד כן
יומא הדין עד איתואיכון ית קרבן אלהכון
קנס עלם לדריכון בכל מותבניכון:

כ"י • וְקָלִי • קִמַּח עֲשׂוֹי מִכְרָמֶל רַךְ שְׁמִיבְשִׁין אוֹתוֹ בַּתְּנוּרָה. וְכֶרֶמֶל • הֵן קָלִיּוֹת שְׁקוּרִין גְּרִיילִ"ש. בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם • (קידושין לו) נִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ

שלמדו מכאן שהחדש נזהג בחוצה לארץ, ויש אומרים: לא בא אלא ללמד, שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירשה וישיבה, משכבשו וחלקו.

(טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הִבִּיאְכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תִּהְיֶינָה:

טו ונתמננו לכו מבחר יומא טבא מיום
איתואיכון ית עומרא דארמיתא שבועא
שבועין שלמין יהונ:

כ"י • מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת • מִמַּחֲרַת יוֹם־טוֹב. תָּמִימַת תִּהְיֶינָה • מְלַמֵּד שִׁמְתַּחִּיל וּמוֹנֶה מִבְּעָרֵב, שֶׁאִם לֹא בֶן אֵינָן תָּמִימוֹת.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

עשרון ועשרון קאי. ולפי הפשט משמע כי אחד משני עשרונים הוי מנחת העומר שהוא עשרון והוא בא עם זה הכבש, והעשרון השני הוא עשרון הראוי למנחתו, ותרע שאין בנסכו כ"אם רביעית כמו בשאר נסכים: תורה יד

שמצינו כבש שמנחתו חלוקה, שהיא משני עשרונים, אבל מן הנסוף אין אנו אומרים כ"אם 'וין בנסכו' בלבד ואין אנו מפרשים הנסכים, לפי שלא מצינו שום כבש חלוק בנסוף היין. ולכך כתיב ונסכו דהקא בה"א, למדרש ונסכה, דאכלה מנחה קאי, דאי כתיב 'ונסכו' הוה אמינא דאכל

כג (יג) וּמִנַּחְתּוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִים. אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ו"ל (תר"ם) זֶה חֲלוּק מִכָּל שְׁאָר כְּבָשִׁים, דְּאֵין לֶךְ כְּבֶשׂ בַּתּוּרָה שְׂהֵא בְּמִנַּחְתּוֹ יוֹתֵר מִעֲשָׂרוֹן, אֲבָל מִן הַנֶּסֶף אֵינוֹ חֲלוּק בְּדִכְתִּיב וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעִית הַחֵיין. וְלִכְךָ אֵנוּ מְפָרְשִׁים בַּתּוּרָה הַמּוּסָף 'שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאֵיל וְעֶשְׂרוֹן לְכֶבֶשׂ, לְפִי

שיעור יומי ליום רביעי י' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת אמור

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקוטר שיחות כרך א. עמוד 270. ושם נסמן – מתוך 'לקראת שבת')

ספירת העומר: מצוה אחת או כל יום מצוה חדשה

וספרתם לכם . . שבע שבועות תמימות תהינה: (כג, יט)

מהנאמר "תמימות תהינה" לומדים חלק מהראשונים, כי מי ששכח יום אחד מהספירה, שוב לא יוכל להמשיך ולספור. ולהלכה נפסק בשלחן ערוך (אורח חיים סימן תפט) לספור בלא ברכה.

ומבארים האחרונים (ראה מנחת חינוך מצוה שו), דשיטה זו סבירא לה דכל ימי הספירה "הם מצוה אחת . . ובאם לא מנה יום אחד הפסיד המנין".

אף לכאורה אי אפשר לומר כן: א) אם היא מצוה אחת, היא תקנו לברך בכל יום ויום ברכה בפני עצמה? ב) אם היא מצוה אחת, נמצא שאדם ששכח באמצע ימי הספירה לספור, כל ברכותיו עד עתה היו 'ברכה לבטלה', ומחשש

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות כרך א. עמוד 265 – מתוך 'לקראת שבת')

"ממחרת השבת" – דרגא שלמעלה מהעולם

אחר מדה משבעת המדות דנפש הבהמית, וכפי שאומרים בקטח התפלה שאחר הברכה "יתקן מה שפגמתי בספירה". והנה, בכדי לברר מדה המשקעת בקלפות ובסטרא אחרא ולהפכה לקדושה, דרוש פח עליון ומיוחד שביכולתו לרדת למטה ולהשפיע אפילו על הרע.

וזהי מדרגת "ממחרת השבת". דהנה, שבת היא הדרגא הנעלית ביותר בשבעת ימי השבוע, אף היא עדין בבחינה של זמן מדוד ומגבל. אף "ממחרת השבת" קאי על דרגא נעלית שלמעלה ("ממחרת") מהשבת, האור האלקי שלמעלה מגדרי העולם, זמן ומקום.

וזהו "וספרתם לכם ממחרת השבת" – שבכדי לקחת את שבעת המדות של נפש הבהמית ולספרם ולזככם, יש הכרח ב"ממחרת השבת", דרגא שלמעלה מעלה מהעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וספרתם לכם ממחרת השבת" – הכוח לברר את השפל ביותר, המידות המושחתות של הנפש הבהמית, בא דוקא מהגבוה ביותר, "למעלה מסדר השתלשלות". **כי כן** היא המדה: כל הגבוה גבוה יותר, יורד למטה מטה יותר.

טז עד מבתר שבועתא שביעתא תמניון חמשיין יומין ותקרבון מנחתא חדתא קדם יי:

(טז) **עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה:**

ממחרת השבת השביעית, שהוא יום חמשים, תספרו; ומקרא מסרס הוא. מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה, שהובאה מן החדש. ואם תאמר: הרי קרבה מנחת העומר! אינה פשאר כל המנחות, שהיא באה מן השעורים.

ז"ל השבת השביעית. כתרגומו: שבועתא שביעתא. עד ממחרת השבת השביעית תספרו. ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום. חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ביום החמשים תקריבנה, ואומר אני: זהו מדרשו, אבל פשוטו: עד

שער החמשים – תחלת עבודה חדשה

תספרו חמשים יום (כג, טז)

חמשים הדרגות.

ויש לבאר זה בהקדים הסבר נוסף לענין "שער החמשים" המובא בספר הקדוש "תולדות יעקב יוסף" (פרשת דברים) בשם הבעל-שם-טוב הקדוש: "שער החמשים הוא חוֹזֵר ומתחיל נ' שערים למעלה מזה, וכן למעלה מעלה עד אין סוף".

ועל-פי באור זה נראה, שלאחר שהאדם התעלה בעבודתו וקבל מלמעלה את דרגת "שער החמשים", ואזי הרי הוא צריך להתחיל נ' שערים למעלה מזה, נמצא דשער הנ"ל שקבל הוא הוא השער הראשון של עבודתו החדשה, וישפיר נחשב בכלל עבודת האדם – "תספרו".

אודות הקושיא הידועה (עיין תוספות דבור-המתחיל כתבו, מנחות סה, ב) מדוע נאמר "תספרו חמשים יום", בעוד הספירה לפעל היא רק ארבעים ותשעה ימים, מבאר בספרים (לקוטי-תורה במדבר י, ד. שיר-השירים לה, ג), אשר ארבעים ותשעה הימים הנספרים הם כנגד מ"ט דרגות (שערי בינה) שיכול האדם להשיג בעבודת ה'. וכאשר משלים את עבודתו בהשגת מ"ט השערים, הוא מקבל מלמעלה, באופן של מתנה, את "שער החמשים" (תספרו חמשים), שאין נתן להשיגו בכחות עצמו.

אף עדין צריך-עיון בזה, שהרי משמעות הלשון "תספרו חמשים יום" היא, שעבודת האדם עצמו משיגה את

י' ממושבתיכם תיתון לחם ארמונתא תרתין (גריצו) תרין עשרונין סלתא יהוון חמיצ יתאפין בפירין קדם יי:

(י) ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרנים סלת תהינה חמץ תאפינה בפורים ליהוה:

לכל המנחות, אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים, לא תקרב מן החדש קדם לשתי הלחם.

כ"ג • ממושבתיכם • ולא מחוצה לארץ. לחם תנופה • לחם תרומה המורם לשם גבה, וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה. בפורים ראשונה

יח ותקרבון על לחמא שבקא אמרין שלמין בני שגא ותור פר תורי חד ודכרין תרין יהוון עלתא קדם יי ומנחתהון ונספיהון קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

(יח) והקרבתם על-הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחח ליהוה:

"שלשה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש", זו היא המנחה; והנסכים: חצי ההין לפר, ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש.

כ"ד • על-הלחם • בגלל הלחם, חובה ללחם. ומנחתם ונספיהם • כמשפט מנחה ונסכים המפרשים בכל בהמה בפרשת נסכים (במדבר טז):

יט ומעבדון צפיר פר עזי חד לחטאתא ותריין אמרין בני שגא לנסכת קודשא:

(יט) ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים:

אצל פרים ואילים, אינן הם. אמר מעתה: אלו לעצמן ואלו לעצמן; אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין.

כ"ה • ועשיתם שעיר-עזים • (ת"כ. מנחות מה) יכול שבעת הכבשים והשעיר האמורים כאן, הם שבעת הכבשים והשעיר האמורים ב'חמש הפקודים'? כשאתה מגיע

כוירים פהנא תהוון על לחם בפירין ארמונתא קדם יי על תרין אמרין קודשא יהוון קדם יי לכהנא:

(כ) והניף הכהן אתם על לחם הבפרים תנופה לפני יהוה על-שני כבשים קדש יהיו ליהוה לפתח:

קדשים קלים, הזקק לומר בשלמי-צבור, שהן קדשי קדשים.

כ"ו • והניף הכהן אתם. תנופה • (מנחות סב) מלמד ששעורנין תנופה מחיים. יכול בלם? תלמוד לומר: על-שני כבשים. קדש יהיו. לפי ששלמי-יחיד

כא ותַעֲרֶעוּן בְּכֶן יוֹמָא הַדִּין מְעַרַע קִדִּישׁ
יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פִּלְחָן לֹא תַעֲבִדוּן קִנָּם
עֲלֵם בְּכָל מוֹתְבָנִיכוֹן לְדַרְיִכוֹן:

(כא) וּקְרֹאתֶם בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרֹא-קִדֵּשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל-מִלְאכַת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם
בְּכָל-מוֹשְׁבְתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כב ובמחצדכון ית חצדא דארעכון לא
תשיצי פאתא דחקלקו במחצדו ולקטא
דחצדו לא תלקט לעניי ולגיורי תשבוק
יתיהון אנא יי אלהכון:

(כב) וּבְקִצְרֹכֶם אֶת-קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא-תִכְלֶה פֶּאֶת
שְׂדֶךְ בְּקִצְרֹךְ וְלִקַּט קִצִּירְךָ לֹא תִלְקַט לְעָנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

בנה בית-המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו.
תעזב • (פאה פ"ד) הנח לפניהם והם ילקטו, ואין לה
לסיע לאחד מהם. אני ה' אלהיכם • נאמן לשלם
שכר.

כג וּבְקִצְרֹכֶם • חֲזֹר וְשָׁנָה, לַעֲבֹר עֲלֵיהֶן בְּשָׁנִי
לְאוֹיֵן. אָמַר רַבִּי אֲבָדִימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף: מָה רָאָה הַכְּתוּב
לְתַנּוּם בְּאֻמָּצַע הָרְגָלִים: פֶּסַח וְעֶצְרַת מִכָּאן, וְרֹאשׁ-
הַשָּׁנָה יוֹם-הַכַּפּוּרִים וְחַג מִכָּאן? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַנוֹתֵן
לְקַט שְׂכָחָה וּפָאָה לְעָנִי כְּרֹאוֹי, מַעֲלִין עָלָיו כְּאֵלוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 256)

ואלו צדקה יכולה להיות מוסף שהנותן הרויח בלי מאמץ
גדול. זאת ועוד: לקט שכחה ופאה שייכים לכל העניים
בשנה, ואין לבעל השדה טובת הנאה; ואלו בצדקה יכול
אדם לבחור בעניי שהוא חפץ בטובתו.

הנותן לקט שכחה ופאה . . כאלו בנה בית המקדש
(רש"י כג, כב) יש לשאל, מדוע קצת מעלה זו במצות אלו
דוקא, ולא במצות צדקה בכלל. ויש לומר, שכן לקט
שכחה ופאה צומחים כתוצאה מיגיע פפיו של בעל השדה;

♦ יום חמישי י"א אייר ♦

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כד מלל עם בני ישראל למימר בירחא
שביעאה בחד לירחא יהי לכוון גיחא
דיבכר נבכא מערע קדיש:

(כד) וַדַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זְכֹרֹן תְּרוּעָה
מִקְרֹא-קִדֵּשׁ:

כה זכרון תרועה • (ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות, לזכר לכם עקדת יצחק, שֶׁקָּרַב תַּחֲתָיו
אֵיל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לד עמ' 186)

. . נמשך עתה בראש השנה באמירת (פסוקי) שופרות".
ויש להעיר מהשקלא-וטריןא בלשון הש"ס "אמר הקב"ה
אמרו לפני מלכיות כו". וברמב"ן כאן: "כל זה אסמכתא
מדבריהם". וראה מפרשי רש"י.

זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות (רש"י כג, כד) אף
שאמירת הפסוקים היא רק מדרבנן, היא פועלת יותר
מהתקיעה עצמה, וזאת - מצד מעלת דברי תורה על קיום
מצוה. וכמבאר בחסידות, ש"אמתית הגלוי שיהיה לעתיד

כה כל עבדת פלחנא לא תעבדו ותקרבון
קרנא קדם יי:

(כה) כָּל-מִלְאכַת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה
לַיהוָה:

כז וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה • המוספים האמורים ב'חמש הפקודים'.

(כו) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כּוּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(כו) אַךְ בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים
הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה:

כּו בָרַם בַּעֲשָׂרָה לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין
יוֹמָא דְכַפּוּרִיא הוּא מְעַרְע קַדִּישׁ יְהִי לְכוּן
וְתַעֲנִין יְת נַפְשָׁתִיכוֹן וְתִקְרְבוּן קֶרְבָּנָא קָדָם
יְיָ:

נש"א • אף • כל "אפ"ין ו"רק"ין שְׁבִתוֹרָה מְעוּטִין – מִכֹּפֶר הוּא לְשָׁבִים, וְאִינוּ מִכֹּפֶר לְשָׂאִינָם שָׁבִים.

(כח) וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי
יוֹם כִּפּוּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כח וְכָל עֲבִידָא לֹא תַעֲבִדוּן בְּכֶרֶן יוֹמָא הַדִּין
אַרִי יוֹמָא דְכַפּוּרִיא הוּא לְכַפֵּרָא עֲלִיכוֹן
קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן:

(כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תַעֲנֶה בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ:

כט אַרִי כָל אָנְשָׁא דִּי לֹא מַתְעִנִי בְּכֶרֶן יוֹמָא
הַדִּין וְיִשְׁתַּיְצִי מֵעַמִּיהָ:

(ל) וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה בַּעֲצֵם הַיּוֹם
הַזֶּה וְהֵאֱבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

ל וְכָל אָנְשׁ דִּי תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא בְּכֶרֶן יוֹמָא
הַדִּין וְאֹבֵד יְת אָנְשָׁא הַהִיא מִגּוֹ עַמָּה:

נש"א • וְהֵאֱבַדְתִּי • לִפִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר 'כֶּרֶת' בְּכָל מָקוֹם, וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא? כִּשֶּׁהוּא אוֹמֵר "וְהֵאֱבַדְתִּי", לְמַד
עַל הַכֶּרֶת, שְׂאִינוּ אֵלָּא אֲבָדוֹן.

(לא) כָּל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם:

לא כָּל עֲבִידָא לֹא תַעֲבִדוּן קָנָם עֲלָם לְדֹרִיכוֹן
בְּכָל מוֹתְכִנִּיכוֹן:

נש"א • כָּל מְלֹאכָה וְגו'. לַעֲבֹר עָלָיו בְּלֹאִין הַרְבֵּה, אוֹ לְחַזְקָה עַל מְלֹאכָת לִילָה בְּמִלְאכַת יוֹם.

(לב) שִׁבְתַּת שְׁבִתוֹן הוּא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ בְּעָרֹב מַעֲרֹב עַד־עָרֹב תִּשְׁבֹּתוּ
שִׁבְתֵּכֶם: פ

לב שִׁבְתַּת שְׁבִתָּא שְׁבִתָּא הוּא לְכוּן וְתַעֲנִין יְת
נַפְשָׁתִיכוֹן בְּתַשְׁעָא לִירְחָא בְּרַמְשָׁא מְרַמְשָׁא
עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוֹן נִיחָכוֹן:

♦ יום שישי י"ב אייר ♦

(לג) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

לג וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(לד) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם
לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַפִּסְכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים
לַיהוָה:

לד מִלַּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר בַּחֲמִשָּׁא
עֶשְׂרָא יוֹמָא לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין תְּגָא
דְּמַטְלִיא שְׁבַעַת יוֹמִין קָדָם יְיָ:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז וחדר

וּלְאִסְרוּ בְּמִלְאכָה, אֵף וְעֲנִיתֶם אֶת
נַפְשֹׁתֵיכֶם בּוֹ כִּי יוֹם כִּפּוּרִים
הוּא: תורה כט

וְלִהְתַּעֲנֵג, וְזֶה אִסּוּר בְּכָל אֵלּוּ, לְכַף
בְּתִיב אֵף, לוֹמֵר שְׂאִינוּ נִקְרָא מִקְרָא
קוֹדֶשׁ אֵלָּא לְכַבֵּד הַיּוֹם לְהִקְרִיב קֶרְבָּן

אֵף בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ. מִדּוּ אֵף,
לִפִּי שְׁכָל שְׂאֵר יָמִים טוֹבִים נִקְרְאִים
מִקְרָא קוֹדֶשׁ לְאִכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 417)

חג הסוכות שבעת ימים (כג, לד) **ב.** היא חלה במשך כל שבעת ימי החג (מה-שאין-כן מצות נטילת ארבעת המינים חלה (מן התורה) רק ביום הראשון). **ג.** נתן לקימה כל שעות היום והלילה.

(לה) ביום הראשון מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה לא תעשו: לה ביומא קדמא מ'ערע קדיש כל עבדת פלחן לא תעבדון:

נ"י מקרא-קדש • [ביום הפורים] קדשהו בכסות נקיה ובתפלה, ובשאר ימים טובים – במאכל ובמשקה ובכסות נקיה ובתפלה.

(לו) שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליהוה עצרת הוא כל-מלאכת עבודה לא תעשו: לו שב'עא יומין תקרבון קרבנא קדש יי ביומא תמינא מ'ערע קדיש יהי לכוון ותקרבון קרבנא קדש יי בגש תהון כל עבדת פלחן לא תעבדון:

נ"י עצרת הוא • עצרתי אתכם אצלי כמלך שומן את בניו לסעודה לך וכן ימים. כיון שהגיע זמן להפטר, אמר: בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פירדתכם. כל-מלאכת עבודה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב ע' 433)

ביום השמיני . . עצרת היא (כג, לו) **עצרתי אתכם אצלי . . בני, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פירדתכם** (רש"י) לכאורה מהו הלשון "פירדתכם", הנה צ"ל "פרידתנו"? ויש לומר, שהקב"ה אף פעם לא נפרד מבני ישראל, ותמיד נמצא עמם. ו"פירדתכם" הפנה פרידת בני ישראל אחד מהשני,

(לז) אלה מועדי יהוה אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליהוה עלה ומנחה זבח וגסכים דבר-יום ביומו: לו אליו מועדי דיי די תערעון יתהון מערעי קדיש לקרא קרבנא קדש יי עלתא ומנחתא נכסת קודשין ונסוכין פתגם יום ביומה:

נ"י עלה ומנחה • (מנחות מד) מנחת נסכים הקרבה עם העולה. דבר יום ביומו • חק הקצוב ב'חמש

(לח) מלבד שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד כל-נדריכם ומלבד כל-נדבתיכם אשר תתנו ליהוה: לח בר שפיא דיי ובר מתנתיכון ובר כל נדריכון ובר כל נדבתיכון די תתנון קדש יי:

(לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספתם את-תבואת הארץ תחגו את-חג-יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: לט ברם בחמשא עשר יומא לי'חא שביעא במכנשיכון ית עללת ארעא תחגו ית חגא קדש יי שב'עא יומין ביומא קדמא נ'חא וביומא תמינא נ'חא:

העבור, פְּעָמִים שֶׁהוּא בְּאִמְצַע הַקִּיץ או הַחֶרֶף. תַּחֲנוּגָה • שְׁלָמִי חֲגִיגָה. שְׁבַעַת יָמִים • (חגיגה ט) אִם לֹא הָבִיא בָּזָה, יָבִיא בָּזָה. יָכוֹל יֵהָא מְבִיאָן כָּל שְׁבַעָה? תַּלְמוּד לומד: וְחֲגֻתָם אִתּוֹ, יוֹם אֶחָד בְּמִשְׁמַע וְלֹא יוֹתֵר. וְלָמָּה נֶאֱמַר "שְׁבַעָה"? לְתַשְׁלוּמִין.

מִתְסַבֵּין לְכוּן בְּיוֹמָא קְדָמָא פְּרִי אֵילָנָא אֲתֵרוּגִין וְלִלְפִין וְהַדְסִין וְעֶרְבִין דְּנִחַל וְתַחֲדִין קָדָם זֵי אֲלֵהֶכּוֹן שְׁבַעַת יוֹמִין:

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפַּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ-עֵבֶת וְעֶרְבֵי-נַחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים:

וְעֵנָף עֵץ-עֵבֶת • שְׁעָנְפֵי קְלוּעִים כְּעֹבוֹתוֹת וְכַחֲכָלִים, וְזֶהוּ הַדָּס הַעֲשׂוֹי כְּמִין קָלִיעָה.

כְּ"י פְּרִי עֵץ הָדָר • (סוכה לה) עֵץ שֶׁטַעַם עֲצוֹ וּפְרִי שׁוֹה. הָדָר • הָדָר בְּאֵילָנוֹ מִשְׁנֶה לְשִׁנָּה, וְזֶהוּ אֲתֵרוּג. כַּפַּת תְּמָרִים • חֶסֶר ו'"; לְמַד שְׂאִינָה אֵלָא אַחַת.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (תורת מנחם – התנועותיות תשמ"ז כרך א ע' 165, ע"9 ביאורי החומש)

כְּמֵאמַר חֲז"ל "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין עַד שֶׁיְהִי כָלָם אֶגוּדָה אַחַת". וְנִמְצָא, שְׁנִטִּילַת אֶרְבַּעַת הַמִּינִים - הַרֻמָּזֶת, כְּפִדּוּעַ, לְאַחֲדוֹת אֶרְבַּעַת הַסּוּגִים שֶׁבִּישְׂרָאֵל, כִּךְ שֶׁכָּלָם נַעֲשִׂים "אֶגְדָּה אַחַת" - הִיא הַמְבִּיאָה לִידֵי גְלוּי "שְׁמוֹ שֶׁל מֹשִׁיחַ", בְּגָאָלָה הַשְׁלֵמָה.

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מ) בְּשֹׁכֵר שְׁלֹשָׁה רֵאשׁוֹן זָכוֹ לְשִׁלְשָׁה רֵאשׁוֹן .. וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מֹשִׁיחַ, דְּכַתִּיב רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הַנֵּם' (פסחים ה, א) יְדוּעַ, שֶׁסִּבַּת הַגְּלוּת הִיא שְׁנֵאֲתָ חֲנֻם, וְאֵלּוּ הַגָּאָלָה תְּבוּאָה עַל יְדֵי אַהֲבַת וְאַחֲדוּת יִשְׂרָאֵל,

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

תְּבוּחַת בְּיָדוֹ אִזּוֹ יוֹדְעִין שֶׁהוּא יִצָּא וְכֹאִי מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ (תנחומא שם):

פְּרִי עֵץ הָדָר. אֶרְבַּעָה מִינִין הִלְלוּ יֵשׁ מִהֶן שֵׁישׁ בּוֹ טַעַם וְרִיחַ כְּמוֹ הָאֲתֵרוּג, וְהוּא כְּנֶגֶד הַצִּדִּיקִים שֵׁישׁ בָּהֶם רִיחַ תוֹרָה וְטַעַם שֶׁל מַעֲשִׂים טוֹבִים. בְּאֵילָן שָׁבוּ גִדְלָה לְהוֹלֵב יֵשׁ בּוֹ טַעַם וְלֹא רִיחַ, וְכִנְגֻדוֹ הַבִּינוּנִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֵׁישׁ בָּהֶם טַעַם שֶׁל מִצְוֹת וְאֵין בָּהֶם רִיחַ תוֹרָה. הַהֲדָס יֵשׁ בּוֹ רִיחַ וְלֹא טַעַם, וְהוּא כְּנֶגֶד אוֹתָם שֵׁישׁ בָּהֶם רִיחַ תוֹרָה וְאֵין בָּהֶן מִצְוֹת. וְעֶרְבָה אֵין בָּהּ לֹא טַעַם וְלֹא רִיחַ, וְכִנְגֻדָּן עֲמֵי הָאֶרֶץ שְׂאִין בָּהֶם לֹא רִיחַ תוֹרָה וְלֹא טַעַם שֶׁל מִצְוֹת. וְאֵינוֹ אוֹגְדִין הָאֶרְבַּעָה בִּיחָד, כְּמוֹ שְׂאִין הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִתְרַצָּה לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיְהִי כָלָם לְאַגְדָּה אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (עמ"ס טו ט) הַבּוֹנֶה בְּשִׁמִּים מַעְלוֹתָיו וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה, אֵימָתִי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִתְעַלָּה, בְּזִמְן שֶׁכִּלְנָה נַעֲשִׂים אֶגְדָּה (ויקרא ל יב). וְנִרְאָה לִי שֶׁלְכָף אֵנוֹ אוֹמְרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (פסוק וזכנו תן פחדך) וְיַעֲשׂוּ כָלָם אֶגְדָּה אַחַת: דָּבָר אַחֵר, הַלּוֹלֵב דּוּמָה לְשִׁדְרָה, הַהֲדָס דּוּמָה לְעֵין, הָעֶרְבָה דּוּמָה לְשִׁפְתִּים, הָאֲתֵרוּג דּוּמָה לְלֵב, וְאֵין לָהּ אֶבֶר אֶחָד גְּדוֹל מֵאֵלּוּ וְשִׁקּוּלִין

אֲדָבָר בְּשִׁבְלָהּ, הַחֲזִיר לֹא הַכָּלִים לְכָד וְהָלָף לֹא. לְמַחֵר בָּא לְדוֹן לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, שְׂאֵלֹו יֵשׁ לָהּ אֶדָם שֶׁיִּלְמַד עֲלֶיהָ וְכוּת, אֲמַר לֹא הִרִי פְלוֹנִי שֶׁיִּלְמַד עֲלֵי וְכוּת, אֲמַר לֹא מֵה וְכוּת יֵשׁ לָהּ לְלַמַּד עַל זֶה, אֲמַר לָהֶם אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם מֵה עֲשֵׂה לִי חֲבִירִי זֶה, כְּשֶׁהֲלַכְתִּי לְגִבּוֹת מִגִּבַּת הַמֶּלֶךְ מַעִיר פְּלוֹנִי עֲמַד עֲלֵי בִדְרָךְ וְקִפְחָנִי וְנִטַּל כָּל אֲשֶׁר לִי, וְהַכָּלִים הִלְלוּ הֵם מִקְצַת כָּלִים שֶׁהֲחִזִּיר לִי עַל מִנַּת שְׂאֵלְמַד עֲלֵיו וְכוּת, הִתְחִילוּ הַכָּל וְאָמְרוּ אוֹי לֹא לָזֶה שֶׁנַּעֲשָׂה (קטיגורו סניגורו) [סניגורו קטיגורו] (תנחומא יח):

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. הַלּוֹלֵב שְׂאֵנוֹ נוֹטִלִין בַּיּוֹם רִאשׁוֹן הוּא סִימָן שֶׁזָּכִינוּ בְּדִין בַּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב (דברי הימים א' טו לה) אִזּוֹ יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלְּפָנֵי ה' כִּי בָא לְשִׁפֹּט [אֵת] הָאֶרֶץ, בְּמִי הַכְּתוּב מִדְּבַר, בִּישְׂרָאֵל וּבְאוֹמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא דָן אוֹתָם בַּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ נִכְנָסִין לְדִין וְאֵין אֵנוֹ יוֹדְעִין מִי הַנוֹצְחִין, אֲמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא טָלוּ לֹאֲבִיכֶם בִּידִיכֶם וְהַכָּל יוֹדְעִים שֶׁנִּכְיָתִם בְּדִין. מִשָּׁל לְשׁוֹנֵי בְּנֵי אֶדָם שֶׁנִּכְנָסוּ לְדוֹן לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין הַכְּרִיּוֹת מִי נִצָּח, אֵלָּא מִי שֶׁהוּא יוֹצֵא בְּמַקֵּל לְכָן אוֹ

(לט) אֵף בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם. לְפִי שִׁגְבִי פֶסֶח לֹא כְּתִיב שְׂמִיחָה לְפִי שְׁעָדִיין לֹא נִלְקָטָה שׁוֹם תְּבוּאָה, וְגַבִּי שְׁבוּעוֹת לֹא כְּתִיב אֵלָּא חֲדָא שְׂמִיחָה לְפִי שֶׁהַתְּבוּאָה נִלְקָטָה אֲבָל פִּירוֹת הָאֵילָן לֹא נִלְקָטוּ, אֵף בְּסוּפוֹת שֶׁהַכָּל נֶאֱסָף אֶל תוֹךְ הַבֵּית וְגַם נִמְחָלוּ הָעֲנוּת בַּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, כְּתִיב בֵּיהּ שְׁלֹשׁ שְׂמִיחוֹת, וּשְׂמִיחָתָם דְּהִכָּא (פסוק מ), וּשְׂמִיחָתָהּ בְּחֶגֶף, וְהִיִּיתָ אֵף שְׂמִיחָה (דברים טו יד-טו), חֲדָא מִתְּבוּאָה וְחֲדָא מִפִּירוֹת הָאֵילָן וְחֲדָא מִמְּחִילַת עֲנוּת, וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב וְהִיִּיתָ אֵף שְׂמִיחָה, שְׂאִין לָהּ לְהַתְעַסֵּק רַק בְּשְׂמִיחָה: תורה מ

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם. אֲמַרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל מִשְׁלָכֶם לְהוֹצִיא אֶת הַשָּׂאוֹל וְאֵת הַגָּזוֹל, שְׂלֹא יִהְיֶה סְנִיגוֹרוֹ קְטִיגוֹרוֹ. מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁשָּׁלַח שְׁלוּחוֹ לְגִבּוֹת בְּעִיר מִגִּבַּת שָׁלוּ, לְאַחֵר שֶׁנִּבְּחָה מִצָּאוֹ עִירוֹנִי אֶחָד קָפְחוּ וְנִטַּל אֶת כָּלִיו וְהַמְּגִבָּה שֶׁבִּידוֹ, לְיָמִים הוֹצִרָהּ הָעִירוֹנִי הִנֵּה לְדוֹן לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְכֹא לְשֹׁכֵר מִי שֶׁיִּלְמַד עֲלֵיו וְכוּת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וּמִצָּאוֹ אוֹתוֹ הַגָּבֵאִי, אֲמַר לֹא מֵה אֵתָּה עוֹשֶׂה בְּכָאן, אֲמַר לֹא יֵשׁ לִי דִין לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְאֵנִי מִבְּקֵשׁ לְשֹׁכֵר מִי שֶׁיִּדְבַּר בְּשִׁבְלִי, אֲמַר לֹא תֵן לִי מֵה שְׁגוֹלָתָהּ מִמֶּנִּי וְאֵנִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 350)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מ) כָּאן נֶאֱמָר "לָכֶם", וְאֵלּוּ בְּסִכּוֹת נֶאֱמָר "חַג הַסִּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ". בְּטֶעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה אֲרֻבַּעַת הַמִּינִים מְסֻמָּלִים אַרְבָּעָה סוּגִים בְּבִנְיַיִשְׁרָאֵל, שֶׁכָּלֶם מִתְאַחֲדִים בְּמִצְוָה זוֹ, אֵף הֵם נִשְׁאָרִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כב, עמוד 132 – מותך 'לקראת שבת')

כל הערבות בשרות לברכה

וְהִנֵּה, הַתְּאַחֲדוּת הָאֶתְרוּג הַלּוּלָב וְהַהֲדָס אֶחָד עִם הַשָּׁנִי, הֲרִי הִיא קְשׁוּרָה עִם מַעֲלּוֹתֵיהֶם הַגְּלוּיּוֹת הַמִּשְׁכִּיחוֹת וּמִקְשָׁרוֹת בִּינֵיהֶם. מִהֲשֹׁאֵי־כֶן זֶה שֶׁנִּמְשַׁל לַעֲרֵבָה הֵנָּה הַקָּשֶׁר עִמּוֹ הוּא רַק מִצַּד עֲצָמִיּוּתוֹ, מִצַּד עֶצֶם הִיּוּתוֹ מֵעַם יִשְׂרָאֵל, לֹא כֹל מַעֲלָה מְגַדֶּרֶת וְגִלּוּיָהּ.

וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשַׁל לְהִלָּכָה: בְּשִׁלְשֶׁת הַמִּינִים הָרִאשׁוֹנִים, הֵנָּה סִימְנֵי הַתּוֹרָה בָּהֶם צָרִיכִים לְהִיּוֹת בְּגִלּוּי, דִּהְסֻמָּנִים הֵם אֵלּוּ הַעוֹשִׂים אוֹתָם לְכַשְׁרִים וּמִיָּחָדִים, וּבִלְעֲדֵיהֶם הָאֶתְרוּג אֵינוֹ אֶתְרוּג וְהַלּוּלָב אֵינוֹ לּוּלָב. מִהֲשֹׁאֵי־כֶן בְּעֵרְבָה – הֲרִי עֶצֶם זֶה שֶׁהִיא מִמִּין הַקָּשֶׁר "עֲרֵבִי נָחַל" (שְׁמִבְּרִית יִשְׂרָאֵל הִיא), עַל אֵף שֶׁמַּעֲלָתָהּ זֹאת אֵינָה בְּגִלּוּי, וּלְפַעַל לֹא גִדְּלָה אֶצֶל נָחַל – "תִּינוּק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הָעַכּוּזִים" – הֲרִי הִיא קְשָׁרָה וְרִאשׁוּיָהּ לְהַצְטָרֵף לְ"אַרְבַּעַת הַמִּינִים".

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ־עָזָה וְעֵרְבֵי־נָחַל (כג, מ). הֵנָּה, הַגְּמָרָא (סוּכָה, לֹא – לֵד) מְדַיֶּקֶת בְּמִלּוֹת הַפְּסוּקָה, וְדוֹרֶשֶׁת מֵהֶם פְּרָטִים רַבִּים בְּנוֹגַע לְד' הַמִּינִים הֵיאֵף צָרִיכִים לְהִיּוֹת; הָאֶתְרוּג – "פְּרִי עֵץ" וְ"הָדָר" דּוֹקָא, הַלּוּלָב – "הָרִאשׁוֹן לְאוֹגְדוֹן" דּוֹקָא וְכו'.

אֲמָנָם לְגַבִּי הָעֲרֵבָה, לֹא מִצִּינוֹ בְּגִמְרָא דִּיּוֹק שֶׁצָּרִיכִים לְהִיּוֹת דּוֹקָא "עֲרֵבִי נָחַל", וְאֵין אֶפְסִילוֹ שׁוּם הַדּוּר בָּכֶךְ. וְטַעְמָא בְּעֵי וַיּוֹבֵן זֶה עַל־פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֵנָףִים: יְדוּעִים דְּבָרֵי הַמְדָּרָשׁ (וּיקרא רבה פרשה ל, יב) שֶׁבִּד' הַמִּינִים רְמוּזִים ד' הַסּוּגִים שֶׁבְּבִנְיַיִשְׁרָאֵל, הַמְחַלְקִים לְבַעֲלִי־תּוֹרָה וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים־טוֹבִים. וְהָעֲרֵבָה רּוֹמֶזֶת לִיהוּדֵי שְׁאִין בּוֹ לֹא תּוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים.

(מא) וְחַגְתֶּם אוֹתוֹ חַג לִיהוָה שְׁבַעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַּחֲנוּגוֹ אוֹתוֹ: מֵא וּתַחֲנוּגוֹ יִתֵּה חֲגָא קָדָם יִי שְׁבַעַת יוֹמִין בְּשִׁתָּא קָנָם עָלָם לְדִרְיִכוֹן פִּירְחָא שְׁבִיעָאָה תַּחֲנוּגוֹ יִתֵּה:

(מב) בְּסִכּוֹת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל־הָאֲזָרָה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסִכּוֹת: מֵב בְּמִטְלֵיא תִתְבוּן שְׁבַעַת יוֹמִין כָּל יִצְיָא בְּיִשְׂרָאֵל יִתְבוּן בְּמִטְלֵיא:

כ"י • הָאֲזָרָה • זֶה אֲזָרָה • בְּיִשְׂרָאֵל • (ת"ס) לְרִבּוֹת אֶת הַגָּרִים.

(מג) לְמַעַן יִדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בְּסִכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: מֵג בְּדִיל דִּידְעוּן דִּרְיִכוֹן אֲרִי בְּמִטְלֵיּוֹת עֲנָנִי אוֹתְבִית יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפְקוּתֵי יִתְהוּן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם אֲנָא יִי אֱלֹהִיכוֹן:

כ"י • כִּי בְּסִכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי • (סוכה יא) עֲנָנִי כְבוֹד.

(מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מַעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ מֵד וּמִלִּיל מֹשֶׁה יֵת סֹדֵר מוֹעֲדֵיא דִּיִּי וְאַלְפִינוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 355)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כג, מד) בְּסוּף פֶּרֶשֶׁת הַמוֹעֲדִים בְּפֶרֶשֶׁת פִּנְחָס כְּתִיב "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", וְרַשִּׁי מְבָאֵר אֶת הַחֲדוּשׁ בְּכַתּוּב; מִהֲשֹׁאֵי־כֶן כָּאן. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאן הַחֲדוּשׁ

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

הֵן כְּנֻגָּד כָּל הַגּוֹף, וְהוּא שְׁאֵמֵר דּוֹד כָּל עֲצָמָתִי תֵּאמְרָנָה ה' מִי כְמוֹף (תהלים לה י), שֶׁיֵּשׁ לְשִׁבְחָה לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּפֶה וּבְלֵב וּבְעֵינַי וּבְשִׁדְרָה שְׁהוּא כָּל הַגּוֹף שְׁתָּלּוּי בְּשִׁדְרָה (תנחומא ט): תורה מא

מוכן מאליו: אף שפרשת אמור נאמרה זמן קצר לאחר התלויות בארץ. אך בפרשת פנחס, שנאמרה זמן קצר לפני חזרת המשכן, מסר משה מיד גם את הלכות הפרשה הפניסה לארץ, הפסוק נראה כמיתר.

♦ שבת קודש י"ג אייר ♦

כד (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צו את־בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כפףך ית בני ישראל ויסבין לך משח זיתא דכיא פתישא לאנהרא לאדלקא בוציניא תדירא:

זית זך • שלשה שמנים יוצאים מן הזית: הראשון קרוי "זך", והן מפרשים ב'מנחות' (דף כו) וב'תורת כהנים'. תמיד • מלילה ללילה, כמו "עולת תמיד" שאינה אלא מיום ליום.

ג מבואר לפרקמא דסודותא במשכן זמנא יסדר תה אהרן מרמשא עד צפרא קדם יי תדירא קנם עלם לדריכון:

(ג) מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערף אתו אהרן מערב עד־בקר לפני יהוה תמיד חקת עולם לדורתיכם:

זכ"א לפרכת העדת • שלפני הארון שהוא קרוי "עדות". (שבת כב. ת"כ) ורבותינו דרשו על גר מערכי, שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מתחיל

ד על המנרה הטהרה יערף את־הנרות לפני יהוה תמיד: פ

זכ"א המנרה הטהרה • שהיא זהב טהור. דבר אחר: על טהרה של מנורה, שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר.

ה ולקחת סלת ואפית אתה שתים עשרה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת:

ו ושמת אותם שתים מערכות שש המערכת על השלחן הטהור לפני יהוה:

זכ"א שש המערכת • שש חלות המערכה האחת. השלחן הטהור • של זהב טהור. דבר אחר: על טהרו

ז ונתת על־המערכת לבנה זפה והיתה ללחם לאזכרה אשה ליהוה:

זכ"א ונתת על־המערכת • על כל אחת משתי המערכות היו שני בזיכי לבונה, מלא קמץ לכל

אחת. והיתה • הלבונה הזאת. ללחם לאזכרה • ללחם, שעל-ידה הוא נזכר למעלה, כקמץ שהוא שאין מן הלחם לגבה כלום, אלא הלבונה נקטרת בשמסלקין אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון

(ח) ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה תמיד מאת בני-ישראל ברית עולם:

(ט) והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה חק-עולם: ם

ז"י • והיתה • המנחה הזאת, שכל דבר הבא מן התבואה, בכלל מנחה היא. ואכלהו • מוסב על הלחם, שהוא לשון זכר.

(י) ויצא בן-אשה ישראלית והוא בן-איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי:

ז"י • ויצא בן-אשה ישראלית • (ת"י) מהיכן יצא? רבי לוי אומר: מעולמו יצא, רבי ברכיה אומר: מפרשה שלמעלה יצא; לגלג ואמר: "ביום השבת יערכנו", דרך המלך לאכל פת חמה בכל יום, שמה פת צוננת של תשעה ימים? בתמיהה. ומתניתא אמרה: מבית דינו של משה יצא מחיב: בא לטע אהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו: מה טיבך לכאן?

(יא) ויקב בן-האשה הישראלית את-השם ויקלל ויביאו אתו אל-משה ושם אמו שלמית בת-דביר למטה-דן:

ז"י • ויקב • פתרגומו: "ופרש", (סנהדרין פז) שנקב שם המיחד וגדף, והוא שם המפרש ששמע מסיני. ושם אמו שלמית בת-דביר • שבחן של ישראל שפרסמה הפתוב לזו, לומר שהיא לבדה היתה זונה. שלמית • דהות פטפטה: 'שלם עלך', 'שלם עלך', 'שלם עליכון'! מפטפטת בדברים, שואלת בשלום הכל.

כד (י) והוא בן איש מצרי. הוא גרם לו שברך את השם, שדרכן של מצריים לבזות את השם, כמו שאמר פרעה לא ידעתי את ה' (שמות ה ב): וינצו במחנה. אמר לו חבירו אביך

(יא) למטה דן. הוא גרם לו המריבה, כדאמרינן בפירק קמא דפסחים (ד.) ההוא דיהוה אמר דיונו דינא, אמר שמא משבט דן קא אתי: תורה יב

המצרי משה הרגו, אמר לו במה, אמר לו בשם המפורש כדפרשין (תנחומא שמות י), מיד ויקב [בן האשה הישראלית] את השם ויקלל (פסוק יא: תורה יא

(יב) וַיִּנְיָחֻהוּ בַּמִּשְׁמֶר לְפָרֹשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ יב וַאֲסֹרֹהִי בְּכִית מִטָּרָא עַד דִּיתְפָּרֵשׁ לְהוֹן
עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּינִי:

כ"י! וַיִּנְיָחֻהוּ • לְבָדוּ וְלֹא הִנִּיחוּ מְקוֹשֵׁשׁ עִמּוֹ, שְׁשִׁנִּיָּהֶם הָיוּ בְּפֶרֶק אֶחָד; (סנהדרין עח) וַיִּוָּדְעִים הָיוּ שֶׁהַמְקוֹשֵׁשׁ בְּמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמָר (שמות לא): "מִחֻלָּלֶיהָ מוֹת יוֹמָת", אֲבָל לֹא פָּרֵשׁ לָהֶם בְּאִיזוֹ מִיתָה, לְכֹן נֶאֱמָר

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

לֹא מִצִּינּוּ בְּעוֹנְשֵׁי הַתּוֹרָה עֲנָן שֶׁל מֶאָסֶר [ומה שֶׁכָּתוּב "וַיִּנְיָחֻהוּ בַּמִּשְׁמֶר", הרי זה רק עד שִׁיתְבָּרַר דִּינוֹ, וְלֹא בַּתּוֹר עוֹנֶשׁ] - כִּי גַם עוֹנְשֵׁי הַתּוֹרָה הֵם עֲנָן שֶׁל חֶסֶד (כָּשֶׁם

(יג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(יד) הוֹצֵא אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסִמְכוּ כָּל־הַשְּׂמָעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה:

כ"י! הַשְּׂמָעִים • אֵלּוּ הָעֲדִים. כָּל • לְהִבִּיא אֵת הַדִּינִים. אֶת־יְדֵיהֶם • אוֹמְרִים לוֹ: 'דָּמָךְ בְּרֹאשְׁךָ, וְאִין

(טו) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלָל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֲטָאוֹ:

כ"י! וְנָשָׂא חֲטָאוֹ • בְּכָרַת, כְּשֶׁאִין הַתְּרָאָה.

דעת זקנים מבועלי התוספות – עוז וחדר

וְסִמְכוּ [כָּל] הַשְּׂמָעִים וְלֹא כְּתִיב הָעֲדִים. וְכֵן בְּמִקְוֵשׁ כְּתִיב (במדבר טו ז) וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ, מִשְׁמַע שֶׁהִרְבֵּה הָיוּ שֵׁם. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר חֲבֵרִים הָיוּ וְסִבִּירָא לְהוּ דְּחֵבֵר אִין צְרִיךְ הַתְּרָאָה (סנהדרין ח). תֵּן לְחֶכֶם וְיִחְכֶּם עוֹד: תוֹרָה יג

(יד) וְסִמְכוּ כָּל הַשְּׂמָעִים. אֵיחָד בַּתּוֹרָת בְּהִנְיָם, מִה נִשְׁתַּנָּה מִיתָה זוֹ שֶׁהִיא בְּסִמְיָה, אֲלֹא לְפִי שִׁבְשֻׁעַת גָּמֵר דִּין צְרִיכִין הָעֲדִים לוֹמַר בְּפִירוּשׁ כְּמוֹ שֶׁשְּׁמָעוּ מִפִּי הַמְבַרֵּךְ, לְפִיכָךְ סוֹמְכִין יְדֵיהֶם עָלָיו לוֹמַר הָעוֹן הַזֶּה שֶׁאַתָּה גוֹרֵם לָנוּ עָלֶיךָ יְהוָה: תוֹרָה טו (טו) אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלָל אֱלֹהָיו. אֲפִילוֹ הַמִּקְלָל הַנָּשִׂיא: וְנָשָׂא חֲטָאוֹ. בְּמַלְקוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר (שמות כב כו) אֲלֹהִים לֹא תִקְלָל

יג! תוֹרָה טו

מִחֻלָּלֶיהָ מוֹת יוֹמָת, אֶף לֹא יִדְעוּ בְּאִי זוֹ מִיתָה הוּא נִהְרָג, אִם בְּחֶקֶךְ מִשּׁוֹם דְּכָל מִיתָה הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה סֵתָם אֵינָה אֲלֹא חֶקֶךְ (סנהדרין נב), אוֹ דִּילְפִינֵן חִילּוּל מַעֲבֻדָּה וְזֶה (ראה שם עג), לְכֹךְ לֹא נֶאֱמָר בּוֹ 'לְפָרוֹשׁ' אֲלֹא (במדבר טו לד) כִּי לֹא פָּרֵשׁ מִה יַעֲשֶׂה לוֹ (תרי"ג) וְקִשָּׁה כָּאֵן וְלָשֶׁם, לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר (סנהדרין ח) שֶׁאִינוּ נִהְרָג עַד שִׁידֻעֵיהֶם בְּאִי זוֹ מִיתָה נִהְרָג, אִם כֵּן אִיךָ נִתְחַיְבוּ אֵלּוּ, וְשִׁמְאָה הִתְרוּ בָּהֶן בְּכָל אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין וְהִתִּירוּ עֲצָמָן לְמִיתוֹת בָּלָן. וּמִיָּהוּ קוֹשֵׁא לְמֵאן דְּאָמַר הַתְּרֵאֶת סָפֵק לֹא שָׁמָּה הַתְּרֵאֶה (פסחים סג), שֶׁהָרִי בְּכָל מִיתָה וּמִיתָה הוּיָא לָהּ הַתְּרֵאֶת סָפֵק, וְדוּחֵק הוּא שִׁיחָא בָּהֶם כָּל כֹּף עֲדִים שֶׁהִתְרוּ לָהֶם מִכָּלִם בִּיחּוּד. וְשִׁמְאָה אֲפֻשֶׁר לְהִיּוֹת כֵּן, מִדְּכָתִיב כָּאֵן (פסוק יד)

(יב) לְפָרוֹשׁ לָהֶם עַל פִּי ה'. לְפָרוֹשׁ מִשְׁמַע לְפָרוֹשׁ הַכֹּל, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין אִם הָיָה חֲזִיב סְקִילָה מִשְׁלִיחוֹמֶר דְּמִקְלָל אֲבִיו וְאִמּוֹ, דְּכָתִיב בָּהוּ (לעיל כ ט) אֲבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דְּמִיו בּוֹ, אוֹ שִׁמְאָה אִינוּ דִּין שִׁיחָא נִידוֹן בְּמִיתַת בֵּית דִּין כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ בְּפֶרֶה לְפִי שֶׁעֲנָשׁוּ גְדוֹל, כְּדֶאֱמַרִּינֵן גְּבִי מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ וְהִרְסִים יח"ט, אִישׁ כִּי יִתֵּן מִזְרָעוֹ (לעיל כ א), וְדִרְשִׁינֵן מִזְרָעוֹ וְלֹא כָּל זֶרַעוֹ, מִכָּאֵן אָמְרוּ (סנהדרין סד) הַמַּעֲבִיר כָּל זֶרַעוֹ פֶּטוּר, וְהֵאֵי פֶטוּר לֹא פֶטוּר מִמֶּשׁ קֶאֱמֶר, דָּאִם כֵּן מִצִּינּוּ חוּטָא נִשְׁכָּר, אֲלֹא רָצָה לוֹמַר פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִמִּיתַת בֵּית דִּין כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְכַפֵּר בָּכָךְ, לְכֹךְ הוֹצֵרָךְ לוֹמַר לְפָרוֹשׁ לָהֶם עַל פִּי ה'. אֲבָל בְּמִקְוֵשׁ שֶׁיִּדְעוּ בּוֹדָאֵי שֶׁהוּא חֲזִיב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמָר (שמות לא יד)

ענש המגדף – הוראת שעה

רש"י בפ' שנתנו (כד טו) גבי מקלל, שדינו "בכרת כשצוין התרעה", מפרש שגם מגדף צריך התרעה. והטעם על-פי הפשט, שצריך התרעה אף במקלל, כי בלא התרעה אין ודאות גמורה שהוא מזיד, ואין יחידו הכתוב מיתה (מה-שצוין כן בנוגע למגדף שבמדבר, דכלפי שמיא גליא, והיתה הוראה מיוחדת אודות זה).

והנה מצינו חלוק בין המקושש למגדף, שבמקושש היתה התרעה, מה-שצוין כן במגדף (דמאחר שלא היו יודעים אם חיב מיתה, לא יכלו להתרותו), ואם כן לפי השיטות שבמגדף צריך התרעה, זה שהענישו את המקלל במדבר היתה בגדר הוראת שעה, ולכן התורה צריכה לכפל שוב את הציווי בנוגע לדורות – "ואל בני ישראל תדבר לאמור".

טז ודי פרש שמא דיי יתקטלא יתקטל מרגם ירגמוהו בה כל כנשתא כגיורא כניציקא כפרשתיה שמא יתקטל:

כ"י • ונקב שם • אינו חיב עד שיפרש את השם, ולא המקלל בכנוי. ונקב • לשון קללה, כמו (במדבר כג ח): "מה אקב".

(י) ואיש כי יבה כל-נפש אדם מות יומת: יוגבר ארי יקטול כל נפשא דאנשא יתקטלא יתקטל:

כ"י • ואיש כי יבה • לפי שנגמר (שמות כא יב): "מכה איש וגו'", אין לי אלא שהרג את האיש, אשה וקטן מניין? תלמוד לומר: "כל-נפש אדם".

(יח) ומכה נפש-בהמה ישלמנה נפש תחת נפש: יח ודיקטול נפש בעירא ישלמנה נפשא חלה נפשא:

(יט) ואיש כי ייתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: יט וגיבר ארי יתן מומא בחברה כמא די עבד כן יתעבד ליה:

(כ) שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו: כ תברא חלה תברא עינא חלה עינא שנא חלה שנא כמא די יתן מומא באנשא כן יתיבה בה:

כ"י • כן ינתן בו • פרשו רבותינו שאינו נתינת מום ממש, אלא תשלומי מומן; שמיין אותו בעבד, לכך כתיב בו לשון 'נתינה' – דבר הנתון מיד ליד.

(כא) ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: כא ודיקטול בעירא ישלמנה ודיקטול אנשא יתקטל:

כ"י • ומכה בהמה ישלמנה • למעלה דבר בהורג בהמה, וכאן דבר בעושה בה חבורה. ומכה אדם יומת • אפלו לא הרגו אלא עשה בו חבורה, שלא נאמר כאן "נפש". ובמכה אביו ואמו דבר הכתוב,

וְבָא לְהַקְיִשׁוֹ לַמֶּכֶּה בְּהֶמָּה: מִה מֶכֶּה בְּהֶמָּה - מִחַיִּים, הֶצְרֹךְ לוֹמַר בַּמֶּכֶּה, שְׁפָטוֹר; וּמִה בְּבִהֶמָּה בְּחִבְלָה, אֶף מֶכֶּה אֶבְיָו וְאִמּוֹ - מִחַיִּים, פָּרֵט לַמֶּכֶּה אַחֵר מִיָּתָהּ: לְפִי שְׁמָצִינוּ שֶׁהִמָּקְלָלוּ לְאַחֵר מִיָּתָה חֵיב, אִינוֹ חֵיב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם חֲבוּרָה.

(כב) מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם בְּגֵר כְּאֶזְרַח יִיְהוּדָה כִּי כִּבְדִּינָא חֲדָא יְהִי לְכוּן כְּגִיּוּרָא כְּנִצִּיקָא יְהִי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אֲנִי אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

כ"ב - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֱלֹהֵי כָלְכֶם; כָּשֶׁם שֶׁאֲנִי מִיָּחָד שְׁמִי עַלְיֶיכֶם, כֵּן אֲנִי מִיָּחָד שְׁמִי עַל הַגֵּרִים.

(כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כִּג וּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶפִּיקוּ יָת דְּאֶרְגֻז לַמִּכְרָא לְמִשְׁרִיתָא וַיִּרְגְּמוּ יָתָהּ אֲבָנָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כְּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: פ פ פ

כ"ג - וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ • כָּל הַמַּצֵּוָּה הָאֲמוּרָה בְּסִקִּילָה בְּמָקוֹם אַחֵר: דְּחִיָּה, רְגִימָה וּתְלִיָּה:

קכ"ד פסוקים, עוזיא"ל סימן. חסלת פרשת אמור

הפטרה לפרשת אמור לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רלד

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כג) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ. קְיָיִמוּ מִה שְׁכָתוּב בַּפָּרָשָׁה: חֲסִלַת פֶּרֶשֶׁת אֲמוֹר

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז' אייר, וכבקשתו בא המענה מבלי לחכות על התור.

בו כותב ע"ד ההצעה שישע לווינה בכדי לסדר העלאת עצמותיו של אב"י זקנה של חמותו שתליט"א לאה"ק ת"ו.

והנה מובן שהידור יש בזה כשאחד מבני המשפחה ילוה הארון מהתם לאה"ק ת"ו, אבל ביחד עם זה צריך להביא בחשבון ההוצאות הכרוכות בדבר, והרי נודע אשר בווינה נמצאים כמה יראי ה' שיש לסמוך עליהם בענינים כהנ"ל, וכן בהאזינו בו יביאו הארון משם לאה"ק ת"ו ודאי שישעו כמה יהודים בעלי סמכא, ועוד שהרי בטח יהי' זה בלא חליפין מאוירון לאוירון, ז.א. שכשיעלה הארון לאוירון ישאר שם עד ביאתו ללוד, ששם יפגשוהו מי מבני המשפחה.

במכתבו מזכיר ע"ד עליית הארון לאה"ק ת"ו מווינה באנ"י ובודאי הכוונה באם אנ"י ישראלית, שהנסיעה תהי' רק בימות החול, או באנ"י לא ישראלית.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ז' אייר מפרק לט עד סוף פרק מג	יום רביעי - י' אייר מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שני - ח' אייר מפרק מד עד סוף פרק מח	יום חמישי - י"א אייר מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שלישי - ט' אייר מפרק מט עד סוף פרק נד	יום שישי - י"ב אייר מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - י"ג אייר פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 130, וכולם שואלים... עד עמ' סו, באור א"ס ב"ה.

ליקוטי אמרים

וכולם שואלים איה מקום כבודו ועונים
מלא כל הארץ כבודו הם ישראל עמו. כי הניח הקב"ה
את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם
בישראל עמו והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום
הזהמא והטומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה
בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד לחצילו וגו' כדי
לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש
ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה
ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת
רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא
קיום המצות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן
רמ"ח אברין דמלכא כנו"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש
בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין
דרועין וגופא וכו'. וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם
המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כמ"ש

1 וְכָל־ם - כל המלאכים, שואלים: "איה מקום כבודו?" - של
2 הקב"ה, ועונים: "מלא כל הארץ כבודו?" - "כל הארץ"
3 הכוונה לעולם הזה, התחתון - הם ישראל עמו, - הקב"ה מלא
4 את כל הארץ ב"כבודו" - על ידי הימצאותם של בני ישראל
5 שם. כי הניח הקדוש
6 ברוך הוא את -
7 העולמות העליונים ואת
8 - העולמות התחתונים, -
9 כלומר: אין העולמות
10 העליונים ותחתונים
11 מהווים תכלית הכוונה של
12 הקב"ה בבריאת העולם,
13 ולא בחר בקלם בראש
14 ב"ישראל עמו, והוציאם
15 ממצרים, ערות הארץ,
16 מקום הזהמא והטומאה,
17 - שם נמצאו בני ישראל;
18 וזאת בהשוואה למה
19 שנאמר במשל, שהמלך
20 מעלה ומוציא את
21 ה"הדיט ושפל אנשים"
22 מאשפה - והקב"ה הוציא
23 אותם ממצרים לא עלידי מלאך ולא עלידי כו', - לא על
24 ידי מלאך, שהוא נברא בעולמות בריאה יצירה-עשיה, ולא על
25 ידי שליח, שהוא מדריגת "עולם האצילות", אלא הקדוש
26 ברוך הוא בכבודו ובעצמו ירד לשם, כמו שכתוב: "וארד
27 לחצילו וגו'", - הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים
28 להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט"
29 מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד
30 גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' - כך הדבר גם נמשל
31 - כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי, בהתקשרות הנפש
32 ממש - שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי
33 הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי כתבית יחבית"
34 (ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס את "נפשי", את
35 הנפש שלו, בתורה בשביל ישראל, בבחינת נשיקין פה לפה,
36 - שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, לדיבר
37 דבר ה' זו הלכה, - בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה,
38 מתאחד דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה;
39 וכשם שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יחוד נוסף, פנימי
40 יותר, שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני - כך הדבר
41 גם ביחס לתורה: ואתדבקות רוחא ברוחא, - דביקות
42 והתאחדות "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, היא
43 השגת התורה וידיעת רצונו והקמתו, - בשעה שלומדים
44 תורה מתוך השגה, כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך

45 את רצונו וחכמתו של הקב"ה - פסק ההלכה של תורה, שדבר
46 זה כשר או פסול, זהו הרצון, שהקב"ה רוצה שכך יהיה הדבר;
47 וה"שכל" שבאותה הלכה, הוא חכמתו של הקב"ה, דכלא חד
48 ממש, - רצונו וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד עם הקב"ה
49 עצמו - ועל ידי תורה,
50 מתאחדים בני ישראל,
51 רוח ברוח, עם הקב"ה
52 כביכול עצמו. וגם
53 בבחינת חיבוק, -
54 ה"יחוד" שיהודי מתייחד
55 ומתאחד עם הקב"ה, על
56 ידי תורה ומצוות, הוא גם
57 בבחינת "חיבוק", כמו
58 למשל אדם מחבק את
59 חברו בגופו ובזרועותיו -
60 הוא קיום המצות
61 מעשיות ברמ"ח - 248
62 אברים, - שישנם באדם
63 - שאו, בשעה שיהודי
64 מקיים מצוות מעשיות,
65 ברמ"ח אבריו, יש בכך
66 משום ענין של "חיבוק",
67 שרמ"ח האברים שלמעלה כביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו;
68 דרמ"ח פיקודין הן רמ"ח אברין דמלכא - 248 מצוות-העשה
69 הן 248 אברי ה"מלך", שלמעלה כביכול, כנוקד לעיל. - בפרק
70 כ"ג, שכמו שאבר אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו; העין - כלי
71 לכוח הראיה, האוזן - לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל
72 מצוה היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של הרצון העליון,
73 שרוצה שיהודי יקיים אותה מצוה. ודרך כלל נחלקין - 248
74 מצוות-העשה, לשלש בחינות: ימין ושמאל ואמצע, שהן
75 חסד דין רחמים, - ישנן מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש
76 מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה. בחינת "ימין" היא
77 חסד, "שמאל" - גבורה ודין, ו"אמצע" - רחמים, הקו האמצעי,
78 והם: תרין דרועין וגופא וכו'. - שתי "זרועות" וגוף, חסד -
79 זרוע ימנית, גבורה - זרוע שמאלית, ורחמים - גוף, הרי, כשם
80 שחיבוקו של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו בשתי
81 זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תרין דרועין" - שתי
82 הזרועות, ו"גופא" - והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את
83 היהודי המקיים את המצוות. וזהו שאומרים: - בברכה
84 שמברכים על קיום מצוה: "אשר קדשנו במצותיו", - הקב"ה
85 מקדש אותנו במצוותיו. "קדשנו" מלשון קידושין, כמו שאומרים
86 בשעה שמקדשים אשה - "הרי את מקודשת", שהרי גם במצוות
87 הדבר הוא: כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד
88 גמור, כמו שכתוב: "ודבק באשתו והיו לבשר אחד" -

9	הרי, שיש כאן התאחדות מלאה, עד שהם נהיים "לבשר אחד".	כולם מתאחדים בְּאֹרֶן אֵין־סוֹן בְּרוּךְ־הוּא. – ייחוד זה הוא
10	כָּכָה מִמֶּשׁ – כמו	"רִיזֵן לֵאמֹן קֶץ" מהייחוד
11	ה"ייחוד" שעל ידי קידושין,	של איש ואשה. רבנו הזקן
12	וַיִּתֵּר עַל כֵּן לֵאמֹן קֶץ,	מציין את הייחוד של איש
13	הוא ייחוד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית	ואשה, מפני שבגשמיות
14	העוֹסֶקֶת בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת	זהו אופן הייחוד החזק
15	וּנְפֶשׁ הַחַיּוֹנִית וּלְבַשְׂתֶּיהָ	ביותר, וזה מתואר בלשון
16	הַנּוֹכְרִים לְעִיל, – שהם	קידושין.

יום שני ח' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, ולכן המשיל שלמה... עד עמ' סו, עולמם בחייהם.

על ידי מצוות. כי על־ידי יחוד הנפש והתבטלותה באור
 אינסוף ברוך־הוא, הרי היא במעלת ומדרגת קדשת
 אינסוף ברוך־הוא ממש, מאחר שמתהוות - הנפש,
 ומתבטלת בו תברך, והיו לאחדים ממש. וזהו
 שכתוב¹⁰: "והייתם לי

ליקוטי אמרים

23 יִשְׁנֹם בִּיחֻדּוֹ שֶׁל יִהְיֶה
24 עִם הַקֶּבֶה כִּשְׁהוּא מִקִּיִּים
25 תּוֹרָה וּמִצְוֹת. לְמַדְנוּ
26 לְעֵיל: שֶׁהַמֶּלֶךְ "קִדְשָׁנוּ"
27 הוּא מִלְשׁוֹן "קִידוּשִׁין",
28 כְּמוֹ שֶׁהִדְבֵּר לְמִטָּה,
29 שֶׁ"יִּחְדּוּ" נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי
30 "קִידוּשִׁין". לְהֵלֵךְ יִסְבִּיר
31 רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן, שֶׁבְּמִלָּה
32 "קִדְשָׁנוּ" כֵּאֵן, מִתְּכוּנִים
33 גַּם לְמַדְרִיגָה בִּקְדוּשָׁה,
34 בָּהּ מִתְקַדֵּשׁ יִהְיֶה
35 וּמִתְעַלֶּה עַל יְדֵי תּוֹרָה
36 וּמִצְוֹת – מִדְרִיגַת "קִדְשׁ"
37 שֶׁלְּמַעַל מִהָעוֹלָמוֹת
38 וּמוֹבְדֵלֶת מֵעוֹלָמוֹת: וְזֶהוּ
39 שְׂאֻמְרִים: – כִּשְׁמִבְרָכִים
40 עַל מִצְוָה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
41 בְּמִצְוֹתָיו", – שֶׁהַמֶּלֶךְ

42 קדשנו משמעה, שְׁהֶעֱלֵנוּ לְמַעַלַת קִדְשׁ הַעֲלִיזוֹן בְּרוּךְ־הוא,
43 שֶׁהִיא קִדְשָׁתוֹ שֶׁל תְּקוּדַשׁ־בְּרוּךְ־הוא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ,
44 וּקְדוּשָׁה - המלה "קדושה", הִיא לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה, מֶה
45 שֶׁקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא הוּא מְבָדֵל - ולמעלה, מִהָעוֹלָמוֹת,
46 וְהִיא בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", - מִקִּיף כָּל הָעוֹלָמוֹת, מֶה
47 שְׂאִינִי יוֹכֵל לְהַתְלַבֵּשׁ בָּהֶן, - אֵין בִּיכּוּלְתוֹ לְהַתְלַבֵּשׁ
48 בְּפִנְיִמִיּוֹת בְּעוֹלָמוֹת, אֲלֵא פוֹעַל וּמַשְׁפִּיעַ בְּעוֹלָמוֹת, בְּהִיּוֹתוֹ
49 לְמַעַלָּה מֵהֶם - לְמַדְרִיגָה זוֹ שֶׁל קְדוּשָׁה, מֵתַעֲלִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

10. ויקרא כ, ו. 11. במדבר טו, מ. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדיל – ל' הבדלה, קדושים לאלהים – כאדם המקדש אשתו נלי דפסוק הא' עיקר פי' בשבילי או לשמי, באופני – שלכן אינו זו לעולם – וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלהים – ביחד עם ישראל".

למה? – מפני מסך החמך הגופני – בו לבושה נפשו, שלא
 נודעה, ומחשיף עיני הנפש מראות "מראות אלהים",
 כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם – העולם הבא,
 בחייהם. – שגם בהיותם בעולם הזה, ראו האבות התגלויות
 אלקיות, שהנשמה רואה
 בעולם הבא – וזאת, מפני
 שגופם היה מוזכר ולא
 הסתיר על אלקות; כך
 באמת היה יכול כל יהודי
 לראות בשעת קיומו
 מצוה, לולא החומר
 הגופני שלו, המסתיר
 ואינו מאפשר לעיני נפשו, לראות את הקדושה הנמשכת
 בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה.

ונכלל באורו יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני
 ישראל, הם עומדים במצב כזה רק בשעה שהם עוסקים
 בתורה ובמצוות. ולכן חיבו רז"ל¹³ לקום ולעמוד מפני כל
 עוסק במצוה, אף אם – מקיים המצוה, הוא בור ועם
 הארץ, – בכל זאת,
 בשעה שהוא מקיים
 מצוה, כמו למשל בשעה
 שהוא מביא ביכורים,
 צריכים לקום מפניו,
 והינו מפני ה' השוכן
 ומתלבש בנפשו בשעה
 זו. – שהוא מקיים את
 המצוה, ולכן צריכים לקום מפניו, רק שאין נפשו מרגשת,
 בקדושה השורה בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה, וכל כך

ליקוטי אמרים

אף אם הוא בור ועם הארץ והיינו מפני ה' השוכן
 ומתלבש בנפשו בשעה זו רק שאין נפשו מרגשת
 מפני מסך החומר הגופני שלא נודרך ומחשיף עיני
 הנפש מראות מראות אלהים כמו האבות וכיוצא בהן
 שראו עולמם בחייהם.

יום שלישי ט' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, וז"ש אסף... עד עמ' 132, האצילות:

גדולה ביותר להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע",
 שאינם מרגישים ב"יחוד" בשעת קיום המצוה – אין הדבר
 מעורר בהם יראה ואהבה, וכן נודע – שדעת הוא לשון
 הרגשה בנפש, והוא – בחינת ה"דעת" והרגש שבנפש, כולל
 חסד וגבורה – "חסד" –
 אהבה, ו"גבורה" – יראה –
 שבשעה שישנן דעת
 והרגשה, זה מעורר,
 כאמור, אהבה רבה
 בתענוגים, או אהבה
 כרשפי אש, ויראה –
 אימתה ופחד. אך, מכיון
 ש"ואני בער ולא אדע",
 כשאין בי הדעת
 וההרגשה – אין הדבר
 מעורר בי מורא ואהבה
 הבאים מן ה"דעת" – אך,

וזהו שאמר אסף¹⁴ ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל
 שנגולה¹⁵: – ההעלם וההסתרה על אלקות וקדושה, הם במדה
 חזקה יותר בזמן של גלות – ועל זמן הגלות, אמר אסף: "ואני
 בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך",
 כלומר¹⁶ שאף על-פי
 שאני בבהמה בהיותי
 עמך, – שגם בשעה שאני
 מקיים מצוה, המאחדת
 אותי אתך – אני דומה
 לבהמה, ולא אדע ולא
 ארגיש בנפשי יחוד זה,
 של נפשי עם הקב"ה, על-
 ידי קיומה של מצוה,
 שהרי לו הרגשתי בכך,
 היה הדבר צריך להשפיע
 – שתפל עליה – על
 הנפש, אימתה ופחד

ליקוטי אמרים

וז"ש אסף ברוח הקדש בעד
 כל כנסת ישראל שנגולה ואני בער ולא אדע בהמות
 הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני
 כבהמה בהיותי עמך ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד
 זה שתפול עליה אימתה ופחד תחלה ואח"כ אהבה
 רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיק שנודך
 חומרים וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא
 כולל חסד וגבורה. אעפ"כ אני תמיד עמך כי אין
 החומר מונע יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל
 האפ"ע ל"פ"כ"ן "אני תמיד עמך", – עם הקב"ה, כי אין החמך
 מונע יחוד הנפש באור אי"סוף ברוך הוא הממלא כל
 עולמין, – כל העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו של ה"חומר"
 למנוע רק את ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא יהיה גלוי
 ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם אור אי"סוף בשעת קיום
 מצוה. ואילו, את עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר" למנוע. וכמו

תחלה, ואחר כך – היתה הנפש מקבלת אהבה רבה
 בתענוגים – אהבה שבה יש לנפש תענוג מאלקות, או – אהבה,
 כרשפי אש, – לאלקות, במדת הצדיקים שנודך חמרים, –
 בשעה שהצדיקים מקיימים מצוה, הם, אכן, מרגישים את
 ה"יחוד", איך הנפש מתאחדת עם הקב"ה על ידי המצוה, ודבר
 זה משפיע בנפש, בתחילה מורא ופחד, ולאחר מכן – אהבה

13. ראה קדושין לג, א. 14. תהלים עג, כ"כג. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פ"י הפשוט (וכן מוכרח פ"י הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י שבדורו, וכדמפרש: אבוא אל מקדשי א"ל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא ה' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם "בהמות הייתי עמך" כדלקמן) אסף (אף שלא ה' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמוכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס לי רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקדש (שיודעים עתידות ע"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) – (שע"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שה' זה כמה שנים לאח"י)". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא כפי" הפשוט וכהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי א"ל

1 שְׁכֵתוֹב¹⁷: "גַם חֲשֵׁךְ לֹא יִחְשֵׁךְ מִמֶּךָ". וְכֵן – במה שלמדנו,
2 שלכל יהודי המקיים מצוה, נמשכת בנשמתו, קדושה מ"קודש
3 העליון" ומתהווה יחוד של אור אינסוף ברוך הוא, וזאת, גם
4 כשאין הוא מרגיש את הקדושה ואת היחוד בנפשו, כפי שהדבר
5 אצל צדיק, יובן חֲמֵר
6 עֲנֵשׁ אִסּוּר מְלֹאכָה
7 בְּשִׁבְתוֹת וְחִמְץ בְּפֶסַח
8 הַשָּׁנָה לְכָל נֶפֶשׁ, – אותו
9 עונש חמור שהיה מגיע
10 לצדיק לו היה חסיד שלום
11 עושה מלאכה בשבת או
12 אוכל חמץ בפסח, אותו
13 עונש חמור מגיע ל"בור"
14 ול"עם הארץ", כשהוא
15 עושה אותן עבירות, וכל
16 כך למח? – לְפִי שְׁאֵף
17 בְּנֶפֶשׁ בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ
18 גְּמוּר מֵאִיר אִיר קִדְּשֵׁת
19 שְׁכֵת יוֹסֵם-טוֹב, וְנִדּוֹן
20 בְּנֶפֶשׁוֹ בְּכָרֶת – על אכילת חמץ בפסח, וּמְקִילָה – על עשיית
21 מלאכה בשבת, עַל חִלּוּל קִדְּשָׁה¹⁸, – המאירה בנפש; ומכיוון
22 שכאמור, שלמרות שאין הוא מרגיש בקדושה, בכל זאת היא
23 מאירה בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו עונש חמור גם למי
24 שאינו מרגיש בקדושה, כי גם הוא פוגם, על ידי כך, בקדושת
25 השבת או החג המאירה בנפשו. וְגַם מִשְׁהוֹ חִמְץ – בפסח, או
26 מְלֹטוֹל מְקַצָּה¹⁹ – בשבת, פֻּגֵם בְּקִדְּשָׁה שְׁעַל נֶפֶשׁוֹ – של
27 עם הארץ, כְּמוֹ – שהדבר פוגם בְּקִדְּשֵׁת נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, כִּי
28 תוֹרָה אַחַת לְכָל-נוֹ – כלפי כל בני ישראל, במדה שווה, קיים
29 אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או לאכול חמץ בפסח,
30 וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות ש"ואני בער ולא אדע"
31 – למרות שאיני מרגיש בקדושה הנמשכת בנפש על ידי
32 מצוה, ו"בהמות הייתי עמך" – אני בבחינת בהמה ואיני
33 מרגיש – בכל זאת נמשכת הקדושה בעם-הארץ בדיוק כפי
34 שהיא נמשכת בתלמיד-חכם, כפי שהפסוק אומר מיד לאחר
35 מכן (אחרי "בהמות הייתי עמך") – "ואני תמיד עמך". הדבר

ליקוטי אמרים

עלמין וכמ"ש גם חושך לא יחשיך ממך. ובוהו יובן
חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח
השוה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ גמור
מאיר אור קדושת שבת וי"ט ונידון בנפשו בכרת
וסקילה על חילול קדושה זו. וגם משהו חמץ או
מלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו כמו בקדושת
נפש הצדיק כי תורה אחת לכולנו. [ומ"ש בהמות
לשון רבים לרמוז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון
הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור
א"ס כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש
במ"א. והוא שם ב"ן בנימין בהמ"ה שלפני האצילות:]

מוסבר להלן כר, שלכן אומר הפסוק "בהמות הייתי עמך"
בהמות – לשון רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש
שעלידי קיום מצוות באופן של "בהמה", שלמטה מדעת
והרגשה, קשור הדבר בבחינה שלמעלה מדעת והרגשה, שגם
בחינה זו נקראת "בהמה",
מפני שאין בה "דעת",
אלא שאין משמעה
שהיא למטה מ"דעת",
כי-אם שהיא למעלה
מ"דעת", וזו המשמעות
בלשון "בהמות" (לשון
רבים) – שתי בחינות
בבהמה – שבחינת
"בהמה" שלמטה
מ"דעת", קשורה בבחינת
"בהמה" שלמעלה
מ"דעת", [ומה שכתוב
ב"בהמות" לשון רבים –
כשהוא משתמש לפני זה
בלשון יחיד "ואני בער", וכן מיד לאחר מכן: "ואני תמיד",
לְרַמֵּז כִּי לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ גַּם בְּחִינַת דַּעַת הָעֲלִיּוֹן, הַכּוֹלֵל
הַקָּדֵר וְהַבּוֹרָה, נִדְּמָה בְּבִהְמוֹת וְעֲשִׂיָּה גּוֹפְנִית – לא כמו
עולם העשיה הרוחני, אלא כ"עשיה גופנית" לְגַבִּי אִוֵּר
אִי-סוֹף, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב²⁰: "בְּלֵם בְּחִכְמָה עֲשִׂית", – הרי
שמיחס את הלשון עשיה לחכמה ("בחכמה עשית"), מפני
שגם חכמה היא כמו עשיה לגבי הקב"ה, וְנִקְרָא "בְּחִכְמָה
רַבָּה", – לא בחינת בהמה שלמטה מ"דעת", אלא זו
שלמעלה מ"דעת", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְהוּא –
בשמות העליונים, שֵׁם "בֵּן" – אחד מצירופי שם הוי' עולה
נ"ב (52) הנקרא ב"ן, בְּגִימַטְרִיא "בְּחִכְמָה" שְׁלִפְנֵי הָאֲצִילוֹת
– שלמעלה מ"עולם האצילות". הרי שגם בקיום מצוות
בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה
הנמשכת בנפש בשעת מעשה – משמש אדם כלי לבחינת
"בהמה" שלמעלה מ"דעת", – ולאיוה סוג של דעת? –
ל"דעת" של "עולם האצילות".

(שאז) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל להפי' אינו כפשוטו, אלא כלומר, דאני
בער וגו' ולא עוד אלא דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. – ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף
שאינן להם שייכות להמדובר כאן; והטעם – שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט". 17. תהלים קלט, יב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"עיי' יובן (מה שלכאורה אינו מובן כלל וכולל) (1) חומר עונש (סקילה וכו') איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה
ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה – אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק – ישנו גם
בע"ה, עדיין אינו מובן, (2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק
דמביא רא' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פ"ג, ג) ובפרט
לביאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". 19. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משווה שניהם – לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמו. ומביא –
שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק". 20. תהלים קד, כד.

יום רביעי י' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, פרק מז והנה בכל דור דוד... עד עמ' סז, כמש"ל:

ליקוטי אמרים

פרק מז והנה בכל דור דוד וכל יום ויום חייב

אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא

היום ממצרים. והיא יציאת נפש האלהית ממאסר

הגוף משכא דחויא ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק

התורה והמצות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים

בק"ש שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירוש

באמרו ה' אלהינו ה' אחד. וכמש"ל כי אלהינו הוא

כמו אלהי אברהם וכו' לפי שהיה בטל ונכלל ביחוד

אור א"ס ב"ה רק שאברהם זכה לזה במעשיו והילוכו

בקודש ממדרגה למדרגה. כמ"ש ויסע אברהם הלך

ונסוע וגו': אבל אנחנו ירושה ומתנה היא לנו שנתן

לנו את תורתו והלביש בה רצונו וחכמתו ית' המיוחדים

במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד והרי זה כאלו נתן

לומד תורה ומקיים מצוות, יוצאת נפשו האלקית מגלות הגוף,

ומתאחדת עם אור אי"סוף ברוך-הוא – ובמיוחד נעשה דבר זה

על ידי שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים בשעת קריאת

שמע. וב לשון ה' תניא: "ובפרט בקבלת מלכות שמים

בקריאת שמע, שבה – בקריאת שמע הוא מקבל וממשיך

עליו יחודו ותבדק בפירוש, באמרו: "ה' אלהינו ה' אחד",

ובכח שנתבאר לעיל, – בפרק הקודם, כי "אלהינו" הוא כמו

"אלהי אברהם וכו'", לפי שהיה – אברהם אבינו, בטל

ונכלל ביחוד אור אי"סוף ברוך-הוא; – שעקב ביטולו

והתאחדותו עם הקב"ה. נקרא הקב"ה "אלקי אברהם", כך נקרא

הקב"ה "אלקינו" – האלקה של כל יחודי, כי על-ידי קיום מצוה

– יהודי בטל ומאחד עם אור אי"סוף ברוך-הוא. רק שאברהם

זכה לזה – להיות מאחד עם אור אי"סוף ברוך-הוא, במעשיו

והלכו בפד"ש מדרגה למדרגה, – עד שהתעלה למדרגה

העליונה, להיות בטל ומאחד עם אור אי"סוף ברוך הוא, כמו

שכתוב: "ויסע אברהם הלך ונסוע וגו'", – הנגבה, אברהם

הלך ממדרגה למדרגה עד שהגיע "הנגבה", המרמו על

המדרגה העליונה ביותר באהבה להקב"ה – הרי שבאברהם זה

בא על ידי עבודתו העצמית. אבל אנחנו – בני אברהם, ירשה

ומתנה היא לנו, שנתן לנו – הקב"ה, את תורתו, והלביש

בה – בתורה, רצונו ותבדק, המיוחדים במהותו

ועצמותו ותבדק בתכלית היחוד, – כך, שהחכמתו ורצונו הם

דבר אחד אתו יתברך, והרי זה כאלו נתן לנו את עצמו

1 פרק מז. בפרק מז' החל רבנו חזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל

2 אדם מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו

3 יקיים תורה ומצוות – והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו

4 שהמים בטבעם משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך

5 המים, כך גם "לב האדם

6 לאדם" – בשעה שאחד אהב

7 את השני, ובמיוחד כשהוא

8 מראה אהבתו זו, הדבר

9 משפיע על השני שתתעורר

10 בו אהבה אליו. הדבר הוא

11 בטבע, גם כששני האנשים

12 שווים במעלה, ודאי שהדבר

13 כך, כשמלך גדול רוב מראה

14 אהבה גדולה לאדם פשוט

15 ושפל, יורד אליו למקומו

16 הנחות, מעלה אותו ומביאו

17 לחדרו הפרטי שבהיכל

18 המלך, ושם הוא מתייחד אתו

19 בהתאחדות חזקה – ברור

20 הדבר, שזה יעורר באדם

21 הנחות והשפל, אהבה גדולה

22 למלך, עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו חזקן הסביר, שככל

23 הפרטים שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל האדם השפל – והרבה

24 יותר מהם – עשה הקב"ה אתנו בני ישראל, שבהיות בני ישראל במצב

25 הנחות ביותר במצרים – הראה לנו הקב"ה אהבה גדולה כזו, שהוא

26 יתברך בכבודו ובעצמו ירד להצילנו ממצרים, כדי להביאנו לחדרו

27 הפנימיים, בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות – מתאחד יהודי

28 בהקב"ה, במדה הגדולה ביותר של התאחדות. בכך פירש רבנו חזקן את

29 המלה "קדשנו", שיהודי אומר בברכתו על מצוה, שהיא מלשון

30 "קידושין", כאדם המקדש אשה שתהיה אתו ביחוד גמור; כמו כן מוסבת

31 המלה "קדשנו" על המדרגה העליונה של קדושה, קודש העליון, בה

32 מתקדש יהודי על ידי קיום מצוה. וכן מורה המלה "קדשנו" (מלשון

33 הברלה), על ההבדלה שבני ישראל נעשים מובדלים ומורמים על ידי

34 קיום מצוות, כמו קדושתו של הקב"ה המובדלת והיא למעלה

35 מהעולמות.

36 בפרק מז', אותו אנו עומדים ללמוד, ממשיך רבנו חזקן להסביר

37 (ובלשון הערת הרבי שליט"א): ולתרוץ: כיצד דורשים כיום את

38 האהבה של כמים הפנים לפנים, בשעה שאת האהבה מלמעלה

39 הראו לפני אלפי שנים, בשעת יציאת מצרים? אלא, מסביר רבנו

40 חזקן, שלא זו בלבד שיכולה וצריכה להיות האהבה של כמים

41 הפנים לפנים, על ידי שניזכר בעת שבשעת יציאת מצרים ומתן

42 תורה, ירד הקב"ה בעצמו כו' (כלומר: הקב"ה הראה אהבה

43 גדולה לישראל, ב"ירידתו" אליהם בכבודו ובעצמו). אלא גם

44 מצד ההוה – שכן, דוגמת יציאת מצרים ו"ירידה" – ישנה יציאת

שָׁאם אִין הָאָדָם רוּצָה כָּלָל חֲסִינְשׁוֹלָם לְדַבְקָה בּוֹ כּוֹ, 42
 - אַז, אִין בּוֹ יַחֲדוּ וְהָ. אָכֵל מִיַּד שְׂרוּצָה וּמִקְבֵּל וּמִמְשִׁיךְ 43
 עָלָיו אֱלֹהוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ וְאוֹמֵר "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" - הָרִי 44
 מִמִּילָא נִכְלָלָת נַפְשׁוֹ בְּיַחֲדוּ וְיִתְבָּרֵךְ, דְּרוּחַ אִתִּי רוּחַ 45
 וְאַמְשִׁיךְ רוּחִי, - רוּחַ 46

מביאה רוח וממשיכה רוח
 - שכן, ה"רוח"
 והתעוררות הרצון של
 אדם, מביאה "רוח"
 והתעוררות מלמעלה,
 וממשיכה, לאחר מכן,
 "רוח" באדם, שיימשך
 וידיה דבוק בהקב"ה.
 והיא - ביחס לנפש,
 בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם. -
 ענין קבלת עול מלכות
 שמים בקריאת-שמע
 והתבטאות הרצון להיות
 דבוק ביהודו של הקב"ה -
 זה ענין יציאת מצרים,
 שהנפש יוצאת מגלות
 הגוף ומתאחדת עם

הקב"ה. וְלָכֵן תִּקְנֵנוּ - החכמים, לומר פְּרִשְׁתָּ יְצִיאַת מִצְרַיִם
 בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע דְּקָא - יחד עם קריאת שמע, אַף,
 שְׁהִיא - זכירת ואמירת פרשת יציאת מצרים, מִצְוָה בְּפָנֵי
 עֲצֻמָּה, וְלֹא מִמְצֻת קְרִיאַת שְׁמַע, בְּדִאֲתָא - כמו שמובא
 בְּגִמְרָא וּפּוֹסְקִים, - שיציאת מצרים היא מצוה בפני עצמה,
 מדוע, איפוא, הורו חכמינו לאומרן יחד? - אֵלֶּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן
 דְּבָר אֶחָד מִמֶּנּוּ. - קבלת עול מלכות שמים בקריאת-שמע,
 וענין יציאת מצרים, הם דבר אחד ממש. שכן, על ידי קבלת
 עול מלכות שמים בקריאת-שמע, נוצר ענין יציאת מצרים
 ברוחניות, שהנפש האלקית יוצאת מהגבלות הגוף. וְכֵן בְּסוּף
 פְּרִשְׁתָּ יְצִיאַת מִצְרַיִם מִסִּים נִסְכֵּן "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם",
 וְהֵינּוּ נִסְכֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל: - שעל ידי יציאת מצרים
 - נעשה "אני ה' אלקיכם", אלקה שלכם, שיהודי מתאחד עם
 הקב"ה. הרי, שבכל יום יש ביהודי ענין יציאת מצרים - וכשם
 שכאמור, האהבה שהראה הקב"ה לבני ישראל בשעת יציאת
 מצרים צריכה לעורר בבני ישראל "כמים הפנים לפנים" אהבה
 גדולה להקב"ה, כך צריכה לעורר יציאת מצרים שבכל יום,
 שגם בכך, באה לידי ביטוי אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני
 ישראל.

בְּבִיבּוּל, - על ידי מה שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות
 "יקח" אותו יתברך, ויתאחד אתו יתברך. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהָר
 תְּקַדּוּשׁ עַל פְּסוּקֵי: "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" [ד"ל] בְּלִמְדָּה
 "אוֹתִי", - כי ב"זוהר" מפרש את המלה "תרומה" - תורה,

המלה תרומה, מורכבת
 מ"תורה מ" - התורה
 שניתנה לארבעים יום -
 ומבואר ב"זוהר" שם,
 שעל ידי "תרומה", על ידי
 תורה, באים ל"ויקחו לי",
 תקחו אותי, את הקב"ה
 עצמו, וְהָיָה לִי לְמִימָר
 - ויהיה עליו לומר:
 "וְתִרְוָמָה", - ב"וא"ר" -
 מכיוון ש"לי" מכון
 להקב"ה, ו"תרומה" -
 לתורה, היה על הפסוק
 לומר "ויקחו לי תרומה",
 שיקחו אותו יתברך ו (על)
 ידי מה? - "ותרומה" - על
 (ידי) תורה - אֵלֶּא מִשּׁוּם
 דְּכָלָא יָדָה, - הכל דבר

אחד. הקב"ה ותורה הם דבר אחד - ולכן לא כתוב "ותרומה",
 כי אז היתה המשמעות ש"לי" הוא דבר אחד ותרומה (תורה)
 דבר נוסף, אלא "לי תרומה" - הם דבר אחד. עֵינֵן שָׁם -
 ב"זוהר", הִיטָב. וְהָיָה שְׁאוּמְרִים: "וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ
 בְּאַהֲבָה כּוֹ", - כלומר: מצד אהבתו של הקב"ה לישראל,
 נתן לנו מתנה, שיהיה ה' אלקינו - אלקה שלנו, שנהיה
 מאוחדים אתו יתברך, "כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָה לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ
 כּוֹ". וְלָזֶה - ולכן, מכיוון שאין זה ענין שיהודי משיג אותו
 על ידי עבודתו העצמית - שאז, יש מקום לומר, שלא כל אחד
 נמצא במדרגה הנחוצה להיות מאוחד עם הקב"ה, עד לידי
 כך שהקב"ה יקרא אלקה שלו - אלא זה ענין של ירושה
 ומתנה, וביחס לירושה לא משנה מצבו ודרגתו של היורש -
 אם הוא רק נכלל במושג של "יורש" - הריהו יורש; כמו כן
 מתנה איננה כמו שכר, שהוא תלוי בכמות ואיכות העבודה
 של מקבל השכר, אלא זה ניתן לו במתנה, מבלי שיתייגע על
 כך - לכן, זהו ענין ששייך לכל אחד מישראל, וכפי שיוסבר
 להלן: אִין מוֹנֵעַ לָנוּ מִדְּבָקוֹת הַנַּפְשׁ בְּיַחֲדוּ וְאוֹרֵי יִתְבָּרֵךְ,
 - שנפשו של יהודי תהיה דבוקה ומאוחדת עם אור אֵין-סוּף
 ברוך-הוא - אין מה שימנע מכך - אֵלֶּא הִרְצוֹן, - בלבד,

יום חמישי י"א אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סז, פרק מח והנה כאשר יתבונן... עד עמ' 134, ויחזרו למקורן.

ליקוטי אמרים

פרק מח והנה כאשר יתבונן המשכיל בגדולת א"ס ב"ה כי כשמו כן הוא א"ס ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית' ברצונו הפשוט ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד ואילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה בלי צמצומי רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה בדרך עלה ועלול לא היה העוה"ז נברא כלל כמו שהוא עתה בבחי' גבול ותכלית מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכן בין כל רקיע לרקיע וכן עובי כל רקיע ורקיע ואפי' עו"הב וג"ע העליון מדור נשמות הצדיק' הגדולים והנשמו' עצמן ואצ"ל המלאכי' הן בבחי' גבול ותכלית כי יש גבול להשגתן באור א"ס ב"ה המאיר עליהן בהתלבשות חב"ד כו'. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין

1 **פרק מח.** בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני
2 ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה
3 מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברחובות, שמתרחשת כל יום
4 בנפשו של יהודי – ועל אהבה זו, לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי
5 אהבה גדולה להקב"ה. בפרק
6 מ"ח, אותו אנו עומדים
7 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
8 שכשם שבגלל אהבתו לבני
9 ישראל, צמצם הקב"ה
10 כביכול את עצמו, והרחיק
11 את כל מה שמפריע, כדי
12 לתת מקום לבריאת העולם
13 הזה – עולם, בו יהודי יקיים
14 תורה ומצוות – כך, על יהודי
15 "כמים הפנים לפנים" – מצד
16 אהבתו להקב"ה, לצמצם
17 ולהרחיק את כל ההפרעות,
18 הפנימיות והחיצוניות, שישנן
19 לעבודתו את ה',
20 **וְהֵנָּה, כְּאִשֶּׁר יִתְבּוֹנֵן**
21 **הַמִּשְׁכִּיל בְּגִדְלַת אֵיךְ**
22 **סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כִּי כְשֶׁמֹּו – אֵיךְ־סוֹף, בֵּן הוּא – אֵיךְ־סוֹף**
23 **וְאֵין קֵץ וְתִכְלִית כֻּלָּל לְאֹר וְחַיִּית הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵּךְ**
24 **בְּרִצּוֹנוֹ הַפְּשׁוּט, – כְּלוּמֹר: הַרְצוֹן שְׁלו מוֹפֶשֶׁט מִכֹּל גֵּדֵר פֶּרֶטִי**
25 **וְלֹא קִיּוּמוֹת גִּבּוֹיו כֹּל הַהִגְבּוּלוֹת שֶׁל רִצּוֹנוֹ שֶׁל נִבְרָא, וּמִיָּחָד –**
26 **הַרְצוֹן, בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ בְּתִכְלִית הַיְּחֻד. – כְּלוּמֹר:**
27 **הָאֹר וְהַחַיִּית הַנִּמְשָׁכִים מֵאֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, שִׁיּוּצוֹ מִמֶּנּוּ עוֹלָמוֹת**
28 **מִגּוֹבְלִים, וְשֶׁהוּא יְחִייה אוֹתָם – אֵין אֹר זֶה כְּמוֹ הָאֹר נִבְרָא:**
29 **לְמַטָּה, נִבְרָא, יִשְׁנָה, מִצַּד אֶחָד, מַעֲלָה בִּ"אֹר" לִגְבִי "שִׁפְעַ"**
30 **"שִׁפְעַ" מִצּוֹמֶצֶם וּמִדּוֹד בְּהִתָּם לִמְקַבֵּל הַשִּׁפְעַ – וְלִדְוִגְמָה:**
31 **כְּשֶׁר מִשְׁפִּיעַ שֶׁכֵּל לְתַלְמִיד, מִדּוֹדָה הַשִּׁפְעַת הַשֶּׁכֶל בְּהִתָּם**
32 **לְפִי מָה שֶׁהַתַּלְמִיד יוֹכֵל לִקְבֹּל. וְאִילוּ, "אֹר" הַמֵּאִיר בְּדֶרֶךְ**
33 **מִמִּילָא מִהֵמָּאֹר – אֵינוֹ מִצּוֹמֶצֶם) – אֶךְ, מֵאִדֶּךְ גִּיסָא, יֵשׁ חֲסֵרוֹן**
34 **בְּאֹר, שֶׁהוּא בֹא בְּהִכְרָח, הוּא אֵינוֹ מֵאִיר מִפְּנֵי שֶׁכֵּךְ רִוְצָה**
35 **הַמֵּאֹר, אֲלֵא מִכִּיּוֹן שְׁקִיּוֹם מֵאֹר, נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ אֹר. בְּרֵם לְמַעֲלָה,**
36 **יֵשׁ לְאֹר הַמַּעֲלָה שְׁבֵאֹר, שֵׁאֵינוֹ מִצּוֹמֶצֶם, אֶךְ אֵין בּוֹ חֲסֵרוֹן**
37 **שְׁבֵאֹר הַמֵּאִיר בְּהִכְרָח, אֲלֵא הוּא נִמְשָׁךְ לְמַעֲלָה בְּרִצּוֹן. וְהַרְצוֹן**
38 **לְמַעֲלָה לְהֵאִיר, אֵינוֹ כְּמוֹ אֶצֶל הַנִּבְרָא, שֶׁהַרְצוֹן הוּא צִיּוֹר**
39 **וְצִמְצוּם, עַד כְּמָה וּבִאִזּוֹ מִדָּה יִימָשֵׁךְ, וְאִילוּ בְּרִצּוֹן שֶׁלְּמַעֲלָה**
40 **קִיּוּמָת רַק הַמַּעֲלָה וְהַשְׁלִימוֹת שֶׁבְּרִצּוֹן, שֵׁאֵינוֹ בְּהִכְרָח, אֲבָל אֵין**
41 **בּוֹ הַגֵּדֵר וְהַצְמִצּוּם שֵׁשׁ בְּרִצּוֹן הַנִּבְרָא. כֵּךְ, שֶׁהָאֹר לְמַעֲלָה**
42 **(לְמִרּוֹת) שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ בְּרִצּוֹן, (בְּכֹל זֹאת) הוּא אֵיךְ־סוֹף, כְּמוֹ**
43 **שֶׁהֵמָּאֹר (הַקְּב"ה עֲצָמוֹ כְּבִיכּוֹל) הוּא אֵיךְ־סוֹף. וּמִכִּיּוֹן שֶׁהָאֹר**
44 **הוּא אֵיךְ־סוֹף – אֵי אִפְשֵׁר שִׁיתְּהוּ מִמֶּנּוּ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים**

מִגּוֹבְלִים. לִשֶׁם כֵּךְ הָיוּ צְרִיכִים לְצַמְצוּמִים בְּאֹר, כְּדִי שִׁיּוֹכְלוּ
לְהִיוּצֵר מִמֶּנּוּ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים – וּכְפִי שִׁיּוֹכְלוּ לְהִלָּךְ: וְאֵלּוּ
הָיְתָה הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מֵאֹר אֵיךְ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא כֻּלָּי
צִמְצוּצִים, רַק כְּסִדֵּר הַמְּדֻרָּגוֹת מִמְּדֻרָּגָה לְמְדֻרָּגָה בְּדֶרֶךְ
עֲלָה וְעֵלּוּל –
שֶׁהַמְּדֻרָּגָה הָעֲלִיּוֹנָה
מִהוּזָה עֵלָה וְסִיבָה
לְמְדֻרָּגָה הַתַּחְתּוֹנָה,
שֶׁהִיא הִ"עֵלּוּל" מִזֶּה"עֵלָה"
(הִ"מְסוּבָּב", הַתּוֹצֵאָה
מִזֶּה"סִיבָּה"). בִּ"עֵלָה
וְעֵלּוּל" יֵשׁ לִשְׁתֵּי
הַמְּדֻרָּגוֹת, שִׁיּוּכּוֹת וְיָחַס
בֵּין אֶחָד לַשֵּׁנִי. לְמַשֵּׁל:
מִחֻשְׁבָּה וְדִיּוּר, מִחֻשְׁבָּה
הִיא הִ"עֵלָה" לְדִיּוּר
שֶׁהוּא הִ"עֵלּוּל", שֶׁהִי
מִמִּחֻשְׁבָּה שֶׁהוּא מִהֲרָהר
בָּה מְקוֹדֵם, בֹּא לְאַחֵר מִכֵּן
הִדִּיּוּר שֶׁהוּא מִדְּבַר.
וּבִכֵּן, מִחֻשְׁבָּה הִיא אִמָּנִם
לְמַעֲלָה מִדִּיּוּר, אֶךְ בְּכֹל זֹאת יֵשׁ לְמִחֻשְׁבָּה שִׁיּוּכּוֹת לְדִיּוּר,
שֶׁכֵּן גַּם מִחֻשְׁבָּה מוֹרַכְבַּת מֵאוֹתִיּוֹת כְּמוֹ דִּיּוּר. מִשְׁמַעוֹת הַדְּבַר
הִיא, אִיפּוּא, שֶׁהֵעֵלּוּל (הַבֹּא מִן הָעֵלָה) קִיּוּם בִּיחָס מִסּוּיִם
לְעֵלָה (וּבְדֶרֶךְ עֵלָה וְעֵלּוּל, אֵי אִפְשֵׁר שִׁיּוּצֵר עֵלּוּל שֵׁאֵינוֹ
בִּיחָס כְּלִשְׁהוֹ לְעֵלָה). כִּיּוֹן שֶׁמִּהֲאֹר וְהַחַיִּית הַנִּמְשָׁכִים מֵאֹתוֹ
יִתְבַּרֵּךְ בְּאֹפֶן שֶׁל אֵיךְ־סוֹף, מִתְּהוּיִם נִבְרָאִים בְּעֵלִי גְבוּל –
מִכָּאֵן שֵׁאֵין זֶה בְּסִדֵּר שֶׁל עֵלָה וְעֵלּוּל, שֶׁהִי אִילוּ הִיָּה כֵּן –
לֹא הָיְתָה הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא כֻּלָּל כְּמוֹ שֶׁהוּא עֲתָה בְּבִחִינַת
גְּבוּל וְתִכְלִית, – שֶׁכֵּל דְּבַר יֵשׁ לוֹ גְּבוּל וְסוֹף: מִהֲאֶרֶץ לְרִקְיעַ
מִהֵלֶךְ ת"ק – חֲמִשׁ מֵאוֹת, שְׁנָה, – הִרִי יֵשׁ בִּכֵּךְ הַגְּבֵלָה שֶׁל
חֲמִשׁ מֵאוֹת שְׁנָה, וְכֵן בֵּין כָּל רִקְיעַ לְרִקְיעַ, – מִהֵלֶךְ חֲמִשׁ
מֵאוֹת שְׁנָה, וְכֵן עֲבִי כָּל רִקְיעַ וְרִקְיעַ. – מִהֵלֶךְ חֲמִשׁ מֵאוֹת
שְׁנָה – כֹּל הָאִמּוֹר מִהוּזָה אֵת הָעוֹלָם הַזֶּה; וְאֵפִלּוּ עוֹלָם־הַבָּא
וְנִזְנֵן־עַד הָעֲלִיּוֹן – מְדוֹר נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים –
וְהַנִּשְׁמוֹת עֲצָמָן, וְאֵין צְרִיךְ לִזְכֹּר הַמִּלְאָכִים – הֵן בְּבִחִינַת
גְּבוּל וְתִכְלִית, – הָעֵרַת כֵּךְ אִדְמוּר"ר שְׁלִיט"א: "וְאֵף שֶׁכֵּנ"ל
רַפ־ט" – הַנִּשְׁמוֹת מִתְּנַגְּגִים עַל ה' וְנִהְיָן וּמִשְׁיָנִן מֵאֹר־ס"ב
– לֹא קִשָּׁה. כִּי יֵשׁ גְּבוּל לְהַשְׁגָּתָן – וְהַבְנָתָן, בְּאֹר אֵיךְ־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא הַמֵּאִיר עֲלֵיהֶן בְּהִתְלַבְּשׁוֹת הַכְּמָה־בִּינְהִידֵּעַת
כו', – עַל יְדֵי שֵׁאֹר אֵיךְ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּסִפְרוֹת
חֲכָמָה־בִּינְהִידֵּעַת שֶׁל הָעוֹלָם, יֵשׁ לְנִבְרָאִים שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם
(נִשְׁמוֹת וּמִלְאָכִים) הַשְּׁגָה וְהַבְנָה בְּגִדְלוֹת אֵיךְ־סוֹף – אֲלֵא
שֶׁהִשְׁגָּתָם הִיא מִגּוֹבְלָתָה. וְלִכֵּן יֵשׁ גְּבוּל לְהִנָּתֵן שְׁנֵהֲנִין מִיּוֹ

הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים, הם נבראים
מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, מאור איך-סוף ברוך הוא, באופן כזה
(כבעלי גבול), היה זה צריך להיות (לא בסדר של השתלשלות,
אלא) על ידי צמצומים; הצמצום פועל, שהאור הנמשך אחרי
הצמצום, לא יהיה כלל
בערך ומדות האור שלפני
הצמצום. ולכן, אפשרי
הדבר, שלמרות שהאור
הוא, איך-סוף, - יתהוו
ממנו נבראים שיש להם
סוף ושהם בעלי גבול -
דבר זה בא מהצמצום.

השכינה ומתענגין באור ה', - שכן, מכיוון שהנאתם
ותענוגם באים מהשגתם את אור איך-סוף ברוך הוא, הרי כמו
שהשגתם מוגבלת - כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, כי אין
יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחינת איך-סוף ממש, -
שהתענוג יהיה בלתי
מוגבל, שלא יתבטל
ממציאותו ויתחזר
למקורו. - אם תענוגם
יהיה בלי גבול וכלי סוף,
היתה מתבטלת לגמרי
מציאותם (המוגבלת) והיו
שבים למקורם שהוא "איך-סוף". הרי, שכל הנבראים, גם

ליקוטי אמרים

מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל
הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאותו
ויחזרו למקורו.

יום שישי י"ב אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' 134, כלא ממש חשיבי.

מעט - אף שזהו הבדל בין הרבה מאד לבין מעט מאד - כי אם,
אין ביניהן ערך ויחס כלל, כנודע פרוש מלת ערך במספרים,
שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלה אלה, -
המושג "ערך" פירושו כגון זה שלמספר אחד יש "ערך" לגבי

והנה, פרטיות - אופן, הצמצומים, איך ומה - אין כאן
מקום באורם. אך דרך כלל, הן הם בחינת הסתר והעלם
המשכת האור והחיות, שלא יאיר - האור, וימשך
לתחתונים - לנבראים התחתונים, בבחינת גלוי, - הצמצום

ליקוטי אמרים

והנה פרטיות הצמצומים איך ומה אין
כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל הן הם בחי' הסתר
והעלם המשכת האור והחיות שלא יאיר ויומשך
לתחתונים בבחי' גלוי להתלבש ולהשפיע בהן
ולהחיות לחיות יש מאין. כי אם מעט מזער אור
וחיות בכדי שיהיו בבחי' גבול ותכלית שהיא הארה
מועטת מאד וממש כלא חשיבי לגבי בחי' הארה בלי
גבול ותכלית ואין ביניהם ערך ויחס כלל כנודע פי'
מלת ערך במספרים שאחד במספר יש לו ערך לגבי
מספר אלה אלה שהוא חלק אחד מני אלה אלה
אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל אין
כנגדו שום ערך במספרים שאפי' אלה אלה
ורבוא רבבות אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלה
אלפי אלהים ורבוא רבבות אלא כלא ממש חשיבי.

פועל שהחיות בנבראים
לא תהיה גלויה,
להתלבש ולהשפיע בהן
בנבראים התחתונים,
והחיותם להיות יש
מאין, כי אם מעט מזער
אור וחיות בכדי שיהיו
בבחינת גבול ותכלית, -
אם החיות היתה בהם
בהתגלות, לא היו
הנבראים באופן של גבול
ותכלית; הצמצום פועל,
שהאור והחיות לא יהיו
בהתגלות בנבראים, ומה
שכן בא בהתגלות, וזה
מעט מאד מהאור והחיות
- ולכן הם יכולים להיות
נבראים בעלי גבול

אלה אלהים אלהים ורבוא רבבות, - מספר של מיליונים
ומיליארדים, אינן אפילו כערך מספר אחד לגבי אלה אלה
אלהים ורבוא רבבות, - שכן, אחד לגבי מיליוני מיליארדים,
יש לו, כאמור, איזה ערך, ואילו, המספר של מיליוני מיליארדים
לעומת דבר שהוא בלי גבול - אין ביניהם ערך כלל, אלא כלא
ממש חשיבי. - הם נחשבים לכלום. המספר הגדול ביותר אין
לו ערך ויחס כלל לגבי דבר שהוא בלי גבול.

ותכלית, שהיא - מעט האור והחיות הבאים בהתגלות בנבראים
אחרי הצמצום, הוא, הארה מועטת מאד, וממש כלא חשיבי
- אינה נחשבת כלל, לגבי בחינת הארה בלי גבול ותכלית,
שזהו כשהארה היא לפני הצמצום, ואין ביניהם ערך ויחס
כלל, - בין הארה שבלי גבול המוסתרת ונעלמת, לבין
ה"הארה מועטת" (שלאחרי הצמצום), המתגלה בנבראים - אין
ערך ויחס כלל, כלומר: ההבדל אינו מתבטא רק בין הרבה לבין

יום שבת קודש י"ג אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, וככה ממש היא... עד עמ' סה, גבול ותכלית.

ליקוטי אמרים

והעלם, ואין העולמות משיגים אותה - אינה נקראת
מתלבשת - בעולמות, אלא מקפת וסובבת. הלכך, מאחר
שהעולמות הם בבחינת גבול ותכלית - לכן, נמצא שאין
השפעת אור אין-סוף - שהוא בלי גבול, מתלבש ומתגלה
בהם בבחינת גלוי, רק
מעט מועד, הארה
מועטת מצמצמת מאד
מאד, והיא - מאירה
בהם, רק כדי להחיותם
בבחינת גבול ותכלית. -
כדי להחיות עולמות
ונבראים, מן ההכרח
שתהיה בהם התגלות
מהארה זו. אלא, התגלות
זו היא מהארה מצומצמת
מאד מאד, שלכן אפשרי
הדבר שהעולמות יהיו
באופן של גבול ותכלית.
אבל עקר האור - שהוא
גלוי צמצום כל-כך -
נקרא "מקיף" ו"סובב",
מאחר שאין השפעתו
מתגלית בתוכם, -
בעולמות, מאחר שהם
בבחינת גבול ותכלית. -
ואי אפשר שיתגלה בהם
אור שהוא בלי גבול, אלא,
האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצוין אור זה כ"סובב" ו"מקיף"
מעליהם.
להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן להלן, משל ודוגמה מהאדמה
הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים בארבעת
הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר), שהחיות שבדומם וצומח
מצומצמת בהרבה מאשר החיות שבשאר שתי הבחינות חי
ומדבר, הרי שהחיות האלקית ב"ארץ" מתגלה רק באותה מדה
שהיא באה לידי ביטוי ב"דומם וצומח" - ובכל זאת - "מלא כל
הארץ כבודו", שהארץ מלאה באור אין-סוף ברוך הוא, אלא
שהאור בא בה באופן של סובב ומקיף. ובלשון ה"תניא":

וככה ממש היא בחינת ההארה מועטת זו, - מעט האור
שאחרי הצמצום, המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים
להשפיע בהם להחיותם, - אין לה ערך כלל והיא נחשבת
לכלום, לגבי ערך אור חגנו ונעלם, שהוא בבחינת "אין-
סוף", ואינו מתלבש
ומשפיע בעולמות
בבחינת גלוי להחיותם,
אלא מקיף עליהם
מלמעלה, - בהיותו
במדרגתו הגבוהה, הוא
משפיע בעולמות, ונקרא
"סובב כל עלמין". -
מקיף כל העולמות, לא
"ממלא כל עלמין" שהוא
מתלבש בפנימיות
בעולמות, כמו שהנשמה
מתלבשת בפנימיות בגוף,
אלא "סובב כל עלמין" -
ואין הפרש סובב ומקיף
מלמעלה בבחינת מקום
חס-ושלום, - שבעולמות
עצמם אין הוא נמצא חס-
ושלום, אלא הוא נמצא
מעליהם, במובן של מקום,
חס-ושלום, כי לא שיהיה
בגלל בחינת מקום
ברוחניות, - בדבר גשמי,
שבגדר "מקום", מתאים לומר שהוא מעל דבר שני במקום, אך
כשאומרים "סובב" ומקיף ברוחניות, שאינו בגדר מקום - אין
במשמעו ענין של מקום. אלא רוצה לומר, סובב ומקיף
מלמעלה לענין בחינת גלוי השפעה, - המושגים "סובב"
ו"מקיף" למעלה, אמורים רק בנוגע להתגלות ההשפעה בדבר,
כי ההשפעה שהוא בבחינת גלוי בעולמות - זו הנקראת
"ממלא כל עלמין" נקראת בשם "הלבשה", שמתלבשת
בעולמות, כי הם - העולמות מלבישים ומשיגים ההשפעה
שמתקבלים, - הרי שההשפעה באה בהם בפנימיות בהשגתם;
מה שאין-כן ההשפעה שאינה בבחינת גלוי אלא בהסתתר

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמוד א

ושפחה כנענית הנכנסו תחתיה, וכיון שהאחרונים אינם מכחישים
את הראשונים אלא מוסיפים פרט שהראשונים לא ידעו, הרי הם
נאמנים, ואין ראיה מברייתא זו שעד אחד נאמן.
מביאה הגמרא את ראיתו של רבא לדבריו: אמר רבא,

העדות הראשונה לגמרי לא היתה ראיה לפסול.
מתרצת הגמרא באופן אחר: ואיבעית אימא, שהיה המעשה אצל
ינאי בדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק שהעדים האחרונים לא הכחישו
את הראשונים אלא הוסיפו על דבריהם, והעידו שאחרי שנשבתה
אמו של ינאי, קודם שהתייחדה עם הגויים, גנבו אותה היהודים

יום ראשון

יום רביעי

ז אייר, כב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בַּעֲטִיפַת טְלִית גָּדוֹל אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ עַד פִּי, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהִלְכוֹת צִיצִית אֲשֶׁר בְּסִדּוּר. אָבֵל נוֹהֲגִין לְכַסּוֹת בְּחֶלְקוֹ הָעֲלִיוֹן שֶׁל הַטְּלִית גָּדוֹל גַּם הָעֵינַיִם.
נוֹהֲגִים לְלַמֵּד בִּימֵי הַסְפִּירָה מִסֶּכֶת סוּטָה – נוֹסֵף עַל שְׁעוּרִים הַקְּבוּעִים – דָּף לְיוֹם דָּף לְיוֹם.

יום שני

יום חמישי

ח אייר, כג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד"מח.
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שְׁלִיחַ אִיזוּ דָאָךְ אֵיין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאפט א חסיד.

שְׁלִיחַ הוּא מְאָחַד עִם הַמְּשֻׁלַּח – עַל דֶּרֶךְ הַמְּבַאֵר בְּעֵינֵי שְׁהַמְלָאךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מִמֶּשׁ כִּשְׁהוּא שְׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן נִשְׁמוֹת, וּמִבְּאֵר שֶׁבְּנִשְׁמוֹת הוּא עוֹד בְּמַעְלָה יִתְּרָה.
וְהֵנָּה חֲסִידִים הֵם שְׁלּוּחֵי הָרִבִּי, שֶׁל אֲדַמוּ"ר הַזֶּקֶן, וְכַשְׁפוּעֵלִים הָרִי מְקַשְּׂרִים; וְאִזּוּ מְקַשְּׂרִים בְּכָל: הוֹלֵךְ חֲסִיד, אוֹכֵל חֲסִיד, יֹשֵׁן חֲסִיד.

יום שלישי

יום ששי

ט אייר, כד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מורנו הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב אָמַר: כָּל דָּבָר וְדָבָר אֲשֶׁר הָאָדָם רּוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאת הַנְּהִיגָה בַּעֲבוּדַת ה'. וְזֶהוּ עֵינֵי הָעֲבוּדָה, לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל מְכַל, דֶּרֶךְ בַּעֲבוּדַת ה'.

יום רביעי

שבת

י אייר, כה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

גְּהִיגִין [=אָנוּ נוֹהֲגִים] לְהַטְבִּיל פְּרוּסַת הַמוּצֵיא שֶׁלשׁ פְּעָמִים בְּמִלָּה, וְלֹא לְזִרוֹק הַמִּלָּה עַל הַפְּרוּסָה.
יוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבֻעוֹת תְּרַכ"א בְּסֻעוּדָה סִפֵּר ה"צִמְח צֶדֶק": יוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבֻעוֹת תִּקְנ"ה בְּסֻעוּדָה אָמַר אֲדִנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבִי (רַבְּנוּ הַזֶּקֶן): בְּיוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבֻעוֹת תִּקְכ"ח בְּסֻעוּדָה אָמַר כְּבוֹד קִדְשֵׁת מוֹרֵי וְרָבִי (הַמַּגִּיד מִמַּעַזְרִיטָשׁ), "וּסְפָרְתֶם לָכֶם", וּסְפָרְתֶם הוּא מְלִשׁוֹן סְפִירוֹת וּבְהִירוֹת. "וּסְפָרְתֶם לָכֶם", צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת שִׁיחָה ה"לָכֶם" בְּהִיר. וְיִשְׁעֵן כְּבוֹד קִדְשֵׁת אֲדִנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבִי [אֲדַמוּ"ר הַזֶּקֶן] עַל זְרוּעוֹת קִדְשׁוֹ, וְיִשׁוּרֵר אֶת הַנִּגּוּן שֶׁל ד' בָּבוֹת בְּדִבְקוֹת גְּדוּלָּה.

אחר כך הגביה את ראשו הקדוש, ויאמר – בנגון של שאלה: ובמה מספרים את ה"לכם"? ותוך כדי דבור אמר – בנגון של תשובה: בשבע שבתות תמימות, בבור שבע המדות, שכל מדה ומדה תהיה כלולה משבע, ושבע המדות עצמם יהיו שבע שבתות, דשבת אינה צריכה ברור.

יום חמישי

יום ראשון

יא אייר, כו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: פרק מת. והנה . . . 134- למקורן.

אומרים בתפלה:

וכן – בצירי ולא בפתח – שני כתובים.
חיתני – בקמץ ולא בפתח – מירדי בור.
זכר – זין בסגול ולא בצירי – רב טובך.
משליך קרחו – בפתח ולא בקמץ – כפתים.
ומלכותו ואמונתו לעד קימת.

יום שישי

יום שני

יב אייר, כז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: והנה פרטיות . . . 134- חשיבי.

אומרים בתפלה:

מנו מאמר – מ"ם שלישית קמוצה.
כיום כו' נאמר – מם פתוחה.
זכור – במלאפום – כי עפר אנחנו.
ונטלתני – טית פתוחה, למד בשבא, תיו דגושה פתוחה.
ואהבתך לא תסור – ולא אל תסיר.

שבת קודש

יום שלישי

יג אייר, כח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: וככה ממש . . . סח- ותכלית.
במנחה אומרים תחנון.

רבנו הזקן – באותם השנים שהיה אומר מאמרים קצרים – אמר: 'דע מה למעלה ממך', דע כי כל מה שיש למעלה בפרצופים וספירות העליונות, הכל הוא ממך, שתלוי בעבודת האדם.

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ו

קרבן פסח דוחה את השבת

וביאר ה'חתם סופר' (שם): אכן, מזה שהתורה אמרה בפירוש שהפסח דוחה את השבת ("במועדו - אפילו בשבת") אף שישנה אפשרות להפקיר את הנכסים ולהיפטר מהקרבת הפסח בשבת, למד הרמב"ם שאין הלכה כרב אמי, וגם מי שאין לו קרקע בארץ ישראל חייב להקריב את הפסח.

וה'כלי חמדה' (בהעלותך ג, ג) ביאר:

קרבן פסח שונה מכל המצוות:

בכל המצוות לא מצינו שהפטורים מהמצוה יכולים להכניס עצמם לחיוב, ומודגש הדבר בקרבנות חובה שאינם באים בנדבה, ואילו בקרבן פסח, אף לדעה הסוברת שנשים פטורות מקרבן פסח, יכולות הן להכניס עצמן לחיוב ולהימנות על חבורה. וכיון שאף הפטורים ממצות הפסח יכולים לחייב עצמם ולקיים את המצוה כהלכתה, לא מסתבר לפטור את האדם על ידי שיפקיע את עצמו מקיום המצוה שהרי אדרבה, עדיף להתחייב במצוה ולקיימה. ולכן אמרה תורה שהפסח דוחה את השבת.

הלכות קרבן פסח פרק א, הלכה טז: חל ארבעה עשר להיות בשבת – כמעשהו בחל כן מעשהו בשבת.

לדעת רב אמי, מי שאין לו קרקע בארץ ישראל אינו חייב לעלות לרגל (פסחים ח, ב. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סי' תכט ס"א). וכתבו התוספות (שם ג, א ד"ה מאליה) שמי שאין לו קרקע בארץ ישראל פטור גם מקרבן פסח.

ולפי זה הקשה ב'אהל דוד' (להגד"ד דייטש בחידושיו לשבת קל,

א, הביאו ה'חתם סופר' בשו"ת אר"ח סי' קכד):

לדעת רבי אליעזר, מכשירי פסח דוחים את השבת (פסחים סה, ב), אבל מודה רבי אליעזר שמכשירי ציצית ומכשירי מזוזה אינם דוחים את השבת, "הואיל ובירו להפקירן", ואם יפקיר את הבגד או את הבית יצאו מרשותו ואין חובתם מוטלת עליו (שבת קלא, ב. ורש"י שם), וכיון שאינם חובה גמורה אינן דוחות את השבת. ואם כן, גם לענין קרבן פסח, הרי בידו להפקיר את הקרקע ולהיפטר מקרבן פסח, ומדוע מכשירי פסח דוחים את השבת?

יום שני ח' אייר ה'תשע"ו

טבילת אמהותיו ומילת עבדיו

הם נימולים כי הגויים נחשבים במהותם 'ערלים', ככתוב 'כי כל הגויים ערלים'.

ולכן מילת אמהותיו מעכבת באכילה מקרבן פסח – לא מחמת חיסרון הטבילה עצמה אלא מחמת ה'ערלות' הכרוכה בעצם מציאות השפחה, כל עוד לא טבלה לשם גירות ועדיין היא נכרית.

וכל זה בשפחה שלא טבלה שעדיין היא נחשבת כגויה לכל דבר, אך עבד שמל ועדיין לא טבל, למרות שעדיין אינו יהודי, כיון שהתחיל בתהליך הגירות, יצא מכלל 'ערל' (רשב"א יבמות עא, א).

וכיון שבשפחה הגירות נעשית רק על ידי הטבילה, וקודם שטבלה היא גויה לכל דבר כ'ערלה'. ואילו עבד לאחר שמל, אף שעדיין לא טבל, כבר אינו בגדר ערל כי התחיל בגירות, אינו מעכב את האדון מאכילת הפסח.

(כתבי הגר"ח, פו. דוד אפרים למכילתא פרשת בא, ע' נט)

הלכות קרבן פסח פרק ה, הלכה ה: מילת בְּנוֹי הַקְּטָנִים ומילת בְּלָ עֶבְדֵּי, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים, מְעַכְבֵּת אוֹתוֹ; שְׁנֵאמַר: הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאִזּוּ יִקְרָב לְעִשְׁתּוֹ... וְכֵן מְבִילֵת אִמָּהוּתוֹ לְשֵׁם עֲבָדוֹת מְעַכְבֵּתוֹ. וְדָבָר זֶה טָפִי הַקְּבִלָּה, שֶׁהַטְּבִילָה לְשִׁפְחוֹת מְבִילָה לְעֶבְדִּים.

מלשון הרמב"ם משמע שטבילת אמהותיו מעכבת מאכילת קרבן פסח אך לא טבילת עבדיו.

וכדי לבאר את טעם החילוק, יש להקדים את הטעם לכך שטבילת אמהותיו מעכבת באכילת קרבן פסח, למרות שבכתוב נזכר רק "המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו":

אכן, הדין ששפחה שלא טבלה מעכבת מאכילת פסח הוא חלק מהענין שמילת העבד מעכבת, כי מבואר בגמרא (נדרים לא, ב) שהאוסר על עצמו בנדר ליהנות מ'ערלים', אסור בהנאה מיהודים שלא נימולו וכן מכל הגויים - אפילו אם

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ו

הפסח שבישלוהו בחמי טבריה

בשר הפסח אינו נאכל אלא בירושלים, ואם "יצא חוץ לחומת ירושלים נפסל ונאסר לעולם" (הל' מעה"ק פי"א ה"ו)?

ואין לומר שהתורה באה להוסיף על איסור 'יוצא', וילקה גם משום "אל תאכלו..." כי אם צלי אש", שהרי אין איסור חל על איסור (הל' איסור פי"ז ה"ח)?

ויש שתירץ:

מדובר בזמן שהותרו הבמות, "באו לגלגל... באו לנוב וגבעון הותרו הבמות" (זבחים קיב, ב). ואף שהקרבת הפסח

הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה י: צִלְחוּ עַל גְּפֵי סִיד... או חֲמִי מִכְבִּיָּה – הָרִי זֶה אֲסוּר, שֶׁאִין זֶה צָלִי אֵשׁ.

איסור אכילת פסח שנתבשל בחמי טבריה הוא משום שנאמר "אל תאכלו ממנו..." כי אם צלי אש", ו"אין זה צלי אש" (פסחים מא, א).

והקשו אחרונים (אגלי טל מלאכת אופה אות כו. מראה כהן פסחים

מא, א. ועוד):

איך תיתכן מציאות של בישול הפסח בחמי טבריה, הרי

אך בספר 'פרי יצחק' (ח"א סי' כד) כתב שאפשרות זו תמוהה, כי "איך אפשר להביא רותחין דרך שלשה ימים לבשל בו בשר?"

ומבאר: 'חמי טבריה' המובא בהלכה זו נקטוהו לדוגמה למי מעיינות רותחים (אם ימצאו בירושלים), וכי "בשביל שאין חמי טבריה בירושלים אין צורך להשיענו דין פסח שבישלו שלא על ידי תולדת האור". וכך דייק גם בלשון רש"י (פסחים שם ד"ה חמי) שפירש "חמי טבריה - מעיינות רותחים".

היתה בבמות עצמן - אכילת הפסח היתה מותרת בכל ערי ישראל (כמבואר בגמרא שם), ואפשר היה להוליכם גם לטבריה (מראה כהן).

וה'אגלי טל' (שם) כתב לבאר על פי שיטת הט"ז (יו"ד סי' צב סק"ל) שכלי שהכניסוהו לתוך כלי שעל האש - שם 'כלי ראשון' עליו גם לאחר שהוציאוהו (ובשר הכבש מתבשל בו); ולפי זה יש לומר, ששאבו את המים בכלי ממעינות חמי טבריה והביאום לירושלים כשהם טמונים בבגדים כדי לשמור את חומם.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ו

אמירת תחנון בימי התשלומין

הראשון שהוא 'איסרו חג', אך בסידורו פסק שאין לומר תחנון כל שבעת ימי התשלומין. ונראה שלמסקנה דעתו שיש מעלה בימים אלו מצד עצמם למרות שהם תשלומין לראשון.

וכן מדייק הרבי (לקוטי שיחות כח, עמ' 78) מדברי הרמב"ם שבהלכה הבאה כתב 'ומצוה להקדים ולהקריב בראשון... וכל המאחר הרי זה מגונה'. ואם זמן החיוב הוא ביום הראשון ושאר הימים הם רק תשלומין, נמצא שביטל לגמרי את קיום החיוב בזמנו. ואילו מלשון הרמב"ם משמע שהחיסרון בכך הוא רק מחמת חוסר הזריזות לקיום המצוה ולכן נקרא 'מגונה', אך עצם המצוה מתקיימת בשלמות בשאר הימים.

ומזה נראה כי אף שלהלכה 'כולם תשלומין לראשון הם', אין הכוונה שההקרה בשאר הימים נחשבת כהקרה שלא בזמנה (בדוגמת תפילת תשלומין שהיא השלמה לאחר שכבר עבר זמן התפילה), אלא החיוב אינו מוטל על כל אחד מהימים בפני עצמו אלא בתור המושך של היום הראשון, ולכן כאשר ביום הראשון לא חל חיוב, אין לכך המשך, ומכל-מקום כל הימים נחשבים כזמנו של הקרבן.

הלכות חגיגה פרק א, הלכה ד: מי שלא הקריב ביום טוב הראשון עולת ראיתו ושלמי חגיגתו - הרי זה מקריבין בשאר ימות הגיל... וכן תשלומי ראשון הם.

לדעת רבי יוחנן (חגיגה ט, א), התשלומין באים תמורת חיוב היום הראשון, ולכן מי שהיה פטור ביום הראשון (כגון שהיה חגור ונתפא) אינו חייב להביא קרבן בימי התשלומין, אך לדעת רבי אושעיה ימי התשלומין מחייבים בקרבן בפני עצמם, ולכן גם מי שהיה פטור ביום הראשון חייב לאחר מכן. ופסק הרמב"ם כדעת רבי יוחנן ש'כולם תשלומי ראשון הם'.

ובספר 'מגן גבורים' (סי' קלא סק"ה) כתב שלמחלוקת זו יש השלכה לגבי אמירת 'תחנון' בימי התשלומין של חג השבועות: אם כל יום חייב בקרבן בפני עצמו, כל יום נחשב כ'מועד' ואין לומר בו תחנון, אך אם כולם הם תשלומין של היום הראשון, אין בהם מעלה מצד עצמם, ומאחר שהרמב"ם פוסק שכולם תשלומין לראשון, מהראוי לומר בהם תחנון.

ואדמו"ר הזקן בשולחנו (או"ח סי' תצד ס"ב) פסק שאומרים תחנון בימי התשלומין של חג השבועות (מלבד היום

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ו)

מדוע אין זכר למצות 'הקהל' בימינו?

הוא הוא המצוה בעצמה. מזה מובן לאידך גיסא, שגם אם חסרים כמה פרטים ותנאים ממצות הקהל, וכמו בזמן הזה שאין בית המקדש - מכל-מקום, תוכנה הרוחני של המצוה עצמה, שהיא ליראה את ה', הרי הוא נצחי בכל מקום ובכל זמן.

בהתאם לכך עורר הרבי, כי במשך כל 'שנת הקהל' יש לקיים את משמעותה הרוחנית של המצוה - לנצל כל הזדמנות במהלך השנה, לאסוף את בני ובנות ישראל שבסביבתו ויעורר אותם לחיזוק האחדות ואהבת ישראל לתורה וליראת שמים. המתכנסים ילמדו יחד ענין בתורה, יתנו יחד צדקה, ויתפללו ביחד. ומה טוב, כי הכינוס יתקיים במקום קדוש, כמו בית הכנסת וכדומה.

ומוסיף הרבי, "כל מי שהקהל מסיבות כאלה, אפילו כשלא היו ברוב עם גדול בכמות... והיו בשנה ויום רגיל... ראה במוחו שלב ישראל ער הוא לדת האמת" (לק"ש ל"ד, עמ' 216).

(ספר השיחות תשמ"ח ח"א עמ' 17 וזא"ק)

הלכות חגיגה פרק ג, הלכה א: מצות עשה להקהיל כל ישראל, אנשים ונשים וטף, בכל מוצאי שבתם בעלותם לגיל.

חכמים תיקנו תקנות שונות כ'זכר למקדש', וביניהם גם מצוות שנעשות בהן פעולות שהן 'זכר למקדש' (ראה אנצ"ת ערך בית המקדש, עמ' רמ"דא. ושי"ג). אולם לא מצינו תקנת חז"ל או גדולי ישראל במשך הדורות, לעשות 'זכר למקדש' למצות הקהל (בדור הקודם היו שרצו לעשות זכר למצות הקהל (ראה לאור ההלכה עמ' קמה) - אבל "לא נתקבל בפועל בתפוצות ישראל").

ומבאר הרבי:

כאשר עושים 'זכר' לדבר, הרי זה "על ידי דבר שני שאינו מעיקר ועצם המצוה". אבל במצות הקהל, הרי עצם המצוה היא ליראה את ה', כלשון הפסוק (ויק' לא, ע): "הקהל את העם... לזמנו... יראו את ה' אלוהיכם", ואי אפשר לעשות 'זכר' למצות הקהל - כי כל זכר שיעשה כדי ליראה את ה'

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ו

ספק בכור

אם העובר צריך לגעת בדפנות הרחם – הסיב אכן מהווה חציצה, אלא שזה גופא הספק בגמרא, האם צריך הוולד לגעת בדפנות הרחם או שמא די בהימצאותו באוויר בית הרחם כדי להתקדש קדושת בכור.

והתוספות (בכורות ט, א ד"ה אמר) הקשו:

מדוע יש להסתפק בבכור שנכרכה עליו אחותו אם חלה עליו קדושה, הרי שני העוברים, הבכור ואחותו, הם מאותו מין ו'מין במינו אינו חוצץ' (ראה הל' לולב פ"ז שם)?

ומבאר ה'אבני נזר' (יור"ד ס"ו רס) על פי דברי הרמב"ם

(בכורות פ"ג):

מין במינו אינו חוצץ ונחשב כאוויר רק כאשר אין צריך נגיעה ממש, והספק בבכור שנכרכה עליו אחותו הוא שמא צריך נגיעה בדפנות הרחם, ואזי גם מין במינו חוצץ שהרי אין כאן נגיעה העובר ברחם.

הלכות בכורות פרק ד, הלכה יז: **כְּבוֹד שֶׁקָּרְבוּ בְּסִיב וְהוֹצִיאוּ וְלֹא נָגַע בְּרַחֲמָם... או שֶׁנִּכְרְכָה עָלָיו אֲחוֹתוֹ וַיֵּצֵא... הָרִי זֶה סָפֵק בְּכוֹר.**

קדושת בכור נקבעת ביציאת העובר בלידה דרך הרחם (פטר רחם). וספק הוא בגמרא (חולין ע, א) אם לא נגע העובר ביציאתו בדפנות הרחם, כגון שהיה כרוך בסיב (ממין הצומח) או "שנכרכה עליו אחותו" (שנולדה עם הבכור תאומה ונכרכה עליו וחוצצת בינו לבין דפנות הרחם), האם נחשב הדבר שנכרך כחציצה בין העובר לרחם. ופסק הרמב"ם שהוא ספק בכור.

והקשה ה'כופת תמרים' (סוכה לו, תוס' ד"ה כ"ז):

לדעת הרמב"ם מין בשאינו מינו חוצץ (הל' לולב פ"ז הי"ב), ואם כך הסיב שאינו ממין העובר – חוצץ, ומה מקום יש לומר שאם כרכו בסיב חלה עליו קדושת בכורה? ומבאר:

שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ו

מעשר בהמה משנה על שנה

המשנה (בתחילת מסכת ראש השנה) מונה ארבעה ראשי שנים לדינים שונים, והגמרא (שם ז, ב) שואלת מדוע אין המשנה מזכירה את האחד בניסן, ראש השנה לתרומת שקלים? ומבארת: אילו המשנה היתה מונה את האחד בניסן כראש השנה לתרומת שקלים, היה משתמע שהשקלים הישנים פסולים לקרבנות ציבור אפילו בדיעבד, והרי אם הביא קרבנות ציבור משקלים ישנים יצא ידי חובה.

ונמצא שראשי השנה נקבעו במשנה להלכה, הן לכתחילה והן בדיעבד, ואם כדברי הרמב"ם, שבדיעבד אם עישר בהמה משנה על שנה חל המעשר, לא היתה המשנה צריכה למנות את ראש השנה למעשר בהמה!

ומבאר:

בין ראשי השנה הנמנים במשנה ראוי להימנות גם ראש השנה שתוקפו רק לכתחילה, ולכן מונה המשנה את ראש השנה למעשר בהמה, ובכל זאת נמנעת מלמנות את ראש השנה לתרומת השקלים, כי מצינו שגם לכתחילה אפשר לקחת מהשקלים הישנים, כאשר עדיין לא נאספו השקלים החדשים, כדבר המשנה (שקלים פ"ד, מ"ה) "אם בא החודש בזמנו לוקחים אותם מתרומה חדשה - ואם לאו מן הישנה".

הלכות בכורות פרק ז, הלכה ה: **אֵין מַעֲשֵׂרִים מִן הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה זוֹ עַל הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה אַחֶרֶת... וַיִּרְאֶה לִי, שְׂאֵם עֵשֶׂר בְּהֵמָה מִשָּׁנָה עַל שָׁנָה – הָרִי זֶה מַעֲשֵׂר.**

מכפל לשון הפסוק "עשר תעשר" לומדים חז"ל (בכורות נג, ב): "בשתי מעשרות הכתוב מדבר - אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן". וכשם שאין מעשרין דגן מתבואה חדשה על תבואה ישנה, כך אין מעשרין מעשר בהמה משנה על שנה.

ומנין למד הרמב"ם ש"אם עישר משנה על שנה הרי זה מעשר"?

מבאר ה'לחם משנה' (ע"פ דברי התוס' שם, ד"ה תלמוד):

כנגד היקש מעשר בהמה למעשר דגן שאין לעשר משנה על שנה, אפשר ללמוד מההלכה (לעיל ה"ד) המתירה לעשר כבשים ועזים זה מזה בקל-וחומר: אם אלו שהם כלאים זה בזה מתעשרים זה מזה, חדש וישן שאינם כלאים אינו דין שיתעשרו זה מזה (בכורות שם)? והרי אפשר לקיים את שני הלימודים כאחד – ללמוד מההיקש שלכתחילה אין לעשר משנה על שנה, ומה'קל וחומר' שבדיעבד הרי זה מעשר. וה'טורי אבן' (אבני מילואים ר"ה ב, א) הקשה על הרמב"ם:

אגרות קודש

[י"ט ניסן תשי"ט]

... במ"ש אודות הספר שניתן לתלמידה אחת, ותוכן הספר הדהים אותו כו' - בודאי באופן המתאים רואים שלא יכנסו ספרים כאלה בתוככי ד' אמות של כל התלמידים-ות ש"י אלא שצריך ענין זה להעשות באופן שלא לגרות את התאבון של הנ"ל, מתאים למ"ש מים גוברים ימתקו. ולכן יתייעץ באופן המתאים עם סגל המורים-ות ש"י והרי נאמר ותשועה ברוב יועץ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ז' י"ג אייר תשע"ו

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ו

הלכות מעילה

פרק שמיני

(1) יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמהם מזונות אם יאכלו מגורגרות של הקדש.

1 א. הפועלים שהן עושין בהקדש, אף על פי שפסקו
2 עמהן מזונות² - לא יאכלו מגורגרות של הקדש,
3 ואם אכלו - מעלו. אלא ההקדש נותן להם דמי
4 מזונות.

(2) במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשו שבעך" היינו בחולין אבל לא של הקדש. ובבבא מציעא פז: דרשו "רעך" ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב במזונותיהם אסור להם לאכול מהפירות שהם עסוקים בהם.

5 ב. הדש פרשיני הקדש - הרי זה חוסם את הפרה.
6 שגאמר: לא תחסם שור בדישו - דיש הראוי לו³.

(3) בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור והלא הוא של בעל הבית? ולכן פירש רבינו "דישו" - הראוי לו.

7 ג. אין מחללין את ההקדש⁴ על המלאכה, אלא על
8 המעות. כיצד? אמן שעשה מלאכה בהקדש במנה
9 - אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש
10 בשכרו, עד שמחללין אותן על המעות⁵, ואחר
11 שיעשו חלין נותנין אותן לאמן בשכרו, אם רצו,
12 וחוזרין ולוקחין ממנו בהמה מתרומת הלשכה⁶.

(4) דברים הראויים להקדש. (5) פירוש, בתחילה מפרישים שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות. (6) כל זה עושים לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה לתמידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה.

13 ד. כשבונין במקדש - אין לוקחין עצים ואבנים מן
14 ההקדש, ולא בונין את הבנין על דעת שהוא קדש,
15 אלא בונין הכל מן החל; גזרה שמא יהנה בצל הבנין
16 או ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר
17 שישלם הבנין מחללין מעות ההקדש על הבנין⁸. ואם
18 צרכו הגזברין לעצים לקדש לאותו היום בלבד -

19 לוקחין אותן ממעות ההקדש; שהרי אינן מתאחרין
20 ימים כדי שגחוש להן שמא ישען אדם עליהן וימעול.

(7) קונים במעות חולין או בהקפה. (8) ומשלמים במעות הללו, שיצאו לחולין.

21 ה. כשפוסקין⁹ עם האמנים לבנות במקדש ובעזרות
22 - פוסקין עמהן כך וכך אמה בכך וכך סלע באמה
23 בת עשרים אצבע¹⁰, וכשמושיחין¹¹ להן מה שפנו -
24 מושיחין ומחשבין להן באמה גדולה בת עשרים
25 וארבע¹² אצבעות, כדי שלא יבואו לידי מעילה,
26 מפני שאין מדקדקין במשיחה¹³.

(9) קובעים שכרם. (10) היינו חמשה טפחים.
(11) כשמודדים. (12) באמה גדולה בת ששה טפחים.
(13) כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיק.

27 ו. תנאי בית דין שיהיו הפהנים גאותין במלח
28 ובעצים באכילת קרבנות שאוכלין בחלקן; אבל לא
29 יתנו מלח המקדש בחלין שלהן.

30 ז. מלח שעל גבי האכר¹⁴ - מועלין בו¹⁵; שעל גבי
31 הפכש¹⁶ ושעל ראש המזבח¹⁷ - אין מועלין בו.

(14) האיברים (אימורים) שמקטירים על המזבח טעונים מליחה שנאמר (ויקרא ב, יג): על כל קרבן תקריב מלח. (15) בכל דבר העומד להקטיר על המזבח. בגמרא מנחות שם למדו דין זה מהכתוב (יחזקאל מג, כד) "והשליכו עליהם הכהנים מלח והעלו אותם לה" משמע שגם המלח נקרא עולה. (16) בתוספתא שם אמרו, שאת הקומץ מולחים על הכבש (המעלה, שבה עולים הכהנים למזבח). (17) מפני שהמלח אינו ראוי לכלום (רש"י במנחות שם).

32 ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה
33 ולידע סוף ענינם כפי כחו. ודבר שלא ימצא לו
34 טעם ולא ידע לו עלה¹⁸ - אל יהי קל בעיניו¹⁹. ולא
35 יחרס²⁰ לעלות אל ה', פן יפרוץ בו. ולא תהא
36 מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החל. בוא וראה
37 כמה החמירה תורה במעילה! ומה אם עצים
38 ואבנים ועפר ואפר, כיון שנקרא שם אדון העולם
39 עליהם בדברים בלבד²¹ נתקדשו, וכל הנוהג בהן
40 מנהג חל - מעל בה, ואפלו היה שוגג צריך
41 כפרה²²; קל וחמר למצות שחקק לנו הקדוש ברוך
42 הוא, שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן,
43 ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשב
44 בהן מחשבתו בדברי החל. הרי נאמר בתורה:
45 ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם

א. הלכות קרבן פסח. ב. הלכות תגיגה. ג. הלכות
בכורות. ד. הלכות שגגות. ה. הלכות מחסרי
בפירה. ו. הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח

יש בכללן שש עשרה מצות. ארבע מצות עשה,
ושתיים עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א)
לשחט את הפסח בזמנו. (ב) שלא לזבח אותו על
הקמץ. (ג) שלא תלין אמוריו. (ד) לשחט פסח שני.
(ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה
עשר. (ו) לאכל פסח שני על מצה ומרור בליל
חמשה עשר לחדש השני. (ז) שלא לאכל נא
ומבשל. (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ
לחבורה. (ט) שלא לאכל ממנו מוקר. (י) שלא לאכל
ממנו תושב ושכיר. (יא) שלא לאכל ממנו ערל. (יב)
שלא ישבר בו עצם. (יג) שלא ישבר עצם בפסח
שני. (יד) שלא ישאיר ממנו עד בקר. (טו) שלא
ישאיר מפסח שני לבקר. (טז) שלא ישאיר מבשר
תגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

יבאר שמצות עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן,
ומאיזה מין יהיה והיכן שוחטין אותו.

א. מצות עשה לשחט את הפסח בארבעה עשר
לחדש ניסן² אחר חצות³. ואין שוחטין אלא מן
הפכשים או מן העזים בלבד זכר בן שנה⁴. ואחד
האיש ואחד האשה חביבין במצוה זו⁵.

(2) כמו שנאמר (שמות יב, ו) "והי' לכם למשמרת עד
ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו וגו'". (3) כמו
שנאמר (שם) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין
הערבים". ובין הערבים נקרא משעה שהצל נוטה, והוא
משש שעות ולמעלה (רש"י שמות שם). ובמכילתא בא: ר'
אומר הרי הוא אומר (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח
בערב, שומע אני כמשמעו ת"ל (שם) מועד צאתך ממצרים,
אימתי יצאו (שמות יב, מא). ר' נתן אומר מנין לבין הערבים
שהוא משש שעות ולמעלה, אע"פ שאין ראי' לדבר, זכר
לדבר "קדשו עלי' מלחמה קומו ונעלה בצהריים, או לנו
כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמי' ו, ד). (4) שנאמר
(שמות שם, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהי' לכם, מן
הכבשים ומן העזים תקחו". (5) כרבי יהודה ורבי יוסי
שלמדו כן ממה שנאמר (שם שם, ד) "במכסת נפשות", ולא
נאמר "במכסת אנשים", הרי שגם נשים במשמע (פסחים
צא: ורש"י שם). ולענין פסח שני, עיין להלן בפ"ב הלכה
ד, פ"ה הלכה ח, ופ"ז הלכה ג.

ב. ומי שפסל מצוה זו בזדון ועבר יום ארבעה עשר
ולא הקריב, והוא לא טמא ולא בדרף רחוקה - הרי
זה חייב כרת⁶. ואם בטלה בשגגה - פטור⁷.

א. אָמרו חכמים: לתן שמירה ועשיה לחקים
במשפטים. והעשיה ידועה, והיא שיעשה החקים.
והשמירה - שיהיה בהן ולא ידמה שהן פחותין מן
המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי
וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל,
ושפיכות דמים, וכבוד אב ואם. והחקים הן המצות
שאין טעמן ידוע. אָמרו חכמים: חקים חקתי לה,
ואין לה רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו
בהן, ואמות העולם משיבין עליהן. כגון אסור בשר
חזיר ובשר בחלב, ועגלה ערופה, ופרה אדמה,
ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן
המינים ומן העובדי פוכבים שהיו משיבין על
החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות
השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה מוסיף
דיבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר זדים, אני
בכל לב אצור פקודיך. ונאמר שם בענין: כל מצותיך
אמונה, שקר רדפוני, עזובני. וכל הקרבנות כֵּלָן
מכלל החקים הן²³. אָמרו חכמים²⁴, שבשביל עבודת
הקרבנות העולם עומד. שבעשית החקים
והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא.
והקדימה תורה צווי על החקים, שנאמר: ושמרתם
את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי
בהם.

(18) סיבה, נימוק. (19) אל יזלזל בו. (20) על פי הכתוב
במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יהסו לעלות אל ה' פן
יפרץ בם". (21) שאמר הרי זה קודש. (22) מחוייב
להביא קרבן אשם. (23) שלא נתגלו טעמם. (24) אבות
פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל
העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות.

סלקו להו הלכות מעילה בסיעתא דשמיא
נגמר ספר שמיני, והוא ספר עבודה.
הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן:
הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים. הלכות פלי
המקדש - עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש -
תשעה פרקים. הלכות אסורי מזבח - שבועה
פרקים. הלכות מעשה הקרבנות - תשעה עשר
פרקים. הלכות תמידין ומוספין - עשרה פרקים.
הלכות פסולי המקדשין - תשעה עשר פרקים.
הלכות עבודת יום הכפורים - חמשה פרקים.
הלכות מעילה - שמונה פרקים.
לה אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבָשָׂם ה' אֱלֹהֶיךָ

ספר תשיעי והוא

ספר קרבנות

הלכותיו שש. וזהו סדורן:

ומניעו כדי שלא יקרוש" (פירוש המשניות פסחים שם). וראה להלן הלכה יג והערה נח. (18) המדובר כשכבר שחט התמיד, אבל לכתחילה צריך להקריב הפסח ואחר-כך לשחוט התמיד (פרק ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג – הגר"א). (19) פסחים שם. וכמבואר למעלה בסמוך.

ה. השוחט את הפסח בזמנו²⁰ והיה לו פזית חמץ¹⁷ ברשותו - לוקה²¹; שנאמר: לא תזבח על חמץ דם זבחי - שלא יזבח הפסח והחמץ קיים²². אחד²³ השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר את האמורין²⁴, אם היה ברשות אחד מהם או ברשות אחד מבני חבורה שאוכלין פסח זה פזית חמץ בשעת הקרבנות - הרי זה לוקה, והפסח פשר²⁵.

(20) ש"בעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה ברשותו חמץ" (ספר המצוות ל"ת קטו). (21) במשנה (שם סג.): "השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא-תעשה", וכיון שהוא לאו שיש בו מעשה ואינו ניתק לעשה – לוקים עליו. ומשמע מירושלמי פסחים פ"ה הלכה ד שאינו לוקה אלא בכזית. (22) שם ה. (23) שם סג: (24) "אימורין נקראים הנחתים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח, והם מקרבן פסח האליה הדבוקה בעצם העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהן" (פיה"מ פסחים סד:), ו"אימורים" הוא מלשון אמירה, שאמר ה' לשורפם (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לסדר קדשים). (25) תוספתא פ"ד דפסחים, וירושלמי פ"ה דפסחים ה"ד.

ו. דם הפסח טעון שפיכה²⁶ פנגד היסוד²⁷. ואחר ששופכים דמו מפשיטים אותו²⁸ וקורעין את בטנו ומוציאים את אמוריו²⁹ ומקטירין אותו חלבין כל זבח וזבח לבדו³⁰. ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו³¹ ומביא לביתו לירושלים³² וצולוהו ואוכל לערב³³.

(26) בנחת מן המזרק לקיר המזבח, ולא לזרוק מרחוק מן המזרק למזבח (זבחים לז:). (27) של המזבח (פסחים סד:). והיינו בשלש זוויות המזבח חוץ מקרן מזרחית דרומית שלא היה לה יסוד, כמבואר במדות פ"ג משנה א. (28) מפשיטים את עורו מעליו. (29) משנה פסחים סד: (30) "שלא יערב חלביו של זה בזה" (גמ' שם). משום שנאמר (ויקרא ג, יא) והקטירו בלשון יחיד (שם). (31) שם סה: "תנא, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו". (32) משנה זבחים נו: "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים וכו' ונאכלין בכל העיר (=ירושלים)". ועיין להלן בפ"ד הג': "הפסח שיצא מירושלים ישרף מיד". (33) כמו שנאמר (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש".

ז. המניח אמורים³⁴ ולא הקטירין עד שלגו³⁵ ונפסלו בלינה³⁶ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא ילין חלב תגי עד בקר. ואף על פי שעבר - אינו לוקה, לפי שאין בו מעשה³⁷.

(34) של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצוות ל"ת קטו).

(6) שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, וחלל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". וכנראה שאף אם הקריב פסח שני, כיון שהזיד בראשון חייב כרת. וכן מפורש בספר המצוות (עשה נז) וז"ל: "וכך גם כן הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון, וההלכה בכל זה כרבי" (פסחים צג:). אבל להלן בפרק ה"ב, כתב: "הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב במועדו והיה מזיד". הרי שאם הקריב בשני, אינו חייב כרת על הראשון. (7) מכרת. ואינו מביא קרבן "שכל עבירה שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות וכו' הפסח והמילה מפני שהן מצוות-עשה, וחטאת אין מביאים אלא על שגגת לא-תעשה" (פ"א מהלכות שגגות ה"ב).

ג. אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה⁸, כשאר הקדשים⁹. אף בשעת החרב הממות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד¹⁰. וכל המקריב את הפסח בבמת יחיד - לוקה; שנאמר: לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך. מפי השמועה¹¹ למדו, שזו אזהרה לשוחט בבמת יחיד אפלו בשעת החרב הממות.

(8) כן הוא במשנה (זבחים נו:): "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה", משום שנאמר (דברים טז, ו) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח" (קריית ספר). (9) כמבואר בזבחים פרק איזהו מקומן. (10) משנה במגילה ט: "אין בין במה גדולה (=במה ציבורית) לבמה קטנה (=במת יחיד) אלא פסחים" (שאין מקריבים אותו בבמת יחיד). (11) זבחים קיד:

ד. שחיטת הפסח - אחר חצות¹²; ואם שחטו קדם חצות - פסול¹³. ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים¹⁴. אחר שפקטירין קטרת של בין הערבים ואחר שמתבלין את הנרות¹⁵ מתחילין לשחט את הפסחים עד סוף היום. ואם שחטו אחר חצות¹⁶ קדם תמיד של בין הערבים - פשר. ויהיה אחד ממרס בדם הפסח¹⁷ עד שיזרק דם התמיד, ואחר כך יזרק דם הפסח¹⁸ אחריו. ואם נזרק דם הפסח קדם דם התמיד - פשר¹⁹.

(12) ראה למעלה הלכה א והערה ב. (13) משנה פסחים סא: "שחטו קודם חצות פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו) בין הערבים". (14) פסחים נח: "יאחר דבר (=פסח) שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים", לדבר (=תמיד) שלא נאמר בו בערב, אלא בין הערבים". (15) מהטעם הנ"ל שיאחר דבר וכו', ואף בקטורת והטבת הנרות לא נאמר אלא "בין הערבים" (שם נט. בברייתא השניה). (16) משנה שם סא. שאע"פ שצריך לאחרו – אין זה אלא למצוה, אבל אין זה פוסל בדיעבד (רש"י שם). (17) "ממשמש בו

18 גָּמְרוּ הַהֵלֵל וְעָדִין לֹא שָׁלְמָה הַפֶּת מִלְּהַקְרִיב -
19 שׁוֹנִים⁵²; וְאִם שָׁנוּ וְלֹא שָׁלְמוּ לְהַקְרִיב - מְשַׁלְּשִׁין.
20 וּמַעֲוֹלָם לֹא שְׁלֹשִׁין⁵³.

46 פסחים שם. שבפחות מחמישים אי-אפשר שיהיו שלוש
כתות. 47 בדפוס רומי ובכ"י תימן ליתא. וכן נכון שזה
כלול בהא דלהלן. 48 בדפוס רומי: "בבת אחת".
49 קידושין מא: "מנין שכל ישראל כולן יוצאין בפסח
אחד, שנאמר (שמות יב) ושחטו אותו" (אור שמח).
ובמכילתא דרשב"י (יב, מז): "יכול, אם שחטו בבת אחת
יהא פסול, תלמוד-לומר כל עדת ישראל יעשו אותו".
50 משנה בפסחים סד. 51 תופסתא פסחים פ"ד.
52 קוראים הלויים פעם שניה. 53 לא הספיקו לגמור את
כל ההלל בפעם השלישית (רש"י סוכה נד:), "לפי שהיו
שם כהנים מרובין ומהירים במלאכתן" (פסחים שם, רש"י).

21 יב. עַל כָּל קְרִיאתָהּ וּקְרִיאָהּ⁵⁴ תִּקְעִין שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת
22 בַּחֲצוֹצְרוֹת⁵⁵: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וּתְקִיעָה⁵⁶. הוֹאֵל וְאֵין
23 לוֹ נִסְכִּים לְתַקַּע בַּשָּׁעֵת נְסוּף, תִּקְעִין בַּשָּׁעֵת
24 שְׁחִיטָה⁵⁷.

54 של ההלל. שכתוב (דברי הימים ב, ה, יג) "ויהי כאחד
למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות
לה'" (קריית ספר). 55 שכתוב (במדבר י, י) "ותקעתם
בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ובספרי זוטא:
"על עולותיכם, אלו עולות חובה. ועל זבחיכם, זו זביחת
הפסח". 56 משנה פסחים סד. "תקעו הריעו ותקעו".
57 ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: "תמיד שיש לו נסכים
תוקעים לנסכים, פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיתתו".

25 יג. הַפְּתָנִים⁵⁸ עוֹמְדִים שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת וּבִידֵיהֶן מְזֻרְקִי
26 כֶּסֶף וּמְזֻרְקִי זָהָב. שׁוֹרָה שְׁפֵלָה כֶּסֶף - כֶּסֶף, שׁוֹרָה
27 שְׁפֵלָה זָהָב - זָהָב. וְלֹא הֵיוּ מְעֻרְבִים, כְּדִי שִׁיְהִיָּה
28 לָהֶם נוֹי⁵⁹. וְלֹא הֵיוּ לְמְזֻרְקִין שׁוֹלִים⁶⁰, כְּדִי שֶׁלֹּא
29 יִנְיָחוּם וְיִקְרַשׁ הַדָּם⁶¹.

58 משנה פסחים שם. 59 שם סד: 60 שם סד. אלא
שתחתיתם עגולה. 61 יקפא הדם ולא יהיה ראוי לזריקה
(רש"י שם). [שכן אמרו במנחות כא. בדם חטאות הפנימיות
שקרב: "וטבל והזה אמר רחמנא, והאי לאו בר טבילה
והזהא הוא". והוא-הדין שאינו ראוי לשפיקה]. וראה
למעלה הלכה ד והערה טז.

30 יד. שֶׁחַט הַשׁוֹחֵט⁶² וְקָבַל הַפֶּת⁶³, נוֹתְנוּ לְחִבְרוֹ
31 וְחִבְרוֹ לְחִבְרוֹ, כְּדִי שִׁיְתַעֲסֶקוּ רַבִּים בַּמִּצְוָה⁶⁴, עַד
32 שִׁיַּגִּיעַ הַדָּם אֶצֶל כָּהֵן הַקָּרוֹב לְמִזְבֵּחַ, שׁוֹפְכוֹ שְׁפִיכָה
33 אַחַת כִּנְגֵד הַיְסוּד⁶⁵, וּמִקָּבַל מְזֻרֵק אֶחָד מֵלֹא וְאַחֵר
34 כָּף מְחִזִּיר אֶת הָרִיקָן⁶⁶. וְתוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין אֶת כָּלִי⁶⁷,
35 וְקוֹרְעוֹ⁶⁸ וּמְמַחֶה אֶת קֶרְבֵּיו עַד שֶׁמְסִיר מִן הַצֹּאֵה
36 וְהַפֶּרֶשׁ⁶⁹, וּמוֹצִיא אֶת הָאֻמְרוֹרִין⁷⁰ וְנוֹתֵן בְּכָלִי⁷¹
37 וּמוֹלֵחִין⁷² וּמַקְטִירִין הַפֶּת⁷³ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. וְכִיצַד
38 תוֹלִין⁷⁴ וּמַפְשִׁיטִין? מִסְמְרוֹת שֶׁל בְּרוֹזַל הֵיוּ קְבוּעִין
39 בַּפְּתָלִים וּבַעֲמֻדִים, שֶׁבָּהֶן תוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין. וְכָל מִי

35) היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכ ת.
36) כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא-תעשה, אלא-אם-כן
פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו
של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג)
מהלכות פסולי המוקדשין הלכה (יא). 37) ו"כל לאו שאין
בו מעשה, אין לוקין עליו" (פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה
ב).

1 ח. וּמַקְטִירִין חֲלָבֵי פֶסְחִים כָּל הַלֵּילָה³⁸ עַד שִׁיעָלָה
2 עַמּוּד הַשָּׁחַר. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים³⁹? כְּשֶׁחָל אֲרֻכָּעָה
3 עֶשֶׂר לְהִיּוֹת בַּשָּׁבָת, שֶׁהָרִי חֲלָבֵי שָׁבָת⁴⁰ קָרְבִּין בְּיוֹם
4 טוֹב; אֲבָל אִם חָל אֲרֻכָּעָה עֶשֶׂר לְהִיּוֹת בַּחֹל - אֵין
5 מַקְטִירִין חֲלָבֵי חֹל⁴¹ בְּיוֹם טוֹב.

38 פסחים נט: פירוש, מן התורה. אבל חכמים גזרו שלא
יקטירו אלא עד חצות (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה
ב). 39 פסחים שם. 40 חלבי קרבנות שקרבו בשבת.
41 חלבי קרבנות שקרבו בערב שבת.

6 ט. הַפֶּסַח נִשְׁחָט בְּשֹׁלֶשׁ פְּתוֹת⁴². שְׁנֵאֲמַר: וְשִׁחְטוּ
7 אֹתוֹ כָּל קָהֵל עַדֹת יִשְׂרָאֵל - קָהֵל, וְעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל.
8 וְאֵין פּוֹחֲתִין מְשַׁלְשִׁים בְּנֵי אָדָם בְּכָל פֶּת וּכְת⁴³.

42 משנה פסחים סד. וכל זה למצוה, אבל בדיעבד אם
שחטו בבת אחת - הפסח כשר, ראה להלן הלכה יא.
43) שהם ביחד תשעים בני אדם. שאין עדה פחותה
מעשרה, שהרי כתוב אצל המרגלים (במדבר יד, כז) "עד
מתי לעדה הרעה הזאת", והרי יצאו יהושע וכלב, ונשארו
רק עשרה ונקראו עדה. וסמכו לומר שאף "קהל" ו"ישראל",
הסמוכים במקרא ל"עדה", הם כל אחד ואחד עשרה, שהם
ביחד שלשים (מאירי פסחים שם). ומפני שאנו מסופקים אם
"קהל עדה וישראל" (שהם שלשים בני אדם) צריכים להיות
בבת אחת, או שכוונת התורה לשלש כתות של עשרה לכל
כת, בזה אחר זה, לכך עושים שלש כתות ובכל כת שלשים
בני אדם להוציא מן הספק, דממה-נפשך עשו: גם בבת אחת
וגם בזה אחר זה (שם סד:).

9 י. הֵיוּ הַכָּל חֲמִשִּׁים⁴⁴ - נִכְנָסִים בַּתְּחִלָּה שְׁלֹשִׁים
10 וְשׁוֹחֲטִין, וְיוֹצֵאִים עֶשְׂרָה וְנִכְנָסִין עֶשְׂרָה, וְחוֹזְרִין
11 וְיוֹצֵאִין עֶשְׂרָה וְנִכְנָסִין עֶשְׂרָה⁴⁵.

44) אין צורך להמתין עד שיגיעו עוד בני אדם כדי להשלים
עד למספר תשעים, אלא נכנסים וכו'. 45) פסחים שם.
ומה שיוצאים העשרה בעת שנכנסים העשרה, הוא כדי
שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר
כאילו עשרה אלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג'
כתות (מאירי פסחים שם).

12 יא. הֵיוּ פְּחוֹת מִחֲמִשִּׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח
13 לְבַתְּחִלָּה⁴⁶. [וְאִם שִׁחְטוּ - בְּשִׁרְיָה⁴⁷]. וְאִם שִׁחְטוּ כָּלִין
14 בְּבֵת אַחַת⁴⁸ - בְּשִׁרְיָה⁴⁹. כִּיצַד נִשְׁחָט⁵⁰ נִכְנָסָה הַפֶּת
15 הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁתִּמְלֵא הָעֲזָרָה, וְנוֹעֲלִין דְּלִתוֹת
16 הָעֲזָרָה וּמִתְחִילִין לִשְׁחֹט אֶת פֶּסְחֵיהֶן. וְכָל זֶמֶן שֶׁהֵן
17 שׁוֹחֲטִין וּמַקְרִיבִין קוֹרְאִים הַלְוִיִּם אֶת הַהֵלֵל⁵¹. אִם

1 שְׁלֹא מֵצֵא מְקוֹם לְתוֹלוֹת - מְקָלוֹת דִּקְיָם וְחֻלְקִים⁷⁵
2 הָיוּ שָׁם, מְנִיחַ עַל כֶּתְפוֹ וְעַל כֶּתֶף חֻבְרוֹ וְתוֹלָה
3 וּמִפְּשִׁיטוֹ.

(62) אפי' ישראל, שהשחיטה כשרה בזה (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ו). (63) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור

בישראל (ביאת מקדש שם). (64) כמו שנאמר (משלי יד, כח) "ברוב עם הדרת מלך" (פסחים סד:). (65) ראה למעלה הלכה ו. (66) ולא להיפך, משום שאין מעבירין על המצוות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, אלא עשה אותה מיד, עיין פסחים שם. (67) מסתימת הלשון נראה שגם ב"ד שחל להיות בשבת עשו כן, וכדעת חכמים של ר"י בנו ר' יוחנן בן ברוקא, שאף-על-פי שאין זה צורך להוצאת האימורים להקטרה - הרי זה לכבוד הקרבן שלא יסריח (שבת קטו: וראה בס"מ). (68) כלומר, את בטנו. ראה למעלה הלכה ו. (69) בפסחים סח. "מאי מיחוי קרביו, רב הונא אומר שמנקבן (למעיו) בסכין (כדי שתצא הצואה), רב חייה בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא (הליחא הדבוקה למעיים שיוצא רק על-ידי שדוחק בסכין). ורבינו כלל את דברי שניהם: "שמסיר מהן הצואה והפרש". (70) ראה למעלה הלכה ו. (71) משנה שם סד: (72) כמו שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח" (מנחות כ. ופ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (73) אבל זר פסול להקטיר (פסחים סה: ופ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכות ב"ד). (74) שם סד. במשנה. (75) משופין (פיה"מ שם).

4 טו. שְׁלֹמוֹ מִלֵּה־קָרִיב, פּוֹתֵחִין דְּלֹתוֹת הָעֶזְרָה
5 וְיוֹצֵאת פֶּת הָרִאשׁוֹנָה וְנִכְנְסָה שְׁנִיָּה. יֹצֵאת שְׁנִיָּה,
6 וְנִכְנְסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה רִאשׁוֹנָה כֶּף מַעֲשֵׂה
7 שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. שְׁלֵמָה פֶּת שְׁלִישִׁית וְיוֹצֵאת,
8 וּרֹחֲצִים אֶת הָעֶזְרָה⁷⁶.

(76) פסחים סד. אמת המים היתה עוברת בעזרה, וכשרוצים להדיח את העזרה היו פוקקין (=סותמין) את נקב יציאתה, והמים עולים על גדותיה ומדיחין את כל העזרה, ואחרי כן היו פותחין את הסתימה והמים יורדים ויוצאים (רש"י שם).

9 טז. חֲלִלָּה אֲרַבְעָה עָשָׂר לֵהוּיֹת בְּשֶׁבֶת - כְּמַעֲשֵׂהוּ
10 בַּחֹל כֶּף מַעֲשֵׂהוּ בְּשֶׁבֶת. וּרֹחֲצִין אֶת הָעֶזְרָה בְּשֶׁבֶת.
11 שְׁאִין אֲסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ⁷⁸ אֶפְלוּ בְּדָבָר שְׁאִינוּ צָרָה
12 עֲבוּדָה⁷⁹. אֲסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ הֵתֵר הוּא⁸⁰.

(77) פסחים שם. (78) כרבנן של רבי אליעזר (שם סה). שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, שמא יבוא להשוות גומות. ואסרו כן גם בקרקע מרוצף (ראה בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה י, שהעזרה היתה מרוצפת) שמא יבוא להשוות גומות בקרקע שאינו מרוצף (פכ"א מה' שבת הל' ג). (79) שאפשר להניח אצטבאות לעבור עליהם ולא להדיח בשבת. (80) שלא כדעת ר' נתן, הסובר (שם) ששבות שאינה צריכה לא התירו אף במקדש, לפי שרבים חולקים עליו (כסף-משנה).

13 יז. אֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹלִיךְ אֶת פִּסְחוֹ לְבֵיתוֹ

(81) כן הוא במשנה (שם סד:). ואף-על-פי שאין איסור דאורייתא בהוצאה זו, שהרי ירושלים דינה ככרמלית (עירובין קא). - כיון שזהו חוץ למקדש, לא התירו שבות (מאירי). (82) שהיה בין העזרה להר הבית (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג). (83) כן לשון המשנה שם: "והשלישית במקומה עומדת", שאע"פ ששתי הכיתות הראשונות יושבות - זאת אינה יושבת, לפי שהיא בעזרה ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה. כמש"כ בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ו (אור שמח). (84) שבירושלים (ראה למעלה הלכה ו).

19 יח. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְזִרְיָקָת דָּמּוֹ וּמַחְוֵי קֶרְבָּיו⁸⁵
20 וְהַקְטֵר חֻלְבֵּיו⁸⁶ - דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת⁸⁷; שְׂאֵי אֶפְשָׁר
21 לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשֶּׁבֶת, שְׁהָרִי קְבוּעַ לוֹ זְמַן, שְׁנֹאֲמַר:
22 בְּמוֹעֲדוֹ⁸⁸. אֲבָל הַרְבֵּבָתוֹ⁸⁹ וְהִבְאָתוֹ⁹⁰ מִחוּץ לְתַחוּם⁹¹
23 וְחִתִּיכַת יְבִלְתּוֹ⁹² בְּכָלִי⁹³ - אֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת;
24 שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשֶּׁבֶת. וְאִם יָכוֹל לְחַתֵּךְ
25 יְבִלְתּוֹ בְּיָדוֹ⁹⁴ בְּשֶׁבֶת - חוֹתֵךְ⁹⁵. וְאִם הֵיטָה יָבֵשָׁה -
26 חוֹתֵכָה אֶפְלוּ בְּכָלִי⁹⁶. שְׂאִין שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ כָּלִי⁹⁷.
27 וְכֵן צִלְתּוֹ וְהִדְחַת קֶרְבָּיו - אֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת;
28 שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן לְאַחַר הַשֶּׁבֶת⁹⁸.

(85) ראה למעלה הלכה יד. (86) אף כי אפשר להקטירם במוצאי שבת - אין ממתינים להם עד שתחשך, משום שחביבה מצוה בשעתה (פסחים סח:). (87) משנה שם סה: (88) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", ובגמ' (סו: "נאמר מועדו בפסח, ונאמר מועדו בתמיד (=להקריב לי במועדו - במדבר כה, ב) מה תמיד דוחה את השבת (שכתוב במדבר שם) "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה", שמשמע שתמיד דוחה את השבת), אף פסח דוחה את השבת". (89) מחוץ לעיר דרך רשות הרבים לעזרה, שאסורה מן התורה, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא בנושא את האדם ולא בנושא את הבהמה (ראה בפיה"מ לפסחים סה: ונג: , ובפ"ח מהלכות שבת הלכה טז). וגם ההעברה בירושלים גופא שאינה אסורה אלא מדרבנן (ראה למעלה הערה עח) - לא הותרה, כיון שאין זה במקדש (ראה למעלה שם). (90) להביאו ברגליו (אף בלי להרכיבו). (91) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר שאיסורו מדרבנן, וכיון שהוא חוץ למקדש אסור גם שבות (ראה למעלה). וכל-שכן מחוץ לשנים עשר מיל, שאיסורו מן התורה, כמפורש בפ"ז מהלכות שבת הלכה א (מאירי). (92) שהיא מום (ויקרא כב, כב). ובחתיכתה מכשירים את הקרבן להקריבה, ראה להלן. (93) נראה להלן בדברי רבינו שחתיכה בכלי אסורה מן התורה, ואע"פ שאין כאן מלאכת גזוז (פ"ט מהלכות שבת הלכה ח) - יש כאן מלאכת "מכה בפטיש", שהרי בזה מכשירו לקרבן, עיין שם עמוד סד

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(כסף-משנה). 111 [צריך עיון: הרי "נמצא בעל מוס", שבו התחיל, אינו אנוס אלא שוגג, כמפורש בפסחים ע"א: ופ"ב מהלכות שגגות הלכה י. ועוד העיר הרה"ג יעקב קצנבלוינג: הרי הויד בראשון ולא הקריב בראשון מקריב בשני, כמפורש להלן פ"ה הלכה ב].

פרק שני

1) יבאר שאין שוחטים הפסח אלא למנוייו ועל מי שראוי לאכול, ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי.

- א. אין שוחטין את הפסח אלא למנוייו.² שנאמר: 16
תכסו על השח³ - מלמד, שמתמנים עליו כשהוא 17
חי.⁴ ואילו המתמנים על הפסח הם הנקראים בני 18
חבורה.⁵ 19

2) לשם בני החבורה שנמנו עליו כשהוא חי, ולא לשם בני חבורה אחרת (פסחים סא.). וראה להלן ה"ה אם עבר ושחטו. 3) וגם כתוב (שם) "במכסת נפשות", ותכוסו ובמכסת הם לשון מנין, כמו שכתוב (ויקרא כז, כג) "את מכסת הערכך" (רש"י פסחים, שם). 4) כן למדו במכילתא שם מן הפסוק הזה שמדובר בשה חי. ובמכילתא דרשב"י: "נאמר כאן שה, ונאמר להלן שה. מה שה האמור להלן - שה חי ולא שה שחוט, אף שה האמור כאן - שה חי ולא שחוט". ובי"לקוט מעין גנים' כת"י: "ונאמר להלן (משור עד חמור עד) שה חיים (שמות כב, יג), מה שה האמור להלן חי וכו'" (תורה שלמה' שם אות קיד). 5) שם סא, א. ובעוד כמה מקומות.

- ב. יחיד ששחט את הפסח לעצמו - פשר. והוא 20
שניהיה ראוי לאכלו⁶ את פלו⁷. ומשתדלין שלא 21
ישחט לבתחלה על יחיד⁸, שנאמר: יעשו אתו⁹. 22

6) בפסחים צא, א - נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, ופסק כרבי יוסי (שהלכה כמותו נגד רבי יהודה) ש"יחיד ויכול לאכול, שוחטין עליו", לפי שנאמר (שמות יב, ד): "איש לפי אכלו", הרי שיחיד ויכול לאכול, מותר לשחוט לו את הפסח. 7) בברייתא שם: "יחיד ויכול לאכול - שוחטין עליו, עשרה ואין יכולין לאכול - אין שוחטין עליהן", ובספרי' פ' ראה (דברים טז, ה) "רבי יוסי אומר, פעמים שהוא אחד ושוחטים אותו עליו, ופעמים שהם עשרה ואין שוחטים אותו עליהם כו' עשרה ואינן יכולים לאוכלו אין שוחטין אותו עליהן, שלא יביאו את הפסח לידי פסול". הרי שמדובר באכילת כולו. ורש"י שם פירש: "יחיד ויכול לאכול כזית". 8) פסחים צה, א: "ורבנן, האי יעשו אותו (הנאמר במדבר ט, יב לענין פסח שני) מאי עבדי ליה, מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן (= שכל מה שאפשר להשתדל שלא לשחוט על היחיד - משתדלים)". וסובר רבינו שסוגיא זו היא לפי דברי רבי יוסי שמתיר לשחוט על היחיד, ואף-על-פי-כן יש להשתדל עד כמה שאפשר, שלא לשחוט על היחיד. שאילו לרבי יהודה הסובר שאין שוחטין על היחיד, אין צורך לפסוק זה, שהרי כבר למדו כן מן הפסוק "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד", וגם שייך לומר "כמה

הערה ס בשם צפנת-פנח. 94) שאין הדרך לחתוך בכך כ"אם בסכין, ואין כאן איסור דאורייתא אלא חכמים אסרו זאת משום שבות (רש"י בעירובין קג). 95) במקדש ולא במדינה (עירובין שם במשנה). 96) במקדש. משנה (עירובין שם ופסחים סח:): חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור, וכ"חד דאמר" בגמרא שם כשהיבלת לחה. אבל יבשה, חותך במקדש גם בכלי, שאין איסורה אלא מדרבנן. 97) אף שהיה אפשר לעשות מערב שבת, כיון שהוא במקדש. ורק הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום (למעלה), וכן הקדשתו (להלן הלכה יט שלא הותרה אלא מפני שקבוע לה זמן) לא הותרו, משום שהם חוץ למקדש, ועיין לחם-משנה. 98) פסחים סה:

- יט. שִׁכַּח וְלֹא הִבִּיא סִכִּין - לֹא יִבְיָאָה בְּשִׁפְתָּי;⁹⁹
אֶלֶּא נִוְתְּנָה בֵּין קֶרְנֵי הַכֶּבֶשׂ אוֹ בְּצִמְרוֹ¹⁰⁰ וּמִכִּישׁוֹ עַד
שִׁמְכִּיאוֹ לַעֲזָרָה וּמִקְדִּישׁוֹ שָׁם. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא
מִחֲמַר בְּשִׁפְתָּי¹⁰¹ - מִחֲמַר פְּלֶאחֵר יָד הוּא¹⁰², וּמִפְּנֵי
הַמַּצּוּה מִתָּר¹⁰³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? פֶּשְׁלָא
הַקְדִּישׁ פֶּסַח וְעִדְיָן¹⁰⁴ וְלֹא אָמַר זֶה פֶּסַח; אֲבָל אִם
הַקְדִּישׁוֹ - לֹא יִבְיָא סִכִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד
בְּקָדָשִׁים¹⁰⁵. וּמִפְּנֵי מָה הִתִּירוֹ לְהַקְדִּישׁ פֶּסַחוֹ
בְּשִׁפְתָּי¹⁰⁶? הוּאִיל וְקָבוע לוֹ זְמַן¹⁰⁷, מִתָּר לְהַקְדִּישׁוֹ
בְּשִׁפְתָּי. וְכֵן מִקְדִּישׁ אָדָם חֲגִיגָתוֹ¹⁰⁸ בְּיוֹם טוֹב וְאִינוֹ
חוֹשֵׁשׁ¹⁰⁹. 11

99) לא דרך רשות הרבים ולא דרך כרמלית (ראה למעלה), שהרי היה אפשר לו להביאו מערב שבת (פסחים סו. סו: 100) בגמ' (שם סו.) "אמר, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו. מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו". 101) מנהיג בהמה טעונה משא. ואיסורו בשבת ממה שנאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה וגור", והוא מחמר אחריה (שבת קג: ורש"י שם, ופ"כ מהלכות שבת הלכות א"ב). 102) שאין דרך הכבש והגדי במלאכה זו. 103) שלא לבטלו ממצות הקרבת הפסח. ואע"פ שחוק למקדש הוא, וכל שבות אחר לא הותרו אם היה יכול לעשותו מערב שבת (ראה למעלה) - כיון שעושהו בשינוי הקילו בו (מאירי). 104) שם סו: 105) וכתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בככור שורך, ולא תגוז בכור צאנך". ובספרי (שם): "מלמד שהככור אסור בגיזה ועבודה. אין לי אלא בכור, שאר קדשים מנין, ודין הוא וכו' שאר קדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגיזה ועבודה. 106) אפילו שלא במקדש (ראה למעלה הי"ח). 107) לבו ביום (פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת הלכה יד). 108) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום-טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'. 109) פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת שם.

- כ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח וְנִמְצָא בְּעַל מוֹם אוֹ טְרֵפָה -
הֲרִי זֶה שׁוֹחֵט אַחֵר, בֵּין בַּחֵל בֵּין בְּשִׁפְתָּי. אֶפְלוּ מֵאָה
זֶה אַחֵר זֶה שׁוֹחֵט וְהוֹלֵךְ, עַד שִׁכְשַׁךְ אֶחָד¹¹⁰ אוֹ עַד
שִׁתְּחַשֵּׁף. וַיִּדְחָה לְשָׁנִי, שֶׁהָרִי אָנוֹס הוּא¹¹¹. 15

110) מתבאר קצת במשנה פסחים סוף פרק אלו דברים

(15) משנה וגמ' שם. (16) וקלות ראש מביאה לידי ערוה (אבות פ"ג מ"ג, ופ"ב מהל' דעות ה"ז). ובגמרא שם: "נשים ועבדים משום תפלות (עבירה, רש"י), קטנים ועבדים משום פריצותא" (דמשכב זכור, רש"י). (17) שחל בחול, אבל אם חל בשבת - אין שוחטין עליהן בפני עצמן, שפסח שני להם רשות ואינו דוחה את השבת (להלן פ"ה ה"ח). והנה בברייתא (פסחים צא:) נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי: לפי רבי יהודה "אשה בראשון (= פסח ראשון) שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני (= פסח שני) עושין אותה טפילה לאחרים". ולרבי יוסי "אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה, ואין צריך לומר בראשון". ולפי דעת רבינו מדובר שם כשחל י"ד בשבת. אבל אם חל בחול, גם לרבי יהודה שוחטין עליה בפני עצמה, ופסק רבינו הלכה כרבי יהודה ('קרי' ספר' להלן פ"ה, וראה בכסף-משנה ולחם-משנה שם). ויתכן גם כי רבי יהודה סובר שגם בחול אין שוחטין עליה בפני עצמה, ורבינו פסק כרבי אלעזר (שם), שאמר שאינו דוחה שבת, הרי שבחול שוחטין עליה. וזה תלוי בפלוגתא שנחלקו בה רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בראש השנה לג, א - שלדעת רבי יהודה נשים אין סומכות - רשות, שנאמר "דבר אל בני ישראל - בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות", וכמו כן לענין פסח שני, שנאמר חטאו יאש האיש ההוא, איש ולא אשה (פסחים שם, דברי רבי יהודה), אבל לדעת רבי יוסי ורבי שמעון שנשים סומכות - רשות, והלכה כוותיהו (כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' ציצית ה"ט, וראה ביאור הגר"א לאו"ח סי' יז ס"ק ד) - כמו כן נשים מקריבות פסח שני - רשות ושוחטין עליהן בפני עצמן. וזהו כוונת רבי אלעזר שם שאמר "בשני רשות", כלומר מותר לה להקריב פסח שני בחול, "ובראשון חובה ודוחה את השבת", אבל השני אינו דוחה, כנ"ל. ועי' 'אור שמח'. (18) שהעבד שווה לאשה במצוות (כסף-משנה). (19) ראה למעלה ה"ג. (20) ויביאוהו לידי נותר ('אור גדול' על משניות פסחים פ"ח מ"ז). (21) משנה, שם צא, א. (22) מי שמת לו אחד משבעת הקרובים - ביום המיתה הוא אונן. והוא שמת לאחר חצות, שכבר חלה עליו חובת הפסח קודם האנינות, אבל אם מת קודם חצות היום הוא נדחה לפסח שני, כמבואר בפסחים צח, א. וראה להלן פ"ה ה"ט. (23) כלומר, כל אחד מהם יכול לאכול כזית, ואף האונן מותר לו לאכול בערב (להלן פ"ו ה"ט). (24) כלומר, אכילתם של הזקן והחולה מועטה. וכמו כן האונן, שמא לא יאכל דבר לגודל אבילותו (רבינו בפירוש המשניות, שם). (25) שהרי יכולים לאכול כזית. וכן הוא במשנה, שם: "לפיכך אם אירע בהן פסול, פטורין מלעשות פסח שני". "רוצה לומר, אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם, ואע"פ שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם, ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת, שאינם יכולים לאכול בלילה, פטורין הן מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויים לעשות פסח". וראה ב'אור גדול' על משניות שם, שמפרש כי זה מוסב גם על חבורה של קטנים, ודלא כה'תוספות יום-טוב'. (26) שם צא, ב. (27) משום שאינן בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם (רש"י שם). ובכת"י יתמן: "שמא לא ידקדקו", וכן בדפוס וויניציאה, והוא על-פי ה'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ז:

דאפשר לאהדורי מהדרינן", שהרי זהו מצד הדין. ולפי"ז למדו פסח ראשון מפסח שני, שכשם שפסח שני אין שוחטין לכתחילה ביחיד, כן הדין בפסח ראשון, וכן כתבו ה'תוספות' שם ד"ה מיבעי, וראה בכסף-משנה. (וכן נראה ביומא נא. שאף למאן-דאמר שפסח ראשון אין שוחטין על היחיד - פסח שני שוחטין על היחיד, הרי שהפסוק "יעשו אותו" אינו אלא לכתחילה. וצריך לומר שזוהי מצוה שאינה על גופו, ראה שם צה). (9) שני פסוקים נאמרו בלשון זו: א', בפסח ראשון, שמות יב, מז: "כל עדת ישראל יעשו אותו", וב' בפסח שני, במדבר ט, יב: "ככל חוקת הפסח יעשו אותו". ולפי הסוגיא בפסחים צה, א שנוכרה למעלה - הכוונה לפסוק השני, ועי' בכסף-משנה מה שכתב בשם הרב ר' אברהם בנו של רבינו.

1 ג. אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי
2 לאכלו¹⁰. ה"ה אחד מבני חבורה קטן¹¹ או זקן או
3 חולה: אם יכול לאכל כזית - שוחטין עליו¹², ואם
4 לא - אין שוחטין עליו¹³; שנאמר: איש לפי אָלוֹ
5 - עד שיהיה ראוי לאכל. אפילו חבורה של מאה
6 ואין פל אחד מהן יכול לאכל כזית - אין שוחטין
7 עליהן¹⁴.

(10) משנה, פסחים סא, א. והיינו: כזית, דלהלן. (11) סוכה מב, ב: "יכול (קטן) לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח, שנאמר (שמות יב, ד) איש לפי אכלו", ואף-על-פי שקטן אינו בכלל "איש" - הוא בכלל "במכסת נפשות" (מכילתא דרשב"י). וראה גם במכילתא (שמות פ' בא) המובאת להלן בסמוך. (12) משנה, פסחים צא, א. (13) מכילתא, שמות פ' בא: "ת"ל איש לפי אכלו, יצאו החולה והקטן שאינן יכולין לאכול כזית, שאין שוחטין עליהן". ואם "שחטו למי שיכול לאכול, ולמי שאינו יכול לאכול וכו' כשר" (להלן ה"ה). (14) פסחים, שם. ו"אפילו" זה, כן הוא פירושו: אם החבורה קטנה, בוודאי שאין שוחטים עליהם את הפסח, כשאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית, שהרי יביאו את הפסח לידי פסול, אלא אפילו ישנם בחבורה מאה בני אדם, שאין חשש שיביאו את הפסח לידי פסול, שבוודאי יאכלו אותו - בכל זאת אין שוחטים עליהם, כיון שאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית.

8 ד. אין עושין חבורה נשים ועבדים או קטנים
9 ועבדים¹⁵, מפני שלא תהיה קלות ראש ביניהן¹⁶.
10 אבל עושים חבורה פלה נשים, אפילו בפסח שני¹⁷,
11 או פלה עבדים¹⁸. ושוחטין על הקטנים שיהיה מקלל
12 בני החבורה¹⁹, לא שתהיה חבורה פלה קטנים,
13 שאינן בני דעת²⁰. וכן²¹ אין עושין חבורה פלה
14 חולים או זקנים או אוננים²², אף על פי שהן יכולין
15 לאכל²³; הואיל ואכילתם מעוטה²⁴, שמא ישאירו
16 הפסח ויביאוהו לידי פסול. ואם עברו ושחטו על
17 חבורה זו - פשר²⁵. וכן אין עושין חבורה פלה
18 גרים²⁶, שמא ידקדקו בו²⁷ ויביאוהו לידי פסול. ואם
19 שחטו עליהן - פשר²⁸.

משנה). (38) פסחים שם, לרב חסדא: "ומאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול (חושב לאכול את הקרבן לאחר זמן אכילתו) אלא בזריקה", ומפרש רש"י שלא מקיים פיגול אלא בזריקה וכו' כהרצאת כשר, כך הרצאת פסול. (39) על-מנת שיתכפרו. (40) שהחושב בשעת הזריקה לשם ערלים, פוסל את הקרבן (שם, כרב חסדא). (41) זקנים או חולים. (42) ברייתא, שם עח, ב - לפי נוסחת כת"י ב' ב'דקדוקי סופרים' שם, וכן הוא בר"ח. וכן היה גם לפני ה'תוספות' למעלה סא, א - ד"ה שחטו, עיי"ש. וכן הוא ב'ירושלמי' פ"ה דפסחים ה"ב. (43) כן הנוסחא גם בכת"י תימן ובדפוס רומי. וכן הביא ה'מאירי' בפסחים סא, א (נד ע"ד מדפי הספר) בשם רבינו (וראה בהגהות 'טורי אבן', וב'אור שמח' וב'חזון איש'). ואע"פ שבברייתא שם מפורש: "אדם יוצא בו ידי חובתו", נראה שלפי רבינו היתה הנוסחא שם "ואין אדם יוצא וכו'", וכן נראה מלשון הברייתא שם: "הפסח עצמו כשר ואדם יוצא וכו'". ואינו מובן: אם כשר הוא - בוודאי שיוצאים בו, ומה בא להשמיענו? אלא על-כרחך שהנוסחא: "ואין אדם יוצא וכו'". וכעין זה מצינו בזבחים מו, ב - בחטאת ששחטה לשם חולין, שכשרה ולא עלתה לבעלים לשם חובה, וכמו כן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן - כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב.). (44) החושב בשעת הזריקה בשביל "חולים וזקנים" שאינם יכולים לאכול כזית, אין זה פוסל את הקרבן. ומפרש רש"י (פסחים, שם) שהפסוק "איש לפי אכלו תכוסו" (שולמדים ממנו שלא לאוכליו פסול) נאמר בשחיטה. כמו שאמרו (פסחים סא). "רבי אומר, "תכוסו" לשון סורסי הוא, כאדם שאומר לחבירו כוס לי (שחוט לי) טלה זה". וראה עוד בזבחים ד, א.

- ז. מ"ה ⁴⁵ שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה, או חולה בשעת שחיטה ⁴⁶ ובריא בשעת זריקה - אין שוחטין ⁴⁷ וזורקין עליו ⁴⁸, עד שיהיה בריא משעת שחיטה עד שעת זריקה ⁴⁹.

(45) ברייתא, שם עח, ב. (46) שאינו יכול לאכול כזית מן הפסח (תוספתא, פסחים פ"ז). (47) כלומר, אם היה חולה בשעת שחיטה. (48) אם היה בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה. (49) בתוספתא, שם: "בשעת שחיטה ובשעת זריקת דם".

- ח. שוחט אדם ⁵⁰ על ידי ⁵¹ בנו ובתו הקטנים ⁵² ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועים ⁵³ בין מדעתו בין שלא מדעתו ⁵⁴; אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים ⁵⁵ ולא על ידי עבדו ושפחתו העבירים ⁵⁶ ולא על ידי אשתו ⁵⁷ אלא מדעתו. ואם שתקו ולא מחו ⁵⁸ - הרי זה מדעתו.

(50) פסחים פח, א. (51) בשביל. (52) שמוטל עליו לחנכן (רש"י שם). (53) מפני שסומכין עליו, ועל כרחם ימשכו אחריו (רש"י שם). (54) בעל כרחן. כמו שכתוב (שמות יב, ג) "ויקחו להם וכו' שה לבית". משמע שבעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך לדעתם, שהרי אינם יכולין למחות (פסחים, שם). (55) אפי' אם סומכין על שולחן

"אין עושין חבורה של גרים, מתוך שהן מקולקלין אין מרדקין בו והם מביאין אותו לידי פסול". ועי' ב'תוספות' שם ד"ה שמא. (28) נלמד מחולים וזקנים שלמעלה (ה'המוריה').

- ה. שחטו ²⁹ שלא למנויו ³⁰ או למי שאין כל אחד מהן יכול לאכל כזית ³¹ או ששחטו לערלים ³² או לטמאים ³³ - פסול ³⁴. שחטו למי שיכול לאכל ולמי שאינו יכול לאכל כזית, למנויו ושלא למנויו, למולים ³⁵ ולערלים, לטהורים ולטמאים - פשוט ³⁶; שאלו הראויין לו אוכלין כהלכה, והאחרים פאלו לא חשב עליהם.

(29) משנה, פסחים סא, א. (30) ברייתא, שם: יכול שחטו שלא למנויו, יהא כעובר על המצוה וכשר, ת"ל במכסת תכוסו, שנה עליו הכתוב לעכב. (31) כגון שהקרבן אינו מספיק לכל בני החבורה לכל אחד ואחד כזית (ראה למעלה ה"ב), או כגון שהיו חולים או זקנים שאינן יכולים לאכול כזית. והיינו "שלא לאוכליו" שבמשנה, שם. ובגמ' שם: אשכחן שלא למנויו, שלא לאוכליו מנא לן (שהוא פסול), אמר קרא (מות יב, ד) "איש לפי אכלו תכוסו" איתקש אוכלין למנויו. (32) ישראלים שלא נימולו, שאסורים לאכול הפסח, כמו שנאמר (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". וראה להלן פ"ט ה"ח שערל שאכל כזית מבשר הפסח - לוקה. (33) שאסורים בפסח ונודחים לפסח שני, כמו שנאמר (במדבר טו, ו) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא". (34) משנה, שם. (35) ישראלים שנימולו. (36) שם. וראה להלן.

- ו. שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים - פסול ³⁷; שהזריקה חמורה, שהיא עקר הקרבן ³⁸. שחטו למולים שיתכפרו ³⁹ בו ערלים - פסול; שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה ⁴⁰. שחטו לאוכליו לזרק דמו שלא לאוכליו ⁴¹ - הפסח פשוט ⁴², ואין אדם יוצא בו ידי חובתו ⁴³, לפי שאין מחשבת אוכלים בזריקה ⁴⁴.

(37) פסחים סא, ב - כרב חסדא שפירש שם בברייתא, כדלהלן: נאמר בתורה (שמות, שם) "כל ערל לא יאכל בו", "וכל ערל" משמע כולה ערלה (= שכולם ערלים), אבל מקצתה (= שיש בהם גם מולים וגם ערלים) - לא פסלה, ושוב נאמר שם (יב, מג) "זאת חוקת הפסח", ללמדנו שאין הדברים אמורים אלא בשחיטה, אבל בזריקה פוסלת גם מקצת ערלה. ואף-על-פי שרב אשי בתרא (= מן האחרונים) סובר ש"וכל ערל" משמע אפילו מקצת ערלה, והכתוב השני "זאת חוקת הפסח" בא ללמד שדוקאו "כולה ערלה" בין בשחיטה בין בזריקה - אין הלכה כרב אשי, אע"פ שכלל הוא "הלכה כבתרא", משום שכבר נחלקו רבי יהודה בן בתירא ורבנן בסנהדרין עח, א - כענין זה שרבי יהודה בן בתירא סובר ש"כל נפש" הוא נפש כל שהוא, וחכמים סוברים "כל הנפש", ופסק רבינו (פ"ד מהל' רוצח ה"ו) כרבנן. וכמו כן כאן "וכל ערל", היינו כולה ערלה (לחם-

לביית אביה, משום כך אף ברגל הראשון תאכל משל בעלה, והסיפא של המשנה מיידי כמו הסיפא של הברייתא ברגלים אחרים שאינם סמוכים לנישואיה, והיא נחפזת ללכת לביית אביה, לכן תאכל מאיזה שתרצה. נמצא שיש שלשה דינים: א) אינה נחפזת - תאכל בביית בעלה, גם ברגל הראשון הסמוך לנישואין. והיינו רישא דמתניתין, כנ"ל. ב) נחפזת וברגל ראשון - תאכל משל אביה, והיינו רישא דברייתא. ג) נחפזת ובשאר הרגלים - תאכל מאיזה שתרצה, והיינו סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. והוסיף שם ה'מאירי' "שכן נראה לנו בה דעת גדולי המחברים (= הרמב"ם)". ולפי כל הנ"ל, לא השמיט רבינו שום דין מן המשנה, ומסתלקת קושיית הכסף-משנה. (66) רישא דברייתא, שם. (67) ברגלים שאינם סמוכים לנישואיה, אבל היא נחפזת ללכת לביית אביה. (68) סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. (69) ואם לא גילתה דעתה בשעת שחיטה, אע"פ שגילתה דעתה אחר-כך, אינה אוכלת לא משל בעלה ולא משל אביה, לפי ש"אין ברירה" בענין של תורה (גמרא, שם), וראה להלן בהערה סט. (70) שני אפטרופסין, וכל אחד מהם שחט את פסחו גם בשביל היתום. אפטרופוס הוא בלשון יוון 'אבי ילדים' ('ערוך'). (71) משנה, שם. ובגמרא שם פח, א - הקשו: "שמעת מינה, יש ברירה?" (כלומר, על ידי רצונו מתברר שפסח זה הוא שלו), ומתוך רבי זירא: "שה לביית מכל-מקום". (כלומר, מאחר שהיתום הוא קטן, הרי הוא אצל אפטרופוס כבני הבית, וכבר אמרו (שם פח). ששוחט אדם על בניו הקטנים שלא מדעתו" ('מאירי'). וכן הוא בפירוש ר"ח שם "שה לביית מכל-מקום, בין מדעתו בין בעל-כרחו. תניא נמי הכי (וכן גם בכת"י מינכן, אבל בגמרא שלפנינו: "תנו רבנן") שוחט אדם על ידי בנו ובתו הקטנים וכו', בין מדעתו בין שלא מדעתו". והוסיף ה'מאירי' שם: "ולא תירצו בזה מאי רוצה בשעת שחיטה, שמאחר שהוא קטן אין רצונו רצון". ולפי"ז מה שאמרו "יאכל במקום שהוא רוצה", אין זה משום שעל-ידי שרוצה הוברר הדבר שזהו הפסח שלו, שהרי "אין ברירה", ועוד שאין רצונו של הקטן רצון, אלא הרי הוא כנמנה על שני פסחים כאחד, שעל-פי הדין אינו אוכל אלא מן הראשון כדלהלן, ואעפ"כ הקילו בו להחיר לו לאכול במקום שהוא רוצה מאחר שהוא קטן. (72) שאין שוחטים עליו שלא מדעתו (ראה למעלה ה"ח). וכיון ששניהם הודיעו לו הרי הוא כנמנה על שני פסחים כדלהלן. (73) 'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"א. (74) לאכול משניהם. (75) 'ירושלמי' שם, וה"ב: "תני ר' חייא, הנמנה על שני פסחים כאחת, אוכל מאי זה מהן שנשחט ראשון". ומה שמפורש בבבלי (פסחים פח:) שאין נמנין על שני פסחים כאחד, ואם נשחטו עליו לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני (ראה להלן פ"ג ה"א) - אין זה סותר לדברי 'ירושלמי', כי שם בבבלי מדובר שמתכוון לאכול רק מאחד מהם, מאיזה שירצה בשעת האכילה, ולפי ש"אין ברירה", לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני, אבל ב'ירושלמי' מדובר שבדעתו לאכול משניהם גם מזה וגם מזה, ולכן יאכל רק מן הראשון ('בית זבול' ח"א סי' כג אות ג).

אביהם, משום שיש בידם למחות ('תוספות' שם ד"ה ע"י). (56) אף כי שפחה עברית אינה יכולה להיות כיראם בקטנותה, שהרי היא יוצאת לחפשי בהבאת סימני גדלות - אין שוחטין בשבילה אלא מדעתה, כיון שאין עליו להנכה, יכולה למחות (רש"י שם). (57) משום שגם היא יכולה למחות, שהרי קיימא-לן (גיטין עז:): יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוונת ואיני עושה לצרכך (רש"י, שם). (58) פסחים, שם.

ט. שחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו וּשְׁפָחָתוֹ הַכְּנֻעִים, וְהָלְכוּ וְשָׁחֲטוּ הֵן לְעֶצְמָן - יוֹצְאִין בְּשָׁל רַבָּן.⁵⁹

(59) ואין יוצאין בשל עצמן (פסחים, שם).

י. שחט על ידי אשתו ובנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו וּשְׁפָחָתוֹ הַעֲבָרִים, וְשָׁחֲטוּ הֵן לְעֶצְמָן⁶⁰ - אֵין לָהּ מַחוּי גְדוֹל מִזֶּה, וְאֵינָן יוֹצְאִין אֶלָּא בְּשָׁל עֶצְמָן.⁶¹

(60) אף כי לא מחו בפירוש. (61) פסחים, שם.

יא. הָאִשָּׁה⁶² שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ⁶³, שָׁחֲטָה עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשָׁחֲטָה עָלֶיהָ בַּעְלָהּ⁶⁴ - תֹּאכֵל מִשָּׁל בַּעְלָהּ⁶⁵. הֵיתָה נִחְפָּזָה לִלְכֵּת לְבֵית אֲבִיהָ בְּרַגְלֵי הָרִאשׁוֹן הַסְּמוּךְ לְנִשְׁוֹאֶיהָ כְּדֶרֶךְ כָּל הַבָּנוֹת, וְשָׁחֲטָה עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשָׁחֲטָה עָלֶיהָ בַּעְלָהּ - תֹּאכֵל מִשָּׁל אֲבִיהָ⁶⁶. מִכָּאֵן וְאֵילַךְ⁶⁷ - תֹּאכֵל מִמָּקוֹם שֶׁהִיא רוֹצָה⁶⁸. וְהוּא שֶׁתִּבְרַר לָהּ מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ⁶⁹. וְכֵן יָתוֹם שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו אֲפֻטְרוֹפְסִין⁷⁰ - יֹאכֵל מִמָּקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה⁷¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בֵּיתוֹם קָטָן; אֲכָל גְּדוֹל⁷² - נַעֲשֶׂה מִמֶּנֶּה עֶצְמוֹ עַל שְׁנֵי פְסָחִים⁷³, וְהַמֶּנֶּה עֶצְמוֹ עַל שְׁנֵי פְסָחִים⁷⁴ - אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא מִן הַנִּשְׁחָט רִאשׁוֹן⁷⁵.

(62) משנה, שם פז, א. (63) שכבר נשאה ואינה נחפזת ללכת לביית אביה (גמרא, שם). (64) ולא ביררה לעצמה בשעת שחיטה מאיזה קרבן רצונה לאכול ('תוספות' שם, ד"ה האשה). (65) אף ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, מכיון שאינה נחפזת ללכת לביית אביה. וכן פירש ה'מאירי' שם את דברי המשנה "האשה בזמן שהיא בבית בעלה ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה, תאכל משל בעלה", שמדובר גם ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, ובאופן שאינה נחפזת ללכת לביית אביה. ודברי הסיפא "הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה וכו' תאכל במקום שהיא רוצה", היינו שכבר עבר הרגל הראשון הסמוך לנישואיה, ופסח זה הוא מן הרגלים שלאחר הרגל הראשון, אלא שהיא נחפזת ללכת לביית אביה, ולפיכך תאכל מאיזה שתרצה, ובגמ' מקשים על הרישא של המשנה שברגל הראשון אוכלת משל בעלה, ובברייתא מפורש שברגל הראשון אוכלת משל אביה, ומתרת הגמ': לא קשיא, כאן (בברייתא) ברדופה (נחפזת) לילך (לביית אביה, משום כך אוכלת משל אביה), כאן (ברישא של המשנה) בשאינה רדופה (אינה נחפזת ללכת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ח' אייר - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח עא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 על זה שלא יגבנו⁷⁸ - לא יאכל משל שניהן; ואם
2 אינן מקפידין - ממקום שירצה יאכל⁷⁹.

(76) כנעני, שהוא חייב במצוות כאשה (ראה פ"א ה"א, ולמעלה ה"ד) ורבו שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח. (77) ושניהם ישחטו עליו כל אחד ואחד בנפרד. (78) בפסחים פז, א - תנן: "עבד של שני שותפין, לא יאכל משל שניהם". ומקשה הגמרא מן הברייתא, דתניא: "עבד של שני שותפין, רצה מזה אוכל, רצה מזה אוכל", ומתרתא שדברי המשנה הם כשמקפידים הבעלים זה על זה. ומפרש רש"י שאינם רוצים להנות אחד מן השני, ואם העבד אוכל מאחד הקרבנות האלו, הרי שמחצית העבד השייך לבעל השני נהנה מן הבעל הראשון. ורבינו מפרש, שקפדי זה על זה "שלא יגבנו", שכל אחד חושש שאם העבד יאכל משל השני ימשוך אליו עי"ז את לב העבד ויגבנו (כסף-משנה). ובכתי" תימן, בכתי" אברבנאל ובדפוס ווינציאה, חסרות המלים "שלא יגבנו". (79) אף כי לא בירר בשעת שחיטה, שהרי בעל העבד שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח.

3 יג. מי שחציו עבד וחציו בן חורין⁸⁰ - לא יאכל
4 לא משל רבו ולא משל עצמו⁸¹, עד שיעשה פלו בן
5 חורין.

(80) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהם, או אם היה לו אדון אחד וקיבל ממנו קצת דמיו ושחרר קצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על-ידי שטר, הרי זה אינו כלום, לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה, וזהו בשטר" (רבינו בפיה"מ גיטין מא. וראה בפ"ח מהל' עבדים ה"ד). (81) במשנה (פסחים פז). תנן: "מי שחציו עבד וחציו בן-חורין, לא יאכל משל רבו", ובגמרא (פח). מקשה: "משל רבו הוא דלא יאכל, אבל משל עצמו יאכל, והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו?" ומתרתא הגמרא: "לא קשיא, כאן במשנה ראשונה, וכאן במשנה אחרונה, דתנן: מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה. ב"ש אומרים: תקנתם את רבו (שאינו מפסיד כלום מהראוי לו - רש"י) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אינו יכול שכבר חציו בן חורין (שצד החירות שבעבד אסור בשפחה), לישא בת חורין אינו יכול שעדיין חציו עבד (ובת חורין אסורה לעבד), יבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה וכו', אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר על חצי דמיו", ומפרש רבינו, שהמשנה שנראה בה שהוא אוכל משל עצמו היא כמשנה ראשונה שתיקנו שעובד אצל עצמו יום אחד ואצל רבו יום אחד, תיקנו גם שיצא ידי חובת פסח ע"י שיאכל משל עצמו. והברייתא שמפורש בה שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, היא כמשנה אחרונה (שהלכה כמותה - פ"ח מהל' עבדים ה"ז) שביטלו את התקנה שיאכל משל עצמו כדי שזה לא יהיה גורם לעיכוב שחרורו, שאומרים לו לאדון מהר ושחרר אותו כדי שלא ימנע מן המצוה (כסף-משנה בשם רבינו אברהם, בנו של רבינו). וכעין זה כתב רבנו בעצמו בפיה"מ: "ואמרו לא

יאכל משל רבו, וכמו כן לא יאכל משל עצמו, לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא ינח עבד חציו בן חורין וחציו עבד (שהרי כופין אותו לשחררו), ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין, ומה שאמר כאן (במשנה) לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל משל עצמו, זהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן-חורין".

יד. עד פמה נמנים⁸² על הפסח? עד שיהיה בו פזית
לכל אחד ואחד⁸³. ונמנין עליו ומושכין את ידיהן
ממנו עד שישחט⁸⁴. פיון ששחט אינו יכול למשוך
את ידו, שהרי נשחט עליו⁸⁵. נמנו עליו וחזרו
אחרים ונמנו עליו: ראשונים, שיש להם פזית -
אוכלים, ופסוירים מעשות פסח שני; ואחרונים,
שרבו עד שלא נמצא בו פזית לכל אחד - אינן
אוכלין, וחבבים לעשות פסח שני⁸⁶.

(82) כמה אנשים אפשר למנות עליו. (83) משנה, פסחים פט, א. (84) משנה, שם: "נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט. רבי שמעון אומר (מושכין ידיהן) עד שיזרוק את הדם", ופסק כחכמים. (85) בגמרא שם למדו כן ממה שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית מהיות משה - מחיתיה דשה". כלומר: אם באו לימעט ולימשך - מהיות משה, יתמעטו בעוד השה החי (רש"י שם). (86) ברייתא, שם עח, ב. אבל אם נמנו כאחת ואין לכל אחד ואחד - אין אוכלין (כל בני החבורה) (תוספתא פסחים פ"ז).

טו. הממנה⁸⁷ אחרים עמו על חלקו ולא ידעו בהן
בני החבורה - הרי בני החבורה רשאים לתן לו חלקו
אחר שיעלה⁸⁸ בעת האכילה⁸⁹, ובני החבורה אוכלין
משלהן והוא אוכל חלקו עם האחרים שמהן עליו
בחבורה שניה⁹⁰. וכן בני החבורה שהיה אחד מהם
גרגורין⁹¹ - רשאים להוציאו מהן⁹², ונותנין לו חלקו
ויאכלהו בחבורתו⁹³. ואם אינו זולל - אינן רשאים
לחלק⁹⁴.

(87) שם פט, ב - במשנה. (88) שהפסח נצלה כשהוא שלם ולא נצלה כשהוא חסר אבר (תוספתא פסחים פ"ה, ולהלן פ"י הי"א). (89) (כלומר, אף-על-פי שבשעת אכילה אין מוציין בשר הפסח מחבורה לחבורה, ראה להלן פ"ט ה"א הערה ג - מותרים הם להחלק ולאכול כל אחד ואחד לחוד, וראה להלן). (90) (מדובר כשכולם אוכלים בבית אחד, ואין שום מחיצה מפסקת ביניהם, שאם לא כן - אסור, שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן פ"ט ה"ה). וראה ב'מעשה רוקח'). (91) זולל, שאוכל הרבה. (92) פסחים, שם. (93) לעצמו, ראה למעלה. (94) שם. ראה להלן פ"ט ה"ו.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ו

פרק שליש

(1) יבאר האומר לעבדו לך ושחוט לך עלי את הפסח, ואם קבע גדי או טלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כנעני. (12) שאם לא אמר לו כן, הרי מה שקנה עבד כנעני קנה רבו (גמרא שם). וכוונת רבינו שאמר לו בלשון המועיל שלא יקנה רבו, כגון שאמר לו: על מנת שתאכל אתה הפסח. (13) ששוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי.

ג. פני חבורה שאמרו לאחד: צא ושחוט לנו את הפסח, ואמר הוא להן: ואתם שחטו עלי, ושחטו הם ושחט הוא - כלם אוכלין מזה שנשחט ראשון, והאחרון יצא לבית השרפה.¹⁴

(14) דברים פשוטים הם, ונלמדים ממה שמתבאר בהלכות שבסמוך (כסף משנה).

ד. חבורה שאבד פסחה, ואמרו לאחד: צא ובקש¹⁶ ושחוט עלינו¹⁷, הלך ומצא פסח שאבד ושחטו, והם לקחו פסח אחר ושחטוהו: אם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והן אוכלין עמו, והשני ישרף¹⁸; ואם שלהן נשחט ראשון - הן אוכלין משלהן¹⁹, והוא אוכל משלו²⁰. אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת²¹ - הוא אוכל משלו²², והן אינן אוכלין עמו²³, ושלהן יצא לבית השרפה²⁴, ופטורין מלעשות פסח שני²⁵.

(15) מבני חבורתם (רש"י בקידושין מא:). חפש את הפסח האבוד. (17) כלומר: כשתמצאנו, תשחטנו בשבילנו. (18) כיוון שאמרו לו שחוט עלינו, הרי נמנו על הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהן מן הקרבן, ומשום כך השני יישרף שהוא פסח בלא בעלים, ראה רש"י שם. (19) שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד לפני שנשחט. (20) שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן השני. (21) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה. (22) שהרי הוא אוכל משלו בכל אופן. (23) שמה שלהם נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מזה ששחט השליח ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנוייו. (24) שמה שלו נשחט ראשון והם נמנו על שלו ולא על שלהן, ודין פסח שאין לו בעלים - בשריפה. (25) [ובדברי רבינו יש לומר שסמך על מה שכתב למעלה בהלכה ב, שרק אם שכח לאחר הזריקה פטור מלעשות פסח שני, כמו כן כאן מה שאמר "אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת" אין הכוונה שבעת זריקה לא ידעו, אלא שידעו ולבסוף נשכח ושוב לא ידעו, באופן שבני החבורה אינם יכולים לאכול לא משלו ולא משלהם. ומכיוון שבעת הזריקה היה ידוע - פטורים הם מלעשות פסח שני.]

ה. אמר להם זה ששלוהוהו לבקש פסח שאבד ולשחטו²⁶: אם אחרתי - שחטו אתם עלי, הלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו: אם שלהן נשחט ראשון - הם אוכלין משלהם, והוא אוכל עמהם, והשני ישרף; ואם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והן אוכלין משלהן²⁷. אין ידוע אי זה מהן

א. האומר לעבדו: צא ושחוט עלי את הפסח, אף על פי שדרכו רבו לשחט טלה בכל שנה והלך ושחט עליו גדי, או שהיה דרכו לשחט גדי והלך ושחט עליו טלה - הרי זה יאכל ממנו; שהרי לא פירש ואמר לו שחוט לי ממין פלוני. הלך ושחט גדי וטלה² - אינו אוכל משניהן, אלא יצאו לבית השרפה; שאין נמנין על שני פסחים³. ואם היה מלך או מלכה לעבדו לשחט עליו ושחט גדי וטלה - יאכל מן הראשון, משום שלום מלכות⁴.

(2) שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (3) כדי לאכול מאיזה מהם שירצה בשעת אכילה, לפי ש"אין ברירה" ושמה בשעת שחיטה לא הייתה דעתו על זה. (רש"י שם). אבל אם נמנה על שני פסחים כדי לאכול משניהם - אוכל מן הנשחט ראשון. (4) ומפרש רבינו שמשום שלום מלכות הקלו בה מפני שדעתם קלה לכעוס (מאירי וכסף משנה). וצריך לומר לדעת רבינו שמה שאמרו "אין ברירה" - אין זה מן התורה, אלא מגזירת חכמים, ומשום שלום מלכות לא גזרו.

ב. האומר לשלוהו: צא ושחוט עלי את הפסח, וקבע לו גדי או טלה, ושכח מה אמר לו רבו - הרי זה שוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי. שכח השולח⁵ מה אמר לו - שניהן יצאו לבית השרפה⁶. ואם שכח השולח קדם שיזרק הדם⁷ - חיבין לעשות פסח שני⁸; שכח אחר שזרק הדם⁹ - פטור מלעשות פסח שני¹⁰. וכן הדין באומר לעבדו¹¹: צא ושחוט עלי, וקבע לו, ושכח העבד מה אמר לו רבו. והוא שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה ואמר לו: שחוט שניהן, כדי שתשחוט כמו שאמר לך רבך, והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו פלוגה¹². אם עשה הרועה כך, אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שבאנו¹³.

(5) אחר ששחט השניים (רש"י). בין ששכח קודם שזרק הדם ובין ששכח אחר שזרק הדם. (6) שהרי אינו ידוע איזה הוא של השולח ואיזהו של השליח, ואינם יכולים לאכלם, כי אין הפסח נאכל אלא למנוייו. (7) שבשעת הזריקה לא היו שניהם ראויין לאכילה. (8) שם בגמרא מימרא של אביי: "שכח (רבו) לפני זריקה דכי איזריק דם לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני". וכחכמים של ר' נתן (פסחים עח:). שאכילה (אם לא היה הקרבן ראוי לאכילה בשעת זריקה) מעכבת את כשרות הקרבן. (9) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה. (10) משנה שם ומימרא של אביי בגמרא: "ופטורין מלעשות פסח שני - ששכח אחר זריקה דבעידנא (בשעה) דאיזריק דם הוה חזי לאכילה". ואף לרבנן הסוברים "אכילה מעכבת", אין זה אלא באופן שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקה. וראה לחם משנה להלן הלכה ד. והוא הדין שפטורים מלעשות פסח אחר אם יש עוד שהות ב"ד בניסן. (11) כלומר, עבד

אזיה נמנו, לכן עושים כדלהלן. (39) במשנה שם. והוצרך לכך משום שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימנע הבית משה", ומה למד ר' יהודה (פסחים זט.) "שמתמעטין והולכין (אנשי חבורה מושכין את ידיהן מן הקרבן) ובלבד שיהיה אחד מבני החבורה קיים (נשאר)". (40) בגמרא פסחים שם אמרו ש"חמשה חמשה" דווקא הוא, אבל של חמשה וארבעה לא, שהרי אם יתפזרו הארבעה אלו לארבע חבורות, יישאר הפסח החמישי בלי אף אחד מבני החבורה שלו. (41) כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה מתפזרים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אף פסח אחד שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. (42) הארבעה שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם ואנו נמנים עמך, וכן הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה (רש"י שם).

ח. שנים שנתעברו פסחיהן - זה לוקח פסח אחד 28
מן התעורבות וזה לוקח לו אחד, וזה ממנה על 29
פסחו אחד מן השוק והאחר ממנה עמו אחד מן 30
השוק⁴³, כדי שיהיו שתי חבורות, ואחר כך יבוא 31
אחד משניהם אצל אלו ויבוא אחד מאלו אצל 32
האחר⁴⁴, ומתנה כל אחד עם חברו שפא אצלו 33
מחבורה שניה ואומר: אם שלי הוא פסח זה - ידיך 34
משוכות משלך ונמנית על שלי⁴⁵, ואם שלך הוא - 35
ידי משוכה מפסח שלי ונמנית על שלך. ונמצא 36
שלא הפסידו כלום⁴⁶. 37

(43) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו
אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך
הוא מניח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חברו
וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר,
לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד (רש"י שם).
(44) משמע שאפילו שני המנויין הראשונים יכולים ללכת כל
אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמינו מן
השוק. (45) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידיך
משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ידו משלו, אינו יכול
להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד.
(46) שאף אחד מן הקרבנות אינו יוצא לבית השריפה.

ט. חמשה⁴⁷ שנתעברו עזרות פסחיהן ונמצאת 38
יבולת⁴⁸ בעור אחד מהן - כלם יצאו לבית השרפה⁴⁹. 39
ואם נתעברו קדם זריקת דמן⁵⁰ - חביבין בפסח 40
שני⁵¹; נתעברו אחר זריקה - פטורין מלעשות פסח 41
שני⁵². שאם הקריבו פסח שני - נמצא זה שקרב 42
בראשון קרבן פשר מביא חליץ לעזרה⁵³. ואם נמנו 43
כלן על פסח אחד⁵⁴ - נמצא נשחט שלא למחביב⁵⁵, 44
וזה קמי שנשחט שלא למנוייו⁵⁶. ואם התנה כל 45
אחד מהן ואמר: אם אינו פסח יהיה שלמים - דם 46
הפסח בשפיכה ודם השלמים בזריקה, והנתנין 47
בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחלה⁵⁷. לפיכך 48
פטורין מפסח שני. 49

1 נשחט ראשון או ששחטו שניהם פאחד²⁸ - הן
2 אוכלין משלהן, והוא אינו אוכל עמהן²⁹, ושלו יצא
3 לבית השרפה³⁰, ופטור מלעשות פסח שני.

(26) לא שאמרו לו שישחוט בשבילם אלא רק שיחפש את
הפסח וכשימצאו יביאו אליהם והם ישחטוהו (כסף
משנה). (27) שהם לא אמרו לו שישחוט להם. ונמצא
שמשכו ידם מהקרבן שלו. (28) שאי אפשר לצמצם ואחד
מהם נשחט תחילה. (29) כי שמא שלו נשחט ראשון ולא
נמנה כלל על שלהן. (30) שמא שלהם נשחט ראשון והוא
נמנה עמהם, ושלו הוא פסח שאין לו בעלים, שהוא לשריפה.

4 ו. אבד להן פסחם, ואבד לו פסחו, ואמר להן: צאו
5 ובקשו ושחטו עלי³¹, ואמרו לו: צא ובקש ושחוט
6 עלינו, והלך ומצא ושחט, ומצאו הם ושחטו - כלם
7 אוכלין מן הראשון³², והשני ישרף³³. ואם אין ידוע
8 אי זה נשחט תחלה או ששחטו שניהן פאחד³⁴ -
9 שניהן ישרפו³⁵, ופטורין מלעשות פסח שני. הלך
10 הוא לבקש והלכו הם לבקש ולא אמרו זה לזה
11 כלום, אף על פי שהיה כלם שישחוט כל אחד
12 מהן על חברו, או שהיו שם רמיזות ודברים שאמין
13 הדעת בהן שכל אחד שיימצא ישחוט על חברו³⁶,
14 הואיל ולא פראשו ולא אמרו זה לזה כלום - אינן
15 אחראין זה לזה³⁷.

(31) חפשו את הפסח שאבד לכם ושחטו אותו גם בשבילי.
(32) שהרי כולם נמנו עלי, ומשנשחט אין למשוך את ידיהם
ממנו. (33) כדין פסח שאין לו בעלים. (34) שוודאי אחד
מהם נשחט תחילה. (35) משום שלא ידוע איזה מהם הוא
שנמנו עליו. (36) במשנה שם: "לא אמר להן ולא אמרו
לו", ומפרש רבינו שהיו שם רמיזות, שאם לא כן, הדבר
פשוט ואין למשנה להשמיע לנו זאת (כסף משנה).
(37) ואין להם לחשוש איזה מהן נשחט ראשון, אלא זה אוכל
משלו אף אם שלהן נשחט ראשון, וכן הם אוכלים משלהם,
אף אם שלו נשחט ראשון (רש"י שם).

16 ז. שתי חבורות שנתעברו פסחיהן קדם שישחטו³⁸
17 - חבורה זו לוקחין פבש אחד מן התעורבות
18 והשניה לוקחין השני, ואחד מבני חבורה זו פא
19 אצל אלו³⁹ ואחד מבני שניה פא אצל הראשונה,
20 וכל חבורה מהן אומרת לזה האחד שפא אצלם:
21 אם שלנו הוא הפסח הזה - ידיך משוכות משלך
22 ונמנית על שלנו, ואם שלך הוא הפסח הזה - ידינו
23 משוכות משלנו ונמנית על שלך. וכן חמש חבורות
24 של חמשה חמשה⁴⁰ בני אדם, או עשר חבורות של
25 עשרה עשרה - מושכין להן אחד מפל חבורה
26 לחבורה האחרת⁴¹, וכך הם מתנים ואומרים⁴², ואחר
27 כך שוחטין.

(38) והיינו מפני שאז אפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח.
ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנויין, ואלו אינם יודעים על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה שם]. (9) קידושין 50. בההוא סמיא שאמר לו עד אחד: אשתו זינתה, ובא לשאול את מר שמואל, ואמר לו מר שמואל אם הוא נאמן לו - יגרשנה. וכן כתב רבינו בהלכות פסולי המוקדשין שם. (10) "כלומר, הדין נותן" (רש"י גיטין שם). (11) ולעשות לפנים משורת הדין. (12) כן בלשון הברייתא במאירי שם. והראב"ד כתב: "אין כאן שבח, שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים", רוצה לומר, כמו שכתב רבינו בסוף פרק ג, שהינתנין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה. והלחם-משנה מתוך שרק בחמשה אמרו כן למעלה, שאינו בדין שכולם יעברו על איסור לכתחילה כדי לזכות לאחד שחייב בפסח, אבל כאן הוא עצמו חייב בספק והוא עצמו יעבור על איסור לכתחילה כדי להקריב קרבן פסח.

ב. בְּשֵׁר הַפֶּסַח שֶׁנִּשְׁמָא וְנוֹדַע לוֹ קִדְּם זְרִיקָה, אָף
עַל פִּי שְׁהָאֲמֹרִין טְהוּרִין - לֹא זִירָק אֶת הָדָם⁹; 10
שְׁאִין הַפֶּסַח פָּא אֱלָא לְאֶכִּילָהּ¹⁴. וְאִם זִירָק - לֹא
הִרְצָה¹⁵. וְאִם לֹא נֹדַע לוֹ עַד שְׁנִזְרֵק הָדָם -
הִרְצָה¹⁶; שְׁהִצִּין מִרְצָה¹⁷ עַל שְׁגָגַת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּשְׁמָא,
וְאִינוּ מִרְצָה עַל הַזִּדּוֹן¹⁸. נִטְמָאוּ מִקְצַת הָאֵיבָרִים -
שׁוֹרֵף אֶת הַטְּמָאִים וְאוֹכֵל אֶת הַטְּהוּרִים¹⁹. נִטְמָאוּ
הָאֲמֹרִים וְהַבֶּשֶׂר קָנָם - זִירָק אֶת הָדָם וְהַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל
לְעֶרְב²⁰. נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אַחֵר שֶׁנִּשְׁשַׁחֲטוּ²¹ - לֹא זִירָק
אֶת הָדָם. וְאִם זִירָק - לֹא הִרְצָה²². לְפִיכָךְ חִבְּבִין
בַּפֶּסַח שְׁנֵי. שְׁאִין הִצִּין מִרְצָה עַל טְמֵאת הַגּוֹף²³
אֱלָא אִם נִטְמָא בְּטְמֵאת הַתְּהוּם²⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
בְּהִלְכּוֹת בִּיאת הַמִּקְדָּשׁ²⁵.

(13) משנה בפסחים עח: כחכמים של רבי נתן שאכילה מעכבת. וראה למעלה פרק ג הלכה ב. (14) וכיון שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. (15) וחייב לעשות פסח שני. (16) ופטור מלעשות פסח שני. (17) פסחים פ: במשנה. (18) כדברי רבינו בגמרא שם. (19) בתוספתא פסחים פרק ו: נטמאו חלבים והבשר קיים, אם יש כזית לכל אחד ואחד, יזרוק. ואם לאו, לא יזרוק. ומשמע לו לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן, מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד (כסף-משנה). (20) במשנה שם עח: "נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם". (21) שאם נטמאו לפני שנשחט - אין שוחטים עליו, ראה להלן פ"ה הלכה א, ופ"ו הלכה א. (22) כלומר, אף אם לא נודע עד שזורק הדם. (23) שם פ: במשנה. (24) מת שלא ידעו עליו, ורק אחר שנטמא נודע שיש שם מת (ברייתא בפסחים פא:). ובמשנה שם: "נטמא טומאת התהום, הציץ מרצה". "ואיזוהי טומאת התהום? כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם, ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד, אבל הרוג לא, שהרי יודע בו זה שהרגו" (פ"ו מהלכות נזירות הלכה יח). (25) פ"ד הלכה ו. ושם כתב רבינו שאף אם נודע לו שהוא טמא טומאת התהום קודם שיזרוק הדם, וזרק אח"כ את הדם - הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד.

ג. הַפֶּסַח שֶׁיֵּצֵא מִירוּשָׁלַיִם²⁶ או שֶׁנִּשְׁמָא בְּאַרְבָּעָה 22

(47) ברייתא שם פח: ונקט חמישה והוא הדין לפחות וליותר. (48) היא אחד מן המומין הפוסלים בקרבן. (49) שכל אחד ואחד מהם בספק, שמא הוא הבעל-מום. (50) וכל זה כששינו מן הסדר, והפשיטו את עורותיהן לפני ששפכו את הדם על יסוד המזבח, שהרי הסדר הוא ש"אחר ששופכים דמו מפשיטין אותו". (51) שהרי בשעת זריקה לא היו הקרבנות ראויין לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם פסולים. (52) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראויין לאכילה בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק. (53) ואין מביאין חולין לעזרה (קדושין נז:), משום שנאמר (דברים יב, כא) "וזבחת מבקרך ומצאנך וכו' בשעריך" (רש"י שם). (54) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. (55) שהרי מן הדין כולם פטורים. (56) וראה למעלה פרק ב הלכה א ש"אין שוחטין את הפסח אלא למנוויו". (57) אף על פי שבדיעבד יצא.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר פסח הנשחט במחשבת שינוי השם והשוחט על בני חבורה, ואמר: הפסח ששחטתי שלא לשמו היה.

א. כְּכֹר נִתְבָּאֵר בְּהִלְכּוֹת פֶּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין²⁷, שֶׁהַפֶּסַח
אִינוּ נִשְׁחָטִי אֱלָא לְשֵׁם פֶּסַח וּלְשֵׁם בְּעָלִיו⁴¹; וְאִם
שְׁחָטוּ בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנֵי הַשֵּׁם⁵ - פֶּסוּל⁶. הַשּׁוֹחֲטִי אֶת
הַפֶּסַח עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, וְאָמַר לָהֶם לְאַחַר זְמַן⁸: אוֹתוֹ
הַפֶּסַח שֶׁשְׁחָטְתִּי עֲלֵיכֶם - שְׁלֹא לְשֵׁמוֹ שֶׁשְׁחָטְתִּיו, אִם
הָיָה נֶאֱמָן לָהֶן - סוֹמְכִין עַל דְּבָרֵינוּ⁹, וְאִם לֹא -
שׁוֹרֵף הַדִּין¹⁰ שְׁאִינוּ נֶאֱמָן. וְהַרְצָה לְהַחֲמִיר עַל
עֲצָמוֹ¹¹ - הֲרִי זֶה מְשַׁבַּח, וְיִבְיֵא פֶסַח שְׁנִי¹².

(2) פט"ו הלכות א, ג, יא. (3) וכמו כן קבלת הדם והולכתו וזריקתו, ראה שם. (4) שנאמר (דברים טז, א) "שמור את חודש האביב ועשית פסח" - שיהיו כל עשיותיו לשם פסח, הרי שינוי קודש (=שעשאו לשם קרבן אחר). ועוד נאמר (שמות יב, כז) "ואמרתם זבח פסח הוא", שתהא זביחה לשם פסח, אם אינו ענין לשינוי קודש, תנהו ענין לשינוי בעלים (זבחים ז:). (5) שלא לשם פסח או שלא לשם בעליו, ראה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (6) משנה בזבחים ב. ופט"ו שם הלכות ג"א. (7) תוספתא תרומות פ"ב ופסחים פ"ג, בשינוי לשון קצת. ובמאירי לגיטין נד: (עמוד 224) הביא כלשון רבינו, מכאן עד סוף ההלכה, בשם ברייתא בפסחים. (8) בתוספתא שם ושם ליתא, אבל כן הוא במאירי שם בלשון הברייתא. והוא לדעת אב"י בגיטין שם שכל שבידו, נאמן. ואם אינו בידו, אינו נאמן. וכן כתב רבינו בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טו: "היה מקריב עמו זבחים ואמר לו נתפלגו - נאמן; וזבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפלגו - אם היה נאמן לו סומך על דבריו וכו'" [ומה שכתב בפ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ח: "היה עושה עמו בטהרות, ולאחר זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו, טהרות שעשיתי עמך נטמאו, הרי זה נאמן" - היינו אם הוא נאמן לו, וכמו שכתב כאן ובהלכות פסולי המוקדשין שם. ועיין בכסף-

1 עֶשֶׂר - יִשְׂרָף מִיד²⁷. נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אוֹ מֵתוֹ²⁸ אוֹ
2 מִשְׁכּוֹ אֶת יְדֵיהֶם²⁹, אֶפְלוּ נִטְמָאוּ אוֹ מֵתוֹ לְדָם זְרִיקָת
3 הַדָּם³⁰ - מִגִּיחִין אוֹתוֹ עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתּוֹ³¹ וְאַחֵר כֶּךָ
4 יִשְׂרָף. זֶה הַכֶּלֶל³²: כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ³³ - יִשְׂרָף
5 מִיד³⁴; בָּדָם אוֹ בַּבְּעָלִים³⁵ - תַּעֲבֹר צוּרְתּוֹ וְאַחֵר כֶּךָ
6 יִשְׂרָף. לְפִיכָּךְ, אִם שָׁחֲטוּ אַחֵר שְׁנוּדָע שֶׁמִּשְׁכּוֹ
7 הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם אוֹ מֵתוֹ אוֹ נִטְמָאוּ וְנִדְחוּ לַפֶּסַח
8 שְׁנֵי - הָרִי זֶה יִשְׂרָף מִיד³⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים
9 שִׁישְׂרָף אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים? פֶּשֶׁנִּטְמָאוּ כָּל בְּנֵי
10 הַחֲבוּרָה; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ מִקְצָתָן - זָכוּ טְהוּרִים
11 בְּחֻלְקָם שֶׁל טְמָאִים³⁷. אִף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָאוּ מִקְצָתָן
12 אַחֵר שֶׁהִתְחִילוּ לֶאֱכֹל³⁸ - זָכוּ טְהוּרִים שְׁעָדִין לֹא
13 הִתְחִילוּ³⁹. אֲבָל אִם הִתְחִילוּ כֻּלָּן וְנִטְמָאוּ מִקְצָתָן -
14 לֹא זָכוּ טְהוּרִים בְּחֻלְקָן שֶׁל טְמָאִים; אֲלָא הַטְהוּרִים
15 אוֹכְלִין חֻלְקָם, וְחֻלְק הַטְמָאִים יִשְׂרָף⁴⁰. וְהוּא הָדִין
16 אִם מֵתוֹ מִקְצָתָן⁴¹. נִטְמָא שְׁלָם⁴² אוֹ רְבוּ⁴³ - שְׁוֹרְפִים
17 אוֹתוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה⁴⁴ בְּפָנֵי הַכֹּל, כְּדִי לְבִישֹׁן עַד
18 שִׁיחֲרֹו בּוֹ⁴⁵. וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מַעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה⁴⁶, כְּדִי
19 שְׁלֹא יִחֲשְׁדוּ אוֹתָן וְיֹאמְרוּ מַעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה גִּבְבוּ⁴⁷.
20 לְפִיכָּךְ, אִם יִשְׂרְפוּהוּ בְּקֶשׁ וּבִקְנִים⁴⁸ וְרָצוּ לִשְׂרָף
21 מִשְׁל עֶצְמָן - שְׁוֹרְפִין⁴⁹. נִטְמָא מַעוּטוֹ⁵⁰ וְכֵן הַנוֹתֵר⁵¹
22 - שְׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בַּחֲצֹרֹתֶיהֶן⁵² מַעֲצֵי עֶצְמָן⁵³, אֲבָל לֹא
23 מַעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, שְׁלֹא יִשְׁאָרוּ מֵהֶן אֲצֵלָם וְיִמְעָלוּ
24 בָּהֶן⁵⁴.

(26) משנה בפסחים פב. "הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד", ומפרש רבנו בפיה"מ "שיצא מן הבית שנאכל בו", וחזר בו רבינו כאן והעתיק "שיצא מירושלים", שהרי המדובר כשיצא ביום ארבעה-עשר, כמו שכתב רבינו: "שיצא וכו' שנטמא בארבעה עשר", וכן מוכח מזה שאמרו "ישרף מיד". ואילו בליל חמשה עשר, אסור לשרוף, שאין שורפין קדשים ביום-טוב (פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ה). ואם כן, על-כרחינו שיצא מירושלים, שאילו יציאה מחבורתו אינה אסורה אלא בליל חמשה עשר, כמו שנראה מדבריו להלן פ"ט הלכה א. ועיין שם הערה ג. ועיין 'תוספות יום טוב' ותפארת ישראל. (27) ואינו צריך עיבור צורה (ראה להלן), משום שהפסול הוא בגוף הבשר. (28) משנה שם, וכחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא. והמדובר כשנטמא או מתו לפני שחיטה, שלא נודע על זה אלא לאחר שחיטה, ראה להלן. (29) לפני שנשחט, שהרי לאחר שנשחט אינם יכולים למשוך את ידיהם, ראה למעלה פ"ב הלכה יד, אלא שלא נודע עד לאחר שנשחט, שמשכו ידיהם לפני השחיטה. וכל אלה כשלא נודע שנטמא, שמתו ושמשכו ידם על לאחר זריקה, וראה להלן. (30) שם פב: כרב יוסף לפי הלשון השניה, ואליבא דחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא, שאפילו לפני זריקה אין זה פסול הגוף אלא פסול בעלים. (31) מניח את הבשר עד שיסריח, או משאירו לילה אחד ונפסל בלינה. אחרת - אין לשרפו, משום ביון קדשים. (32) פסחים עג: (33) כגון שנטמא

הבשר. (34) ואין צריך להניח עד שתעובר צורתו, משום שהבשר נפסל ואין זה מבזה קדשים. (35) שנטמא הדם או נטמאו הבעלים. (36) שזה נחשב פסול בגוף הקרבן (כסף-משנה). ואף-על-פי שבפסחים עג: נראה מפורש, שאף אם לא נודע אלא לאחר שחיטה, ישרף מיד - סמך רבינו על דברי הירושלמי פסחים סוף פרק ו', שנראה משם, שאם לא נודע אלא אחר שחיטה - אין זה פסול הגוף (אור שמח). [ועיין בספר "הר המוריה" להלן פ"ב, מהלכות שגגות הלכה י]. (37) תוספתא פסחים פ"ז, וירושלמי שם סוף פרק ז. (38) כלומר, הטמאים התחילו לאכול (ירושלמי שם). (39) [כלומר, הטהורים עדיין לא התחילו. ובירושלמי שם מפורש, שכל-שכן אם התחילו הטהורים ולא התחילו הטמאים, שזכו הטהורים בחלקם של הטמאים. והמאירי שם פא: (עמ' 130) כתב "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול, לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו' וכן היא בתלמוד המערב". ונראה שיש לתקן דבריו: "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול [זכו בחלק הטמאים, אבל אם התחילו לאכול] - לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו'"]", שהכל תלוי באכילת הטהורים. וכן הוא ברמב"ם כ"י תימן להלן בסמוך: "אבל אם התחילו ונטמאו קצתן וכו'", ותיבת "כולן" חסרה. ולפי זה, הכל תלוי באכילת הטהורים כנ"ל. וכן מוכח מזה שרבינו השמיט ולא כתב למעלה דין התחילו הטהורים, אבל הלא בירושלמי שלפנינו מפורש להיפך כנ"ל, וראה עוד להלן]. (40) [שכיון שהתחילו כולן לאכול - נקבעה חבורתם (ראה להלן פ"ט הלכה א והערה ג, ולמעלה הערה כה, ובפ"ב הלכה טו הערה פז) וכיון שנטמאו מקצתם שאינם יכולים עוד להצטרף, נתפרדה החבילה, והרי הם מעתה כשתי חבורות, ואסור לטהורים לאכול מחלקם של הטמאים, לפי ש"אינו אוכל אלא בחבורה אחת" (להלן פ"ט הלכה א), אבל אם לא התחילו כולם לאכול, זכו הטהורים בחלקם של טמאים, שהם קובעים חבורתם במקומם. וכן נראה קצת בירושלמי שם שסמכו לדין הנ"ל ענין של שתי חבורות]. (41) תוספתא שם: "בני חבורה שמתו מקצתן או נטמאו מקצתן, השאר אוכלין ואין חוששין". (42) פירוש, כל הקרבן. (43) רוב הקרבן, ויש כאן פשיעת בעלים, לפיכך שורפין אותו לפני הבירה. (44) משנה בפסחים פא: וכל המקדש כולו נקרא בירה (רש"י שם), ויש שם הרבה אנשים. (45) גמרא שם: "מאי טעמא, א"ר יוסי בר חנינא כדי לביישן", "כדי שישמרו להבא ולא יבואו לידי טומאה" (פירוש המשניות שם). (46) משנה שם. והם עצי הקדש, שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח, והתירו חכמים לעשות כן, כי כן הוא תנאי ב"ד מתחילה כשהקדישו את העצים, שישתמשו בהם גם לשם שריפת פסח שנטמא (תוס' שם ד"ה נטמא). (47) כרבא, ולא כרב יוסף שאמר "שלא לבייש את מי שאין לו [עצים]" (שם פב). ופירושו של דבר: אם נצריכהו לשרוף במקדש בעצים שלו, - כשישארו לו עצים ויקחם לביתו, יחשדו בו הרואים שמעצי המערכה גנב. (48) שאין בהם חשד, שהרי "אינם ראויים למערכה, כדתנן בתמיד (כט). באלו היו רגילים במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן" (רבינו חננאל שם). ויש שכתבו שהם פסולים למערכה (מאירי, וכן נראה מלשון הגמרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אנינות, שמשעת שחיטת הפסח כיום-טוב הוא חשוב, שאומר בו הלל, לפיכך לא חלה עליו אנינות (רבינו חננאל שם), וכל זה הוא שם בגמרא על דברי הברייתא. (64) להלן פ"ו הלכה ט. (65) ודין זה הוא גם למ"ד בעלי חיים נדחים, שמכיון שמת קודם חצות לא נקבע כלל לקרבן פסח, ולדברי הכל אינו נדחה, ואפשר להקריבו בפסח שני, ראה שם בגמרא בתירוץ רבה.

- ו. מי שֶאֱכַד פֶּסַחוֹ וּמִצָּאוֹ אַחֵר שֶהִפְרִישׁ פֶּסַח אַחֵר
וְהָרִי שִׁנְיָהּ עוֹמְדִין - יִקְרִיב אִי זֶה מֵהֵן שִׁנְיָהּ
לְשֵׁם פֶּסַח⁶⁶, וְהַשְּׁנִי יִקְרֵב שְׁלָמִים⁶⁷. מִצָּאוֹ אַחֵר
שֶׁשָּׁחַט פֶּסַחוֹ - הָרִי זֶה יִקְרֵב שְׁלָמִים⁶⁸. וְכֵן אִם
הָמִיר בָּזָה הַנִּמְצָא⁶⁹ אַחֵר שֶׁחִטָּהּ - הָרִי תְּמוּרָה זֹו
תִּקְרֵב שְׁלָמִים⁷⁰. אֲבָל אִם מִצָּאוֹ קֹדֶם שֶׁחִטָּהּ זֶה
שֶׁהִפְרִישׁ, הוֹאִיל וְזֶה הַנִּמְצָא רָאוּי לְהִקְרִיבוֹ פֶּסַח
וְרָאוּי לְהִקְרִיבוֹ שְׁלָמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷¹, אִם הָמִיר
בָּזָה הַנִּמְצָא, בֵּין קֹדֶם שֶׁחִטָּהּ הַמִּפְרָשׁ תַּחְתּוֹ בֵּין
אַחֵר שֶׁחִטָּהּ - אֵין תְּמוּרָתוֹ קִרְבָּה, אֲלָא תִרְעָה עַד
שֶׁיִּפְּלֵ בָּהּ מוֹם, וְיִבְיֵא בְּדַמְיָהּ שְׁלָמִים⁷².

(66) כדברי חכמים בברייתא יומא (סד.). (67) כדברי ר' ליעזר בירושלמי פסחים פ"ט ה"ו, ומה ששינונו במשנה פסחים צו: "הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח, ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים", אינו אלא למאן-דאמר "בעלי חיים נדחים", אבל לפי מה שפסק רבינו, ש"בעלי חיים אינם נדחים" (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג), - השני עצמו קרב שלמים (כסף-משנה, ועיין ראב"ד). וראה למעלה הלכה ח והערה נט. (68) שם במשנה פסחים צו: "נמצא אחר שחיטת הפסח, קרב שלמים". שכיון שנמצא לאחר שחיטה - לא קבעתו שעת השחיטה בשם פסח ואינו דחוי. (69) שאמר: זו תמורת זו, שדין הוא שהתמורה אף היא קודש. (70) שם במשנה, "אחר שחיטת הפסח, קרב שלמים וכן תמורתו". (71) בהתחלת הלכה זו. (72) אף-על-פי שסובר רבינו "אין בעלי חיים נדחים" - כיון שאין לשני קדושה אחת בלבד אלא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים, אין בו כח להתפיס לתמורתו להיקרב בעצמו, אלא ירעה עד שיסתאב (כסף-משנה, עיין שם).

- ז. פֶּסַח שֶׁעֲבָרָה שְׁנָתוֹ⁷³ וְשְׁלָמִים הִבָּאִים מִחֻמַּת
הַפֶּסַח⁷⁴ - הָרִי הֵם שְׁלָמִים לְכָל דִּבְרָר⁷⁵: טְעוּנִין
סְמִיכָה⁷⁶ וְנִסְכִּים⁷⁷ וְתִנּוּפֹת חֲזָה וְשׁוֹק⁷⁸, מֵה שֶׁאֵין בּוֹ
בְּפֶסַח⁷⁹.

(73) כלומר, הופרש בתוך שנתו, ולפני שהגיע זמן ההקרבה מלאה לו שנה, וראה למעלה פ"א הלכה א, שאין שוחטין אלא בן שנה. וראה להלן. (74) כגון תמורת הפסח או פסח שאבד שנתכפרו בעליו באחר, או חגיגת ארבעה עשר (רש"י פסחים צו:). (75) פסחים שם. ואין זה דומה להפריש פסח בן שתי שנים שירעה עד שיפול בו מום (למעלה הלכה ד) - ששם דחהו בידים, אבל כאן שהפרישו בתוך שנתו ומלאה לו שנה, אינו דחוי בידים, אלא נדחה ממילא, ועיין שם

בפסחים שם "דאייתי קני וחירותא דלא חזי למערכה", ועיין רש"י שם. (49) שם בגמרא: "מאי בינייהו (בין טעמו של רב יוסף לבין טעמו של רבא)? איכא בינייהו דאייתי קני וחירותא (שהביא קנים וענפי דקל) דלא חזי למערכה". לטעם של "חשד" - מותר, שאין חשד. ולטעם "שלא לבייש את מי שאין לו" - אסור, שהרי גם בקש ובקנים יש בושה למי שאין לו, ורבינו פסק כרבא שהטעם הוא משום "חשד". משום כך מותר לשרוף בקש וקנים של עצמן. (50) של הקרבן, ואין כאן פשיעה כל-כך (מאירי). (51) מן הקרבן. (52) כיון שלא פשעו, אין לביישן לשרוף בבירה בפני קהל רב. (53) שבחצרותיהן אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי המערכה. וגם זה במשנה שם. (54) שם פב. "דילמא פיישן מינייהו, ואתי בהו לידי תקלה".

- ד. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפֶסַחוֹ אוֹ זָכַר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים⁵⁵ -
יִרְעָה עַד שֶׁיִּפְּלֵ בּוֹ מוֹם, וְיִמְכַר וְיִבְיֵא בְּדַמּוֹ פֶּסַח.
וְאִם לֹא נִפְּל בּוֹ מוֹם עַד שֶׁהִקְרִיב פֶּסַחוֹ - יִבְיֵא
בְּדַמּוֹ שְׁלָמִים⁵⁶.

(55) והרי "אין שוחטין אלא מן הכבשים ומן העזים בלבד, זכר בן שנה" (למעלה פ"א הלכה א). (56) משנה בפסחים צו: "המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים", ובתוס' ד"ה המפריש, וז"ל: אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים, היינו בשנשתיירה אחר הפסח, אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח, וכן מפורש בברייתא תמורה יט. וראה בלח"מ כאן שמקשה על רבינו שפסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג, ובפס"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד שאין בעלי חיים נדחים (היינו, שאין אומרים שבהמה שנדחתה בחיים לקרבן שהיא לא ראויה לו, שתידחה גם לקרבן שהיא כן ראויה לו. לדוגמא, בהמת נקבה שהופרשה לפסח, שהיא לא ראויה לזה, אין אומרים שמשום כך לא יקריבו אותה קרבן שלמים שהיא ראויה לזה) ה' לו לפסוק כאן לענין נקבה שהפרישה לפסח שהיא עצמה תיקרב שלמים, ולמה פוסק שיביא בדמיו שלמים. וראה מה שתיירץ שם, ובתוספות יו"ט פסחים פ"ט מ"ז בביאור דברי הרמב"ם.

- ה. הַפְּרִישׁ⁵⁷ פֶּסַחוֹ וְיָמָת⁵⁸ - לֹא יִבְיֵאנוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו
לְשֵׁם הַפֶּסַח⁵⁹, אֲלָא לְשֵׁם שְׁלָמִים⁶⁰. וְאִם הָיָה מִמֶּנָּה
עִם אָבִיו עָלְיוֹ - יִבְיֵאנוּ לְשֵׁם פֶּסַח⁶¹. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים⁶²? כְּשִׁמָּת אָבִיו אַחֵר חֲצוֹת אֲרֻבָּה עֶשְׂרִי⁶³;
אֲבָל קֹדֶם חֲצוֹת - הָרִי זֶה נִדְּחָה לְפֶסַח שְׁנִי, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא אוֹגֵן, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאֶר⁶⁴, וְיִבְיֵא פֶסַחוֹ זֶה בְּשָׁנִים⁶⁵.

(57) משנה בפסחים צא. (58) ואין עליו מנויים אחרים זולתו. (59) שהרי אין לו מנויים. וראה למעלה פ"א הלכה ה. (60) שכל מותר הפסח קרב שלמים, ראה להלן הלכות ר"ז. ואין להקריבו אחר תמיד של בין הערבים, משום "עליה השלם כל הקרבנות". ראה פרק א מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג (מאירי שם). (61) שהרי יש לקרבן עדיין בעלים, ואין זה פסח שמתו בעליו (ברייתא שם). (62) שיביאנו לשם פסח, אם הוא ממונה עליו. (63) ולא חלה עליו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל בכור בעל מום אינו נפדה (פ"ג מהלכות תמורה הלכה ב.). (92) שמותר הפסח מקריבו שלמים, ואם לא קרב פסחו - מקריבו פסח.

ט. המפריש⁹³ פסחו עד שלא נתגיר⁹⁴ ונתגיר, עד שלא נשתחרר⁹⁵ ונשתחרר, עד שלא הביא שתי שעירות והביא⁹⁶ - הרי זה מקריבו לשם פסחו⁹⁷; שאין בעלי חיים נדחין⁹⁸, כמו שפארנו בפסולי המקדשין⁹⁹.

(93) לפי ירושלמי פסחים פ"ל הלכה ב, ראה להלן. (94) שאז אינו ראוי לפסח, ראה להלן פ"ט הלכה ז. (95) כלומר, חצי עבד כנעני וחצי בן חורין, שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה כולו בן חורין (למעלה פ"ב הלכה י"ג), ובהגהות "טוב ירושלים" על הירושלמי שם נדחק בזה. (96) קטן שהפריש פסח כדי להקריבו לאחר שיגדיל והגדיל. והמדובר כשהיה בן שתים עשרה שנה ויום אחד, שהוא "מופלא סמוך לאיש" שנדרו נדר והקדשו הקדש (ראה בכסף-משנה למעלה פ"ב הלכה ד.). (97) אע"פ שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגייר, הוא כאדם אחר, יכול להקריב את הפסח הזה, משום שבעלי חיים אינם נדחים, וראוי עכשיו הפסח להקריבה. ואילו היה דבר זה לאחר שחיטה היה הקרבן נדחה, אבל אם הקריבו עליו כשהיה קטן, ושוב גדל - יצא בקרבן שהקריבו עליו בקטנותו (לקמן פ"ה הלכה ז.). (98) בירושלמי פסחים פ"ח ה"ב: "א"ר יוחנן, הפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר; עד שלא נשתחרר ונשתחרר; עד שלא הביא ב' שעירות והביא ב' שעירות, צריך להמנות על פסח אחר", וסובר רבינו שזה אינו אלא למאן-דאמר בעלי חיים נדחים, ור' יוחנן לשיטתו שסבר כן ביומא סד (אור שמח). אבל לדעת רבינו שאין בעלי חיים נדחין, הרי זה מקריבו לשם פסח (כסף-משנה). (99) פ"ג הלכה כג.

י. המפריש מעות לפסחו והותירו¹⁰⁰ - יביא המותר שלמים¹⁰¹. הממנה אחרים¹⁰² על פסחו ועל חגיגתו¹⁰³ - הרי המעות שניקח מהן בחלקם חלין¹⁰⁴. אף על פי שזה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו, ולקח ממנו המעות ומנחו על פסחו¹⁰⁵ - הרי המעות חלין; שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואת חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגיגתן¹⁰⁶.

(100) הפריש סכום כסף כדי לקנות שה או כבש לקרבן פסח, והשיג שה או כבש בפחות מן הסכום שהפריש. (101) פסחים ע: "אמר רב נחמן וכו' מניין למותר הפסח שקרב שלמים, שנאמר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר, וכי פסח מן הבקר בא, והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים? אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר (שהוא שלמים). (102) פסחים פט: בברייתא. שהפרישו מעות לשם קניית פסח או חגיגה, והלך הוא ומינה אותם על שלו, והם נתנו

בלחם-משנה. (76) שצריך לסמוך ידיו על ראש הקרבן כשהוא חי. (77) שיביא יין עם הקרבן. (78) "מפריש החזה ושוק הימין ונותן האימורין עם החזה ושוק על ידי הבעלים, וכנה מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח" (פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו.). (79) ראה בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, שאין הפסח טעון סמיכה, ובפ"ב שם הלכה ג שאינו טעון נסכים, ובפ"ט שם הלכה כה, שאינו טעון תנופת חזה ושוק.

ח. פסח שנתערב בשלמים - יקריבו כולן שלמים⁸⁰. נתערב⁸¹ בזבחים אחרים⁸² - ירעו עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה⁸³ ובדמי היפה שבהן שלמים⁸⁴, ויפסיד המותר מביתו⁸⁵, כמו שפארנו בפסולי המקדשין⁸⁶. נתערב⁸⁷ בכבדות - ירעו הכל עד שיפיל בהן מום⁸⁸, ויאקלו בכבד בעל מום⁸⁹; ויביא בהמה שהיא יפה כיפה שפתי ערובות⁹⁰ ויאמר: כל מקום שהוא הפסח - קדשתו תחול על זו⁹¹. ויקריבה שלמים, אם קרב פסחו⁹².

(80) "זה פשוט על-פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים (כסף-משנה). ומה שאמרו בתוספתא פסחים פ"ט, וזבחים פ"ח: "שלמים שנתערבו עם שלמים הבאים מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו", אין זה אלא לדעת האומרים שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה (פסחים פט.), ואם יקריבם לשלמים נמצא מביא שלמים, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, לבית הפסול. אבל מדברי רבינו שהשמיט דברי הגמרא הנ"ל, ולא הביא שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה - נראה שסובר שדינו כשלמים ונאכל לשני ימים ולילה אחד (ראה בצ"ח לפסחים ע:). ולפיכך פסק שיקריבו כולם שלמים. וראה בשער המלך פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יח וב"ה המוריה וב"אור שמח" כאן. וכתב המאירי (פסחים צח.): "ויקריבו כולן שלמים לאחר זמן הפסח ולא בזמן הפסח, מפני שהשלמים טעונין סמיכה, ופסח אינו טעון סמיכה. ואם סומך בה, עובר עבודה בקדשים". (81) משנה בפסחים צח. (82) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואינם שווים לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים. (83) פירוש, כשאין דמי הבהמות שוים, יביא עולה בסכום כסף שהיה שוה הקרבן היפה, שמה העולה היתה היותר חשובה, וכמו כן האשם יביא בדמי היפה, שמה הוא היה השוה יותר. (84) זהו בשביל הפסח שקרב עתה לשם שלמים, שמותר הפסח קרב שלמים, שמה הוא החשוב ביותר. (85) כגון שהיה אחד מהם שוה דינר אחד, השני שנים והשלישי שלשה, בסך-הכל ששה דינרים, והוא צריך לקנות כל אחד מהם בשלשה, בסך-הכל תשעה, ונמצא מפסיד שלשה דינרים. (86) פרק ו הלכה ה. (87) פסחים צח: לדעת רבנן החולקים על ר' שמעון. (88) "ולמה לא יקריבו? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והכבד לשני ימים, ואינו נאכל אלא לכהנים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול ואין ממעטים באכילתם" (פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב). (89) ראה פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. (90) שמה הפסח היה היפה שבהם. (91) שהפסח שנפל בו מום, יש לו פדיון.

שאינם יכולים לאכול את הפסח בליל חמשה עשר בניסן, שאין שוחטים עליהם, שאילו הנוגע בנבילה ושרץ הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול (להלן פ"ו ה"א). וההבדל ביניהם לענין כרת, ראה להלן ה"ב-ד. (5) שנאמר (במדבר שם) "איש איש כי יהיה וגו' בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". (6) משנה, שם. ונלמד מן הכתוב (שם) "איש איש כי יהיה טמא", "איש איש, ריבה אנוסים ושוגגים" ("ירושלמי" פ"ט ה"א). (7) חודש אייר. (8) כמו שנאמר (במדבר שם) "איש איש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו". (9) בכת"י תימן ובדפוס רומי: "בפני עצמה". וכרבי, שם צג, א. ראה להלן. (10) משנה, שם צה, א. שכל שנאמר בו "במועדו" דוחה את השבת (פסחים טו). ופסח שני נאמר בו (במדבר שם, יג) "כי קרבן ה' לא הקריב במועדו". ולדעת רבי, שהיא מצוה בפני עצמה, הכוונה לפסח שני (שם צג). וראה רש"י שם צה: ד"ה דוחה. (11) על פסח שני, כרבי (שם צג). הסובר ש"וחדל לעשות הפסח ונכרתה", היינו שלא עשה פסח ראשון, ו"כי קרבן ה' לא הקריב במועדו", היינו שלא עשה פסח שני שחייב כרת בשניהם. ואילו לרבי נתן, שאמר "פסח שני תשלומין לראשון" - אין חייבין כרת על השני, ו"לא הקריב במועדו" היינו ראשון (שם צג:).

- ב. פיצד¹² מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון, אם הזיד ולא הקריב בשני - חיב כרת¹³; ואם שגג או נאנס אף בשני - פטור¹⁴. הזיד ולא הקריב בראשון - הרי זה מקריב בשני¹⁵; ואם לא הקריב בשני, אף על פי ששגג - הרי זה חיב כרת¹⁶, שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו והיה מזיד. אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון, אף על פי שהזיד בשני - אינו חיב כרת, שפסח נפטור בפסח ראשון מן הכרת¹⁷.

(12) חיוב הכרת בשני. (13) שם צג, ב: "שגג בראשון והזיד בשני, לרבי חייב". (14) שם: "שגג בזה ובזה, דברי הכל פטור". (15) שם בגמרא, שגם מזיד בכלל. וב"ירושלמי" (פ"ט ה"א) אמרו: "מזיד מניין (= שמביא פסח שני), אמר רבי זעירה, "והאיש" לרבות את המזיד". (16) שם צג, ב: "הזיד בראשון ושגג בשני, לרבי ולרבי נתן חייב". וראה למעלה פ"א ה"ב ובמה שכתבנו שם. (17) במשנה, שם: "אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה, שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת". וכתב רבינו בפירוש המשניות, שם: "שטמא ושהיה בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשו את השני אף במזיד, אינו חייב כרת, שכבר נפטור מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת, ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת, ואם שגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת, כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת". וראה בהשגת הראב"ד. ואף-על-פי שבגמרא שם הקשו: "ואלו חייבין בהכרת וכו' אילמאי אשוגג ונאנס, שוגג ונאנס בני כרת נינהו?" ולא פירשו כדברי רבינו הנ"ל, - היינו, משום שרצו ליישב המשנה גם לדעת רבי נתן, שאין

לו את המעות כל אחד לפי חלקו. (103) חגיגת ארבעה עשר, שאף היא באה לכל המנויים (רש"י). [והמאירי שם כתב: "שלא היתה נאכלת אלא למנויים". אבל זה אינו אלא לכן תימא (פסחים ע), אבל לדעת חכמים אין דינה כפסח, ראה להלן פרק י הלכה יב, ובפ"ח מהלכות חמץ ומצה ולחם-משנה שם, ובצל"ח פסחים ע.]. (104) שקדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (105) כלומר, אין חילול אלא כשהקדש נתפס על דבר של חולין, אבל אם שניהם הקדש אין מתחלל הקדש על הקדש, וכאן הרי הוקדש הפסח והוקדשו המעות. (106) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו. ולא רק לצרכי הפסח, כמו עצים לצלייתו ומצה ומרור, אלא אפילו לקנות בגד לעצמו. וכרבי בפסחים צ. וכמאן דמיקל בפלוגתא דרבה ורבי זירא. ולמדו כן גם מהפסוק "אם ימעט הבית מהיות משה" - "החיה עצמך מן השעה", כלומר: קנה לעצמך כל צרכיך. וראה משנה-למלך.

1. יא. עצים של צליית הפסח - בפסח. וכן מצה ומרור, הואיל והן מכשירי הפסח - הרי הם בפסח.
2. ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנה אותו עמו כדי למנותו עמו במצה ומרור או להיות לו חלק בעצים שצולה בהן - הרי המעות חליין¹⁰⁷.

(107) המדובר כאן כשקיבל המעות שהפריש חברו לפסח - עבור עצים או עבור מצה ומרור (משנה-למלך). והשמיענו בזה, שלא רק אם מקבל המעות עבור הפסח, המעות חולין, אלא אף אם מקבל המעות עבור עצים או עבור מצה ומרור - המעות מתחללים, שהמצה ומרור והעצים לצלייה הם כפסח עצמו. ודבר זה לא נזכר בגמרא, ולמדו מתוך מה שאמרו בסוגיא שם אליבא דמאן דמיקל (שרבינו פוסק כמותו, ראה למעלה), שהמחלוקת של רבי וחכמים אינה אלא לקנות במעות חלוק וטלית שאינם צרכי הפסח, אבל בעצים ומצה ומרור, אפילו חכמים מודים שמותר לקנות - הרי שהם כפסח עצמו (משנה-למלך). וצריך לומר שגם זה משום על-מנת כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהם, כנ"ל.

פרק חמישי

(1) יבאר קרבן פסח-שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת, ואם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח.

- א. מי שהיה² טמא³ בשעת שחיטת הפסח, שאין שוחטין עליו⁴, או שהיה בדרך רחוקה⁵, או נאנס באנס אחר, או ששגג⁶ ולא הקריב בראשון - הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחודש השני⁷ בין הערבים⁸. ושחיטת פסח זה מצות עשה בפני עצמה⁹, ודוחה את השבת¹⁰; שאין השני תשלומין לראשון, אלא רגל בפני עצמו. לפיכך חייבין עליו כרת¹¹.

(2) משנה, פסחים צב, ב. (3) שנאמר (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". (4) כלומר: זבים וזבות נדות וילדות ובוועלי נדות,

הוצרך פסוק מיוחד למילת וזכריו שמעכבתו מאכילת הפסח, והלא כבר עכבוהו בשעת ההקרבה, הרי שאף בדיעבד פסול ('אור שמח'). (30) כן הוא בתוספתא פסחים פ"ח: "מי שהיו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו מלאכול". וכן במכילתא דרשב"י (שמות יב, מד) "ומלתה אותו אז יאכל בו, זה רבו, שאם היו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו לאכול פסח". וראה להלן שכשם שמעכבין מלאכול, כן מעכבין מלעשות. (31) ראה יבמות מו, ב: "ורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן, סברא הוא, דא"כ במה נכנסו תחת כנפי השכינה". ומכיון שהטבילה בשפחות כמילה בעבדים - כשם שמילה בעבדים מעכבת גם לאכילתו (להלן פ"ט ה"ט) וגם לעשייתו, כמבואר כאן, כמו כן טבילה בשפחות.

חיוב כרת בפסח שני, אבל לפי ההלכה שיש חיוב כרת בפסח שני, וכדעת רבי, המשנה מתפרשת היטב כנ"ל (לחם-משנה). וראה להלן ה"ט ובהערה.

1 ג. וּמִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה וְשָׁחַט וְזָרְקוּ עָלָיו¹⁸ אֶת
2 הָדָם, אָף עַל פִּי שָׂבָא לְעֵרֶב - לֹא הִרְצָה, וְחֵיב
3 בַּפֶּסַח שְׁנִי¹⁹.

(18) שלוחיו. (19) פסחים צב, ב. כדעת רב ששת, שזה שהוא בדרך רחוקה נדחה הוא מן הפסח כמו טמא, ולפיכך אם שחטו וזרקו עליו - לא הורצה (ויתכן, כי מי שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו שהרי הוא אנוס ואינו בדרך רחוקה (להלן ה"ט) - אם שחטו עליו, הורצה, וראה להלן ה"ז והערה לז).

4 ד. טָמֵא שֶׁיָּכֹול לְטַהֵר בַּפֶּסַח רֵאשׁוֹן²⁰ שְׁלֹא טָבַל
5 אֶלָּא יָשָׁב בְּטִמְאָתוֹ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרְבָּן, וְכֵן עָרַל²¹
6 שְׁלֹא מֵל עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרְבָּן - הֲרִי זֶה מְזִיד
7 בְּרֵאשׁוֹן²². לְפִיכָךְ, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי אִפְלוּ
8 בְּשִׁגְגָה - חֵיב כָּרֶת²³.

(20) כגון הנוגע בנבילה ושרץ וכיוצא בהן, שהם טובלים ושוחטים עליהם אחר טבילתם (להלן פ"ו ה"ב). וראה למעלה ה"א והערה ג. (21) ישראל, אבל גוי שנתגייר ומל וטבל בערב הפסח - אין שוחטין עליו, ראה להלן פ"ו ה"ז. (22) ברייתא, פסחים סט, ב: "יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלא היה בדרך רחוקה, ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מניין? תלמוד-לומר והאיש". (23) כדן הזיד בראשון, למעלה ה"ב.

9 ה. כִּשְׁם שֶׁמִּילַת עֲצָמוֹ מְעַכְבֵּתוֹ מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח²⁴, כֵּךְ
10 מִילַת בָּנָיו הַקֶּטְנִים²⁵ וּמִילַת כָּל עֲבָדָיו²⁶, בֵּין גְּדוֹלִים
11 בֵּין קֶטְנִים²⁷, מְעַכְבֵּת אוֹתוֹ; שְׁנֵאמַר: הַמּוֹל לוֹ כָּל
12 זָכָר וְאִזּוֹ יִקְרֶב לְעֲשׂוֹתוֹ²⁸. וְאִם שָׁחַט קֹדֶם שִׁמּוֹל
13 אוֹתָם - הַפֶּסַח פָּסוּל²⁹. וְכֵן טְבִילַת אֲמָהוּתָיו לְשֵׁם
14 עֲבָדוֹת מְעַכְבֵּתוֹ³⁰. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּפֵלָה, שֶׁהַטְּבִילָה
15 לְשִׁפְחוֹת כְּמִילָה לְעֲבָדִים³¹.

(24) שנאמר (שמות יב, מח): "וכל ערל לא יאכל בו". ובמכילתא (שם): "למה נאמר, לפי שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו, אבל ישראל ערל - שומע אני יהא כשר לאכול פסח, ת"ל וכל ערל לא יאכל בו". ואין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, ראה למעלה פ"ב ה"ג. (25) שחייב למול. אבל גדולים אינו חייב למול, שהרי הם חייבים למול עצמם (פ"א מהל' מילה ה"ב). ועי' בפירוש המשניות, שבת פ"ט מ"ו. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה ב אות ב. (26) הכנענים. (27) שחייב למול גם הקטנים וגם הגדולים. (28) במכילתא, שם: "המול לו כל זכר, מגיד שמילת זכרים מעכבתו וכו' מילת עבדים מניין, הרי אתה דן: נאמר כאן "אז", ונאמר להלן "אז" (ויכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו)", מה להלן מילת עבדים, אף כאן מילת עבדים". וראה ביבמות ע, ב. עא, א. (29) למד כן מדברי הגמרא ביבמות עא, א - שאלו, למה

16 ו. הַקֶּטָן - אֵין מִילַת עֲבָדָיו וּטְבִילַת שִׁפְחוֹתָיו
17 מְעַכְבֵּתוֹ מִלְהַמְנוֹת עַל הַפֶּסַח³²; שְׁנֵאמַר: וְכָל עֶבֶד
18 אִישׁ³³ - לְהוֹצִיא אֶת הַקֶּטָן³⁴.

(32) עם בני חבורה גדולים. ראה למעלה פ"ב ה"ד: "ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה". (33) וגו': "מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (34) מכילתא דרשב"י (שם): "יכול אף עבדי קטן יהו מעכבין אותו לאכול פסח, ת"ל עבד איש, עבדי איש מעכבין אותו לאכול פסח, ואין עבדי קטן מעכבין אותו לאכול פסח" (ובמכילתא דרבי ישמעאל, מפורש שעבדי קטן מעכבין אותו, ראה בכסף-משנה), וסובר רבנו דמ'גזירה שוה' של "אז-אז" למדים שגם להקריב את הפסח אין מעכבין אותו מילת עבדיו וטבילת אמהותיו של הקטן.

19 ז. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בֵּין פֶּסַח רֵאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנִי, וְכֵן קָטָן
20 שֶׁהִגְדִּיל בֵּין שְׁנֵי פֶסָחִים³⁵ - חֵיבִין לְעֲשׂוֹת פֶּסַח
21 שְׁנִי³⁶. וְאִם שָׁחַט עָלָיו³⁷ בְּרֵאשׁוֹן - פָּטוּר³⁸.

(35) בין פסח ראשון לפסח שני. (36) כרבי, בפסחים צג, א - שאין פסח שני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו, ראה למעלה ה"א. (37) כלומר, על הקטן (כסף-משנה). (38) אף כי בעת ששחטו עליו הראשון לא היה בר חיוב - פטור הוא לעשות פסח שני, מכיון ששוחטין עליו וממנים אותו על הפסח, שנאמר (שמות יב, ג) שה לבית אבות, מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' (פסחים פח). נפטר הוא בכך מלהקריב פסח שני (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (ואסמכתא לכך, מה שאמר רב נחמן (שם צב:) שמי שהיה בדרך רחוקה שפטור מקרבן פסח ושחטו וזרקו עליו, הורצה ופטור מפסח שני, משום ש"מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד תבוא עליו ברכה" (אלא שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת רב ששת, שמי שהיה בדרך רחוקה הרי הוא כטמא ונדחה, ראה למעלה ה"ג) - הרי שכל שהוא פטור רק משום ההתורה חסה עליו - אם עשה הורצה ופטור מפסח שני, והרי גם קטן אינו פטור מעונש אלא משום "דרחמנא הוא דחס עליה" (סנהדרין נה:) והרי הוא כמו שהיה בדרך רחוקה לדעת רב נחמן, שאם שחטו עליו הורצה ופטור מפסח שני (וראה למעלה ה"ג והערה יח). אבל יש להבין איך יצא ידי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ליכנס בשעת אכילה, והיינו ודאי בשעת התחלת זמן אכילה, כמו שכתבו ה'תוספות', שהרי הלכה כרבי עקיבא שהפסח נאכל כל היום מן התורה (להלן פ"ח ה"ט), ולמה לא נתנו לו מרחק של שלשה מיל? אלא על-כרחך שמדובר בתחילת זמן אכילה, ואם כן הוא-הדין ש"בשעת שחיטה" לעולא, היינו תחילת זמן שחיטה. ועוד שאם לדברי עולא – סוף זמן שחיטה, מה בינו לבין רב יהודה? ועי' 'תוספות' שם ד"ה רב יהודה. (46) אבל אם אינו יכול להגיע אלא בסוסים ובפרדים, הרי זו דרך רחוקה (שם צה.) (47) שם צד, א: "היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרנות המעכבות אותו, יכול לא יהא חייב, ת"ל (במדבר ט) ובדרך לא היה. הרי לא היה בדרך". וראה בסמוך. (48) ב'ירושלמי' פסחים פ"ט ה"ב: "ותניי תמן, היה נתון מן המודיעית ולפנים, ורגליו רעות, יכול יהא חייב ת"ל וחדל, יצא זה שלא חדל". וראה מה שנכתוב בהלכה זו בסמוך. (49) שתי הבריות הנ"ל שבבבלי ו'ירושלמי' נראות לכאורה כסותרות: הברייתא בבבלי מחייבת את זה שעמד לפניו מן המודיעים, ואינו יכול ליכנס מפני הגמלים, ואילו הברייתא ב'ירושלמי' פוטרת את זה שנתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות (ועי' ברש"י שם צד). וכדי ליישב, פירשן רבינו כדלהלן: הברייתא בבבלי מדברת באופן שהזיד בשני, והיא משמיעה לנו שבאופן זה אינו כדרך רחוקה שפטור אף אם הזיד בשני (ראה למעלה ה"ב), אלא דינו כאונס אחר (ראה למעלה שם). ואילו הברייתא ב'ירושלמי' מדברת באופן ששגג בשני, והשמיעה לנו שדינו כאונס אחר ופטור מן הכרת כששגג בשני, וראה בראב"ד וכסף-משנה. (50) משנה, פסחים צא, א: "מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהן". (51) שאין להביא את הפסח לשם, שהרי אסור להוציא את הפסח מירושלים, ואם יצא פסול (להלן פ"ח ה"ב). לכך אין שוחטין עליו רק אם הבטיחוהו לצאת מהמאסר, אבל אם היה חבוב בתוך חומת ירושלים אפילו לא הבטיחוהו לצאת - שוחטין עליו, שהרי אפשר להכניס את הפסח לשם ('ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ו: "בנתון חוץ לירושלים, אבל בנתון בתוך ירושלים אפילו לא הבטיחו כמי שהבטיחו"), ואפילו חבשוהו גויים שוחטין עליו בפני עצמו, שהרי אפשר להכניס לשם את הפסח (פסחים, שם). (52) בפני עצמו (לחם-משנה). וראה להלן בסמוך. (53) כדי לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון. אי נמי, כדתניא (כתובות לג:) אם יקום ויתהלך בחוץ וגו' מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו (רש"י שם) – אז שוחטין עליו בפני עצמו (בבלי פסחים שם, מימרא של רבי יוחנן). (54) בפני עצמו. פסחים, שם: "לא שנו אלא בית האסורים דעכו"ם (שכתוב בתהלים קמד, ח, אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר, 'ירושלמי' שם, ולא יקיימו הבטחתם להוציאו והפסח יבוא לידי פסול), אבל בית האסורים של ישראל שוחטין בפני עצמו, כיון דאבטחינהו – מפיך ליה, דכתיב (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב". (55) שמא יביאו את הפסח לידי פסול (משנה, שם). ויש להבין למה לא העתיק רבינו שעם אחרים מותר לשחוט עליו, כמפורש במשנה שם (לחם-משנה). (56) משנה, שם. (57) שמת לו מת אחר חצות היום ושכבר

חובתו בפסח שהקריבו עליו כשהיה קטן. וראה ב'מגן אברהם' סי' רסז ס"ק א, ד"ה וצ"ע).

ח. נשים שנדחו לשני, בין מפני האנס והשגגה בין מפני הטמאה ודרך רחוקה - הרי פסח שני להם רשות: רצו שוחטין, רצו אין שוחטין. לפיכך אין שוחטין עליהן בפני עצמן בשבת בפסח שני³⁹. אבל אם היתה האשה אחת מבני חבורה - מתיר⁴⁰. ואי⁴¹ היא דרך רחוקה? חמשה עשר מיל⁴² חוץ לחומת ירושלים⁴³.

אבל בחול שוחטין עליהן בפני עצמן אפילו בפסח שני, ראה למעלה פ"ח ה"ד, ובהערות שם. (40) כרבי יהודה (פסחים צא): שאמר: אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני עושין אותה טפילה לאחרים". וראה למעלה שם. (41) בכת"י תימן, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכן נראה בדפוס רומי. (42) משנה, פסחים צג, ב: "איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר וכו'" והלכה כרבי עקיבא (פירוש המשנה, שם). ואמר עולא (שם): "מן המודיעים לירושלים, חמשה עשר מילין". (43) (ולא תלו הדבר בקרבת מקום לעזרה, אלא לחומת ירושלים, שצריך שיהא ראוי להיות בשעת התחלת השחיטה (ראה להלן) במקום שראוי לאכילת הפסח). וכן מורה לשון הגמרא שם: "מן המודיעים לירושלים".

ט. מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש⁴⁴ חמשה עשר מיל או יתר - הרי זה דרך רחוקה. היה בינו ובין פחות מזה - אינו בדרך רחוקה, מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות⁴⁵ כשיהלך ברגליו בנחת⁴⁶. הלך ולא הגיע מפני שעבבוהו בהמות ברחקם⁴⁷, או שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן⁴⁸ - הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה⁴⁹. מי שהיה חבוס⁵⁰ חוץ לחומת ירושלים⁵¹ והבטיחוהו לצאת לערב - שוחטין עליו⁵², וכשיצא לערב - יאכל. במה דברים אמורים? כשהיה חבוס ביד ישראל⁵³; אבל אם היה חבוס ביד עובדי כוכבים - אין שוחטין עליו⁵⁴ עד שיצא⁵⁵. ואם שחטו עליו ויצא - הרי זה אוכל; ואם לא יצא - פטור מלעשות פסח שני, שהרי נשחט עליו⁵⁶. והאונן⁵⁷ והחולה והזקן שהם יכולים לאכל⁵⁸ ששחטו עליהן⁵⁹, ואחר שזרק הדם נטמאו בַּמַּת והרי אינן יכולין לאכל - הרי אלו פטורין מלעשות פסח שני⁶⁰.

(44) כן משמע בגמרא שם, שמה שאמרו חמשה עשר מילין, הוא משעת הנץ החמה ולא מעלות השחר. (45) כן מפרש רבינו, מה שאמר עולא (שם צג): "כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה", דהיינו בשעת התחלת זמן השחיטה. (וכן נראה שם בסוגיא, מדברי רבי יהודה שאמר: "כל שאין יכול

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 לְאָכַל קֶדְשִׁים לְעֶרְבֵי¹⁰ - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו¹¹, אֶלָּא
11 נִדְחָה לְפָסַח שְׁנִי. שְׁנָאֲמַר: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ
12 טְמֵאִים לִנְפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם
13 הַהוּא. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדְרִי, שֶׁשְּׂבִיעִי שָׁלָהֵן הִיָּה¹²,
14 וְעַל זֶה שָׁאֲלוּ¹³ אִם יִשְׁחַט עֲלֵיהֶן וְהֵם יֵאָכְלוּ לְעֶרְבֵי,
15 וַיִּפְרֹשׁ לָהֶן שְׁאִין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן¹⁴. בְּמָה דְּבָרִים
16 אֲמֹרִים? בְּשִׁנְטָמָא בְּטִמְאוֹת מִן הַמֶּת שֶׁהִנְזִיר מְגַלַּח
17 עֲלֵיהֶן¹⁵; אָבָל אִם הִיָּה טְמֵא בְּשָׂאֵר טְמֵאוֹת מִן הַמֶּת
18 שְׁאִין הִנְזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן - שׁוֹחֲטִין עָלָיו בְּשִׁבְעִי
19 שְׁלוֹ אַחֵר שְׁיִטְבֵּל וַיְהִי עָלָיו, וּכְשִׁיעָרִיב שְׁמִשׁוֹ אוֹכֵל
20 פֶּסַחֵו.

8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים". (9) טבל במקוה והוזה עליו מי חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחתאו ביום השביעי וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטהר בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח". (13) למשה רבינו. (14) אף על פי שכבר טבלו והוזה עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם? (ראה בתוספות פסחים צ: דיבור המתחיל שחל). ודעת הראב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזזה וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר. [ויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים סז). "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה והזזה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר לעשות בטהרה מחזרים לעשות בטהרה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכות יד-טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות, ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים בטומאה (ראה בזבחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחר טבילה והזזה וגם אז אין שוחטין על היחיד]. (15) שנאמר (במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזיר וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו מן הטומאות הנזיר מגלח.

21 ג. זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רֵאיוֹת¹⁶, וְסִפֵּר שְׂבָעָה יָמִים¹⁷
22 וְטָבַל בְּשִׁבְעִי¹⁸ - שׁוֹחֲטִין עָלָיו וְהוּא אוֹכֵל לְעֶרְבֵי.
23 וְאִם רָאָה זֹכֵר¹⁹ אַחֵר שֶׁנִּזְקַק הָדֵם - הֲרִי זֶה פְּטוּר
24 מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁰. וְכֵן שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּגִנְגַּד יוֹם²¹ -
25 טּוֹבֵלֶת בַּיּוֹם הַשְּׁמוּרִי²², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּבִיאוֹת
26 אֲסוּרוֹת, וְשׁוֹחֲטִין עֲלֵיהָ²³ וְהִיא אוֹכֵלֶת לְעֶרְבֵי. וְאִם

נתחייב בקרבן פסח, אבל אם מת לו מת קודם חצות - אין שוחטין עליו, אלא ידחה לפסח השני, ראה להלן פ"ו ה"ט. (58) כזית, שוחטין עליהם עם אחרים ולא בפני עצמן (משנה שם, ולמעלה פ"ב ה"ג-ד) "הואיל ואכילתם מעוטה, שמה ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פסול" (למעלה שם ה"ד). ובכת"י תימן: "וכן האונן והחולה והזקן שאינן יכולין לאכול", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו שאינן יכולין לאכול הרבה. (59) בפני עצמן. (60) משנה, שם: "על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמה יביאו את הפסח לידי פסול, לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני". וכתב רבינו בפירוש המשנה, שם: "וכאשר הודיענו שהם ראויים, אמר לפיכך אם אירע בהם פסול, ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואעפ"י שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאוכלו בלילה, פטורים הם מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח".

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ו

פרק שְׂעִי

1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת.

1 א. אִי זֶהוּ טְמֵא שֶׁנִּדְחָה לְפָסַח שְׁנִי? כָּל מִי שְׁאִינוֹ
2 יָכֹול לְאָכַל אֶת הַפֶּסַח בְּלִילִי חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן
3 מִפְּנֵי טְמֵאוֹתוֹ, כְּגֹון יָבִים² וְזָבוֹת³, נְדוּת וַיּוֹלְדוֹת⁴
4 וּבִעֲלֵי נְדוּת⁵. אָבָל הַנוֹגֵעַ בְּנִבְלָה וְשֶׁרֶץ וְכִיּוּצָא בְּהֵן
5 בַּיּוֹם אֲרֵבָעָה עָשָׂר⁶ - הֲרִי זֶה טּוֹבֵל, וְשׁוֹחֲטִין עָלָיו
6 אַחֵר שְׁיִטְבֵּל⁷, וְלְעֶרְבֵי כְּשִׁיעָרִיב שְׁמִשׁוֹ אוֹכֵל אֶת
7 הַפֶּסַח.

2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקבצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המזורת". (3) "אי זו היא זבה? זו זוב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה ארוכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב - רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעריב שמשו - הרי שוקע מאליו ואינו מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו, שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרב יהודה אמר רב שאמר (פסחים צ. צ:): "שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ".

8 ב. טְמֵא מֵת⁸ שֶׁחָל שְׂבִיעִי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה
9 עָשָׂר, אָף עַל פִּי שֶׁטָּבַל וְהָזָה עָלָיו⁹ וְהֲרִי הוּא רָאוּי

שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט. והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. [ובדין "שוחטין ומקריבין" - קודם שחיטת הפסח] משמיענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמה יפשעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבנות קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשאיירע לו פסול לאחר הזריקה), אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיטת הפסח, ולא חששו שמה יפשעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת - שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראיה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמה יפשע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח. (30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל". (31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות".

- ה. מִצְרַע שְׁחָל שְׂמִינִי שָׁלוֹם³² לְהִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וְרָאָה קָרִיב³³ בּוֹ בַּיּוֹם - הֲרִי זֶה טוֹבֵל וְנִכְנָס לְעֹזֶרֶת נָשִׁים וּמִבְּיֵא קֶרְבָּנֹתָיו. וְאָף עַל פִּי שְׁטָבוֹל יוֹם אֶסּוֹר לְהַכְנִס לְעֹזֶרֶת נָשִׁים, הוֹאִיל וְאֶסּוֹרוֹ לְהַכְנִס שָׁם מִדְּבָרֵיהֶם, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכּוֹת בֵּיאַת מִקְדָּשׁ, וְיוֹם זֶה הוּא יוֹם הַקֶּרֶבֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵד³⁴ יְבוֹא עֲשֵׂה³⁵ שֵׁשׁ בּוֹ פָּרֶת וְיִדְחָה אֶסּוֹר שָׁל דְּבָרֵיהֶם³⁶.

(32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד". (33) שהוא משתלח חוץ לשתי מחנות: מחנה שכינה ומחנה לוייה ועזרת נשים מחנה לוי היא. (34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. (35) של הקרבנות הפסח. (36) איסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים.

- ו. טָמֵא מֵת³⁷ שְׁחָל שְׂבִיעִי שָׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשֶׁבַע³⁸ - אֵין מִזִּין עָלָיו³⁹ אֵלָא לְמַחֲרָ⁴⁰. וְאֶפְלוּ חָל שְׂבִיעִי שָׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר בְּנִסָּן וְהוּא שֶׁבַע - יִדְחָה לְיוֹם אֲרָבָעָה עָשָׂר⁴¹; וּמִזִּין עָלָיו, וְאֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁴², כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ⁴³, אֵלָא יִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי. וְהָלֹא אֶסּוֹר הִזְיָה בְּשֶׁבַע מְשֻׁם שָׁבוֹת, וְהַפֶּסַח בְּכָרֶת, וְהִיאָף יַעֲמִידוּ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם פָּרֶת⁴⁴? מִפְּנֵי שְׂבִיּוֹם שֶׁהוּא אֶסּוֹר בְּהִזְיָה מְשֻׁם שָׁבוֹת⁴⁵ אֵינוֹ זָמֵן הַקֶּרֶבֶן⁴⁶ שְׁחִיבִין עָלָיו פָּרֶת, לְפִיכָף יַעֲמִידוּ דְּבָרֵיהֶן בְּמָקוֹמָן, אָף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר גּוֹרֵם לְעֵתִיד לָבוֹא לְעַמֵּד בְּמָקוֹם פָּרֶת.

(37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא)

- 1 רִאֲתָה דָם אַחֵר שְׁנֹזְרֵק דָּם הַפֶּסַח - פְּטוּרָה מִלְּעֲשׂוֹת
2 פֶּסַח שְׁנִי²⁴. וְאֵין שׁוֹחֲטִין עַל הַנִּדָּה בְּשִׁבְעֵי שָׁלָה²⁵,
3 שְׁהָרִי אֵינָה טוֹבֵלֶת עַד לֵיל שְׂמִינִי²⁶, וְאֵינָה רְאוּיָה
4 לְאָכֹל קֳדָשִׁים עַד לֵיל הַתְּשִׁיעִי²⁷.

(16) של זיבה, שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (17) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל, וכרב יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו. (19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זוב. (20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משכמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם צ: אף כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו, יט) "שבעת ימים תהיה בנידתה", ודרשו בברייתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חוץ מהטעם הנ"ל יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו אינה ראוייה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא שם.

- 5 ד. מִחֲסָרֵי פְּפוּרִים²⁸ שְׁחָל יוֹם הַבָּאָת קֶרְבָּנֹתֶיהֶן
6 בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן, וּמִקְרִיבִין
7 קֶרְבָּנֹתֶיהֶן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִסָּן בֵּין קֶדָם שְׁחִיטַת
8 הַפֶּסַח בֵּין אַחֵר שְׁחִיטָתוֹ²⁹, וְאִזְכְּלִין פְּסַחֵיהֶן
9 לְעָרֵב³⁰. וְאֵין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן עַד שְׁמִימָרוֹ
10 קֶרְבָּנֹתֶיהֶם בְּיַד בֵּית דִּין³¹, שְׁמָא יִפְשְׁעוּ וְלֹא יִקְרִיבוּ
11 אוֹתָם.

(28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב) והמצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). (29) אחר שחיטת הפסח. ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:): "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבנות פסח

הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו".
 (48) בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו'
 דברי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמהו
 בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מצינו בשום מקום
 טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות
 עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושיביעי קודם שימול
 ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבל לטומאתו - שאין
 אומרים שהזאתו שנעשית כשהוא ערל אינה הזאה".
 (49) משנה פסחים צב. "גר שנתגייר בערב פסח בית שמאי
 אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים
 הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק כבית הלל.
 (50) שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן
 מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא
 לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, עכשיו
 נמי אטבול ואוכל, ולא ידע שאשתקד היה גוי ולא קיבל
 טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. (51) וכאן אין
 מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שבוים שהוא אסור
 בהזייה אינו זמן הקרבן", כי כאן הגזירה היא לאותו יום
 שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. (52) כן הוא
 בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו "גר שמל ולא טבל
 או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול".

- ח. מי שֶׁבֵּא בְּבֵית הַפֶּסֶח⁵³ - הֲרִי זֶה מִנְפֵּחַ וְהוֹלֵךְ⁵⁴,
 וְאִם לֹא מִצָּא עֲצָם⁵⁵ וְלֹא נִטְמָא - שׁוֹחֵט וְאוֹכֵל
 פֶּסְחוֹ⁵⁶ וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵלֵךְ בְּבֵית הַפֶּסֶח. שֶׁטְמֵאת בֵּית
 הַפֶּסֶח מִדְּבִרְיָהּ, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת טָמֵא מֵת,
 וְלֹא הֶעֱמִידוּ דְּבִרְיָהֶם בְּמָקוֹם פֶּתֶר⁵⁷, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁸.
 וְכֵן בֵּית הַפֶּסֶח שֶׁנֶּדוּשׁ⁵⁹ - טָהוֹר לְעוֹשֵׂה פֶּסַח⁶⁰.

(53) "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי
 נתקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה
 וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר". (54) יקח
 את העפר שהלך עליו וינפחחו. (55) בגודל שעורה, שהוא
 מטמא במגע ובמשא. (56) משנה אהלות פרק י"ח הלכה
 ד "ומודים בית שמאי לבית הלל שבודקין לעושה פסח".
 ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל
 מנפח בית הפרס והולך". (57) פסחים צב. "אמר רבא וכו'
 אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת".
 (58) למעלה הלכה ה לעניין מצורע. (59) ברגל, שדריסת
 הרגליים העבירתן (רש"י פסחים צב:). (60) פסחים שם,
 "ר' יהודה בר אבאי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס
 שנידש טהור". ובכתובות כח: "מאי טעמא? - אי אפשר
 לעצם כשעורה שלא נידש ברגל".

- ט. הָאוֹנֵן⁶¹ רָאוּי לֵאכֹל הַפֶּסַח לְעֶרֶב⁶². מִפְּנֵי
 שְׁאֲנִינוֹת לִילָה מִדְּבִרְיָהֶם⁶³, לֹא הֶעֱמִידוּ דְּבִרְיָהֶם
 בְּמָקוֹם פֶּתֶר בְּדֶבֶר זֶה⁶⁴; אֲלֹא שׁוֹחֵטִין עָלָיו וְטוֹבֵל
 וְאַחֵר כֶּן אוֹכֵל⁶⁵, כְּדִי שִׁפְרֹשׁ מֵאֲנִינוֹתוֹ וְלֹא יִסִּיחַ
 דַּעְתּוֹ⁶⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁמֶת לוֹ הַמֶּת אַחֵר
 חֲצוֹת, שֶׁכֶּבֶר נִתְחַבֵּב בְּקֶרֶב פֶּסַח⁶⁷; אֲבָל אִם מֵת לוֹ
 הַמֶּת קֹדֶם חֲצוֹת⁶⁸ - אֵין שׁוֹחֵטִין עָלָיו⁶⁹, אֲלֹא יִדְחָה
 לְשֹׁנִי⁷⁰. וְאִם שִׁחְטוּ עָלָיו וְזָרְקוּ הֶדֶם - טוֹבֵל וְאוֹכֵל

"הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך
 להזות עליו מי חטאת בשלישי ובשיביעי שלו. (38) וצריך
 להזות עליו בו ביום. (39) משנה בפסחים סה: וכתבי
 עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים
 (שם סט.). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת.
 (40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להזות
 ביום השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה
 אדומה הלכה ב: "מי שהזזה עליו בשלישי ולא הוזה עליו
 בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר
 השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה
 בין אחר טבילה, אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי
 מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם
 כאן וגם שם (כסף משנה). (41) במשנה בפסחים סה:
 "השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה
 והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזאה תוכיח שהיא
 מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח
 שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק
 למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח
 אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה
 מתפרשים כששביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן
 כתב רבינו בפירוש המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי
 גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר
 מגלח עליה - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה
 עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזאה אינה דוחה
 שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שביום ההזאה הוא גם זמן
 חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו,
 ועיין כסף משנה]. (42) הפסח. (43) למעלה הלכה ב,
 שטמא מת שחל שביעי שלו בי"ד אין שוחטין עליו.
 (44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלו מחמת עשה
 שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה),
 בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט).
 (45) יום השבת שחל בי"ג ניסן. (46) שהרי זמנו למחר
 ביום י"ד.

- ז. יִשְׂרָאֵל עֶרְל⁴⁷ שֶׁמֶל בְּעֶרֶב הַפֶּסַח - שׁוֹחֵטִין עָלָיו
 אַחֵר שֶׁמֶל⁴⁸. אֲבָל גֵּר שֶׁנִּתְגִּיר בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר
 וְטָבֵל - אֵין שׁוֹחֵטִין עָלָיו; שְׂאִינוֹ אוֹכֵל לְעֶרֶב,
 וְהִרִי הוּא כְּפוֹרֶשׁ מִן הַקֶּבֶר⁴⁹ שֶׁצִּירֵף שִׁבְעָה יָמִים
 וְאַחֵר כֶּן יִטְהַר. גִּזְרָה שֶׁמֵּא יִטְמָא גֵּר זֶה לְמַת לְשָׁנָה
 הַבֹּאֶה⁵⁰ בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר וְיִטְבֵּל וְיֹאכֵל לְעֶרֶב,
 וְיֹאמַר: אֲשַׁתְּקֵד כֶּן עָשׂוֹ לִי יִשְׂרָאֵל, כְּשִׁמְלַתִי
 טְבִילַתִי וְאוֹכֵלַתִי לְעֶרֶב. וְהִלּוֹא גִזְרָה זֹאת מִדְּבִרְיָהֶם,
 וַיִּפְסַח בְּכָרַת, וְהִיאֵף הֶעֱמִידוּ דְּבִרְיָהֶם בְּמָקוֹם פֶּתֶר
 בְּיוֹם הַקֶּרֶבֶן שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר⁵¹? מִפְּנֵי שְׂאִין
 הֵגֵר מִתְחַבֵּב בְּמִצּוֹת עַד שְׁיִמּוֹל וְיִטְבֵּל⁵², וְאִינוֹ טוֹבֵל
 עַד שִׁפְרֹא מִן הַמִּילָה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶנְיֵן הַגְּרוּת.
 לְפִיכֵף הֶעֱמִידוּ דְּבִרְיָהֶם בְּמָקוֹם זֶה, שֶׁהִרִי זֶה הַמֶּל
 יֵשׁ לוֹ שְׁלֹא לְטָבֵל עַד שִׁיכְרִיא וְלֹא יְבוֹא לִידֵי חִיּוֹב
 כָּלָל.

(47) שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן

מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81) כדן
אונן שטובל.

י. מי שחופר בגל⁸² לבקש על המת⁸³ - אין שוחטין
עליו⁸⁴, שפא ימצא שם המת בגל⁸⁵ והרי הוא טמא
בשעת שחיטה⁸⁶. שחטו עליו⁸⁷ ולא נמצא שם מת
- הרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שגזר
הדם: אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת
הדם, כגון שהיה גל עגל⁸⁸ - הרי זה חייב בפסח
שני; ואם ספק הדבר⁸⁹ ושפא לא היה עומד על
הטמא בעת זריקה ולא נטמא אלא אחר זריקה -
הרי זה פטור מפסח שני⁹⁰.

(82) של אבנים שנפלו על אדם. (83) מחפש למצוא שם מת
כדי להוציאו. (84) בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין
חשש - ומותר. (85) ונמצא שבעת שחפר האהיל על
הטומאה. (86) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח
שני. (87) כלומר, עברו ושחטו. (88) שהגל מכסה רק את
המת ולא יותר, שבודאי האהיל עליו. (89) כגון שהיה גל
ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90) שם בגמרא:
"אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך
פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה
(וזריקה)", ואין להקריב מספק.

יא. מי שעבר בדרך, ומצאו מת⁹¹ משכב לרחבה של
דרך, אם היה המת טמא תהום⁹², אף על פי
שהוא⁹³ טמא לתרומה - הרי זה טהור לפסח ושוחט
ואוכל פסחו⁹⁴. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל
והוא טמא תהום - טהור לפסח⁹⁵. ואף על פי
שהמת שלם⁹⁶ והוא מן הקצה אל הקצה⁹⁷ - הרי זה
עושה פסחו, עד שידע בודאי שנטמא בו. במה
דברים אומרים? כשהיה מהלך בגליו⁹⁸, שהרי
אפשר שלא יגע; אבל אם היה רוכב או טעון
משא⁹⁹ - הרי זה טמא אף על פי שהיה טמא
תהום, לפי שאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט¹⁰⁰
ושלא יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות
נזירות.

(91) פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. (92) "אי זהו
טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=יודע בה) אחד בסוף
העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום,
וכו'" (ברייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום
שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום".
(93) זה שעבר בדרך. (94) כלשון שני של רב אשי (פסחים
שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ
מרצה, ומשמע לו לריבנו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן
פסח, שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר
קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק
אם זרק בדיעבד הורצה. (95) בגמרא פסחים פא: אמרו
שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. (96) שאלו היה

לערב⁷¹. מת לו מת בשלשה עשר וקברו פארפעה
עשר - הרי הוא ביום קבורה אונן מדבריהם⁷², ואינו
תופס לילו מדבריהם⁷³. לפיכך שוחטין עליו וטובל
ואוכל לערב אף בשאר הקדשים⁷⁴. ויום שמועה⁷⁵
ויום לקוט עצמות⁷⁶ - הרי הוא ביום קבורה⁷⁷.
לפיכך, מי שלקט עצמות מתו⁷⁸ ביום ארפעה עשר⁷⁹
או ששמע שמת לו מת - שוחטין עליו⁸⁰ וטובל⁸¹
ואוכל בקדשים לערב.

(61) בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי
זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל
עליו, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה
הוא אונן מדברי סופרים". ואונן אסור לאכול בקדשים כמו
שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו".
(62) משנה בפסחים צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו
לערב". (63) שנאמר (ויקרא י, יט) "הן היום הקריבו וכו'
ואכלתי חטאת היום" - היום אסור ולילה מותר (זבחים ק:).
(64) שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח
לא העמידו דבריהם במקום כרת". (65) משנה שם צא:
"אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (66) בפרק י"ב
מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "ומפני מה
הצריכום (=לאונן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי
עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיוח דעתן ושמא
נטמאו הם ולא ידעו". (67) והאנינות אינה דוחה אותו
מלשלם חיובו שנתחייב מכבר. (68) שעדיין לא חל עליו
חיוב קרבן פסח. (69) ממה שנאמר (דברים כז, ז) "זובחת
שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (זבחים צט:): "שלמים
כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, ומנין לרבות
בכור מעשר ופסח (שאונן אין מביאן) מרבה אני בכור
מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)".
(70) לפסח שני בי"ד אייר. (71) כן אמר רבא (זבחים ק:)
"אידי ואידי אחר חצות - כאן קודם ששחטו וזרקו עליו,
כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו
וזרקו - כשר (כסף משנה). (72) בזבחים צט: "רב אסי
אמר וכו' כאן שמת לו מת בי"ד וקברו בי"ד, יום קבורה לא
תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורה גופו מדרבנן
וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. (73) כלומר, בליל ט"ו
אינו אונן אף מדרבנן. (74) כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו
מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח,
שבבילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא
העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד
- העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב). (75) שבאה
לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך
שלושים יום מיום מותו. (76) של אביו ואמו ומוליכן
למקום אחר לקוברן בקברות אבותם (רש"י מועד-קטן ח.),
שביום זה נוהג אבילות. (77) והוא אונן מדרבנן (רש"י
פסחים צא:). (78) פירוש שציווה לאחר ללקוט את
העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי
הוא טמא שבעת ימים - פסחים צב. בגמרא. (79) כתב כן
בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80) משנה שם: "השומע על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק שביעי

(1) יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים.

א. רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון: אם היו מעוט הקהל - הרי אלו נדחין לפסח שני² כשאר הטמאים³; אבל אם היו רב הקהל טמאי מת⁴, או שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים⁵ טמאת מת - אינן נדחין, אלא יקריבו כלן הפסח בטמאה⁶, הטמאים עם טהורים⁶. שנאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם - יחידים נדחים, ואין הצבור נדחה⁷. ודבר זה בטמאת המת בלבד⁸, כמו שבארנו בביאת המקדש⁹.

(2) משנה בפסחים עט. "נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני". (3) בטמאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שלעולם אין עושין בטמאה בראשון אלא נדחים לפסח שני (להלן בסוף ההלכה, ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב). (4) דוקא טמאי מת, אבל הטמאים בטמאה אחרת - נדחים ואינם עושים בטמאה, ראה להלן. (5) שהרי אי אפשר בלא כהנים ובלא כלי שרת (תוספות יו"ט). (6) משנה בפסחים שם. ובגמרא שם מפרש למה גם המיעוט שהם טהורין עושין ביחד עם הטמאים בטמאה - משום שאין קרבן ציבור חלוק, "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהם פורשין מהן ונזהרין מהן" (מאירי שם). (7) שם סז. וספרי במדבר פרשת בהעלותך. (8) בפסחים שם למדו ממה שנאמר (במדבר שם) "לנפש" - שרק בטמא מת עושין הציבור את הפסח בטמאה, אבל בשאר טומאות אין הציבור עושין בטמאה. (9) פ"ד הלכה יב.

ב. היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - כלן עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמן בטמאה, והטמאים עושין לעצמן בטמאה¹⁰ ואוכלין אותה בטמאה¹¹. ואם היו טמאי המת עורפין על הטהורים אפלו אחד - יעשו כלן בטמאה¹².

(10) שם פט. כדעת רב "שמחצה כרוב". ומכין שלשניהם דין רוב - עושים הטמאים בטמאה, כדין רוב שאינו נדחה לפסח שני, והטהורים עושים בטמאה ואינם בטלים כלפי הטמאים. (11) משנה שם עז: "הפסח שבא בטמאה נאכל בטמאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה". וראה להלן הלכה ח. (12) מחלוקת תנאים בברייתא (שם עט): ופסק רבינו כתנא קמא, שגם היחיד מכריע את הציבור.

ג. היו האנשים¹³ מחצה טמאי מת ומחצה טהורים, ובזמן שאמה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרב טהורים - הטהורים עושים את הראשון, והטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני. אין עושין ראשון - מפני שהן מעוט¹⁴; ואין עושין את

משובר ומפורק היה מקום לתלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לעניין פסח. (97) לשון הברייתא שם: "שאינו לו מקום לעבור". (98) ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שאם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו רק במהלך ברגליו, שאפשר שנטה קצת מן הדרך ולא נגע ולא חסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. (99) "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם). (100) שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמסיט בכלל נושא הוא.

יב. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהיה טמא בטמאת התהום - אינו חייב בפסח שני¹⁰¹. ודבר זה הלכה מפי הקבלה¹⁰². אבל אם נודע לו שהיה טמא בטמאה ידועה - חייב בפסח שני¹⁰³.

(101) תוספתא פסחים פרק ו: "היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח שני". (102) שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). (103) דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג. במשנה) נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדתניא בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב.) הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לעניין סותר גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני.

יג. מי שנטמא במת והזהר עליו שלישי ושביעי, ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע, ועשה פסח¹⁰⁴ בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא טמא בטמאת התהום - אינו חייב בפסח שני; שפיון שטבל בשביעי פסקה טמאה הראשונה¹⁰⁵. אבל אם נטמא בטמאת התהום בששי לטמאתו¹⁰⁶ ולא ידע עד שעשה הפסח - הרי זה חייב בפסח שני; שחזקת הטמא - טמא, עד שיהיה טהור ודאי, שרגלים לדבר¹⁰⁷.

(104) אם המדובר כשהזהר בערב הפסח, על כרחנו שנטמא בטמאה שאין הנזיר מגלח עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחנו שביעי שלו היה בי"ג ניסן. (105) מימרא של רב המנונא בניזיר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והזהר עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. (106) שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני שהזהר וטבל (כסף משנה). (107) שווראי נטמא, כיוון שהוחזק בטמאה.

לפסח שני, ראה למעלה הלכה א. (24) למעלה הלכה ד
 "שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל
 את הראשון". [והנה בגמרא שם אמרו: "בשני לא עבדי,
 נצרכו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון, הווי להו
 רובא, ורובא לא מדחו לפסח שני". ופירש"י: "דהואיל
 וטהרו זבין עכשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לו". אולם לפי
 טעמו של רבינו - אפילו אם לא טהרו הזבים, אין טמאי מת
 עושים פסח שני, הואיל ובראשון לא היו אלא מיעוט
 הציבור (וראה בצ"ח ובהגהות הגרע"א על הרמב"ם).
 וסבור רבינו שר' מני בר פטיש אינו סובר כרב (שם פ).
 ש"כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון, לא עבדי יחיד בשני",
 ולפיכך דיבר רק באופן שהזבים נטהרו, אבל אליבא דרב
 שרבינו פוסק כמותו (למעלה הלכה ד) - אפילו אם לא
 טהרו אין עושין טמאי מת את השני, כנ"ל]. וכתב המאירי
 שם: "שאף הזבים אין עושין את השני, כטעם טמאי מת,
 אלא שבטמאי מתים הוצרך לפרש הטעם מפני מה אינו
 עושה את הראשון, אבל בזבים אינו צריך". (25) ואינם
 נכנסים לעזרה. (26) ירושלמי פסחים פ"ז ה"ו: "לטומאה
 הילכו אחר רוב הנכנסים לעזרה", ומה שאמרו בבבלי
 פסחים צד: "בטמאין הלך אחר רוב העומדין בעזרה", היינו
 דוקא לר"י ב"ר יהודה, הסובר שהעומד בחוץ לעזרה הרי
 הוא כבדרך רחוקה, אבל אין הלכה כמותו, ראה למעלה
 פ"ה הלכה ט (הר המוריה). (27) שם בירושלמי: "מה בכל
 כת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד,
 אמר רבי יוסה ברבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן".
 פירוש, לפני שנכנסה כת הראשונה משערין בכל העומדין
 בחוץ כדי להיכנס לעזרה.

ז. יחיד שנטמא בספק רשות היחיד, פמו שיתבאר
 במקומו²⁸, הרי זה ידחה לפסח שני²⁹ כשאר טמאי
 מת³⁰. וצבור שנטמא בספק רשות היחיד - יעשו
 פלן בטמאה³¹.

(28) בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח: "היתה ברה",
 ספק נגע בה ספק לא נגע בה, ספיקו טמא". (29) כרבי
 הושעיה רבה, בירושלמי פסחים פ"ח הלכה ח.
 (30) שנטמא בוודאי. (31) ירושלמי שם: "ציבור שנטמא
 בספק רשות היחיד בפסח, רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. רבי
 הושעיה רבה אמר, יעשו בטומאה", ופסק כרבי הושעיה
 שהוא רבו של ר' יוחנן (כסף-משנה). [ואע"פ שאמרו שם
 "אף רבי הושעיה מודה שיעשו בספקן, לא אמר רבי
 הושעיה אלא לחומרא" - סובר רבינו שלדעת הבבלי אינו
 כן, שהרי אמרו בנדה ג. שספק טומאה ברשות היחיד
 שלמדו מסוטה הוא כמו סוטה: כשם שסוטה עשאה הכתוב
 כוודאי, כמו כן ספק טומאה ברשות היחיד הרי הוא כוודאי.
 ועיין תוספות נזיר נז. ד"ה באומר].

ח. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל
 בטמאה³², שמתחלתו לא בא אלא לאכילה³³. ואינו
 נאכל לכל טמא, אלא לטמאי מת, שגדחת להם
 הטמאה הזאת, ולכיוצא בהן מטמאי מגע
 טמאות³⁴. אבל הטמאים שהטמאה יוצאה עליהן

1 השני - מפני שהנשים בשני רשות¹⁵, ונמצאו
 2 הטמאים מחצה, ואין מחצה עושין את השני¹⁶.

(13) הגברים. (14) שהרי נשים בראשון חובה (למעלה פ"א
 הלכה א), והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב טהורים
 (שם עט:), ומיעוט קהל אינם עושים בטומאה (למעלה
 הלכה א). (15) למעלה פ"ה הלכה ח. ואינן מצטרפות
 להיות רוב (שם). (16) ראה למעלה הלכה ב. וכל הלכה
 זו היא ברייתא שם עט: "הרי שהיו ישראל מחצה טהורין
 ומחצה טמאין, טהורין עושין את הראשון, וטמאין אין
 עושין לא את הראשון ולא את השני". ולפי דעת רב
 ש"מחצה כרוב" (ראה למעלה), פירשו שם ברייתא זו באופן
 שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, והנשים עודפות
 על הטהורים, וכנ"ל.

ד. היו רב הקהל זבים ומצטרפים ובוטלי נדות¹⁷,
 ומעוטן טמאי מת - אותן טמאי מת אינן עושין
 בראשון, לפי שהן מעוט¹⁸; ואין עושין השני, שאין
 היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רב
 הקהל את הראשון, וכאן, הואיל ולא עשה רב
 הקהל בראשון - לא יעשו אלו המעוט הטמאים
 למת את השני¹⁹.

(17) שאינם עושים בטומאה בראשון, שהרי טומאת מת
 בלבד הותרה. ראה למעלה הלכה א. וגם בשני אינם עושים
 שאין הציבור נדחה לפסח שני (ראה למעלה הלכות א"ג).
 (18) ראה למעלה הלכה א. (19) מימרא של רב בפסחים פ.

ה. היו רב הקהל טמאי מת ומעוטן זבים וכיוצא
 בהן - טמאי מת עושין את הראשון²⁰, והזבין
 וכיוצא בהן אינן עושין את הראשון ולא את השני.
 אינן עושין בראשון - שאין נדחת בצבור אלא
 טמאת המת בלבד²¹; ואינן עושין בשני - שאין
 עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה, אבל
 אם נעשה ראשון בטמאה - אין שם פסח שני²².

(20) כמבואר למעלה הלכה א. (21) כמבואר למעלה שם.
 (22) פסחים (שם) כרב הונא, שאין תשלומין לפסח שבא
 בטומאה.

ו. היו שליש הקהל טהורים, ושליש זבים וכיוצא
 בהם, ושליש טמאי מת - אותן טמאי מת אין עושין
 את הראשון ולא את השני. אינן עושין ראשון -
 שהרי הן מועטים לגבי טהורים עם הזבים²³; ובשני
 לא יעשו - שהרי מעוט עשו בראשון, פמו
 שבאנו²⁴. כיצד משערים הפסח לידע אם רב הקהל
 טמאים או טהורים? אין משערין בכל האוכלין,
 שאפשר שיהיו עשירים נמנין על פסח אחד
 ומשלחין אותו ביד אחד לשחט עליהן²⁵, אלא
 משערין בכל הנכנסים לעזרה²⁶. ועד שהן מבחוץ
 קדם שתכנס פת הראשונה משערין אותן²⁷.

(23) ומיעוט טמאי מתים אינם עושין בטומאה אלא נדחין

דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת אימורין. כל היכא דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין".
(43) שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור באכילה (להלן הלכה ט.) וראה למעלה שהמדובר כאן כשנטמאו אחר שחיטה, לפני זריקה.

ט. שְחַטְהוּ בְטֹהַר וְנִטְמְאוּ רַב הַצִּבּוֹר קֹדֶם זְרִיקָה - זֶרֶק אֶת הַדָּם וְהִפְסֵחַ לֹא יֵאָכֵל. גִּזְרָה שְׁמָא יִטְמְאוּ אַחֵר זְרִיקָה בְּשֵׁנָה אַחֶרֶת וְיֵאָכְלוּהוּ בְטֹמְאָה⁴⁴. הָיוּ כָּלִי שֶׁרַת טִמְאִים בְּשֶׁרֶץ⁴⁵ וְכִי יֵצֵא בּוֹ, הוֹאִיל וְאֵינָן מִטְמְאִין אֶת הָאֲדָמָה⁴⁶ כְּמֹ שְׂחִיטָה בְּמִקְוָמוֹ⁴⁷, אָף עַל פִּי שְׂמִטְמְאִין אֶת הַבָּשָׂר - לֹא יַעֲשֶׂהוּ אֲלֵא הַטְּהוֹרִים, וְיֵאָכֵל אָף עַל פִּי שְׁהוּא⁴⁸ טָמֵא. מוֹטֵב שְׂאֵיכֵל בְּטֹמְאָה בָּשָׂר שְׁהִיא בְּלֹאוֹ⁴⁹, וְלֹא יֵאָכְלוּהוּ טִמְאֵי הַגּוֹף שֶׁהֵם בְּכֶרֶת⁵⁰, כְּמֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁵¹.

(44) שיאמרו: "אשתקד לא נטמאנו? - ואכלנו, השתא נמי ניכול". ולא ידעי דאשתקד בעת שזרקו את הדם הבעלים היו טמאים, וזה נחשב לפסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל השתא הבעלים טהורין הם בעת זריקת הדם, ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסור לבעלים שנטמאו אח"כ לאכול את הפסח (פסחים עח:). אבל מצד הדין, היה מותר לאכול אם נטמאו הבעלים לפני זריקת הדם, ראה למעלה הלכה ח. (45) ראה למעלה הלכה א, שאם כלי שרת נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. (46) שהרי הכלי אם נגע בשרץ, הוה הכלי ולד הטומאה שנטמא רק אוכלין ולא אדם. (47) להלן בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז. (48) הבשר. (49) שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". (50) שנאמר (שם, כ) "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". ובין בקודש טמא ובין בקודש טהור חייב כרת (פי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יג). וכל זה כדברי רב חסדא בפסחים (עט.). (51) שם.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר שאכילת בשר פסח בליל חמשה עשר מצות-עשה, ואם מצה ומרור מעכבין.

א. אֲכִילַת בָּשָׂר הַפֶּסַח בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֵאָמַר: וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צִלִּי אֲשֶׁר וּמִצְוֹת עַל מִרְרִים יֵאָכְלוּ.

ב. וְאֵין מִצָּה וּמִרּוֹר מְעַכְבִּין. אִם לֹא מִצָּה מִצָּה וּמִרּוֹר - יוֹצֵאִין יְדֵי חוֹבְתָן בְּאֲכִילַת בָּשָׂר הַפֶּסַח לְבִדּוֹ². אֲבָל מִרּוֹר בְּלֹא פֶסַח אֵינוֹ מִצָּה³, שְׁנֵאָמַר: עַל מִצְוֹת וּמִרְרִים יֵאָכְלוּ.

(2) במכילתא פ' בא: "מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח, תלמוד-לומר (שמות יב, ח) "יאכלוהו", "כלומר, הבשר לבדו" (ספר המצוות מצות-עשה נו). (3) מן התורה, אלא מדרבנן. בפסחים קכ,

1 מגופן, כְּגוֹן זָבִים וְזִבּוֹת³⁵, נְדוּת וְיוֹלָדוֹת
2 וּמִצְרָעִים³⁶ - לֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם אָכְלוּ -
3 פְּטוּרִין³⁷. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ³⁸, שֶׁהֵנָּאכֵל
4 לְטֹהָרִים³⁹ - חִיבִין עָלָיו מִשּׁוֹם טִמְאָה, וְהֵנָּאכֵל
5 לְטִמְאִין⁴⁰ - אֵין חִיבִין עָלָיו מִשּׁוֹם טִמְאָה. אֲפֹלוּ
6 אָכְלוּ טִמְאֵי הַמֵּת⁴¹ מִהֶאֱמֹרִים שָׁלוּ - פְּטוּרִין⁴².
7 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁהִפְסֵחַ יֵאָכֵל בְּטִמְאָה?
8 כְּשֶׁנִּטְמְאוּ הַצִּבּוֹר קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם⁴³; אֲבָל אִם
9 נִטְמְאוּ לְאַחֵר זְרִיקַת הַדָּם - לֹא יֵאָכֵל.

(32) משנה בפסחים עו: (33) שם במשנה. ופירש"י "כשנצטוו עיקר פסח, לאכילה נצטווה, דכתיב (שמות יב, ד) "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה וכו' אדעתא למיכילה שרייה", בניגוד לשאר קרבנות ציבור הקרבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, שאינם באים בעיקר לצורך אכילה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יא). (34) שנטמא בשאר טומאות שאינם מן המת, על-ידי מגע. ומקור הדברים במשנה פסחים צה: "הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות". ואמרו בבכורות לג. שלא מיעטה המשנה אלא אלה שהטומאה יוצאה מגופם, אבל שאר טמאין שאין הטומאה יוצאה מגופם - אוכלים (כסף-משנה). ולענין הקרבת הפסח לטמאי מגע טומאות, ראה בהלכות ביאת מקדש שם הלכה יב, ובספר "הר המוריה" שם. (35) צריך לומר, שכל אלה נטמאו אחרי השחיטה, שאם נטמאו לפני השחיטה, הרי אין שוחטין עליהן (ראה למעלה הלכה ח), ואם כן אסורין לאכול הפסח משום "שאין הפסח נאכל אלא למנויו", כמפורש בזבחים נו: (צל"ח). אולם עצם איסור אכילת הפסח שלא למנויו אינו מפורש בדברי רבינו, שהרי למעלה פ"ב הלכה א כתב: "אין שוחטין את הפסח אלא למנויו", ולא כתב מאיסור אכילה כלל. וראה להלן פ"ט הלכה ז בכסף-משנה. ועיין בשו"ת בית זבול חלק א סימן כג אות יא בסוף. (36) במשנה פסחים שם ליתא, אבל כן הוא בבכורות לג. בהבאת דברי המשנה הנ"ל. וצריך לומר שהמדובר כשעבר על דין שילוח מחנות, ונכנס לירושלים באיסור. וראה בצל"ח ובתפארת ישראל במשניות. (37) [במשנה שם: "פטורין מכרת". וכתב הצ"ח שאינם פטורים אלא מכרת, אבל חייבים מלקות. ומדבר רבינו נראה שפטורים גם ממלקות]. (38) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט-כ) "כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמה" (גמרא שם). (39) קרבן שנקרב בטהרה. (40) קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו בטומאה. (41) כן בגמרא שם (ראה להלן), ולא נתברר מה הדין אם אכלו זבין וזבות מהאימורין שלו, אם יש בהם כרת או לא. (42) בגמרא שם: "בעי רב יוסף: דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, מהו - מדאישתרי טומאת בשר, אישתרי נמי טומאת אימורין. או דילמא מאי דאישתרי אישתרי, מאי דלא אישתרי לא אישתרי. אמר רבא, מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי טומאת בשר, דכתיב (ויקרא שם) "אשר לה" לרבות את האימורין, כל היכא

לאוין, האחד מהן אל תאכלו ממנו נא, והשני לאו הבא מכללל, כאילו אמר אל תאכלו אלא צלי, והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבושל לוקה לדעתו שלש, אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבושל, ושלישית על אכילתו שלא צלי – (ב'ספר המצוות' שם), ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות. איכא דאמרי חדא מיהא לקי. ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי, משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה. "כלומר, אמרו יתעלה (דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד, אבל לאו זה המזהיר על שני דברים, נא ומבושל, אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (סג.) אין לוקין על לאו שבכללות, ולכן נדחים דברי אביי. והנכון, שהוא לוקה אחת בין שאכל נא או מבושל או נא ומבושל – אחת בלבד לוקה" (ספר המצוות' שם, ובהשגות הרמב"ן משיג עליו). וראה גם בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ג, שרבינו מפרש גם שם שהפסוק אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל הוא לאו שבכללות, ואין לוקין על הנא והמבושל שתים כ"אם רק אחת. וראה 'מאירי' בפסחים שם. (13) היינו בלילה, ראה להלן ה"ה. (14) כל זה בפסחים מא, ב.

ה. אֶכֶל מִמֶּנּוּ פְּזִית צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם - עֶבֶר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה; שְׁנָאֹמֶר: וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה - בַּלַּיְלָה וְלֹא בַּיּוֹם, וְלֹא הִבָּא מִכָּלל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא.¹⁵

(15) מחלוקת רבנן ורבי יהודה (שם מא: מב.) אם הוא 'עשה' או לאו, ופסק כרבנן שהוא 'עשה'.

ו. נֶאֱמַר שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה הוּא הַבָּשָׂר שֶׁהִתְחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹר וְנִצְּלָה מֵעַט וְאֵינוֹ רָאוּי לְאֶכֶלֶת אֲדָם עַד.¹⁷ אֲכָל אִם אֶכֶל מִמֶּנּוּ בָּשָׂר חִי - אֵינוֹ לּוֹקֵה, וּבִשְׁל מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁸; שְׁנָאֹמֶר: צָלִי אֵשׁ, הָאֵשׁ שֶׁאֵינוֹ צָלִי - אֲסוּר. צִלְהוּ כָּל צֶרְכּוֹ עַד שֶׁנִּתְחַרְךְ¹⁹ וְאָכְלוּ - פְּטוּר.²⁰

(16) ראה למעלה ה"ד. (17) שם מא, א: "היכי דמי, נא? אמר רב, כדאמרי פרסאי אברנים". כגון שנצלה מעט (רבינו חננאל). (18) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול אכל כזית חי יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, נא ובשל אמרתי לך ולא חי, יכול יהא מותר ת"ל כ"אם צלי אש". (19) שנשרף. (20) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול צלאו כל צרכו יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, נא ובשל מבושל אמרתי לך, ולא שצלאו כל צרכו. היכי דמי, אמר רב אשי, דשויה חרוכא" (= שרוף – רש"י).

ז. מִבְּשָׁל שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה²¹ - בֵּין שְׁנֵתִּבְשָׁל בְּמִים²² בֵּין שְׁנֵתִּבְשָׁל בְּשָׂאֵר מִשְׁקִין אוֹ בְּמֵי פְּרוֹת²³; שְׁנָאֹמֶר: וּבִשְׁל מִבְּשָׁל - רִבָּה הַפֶּל.²⁴

(21) ראה למעלה ה"ד. (22) שאיסורם מפורש בתורה: "אל תאכלו וגו' ובשל מבושל במים" (פסחים, שם). (23) "כל רטיבות היוצאת מפירות שמכשירה לקבל טומאה, כיון ושמן (ראה להלן ה"ח), נקרא משקין, וכל רטיבות היוצאת

א: "אמר רבא, מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן וכו' דכתיב (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו, בזמן דאיכא פסח יש מרור, ובזמן דליכא פסח ליכא מרור". וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' חמץ ומצה ה"ב. אבל מצה בלא פסח מצוה בפני עצמה היא, אע"פ שכתוב, על מצות ומרורים יאכלוהו – הרי חזר וכתב (שמות יב, יח): "בערב תאכלו מצות", ולא הזכיר שם פסח (פסחים שם, ופ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א).

ג. מִצְוָה מִן הַמִּבְחָר לְאָכֵל בָּשָׂר הַפֶּסַח אֲכִילַת שִׁבְעָה⁴. לְפִיכָךְ, אִם הִקְרִיב⁵ שְׁלָמִי חֲגִיגָה פְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - אוֹכֵל מִהֶן תִּחְלָה וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל בָּשָׂר הַפֶּסַח, פָּדִי לְשִׁבְעַת מִמֶּנּוּ⁶. וְאִם לֹא אֶכֶל אֲלָא פְּזִית - יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ⁷. וְכֵן אֲכִילַת בָּשָׂר פֶּסַח שְׁנֵי בַּלַּיְלָה חֲמִשָּׁה עָשָׂר⁸ לְחֹדֶשׁ אֶיךָ - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנָאֹמֶר בּוֹ: עַל מִצְוֹת וּמִרְוִים יִאֲכֹלֵהוּ.

(4) במכילתא, שם: "על מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר שם), מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע, ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שובע". "כלומר, אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו" (כסף-משנה). (5) ראה להלן פ"י ה"ג, שחגיגת ארבעה עשר אינה אלא רשות, ולכן כתב "אם הקריב". (6) כן הוא בפסחים ע, א: "חגיגה הבאה עמו נאכלת תחילה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע". (7) אף-על-פי שלא אכל על השובע, כי "כך דינה של סתם אכילה", ובמשנה פרק האשה (פסחים צא.) ואפילו חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית, והכי משמע מדאמרינן בפ' כיצד צולין (שם פה:) כזיתא דפסחא בביתא, והלילא פקע באיגרא" (כסף-משנה). (וכן הוא ב'סיפרא' אחרי, פ"ב ה"ב שאין אכילה פחותה מכזית). (8) כן הוא בפסחים צה, ב - שהוא נאכל בלילה, ולפיכך אין אומרים הלל באכילתו, שאין לילה זה מקודש לחג.

ד. וְשִׁנְיָהּ אֵינֶן נֹאכְלִין אֲלָא צָלִי אֵשׁ. וְהָאוֹכֵל מִהֶן פְּזִית¹⁰ נֶאֱמַר¹¹ אוֹ מִבְּשָׁל בַּלַּיְלָה פֶּסַחִים - לּוֹקֵה, שְׁנָאֹמֶר: אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר וּבִשְׁל מִבְּשָׁל בְּמִים. אֲכָל נֶאֱמַר וּמִבְּשָׁל פְּאַחַת - אֵינוֹ לּוֹקֵה אֲלָא אַחַת, לְפִי שִׁנְיָהּ נִכְלָלוֹת בְּלֹא אַחָד¹². אֲכָל מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר אוֹ מִבְּשָׁל מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ לּוֹקֵה. שְׁנָאֹמֶר: פִּי אִם צָלִי אֵשׁ; בְּשִׁעָה שְׁמִצְוָה לְאָכְלוּ צָלִי¹³ - חֵיב עַל אֲכִילַת נֶאֱמַר וּמִבְּשָׁל, אֲכָל מִבְּעוֹד יוֹם - פְּטוּר.¹⁴

(9) משנה, שם צה, א. (10) שאין אכילה פחותה מכזית (למעלה הערה ו). וכן נראה בפסחים מא, א - שאמר: "יכול אכל כזית וכו' ת"ל וכו' נא ובשל, אמרתי לך (שהאוכל כזית חייב)". (11) שנצלה מעט ועדיין אינו ראוי לאכילת אדם, ראה להלן ה"ו. וכן מפורש שם צה, ב - שגם בפסח שני, יש לאו של "אל תאכלו ממנו נא". (12) בפסחים מא, א (לפי גירסת רבינו ב'ספר המצוות' כלל תשיעי עמ' לו) "אמר אביי, אכל נא לוקה שתים, מבושל לוקה שתים, נא ומבושל לוקה שלש" (וזה מפני שסבר לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא עבר על שני

צלייתו", וראה להלן הערה ל. (ואף-על-פי שלא מצינו בגמרא שום מקור להלכה זו, ובוודאי סברא היא שסיבה בשעת צלייתו אינה כבישול – יש לזה מקור לדעת הסוברים שצלי אינו צריך הדחה (ראה ביו"ד סי' עו ס"א, וברמב"ם פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ב, ובמגיד-משנה וכסף-משנה שם), הרי שאע"פ שנמצא עליו דם בעת צלייתו, אינו כבישול). (28) בכת"י תימן ובדפוס רומי, ליתא. (29) היינו דם, ראה למעלה בהערות הקודמות. (30) במשנה, שם שנו: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן". הרי שלא התירו לסוך ולהטביל אלא במשקין ובמי פירות. וכן נראה בתוספתא (פסחים פ"ה) "פסח שסכו יין ושמן אע"פ שמנטף ממעלה למטה, אין בו משום בישול", משמע מזה שדווקא יין ושמן ולא מים. וב'חסדי דוד' שם מבאר שהתוספתא היא לפי דעת רבי, שלמד את האיסור לבשל את הפסח במי פירות ושאר משקין, מיתור הפסוק "ובשל מבושל". ולפי זה, יש מקום לסברא שמים קרובים יותר לענין בישול מכל יתר המשקין, אבל לרבנן שלמדו מקל-וחומר, אדרבא שאר משקין גרועים ממים. ורבינו שפסק בה"ז כרבי, פסק כאן כדברי התוספתא, שאסור לסוך במים בשעת צלייתו. (31) בפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל סכין ומטבילין אותו בהן אחר שנצלה". ונראה ש"אחר שנצלה" שכתב אינו אלא על "מטבילין", אבל "סכין" היינו בשעה שנצלה כמו שפירש רש"י, ראה למעלה הערה כו. (32) חוץ מן המים ('מאיר').

- ט. אין צולין את הפסח על גבי כלי אֶבֶן או כלי מתכות³³; שְׁנָאֵמַר: צָלִי אֵשׁ - לֹא צָלִי דָבָר אַחֵר³⁴.
- לְפִיכָךְ, אִם הָיָה כָּלִי מְנַקֵּב כְּדִי שֶׁתִּשְׁלַט בּוֹ הָאֹר - צוֹלִין עָלָיו³⁵. וְאֵין צוֹלִין אוֹתוֹ בְּשִׁפּוֹד שֶׁל מִתְכָּת³⁶,
- שֶׁהָיָה הַשִּׁפּוֹד כְּלוֹ חֵם וְצוֹלָה מְקוֹמוֹ³⁷.

(33) במשנה (פסחים עד.): "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא (= טס של ברזל)". ובמשנה שניה (להלן עה:) "נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו" (להלן ה"א), ומשמע בין תנור של אבן ובין תנור של מתכת (כסף-משנה כאן). (34) שם עד, א - בגמרא. (35) במשנה, שם: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא". ובגמרא (שם עה.) אמרו: "מעשה לסתור – חסורי מחסרה והכי קתני, ואם אסכלא מנוקבת - מותר". וכתב הראב"ד: "והוא שלא יגע בכלי, שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו". ואפשר שגם רבינו כוונתו שלא יגע בכלי, ורק נקט לשון הגמרא (כסף-משנה בלשון אחד). (36) משנה, שם. (37) בגמרא, שם: "אידי דחם מקצתו חם כולו, וקמטוי מחמת השפוד, ורחמנא אמר (שמות יב) צלי אש, ולא צלי דבר אחר". פירוש: כשמתחממים הקצוות של השפוד שאין עליהן בשר, מתחמם גם החלק שהוא תחוב בבשר, ונצלה הבשר מחמת החום ולא מחמת האש. וראה להלן ה"י שצולים אותו בשפוד של עץ.

- י. הִסִּיק אֶת הַתַּנּוּר וְגִרְף אֶת כָּל הָאֵשׁ וְתַלְהוּ¹¹

מתותים ורמונים או תפוחים ושאר פירות שאינה מכשירה, נקרא מי פירות" (תפארת ישראל' פסחים פ"ב מ"ח). (24) משנה, פסחים מ, ב: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות", ובגמרא שם (מא). "תנו רבנן, במים - אין לי אלא במים, שאר משקין מניין. אמרת קל-וחומר, ומה מים שאין מפגיין טעמן (= אין נותנין טעם בתבשיל) אסורין, שאר משקים שמפגיין טעמן, לא כל-שכן. רבי אומר וכו' תלמוד-לומר, ובשל מבושל מכל-מקום". ופסק רבינו כרבי, נגד חכמים, מפני שכן סובר גם רבי עקיבא, במכילתא פרשת בא, וב'ירושלמי' שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וזה לשונו: "ואמר הש"י בפסח ובשל מבושל במים, ולפי ששינה איסור הבישול בלשון מקור (= ובשל), קיבלנו שבא לרמוז ולאסור בישולו במי פירות". וראה להלן ה"ח הערה כה בדיון צלי קדר.

- ח. צָלָהּ וְאַחֵר כָּךְ בְּשָׁלוֹ, אוּ שְׁבִשְׁלוּ וְאַחֵר כָּךְ צָלָהּ²⁵, אוּ שֶׁעֲשִׂהוּ צָלִי קְדֵרָה²⁶ וְאַכְלוּ - חֵיב. אָבָל מִתֵּר לְסוּף אוֹתוֹ²⁷ בֵּינָן וְשָׁמָּה וּדְבָשׁ²⁸ וּבִשְׁאָר מִשְׁקִין²⁹ וְמִ פְּרוֹת חוּץ מִן הַמִּים³⁰. וּמִתֵּר לְטַבֵּל הַבָּשָׂר אַחֵר שֶׁנִּצְלָה³¹ בְּמִשְׁקִים וּבְמִי פְּרוֹת³².

(25) בגמרא (פסחים, שם): "ורבנן (שלומדים שאר משקין מקל-וחומר, ראה בהערה הקודמת) האי בשל מבושל מאי עבדי להו, מיבעי ליה לכדתניא: בשלו ואח"כ צלאו, או שצלאו ואח"כ בשלו חייב, בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב, דהא בשליה. אלא צלאו ואח"כ בשלו, הא צלי אש הוא אמאי. אמר רב כהנא, הא מני רבי יוסי, דתניא: יוצאין (ידי-חובת מצה) ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, דבר רבי מאיר. רבי יוסי אומר: יוצאין ברקיק השרוי, אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח (כיון שבישלו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל, כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו אח"כ יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל – ר"ח בפירושו כאן). עולא אמר אפילו תימא רבי מאיר, שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכלי-מקום". ויש לתמוה שלכאורה משמע מדברי הגמ', שדין זה שצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו חייב, הוא רק לרבנן דדרשי ל' מיתור הפסוק של בשל מבושל, ואע"פ שרבינו פסק כרבי, שמרבה מהיתור של "ובשל מבושל" משקין ומי פירות (למעלה ה"ז) וצלי קדר (להלן בסמוך) ואין ללמוד מפסוק זה גם על צלאו ואחר-כך בשלו – אין זה אליבא דרבי מאיר, הסובר שאין בישול מבטל אפיה, אבל לרבי יוסי שרבינו פסק כמותו (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ו), שבישול מבטל אפיה, כמו כן הוא מבטל צלי ואין צריך לזה לימוד מיוחד (לחם-משנה). (26) והוא שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא (ב)מים הנפלטים משמנו (רש"י פסחים מא.). וחייב "צלי קדר" נלמד אף הוא, כמו משקין ומי פירות, מן הפסוק "ובשל מבושל" אליבא דרבי (גמרא שם), שרבינו פוסק כמותו למעלה ה"ז, חוץ ממה שהוא נאסר גם באיסור 'עשה' של "צלי אש, ולא צלי דבר אחר" כדלהלן ה"ט. וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא. (27) משנה (שם מ:): "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות וכו' אבל סכין אותו בהן". וברש"י שם: "סכין בשעת

מתכת, משמע שבשפור של כל עץ מותר. (51) כי שפור מעץ אחר על ידי שיוצא מהם ענפים וחוטכין בסכין, יוצא מהם מים דרך החתך, ואילו עץ רימון חלק הוא ואין בו ענפים, ואין המים יוצאים ממנו אלא מראשו ששם נחתך, וראשו יוצא חוץ לקרבן הפסח (גמרא, שם).

יא. נגע הפֶּשֶׁר בַּחֲרָסוֹ שֶׁל תַּנּוּר - יִקְלַף אֶת מְקוֹמוֹ⁵², מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָלִי הַחֲרָס⁵³.

(52) משנה, שם עה, ב. (53) ולא צלי אש הוא (פסחים עה.).

יב. נִטָּף מִרְטָבוֹ⁵⁴ עַל הַחֲרָס⁵⁵ וְחֹזֵר עָלָיו⁵⁶ - יִטֹּל אֶת מְקוֹמוֹ⁵⁷; שֶׁכָּל הַמֶּרֶק וְהַלֶּחֶה⁵⁸ שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁיִּצְלָה אֲסוּרָה, שֶׁהִי אֵינָה בִּשְׁוֹר צָלִי.

(54) משנה, שם. (55) חרס רותח של התנור (גמרא, שם). (56) על בשר הפסח. (57) שנבלע שם, ואין להסתפק כאן בקליפה דקה כבנגע הבשר בחרס (למעלה הי"א), אלא צריך נטילה יפה יפה בעובי אצבע, שהשומן של הרוטב נבלע בתוכו הרבה (רש"י שם). ובכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף את מקומו", ועי' כסף משנה' שכתב שטעות-סופר היא, וכי בנוסחא מדויקת מצא: "יטול את מקומו" כלפינו. (58) (בכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף (ראה למעלה) את מקומו מפני שהוא צלי החרש שנטף, שכל המרק והחלה וכו'". ולפי זה נראה שכל הקטע הזה "שכל המרק וכו' שהרי אינה בשר צלי", אינו שייך לכאן, אלא להלן הי"ג גבי סולת, שהרי כאן אסר "מפני שהוא צלי החרש שנטף". ובחרש של תנור, שהיא רותחת, הדברים אמורים, וכמבואר למעלה וכמפורש בגמרא שם. וראה להלן בהערה הבאה).

יג. נִטָּף מִרְטָבוֹ עַל הַסֹּלֶת - יִקְלַף אֶת מְקוֹמוֹ וְיִשְׁלִיכֶנּוּ⁵⁹.

(59) (כנראה שכאן שייך הקטע שבהלכה יב: "כל המרק והליחה כו' שהרי אינה בשר צלי" (ראה בהערה הקודמת). ונראה שמדובר בסולת צוננת, וכמו שאמרו בגמרא שם בענין נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו שאם החרס צוננת אין צורך אלא בקליפה (לפי גירסת הספרים שהובאה ברש"י שם ד"ה אקורי) ואע"פ שהחרס צונן, צריך קליפה, מפני שהמרק שיצא מהפסח אינו בשר, והוא אסור ואוסר הפסח (וראה ב'תוספות' שם). וכמו כן בנטף מרוטבו על הסולת שהיא צוננת - צריכה קליפה, כנ"ל. ואמנם כן הוא בפירוש המשניות שם על נטף מרוטבו על הסולת, וז"ל: "כי אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו, אבל מה שיוזב ממנו הרי הוא כמרק". אבל יש להבין למה לא הביא רבינו כמסקנת הגמרא לפירוש המשנה, שברוטב רותח צריך לקמוץ את מקומו. ואמנם בכת"י תימן: "קמוץ את מקומו". כמפורש במשנה וכמסקנת הגמרא בסולת רותחת, ועי' כסף-משנה).

יד. סִכּוֹן⁶⁰ בְּשֶׁמֶן⁶¹ שֶׁל תְּרוּמָה: אִם חִבֹּרֶת הִפְהָנִים - יִאֲכָלֶנּוּ⁶²; וְאִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁶³: אִם חִי הָאֵל - יִדְּיָחֶנּוּ⁶⁵ וְיִנְגַּב⁶⁶, וְאִם צָלִי⁶⁷ - יִקְלַף אֶת הַחִיצוֹן⁶⁸. סִכּוֹן בְּשֶׁמֶן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁶⁹ - לֹא יַעֲשֶׂנוּ דָּמִים עַל

1 בַּתַּנּוּר³⁸ וְצָלָהוּ³⁹ - הִרִי זֶה אֲסוּר, שְׁאִין זֶה צָלִי
2 אֲשֶׁר⁴⁰. חֲתָכוּ⁴¹ וְתָלָהוּ⁴² עַל גְּבִי גָחִלִים - הִרִי זֶה צָלִי
3 אֲשֶׁר⁴³. צָלָהוּ עַל גְּבִי סִיד אוֹ חֲרִסִית⁴⁴ אוֹ חֲמִי
4 טְבִירָה⁴⁵ - הִרִי זֶה אֲסוּר, שְׁאִין זֶה צָלִי אֲשֶׁר⁴⁶. כִּיצַד
5 צוּלִין אוֹתוֹ? תוֹחֲבוּ מִתּוֹךְ פִּי עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ
6 בַּשְּׁפּוֹד שֶׁל עֵץ⁴⁷ וְתוֹלָהוּ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר וְהָאֵשׁ
7 לְמַטָּה⁴⁸. וְתוֹלָה כְּרַעֲיו וְכַיּוֹ מַעֲיו בַּתַּנּוּר חוּצָה לוֹ.
8 וְלֹא יִתְּנֶם בְּתוֹכוֹ, שְׁנֵיהֶם כְּמִין בְּשׁוּל הוּא⁴⁹. וְשְׁפּוֹד
9 שֶׁל רִמּוֹן הֵיוּ בּוֹרְרִין לְצִלָּתוֹ⁵⁰, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְרַק אֶת
10 מִיָּמָיו וְיִבְשְׁלֶהוּ⁵¹.

(38) בגמרא, שם: "תנור שהסיקו וגפרו וצלה בו את הפסח, אין זה צלי אש". ה'מאירי' שם כתב: ודבר זה אתה מפרשו בשתלאו, שאם תאמר שהניחו בקרקע התנור, לא הוצרך ללמדה, שהרי נתבאר במשנתנו שאפילו נגע בחרסו של תנור קולף את מקומו. (39) מחוס התנור. (40) אלא תולדות אש, והתורה הקפידה שיצלוהו על האש דוקא ולא על תולדות האש, שהרי כתבה פעמיים "צלי אש" (שמות יב, ח-ט): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש כו' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש" (בגמרא, שם). (41) קורעו לבטנו להעמידו שטוח על הגחלים ('מאירי' פסחים שם). ורש"י מפרש חתכו בשנים ושלשה מקומות למהר צלייתו, וראה להלן פ"י הי"א שלכתחילה אין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. (42) בגמרא שם: "ונתנו על גבי גחלים". וכן בתוספתא שם פ"ה. ואפשר שבא להשמיענו שרק גחלים לוחשות (=בוערות), שאפשר לצלות עליהם גם על-ידי תליה, הם "צלי אש", אבל גחלים עומות (כביות) אינם "צלי אש". וכן נראה בגמרא שם עה, ב. ובכת"י תימן: "וצלהו". (43) ברייתא שם, בשם רבי. ומשמע שם בגמרא, שאין הדברים אמורים אלא בגחלים של עץ, אבל לא בגחלים של מתכת, וכן כתב ה'מאירי'. (44) חרסית היא מין סיד ('ערוך' ערך חרס א). ובגמרא שם: "בסיד רותח בגפסית רותח". ושם מבואר שבלי ריבוי מיוחד, אין דינם כאש. (45) פסחים מא, א. וכגון שהביאום לירושלים ונשמתר חומם ('אגלי טל'). (וראה ב"סיני" כרך מד עמ' סו). (46) שם עה, א. (47) שאם מתחמם ראש השפור אינו מתחמם כולו ואינו כשפור של מתכת, ראה למעלה ה"ט. וראה להלן בסוף הלכה זו. (48) שאם גרף את כל האש אין זה צלי אש, ראה בתחילת הלכה זו. (49) במשנה, שם: "ונותן את כרעיו ובני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו". והלכה כרבי עקיבא מחבירו. (50) במשנה, שם: "מביאין שפור של רימון", וכל עץ שרי מדאורייתא, אלא מדרבנן הוא דאמר שיהא של רמון דמחזי כמבושל, אי הוה עץ אחר כראיתא שם בגמרא, ומדברי רבינו ז"ל נראה דאפילו מדרבנן שרי כל עץ, ולכתחילה הוא שהיו בוררין של רימון ('קריית ספר'). וב'מלאכת שלמה' על המשנה כאן כתב, שרבינו פירש את דברי המשנה "מביאין שפור של רימון" שהוא למצוה מן המובחר, שכן נראה מדברי המשנה: "אין צולין את הפסח לא על השפור ולא על האסכלא" שהם של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י' אייר – ספר קרבנות – הלכות קרבן פסח צא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יאכלו". ומפרש רבינו שרבי יוסי חולק על הסיפא ואומר שרק אם נשתקעו כולן בשינה - לא יאכלו, אבל נתנמנו כולן - יאכלו. ואינו חולק על הרישא, והוא שאף אם נשתקעו בשינה מקצת מבני החבורה יאכלו, ורשב"ם מפרש שרבי יוסי חולק על הרישא ועיי"ש בהל' חמץ ומצה, עמוד תמד הערה סא.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ו

פרק תשיעי

(1) יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה, ואם מוציאין מחבורה לחבורה.

- א. פל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה
- אחת. ואין מוציאין ממנו מן החבורה³ שיאכל
- בה. והמוציא ממנו פזית⁴ פשר מחבורה לחבורה
- בליל חמשה עשר - לוקה; שנאמר: לא תוציא
- מן הבית מן הפשר חוצה. והוא שיניחנו בחוץ;
- שהוצאה כתובה בו פשפת, לפיכך צריך עקירה
- והנחה כהוצאת שבת. ואין מוציא אחר מוציא
- בפסח⁷, שפינו שהוציא הראשון נפסל. מן האגף⁸
- ולפנים - פלפנים⁹; מן האגף ולחוץ - פלחוץ¹⁰;
- והאגף עצמו, שהוא עבי הפתח - פלחוץ¹¹.
- החלונות¹² ועבי הפתלים - פלפנים. הגגים
- והעליות - אינן בכלל הבית¹³.

(2) בפסחים פו. "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכלו בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י). ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה ש"יאכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יאכל, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לענין פסק הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת לבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאים לשנות מקומם". (3) בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו". (4) כן הוא במכילתא דרשב"י שם (שמות יב, מו): "יאכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בשעת אכילה חייב ואינו חייב שלא בשעת אכילה". (5) כן הוא בתוספתא שם ושם, בירושלמי שם ובבבלי שם פה. ובמכילתא דרשב"י שם: "יאכל, לא תוציא מן הבית חוצה על כדי אכילה הוא

- בני חבורה; שאין פודין מעשר שני בירושלים⁷⁰,
- כמו שבארנו במקומו⁷¹. ואין צולין שני פסחים
- באחת⁷², מפני התערובות⁷³. אפלו גדי וטלה⁷⁴.

(60) את הפסח. משנה, שם עה, ב. (61) ראה למעלה ה"ח שמותר לסוך אותו ביין ושמן וכו'. (62) שהרי הם מותרים בתרומה. (63) שאסורים בתרומה. (64) כלומר חי וצונן, ונזכר לפני הצליה שסכו בשמן של תרומה. (65) בצונן דיו בהדחה, ראה שם עו, א. (66) המים מעל הבשר, שלא יצלה עמהם. וראה למעלה ה"ח שאסור לסוכו במים. (67) שסך בעת הצליה או אחר הצליה בעוד הבשר חם ('מאירי' פסחים עה:) וב'תוספות' (שם) ד"ה ואם, כתבו שאפילו אחר הצליה וכבר נצטנן הבשר, הוא בולע, מתוך שהוא רך. (68) הקליפה החיצונה. (69) שהוא מותר לישראל בירושלים ('מאירי'). (70) משנה, שם עה, ב - לפי הנוסחא שלפנינו, ו"יש ספרים" שב'תוספות' שם ד"ה לפי, וראה ברש"י שם, ולפי זה נראה שמדובר שפודה את השמן על המעות, ראה ב'תוספות' שם. (71) פ"ב מהל' מעשר שני ונטע רבעי ה"ח. (72) ברייתא, פסחים עו, ב. (73) שמא יתחלפו הקרבנות, ונמצא שהפסחים נאכלים שלא למנויהם. (74) שאין החילוף מצוי בהם כל-כך. ובתוספתא פסחים פ"ה נאמר הטעם "מפני הרגל", כלומר שלא יתרגלו לצלות גדי וגדי כאחד. וכן פירש רבינו חננאל שם.

- טו. פכר בארנו פכמה מקומות⁷⁵, שאין הפסח
- נאכל אלא עד חצות, כדי להרחיק מן העברה⁷⁶,
- ודין תורה שיאכל כל הלילה עד שיעלה עמוד
- השחר⁷⁷. וכבר בארנו בהלכות חמץ ומצה⁷⁸, שהוא
- טעון הלל בשעת אכילתו⁷⁹, ושאין בני חבורה
- חוזרין ואוכלין אחר שנידמו בשנה⁸⁰, אפלו
- בתחלת הלילה.

(75) לא נמצא כן בדברי רבינו אלא במקום אחד, ואף שם אינו בפסח אלא בשאר הקרבנות, ראה פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. (76) שלא יבוא לאכול אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת, ראה רש"י בברכות ב, א. וראה פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א ובהערה ד שם. (77) כרבי עקיבא, ולא כרבי אלעזר בן עזריה (ברכות ט. ועוד). שסתם משנה במגילה כ, ב - כוותיה. ואף-על-פי שסתם משנה בזבחים נו, ב ובפסחים קכ, ב ועוד מקומות היא כראב"ע, מה לי חד סתמא, מה לי תרי סתמא, וההלכה כרבי עקיבא מחבירו ('מאירי' פסחים קכ, ב. ומגיד-משנה פ"ו מהל' חמץ ומצה שם). (78) פ"ח ה"י, לענין הלל. ושם הי"ד לענין נרדמו. (79) משנה, פסחים צה, א - שפסח ראשון טעון הלל באכילתו. וראה להלן פ"י ה"ט. (80) כלומר, נשתקעו כל בני החבורה בשינה, אבל אם רק נתנמנו (שם קוראים להם הם עונים, פסחים קכ:) כל בני החבורה או שנשתקעו בשינה רק מקצת מבני החבורה - חוזרין ואוכלין אחר שניעורו (פ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ד). ומקור הלכה זו, במשנה פסחים קכ, ב: "ישנו מקצתן - יאכלו, כולן - לא יאכלו. רבי יוסי אומר: נתנמנו - יאכלו, נרדמו - לא

(24) משנה שם פו. והעמידה בגמרא שם כר' יהודה שאמר: הפסח נאכל בשתי חבורות. ולפי ההלכה שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן הלכה ה), צריך לפרש משנה זו בשתי חבורות האוכלות כל אחת את פסחה. (25) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מניין? תלמוד לומר חוצה, תן חוצה לאכילתו". (26) שם פו. במשנה. ופירש רש"י שם שהם רשאים לעשות כן. ואף על פי שנראים כשתי חבורות - לא איכפת לן. (27) כחבורה אחת. שצריך שיפרסמו שאינן מעורבות זו בזו, שלא יהא נראה זו כאוכלת משל חברתה, אלא אלו הופכין פניהם למזרח ואלו למערב או אלו לצפון ואלו לדרום.

ד. ה'יו המים שמוזגים בו יינם באמצע הבית' 28 בין שתי החבורות - פשהשמש עומד למזגו, 29 קופין את פניו 30 ומחזיר את פניו 31 עד שמגיע אצל חבורתו ואחר כך אוכל מה שבפניו; שאסור לאוכל לאכל בשתי חבורות. ומתיר לפלה להחזיר פניה מבני חבורתה ואוכלת 32, מפני שהיא בושח לאכל בפניהם. 25

(28) משנה שם פו. "והמיהם באמצע כשהשמש עומד וכו'". ומפרש רש"י "שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין". "והיו רגילים, כשהיו הרבה חבורות בבית אחד להיות מצמצמים להספיק לכולם במדורה אחת ובשמש אחד". (29) לבני החבורה האחרת. (30) סוגר את פיו ואינו אוכל. (31) מחבורתו לכיוון החבורה האחרת, כלומר, כיון שקופין פיו מותר לו להחזיר פניו לצד החבורה האחרת. (32) כלומר, אף על פי שאינה קופצת פיה.

ה. שתי חבורות 33 שפירצה מחיצה מביניהן - אינן אוכלין 34. וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן - אינן אוכלין עד שתסתלק. שאין הפסח נאכל בשתי חבורות 35, ואינן נעקרין מחבורה לחבורה 36. 30

(33) מאחר שפסק רבינו להלן שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, צריך לפרש כאן ששתי החבורות אכלו כל אחת ואחת פסח שלה. (34) בפסחים פו: "היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר (ר' שמעון) האוכל אוכל בשני מקומות - אוכלין, לדברי האומר (ר' יהודה) אין האוכל אוכל בשני מקומות - אין אוכלין". ופסק רבינו כר' יהודה. (35) בגמרא שם: "היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר (ר' יהודה) פסח נאכל בשתי חבורות - אוכלין, לדברי האומר (ר' שמעון) אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אין אוכלין". ופסק רבינו כר' שמעון. וזה מוסב על הדין השני של "וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן". (36) כלומר, אין האוכל אוכל בשתי חבורות, וכו' יהודה שם. וזה מוסב על הדין הראשון של "שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם".

ו. בני חבורה שנקנסו שלשה מהן או יתר לאכל פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה 37, אם נקנסו בשעה שדרך בני אדם לאכל הפסחים 38, וחזר 33

חייב ואינו חייב על פחות מכזית". (6) בשעת אכילה. (7) כלומר, לאחר שהוציאוהו חזרו והכניסוהו ושוב הוציאוהו. (8) משנה בפסחים שם. ופירשה רבינו במוציא בשר הפסח מן הבית. ו"אגף הוא מקום הדלתות כשסוגרין אותן הדלתות נבדל החיצון (של המזוזה) מן הפנימי". (9) של הבית ואם הניח שם כזית מן הפסח אינו נקרא מוציא את הפסח לחוץ. (10) ואם הניח שם את הפסח עובר על לאו, ונפסל. (11) כן אמרו בגמרא שם לעניין הוצאה מירושלים. (12) של הבית. (13) והמוציא כזית מבשר הפסח לשם - לוקה ונפסל. וראה בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ז שגגים ועליות לא נתקדשו. ואין אוכלים שם קרבן פסח (פסחים פה: פו).

ב. בשר הפסח שניצא חוץ לחבורתו, בין בידו בין בשגגה - נאסר באכילה, והרי הוא כבשר קדשי קדשים שניצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שניצא חוץ לחומות ירושלים, שהפלה בטריפה ולוקין על אכילתו 15, כמו שבארנו במעשה הקרבנות 16. אבר שניצא מקצתו - חותך הבשר 17 ויורד עד שמגיע לעצם, וקולף את הבשר 18; כל שבפנים - יאכל, וכל שבחוץ - ישרף. פשהוא מגיע לעצם - חותך בקופיין 19, אם היה שאר קדשים; ואם היה פסח, שאסור לשבור בו עצם 20 - קולף 21 עד הפרק 22, ומפרק האבר שניצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ 23. 12

(14) "והשם אמר ובשר בשדה טריפה (שמות כב) וקבלנו (חולין סח:) כי עניין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאילו אמר ובשר שיצא לשדה, טרפה היא, ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית, נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה". (15) במכות יח. "ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", והיינו אם אכל ממנו כזית. (16) שם. וכתב שם שאף על פי שחזר הבשר למקומו אסור לאוכלו. (17) עד מקום שיצא. (18) במשנה שם לא הוזכר "קולף את הבשר" אלא בפסח, שאסור לשבור בו עצם, אבל בשאר קדשים שאפשר לחתוך בקופיין, אין צורך בקליפה אלא כדי להבדיל בין הבשר הטעון שריפה לבין העצמות שאינם טעונים שריפה. (19) "סכין גדול". (20) שנאמר (שמות יב, מו) "ועצם לא תשבור בו". (21) את הבשר. (22) מקום שמתחברים העצמות. (23) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם (פסחים פג:).

ג. שתי חבורות 24 שהיו אוכלות בבית אחד - צריכה כל חבורה מהן לעשות לה הקף; שנאמר: מן הבשר חוצה. מפי השמועה למדו, שצריך לתן לו חוצה למקום אכילתו 25. ואלו הופכין את פניהן אילף 26 ואוכלין, ואלו הופכין את פניהן אילף ואוכלין, פדי שלא יראו מערבים 27. 18

משום "לפני עיוור לא תיתן מכשול" שאין לוקין עליו, ראה בחינוך מצוה רלב. (49) כלומר, משומד לעבודה זרה. והמקור בתרגום אונקלוס שם: "כל בר ישראל דישתמד" וכן במכילתא דרשב"י שם: "כל בן נכר זה ישראל משומד שעבד עבודה זרה". ובמכילתא דר"י: "אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע". (50) כן הוא במכילתא שם: "תושב זה גר תושב, שכיר זה הגוי". והמדובר בערבי מהול וגבעוני מהול (מכילתא שם), שאם לא כן הרי הוא בכלל ערל לא יאכל בו, ראה כסף משנה. והראב"ד פירש פסוק זה בתושב ושכיר ישראל, כלומר עבדים עבריים הקנויים קניין עולם או קניין שנים, שאינם ממונים עם הבעלים על פסחם שלא מדעתם.

ח. ערל⁵¹ שאכל פזית מבשר הפסח⁵² - לוקה; ¹⁷ שנגמר: כל ערל לא יאכל בו. בו הוא שאינו אוכל, ¹⁸ אבל אוכל הוא מצה ומרור⁵³. וכן מותר להאכיל ¹⁹ מצה ומרור לגר תושב ולשכיר⁵⁴. ²⁰

(51) ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה (רש"י פסחים כח:). (52) כי פחות מכזית אינה נחשבת "אכילה". (53) פסחים קכ. "דתניא כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור", וכתב המאירי (יבמות ע"ז) "מותר הוא במצה ובמרור. ויש מפרשים שחייב בהן - וגדולי המחברים (הוא רבינו) ז"ל כתבו שמותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב". (54) מכילתא דרשב"י שמות יב, מה: "תושב ושכיר לא יאכל בו, בו אינו אוכל, אוכל הוא במצה ומרור". ובתוספות פסחים כח: דיבור המתחיל כל, העירו: האם מצה קדושה יש בה?

ט. פשם שמיילת בנזי ועבדיו מעכבתו מלשחט ²¹ הפסח⁵⁵, כך מעכבתו מלאכל; שנגמר⁵⁶: ומלתה ²² אתו אז יאכל בו⁵⁷. פיצד⁵⁸? קנה עבד אחר שנגשחט ²³ הפסח, או שהיה לו בן שלא הגיע זמנו להמול אלא ²⁴ אחר שחיטת הפסח - הרי זה אסור לאכל עד ²⁵ שמימול אותו. ופיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר ²⁶ שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קדם שחיטה? כגון ²⁷ שחלצתו חמה⁵⁹, שצריך שבעת ימים מעת לעת ²⁸ מיום הבראתו⁶⁰; וכגון שפאכה עינו ונרפאת אחר ²⁹ שחיטה⁶¹; או שהיה טמטום ונקרע אחר שחיטת ³⁰ הפסח ונמצא זכר. ³¹

(55) ראה למעלה פרק ה הלכה ה: "מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו וכו' מעכבים אותו, שנאמר (שמות יב, לט, אצל בניו) המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו". ובמכילתא (בא) וביבמות עא. למדו שגם עבדיו שלא מלו מעכבים אותו מלעשותו, כלומר, מלהקריבו, מגזירה שווה "אז אז": כתב בבניו "ואז יקרב לעשותו" וכתב בעבדיו (שם, מד) "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (56) אצל עבדיו. (57) במכילתא בא: "אין לי אלא מילת עבדיו (שמעכת את האכילה), מילת זכריו מנין? הרי אתה דן: נאמר כאן "אז" ונאמר להלן (אצל זכריו) "אז" מה להלן מילת זכרים (מעכבת מלהקריב את הפסח) אף כאן

1 המעורר לכלן על השאָר³⁹ ולא באו - הרי אלו ² שנכנסו אוכלין עד שישבעו ואין ממתינים לשאר. ³ ואפלו באו המתאחרין אחר כך ומצאו אלו השלישה ⁴ שאכלו הפל - אין משלמים להן פדי חלקם⁴⁰. אבל ⁵ אם נכנסו שנים בלבד - הרי אלו ממתינים⁴¹. במה ⁶ דברים אמורים? בשעת פניסתן לאכל; אבל בעת ⁷ שנפטרין⁴² - אין אדם צריך להמתין לחברו. אפלו ⁸ גמר אחד בלבד מלאכל - יצא ואינו צריך ⁹ להמתין⁴³.

(37) בפסחים שם: "אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלושה ויוצאין אפילו באחד. (38) שם: "והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל". (39) השמש של החבורה הלך אצל השאר לזרון שיבואו, ומשמע בדברי רבינו חננאל שם, שבמקום "והוא דרגש בהו דילא" גרס "והוא דשגרו בהו דילא", כלומר ששלחו השמש לעוררן לבוא לאכול. (40) "אלא שמכל מקום נראה לי וכו' שצריכים על כל פנים להשאיר להם כזית לכל אחד". (41) עד שיבוא השלישי. (42) יוצאין. (43) כתב הראב"ד, שמה שכתב רבינו בסוף דבריו אין בו טעם. ואמנם דברים אלו דחוקים, שמהיכא תיתי יצטרך אחד להמתין ביציאתו על חבריו, וייתכן כי היה מקום לסברא שכיוון שנשתתפו ונתחברו, צריך הוא להמתין עד הסוף לצוותא בעלמא שלא יישאר יחיד.

10 ז. המאכיל פזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין ¹¹ מפסח שני⁴⁴, למומר לעבודה זרה⁴⁵ או לגר תושב⁴⁶ ¹² או לשכיר⁴⁷ - הרי זה עובר בלא תעשה. ואינו ¹³ לוקה⁴⁸, אבל מפזין אותו מפת מרדות. וכן נכר ¹⁴ האמור בתורה - זה העובד אל נכר⁴⁹. ואין מאכילין ¹⁵ ממנו לנכרי, אפלו גר תושב או שכיר; שנגמר: ¹⁶ תושב ושכיר לא יאכל בו⁵⁰.

(44) משום שנאמר בו (במדבר ט, יב) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", וכל המצוות שבגופו, נהגות בו כפסח ראשון (פסחים צו. ולהלן פרק י הלכה טו). (45) כן כתב בספר המצוות (לא-תעשה קבח) "שהוזהרנו מלהאכיל את הפסח לישראל שנשתמד". (46) גוי שקבל עליו שבע מצוות, שנצטוו בני נח ואינו עובד עבודה זרה. (47) "זה הגוי". (48) שהרי הפסוק "תושב ושכיר לא יאכל בו" וודאי נאמר לישראל שלא יאכל לגוי, וגם הפסוק "כל בן נכר לא יאכל בו" המדבר בין בישראל מומר ובין בגוי (מכילתא שם) - גם הוא נאמר, על כרחך, לישראל, שעל גוי לא ציוותה התורה, ומכיוון שלא הזהירה בלשון "לא תאכילום" אינו לוקה (כסף משנה). והמאירי ביבמות ע: כתב "שאינו לוקה, אחר שלא עשה הוא מעשה" וכן כתב החינוך מצוה יג ומצוה יד (וראה במנחת חינוך מצוה יג אות ב). וראה בפרק י מהלכות נדרים הלכה יג, שהמדיר אשתו מהנאה ומהנה אותה לוקה, וזה סותר למה שכתב כאן (הגאון ר' עקיבא איגר), ועיין עוד בפרק י מהלכות כלאיים הלכה לא, שהמלביש חבירו כלאיים, והיה הלוכש שוגג - המלביש לוקה. והצל"ח (פסחים עג.) כתב שכל האיסור כאן הוא

מילת זכרים (מעכבת לאכול את הפסח). (58) באיזה אופן ישנה אפשרות שבשעת אכילה מעכבים בניו ועבדיו, שלא נימולו, מלאכול את הפסח, ובשעת השחיטה לא עכבוהו. (59) שהיה לתינוק חום ונחלץ ממנו. (60) ולפי זה ייתכן שבשעת השחיטה לא מלאו לו עוד שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח. (61) יבמות שם, שמפני זה לא יכלו למולו בשעת השחיטה. ואין צורך לחכות שבעה ימים אלא במקרה של חום, ראה שבת (קלז).

פרק עשירי

(1) יבאר השובר עצם בפסח טהור, ועל איזה עצם חייב, ושל איראיר מהבשר עד הבוקר.

א. השובר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה;²
שנאמר: וְעֵצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ³ בו. וְכֵן נֶאֱמַר בְּפֶסַח
שְׁנִי: וְעֵצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בו. אֲכַל פֶּסַח שֶׁבֶא בְטָמְאָה,⁴
אִם שֶׁבַר בו עֵצֶם - אֵינוֹ לֹקֵה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ:
לֹא תִשְׁבְּרוּ בו - בְּטָהוֹר וְלֹא בְטָמְאָה.⁵ אַחַד הַשּׁוֹבֵר
אֶת הָעֵצֶם בְּלִילִי חֲמֹשֶׁה עֶשְׂרִי,⁶ או שֶׁשֶּׁבַר בו עֵצֶם
מִבְּעוֹד יוֹם,⁷ או שֶׁשֶּׁבַר אַחֵר בְּמָה יָמִים⁸ - הָרִי זֶה
לֹקֵה.

(2) משנה פסחים פד. (3) צ"ל: "לא ישברו" [וטעות סופר כזו נפלה גם בגמרא פסחים פה. בכתבי־יד ובדפוסים ישנים (ראה בדקדוקי סופרים שם עמ' קכט הערה ט) ותוקנה בדפוסים חדשים]. (4) כגון שהיו רוב הקהל טמאי מת, שמקריבים כולם הפסח בטומאה, ראה למעלה פ"ז הלכה א, אבל היה הפסח טהור ונטמא אחר־כך - חייבים עליו משום שבירת עצם, ראה להלן הלכה ו. (5) בפסחים שם בברייתא: "ת"ר ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול". ופירש"י שם: "האי פסול הוא שנעשה בפסול, דטומאה דחיה היא בציבור [ולא הותרה]. וכלשון רבינו כן הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, מו), ולפי זה אין צורך לדברי רש"י. ואף בפסח שני למדו כן שם צו. "לא ישברו בו" בכשר, ולא בפסול". (6) של ניסן, שהוא פסח ראשון, ושל אייר שהוא פסח שני. (7) שם פד: "ת"ר ועצם לא תשברו בו (שמות יב), בכשר ולא בפסול. ר' אומר, בבית אחד יאכל (שמות שם) ועצם לא תשברו בו, כל הראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם, ושאיין ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם, מאי בינייהו וכו' אביי אמר כו' אלא שבירת העצם מבעוד יום, איכא בינייהו. למ"ד כשר, הא כשר הוא. למ"ד ראוי לאכילה, השתא לאו ראוי לאכילה וכו'. רב פפא אמר, כל כי האי גוונא, כ"ע יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא, לאורתא (=לערב) מיחזי לאכילה". (8) ראה להלן הלכה ו, שפסח שהיתה לו שעת הכושר ונפסל - יש בו משום שבירת עצם.

ב. לפיכך⁹ שורפין¹⁰ עצמות הפסח בכלל הנוטר מִבְּשָׂרוֹ¹¹, כְּדִי שֶׁלֹא יָבוֹאוּ בָּהֶן לִידֵי תַקְלָה.¹²

(9) לפי שאסור לשבור את העצם גם לאחר כמה ימים. (10) פסחים פג. בברייתא: "כל עצמות הקדשים אין טעונין

ג. אין חיבין אלא על שבירת עצם שיש עליו כזית בִּשְׁבֹר¹³ או שִׁישׁ בו מִחֲ¹⁴; אֲכַל עֵצֶם שְׁאִין בו מִחֲ¹⁵ וְשִׁאִין גַּעְלֵי כְּזִית בִּשְׁבֹר - אֵינוֹ חֵיב עַל שְׁבִירָתוֹ. הִיָּה עָלָיו כְּזִית בִּשְׁבֹר וְשִׁבְרֵי הָעֵצֶם שֶׁלֹא בְּמָקוֹם הַבִּשְׁבֹר - חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהִמָּקוֹם שֶׁשֶּׁבַר פָּנוּי מִבְּשָׂרוֹ¹⁵.

(13) פסחים פד: "רבינא אמר, כל כי האי גוונא (באבר שאין עליו כזית בשר) לית ביה משום שבירת עצם, דבעינן שיעור אכילה", משום שנאמר: "בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו) - יש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת עצם, אין בו שיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם (שם). (14) היינו כזית מוח, כמפורש שם פה. "ויש עליו כזית בשר מבפנים", והיינו כזית מוח. וכן מפורש ברי"ח שם, וכן פירש"י. (15) מחלוקת שם בין ר' יוחנן ור"ש בן לקיש, ופסק כר' יוחנן.

ד. השובר אחר השובר¹⁶ בעצם אחד - לוקה.

(16) כלומר, אחרי שהראשון שבר עצם, בא שני ושבר גם הוא אותו עצם, או שאדם אחד שבר עצם והתרו בו, ושבר שבר. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ז ה"א: "אבל בשתי התריות, שכן אפילו עצם אחד ושברו, וחזר ושברו חייב שתיים". ולהלן שם בהלכה יג "ווידא אמר, דא יש שובר אחר שובר". וראה למעלה פ"ט הלכה א והערה ח.

ה. השורף עצמות והמחמך גידים¹⁷ - אינו חייב משום שבירת עצם¹⁸.

(17) של הפסח. (18) פסחים שם בברייתא: "השורף עצמות והמחמך גידים - אין בו משום שבירת העצם".

ו. פסח שהוא נא¹⁹ או מִבְּשָׂל²⁰ וְשֶׁבַר בו אֶת הָעֵצֶם - לוקה²¹. אֲפִלּוּ נִפְסַל בְּטָמְאָה²² וִיצִיאָהּ²³ וְכִיּוּצָא בָּהֶם - יֵשׁ בוֹ אִסּוּר שְׁבִירַת הָעֵצֶם. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיָּתָה לוֹ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר וְנִפְסַל²⁴; אֲכַל אִם לֹא הִיָּתָה לוֹ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר, כְּגוֹן שֶׁנִּתְפַּלֵּל²⁵ או

רואיים לאכילה. (37) אף כי בשור הגדול אין אפשרות לאוכלם ע"י בישול בינוני, וכ"ש על ידי צלייה. (38) "פירושו בכאן קצוות. כלומר, ראשי העצמות שיש בהרבה מהן קליפה דקה של עצם, ואדם נוטלה בשיניו ולועסה" (מאירי פסחים פד.). (39) ראה למעלה הלכה ת. וזהו פירושו של רבינו לדברי המשנה פסחים פד. "כל הנאכל בשור הגדול, יאכל בגדי הרך וראשי כנפיים והסחוסים", ובגמרא, "רבה רמי. תנן, כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל לא. אימא סיפא, ראשי כנפיים והסחוסים, והא הני לא מיתאכלי בשור הגדול וכו'. רבא אמר, מה הן קתני, והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול בשלקא (בישול רב) יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן ראשי כנפיים והסחוסים, ותניא כוותי' דרבא וכו'". ומפרש רש"י שהמדובר הוא לענין מינוי, שאין מותר להתמנות אלא בדבר שבשור הגדול יוכלו לאכול אחרי שנתבשל (וכן נראה מדברי רבינו בפירוש המשנה) והראב"ד בהשגות מפרשה לענין נותר, שמה שאפשר לאכול ע"י בישול רב בשור הגדול, יש חיוב לאכלו. ואם אינו אוכלו, עובר על לא תותירו ממנו עד בוקר. ורבינו מפרשה לענין איסור שבירת עצם.

י. גִּידִין⁴⁰ הִרְבִּין שְׁסוּפִן לְהִקְשׁוֹת⁴¹, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן
 רֵאוּיָן לֵאכִילָה עִתָּה⁴² וְנִאֲכָלִין⁴³ בְּפֶסַח - אֵין נִמְנִין
 עֲלֵיהֶן. וְנִמְנִין עַל מַח שֶׁבְּרֹאשׁ⁴⁴, מִפְּנֵי שִׁכּוֹל
 לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּלֹא שְׁבִירַת עֶצֶם; וְאֵין נִמְנִין עַל מַח
 שֶׁבְּקוֹלִית⁴⁶, וְהוּא הַעֵצִם הַסֵּתוּם מִשְׁנֵי רֵאשֵׁי, שֶׁהִרִי
 אֵינוֹ יִכּוֹל לְהוֹצִיאֹ אֶלֶּא בְּשִׁבְרַת עֶצֶם⁴⁷.

(40) פסחים שם. כריש לקיש, ואף ר' יוחנן הודה לו.
(41) להיות קשים ולא יהיו ראויים אז לאכילה, וכגון "גיד
הצוואר, ובגדי ובטלה הם רכים, אבל אם היה מזקין סופם
להיות קשים" (רש"י שם). (42) בעוד הגדי רך וקטן.
(43) שמוטרין באכילה. (44) שם פד: "רבי אומר, נמנין על
מוח שבראש וכו'". (45) "לגוררו בקיסם דרך האף" (רש"י
שם). (46) שם: "רבי אומר וכו' ואין נמנין על מוח
שבקולית". (47) והשובר את העצם לוקה (למעלה הלכה
(א).

יֵא. כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל אֶת הַפֶּסֶח - חוֹתֵךְ הַבָּשָׂר וְאוֹכֵל, 19
וְחוֹתֵךְ הָעֲצָמוֹת מִן הַפֶּרֶק וּמִפְרָקָן אִם רָצָה.⁴⁸ 20
וְכִשְׁגִּיעַ לְגִיד הַנֶּשֶׁה⁴⁹ - מוֹצִיאָו וּמְנִיחוֹ עִם שְׂאֵר 21
הַגִּידִים וְהָעֲצָמוֹת וְהַקְרוֹמוֹת⁵⁰ שְׂוִיצָאִין בְּשַׁעַת 22
אֲכִילָהּ.⁵¹ שְׂאִין מְנַקֵּין אוֹתוֹ כְּשֶׁאֵר הַבָּשָׂר⁵² וְאִין 23
מִחֻתְכִּין אוֹתוֹ⁵³, אֲלֵא צוֹלִין אוֹתוֹ שְׁלֵם.⁵⁴ וְאִם חֻתְכוֹ 24
חֻתִּיכוֹת חֻתִּיכוֹת - כְּשֶׁר⁵⁵. וְהוּא שְׁלֵא יִחְסֹר אֲבָר. 25
צָרִיךְ אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל שְׁלֵא יִשְׁאִיר מִבָּשָׂר הַפֶּסֶח עַד 26
בֶּקֶר, שְׁנֹאמֵר: לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן בְּשֹׁנִי, 27
שְׁנֹאמֵר: לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְאִם הַשְׂאִיר 28
מִמֶּנּוּ, בֵּין בְּרֹאשׁוֹן בֵּין בְּשֹׁנִי - עֶבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. 29
וְאִינוּ לֹקֵה עַל לֹאוֹ זֶה, שֶׁהָרִי נִתֵּק לַעֲשֶׂה⁵⁶, 30
שְׁנֹאמֵר: וְהִנֵּחַ מִמֶּנּוּ בֹאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ. 31

1 נַעֲשֶׂה בְּמַחֲשַׁבֶּת זְמַן²⁶ אוּ מַחֲשַׁבֶּת שְׁנוּי הַשָּׁם²⁷ -
2 אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֵצִים.

19) שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין (למעלה פ"ח הלכה ו), ואסור לאכלו משום שנאמר "אל תאכלו ממנו נא" (שם הלכה ד). והוא בפסחים (שם) רנב"י אמר, כל כי האי גוונא (שבירת העצם בנא) יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי לי ואכל לי. 20) שאסור לאכלו, משום "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים" (למעלה שם הלכה ד). 21) בנא הוא חייב, מפני שהוא ראוי לאכילה אחר שיצלה יפה (שם מדברי רב נחמן בר יצחק). ומבושל שאינו ראוי לעולם, שהרי גם "בשלו ואחר צלהו" חייב עליו (למעלה שם הלכה ח) - כיון שהיתה לו שעת הכושר, שנעשו עבודותיו בהכשר, חייבים עליו, כרב יוסף אליבא דתנא-קמא של רבי (שם). 22) לאחר זריקת הדם. 23) חוץ לחבורתו, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. 24) שם כדברי רב יוסף וכתנא-קמא, ראה למעלה בהלכה זו. 25) [שחשב לאכלו חוץ למקומו, שזה נקרא פיגול (ובחים כט.) ועיין למעלה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א, וראה להלן]. 26) כגון שחשב בשעת השחיטה, או בשעת קבלת הדם במזרק, או בשעת הולכת הדם למזבח, או בשעת זריקה, שיאכל ממנו חוץ לזמן המותר לאכילה, שיקריב ממנו חוץ לזמן המותר בהקרבה (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). ובהגהות "בן אריה" מציע להגיה "מחשבת מקום". ולפי"ז "שנתפגל" שכתב מקודם היינו מחשבת חוץ לזמנו. 27) ששינה שמו לשם זבח אחר או לשם בעליו (שם פט"ו הלכה יא).

3 ז. שְׁבַר עֶצֶם הָאֵלֶּיָּהּ²⁸ - אֵינוֹ לִוְיָהּ, שְׁהֵרִי אֵינוֹ רְאוּי
4 לֵאכִילָהּ.²⁹

(28) זנב הכבש. (29) פסחים שם: "רב אשי אמר, כל כי האי גוונא (=שבירת עצם האליה) ודאי אין בו משום שבירת העצם (גם לרבי וגם לתנא-קמא) דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל", שהרי היא עומדת להקטרה על גבי המזבח (שם). וראה בהשגת הראב"ד ובכס"מ.

ח. הַסְּחוּסִים, שֶׁהֵם בָּמוֹ עֲצָמִים רַבִּים³⁰ - הָרִי אֵלָיו
מִתְרִין לֵאכֹל³¹.

(30) שם פד. והם "אותן שבראש הכתף" (פיה"מ שם).
(31) ואין בהם משום שובר עצם. וראה להלן הלכה ט.

7 ט. הָיָה גְדִי³² קָטָן וְרַךְ שֶׁעָצְמוּתָיו רַפִּים - לֹא יֵאָכֵל
8 אוֹתָן, שָׁזָה שׁוֹבֵר עֵצִים³³. וְאִם אָכַל - לֹוּקָה³⁴; שְׂאֹחַד
9 הַשׁוֹבֵר עֵצִים קָשָׁה אוֹ עֵצִים רַךְ³⁵. זֶה הַכָּלָל: כָּל שֶׁנֶּאֱכָל
10 בַּשּׁוֹר הַגָּדוֹל אַחֵר שֶׁיִּבְשֹׁל³⁶ - הוּא שֶׁמֶתֵּר לְאָכֵל
11 כִּנְגֻדּוֹ מִן הַגְּדִי הָרֶךְ אַחֵר צְלִיתוֹ³⁷, כִּגּוֹן רֵאשֵׁי כִנְפֵּי³⁸
12 וְהַסְחֹסִים³⁹.

(32) משנה וגמרא שם. (33) שאכילת העצם הרך הוא שבירה. (34) משום "ועצם לא תשברו בו". (35) הוא בכלל האיסור של "ועצם לא תשברו בו". (36) פירוש, שור הגדול שנתקשו עצמותיו, אלא שאחרי בישול רב, הם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הפסח, ולא מספיק להם כדי שיאכלו כולם ממנו על השווע (ראה למעלה פ"ח הלכה ג, שמצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע). (71) שרק הפסח דוחה שבת (למעלה פ"א הלכה יח) וטומאה (למעלה פ"ז הלכה א), אבל לא חגיגה שאינה חובה (פסחים ע.). (72) ויש בהם כדי אכילת שובע ככולם.

- יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות ואינה חובה⁷³.
 ונאכלת לשני ימים ולילה אחד⁷⁴, ככל זבחי
 שלמים⁷⁵. ואסור להניח⁷⁶ מבשר חגיגת ארבעה
 עשר ליום השלישי⁷⁷, שנאמר: ולא ילין מן הבשר
 אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. מפי
 השמועה למדו⁷⁸, שזה אזהרה למניח בשר חגיגת
 ארבעה עשר ליום ששה עשר; שנאמר: לבקר⁷⁹ -
 עד בקר של יום השני⁸⁰. והמותיר⁸¹ - אינו לוקה;
 אלא ישורף הנותר ממנה, כשאר הנותרים⁸².

(73) שם סט: "א"ר אשי, שמע מינה, חגיגת ארבעה עשר לאו חובה היא. דאי סלקא דעתך חובה, תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בטומאה". (74) ואינה כפסח שאינו נאכל אלא עד חצות (משנה שם, ודלא כבן-תימא שאמר שדינה כפסח). (75) פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (76) להשאיר. (77) מיום הקרבנות, שהוא יום ששה עשר בניסן. (78) שם עא. עא: (79) כלומר: אילו היו כתוב "בוקר" בלא "למד" היינו מפרשים בוקר הראשון, ומזה שנאמר "לבוקר" דרשו לבוקר שני (שם עא:). (80) שהוא יום ששה עשר בניסן. (81) מחגיגת י"ד ליום ששה עשר בניסן. (82) ראה למעלה הלכה יא.

- יד. בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכל
 התבשילין העולים עמו על השלחן מתבשרין עמו⁸³,
 ואינו נאכלים אלא עד חצות⁸⁴ בפסח עצמו⁸⁵. גזירה
 מפני התערבות⁸⁶.

(83) תוספתא פסחים פ"ה, וירושלמי שם פ"ו הלכה ד. (84) אף כי כל בשר החגיגה נאכל לשני ימים ולילה אחד (למעלה הלכה יג) - זה שעלה על שלחן אחד עם הפסח, אינו נאכל אלא עד חצות. (85) למעלה פ"ח הלכה טו. (86) כלומר, שמה נתערב בהם מן הפסח. [ואף-על-פי שהאסור בפסח עצמו אינו מן התורה אלא כדי להרחיק מן העבירה (למעלה בפ"ח שם). אין זו "גזירה לגזירה" שלא גזרו כן (שבת יא: ועוד), כי כמה פעמים מצאנו שגזרו גזירה לגזירה, ואמרו חכמים כי "חדא גזירה היא", כלומר כשגזרו גזירה ראשונה גזרו גם על השנייה, כי אילולא הא - לא קיימא הא, ראה ביצה ג. וחולין קד:].

- טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני⁸⁷? הראשון
 אסור בחמץ בכל יראה ובל ימצא⁸⁸, ואינו נשחט
 על חמץ⁸⁹, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה⁹⁰,
 וטעון הלל באכילתו⁹¹, ומביאין עמו חגיגה⁹²,
 ואפשר שיבא בטמאה, אם נטמא רב הקהל טמאת
 מת, כמו שבארנו⁹³. אבל פסח שני - חמץ ומצה
 עמו בפית⁹⁴, ואינו טעון הלל באכילתו⁹⁵, ומוציאין

(48) ואין זו שבירת עצם, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. (49) שהרי צולחו שלם בעוד הגיד בו, כדלהלן. ואף שהגיד אסור בהנאה, צולחו ביחד עם הבשר, משום שאין בגידין בנותן טעם (פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז). ולשומן הגיד שאינו אסור אלא משום מנהג (חולין צב:), לא חששו כאן, שהרי אין מחתכין אותו, כדלהלן (כסף משנה). וראה בהשגת הראב"ד. (50) שאינם אסורים. (51) כלומר, שבני האדם אין רגילים לאוכלם. (52) אלא רק מהדברים האסורים מן התורה ושיש בהם בנותן טעם (כסף-משנה). (53) לחתיכות. (54) כמו שכתוב (שמות יב, ט) "כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", והוא בתוספתא פסחים פ"ה "הפסח צולין אותו שלם, ואין צולין אותו חתיכות". (55) תוספתא שם: "רצה מנתחו, ומטילו אבר אבר על גבי גחלים". (56) כלומר, שהעובר בלאו זה מתחייב בעשה. ולא הניתק לעשה אין לוקין עליו, ראה בפ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב. ומקור הדבר בפסחים פד. בדברי רבי יהודה. וכן כתב בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט. ולמעלה פ"א הלכה ז גבי אימורים כתב, שאם הניחם ונפסלו בלינה ועבר על "לא ילין חלב חגי עד בוקר" - "אינו לוקה לפי שאין בו מעשה". כדעת רבי יעקב שם, וראה בכסף-משנה כאן ובמשנה-למלך בהלכות פסולי המוקדשין שם.

- יב. כשמוקריבין את הפסח בראשון⁵⁷ - מקריבין
 עמו⁵⁸ שלמים⁵⁹ ביום ארבעה עשר מן הבקר או מן
 הצאן⁶⁰, גדולים או קטנים⁶¹, זכרים או נקבות⁶²,
 ככל זבחי השלמים⁶³. וזו היא הנקראת חגיגת
 ארבעה עשר⁶⁴, ועל זה נאמר בתורה: וזבחת פסח
 לה' אלהיך צאן ובקר⁶⁵. אימתי מביאין עמו חגיגה
 זו? בזמן שהוא⁶⁷ בא בחלה⁶⁸ ובטהרה⁶⁹ ובמועט⁷⁰;
 אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת, או
 שפא הפסח בטמאה⁷¹, או שהיו הפסחים מרבים⁷²
 - אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא
 הפסחים בלבד.

(57) כלומר בפסח ראשון, אבל לא בפסח שני, ראה להלן הלכה טו. (58) כן הוא במשנה פסחים סט: ומקריבים אותה לפני תמיד של בין הערבים (משנה-למלך פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכה ט). (59) קרבן שלמים. (60) משנה שם. (61) פירוש החגיגה אינה כפסח שבא בן שנה, אלא באה בת שנה וגם בת שתיים ויותר, וכן הוא בתוספתא פסחים פ"ה: "ובאה בת שנתה בת שתיים". (62) משנה שם. (63) ראה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא. (64) ואינו יוצא בה משום חובת חגיגת חמשה עשר (פ"א מהלכות חגיגה הלכה י). (65) "והלא אין הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר צאן ובקר? צאן לפסח ובקר לחגיגה" (ספרי פ' ראה ופסחים ע:). אבל צריך עיון, שברייטא זו היא אליבא דמאן-דאמר שחגיגה זו היא חובה ודוחה את השבת. אבל לדידן, פסוק זה מדבר במותר הפסח, וראה בצ"ח לפסחים ע: (66) משנה פסחים שם. (67) הפסח. (68) שי"ד בניסן חל ביום חול. (69) שהפסח קרב בטהרה. (70) שהרבה נמנו

1 אוֹתוֹ חוּץ לַחֲבוּרָתָהּ⁹⁶, וְאֵין מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה⁹⁷,
2 וְאֵינוּ בֹא בְטָמְאָהּ⁹⁸. וְשִׁנְיָהֶם דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת⁹⁹,
3 וְיַעֲנוּן הָלַל בְּעִשְׂתָּתָם¹⁰⁰, וְנֶאֱכָלִין צִלְיָהּ¹⁰¹ בְּבֵית
4 אֶחָד¹⁰² עַל מִצֵּה וּמִרּוֹר¹⁰³, וְאֵין מוֹתִירִין מִהֶן¹⁰⁴,
5 וְאֵין שׁוֹבְרִין בֵּהֶן אֶת הָעֶצֶם¹⁰⁵. וְלָמָּה לֹא יִשְׁוֶה
6 הַשָּׁנִי לְרֵאשׁוֹן לְכָל הַדְּבָרִים, מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר¹⁰⁶: כָּכָל
7 חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשֶׂה? לִפִּי שְׁפָרְשׁ בּוֹ מִקְצַת חֻקַּת
8 הַפֶּסַח¹⁰⁷, לְלַמֵּד שֶׁאֵינוּ שׁוֹהֵה לְרֵאשׁוֹן אֶלָּא בַּדְּבָרִים
9 שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ בּוֹ¹⁰⁸, וְהֵן הַמִּצְוֹת שֶׁבִּגְפוֹ¹⁰⁹, וְהֵם 'חֻקַּת
10 הַפֶּסַח'¹¹⁰ שֶׁכָּלֵל זֶה¹¹¹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרַיִם¹¹² שִׁילַקְחָה
11 הַפֶּסַח מִבְּעֶשְׂרֵה¹¹³, וְשֶׁהוּא טְעוֹן הַגָּעַת דָּם בְּאֵגֶדֶת
12 אֲזוּב¹¹⁴ לְמִשְׁקוֹף וְלִשְׁתִּי הַמְּזוּזוֹת¹¹⁵, וְשִׁינְיָאֵל
13 בַּחֲפֻזִּין¹¹⁶ - אֵין אוֹתָן הַדְּבָרִים נוֹהֲגִים לְדוֹרוֹת¹¹⁷,
14 וְלֹא נַעֲשֶׂה אֶלָּא בְּפֶסַח מִצְרַיִם בְּלִבָּד¹¹⁸.

(87) משנה בפסחים צה. (88) [ראה בפ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח הערה מג, שלדעת רבינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" משש שעות ולמעלה ב"ד. וכן משמע הלשון: "הראשון" - "השני" שמדובר על קרבן הפסח ולא על חג הפסח]. (89) ראה למעלה פ"א הלכה ה, שהשוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי. (90) ראה למעלה פ"ט הלכה א, שהמוציא כזית מבשר הפסח מחבורה לחבורה לביל חמשה עשר לוקה, שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. (91) משנה שם, ולמעלה פ"ח הלכה טו. (92) למעלה הלכה יב. (93) למעלה פ"ז הלכה א. (94) משנה שם. וגם נשחט על החמץ (שם צה:). (95) משנה שם, שאין אומרים הלל בלילה, אלא-אם-כן הוא מקודש לחג, שנאמר (ישעיה ל, כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (שם צה:). (96) הכסף-משנה תמה על דברי רבינו, ממה שמפורש בפסחים צה. "בכללילה דלא ישאירו ממנו עד בוקר, מאי קא מרבה לא תוציא ממנו". הרי שגם בפסח שני אסור להוציא חוץ לחבורתו. אבל ראה במאירי פסחים כאן על דברי המשנה, שכתב וז"ל: "והשני מוציאין חוץ לחבורה כמו שיתבאר בגמרא". נראה מדבריו כי היתה כאן בגמרא גירסא אחרת. (97) תוספתא פסחים פרק ח. (98) תוספתא שם. (99) שאם חל יום י"ד ניסן או י"ד באייר ביום השבת שוחטין בו את הפסחים, והוא במשנה שם ובתוספתא שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א. (100) בשעת הקרבת פסח ראשון ופסח שני, צריך לומר הלל (משנה שם) - שרק בלילה (בשעת אכילה) אין אומרים הלל בפסח שני שאין לילו מקודש לחג, ראה למעלה. אבל ביום אין צריך קדושת חג (גמרא שם צה:). (101) משנה שם צה. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (102) כלומר בחבורה אחת ובמקום אחד, ראה למעלה פ"ט הלכה ה, שרבינו פוסק להחמיר כשניהם, כר' יהודה וכו' שמעון (פסחים פו.). וכנראה שלרבינו היתה הגירסא בגמרא פסחים צה. באופן שגם בפסח שני הדין שנאכל בבית אחד, ראה למעלה הערה צה. (103) משנה פסחים שם. (104) ראה למעלה הלכה יא. (105) ראה למעלה הלכה א. (106) בפסח שני. (107) משום

שבבמדבר שם, אחרי שכתב ככל חוקת הפסח, מפרט שם המקרא כמה פרטי דינים של פסח שני, כמו "ועצם לא תשברו", "ולא ישאירו ממנו עד בוקר", וכן "על מצות ומרורים יאכלוהו". (108) כלומר, דברים שפירט אותם הכתוב. (109) כמו "לא ישאירו ממנו עד בוקר", "ועצם לא תשברו", וכן שאר מצוות שבגוף הקרבן, כמו צלי. אבל דברים שאינן בגוף הקרבן, לא שוה השני לראשון. ומצה ומרור שאינן בגוף הקרבן, מפרש המקרא באופן מיוחד, שגם פסח שני נאכל על מצה ומרור, ראה הסוגיא בפסחים צה. (110) השני. (111) אולי צ"ל "וכלל" זה [ובכ"י תימן: חוקת הפסח שכלל]. ואחר-כך מתחילה הלכה חדשה: "זה שנאמר וכו'". (112) בפסח שנעשה במצרים. (113) בעשור לחדש ניסן, כמו שנאמר (שמות יב, ג): "בעשור לחדש הזה, ויקחו להם איש שה וכו'". (114) (שם, כב.). והוא: ג' קלחין של מין ירוק ישיש לו גבעולים (רש"י שם). (115) כמו שנאמר (שם) "ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות". (116) כמו שכתוב (שם, יא) "ואכלתם אותו בחפזון". (117) בפסחים של כל הדורות. (118) משנה בפסחים צו.

סליקו להו הלכות קרבן פסח בסיעתא דשמיא

הלכות חגיגה

15 יֵשׁ בְּכָלֵל שֵׁשׁ מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֶׂה, וּשְׁתֵּים
16 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶטָן: (א) לְהֵרָאוֹת פָּנֵי
17 ה'. (ב) לַחַג בְּשֵׁלֶשׁ רִגְלִים. (ג) לְשִׁמּוֹחַ בְּרִגְלִים. (ד)
18 שְׁלֹא יֵרָאֶה רִיקָם. (ה) שְׁלֹא יַעֲזֹב לְוֵי מְלַשְׁמָחוֹ וְלִתֵּן
19 לוֹ מִתְּנוּתָיו בְּרִגְלִים. (ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם בַּחֵג
20 הַסְּכּוֹת בְּמוֹצָאֵי שְׁמֻטָּה.
21 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בַּפְּרָקִים אֵלּוֹ:

פרק ראשון

1 יבאר ששלש מצוות נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ומה הן, ואם הנשים חייבות בהן.

22 א. שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת עֲשֶׂה נִצְטוּ יִשְׂרָאֵל כָּכָל רִגְלָהּ²
23 מִשְׁלֵשׁ רִגְלִים³, וְאֵלוֹ הֵן: הָרֵאִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: יֵרָאֶה כָּל
24 זְכוּרָךְ⁴; וְהַחֲגִיגָה, שֶׁנֶּאֱמַר: תַּחֲגֵּה לָהּ אֶלְהִיד⁵;
25 וְהַשְׁמִיחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׁמְחָתָהּ בַּחֲגֵד⁶. הָרֵאִיָּה הָאֲמוּרָה
26 בַּתּוֹרָה הִיא: שֶׁנֶּאֱמַר פָּנֵינוּ בַּעֲזָרָה בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן⁷
27 שֶׁל חַג, וְיֵבִיא עִמּוֹ קָרְבָּן עֹלָה⁸, בֵּין מִן הָעוֹף בֵּין
28 מִן הַבְּהֵמָה⁹. וְיָמִי שֶׁבֹא לַעֲזָרָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְלֹא
29 הֵבִיא עֹלָה - לֹא דִּיּוֹ שְׁלֹא עֲשֶׂה מִצְוֹת עֲשֶׂה, אֶלָּא
30 עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא¹⁰ יֵרָאוּ פָנֵי
31 רִיקָם¹¹. וְאֵינוּ לּוֹקֵה עַל לֹא זֶה, שֶׁהֲרִי לֹא עֲשֶׂה
32 מַעֲשֶׂה¹². הַחֲגִיגָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא: שֶׁיִּקְרִיב
33 שְׁלָמִים¹³ בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג¹⁴ בְּבֹאז'
34 לְהֵרָאוֹת¹⁵. וְהַדְּבָר יָדוּעַ, שֶׁאֵין הַשְׁלָמִים בָּאִים אֶלָּא
35 מִן הַבְּהֵמָה¹⁶. וּשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ, שֶׁהֵן הָרֵאִיָּה
36 וְהַחֲגִיגָה, אֵין הַנָּשִׁים חַיִּבוֹת בָּהֶן¹⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

– שלמים, אף שמחה האמורה כאן – שלמים". (20) של שמחה (חגיגה ו:): "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייה (בחגיגה וראי') שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים", שנאמר (דברים יד, כו) "ושמחת אתה וביתך" (רש"י שם). וכרבי זירא (ראש השנה ז:): שהחיוב עליה. ולא כאביי שאמר (שם) "אשה בעלה משמחה", שאין החובה עליה אלא על בעלה (לחם-משנה פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הי"ד. וראה ברבב"ד וכסף-משנה כאן).

ב. הראיה²¹ והחגיגה²² אין להן שיעור מן התורה, שנגאמר: איש כמתנת ידו²³ וגומר. אבל מדברי סופרים²⁴, שלא יהא קרבן עולת ראיה פחות משהו מעה כסף²⁵, ולא שלמי חגיגה פחות משהו שתי כסף²⁶. ומצוה להביא כפי עשרו²⁷, שנגאמר: כמתנת ידו²⁸.

(21) פאה פ"א מ"א: "ואלו דברים שאין להם שיעור כו' הראיון וכו'". (22) בחגיגה ז, א - על דברי המשנה, פאה שם: "אמר רבי יוחנן, כסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, עד שבא רבי הושעיא ברבי, ולימד אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. אבל חכמים אומרים, הראי' מעה כסף והחגיגה שתי כסף", הרי שגם החגיגה אין לה שיעור מן התורה, וראה להלן. (23) "מפשטות הפסוק נראה שאין כאן שיעור אלא כפי מה שירצה, והפסק הזה מוסב על הפסוקים הקודמים של מצות קרבן ראיה וקרבן חגיגה" ('קריית ספר'). (24) דברי רבי יוחנן (חגיגה שם, הובאו למעלה). (25) משקלו שש עשרה שעורות כסף. ראה מה שכתב רבינו בפירוש המשניות, בתחילת מס' חגיגה. (26) שתי מעות כסף, שלושים ושתיים שעורות (פירוש המשניות, שם). ופסק כבית הלל (משנה, חגיגה ב.) ולא כבית שמאי הסוברים ההיפך מזה: שהחגיגה היא מעה כסף והראיה שתי כסף. (27) שהשיעור של מעה כסף ושתי כסף זהו רק "לפחות", אבל למי שידו משגת - מצוה עליו להביא כפי השגתו. (28) משנה, חגיגה ח, ב.

ג. שלמי שמחה לא נתנו בהן חכמים שיעור²⁹. בעת שיעלה אדם לירושלים לחג, אם היו בידו קרבנות הראיה - יביאם, או יעלה עמו כסף³⁰ לקנות בו הקרבן. ואם אין בידו כסף - לא יביא שנה כסף³¹. אפילו היה בידו שנה פמה זהובים - אסור³² לו לעלות ריקם בלא כסף ולא קרבן. ולמה אסרו שיעלה בידו שנה כסף? גזירה שמה לא ימצא למכר, או שמה ימצאו המעות סיגים³³.

(29) שהרי במשנה (חגיגה ב.) לא הוזכר שיעור אלא לענין חגיגה וראיה, אבל לא לענין שמחה. ומשום כך וראי שאין לשלמי שמחה שום שיעור (לחם-משנה). "ומצוה להביא שלמי שמחה כפי עשרו" ('מאירי' חגיגה, על המשנה). (30) מטבע של כסף. (31) בכורות מט, ב - במשנה: "ויכולן וכו' בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים", ובגמרא (שם נא.): "תנא, חוץ מן השקלים ומעשר והראיון (= עולת ראיה)". (32) מדרבנן. (33) בכורות, שם: "והראיון, תני רב יוסף

האמורה כרגלים היא: שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה¹⁸, ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה; שנגאמר: וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך¹⁹. ונשים חייבות במצוה זו²⁰.

(2) חגיגה ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל". (3) פסח, שבועות וסוכות. (4) שם נאמר: "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה'". (5) ב'ספר המצוות' (מצות-עשה נב) כתב: "והוא אמרו יתעלה (שמות כג, יד), שלש רגלים תחוג לי בשנה". (6) פסוק זה נאמר בחג הסוכות. ובחג השבועות נאמר (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלוך", וב'ספרי' (שם, יב) אמרו: "וזכרת כי עבד היית בארץ וכו' מלמד שכל שנהגים בעצרת, נוהגים בפסח וכו'". (7) אבל שאר הימים, אינם אלא תשלומין של ראשון (להלן ה"ד). (8) אבל אם בא לעזרה בשאר ימים (אחרי שקיים כבר חובת הראיה ביום הראשון של החג) – אינו חייב להביא קרבן עולה, וכרבי יוחנן (חגיגה ז.). (9) בברייתא שם ז, א: "ולא יראה פני ריקם, בזבחים. אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ובמנחות, ודין הוא וכו' אף ראייה האמורה לגבוה - זבחים (ולא עופות ומנחות)". הרי מפורש שעולת ראיה אינה אלא מן הבהמה ולא מן העוף, אבל במכילתא (פ' משפטים) במקום "או אינו אלא בעופות ובמנחות" נאמר: "או אינו אלא בכספים", ולפי זה אינו ממעט עופות, שגם הם בכלל הזבחים (ראה 'מאירי' חגיגה ז. ובכסף-משנה כאן בשם מהר"י קורקוס). (10) צריך לומר "ולא". (11) וכל זה אינו אלא אם לא השלים בשאר הימים, אבל אם והשלים והביא קרבן בשאר הימים, הרי הם תשלומין של הראשון ואינו עובר על ה'לאו' ועל ה'עשה' ('קריית ספר'). (12) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו (פי"ח מהל' סנהדרין ה"ב). (13) תוספתא חגיגה פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 22, 232) "איזו היא חגיגה, שלמים הבאים לחגיגה". וכ"ה במדרש הגדול (שמות כג, יד) "תחוג לי, שיקריב שלמי חגיגה". (14) חגיגה ט, א: "דתניא, וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים (ויקרא כג, מא) יכול יהא חוגג והולך כל שבעה, ת"ל אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה, א"כ למה נאמר שבעה – לתשלומין". (15) שם ו, ב: "רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראיה וחגיגה ושמחה". (16) ולא מן העוף, ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות הי"א: "השלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר וכו' ואין העוף בא לשלמים". (17) שם ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייה, שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתייה". שהן מצוות-עשה שהזמן גרמא, והכתוב לא ריבה אותן במיוחד כמו שריבה אצל שמחה (רש"י). ושם ד, א - אמרו "זכור, להוציא את הנשים". (18) כלומר, נוסף לשלמי חגיגה, מקריב גם שלמי שמחה. (19) פסוק זה לא נאמר בשמחת החג אלא בהר עיבל, הרי שנראה מכאן שהשמחה היא בזביחת קרבן שלמים, כמו כן אצלנו שמחת החג היא ע"י זביחת שלמים, שכן למדנו ב'ספרי' (דברים טז, יא) "נאמר כאן שמחה, ונאמרה להלן (בהר עיבל) שמחה. מה שמחה האמורה להלן

שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור) על אשר איחרו את זמני המועדים בירושלים. ומפרש רבינו, שזמני המועדים הם קרבנות הרגלים שאיחרו ולא הקיבו בזמן, ביום ראשון, ולא כדברי התוספות' שם ד"ה כדמתרגם (הגהות יד איתן', וחידושים ומקוריים להרש"ש על הרמב"ם).

- ו. עֵבֶר הָרֶגֶל⁴³ וְלֹא חָג⁴⁴ - אֵינּוּ חַיִּב בְּאַחֲרֵיתוֹ⁴⁵.
וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁴⁶ נֶאֱמַר: מַעֲוֹת לֹא יִכָּל לַחֲקֹךְ.⁴⁷

(43) משנה, חגיגה ט, א. (44) לא הביא קרבנות החג. (45) כיון שעבר הרגל אינו מחויב להקריבם. אבל מביאם בתור נדבה, ואם אבדו או מתו אינו חייב באחריותם, כדן קרבנות נדבה (ראה 'טורי אבן' חגיגה שם). (46) הוא מה שאמר רבי שמעון בן מנסיא במשנה, שם: "איזהו מעוות שאינו יכול להתקן, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר", וראה ב'מאירי' חגיגה שם שכתב, שרבי שמעון בן מנסיא לא בא אלא להוסיף: שכל העובר עבירה שאי אפשר לו להשיבה, הוא בכלל מעוות לא יוכל לתקן.

- ז. מִי שֶׁלֹא חָג בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסִּפּוֹת⁴⁷
- חוֹגֵג אֶת כָּל הָרֶגֶל וּבְיוֹם טוֹב הָאֶחָד שֶׁהוּא
שְׁמִינִי⁴⁸. וְאִם הַשְּׁמִינִי תִשְׁלֹמִי רִאשׁוֹן הוּא⁴⁹. וְכֵן
מִי שֶׁלֹא חָג בְּיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת - חוֹגֵג כָּל שְׁבַעָה,
וְיֵשׁ לוֹ תִשְׁלֹמִין כָּל שְׁשֶׁת יָמִים שֶׁלֹאֲחֹר חָג
הַשְּׁבוּעוֹת. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה נֶאֱמַר, שֶׁחָג
הַשְּׁבוּעוֹת כָּחַג הַמַּצּוֹת לְתִשְׁלֹמִין⁵⁰.

(47) משנה, חגיגה שם. ולענין חג הפסח, ראה למעלה ה"ד. (48) שמיני עצרת. (49) אף-על-פי שלענין פז"ר קש"ב הוא כרגל בפני עצמו (סוכה מז.), לענין תשלומין הרי הוא תשלומין של ראשון, ולמדו כן מפסוק מפורש בגמרא שם. (50) בחגיגה יז, א: "א"ר אלעזר וכו' מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה, שנאמר (דברים טז) בחג המצות ובחג השבועות וכו' מקיש חג השבועות לחג המצות. מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה, אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה".

- ח. עוֹלֹת רִאֵיָה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה אֵינָן דּוֹחִין לֹא אֶת
הַשֶּׁבֶת⁵¹ וְלֹא אֶת הַטִּמְאָה⁵², לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן זְמַן
קְבוּעַ כְּקִרְבָּנוֹת הַצֶּבֶר; שְׂאֵם אֵינּוּ חוֹגֵג הַיּוֹם -
חוֹגֵג לְמַחֲרָה⁵³, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁵⁴. אֲבָל דּוֹחִין אֶת יוֹם
טוֹב⁵⁵. וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵין מְקַרְיבִין בְּיוֹם טוֹב נְדָרִים
וְנִדְבּוֹת⁵⁶ - מְקַרְיבִין עוֹלֹת רִאֵיָה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה
וְשִׁלְמֵי שְׁמֻחָה; שֶׁאֵין אֵלּוּ נְדָרִים וְנִדְבּוֹת, אֶלָּא
חֻבוֹת.

(51) שלעולם אין מקריבין אותם בשבת שבחג. (52) אם נטמאו הבעלים או הכהנים או כלי השרת, אין מקריבין אותם. (53) שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה ואת השבת, ואלו אין קבוע להם זמן, שהרי יש להם תשלומין כל שבעה, "וכיון דאית להו תשלומין כל שבעה, לא דחו את השבת. ומכיון שלא דחו שבת, לא דחו טומאה" (פסחים עו:). והוא-הדין לעולת ראייה, שאף היא יש לה

שלא יביא סיגה לעזרה, ומפרשה רבינו כפירוש התוספות' (שם ד"ה והראיון), שזוהי נתינת טעם על זה שלא יביא שוה כסף, שמא ימצאו סיגים בחתיכת הכסף ולא תשווה שתי מעות. ומה שכתב רבינו "שמא לא ימצא למכור" לא נזכר שם בגמרא. (ומה שכתב "המעות" צריך לומר, שכונתו לשווה המעות).

- ד. מִי שֶׁלֹא הִקְרִיב בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן³⁴ עוֹלֹת רִאֵיָה
וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ³⁵ - הָרִי זֶה מְקַרְיָבֵן בְּשָׁאֵר יְמֵי
הָרֶגֶל; שְׁנֶאֱמַר: שְׁבַעַת יָמִים תַּחֲגֹג לָהּ אֶלְהִיךָ -
מִלְּמַד שֶׁכָּל רִאֲוִיִן לַחֲגִיגָה³⁶. וְכָל תִּשְׁלֹמִי רִאשׁוֹן
הֵם³⁷.

(34) של חג הפסח, וראה להלן ה"ז לענין חג הסוכות וחג השבועות. (35) ושלמי שמחה לא כתב כי בכל ימי החג הוא חייב בשמחה, ואין זה מטעם תשלומין (תוספות יום טוב' חגיגה פ"א מ"ו). (וזהו כוונת התוספתא פ"א שם (עמוד 22, 23) "שמחה נוהגת וכו' כל שבעה, מה שאין-כן בשתייהם". ועי' 'תוספות' שם ז: ד"ה יש בשמחה). (36) מכילתא, פרשת בא: "רבי יוסי הגלילי אומר, שבעת ימים תחוג לה' אלוךך (דברים טז) להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה, או אינו אלא בחג (=הסוכות), כשהוא אומר וחגותם אותו חג לה' (ויקרא כז) הרי חג אמור, ומה אני מקיים שבעת ימים תחוג לה', להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה". וכן בחגיגה ט, א. ואע"פ שפסוק זה נאמר בחגיגה ולא בראיה - למדו ראייה מחגיגה לענין זה ('תוספות' שם ב. ד"ה תשלומין). וראה ב'קריית ספר' כאן. (37) עיקר המצוה להקריב ביום ראשון של החג (ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ה), ורק אם לא הקריב בראשון חייב להשלימן באחד מימות הרגל, כדעת רבי יוחנן במס' חגיגה שם, ודלא כרבי אושעיא.

- ה. וּמַצֹּה לְהִקְדִּים וּלְהִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן³⁸. לֹא הִקְרִיב
בְּרִאשׁוֹן, בֵּין שׁוּגֵג בֵּין מְזִיד³⁹ - יִקְרִיב בְּשִׁנִּי⁴⁰. וְכָל
הַמֶּאֱחָר - הָרִי זֶה מְגֻנָּה⁴¹, וְעָלָיו נֶאֱמַר: נוֹגֵי מְמוּעָד
אֶסְפְּתִי⁴².

(38) אף כי אפשר להשלים במשך שאר ימי החג, מצוה להקדים ולהקריב בראשון שהוא עיקר החיוב, ראה למעלה ה"א. (39) (במשנה (חגיגה שם): "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל". ולשון "מי שלא חג", שנאמרה סתם, משמעה בין בשוגג בין במזיד. וכן לענין פסח שני, שאף הוא תשלומין לפסח ראשון אליבא דרבי נתן, גם מזיד מביא פסח שני (כן נראה בפסחים צג. שהביריתא אמרה שגם מזיד מביא פסח שני, והגמרא שם אינה מחלקת בין רבי לרבי נתן). ומה שאמרו בברכות כו, א - שאם ביטל תפילת שחרית במזיד אינו משלים במנחה, היינו משום שעבר זמנה של שחרית, אבל כאן כל הרגל זמנו הוא. (40) ולא יאחר בשלישי וכו' וכו'. (41) ובחגיגה ז, ב - נקרא פושע (הגהות יד איתן' על הרמב"ם, והגהות הרש"ש מגילה ת.). (42) ברכות כח, א: "כדמתרגם רב יוסף, תברא אתי על שונאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים", פירוש: שבר יבוא על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 לְעוֹלָה וּשְׁתֵּי כֶסֶף לְשִׁלְמִים. זֶה וְזֶה מִרְבָּה - עַל זֶה
20 נֹאמַר: כִּבְרַת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ.

(70) כלומר, בני ביתו מרובים. (71) משנה, חגיגה ח, ב.
(72) שם במשנה. (73) הואיל והאוכלים מועטין, שמה
ישאירו ויבוא לבית הפסול ('מאיר'). (74) ראה למעלה
ה"ב.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ו

פרק שני

(1) יבאר אם כל האנשים חייבים בראיה, ושהחייב בראיה
חייב בחגיגה.

21 א. נָשִׁים וְעֲבָדִים פְּטוּרִין מִן הָרִאִיָּה. וְכָל הָאֲנָשִׁים
22 חֲבִיבִים בְּרִאִיָּה, חוּץ מִחֶרֶשׁ וְאֵלֶם, וְשׁוֹטָה וְקֶטֶן,
23 וְסוֹמֵא וְחֶגֶר,² וְטָמֵא וְעָרֵל, וְכֵן הַזֶּקֶן וְהַחוּלָה וְהַרְףָּה³
24 וְהַעֲנָג מֵאֲדָר⁴ שְׁאֵינָם יְכוּלִים לַעֲלוֹת עַל רִגְלֵיהֶן. כָּל
25 אֱלוֹ הָאֲחֵר עֶשְׂרֵי פְטוּרִין, וְשָׂאֵר כָּל הָאֲנָשִׁים חֲבִיבִין
26 בְּרִאִיָּה. הַחֶרֶשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר,⁵ אֶפְלוּ חֶרֶשׁ
27 בְּאֲזֵנוֹ אֲחֵת⁶ - פְּטוּר מִן הָרִאִיָּה. וְכֵן הַסּוֹמֵא בְּעֵינָיו
28 אֲחֵת אוֹ חֶגֶר בְּרִגְלוֹ אֲחֵת - פְּטוּר. הָאֵלֶם, אֵף עַל
29 פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ - פְּטוּר. טְמֵטוֹם⁷ וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס⁸ -
30 פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק אֲשֶׁהוּ⁹. מִי שֶׁחֲצִיו עֶבֶד
31 וְחֲצִיו בֶּן חוּרִין¹⁰ - פְּטוּר מִפְּנֵי צַד עֲבֹדוֹת שְׁבוּ¹¹.
32 וּמִנֵּין שֶׁכָּל אֱלוֹ פְּטוּרִין מִן הָרִאִיָּה? הֲרִי הוּא
33 אוֹמֵר: יִרְאֶה כָּל זְכוּרָה¹² - לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים.
34 וּמִנֵּינָה עֲשֶׂה שְׁאֵין הַנָּשִׁים חֲבִיבוֹת בָּה - אֵין
35 הָעֲבָדִים חֲבִיבִים בָּה¹³. וְעוֹד, הֲרִי נֹאמַר: בְּבֹא כָל
36 יִשְׂרָאֵל - לְהוֹצִיא הָעֲבָדִים. וְנֹאמַר: בְּבֹא כָל
37 יִשְׂרָאֵל לְרֹאוֹת - בְּשֵׁם שֶׁהֵן בָּאִין לְהִרְאוֹת לְפָנָי
38 ה'¹⁴, כִּף הֵם בָּאִים לְרֹאוֹת הַדֵּר קִדְּשׁוּ וּבִית
39 שְׁכִינָתוֹ. לְהוֹצִיא סוֹמֵא, שְׁאֵינוֹ רוֹאֶה¹⁵. אֶפְלוּ
40 נִסְמִית עֵינוֹ אֲחֵת, שֶׁהֲרִי אֵין רִאִיָּה שְׁלֵמָה¹⁶. וְשֵׁם
41 נֹאמַר: לְמַעַן יִשְׁמְעוּ - לְהוֹצִיא מִי שְׁאֵין לוֹ
42 שְׁמִיעָה גְמוּרָה¹⁷. וְלְמַעַן יִלְמְדוּ - לְהוֹצִיא מִי
43 שְׁאֵינוֹ מְדַבֵּר¹⁸; שֶׁכָּל הַמְצָוָה לְלַמֵּד - מְצָוָה
44 לְלַמֵּד¹⁹. וְנֹאמַר: בְּעֵלְתָּ לְרֹאוֹת אֶת פָּנָי ה' - מִי
45 שֶׁיְכוּל לַעֲלוֹת בְּרִגְלָיו, לְהוֹצִיא חֶגֶר וְחוּלָה וְזֶקֶן
46 וְעֲנֹג²⁰. וְכִבְרֵי בְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת בֵּיאת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁאֵין
47 הַטָּמֵא רֹאִי לְבִיָּאָה²¹, וְכֵן הָעָרֵל מֵאוֹס בְּטָמֵא²².

(2) שוטה הוא "מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת
תמיד בדבר מן הדברים" (פרק ט מהלכות עדות הלכה ט)
וכדעת ר' יוחנן (חגיגה ג, ג); שאפילו שוטה באחד מן
הדברים הרי הוא שוטה. וקטן הוא זה, שאינו יכול לאחוז
בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אבל אם הוא
יכול לאחוז בידו של אביו, חייב אביו להעלותו כדי לחנכו
במצוות. (3) שאינו יכול לעלות ברגליו. (4) מפונק,
שאינו הולך ברגליו אלא ברכיבה. ובמשנה שם: "ומי שאינו

תשלומין (כסף-משנה). (54) למעלה ה"ד וה"ז.
(55) כדעת בית הלל (חגיגה יז). ואף כי אין קבוע להם זמן
ואפשר להשלים בשאר ימי הרגל - יש לחוש שמה יפשע
או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא (ביצה כ: ורש"י שם).
(56) מחלוקת (שם יט: כ:): ופסק לחומרא. כיון שאין קבוע
להם זמן, ואפשר להקריבן אחר החג (שם).

1 ט. כְּשֶׁמִּקְרִיב הַמִּקְרִיב עוֹלֹת רִאִיתוֹ וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ
2 וְשִׁמְחָתוֹ בְּיוֹם טוֹב - סוֹמֵךְ עָלֶיהֶן⁵⁷ בְּכָל כַּחֲוָה⁵⁸,
3 בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׂה בְּשָׂאֵר הַיָּמִים. אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׁמִיכָה
4 אֵינָה מְעַכֶּבֶת⁵⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת⁶⁰,
5 לֹא גִזְרוּ עָלֶיהָ מִשּׁוֹם שְׁבוּת⁶¹.

(57) בעולת נדבה נאמר (ויקרא א, ד) "וסמך את ידו",
ובעולת חובה נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה
במשפט". ואמרו בברייתא (ביצה כ.). "כמשפט עולת נדבה,
למד על עולת חובה שטעונה סמיכה", וגם אצל שלמי חובה
כתוב (שם ג, א"ב) "ואם זבח שלמים קרבנו - וסמך ידו",
ולמדו בית הלל (ביצה שם) משלמי נדבה ועולת חובה, -
ששלמי חובה אף הם טעונין סמיכה. (58) חגיגה טז, ב.
(59) שאם לא סמך, גם-כן נתכפר (מנחות צג. במשנה
ובברייתא שם צג:). (60) פ"ג ה"ב. (61) שגזרו חכמים,
שלא לעלות באילן ולא לרכוב על גבי בהמה בשבת וביום
טוב (ביצה לו:), וכשסומך בכל כחו הרי הוא משתמש
בבעלי חיים, ואף-על-פי-כן לא גזרו בה משום שבות, וראה
בחגיגה טז, ב.

6 י. הַמִּפְרִישׁ עוֹלֹת רִאִיתוֹ וְנִמְת - הַיּוֹרֵשִׁין חֲבִיבִין
7 לְהִבְיָאָה⁶². מִתֵּר לְהִקְרִיב בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד נְדָרִים
8 וְנִדְבוֹת⁶³; שְׁנֹאמַר: אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבֹד
9 מִנְדְּרֵיכֶם וּנְדִבְחֵיכֶם⁶⁴, מִפְּלֵל שֶׁקְרִבִין בְּרִגְלָם⁶⁵.
10 לְעִלְתֵּיכֶם - כְּמוֹ עוֹלֹת מִצְרַע וְעוֹלֹת יוֹלְדָת⁶⁶.
11 וּלְמִנְחָתֵיכֶם - לְהִבִּיא מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוֹת⁶⁷.
12 וּלְשִׁלְמֵיכֶם - לְרִבּוֹת שְׁלָמֵי נְזִיר⁶⁸. הַפֵּל קְרִבִין
13 בְּמוֹעֵד⁶⁹, וְאֵין קְרִבִין בְּיוֹם טוֹב.

(62) בכורות נא, ב. וראה גם ב"ירושלמי" חגיגה פ"א ה"א.
(63) תמורה יד, ב. ביצה יט, ב. חגיגה ז, א. (64) וגו'
לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסכים ולשלמים. (65) תמורה,
שם. (66) תמורה, שם. שהמצורע והיולדת מביאים קרבן
עולה בעת טהרתם (ויקרא יב, ו לענין יולדות, ושם יד, כ
לענין מצורע). (67) תמורה, שם. מנחת חוטא, היא המנחה
שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא הגיעה ידו (שם ה, יא),
ומנחת קנאות היא מנחת סוטה, כשמשקין את הסוטה מביא
בעלה מנחה (במדבר ה, טו). (68) תמורה, שם. שביום
מלאות לו ימי נזירותו מביא איל לשלמים (במדבר ו, יד).
(69) כלומר, בחולו של מועד.

14 יא. וּמִי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹכְלִים מְרִבִּים⁷⁰ וְנוֹכְסִים מוֹעֲטִין
15 - מִבִּיא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה מְרִבִין וְעוֹלֹת רִאִיָּה מוֹעֲטִין⁷¹.
16 הָיָה לוֹ אוֹכְלִין מוֹעֲטִין⁷² וְנוֹכְסִים מְרִבִין - מִבִּיא
17 עוֹלֹת רִאִיָּה מְרִבּוֹת וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה מוֹעֲטוֹת⁷³. הָיָה
18 זֶה וְזֶה מוֹעֵט - עַל זֶה אָמְרוּ⁷⁴: לֹא יִפְחַת מִמֶּעֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אייר - ספר קרבנות - הלכות חגיגה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(בכניסה למקדש) ישנו בהבאה (הבאת קרבן) וכל שאינו בביאה אינו בהבאה". (22) בחגיגה שם: "רבי עקיבא אומר איש איש (ויקרא כב, ד) לרבות את הערל (כטמא)". אבל ביבמות עב: פירשה רב יוסף משום דמאס, כלומר לא מריבוי הכתוב אלא מפני שהוא מאוס, וללמדנו שלא השווהו לטמא מכל וכל, אלא דווקא לעניין גבוה כגון בראייה ובביאת מקדש ועבודת קרבנות. אבל למי חטאת, כשר ערל לקדש ולהזות.

ב. המקמץ, והוא שְמֵלֶאכְתּוֹ לְקַבֵּץ צֹאֵת פְּלָכִים וּכְיוּצָא בָהֶן לְעֵבֶד הָעֹזְרוֹת²³ או לְרִפּוּאָה, וְכֵן הַמִּצְרֵף נִחֲשֶׁת בַּמִּחְצָב שְׁלוֹ²⁴ וְהַעֲבָדִין²⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְאֻסִּין מִפְּנֵי מְלֹאכְתָּן - הָרִי אֵלֵי מִטְהָרִין גּוֹפֵן וּמְלֻבוֹשֵׁן וְעוֹלִין בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל לְרֹאשׁוֹ.²⁶

(23) "ראיתי ששורין בהן הבגדים לפני כיבוסן יום או יומיים", וראה רש"י בבא בתרא יז. דיבור המתחיל נברכת הכובסין. (24) כלומר כורה נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, וכרבה בר בר חנה בכתובות שם. (25) מעבדי עורות. (26) בחגיגה ד. ז: "אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראיה, שנאמר (שמות כג) "כל זכורך" מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך (שריחן רע)". וראה במאירי (שם) שכתב שאין הלכה כאחרים ואדרבה "כל לרבות הוא ולא למעט, ויטהרו גופם ומלבושם ויעלו". והכסף-משנה כתב שם בשם הר"י קורקוס ש"אחרים" אינם ממעטים אלא בעודם במאיוסותם, אבל כשיטהרו הרי הם כשאר כל אדם.

ג. כֵּן קָטַן שֵׁיכּוֹל לֶאֱחֹז בִּידּוֹ שֶׁל אָבִיו וְלַעֲלוֹת מִיְרוּשָׁלַיִם לְהֵר הַבֵּית²⁷ - אָבִיו חֵיב לְהַעֲלוֹתוֹ וּלְהִרְאוֹת בּוֹ, כְּדִי לְחַנּוּכוֹ בַּמִּצְוֹת; שְׁנֵאמַר: יִרְאֶה כָּל זִכְרְךָ²⁸. וְאִם הָיָה הַקָּטָן חָגֵר אוֹ סוּמָא אוֹ חֹרֵשׁ, אִפְּלוּ בַּצָּחַת - אֵינוֹ חֵיב לְחַנּוּכוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְרִפּוּאָה²⁹; שְׁאֵלֵי הָיָה גְדוֹל וְהוּא כֶּף³⁰ - הָיָה פְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(27) כבית הלל במשנה חגיגה ב. ולא כבית שמאי, שמחייבים גם אם יכול לרכוב על כתיפיו של אביו, שהוא קטן ביותר. (28) ברייתא שם ובגמרא אמרו, שחינוך הקטן אינו אלא מדרבנן והפסוק "כל זכורך" אינו אלא אסמכתא בעלמא. ורבינו נמשך אחר לשון הברייתא (לחם משנה). (29) וכשיתרפא יהיה חייב, בכל זאת אין חיוב על אביו לחנכו עכשיו. (30) לפיכך לא חייבו את אביו לחנכו.

ד. כֵּן הַחֵיב בְּרֹאיָה - חֵיב בַּחֲגִיגָה, וְכֵן הַפְּטוּר מִן הָרֹאיָה - פְּטוּר מִן הַחֲגִיגָה. וְכֵלֶן חֵיבִין בְּשִׁמְחָה, חוּץ מִחֹרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן³¹ וְעֶרֶל וְטֵמֵא. חֹרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶן בְּנֵי חֵיבּ הֵן פְּטוּרִין מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמֻרוֹת בַּתּוֹרָה; וְעֶרֶל וְטֵמֵא - מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶן אוֹכְלִים בְּקִדְשִׁים וְאֵינֶן רְאוּיִין לְבִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ³² וּבְהַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבּוֹת.

יכול לעלות ברגליו" וכן בברייתא (ד). ופירשו בגמרא שם, שהכוונה גם לאנשים מפונקים. (5) מכיוון שאינו שומע פטור מהראייה (חגיגה ב:). (6) שם ג. דברי ר' תנחום, ולמד כן ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם", שחרש באזנו אחת פטור מן הראייה. (7) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום. (8) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות וספק הוא אם הוא זכר אם נקבה". (9) ואשה פטורה מן הראיה. ומטעם ספק ערל זכר (ראה ביבמות עב. ופרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט שאסור בתרומה מטעם זה) אינו אסור, שהרי כל פטורו של ערל אינו אלא משום שהוא מאוס (להלן בסוף ההלכה, עיין שם), וטומטום שהוא אטום ואי אפשר למולו, אינו מאוס, כמו שכתבו התוספות ביבמות עב: דיבור המתחיל התם. וראה במשנה למלך. ובגמרא (חגיגה ד.) פירשו שפטור טומטום הוא אפילו כשביציו בחוץ וניכר שהוא זכר ובכל זאת מיעטו הכתוב מן הראיה, ומדברי רבינו לא נראה כן. (10) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהן, או אם היה לו אדון אחד וקבל ממנו (מהעבד) קצת דמיו ושחרר מקצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על ידי שטר, הרי זה אינו כלום לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה וזהו בשטר". (11) שנאמר (שמות כג, יז) "יראה כל זכורך אל פני האדון ה'", ודרשו (בחגיגה ד.) "מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה (עבד) שיש לו אדון אחר". ולא נצרכה דרשה זו אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין, אבל עבד שלם יש היקש של "לה" "לה" מאשה שהוא פטור (חגיגה שם). (12) חגיגה ד. ואף כי מצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - יש צורך במיעוט זה של כל זכורך כדי שלא נלמד בגזירה שווה את הלימוד של "ראיה ראייה" ממצוות הקהל שנשים חייבות בה. (13) לפי שבשפחה נאמר: "או חופשה לא ניתן לה" (ויקרא יט, כ) ובאשה נאמר: "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) ולמדו עבד ושפחה בגזירה שווה "לה" "לה" מאשה, שכל מצוה שהאשה חייבת בה אין העבד חייב בה (חגיגה ד.). (14) כלומר, כמו שהקב"ה רואה אותם. (15) בגמרא שם ממעטים סומא ממצות ראייה מן הפסוק "שלוש רגלים" (שמות שם יד) "רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא וכר". (16) ואין הוא בא לראות כשם שהוא בא להיראות, שהקב"ה רואהו בשתי עיניו והוא אינו רואה אלא בעין אחת (חגיגה ב.). אבל בגמרא (שם) למדו כן ממה שנאמר (שמות שם, יז) "יראה", ולומדים יראה יראה מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו. (17) בחגיגה ג. למדו מפסוק זה למדבר ואינו שומע. ואילו חרש באזנו אחת למדו ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם" ולא חרש באזנו אחת. וראה בלחם משנה. (18) אף אם הוא שומע ויכול ללמוד לעצמו. (19) וזה שאינו מדבר איננו יכול ללמד לאחרים. ושם בגמרא אמרו: "קרי ביה למען ילמדו". (20) בגמרא שם ד. למדו דברים אלו ממה שנאמר (שמות כג, יד) "רגלים" - פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן שאינו יכול לעלות ברגליו". (21) שאסור לטמא להיכנס למקדש. ושם ד: למדו שטמא פטור מן הראיה ממה שנאמר (דברים יב, ה') "ובאת שמה והבאתם שמה" - "כל שישנו בביאה

(שאר מפורש שהוא מפרש את כולן ליום ראשון, חוזר ומקריבן שאינו אלא תשלומי ראשון - רש"י שם). (44) ומגלה על ידי כך, שאין רצונו שיהיו ליום ראשון. (45) פירוש, שהזמן היה דחוק ולא הספיק להקריב את הכל, וכמו כן אם לא היו לו אוכלין במדה מספקת (גמרא שם). (46) שהרי אין כאן שום גילוי שאין רצונו שיהיו ליום ראשון, והרי זה כמפרש ליום ראשון, שבוודאי מקריב אחר כך, שאין זה אלא תשלומין לראשון.

- ח. עולת ראיה אינה באה אלא מן החליין⁴⁷,
פֶּשֶׁאֵר הַקְּרִבֹּת שְׁאֵדָם חֵיב בָּהֶן⁴⁸. אֲבָל שְׁלָמִי
חֲגִיגָה פְּאוֹת מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַמַּעֲרֹבֹת עִם
מְעוֹת חֲלִיין⁴⁹, לֹקֵחַ מִן הַתַּעֲרֹבֶת בָּהֶּה וּמִקְרִיבָהּ
שְׁלָמִי חֲגִיגָה⁵⁰. וְהוּא שְׁיִיגָה שְׁעוֹר אֲכִילָה
רִאשׁוֹנָה מִן הַחֲלִיין⁵¹. מִפְּנֵי שְׁשְׁלָמִי חֲגִיגָה חֹבֶה,
וְכָל שֶׁהוּא חֹבֶה אֵינוֹ בָּא אֲלָא מִן הַחֲלִיין⁵².

(47) כלומר, אין קונים אותה אלא במעות חולין ולא במעות הקדש (משנה חגיגה ז: וגמרא שם). (48) שכל דבר של חובה צריך להביאו ממעות של חולין. ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים טז, י) "ועשית חג שבועות לה' אלוךך מסת נדבת ירך אשר תיתן" - "מסת, מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין", - "מסת" הוא חולין, כמו שנאמר (אסתר י, א) "וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ" (חגיגה ח.). (49) כבית הלל (חגיגה ח.). ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים שם) "כאשר יברכך ה' אלוךך", ובזה ריבתה התורה גם תערוכת (שם). (50) כר' יוחנן החולק על חזקיה, שם, שסובר טופלין (מחברין) מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה ולא כחזקיה הסובר להיפך, ועיין כסף משנה. וכל זה אינו אלא בחגיגה שמצינו בה ריבוי בתורה (ראה למעלה). אבל עולת ראיה אינה באה אלא מן החולין בלבד. (51) צריך שיהיה במעות של החגיגה מעות של חולין בשיעור של אכילה הראשונה. כן הוא בחגיגה שם וברייתא של חזקיה וסובר רבינו שהוא הדין לר' יוחנן (כסף משנה). (52) לפיכך צריך שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין.

- ט. וְיוֹצֵא אָדָם יָדֵי חֹבֶת שְׁלָמִי חֲגִיגָה בְּמַעֲשֵׂר
בָּהֶּה⁵³. וְאִין מְבִיאִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, גִּזְרָה שְׁמָא
יַעֲשֶׂר בְּיוֹם טוֹב⁵⁴.

(53) חגיגה ח. "תניא כוותיה דחזקיה (שסובר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות) "מסת" (דברים טז) מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. בית שמאי אומרים יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה", ומפרש רש"י שהמדובר בשאר ימות הפסח הוא לעניין שמחה, אבל רבינו מפרש שהמדובר הוא לעניין שלמי חגיגה שיוצאין ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. (54) "ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא" (חגיגה שם). כלומר משום הצבע האדום שצובע את המעשר. ולולא זה מותר להקריב, ואין זה כנדרים ונדבות שאינם קרבים ביום טוב (למעלה פרק א הלכה ח), לפי שמקריבו

(31) שם בדף ב: וחרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בשמחה (שם). (32) בפרק ג לעניין טמא. ובפרק ב הלכה יב לעניין ערל (שמשלח קרבנותיו, אבל הוא עצמו אינו בא לעזרה).

- ה. מִי שְׁיִיגָה חֲגֵר אוֹ סוּמָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְנִתְרַפָּא
בְּשַׁנִּי - פֶּטוּר מִן הָרִאשִׁי וּמִן הַחֲגִיגָה, שְׁבִיּוֹם
חֹבֶתוֹ הִיָּה פֶּטוּר; שְׁפָל יָמוֹת הַחֲגִיגָה³³ תְּשַׁלּוּמִי
רִאשׁוֹן הֵן³⁴, כְּמוֹ שְׁבַּאֲרָנוּ. וְכֵן אִם נָטָמָא בְּלִילִי
יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, אָף עַל פִּי שְׁטִיטָה לְמַחְרָא³⁵ -
פֶּטוּר³⁶. אֲבָל אִם נָטָמָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן³⁷ - הָרִי זֶה
חֵיב לְהִבְיָא חֲגִיגָתוֹ וְרִאשִׁיתוֹ בְּתוֹף יָמֵי הָרִגְל
כְּשִׁטָּהּ.

(33) כלומר שאר ימי החג. (34) כר' יוחנן שם. וכיוון שביום הראשון לא היה בר חיוב, אין עליו חיוב להשלים בשאר הימים. (35) ביום שני של חג. (36) שהרי טמא פטור מן הראיה והחגיגה, ראה למעלה הלכה א, וכיוון שנפטור ביום הראשון לא היה לו אף רגע של חיוב ביום, שהרי נטמא בלילה, - שוב אינו חייב להשלים בשאר הימים. וכדעת חזקיה (שם) שהוא רבו של ר' יוחנן (מאירי שם ולחם משנה). (37) שהיה לו רגע של חיוב ביום לפני שנטמא, שוב יש עליו חיוב תשלומין בשאר הימים.

- ו. מִי שְׁבַּא לְעִזָּה בְּתוֹף יָמֵי הַחֲגִיגָה³⁸ - אֵינוֹ חֵיב
לְהִבְיָא עוֹלָה בְּיָדוֹ כָּכָל עַת שִׁיכְנֹס³⁹. שְׁזֵה שְׁנִיאָמַר:
וְלֹא יֵרָאוּ פְנֵי רִיקָם - אֵינוֹ אֲלָא בְּעֶקֶר הָרִגְל בְּלִבָּד,
שֶׁהוּא יוֹם רִאשׁוֹן אוֹ תְּשַׁלּוּמִי רִאשׁוֹן⁴⁰. וְאִם הִבְיָא
כָּכָל עַת שְׁיִבִּיא - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ וּמִקְרִיבִין אוֹתָהּ
לְשֵׁם עוֹלַת רִאשִׁי, שְׁהָרִאשִׁי אֵין לָהּ שְׁעוֹר.

(38) כל הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן החולק על ריש לקיש, ולפי הלשון הראשון שבגמרא חגיגה ז. הסובר שאין למצות ראיה שיעור, בין לראיית פנים ובין לעניין הבאת קרבן, וראה במאירי שם הטעם שאנו פוסקין כלשון ראשון אף כי בכל התלמוד אנו פוסקין כלשון אחרון. (39) כיוון שכבר הקריב פעם אחת. (40) אם לא חג ביום הראשון שחייב בתשלומין בשאר הימים.

- ז. הַפְּרִישׁ⁴¹ עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת לְחֲגִיגָתוֹ וְהִקְרִיב מֵהֶן
מִקְצֵתָן בְּרִאשׁוֹן וּפְסָקָה⁴² - שׁוֹב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִקְרִיב
הַשְּׂאֵר⁴³, שְׁהָרִי שִׁיר אוֹתָם⁴⁴. וְאִם לֹא פָּסַק, אֲלָא
דִּחְקוֹ הַיּוֹם וְלֹא יָכוֹל לְהִקְרִיב הַיּוֹם⁴⁵ - מִקְרִיב
הַשְּׂאֵר לְמַחְרָא⁴⁶.

(41) סתם ולא פירש שמפריש ליום ראשון. (42) הפסיק ולא הקריב את השאר, והיה לו עוד שהות להקריב ביום, וכמו כן היו לו אוכלין. (43) בחגיגה ח: "אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני, ר' יוחנן אמר כיוון שפסק שוב אינו מקריב, אמר ר' אבא ולא פליגי (ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש) כאן (ר' יוחנן, מיירי) בסתם (הפריש את הבהמות סתם) וכאן (רבי שמעון בן לקיש מיירי) במפרש

מדברי רבינו שכתב "מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה", נראה שאם הקדישם לשם חגיגה, יוצא בה ידי חגיגה, ואין צריך לשחוט דווקא ביום טוב. (71) כן הוא בגמרא שם. ונאמר כן משום הסיפא, להשמיענו שאף על פי ששחטם מערב יום טוב יוצא בהם משום שלמי שמחה. אבל לעניין חגיגה אינו יוצא בהם, אף אם שחטן ביום טוב.

יב. אף על פי ששחטן קדם הרגל, הואיל ואוכל מהן ברגל - יצא ידי חובתו; שאינו צריך לשחט שלמי שמחה בפשעת שמחה.

יג. לא יביא אדם תודה⁷² ביום ארבעה עשר⁷³, מפני הקמץ שבה⁷⁴, שאין מביאין קדשים לבית הפסול⁷⁵. ואם הביא⁷⁶ - יוצא בה ידי חובת שמחה⁷⁷, כמו שבארנו⁷⁸.

(72) קרבן הודאה על הנס שנעשה לו. (73) בניסן. (74) שעל קרבן תודה מקריב לחם חמץ (ויקרא ז, יג). (75) לשריפה. משום שאינו יכול לאכול חמץ בערב פסח אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר (ביצה יט: וברש"י שם). (76) כלומר בארבעה עשר, כנ"ל. (77) כלומר, בליל הפסח (שאילו למחר, היא נפסלת בלינה. וראה בכסף משנה ולחם משנה) ואף על פי שאמרו (פסחים עא.) שאין חובת שמחה אלא בליל יום טוב אחרון של חג, שיש שמחה לפניו, ולא בליל יום טוב ראשון של חג, שאין שמחה לפניו - זה אינו אלא בשאר ימים טובים, אבל בליל יום טוב ראשון של פסח, שיש בו בעצמו שמחה, שהרי אוכלים בו הפסח ויוצאים בו ידי חובת שמחה, כמו שיוצאים בכור ובמעשר בהמה, יש בו גם חובת שמחה. (78) למעלה בהלכה י, שיוצאין ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות, ובהלכה יב שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יד. האומר: הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה⁷⁹ - חייב להביא תודה⁸⁰, ואינו יוצא בה ידי חגיגה; שאין חגיגה באה אלא מן החליין⁸¹. כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאמללים, שנאמר⁸²: והלוי והגר והיתום והאלמנה⁸³. מאכיל הכל ומשקן כפי עשרו. ומי שאכל זבחי ואלו שמח אלו עמו - עליו נאמר: זכיהם כלם אונים להם, כל אכליו וטמאו, כי לחמם לנפשם. ומצוה בלוי יותר מן הכלל⁸⁴, לפי שאין לו לא חלק ולא נחלה⁸⁵, ואין לו מתנות בפשר. לפיכך צריך לזמן לזמנים על שלחנו ולשמחם, או לתן להם מתנות בשר עם מעשר שלהם⁸⁶, כדי שיימצאו בו צרכיהם. וכל העוזב את הלוי מלשמחו ושוהה ממנו מעשרותיו ברגלים⁸⁷ - עובר בלא תעשה, שנאמר: השמר לך פן תעזב את הלוי⁸⁸.

לשם חגיגה, ולולא זה מותר להקדישו ביום טוב אף על פי שאין מקדישים ביום טוב, לפי שחייב מן התורה להקדישו.

י. יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות⁸⁵ ובמעשר בהמה⁸⁶ ובחגיגה ושוקל⁸⁷ - בחטאת⁸⁸ ובאשם⁸⁹ ובכבור⁹⁰ ובחגיגה ושוקל⁹¹; שמצוה זו⁹² היא לשמח באכילת בשר לפני ה', והרי אכלו⁹⁴. אבל אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות, שאין בשר המושמח⁹⁵. כבר בארנו בפסחים, שחגיגת ארבעה עשר⁹⁶ רשות. לפיכך⁹⁷ אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה⁹⁸, אלא יוצא בה חובת שמחה⁹⁹.

(55) שנדר (=שאמר הרי עלי שלמים) או שנדר (=שאמר הרי זה שלמים) כל השנה, ושלמים נאכלים לבעלים והביאן כשעלה לרגל, ושלמי נדרים ונדבות קריבין ביום טוב לשם שלמי שמחה. (56) נראה שגם בשלמי שמחה אין מביאין אותו ביום טוב, גזירה שמה יעשר, כמו שכתב לעניין שלמי חגיגה (למעלה הלכה ט). (57) יוצאין ידי חובתן. (58) שבשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה, ראה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (59) שבשרו נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת. (60) שבשרו נאכל לכהנים (שם הלכה כה). (61) שהורמו משלמי העולים לרגל, והם נאכלים לכהנים. (62) של שמחה. (63) ואין שמחה אלא בבשר (פסחים ק ט). ודרשין בחגיגה ח. מהכתוב "ושמחת בחגך" (דברים ז, יד) "לרבות כל מיני שמחות לשמחה". (64) ואין צורך להקריב באופן מיוחד שלמי שמחה, שלא הקרבה היא המצוה, אלא אכילת בשר הקרבנות, והרי אכלו. (65) בגמרא שם ח: "רב אשי אמר מ'ושמחת' נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה". (66) בחורש ניסן. (67) כלומר, משום שהיא רשות, יוצא בה ידי חובת שמחה, שאם הייתה חובה, לא היו יוצאין בה משום שמחה, כיוון שגם היא מצוה לפסח, וכמו שאינו יוצא בחגיגה חובת שלמי שמחה, שהרי שלוש מצוות נצטוו לחג, כן אם הייתה חגיגת י"ד חובה לא היה יוצא בה ידי חובת שמחה (אור שמח). (68) כלומר, חגיגת חמשה עשר. כמבואר למעלה (הלכה ח) שאינה באה אלא מן החולין. (69) פסחים ע. ברייתא של בן תימא. וסובר רבינו שחכמים אינם חולקים עליו, אלא כמה שאמר שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אבל כמה שאמר "יוצא בה ידי חובת שמחה ואינו יוצא בה ידי חובת חגיגה" - אינם חולקים עליו.

יא. מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה⁷⁰ ושחטן מערב יום טוב⁷¹, אף על פי שאכלן ביום טוב - אינו יוצא בה ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החליין, אבל יצא בה ידי חובת שמחה.

(70) בפסחים עא. "כי אתא רבין אמר רבי אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה". ובתוספות (שם ע:): דיבור המתחיל שלמים, כתבו שאפילו אם הקדישן מתחילה לשם חגיגה אינו יוצא בה ידי חגיגה, כיוון ששחטן מערב יום טוב, אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמרין אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה הם באים? כדי ליתן שכר למביאיהם. ועבדים פטורים, שאינן בכלל "כל ישראל", ראה למעלה פ"ב הלכה א' ובבלחם-משנה כאן. (8) אף כי ערל הוא כטמא לענין פטור ראה (ראה למעלה פ"ב הלכה א'), אינו כטמא לענין הקהל. שגם בראה אינו כטמא אלא מדרבנן, מטעם שהוא מאוס, אבל מן התורה הוא ראוי לביאה, ולפיכך חייב הוא בהקהל, שהרי ראוי הוא ליראות מן התורה (ראה מה שכתב הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל"). (9) וכל פטורם של טומטום ואנדרוגינוס ממצות ראה אינו אלא משום שהם ספק אשה (ראה למעלה פ"ב הלכה א').

- ג. אִימָתִי¹⁰ הִיו קוֹרִין? בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן
שֶׁל חֹג הַסִּבּוֹת, שֶׁהוּא תַּחֲלַת יָמֵי חֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד¹¹
שֶׁל שָׁנָה שְׁמִינִית. וְהַמֶּלֶךְ הוּא שִׁיקְרָא בְּאַזְנֵיהֶם¹².
וּבְעֶזְרַת הַנָּשִׁים הִיו קוֹרִין¹³. וְקוֹרָא פֶּשְׁהוּא יוֹשֵׁב¹⁴.
וְאִם קָרָא מַעֲמֵד - הָרִי זֶה מִשְׁבַּח¹⁵. מִהֵיכָן הוּא
קוֹרָא? מִתַּחֲלַת חֲמֵשׁ אֲלֵה הַדְּבָרִים¹⁶ עַד סוֹף פְּרִשְׁתָּ
'שְׁמַע'¹⁷, וּמִדִּלְגָּ לְיִהְיֶה אִם שְׁמַע'¹⁸ וְגוֹמֵר, וּמִדִּלְגָּ
לְעֵשֶׂר תַּעֲשֹׂר¹⁹, וְקוֹרָא מְעַשֵּׂר תַּעֲשֹׂר' עַל הַפֶּדֶר
עַד סוֹף בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת²⁰, עַד מִלְכַּד הַבְּרִית אֲשֶׁר
בְּרַת אֲתָם בְּחֵרֵב²¹, וּפּוֹסֵק.²²

(10) משנה בסוטה מא. (11) בגמרא שם "ואי כתב רחמנא בחג הסוכות, הוה-אמינא אפילו י"ט אחרון, כתב רחמנא בבוא כל ישראל מאתחלת דמועד". (12) במשנה שם. ואם אין מלך בישראל, קורא הכהן הגדול. ראה בספרי "זמנים" עמודים פא ועח והערה 3]. (13) בגמרא שם מא: (14) במשנה שם. (15) שם במשנה "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבוהו חכמים". [ואעפ"י ש"המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" - כיון שעשה כן מחמת המצוה אין זה בזיון (גמרא שם). ואין זה דומה למה שאמרו (סנהדרין יח.) שהמלך אינו חולץ, אעפ"י שיש מצוה לחלוץ (עיין שם יט: וראה בפ"ב מהלכות מלכים הלכה ג) - שבחליצה זו המצוה היא לבזות את היבם, שאינו רוצה להקים לאחיו שם, כמו שכתב בהגהות מיימוני, פ"ד מהלכות יבום הלכה ח "זמנים" עמוד פב). ואמנם במצות יבום, שאינה לשם בזיון, כתב רבינו בהלכות מלכים שם טעם אחר, עיין שם]. (16) שם במשנה. (17) דברים ו, ט. (18) ומתחיל פרשת והיה אם שמוע (דברים יא, יג) עד סוף הפרשה (שם, כא). (19) שם יד, כב. (20) במשנה שם: "עשר תעשר, כי תכלה לעשר, ופרשת המלך וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה", ופירש רש"י מדלג לעשר תעשר, ומשם מדלג וקורא וכי תכלה לעשר, וברכות וקללות, ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך (שם יז, יד) ואעפ"י שפרשת המלך מפסקת בין "עשר תעשר" ל"כי תכלה", קורא את אלה (עשר תעשר וכי תכלה) יחד שלא להפסיק במעשרות, ואח"כ קורא את פרשת המלך. ורבינו שכותב ש"עשר תעשר" הוא קורא על הסדר עד סוף הברכות, ולא כתב שמדלג וקורא "כי תכלה לעשר", וכמו כן לא כתב שקורא "פרשת המלך" - גורס במשנה: "עשר תעשר וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה"

(79) כלומר, מפריש קרבן תודה ומתנה שהוא מפריש אותו לשם תודה בתנאי, שיוכל לצאת בו ידי חובת החגיגה. (80) נתחייב מיד בהבאת תורה. (81) שמיד שאמר הרי עלי תודה נתחייב להביאה, וכשמתנה אחר כך על מנת לצאת בו ידי חובת החגיגה, אין זה כלום, כיוון שכבר נתחייב בתודה, ואין החגיגה באה אלא מן החולין. (82) בעניין שמחת החג. (83) "כדדרש רב יהודה בר' סימן בפסיקתא, אתה יש לך ד' בני בית, בנך, בתך, עבדך ואמתך, אף אני יש לי ד', הלוי, הגר, היתום והאלמנה, וחייב אתה לשמח את כולם. (84) שהרי הקדימו הכתוב לכולם. וכן הוא בספרי (פרשת ראה לדברים טז, יד) "אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך", - "חביב חביב קודם". (85) כמו שנאמר: "והלוי אשר בשעריך לא תעזבו כי אין לו חלק ונחלה עמך". (86) מעשר ראשון שצריך לתת ללוי (פרק א מהלכות מעשרות הלכה א). (87) כלומר, שעזב אותו מלשמוחו בשלמי שמחה וחגיגה, או שמשחה מעשרותיו ברגלים. (88) שכל מקום שנאמר השמר, פן ואל, אינו אלא לא תעשה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שמצות-עשה להקהיל כל ישראל בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל.

- א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַקְהִיל? כָּל יִשְׂרָאֵל, אָנָּשִׁים וְנָשִׁים
וְטָף, בְּכָל מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה³ בְּעִלּוֹתָם לְרִגְלָא וְלִקְרוֹת
בְּאַזְנֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה פְּרָשִׁיּוֹת⁴ שֶׁהֵן מְזֻדּוֹת אוֹתָן
בְּמִצְוֹת וּמִחְזָקוֹת יְדֵיהֶם בְּדַת הָאֱמֶת. שְׁנֵאֲמַר: מִקֵּץ
שָׁבַע שָׁנִים בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסִּבּוֹת. כְּבֹא
כָּל יִשְׂרָאֵל לִירֹאֹת וְגוֹמֵר. הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים
וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרָךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְגוֹמֵר⁵.

(2) הסמ"ג (הלכות חגיגה) כתב, שהמצוה מוטלת על כל אחד ואחד מישראל לבוא ולשמוע אל המלך כשקורא את פרשיות התורה. ומדברי רבינו נראה, שחוץ מזה יש גם מצוה להקהיל את העם, והחויב הוא על ב"ד הגדול שבירושלים או על המלך (הגאון אדר"ת בקונטרס "זכר למקדש"). (3) במוצאי השנה השביעית, וראה להלן הלכה ג. (4) ראה להלן הלכה ג, איזו פרשיות. (5) "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (שם לא, יג).

- ב. כָּל הַפֶּטוּר מִן הָרִאִיָּה - פֶּטוּר מִמִּצְוַת הַקְהֵל⁶,
חוּץ מִן הַנָּשִׁים וְהַטָּף⁷ וְהַעֲרָל⁸. אֲבָל הַטָּמֵא פֶּטוּר
מִמִּצְוַת הַקְהֵל; שְׁנֵאֲמַר: כְּבֹא כָּל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה אֵינוֹ
רְאוּי לְבִיאָה. וְהַדְּבָר בְּרִיר שֶׁהַטָּמֵא וְהָאֲנִדְרוֹגִינוֹס
חֵיבִין, שְׁהָרִי הַנָּשִׁים חֵיבֹת⁹.

(6) בחגיגה ג. למדו מצות ראה בגזירה-שוה "ראה ראה" מהקהל, שכתוב בה: "הקהל את העם וכו' בבוא כל ישראל ליראות". ו"כשם שלמדנו בסוגיא זו ראה מהקהל, כך נראה ללמוד הקהל מראה, וכל הפטור מראה פטור מהקהל, חוץ וכו' וכן כתבוה גדולי המחברים" (מאירי שם). (7) שמפורשין בפסוק הקהל וכו' והנשים והטף. ובחגיגה שם

את המלך, וראה במאירי סוטה שם, שכתב כלשון רבינו בפירוש המשניות. ונראה מדבריו שהמדובר הוא לכבוד המלך. (30) שם במשנה. (31) כלומר, אם רצה מקבל את ספר התורה כשהוא בישיבה. וראה בקונטרס "זכר למקדש" זצ"ל שכתב שרבינו למד כן ממה שאמרו במשנה (סוטה שם): "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד", שמיותר מה שמזכיר שעמד וקבל, וע"כ הכוונה שגם לקבל את ספר התורה מותר בישיבה. (32) כר' יהודה, במגילה לב. (33) בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ה: "כל אחד ואחד מן הקורין פותח ספר תורה ומביט למקום שהוא קורא, ואח"כ אומר ברכו וכו' וכל העם עונין וכו' וחוזר ומברך בא"ה אשר בחר בנו וכו'". (34) למעלה בהלכה ג. (35) ברכת בא"ה וכו' אשר נתן לנו את תורתו וכו', ראה בהלכות תפילה שם. (36) במשנה שם: "ברכות שכהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון". ושם מ: במשנה "ומברך עליה שמונה ברכות, על התורה (ברכת התורה שלאחריה), ועל העבודה ועל ההודיה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים (ועל ירושלים) והשאר תפילה". (37) היא ברכת העבודה, שכתוב בה "והשב את העבודה". (38) היא ברכת ההודיה. (39) שם במשנה: "אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון" (שבברכת כהן גדול, ראה בפ"ג מהלכות עבודת יוהכ"פ הלכה יא). (40) של שלש רגלים. (41) כלומר, תפילות אלו הן קבועות לכל ואינן מיוחדות לכהן, כמו שאר התפילות שלהלן. (42) מתפלל ברכה בפני עצמה, שענינה הוא שיעמוד המקדש. (43) כלומר: ברוך אתה ה' הבוחר בישראל. ראה בהלכות עבודת יוהכ"פ שם. (44) כפי מה שהוא רגיל להתחנן ולהתפלל, ראה הלכות עבודת יוהכ"פ שם.

- ה. הקריאה והברכות - בלשון הקדש⁴⁵; שפאמר: ²⁶ תקרא את התורה הזאת - בלשונה⁴⁶. אף על פי שיש ²⁷ שם לועזות⁴⁷. ²⁸

(45) הקריאה שהיא בלשון הקודש, מפורש במשנה סוטה לב. "ואלו נאמרין בלשון הקודש וכו' ופרשת המלך". ועל הברכות שהוא בלה"ק כתב ב"מים חיים" (הובאו דבריו בקובץ "הקהל" במאמרו של הרב בצ"י רבינוביץ) "אפשר שלמד רבינו מברכות כה"ג שהיו בלה"ק, כדתנן בפ' ואלו נאמרין (סוטה שם) דמה טעם יש לחלק בין ברכות לברכות, אבל במתניתין הזכיר מקודם ברכות כה"ג, ולא נקט פרשת כה"ג לאשמועינן שאף הברכות יהיו בלה"ק, ומעתה תו ליכא למיטעי בפרשת המלך, ולפיכך לא חש התנא ולא נקט ברכות המלך אלא פרשת המלך". (46) לימוד זה מן הפסוק הזה אינו גמרא בסוטה, ואולי לקחו רבינו ממקור אחר. (47) הם המדברים בשפה זרה, ואינם מבינים בלשון הקודש. ובקונטרס "זכר למקדש" להאדרת זצ"ל כתב: "פשוט הדבר שתיבות אלו "אע"פ שיש שם לועזות" שייכת להלכה ו' שלאחריה, וצ"ל: אע"פ שיש שם לועזות, וגרים שאינם מכירין וכו' (קובץ "הקהל" עמוד קיח). [ויותר מסתבר כי המלים "וגרים שאינן מכירין" שייכות למעלה הלכה ה, ומהמלים "חייבים להכין" מתחילה הלכה ו].

(לחם-משנה). (21) שם כח, סט. וראה ספרי שופטים על הפסוק "וכתב לו את משנה התורה הזאת" (שם יז, יח): "אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה". וברש"י (סוטה שם) מפרש הטעם למה קורין פרשיות הללו, משום שמ"אלה הדברים" עד "שמע" יש בהן קבלת עול מלכות שמים, "והיה אם שמוע" יש בה קבלת עול מצוות, וברכות וקלות יש בהן קבלת בריתות של תורה, "עשר תעשר" משום שהוא זמן אסיף ומתנת עניים והפרשת תרומות ומעשרות.

- 1 ד. כיצד הוא קורא? תוקעין בחצוצרות בכל
- 2 ירושלים, כדי להקהיל את העם²². ומביאין בימה
- 3 גדולה, ושל עץ היתה²³, ומעמידין אותה באמצע
- 4 עזרת נשים²⁴, והמלך עולה ויושב עליה²⁵, כדי
- 5 שישמעו קריאתו, וכל ישראל העולים לחג
- 6 מתקבצין סביביו. ויחזן הכנסת²⁶ נוטל ספר תורה
- 7 ונותנו לראש הכנסת²⁷, וראש הכנסת נותנו לסגן²⁸,
- 8 וסגן לכהן גדול, וכהן גדול למלך, כדי להדרו ברב
- 9 בני אדם²⁹. והמלך מקבלו כשהוא עומד³⁰. ואם
- 10 רצה - יושב³¹. ופותח ורואה³² ומברך בדרך שםברך
- 11 כל קורא בתורה בבית הכנסת³³, וקורא הפרשיות
- 12 שאמרנו³⁴ עד שהוא גומר, וגולל ומברך לאחריה
- 13 בדרך שםברכין בבתי כנסיות³⁵. ומוסיף שבע
- 14 ברכות³⁶, ואלו הן: רצה³⁷ ה' אלהינו בעמך ישראל
- 15 וכו'. מודים³⁸ אנחנו לך וכו'. אתה בחרתנו מכל
- 16 העמים וכו'. עד מקדש ישראל והזמנים³⁹, בדרך
- 17 שםברכין בתפלה⁴⁰. הרי שלש ברכות כמטבעין⁴¹.
- 18 רביעית מתפלל על המקדש שיעמד⁴², וחזתם בה:
- 19 ברוך אתה יי השוכן בציון. חמישית מתפלל על
- 20 ישראל שתעמד מלכותם, וחזתם בה: הבוחר
- 21 בישראל⁴³. ששית מתפלל על הפהנים שירצה האל
- 22 עבודתם, וחזתם בה: ברוך אתה יי מקדש הפהנים.
- 23 שביעית מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול⁴⁴,
- 24 וחזתם בה: הושע יי את עמך ישראל, שעמך
- 25 צריכין להושע. ברוך אתה יי, שומע תפלה.

(22) בתוספתא סוטה פ"ז: אותו היום עמדו הכהנים בגדירות ובפרצות, וחצוצרות של זהב בידם ותוקעין ומריעין" (23) במשנה סוטה מא. "עושין לו בימה של עץ בעזרה". (24) שם מא: (25) שם במשנה: "והוא יושב עליה". (26) שם הכנסת. (27) כן הוא במשנה שם. וראש הכנסת הוא זה שעל פיו נחתכין דברי הכנסת, מי יפטר בבאי, מי יפרוס על שמע, מי ירד לפני התיבה (רש"י שם מ:). (28) סגנו של כהן גדול המשמש במקומו כשאירעה לו טומאה (שם מב). (29) וכן כתב בפירוש המשניות שם: "ואמנם היו נותנין הס"ת מיד ליד לכבוד ולתפארת". וכן כתב שם מ: "ונתנית הספר איש לאיש משום כבוד, שנאמר ברוב עם הדרת מלך". ולכאורה נראה מדבריו, שהכוונה להדר ולכבד את ספר התורה, אבל בגמרא (שם מא:) "אמר אביי, כולה משום כבודו של מלך". הרי שהמדובר לכבד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

19 אַחַד, וְהַכְּתוּב כָּלְלוּ עִמּוֹ, שְׁנֵאמַר: וְאַתָּה דָּמָם
20 תִּזְרֹק. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁזֶּה דָם מַעֲשֵׂר וְדָם
21 בְּכוֹר.³

22 וּבִאֵיֹר מִצּוֹת אֵלּוּ בַּפְּרָקִים אֵלּוּ:
(1 צ"ל: את. 2) פסחים סד, ב. (3) שם נאמר שהכוונה
גם לפסח (וראה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ז). (ויתכן
שלכך הסמיך רבינו הל' בכורות להל' קרבן פסח).

פָּרָק רֵאשׁוֹן

(4) יבאר שמצות-עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, באדם
ובבהמה טהורה ובחמור.

23 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ⁵ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם⁶ הַזָּכָרִים,⁷
24 בֵּין בָּאָדָם בֵּין בַּבְּהֵמָה טְהוֹרָה בֵּין מִמִּין הַחֲמוֹר,⁸
25 בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁלָמִים בֵּין שֶׁהָיוּ טְרֵפוֹת.⁹ שְׁנֵאמַר: קִדֵּשׁ
26 לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם
27 וּבַבְּהֵמָה. וְכָלֶן לַפְּהִגִּים.¹⁰

(5) "ולהבדיל למה שראוי שיעשה בהם" (ספר המצוות'
מצות-עשה עט). (6) פיורש, נפתח הרחם בו תחילה, והוא
בכור מן האם. (7) שהרי נאמר (שמות יג, יב – טו)
”והעברת כל פטר רחם, וכו' אשר יהי' לך הזכרים לה' וכו'”
וכל בכור אדם בבניך תפדה וגו' כל פטר רחם הזכרים וכל
בכור בני אפדה". הרי כי רק הזכרים קדושים בבכורה (סמ"ג
עשין קמד). (8) כמו שנאמר (שם, יג) "וכל פטר חמור
תפדה בשוה", "ופטר חמור תפדה בשוה" (שם לד, כ). ודרשו
בבכורות ה, ב, ז, א: "פטר חמור, פטר חמור, שני פעמים,
פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים".
(9) כך נלמד ממה שכתב להלן פ"ג ה"ו. (וכן מפורש בחולין
קלו, ב: "בכור, אפילו טריפה"). אבל אין זה אלא בבהמה
ולא באדם, וכן מפורש בפ"א מהל' ביכורים הי"ז. שטריפה
אינו חייב בחמש סלעים (הגהות "מים חיים" על הרמב"ם).
וראה בהל' שחיטה מפ"ה עד סוף פ"ט כל מיני הטריפות.
(10) כמו שנאמר (במדבר יח, טו) "כל פטר רחם וכו' באדם
ובבהמה יהיה לך" (= לאהרן הכהן, שבו התחיל הפסוק
שם, ה).

28 ב. בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר חֲמוֹר נִפְדִּים¹¹ וּפְדִיּוֹנָם¹²
29 לַפְּהִגִּים¹³, וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נִשְׁחַט פְּעֻזָּה בְּשָׂאָר
30 קִדָּשִׁים קָלִים¹⁴; זֹרְקִין דָּמוֹ וּמִקְטִיר אֲמוֹנִיּוֹ, כְּמוֹ
31 שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמַּעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת¹⁵, וּשְׂאֵר הַבָּשָׂר נֹאכָל
32 לַפְּהִגִּים¹⁶. שְׁנֵאמַר: אֵךְ פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם,
33 וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמְאָה תִּפְדֶּה. אֵךְ בְּכוֹר שׁוֹר לֹא
34 תִּפְדֶּה קִדֵּשׁ הֵם. וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ.

(11) כמו שנאמר (שמות יג, ג) "וכל פטר חמור תפדה בשוה
וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה". (12) פדיון הבן שהוא
חמש סלעים, ופדיון פטר חמור שהוא השוה. (13) חלה
פ"ד מ"ט: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ופדיון הבן ופדיון
פטר חמור". ונלמד ממה שנאמר (במדבר יח, טו) "אך פדה
תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה",
והדברים הנ"ל נמשכים למה שנאמר למעלה שם: "וידבר

1 וְגִרִּים שְׂאִינָן מִפִּירִי⁴⁸ חִיבִין⁴⁹ לְהָכִין לָבֶם
2 וּלְהַקְשִׁיב אֲזָנָם לְשִׁמְעַ בְּאִימָה וְיִרְאָה וְגִילָה בְּרַעְדָּה
3 בַּיּוֹם שְׁתַּנְתָּה בּוֹ בְּסִינִי. אָפְלוּ חֻכְמִים גְּדוּלִּים,
4 שְׂוִידָעִים כָּל הַתּוֹרָה כָּלָה, חִיבִין לְשִׁמְעַ בְּכוֹנָה
5 גְּדוּלָּה יִתְרָה⁵⁰. וְכִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְשִׁמְעַ⁵¹ - מְכֻנָּן לָבוֹ
6 לְקִרְיָאָה זֹ; שְׁלֹא קָבָעָה הַכְּתוּב אֵלּא לְחֻזַּק דָּת
7 הָאָמֶת⁵². וְיִרְאָה עֲצָמוֹ כְּאֵלּוּ עֲתָה נִצְטָנָה בָּהּ וּמִפִּי
8 הַגְּבוּרָה שׁוֹמְעָה, שֶׁהַמֶּלֶךְ שְׁלִיחַ הוּא לְהַשְׁמִיעַ דְּבָרֵי
9 הָאֵל.

(48) בלשון הקודש. והם חייבים בהקהל, כמפורש למעלה
בהלכה א. (49) [כאן מתחילה הלכה ו, כמבואר למעלה].
(50) "ונראה שלמד כן ממה שנאמר בענין "ואל כל זקני
ישראל" (שם לא, ט) ואח"כ נאמר "באזניהם" (שם לא, יא)
שאף הם בכלל" (הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל" שם).
[או ממה שנאמר (שם שם, יב) "ולמען ילמדו", ואמרו
בחיגה ג. קרי ביה: "למען ילמדו", הרי שמדובר בחכמים
המלומדים לאחרים]. (51) שנמצא במרחק רב מן הקורא,
אבל חרש שאינו שומע, שפטור מן הראיה (למעלה פ"ב
הלכה א), פטור גם מ"הקהל", כמבואר למעלה הלכה ב.
וראה לחס"מ שנה. (52) ראה למעלה הלכה א.

10 ז. יוֹם הַקֹּהֵל שָׁחַל לְהַיּוֹת בְּשַׁבָּת - מֵאַחֲרֵין אוֹתוֹ
11 לְאַחֵר הַשַּׁבָּת⁵³, מִפְּנֵי תִּקְיַעַת הַחֲצוֹצְרוֹת⁵⁴
12 וְהַתְּחַנּוּת⁵⁵ שְׂאִינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת.

(53) משנה במגילה ה. "אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב
חיגה והקהל, מאחרין ולא מקדימין". (54) ראה למעלה
הלכה ד. בירושלמי מגילה פ"א הלכה ו: "באלו אמרו
מקדימין ולא מאחרין וכו' ר' בא בריה דרבי חייה בר בא
אמר, מפני התקיעה. ר' יצחק בר ר' חייה אמר, מפני הבימה.
ויעשו אותה מאתמול, שלא לדחוק את העזרה. א"ר מתניה,
על שם לא תטע לך אשרה כל עץ". [ופסק רבינו כר' בא,
כי הרי הביאוו לעזרת נשים (למעלה הלכה ד) ושם אין
איסור של "לא תטע לך אשרה", ראה בכסף-משנה לפ"א
מהלכות בית הבחירה הלכה ט]. (55) ראה למעלה הלכה
ד שהברכה השביעית, שביך המלך אחרי קריאת התורה,
היה "מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול", וראה בפ"א
מהלכות תעניות הלכה ו ש"אין תוקעין בהן (בשבתות
ובימים-טובים) לא בשופר ולא בחצוצרות, ולא זועקים
ומתחננים בהם בתפילה".

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת חִיגָה בְּסִיעָתָא דְשַׁמְיָא

הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

13 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ
14 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פָּרָטָן: (א) לְהַפְרִישׁ
15 (בְּכוֹרוֹת. ב) שְׁלֹא יֹאכַל בְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם.
16 (ג) שְׁלֹא יִפְדֶּה הַבְּכוֹר. (ד) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה.
17 (ה) שְׁלֹא יִגָּאֵל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה.
18 וְכָלֶלֶתִי הַמַּעֲשֵׂר עִם הַבְּכוֹר, לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂה שְׁגִיחָם

17 שְׁאִין אֶתָּה מְבִיא מַעֲשֵׂר דָּגָן - אִי אֶתָּה מְבִיא בָּכּוֹר
18 בְּקָר וְצֹאן, אֲלֵא הֲרִי הוּא כְּחֵלִין וְיֹאכֵל בְּמוֹמוֹ.²⁹
19 וְאִם הִבִּיא - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ³⁰, וְלֹא יִקְרֶב אֲלֵא
20 יֹאכֵל בְּמוֹמוֹ. וּמִצְוָה זֹאת³¹ נוֹהֶגֶת בֵּין בְּפָנֵי הַבֵּית בֵּין
21 שְׁלֵא בְּפָנֵי הַבֵּית³², כְּמוֹ מַעֲשֵׂר דָּגָן³³. וְאִינָהּ נוֹהֶגֶת
22 בְּמִקְדָּשֵׁין כְּשֶׁהֵן בְּקִדְשָׁתָן³⁴ קֹדֶם שְׁיִפְדּוּ, בֵּין קִדְשֵׁי
23 מִזְבֵּחַ בֵּין קִדְשֵׁי בֵּדֶק הַבֵּית³⁵.

(27) כן היא הגירסה האמיתית. וכן נראה בכמה מקומות בתלמוד, שקדושת בכור נוהגת גם בחוצה לארץ (כסף-משנה). וכן כתב בספר 'מעשה רוקח' וז"ל: "ובספר כתיבת יד מצאתי כתוב, מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ", וכן ראיתי בספרי כתב-יד הנמצאים פה מצרים וכו' שמצא כתוב בנוסח מוגה בחתימת רבינו (= הרמב"ם). ובכמה מספרי רבינו היה כתוב "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ". וכן היתה הנוסחה לפני הראב"ד, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן, וכולם תמחו עליו (כסף-משנה). וראה ב'ספר המצוות' מצות-עשה עט ובהערה שם. ועי' להלן פ"ג ה"ב. (28) ומעשר דגן אינו מביא אלא מן הארץ, שהיא מצוה שתלויה בארץ ונוהגת רק בארץ (ראה קידושין לו:). (29) הראב"ד משיג עליו (על מה שכתב הרי הוא כחולין). שהרי אף רבי עקיבא לא אמר אלא לענין הקרבה שאין מקריבין בכור שהביאו מחוצה לארץ, אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזר ונעבד ואינו נאכל אלא במומו. אבל בכסף-משנה הביא: "אלא יאכל במומו", וכן הוא בכת"י תימן ובדפוס רומי. (30) כסתם משנה, בסוף מסכת חלה. וכרבי עקיבא בתמורה כא, ב. (31) של קדושת בכור. (32) כלומר, בין בזמן שבית-המקדש קיים ובין בזמן הזה (שקלים פ"ח מ"ח). (33) שהוקשו זה לזה, למעלה בהלכה זו. וכן כתב ב'ספר המצוות' שם. (34) כלומר, מצות בכורה אינה נוהגת בבהמות של הקדש, כך מדייקת הגמרא בכורות יד, א - מדברי המשנה, שם. (35) אבל אם נפדו הבהמות, יש הבדל בין קדשי מזבח (= בהמה שהוקדשה כשהיא תמימה בלי מום ליקרב על המזבח) לבין קדשי בדק הבית (= בהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום שאינה קריבה על המזבח אלא נמכרת והמעות לבדק הבית), שקדשי מזבח אף אם נפדו אינם חייבים בבכורה, וקדשי בדק הבית אם נפדו חייבים בבכורה, ראה להלן פ"ה ה"ח.

24 ז. הפל חיבין בבכור בהמה טהורה: כְּהֵנִים וְלוֹיִם³⁶
25 וְיִשְׂרָאֵלִים. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּכּוֹר לִכְהֵן, אִם נוֹלֵד לוֹ
26 בְּכּוֹר - מְקַרֵּב דָּמוֹ וְאִמּוּרָיו כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ³⁷, וְיֹאכֵל
27 שְׂאֵר הַבָּשָׂר בְּתוֹרַת בְּכּוֹר. שְׁנֵאמַר: כָּל הַבְּכּוֹר אֲשֶׁר
28 יוֹלֵד בְּבִקְרָהּ וּבְצֹאנָהּ וּגְוִמָרָה³⁸. אֲבָל בְּכּוֹר אָדָם וּבְכּוֹר
29 בְּהֵמָה טְמֵאָה - כְּהֵנִים וְלוֹיִם פְּטוּרִין³⁹, כְּמוֹ
30 שְׁבָאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת מִתְּנוֹת כְּהֵנָה⁴⁰.

(36) משנה, בכורות יג, א. (37) למעלה ה"ב. (38) וזה מכון גם לכהן, וכתוב שם (טו, כ) "לפני ה' אלהיך תאכלנו". (39) משנה, שם: "כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן ומפטר חמור". (40) הל' ביכורים (עם שאר מתנות כהונה) פ"א ה"ט, ופי"ב שם ה"ד.

ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך וגו' כל פטר רחם וגו' יהיה לך, אך פדה תפדה", כלומר שתקבל פדיון מבכור אדם ומבכור בהמה טמאה (ראה 'קריית ספר' כאן). (14) זבחים נו, א - במשנה, אבל אין פדיון אותו. ראה להלן ה"ז. (15) פ"ה ה"ז, ופ"ט הכ"ה. (16) פ"ט מהל' מעשה הקרבנות, שם.

1 ג. בְּכּוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּא בַּעַל מוֹם, בֵּין שְׁנוּלֵד
2 בְּמוֹמוֹ בֵּין שְׁנִפְּל בּוֹ מוֹם¹⁷ אַחֵר שֶׁהָיָה תָּמִים - הֲרִי
3 הוּא לִכְהֵן. אִם רָצָה, אוֹכְלוֹ בְּכָל מְקוֹם¹⁸ אוֹ מוֹכְרוֹ
4 אוֹ מֹאכִילוֹ לְמִי שִׁירָצָה, אֲפִלוּ לְנִכְרִי¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
5 חֵלִין²⁰. שְׁנֵאמַר: וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסֶחַ אוֹ עוֹר
6 וּגְוִמָר, הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יִתְּדוּ יֹאכְלֵנוּ²¹ בְּצִבְיָה וְכֹאֵיל²².
7 וְהֲרִי הוּא נִכְסִי כְּהֵן²³.

(17) ב'ספרי' פ' ראה (לדברים טז, כא) "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מנין, תלמוד-לומר כל מום רע". (18) שעד כאן לא למדנו בס"פ איזהו מקומן (זבחים נו:), שהבכור נאכל בכל העיר אלא בתם, אבל בעל מום נאכל בכל מקום (כסף-משנה). (19) כבית-ההלל במשנה, בכורות לב, ב. (20) אבל אסור בגיזה ועבודה (פ"א מהל' מעילה ה"ט). (21) בכת"י תימן ליתא. וכן הוא בפסוק. (22) "ואכהן קאי, שלכהן הוא אומר לעיל מזה בפסוק כ "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" ('קריית ספר' כאן), וראה בכורות כח, א - שהגמרא לומדת שבכור בעל מום ניתן לכהן, מן הפסוק (במדבר יח, יח) "ובשרם יהי לך" - "לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה", ומפרש רש"י שלא מצינו בכל התורה כולה שנותנו לכהן, אבל רבינו מפרש כפירוש ה'תוספות' שלא מצינו בכל התורה כיוצא בזה שבעל מום יתנו לכהן, שהרי חטאות ואשמות שמקריבין אותן - הברש לכהן, וכשהם בעלי מום, כשם שהמזבח מפסיד כך גם הכהן מפסיד, אבל בכור אפילו כשהוא בעל מום נותנו לכהן, ולכן יש צורך לחזור עליו בתורה "יהי לך", אבל בלי זה, ממשמעות הפסוק הוא שזהו לכהן ('קריית ספר' שם). (23) שהרי מקדשים בו את האשה, כמפורש במס' מעשר שני פ"א מ"ב ('הר המוריה').

8 ד. מִצְוָה לְהַקְדִּישׁ בְּכּוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְיֹאמַר: הֲרִי
9 זֶה קִדְשׁ. שְׁנֵאמַר²⁴: תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ²⁵. וְאִם לֹא
10 הִקְדִּישׁוּ - הֲרִי זֶה מִתְּקַדֵּשׁ מֵאִלּוּ, וּקְדָשָׁתוֹ מִרְחֹם
11 הָיָא²⁶.

(24) שם נאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקר ובצאן הזכר, תקדיש לד' אלקיך". (25) ערכין כט, א: "לכדתניא, מנין לנולד בכור בעדרו, שמצוה להקדישו, שנאמר "הזכר תקדיש". (26) ערכין, שם.

12 ה. מִצְוַת בְּכּוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נוֹהֶגֶת בְּאַרְץ וּבְחוּצָה
13 לְאַרְץ²⁷. וְאֵין מְבִיאִין בְּכוֹרוֹת מְחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ.
14 שְׁנֵאמַר: וְאִכְלָתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁךָ
15 וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וְצֹאנְךָ; מִמְּקוֹם שֶׁאֶתָּה מְבִיא
16 מַעֲשֵׂר דָּגָן²⁸ - אֶתָּה מְבִיא בְּכּוֹר בְּקָר וְצֹאן, וּמִמְּקוֹם

מומחה, שיתיר לו לשחטו, ראה להלן פ"ג ה"א.
(59) ברייתא, שם. (60) כלומר, נפל בו מום ויש צורך להראותו לחכם שיתיר לשוחטו. (61) ולא יותר.
(62) משום השבת אבידה לבעלים (שם). וראה למעלה מה שהבאנו מדברי רש"י.

יב. שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה, שנים
עשר חדש מיום ליום. ואם היתה שנה מעברת -
נתעברה לו, ומונה לו שלשה עשר חדש⁶³. נולדו
לו שני טלאים⁶⁴, אחד בחמשה עשר של אדר
הראשון ואחד בראש חדש אדר שני: זה שנוולד
בראש חדש אדר שני - כיון שהגיע יום ראשון
באדר של שנה הבאה⁶⁵ עלתה לו שנה, וזה שנוולד
בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה עד חצי
אדר של שנה הבאה. הואיל ונולד בחודש העבור,
מונין אותו לו⁶⁶.

(63) כחכמים (ר"ה ו: ערכין לא): בניגוד לדעת רבי, הסובר
כי שנה תמימה היא שלש מאות וששים וחמשה ימים, כמנין
ימות החמה, ואין הבדל בין שנה פשוטה לשנה מעוברת.
(64) משתי בהמות שלא ביכרו, שיש על הטלאים קדושת
בכור (ערכין, שם). (65) והשנה הבאה היא שנה פשוטה
ולא מעוברת. (66) כן הוא בערכין שם: "דאמר ליה את
נחית לעיבורא", "שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר
הראשון (ראה ראש השנה יט: ברש"י ד"ה כמה,
וב'תוספות' ד"ה אדר, שאדר ראשון הוא חודש העיבור)
גלית אדעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב, הילכך לא
נגמרה (שנתה) (שנתך) עד ט"ו באדר" (ריבנו גרשום' שם).

יג. עבר ואחר הפכור⁶⁷ לאחר שנתו, אף על פי
שהוא עובר בלא תעשה⁶⁸, אם היה תם - הרי זה
לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום -
שוחטו בכל מקום. שנאמר: מעשר דגןך תירשך
ויצחקך ובכרת בקרך וצאנך - מקיש בכור למעשר:
מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה⁶⁹, אף בכור
אינו נפסל משנה לחברתה.

(67) ר"ה ה, ב. (68) של "לא תאחר לשלמו" (דברים כג,
כב), וראה 'מנחת חינוך' מצוה יח אות ו. (69) כלומר, אם
השהה מעשר שני משנה אחת לשניה, אין המעשר שני נפסל
בכך, שהרי נאמר (שם יד, כח) "מקצה שלש שנים תוציא
את כל מעשר תבואתך וגו'" (רש"י ר"ה ה: ד"ה מה מעשר).

יד. אין נותנין את הפכור לפנה פשיולד⁷⁰, שאין
זו גדלה לפנה⁷¹; אלא יטפל בו בעליו עד שנגדיל
מעט ויתנונו לפנה. ועד כמה ישראל חייבין להטפל
בפכור? בהמה דקה⁷² - שלשים יום, ובגסה⁷³ -
חמשים יום. ואם אמר לו הפנה: תנהו לי בתוך
זמן זה ואני אטפל לעצמי - אינו רשאי לתנו לו⁷⁴;
שנה כמו מסייע על מתנותיו⁷⁵, וכבר בארנו
בתרומות⁷⁶, שהפנהים המסייעין בבית הגרנות⁷⁷

ח. הפכור נאכל בתוך שנתו⁴¹ בין תמים⁴² בין בעל
מום⁴³. שנאמר: לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה
בשנה. וכי יהיה בו מום, בשעריך תאכלנו.
ומאימתי מונה לו? אם תם הוא - מונה לו מיום
שמיני, שהוא ראוי להקריבה⁴⁵; ואם נולד בעל
מום⁴⁶ - מונה לו מיום שנוולד. והוא שפלו לו
חדשיו⁴⁷, שהרי נראה⁴⁸ לאכילה ביום לדתו⁴⁹; אבל
אם לא ידע בודאי שפלו לו חדשיו - מונה לו מיום
שמיני⁵⁰.

(41) כלומר, מצוה לאכלו בתוך שנתו ולא לאחרו יותר
(משנה שם כו:). ואם איחרו לאחר שנתו עובר ב'לא
תעשה', אבל אינו נפסל בכך (להלן ה"ג). (42) בזמן
שכית המקדש היה קיים, שמקריבו והכהן אוכלו. (43) גם
בזמן הזה. (44) התחלת שנתו (ר"ה ו:). (45) שנאמר
(ויקרא כב, כז). "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן".
(46) אבל אם נולד תם ונעשה בעל מום - מונין לו מיום
השמיני ('תוספות' ר"ה ו: ד"ה הא). (47) פירוש, שילדה
אחרי שכלו לה חדשי הריונה, בבמה גסה תשעה חדשים,
ובבמה דקה חמשה חדשים. (48) שראוי. (49) ר"ה ז,
א. (50) שמא לא מלאו חדשי הריונה, והולד הוא נפל
ואסור באכילה, עד שיעברו שמונה ימים ויצא מספק נפל.

ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים
עשר חדש⁵¹. נולד לו מום בסוף שנתו - מתר לקימו
שלשים יום מיום שנפל בו המום, ואף על פי שהוא
מתאחר לאחר שנתו⁵². כיצד? כגון שנפל בו מום
בחמשה עשר יום לפני גמר שנתו⁵³ - משלימין לו
חמשה עשר אחר שנתו⁵⁴. נולד לו מום אחר שנתו
- אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום⁵⁵ וינאכל.

(51) משנה, בכורות שם, ובגמרא שם כח, א - אמרו: שנים
עשר חודש ולא יותר. (52) וכל זה משום השבת אבידה
לבעלים, כלומר לכהן שהוא הבעלים, שאם לא ימצא
הישראל כהן כדי לתת לו, ויצטרך לשחטו מיד, יסריח
הבשר, ויפסיד הכהן. ולכן אמרו שרשאי לקימו שלשים יום
(בכורות כח. וברש"י שם). (53) ברייתא, שם.
(54) מדובר כאן בזמן הזה, שהדין הוא (ראה להלן ה"י)
שמקיים את הבכור אפילו כמה שנים עד שיפול בו מום
(רע"ב, בכורות פ"ד מ"ב). (55) שם במשנה.

י. הפכור בזמן הזה⁵⁶ - מניחו עד שפלו בו מום
וינאכל⁵⁷.

(56) שאי אפשר להקריבו ולאוכלו בתוך שנתו. (57) שם.
יא. ועד שלא נראה להראותו לחכם⁵⁸ רשאי לקימו
שנים ושלש שנים⁵⁹. ומשנראה להראותו לחכם⁶⁰:
אם נולד בו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל
שנים עשר חדש⁶¹; נולד אחר שנתו - מקימו
שלשים יום⁶².

(58) כלומר, שעדיין לא נפל בו מום שיצטרך להראותו לחכם

לחם-משנה). (93) בית המקדש, ואין מקריבין את הבכור אלא מניחו עד שיפול בו מום, ראה למעלה ה"י. (94) אחר שיפול בו מום, יש לכהן בו זכות בכולו ומיד. (95) תמורה, שם. שבבכור לא אסרה תורה אלא לפדותו, אבל לא אסרה למכרו. וראה להלן פ"ו ה"ה בדין מעשר בהמה. (96) כן מסקנת הגמרא שם ח, ב. ואין כאן חשש שמא מוזיל לו בכדי שכל פעם שיהא לו בכור יתננו לו, ונמצא שהוא ככהן המסייע בבית הגרנות (למעלה ה"ד) - אין חוששים לכך שבוודאי לא יזיל לו עכשיו מחמת סיכוי קלוש שבעתיד (שם).

- יח. בכור בעל מום - יש לפהן למכרו⁹⁷ בכל זמן, בין לפני הבית בין שלא לפני הבית⁹⁸, בין חי בין שחוט⁹⁹. וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום - מוכרו בבית¹⁰⁰ אבל לא בשוק, כמו שפארנו בהלכות אסורי מזבח¹⁰¹. אבל בשר בכור תמים אינו נמכר¹⁰², מפני שהוא בשר קדוש¹⁰³. וכהנים שגמנו על הבכור¹⁰⁴ - מתירין לשקול מנה כנגד מנה¹⁰⁵.

(97) ראה למעלה ה"ג. (98) כלומר, בין בזמן שבית המקדש היה קיים ובין בזמן הזה (שם ז). (99) שם. (100) משום זלזול בקדשים. משנה, בכורות לא, א: "כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליו וכו' חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, פסולי המוקדשין הנייתן להקדש". כלומר: כשנמכרין באטליו יש הרבה קונים והבשר נמכר ביוקר, וכשהבשר נמכר בבית אין הרבה קונים ונמכר בזול, לכן בפסולי המוקדשין שהרווח ממכירת הבשר הוא להקדש, התירו לזלזל בקדשים. אבל בבכור שהרווח לבעלים, שהוא הכהן, לא התירו לזלזל בו ולמכרו באטליו. (101) פ"א ה"ב. (102) פשוט הוא. וכן נראה בפרק קמא דתמורה שם (כסף-משנה). (103) "ובזיון קדשים הוא, שאין הדרך לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח" (רש"י שם). (104) כלומר, שהם שותפים בו. (105) משנה, בכורות לא, ב: "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור", ומפרשה רבינו בבכור תם, והיינו, "שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה. ר"ל כפות מאזנים וכו'" (רבינו בפי"ה מ"ש).

- יט. המפשיט¹⁰⁶ בכור בעל מום¹⁰⁷ - הרי זה מתר להפשיטו באי זה דרך שירצה. אם רצה להרגיל - מרגיל¹⁰⁸. וכן שאר פסולי המקדשין¹⁰⁹, אם רצה להפשיט מן הרגל - מפשיט.

(106) את העור. (107) אבל בבכור תם לא התירו, ראה להלן. (108) כלומר, אם רוצה להפשיט דרך הרגלים, מפשיט, ואע"פ שזה נראה כבזיון, שפושטן בשביל הנפחים, או כדי לשים בו דבש בעודו על הבכור, אין בזה איסור, לפי שבבכור בעל-מום אינו קדוש. ורק לדעת בית שמאי ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון אסור לעשות כן כמפורש בתמורה כד, א. אבל לדעת בית הלל וחכמים החולקים על רבי אלעזר ברבי שמעון, לא אסרו לעשות כן (כסף-משנה). וכל זה בבכור בעל מום, אבל בתם חששו לבזיון קדשים כנ"ל. (109) בברייתא שם אסרו לעשות כן, ואף בזה סובר

- 1 ובבית המטבחים⁷⁸ ובתוף הרועים⁷⁹ - אין נותנין להם מתנותיהן בשכרן⁸⁰.

(70) מיד אחרי היולדו. משנה, בכורות כו, ב. (71) שהרי אמרה תורה (שמות כט, כט) "למשחה", והיינו "לגדולה". והבכור מיד עם היולדו יש לבעלו טורח ועמל בטיפול בו (פירוש המשניות, שם). (72) איל ותיש. (73) שור. (74) משנה, בכורות שם. (75) כלומר, מסייע לבעל הבכור כדי שיתנהו לו ולא לכהן אחר. (76) פ"ב מהל' תרומות ה"כ. (77) כדי לקבל שם תרומה תמורת סיועם. (78) כדי לקבל שם זרוע, לחיים וקייבה. (79) לשמור או להאכיל את הבקר כדי לקבל עבור זה את הבכורות. (80) אלא א"כ נתן להם שכר סיועם תחילה (רבינו, שם).

- 3 טו. היה הבכור בעל מום⁸¹ ואמר לו בתוף זמן זה: תנהו לי שאוכלנו עתה, או שהיה תמים⁸² ואמר לו: תנהו לי בתוף זמן זה שאקריבנו עתה - הרי זה נותנו לו⁸³. ויראה לי, שהבכור נותן לכל פהן שירצה⁸⁴.

(81) שם במשנה. (82) בזמן המקדש. שם. (83) שהרי אינו מטפל בהם כלל, ואין זה נחשב כנותן לו הבכור בשכר טיפולו. (84) בין לחבר בין לעם-הארץ (חלה פ"ד מ"ט) ואינו ניתן לאנשי משמר ככל הקרבנות (מהרי"ט אלגאזי פרק ד' אות מג, ו'מנחת חינוך' מצוה יח, אות יח. וכן כתב רש"י בזבחים קב: ד"ה את דמם).

- 8 טז. פהן שאכל פזית⁸⁵ מבכור תמים חוץ לירושלים - לוקה מן התורה⁸⁶, שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך. וכן זר שאכל פזית מבכור, בין לפני זריקה⁸⁷ בין לאחר זריקה - לוקה. מפי השמועה למד⁸⁸, שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור בין לפני זריקה בין לאחר זריקה.

(85) סתם אכילה בכזית. (86) משנה, מכות יז, א. וראה בפ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. (87) זריקת הדם. (88) במס' מכות שם, ובספרי' (דברים יב, יז).

- 15 יז. הבכור⁸⁹ אין פודין אותו⁹⁰, שנאמר: אף בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עז לא תפדה. וכן אין מוכרין אותו כשהוא תם⁹¹, שבינו שהוא עומד לקרבן אין לפהן בו זכות כדי למכרו⁹². ובזמן הזה, שאין בית⁹³, הואיל והוא עומד לאכילה⁹⁴ - הרי הוא מתר למכרו ואף על פי שהוא תמים⁹⁵, בין לכהן בין לישראל⁹⁶.

(89) בכור בהמה טהורה. אבל בכור אדם ובכור חמור - נפדים, ראה למעלה ה"ב. (90) לעשותו חולין. (91) תמורה ז, ב. ואפילו כשהוא חי וכל-שכן כשהוא שחוט, שאין בשר קודש נמכר, ראה להלן ה"ח. (92) משום שעומד להקרבה. ואף שהתורה זיכתה אותו לכהן - לא זיכתה אותו עד כדי כך שיוכל למוכרו ('מעשה רוקח', וראה

רבינו שכל זה לדעת בית שמאי ורבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לחכמים גם זה מותר.
שְׂקָדְמוֹ אַחֲרָיו²¹. אֶפְלוּ יִצְאָה נִקְבָּה דֶּרֶךְ דֶּרֶךְ וְזָכַר¹⁹
דֶּרֶךְ רַחֵם²² - אֵינִי בְּכוֹר²³.²⁰

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר המום שהבכור נשחט עליו או שירעה, ושצריך פטר רחם.

1 א. כָּל הַמוּמִים הַקְּבועִים² הַפּוֹסְלִין אֶת הַקְּדָשִׁים³
2 וְנִפְדִּים עֲלֵיהֶן⁴, אִם נָפַל אֶחָד מֵהֶן בְּבִכּוֹר - הָרִי
3 זֶה נִשְׁחַט עָלָיו בְּכָל מְקוֹם⁵. וְכָכָר בְּאַרְנוֹ אוֹתָן
4 הַמוּמִין בְּהִלְכוֹת אֶסְרוּ מִזִּבְחָה, שֶׁהָרִאִי מֵהֶן
5 לַהֲיוֹת בְּזָכָר⁶ שָׁשִׁים וְשִׁבְעָה⁷.

(2) כלומר, קבועים לעולם ואינם עוברים. כגון חתיכת אבר וכדומה. (3) להקריבם למזבח. (4) שמצוה לפדות פסולי המוקדשין. (5) כלומר, שוחטו ואוכלו בכל מקום כחולין. (6) שמספר המומין הראויים להיות בבכור שהוא זכר, הוא יותר מאשר אצל נקבה ב"ב מומין שבאברי הזרע (לחם משנה). (7) בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו כתב שיש שלושה ושבעים מומים. אבל זה אינו אלא בזכרים ובנקבות בגדי ובטלה וטומטום ואנדרוגינוס. אבל בבכור שור זכר חסרים ששה מומים.

6 ב. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמִּנֵּינוּ שֵׁם שְׁאִין הַקֶּרֶן מִן
7 הַמִּבְחָר⁸, וְאִין הַקְּדָשִׁים קָרְבִּין בָּהֶן וְלֹא נִפְדִּין
8 עֲלֵיהֶן⁹, כִּף אִין הַבְּכוֹר נִשְׁחַט עֲלֵיהֶן וְלֹא קָרְבִּין¹⁰,
9 אֲלֹא יִהְיֶה עוֹמֵד עַד שִׁיּוּלָד לוֹ מוֹם קָבוע. וְכֵן אִם
10 נולד בְּבִכּוֹר מוֹם עוֹבֵר - הָרִי זֶה אֵינוֹ נִשְׁחַט בְּכָל
11 מְקוֹם וְלֹא קָרְבִּין, אֲלֹא יִהְיֶה רוּעָה עַד שִׁיּוּלָד לוֹ מוֹם
12 קָבוע וְנִשְׁחַט עָלָיו.

(8) כלומר, שחסר בו משהו, אבל אינו מום. (9) "ואלו הן מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער אם נגממו קרניו וכו' אם נפגמו חיטיו הפנימיות וכו' לא קרבין ולא נפדין". (10) והטעם הוא, משום שהוא חסר ואין להקריב במקדש אלא שלם בתכלית השלימות וכן לא ישחט עליהן במדינה (=בכל מקום) לפי שאינם מומין קבועין.

13 ג. וְכֵן אִם נִעְבְּדָה בוֹ עֵבֶרָה¹¹, או שֶׁהִרְגָּה¹² בְּעַד
14 אֶחָד¹³ או עַל פִּי הַבְּעָלִים¹⁴, או שֶׁהִקְצֶה¹⁵ או נִעְבְּדָה¹⁶
15 - יָרַע עַד שִׁיּוּלָד לוֹ מוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת
16 אֶסְרוּ מִזִּבְחָה.

(11) שנרבע. (12) אדם. (13) כלומר, נעבדה בו עבירה בפני עד אחד או שהרג אדם בפני עד אחד. שאילו היו אלה בפני שני עדים - הורגין אותו. (14) שלעולם אינו נהרג אלא על פי שני עדים. (15) שהוזמן לעבודה זרה ולא נעבד עוד. (16) שעבדו לו בעבודה זרה.

17 ד. יִצְאָה דֶּרֶךְ¹⁷ וְהָבֵא אַחֲרָיו¹⁸ - שְׁנִיָּהּ אֵינִי בְּכוֹר¹⁹.
18 הָרִאשׁוֹן - מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פֶּטֶר רַחֵם²⁰, וְהָאֲחֵרִין - מִפְּנֵי

(17) "והוא שישוסע חלצי האשה, אם תקשה עליה הלידה, ויצא העובר משם". כלומר, שלא יצא הוולד דרך הרחם אלא דרך הדופן. (18) דרך הרחם. (19) כרבי עקיבא שאינו בכור עד שיהא בכור לרחם ובכור ללידה. (20) וראה למעלה פרק א הלכה א שבכור הוא פטר-רחם. (21) ואינו ראשון ללידה, אף על פי שהוא ראשון לרחם. (22) שהוא ראשון לזכרים וגם ראשון לרחם. (23) שאינו ראשון לנולדים, ובכור לדבר אחד אינו בכור, שבכור צריך להיות ראשון לנולדים, ראשון לזכרים וראשון לרחם.

ה. בְּכוֹר שֶׁהוּא אֲנֶדְרוּגִינוֹס²⁴ - אִין בוֹ קִדְשָׁה כָּלָל, וְהָרִי הוּא פִּנְקָבָה שְׁאִין בוֹ לִפְנֵי פְלִים²⁵, וְעוֹבְדִים בּוֹ²⁶ גּוֹזְזִים אוֹתוֹ²⁷ כְּשֶׁאֵר הַחֲלִין. נולד טְמוֹטום²⁸ - הָרִי זֶה סִפֵּק בְּכוֹר²⁹, וְיֹאכֵל בְּמוֹמוֹ לְבַעֲלָיו³⁰. בֵּין שֶׁהִטִּיל מִים³¹ מִמְּקוֹם זָכְרוֹת³² בֵּין שֶׁהִטִּיל מִמְּקוֹם נִקְבוֹת³³.

(24) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. (25) שאינו קדוש כלל, מפני שהוא ברייה בפני עצמה ואינו זכר. (26) כל מיני עבודות. (27) את שערו. ואילו הבכור, בין שהוא תם ובין שהוא בעל מום אסור לגזוז שערו ואסור לעבוד בו. (28) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות אלא הוא אטום. והוא ספק זכר ספק נקבה. (29) ואין שוחטין אותו כשהוא תם לא במקדש, שמה נקבה היא ואינה קדושה, ולא במדינה שמה זכר הוא וצריך להקריבו על המזבח. (30) וכשנפל בו מום שוחטו בכל מקום ובעליו אוכלים אותו ואינו חייב לתיתו לכהן משום שמה נקבה היא ואינה קדושה והמוציא מחבירו עליו הראיה. (31) מי רגלים. וכל זה הוא לעניין טומטום ולא לאנדרוגינוס שהוא אינו קדוש כלל (כסף משנה). (32) ואף על פי שבבכורות מב: מפורש שאם משתין ממקום זכרות, לדברי הכל הוא זכר - פסק רבינו כהסוגיא שם נז. שלעולם ספק הוא (לחם משנה).

ו. רַחֵל³³ שִׁיּוּלָדָה כְּמִין עֶז או עֶז שִׁיּוּלָדָה כְּמִין רַחֵל³⁴ - פֶּטֶר מִן הַבְּכוֹרָה³⁵; שְׁנֵאֲמַר: אֶף בְּכוֹר שׁוֹר³⁶ - עַד שִׁיְהִיָּה הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר³⁷. וְאִם יִהְיֶה בוֹ מִקְצַת סִמְנֵי אִמּוֹ - הָרִי זֶה בְּכוֹר³⁸. וְהוּא בָּעַל מוֹם קָבוע³⁹, שְׁאִין לָהּ מוֹם גְּדוֹל מִשְׁנוֹי בְּרִיתָהּ. אֶפְלוּ פָּרָה שִׁיּוּלָדָה כְּמִין חֲמוֹר³⁹ וְיֵשׁ בוֹ מִקְצַת סִמְנֵי פָּרָה - הָרִי זֶה בְּכוֹר לִפְנֵי, הוֹאִיל וּמִין הַחֲמוֹר יֵשׁ בוֹ דִּין בְּכוֹר⁴⁰. אֲבָל אִם יִלְדָה מִין סוֹס⁴¹ או גָּמָל, אֶף עַל פִּי שְׁנֵי שֶׁבוֹ מִקְצַת סִמְנֵי פָּרָה⁴² - הָרִי הוּא סִפֵּק בְּכוֹר. לְפִיכֵךְ יֹאכֵל לְבַעֲלִים⁴³, וְאִם תִּפְסוּ בָּהֶן - אִין מוֹצִיאִין מִדָּו⁴⁴.

(33) כבשה. (34) ואף על פי שכל אחד משני המינים האלו חייב בבכורה. (35) וגומר: "או בכור כשב או בכור עז". (36) וכמו כן עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב, שיהא הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 כָּגוֹן שֶׁנֶּתַן לוֹ שְׁעוּרִים בַּמָּקוֹם דְּחוק מְסֻג
20 בְּקוֹצִים⁵⁷, וְכִינן שְׁאֵכָל נִחְלַק שְׁפֹתוֹ⁵⁸, אֶפְלוּ הִיָּה
21 חֲבֵרָה⁵⁹ - הִרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו⁶⁰. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא
22 בְּזֶה.

(55) לכהן. (56) שנחשדו הכהנים להטיל מום בבכור.
(57) כלומר, דפנות המקום הדחוק הזה היו קלועים בקוצים.
(58) לשניים, שזהו מום. (59) תלמיד חכם. (60) כרכן
גמליאל שם, שלא חילקו בין כהן עם הארץ לבין כהן
תלמיד חכם לענין חשד זה של הטלת מום בבכור.

23 יֵא. הִיָּה בְּכוֹר רודף אֶת הָאָדָם וּבִעֲטוּ פְּדִי לְטֶרְדוֹ⁶¹,
24 וְאֶפְלוּ בְּעֵט בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁרָדְפוּ מִקֵּדָם⁶², וְנִעְשָׂה בּוֹ
25 מוֹם בְּכַעֲטָה זֶה - הִרִי זֶה יִשְׁחַט עָלָיו.

(61) לבלבלו שלא ירדוף אחריו שוודאי לא נתכוון להטיל
בו מום. (62) כלומר, בעט בו לאחר רדיפה, שאפשר היה
לחשוב שנתכוון להטיל בו מום, שהרי אינו רודפו עתה,
ובכל זאת אומרים אנו שעודנו תחת הרושם והצער של
הרדיפה, וכוונתו לטרדו ולא להטיל בו מום.

26 יב. קִטְנִים שֶׁהִטִּילוּ מוֹם בְּבִכּוֹר דֶּרֶךְ שְׁחוק, וְכֵן
27 הַנִּבְרִי שֶׁעָשָׂה לְדַעְתּוֹ⁶³ - הִרִי זֶה יִשְׁחוּט עָלָיו⁶⁴. וְאֵם
28 עָשׂוּ פְּדִי לְהַתִּירוֹ - לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו.

(63) של הגוי. (64) כיוון שלא נתכוון להתירו.

29 יג. בְּכוֹר שֶׁאֲחָזוּ דָם⁶⁵ - זִקְיָז⁶⁶, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְפָּנן
30 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מוֹם⁶⁷. וְאֵם נִעְשָׂה בּוֹ מוֹם בְּהִקְזָה זֶה -
31 הִרִי זֶה נִשְׁחַט עָלָיו⁶⁸.

(65) שחלה על ידי ריבוי דם ויש בזה סכנה. (66) מותר
להוציא דם מגופו. (67) וכגון שלא היה בהקזה זו הכרח
שיעשה בו מום. (68) מחלוקת תנאים במשנה ובברייתא
בכורות לג: ופסק כר' שמעון שסובר דבר שאין מתכוון
מותר, אבל אם על ידי הקזה זו היה בהכרח שיפול בו מום,
גם ר' שמעון אוסר, ש"מורה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא
ימות".

32 יד. מִתֵּר לְהִטִּיל מוֹם בְּבִכּוֹר קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְאֹיִר
33 הָעוֹלָם⁶⁹, וְיִשְׁחַט עָלָיו⁷⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים?
34 בְּזִמְנָה הַזֶּה, שֶׁאֵין שָׁם בֵּית⁷¹, מִפְּנֵי שֶׁסּוּפוֹ לְהֵאָכֵל
35 בְּמוֹמוֹ⁷²; אֲבָל בְּזִמְנָה שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם⁷³ - אֲסוּר⁷⁴.

(69) שכל זמן שלא נולד, אין עליו קדושת בכור (רש"י).
(70) שהרי מותר להטיל בו מום. (71) בית מקדש.
(72) ואינו עומד להקרבה. (73) ועומד להקרבה. (74) שעל
ידי הטלת המום הוא מורידו מקדושתו.

36 טו. עַד שֶׁהָעֵיד מִפִּי עַד אַחֵר שְׁמוֹם זֶה נִפְל שֶׁלֹּא
37 לְדַעַת⁷⁵ - נֶאֱמָן⁷⁶. אֶפְלוּ אִשָּׁה⁷⁷ נֶאֱמָנָה לֹמַר: בְּפָנֵי
38 נִפְל מוֹם זֶה מֵאֱלִיו, וְיִשְׁחַט עָלָיו.

(75) שלא לדעתו של הכהן. אבל הכהן לעצמו אינו נאמן,

עז ובכורו עז. (37) וחייב ליתנו לכהן. (38) ונשחט בחוץ
ופסול ליקרב למזבח. (39) אף שהפרה היא ממין טהור
והחמור הוא ממין הטמא. (40) בעיא בגמרא (שם ו.)
ואמרו שם: "ואם תמצא לומר כיון דאידי ואידי מיקדש
בבכורה - קדוש" ולדעת רבינו זוהי פשיטות לבעיא (כסף
משנה). (41) הפרה ילדה מין סוס, אבל חמור שילדה מין
סוס ויש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה. (42) שהיה
מקום לומר שמקצת הסימנים יחייבו אותו בבכורה כמו בזה
שלמעלה. (43) שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הכהן
להוכיח שיש עליו דין בכור, ואוכלו מיד שהרי שינוי ברייתו
הוא מום כנ"ל. ואינו אסור באכילה מפני שהוא כסוס וגמל,
שהנולד מן הטהור - טהור. (44) כרב המנונא בבבא
מציעא ו: ולא כרבה שם הסובר שמוציאין מידו.

1 ז. הַמִּטִּיל מוֹם בְּבִכּוֹר⁴⁵, הוֹאִיל וְעָשָׂה עֲבָרָה⁴⁶ -
2 קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאֵינוֹ נִשְׁחַט עַל מוֹם זֶה, עַד שֶׁיִּפְּל בּוֹ
3 מוֹם אַחֵר מֵאֱלִיו⁴⁷. וְאֵם מֵת זֶה הַחוּטָא - מִתֵּר לְבָנּוֹ
4 לְשַׁחֲטוֹ עַל מוֹם שֶׁעָשָׂה אָבִיו; שֶׁלֹּא קָנְסוּ בָּנוֹ
5 אַחֲרָיו.

(45) אף ישראל, ראה בפירוש המשנה לרבינו לבכורות לד.
על המשנה הצורם אוון בכור, נראה שגם אם הישראל הטיל
מום קנסו חכמים, אבל רש"י שם פירשה בכהן.
(46) שאסור להטיל מום בקדשים, והמטיל מום בקדשים
לוקה, שהרי נאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו"
ודרשו בו (שם לג:): שלא יטיל בו מום. (47) [ואף על פי
שמטיל מום בקדשים אסור לאכלם משום "לא תאכל כל
תועבה" - בכור אינו בכלל פסולי המוקדשין, ואינו אסור
אלא משום קנס].

6 ח. הַרְגִּיל⁴⁸ לְבִכּוֹר שֶׁיִּפְּל בּוֹ מוֹם, כָּגוֹן שֶׁנֶּתַן
7 דְּבִלָּה⁴⁹ עַל אֲזָנוֹ עַד שֶׁבָּא פֶּלֶב וּנְטָלָה וְהִתָּן אֲזָנוֹ,
8 אוֹ שֶׁהִלָּךְ⁵⁰ בֵּין בְּרִזָּל וְעִשְׂשִׁיזוֹת שֶׁל זְכוּכִית⁵¹ פְּדִי
9 שֶׁתִּקְטַע יָדוֹ וְנִקְטַעָה⁵², אוֹ שֶׁאָמַר לְבִכְרִי לְהִטִּיל בּוֹ
10 מוֹם - הִרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל מוֹם
11 שֶׁנִּעְשָׂה לְדַעְתּוֹ⁵³ - אֲסוּר לוֹ לְשַׁחֲט עָלָיו, וְאֵם
12 נִעְשָׂה שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ - הִרִי זֶה יִשְׁחַט עָלָיו.

(48) גרם. (49) תאנה. (50) כלומר, שהולך את הבכור.
(51) חתיכות עבות של זכוכית. (52) למד זה ממעשהו של
ר' צדוק (שם לו.) שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג
בקוצים. (53) של בעל הבכור.

13 ט. אָמַר: אֵלּוּ נִפְל בְּבִכּוֹר זֶה מוֹם הֵייתִי שׁוֹחֲטוֹ,
14 וְשִׁמְעֵה הַנִּבְרִי וְעָשָׂה בּוֹ מוֹם - הִרִי זֶה יִשְׁחַט עָלָיו,
15 שֶׁהִרִי לֹא נִעְשָׂה בְּדַעְתּוֹ⁵⁴.

(54) שהנכרי עשה את המום שלא בדיעת בעליו.

16 י. רִאִינוּהוּ⁵⁵ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַמִּרְגִּיל לְהִטִּיל בּוֹ מוֹם,
17 וְנִפְל בּוֹ מוֹם, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְפָּנן לְמוֹם זֶה
18 אוֹ לֹא נִתְפָּנן - הִרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט עָלָיו⁵⁶. בִּיבֵד?

יט. וְכֵן נֶאֱמַר הִכְהִין לֹמֵר עַל בְּכוֹר בְּעַל מוֹם: בְּכוֹר
זֶה נִתְּנוֹ לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוֹמִיו⁸⁷ וְלֹא נָפַל בְּרִשְׁוֹתַי, כִּדִּי
לְחוֹשׁ לוֹ שְׂמָא הוּא הִטִּיל⁸⁸; שֶׁהִדְבֵּר עָשׂוּי
לְהַגְלוֹת, וְהוּא מִתְּיָרָא שְׂמָא יִשְׂאָלוּ בְּעָלָיו וַיֹּאמְרוּ:
תָּמִיד הָיָה בָּעֵת שֶׁנִּתְּנוּהוּ לוֹ.

(87) ואף כאן אין צורך לומר "נתנו לי ישראל פלוני".
(88) כלומר, משום כך בא לומר שזה לא נפל ברשותו, שלא
יבואו לחשוד בו שהוא הטיל בו את המום.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה, ושאין
רואין בכור לישראל בלא כהן.

א. אֵין שֹׁחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר² אֲלָא עַל פִּי מְמוּחָה שְׁנֵתָן
לוֹ הַנְּשִׂא שְׁבָאֲרִין יִשְׂרָאֵל רִשּׁוֹת וְאָמַר לוֹ: הֵתֵר
בְּכוֹרוֹת בְּמוֹמֵן³. אֲפִלוּ הָיָה מוֹם גָּדוֹל וְגָלוּי לְפָל -
לֹא יִתִּירוּ אֲלָא מְמוּחָה שְׁנֵטֵל רִשּׁוֹת⁴. וְכָל הַבְּכוֹרוֹת
אֲדָם רוֹאֶה⁵, חוּץ מִבְּכוֹרֵי עֲצָמוֹ⁶.

(2) כלומר, אין שוחטין בכור בעל מום חוץ למקדש.
(3) בסנהדרין ה. "כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל, אמר ליה
רבי חייא לרבי, בן אחי יורד לבבל, יורה? - יורה! ידין? -
ידין! יתיר בכורות? - יתיר!" "ורבי, נשיא שבארץ ישראל
היה ודבר זה הניחו להם לנשיאים להתגדר בו, כמו שאמרו
בפרק אחרון של מסכת יומא (עח.)" - קריית ספר. (4) כן
הוא בבכורות לו: שאפילו נסמית עינו ונקטעה ידו ויש שם
מומחה, אינו נותר אלא במומחה. ואם אין מומחה במקום
הזה, ראה להלן הלכה ב. (5) כלומר, רואה המומחה
להתירם. (6) נגעים פ"ב משנה ה. ואף-על-פי שלא נחשדו
כהנים לשחוט קדשים בחוץ, שזהו איסור כרת (למעלה פ"א
הלכה י"ח), - זה אינו אלא לומר שמומחה אחר התירו לו,
אבל הוא עצמו אין לו להתיר, שמא יתיר ב"דדמי"
(=באומדנא ולא בוודאות), הואיל וקשה לו לטפל בבכור
תם (תפארת ישראל שם, בועז אות ט. וראה בהגהות מצפה
איתן לבכורות לו.).

ב. אִם אֵין שָׁם מְמוּחָה וְהָיָה הַמוֹם מִן הַמוּמִין
הַגְּלוּיִין הַמְּבֻהָקִין⁷, כְּגוֹן שְׁנִסְמִית עֵינָיו אוֹ נִקְטְעָה
יָדוֹ אוֹ נִשְׁבְּרָה רִגְלוֹ - הָרִי זֶה לְשַׁחַט עַל פִּי שְׁלִשָּׁה
בְּנֵי הַכֹּהֲנִים⁸. וְכֵן בְּכוֹר שֶׁיֵּצֵא לְחוּצָה לְאֶרֶץ⁹ וְנָפַל בּוֹ
מוֹם מְבֻהָק¹⁰ - הָרִי זֶה יִתֵּר עַל פִּי שְׁלִשָּׁה בְּנֵי
הַכֹּהֲנִים.

(7) משנה וגמרא, בבכורות שם. (8) כלומר, הדיוטות
שאינם מומחים (ר"ש ורא"ש פ"ג דזבים משנה ב.). ובטור
ושולחן ערוך יורה-דעה סימן שט: "החכמים קצת ואינם
בקיאים". (9) בבכורות לו: "התרת בכור בחוצה לארץ
על-פי שלשה בני הכנסת". [כלומר: כשם שבארץ ישראל
מתירין שלשה בני הכנסת במקום שאין מומחה, כן מתירים
בחוצה לארץ לעולם, אפילו במקום שיש מומחה, שהרי כל
כחו של מומחה הוא בזה שנטל רשות מהנשיא שבארץ
ישראל, ואילו לחוצה לארץ שלא מועילה רשותו של הנשיא

כי הכהנים נחשדו על הבכורות. (76) שאף על פי שבכל
העדויות אין עד מפי עד נאמן - בבכור הוא נאמן.
(77) שהיא פסולה לעדות בכל מקום.

טז. כָּל הַמוּמִין הָרְאוּיִין לָבֵא בְיַדִּי אָדָם⁷⁸ - נֶאֱמַר
הָרוּעָה עָלֶיהֶן לֹמֵר מֵאֲלֵיהֶן נָפְלוּ וְלֹא נַעֲשׂוּ בְכוֹנָה,
וַיִּשְׁחַט עֲלֵיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה
הָרוּעָה יִשְׂרָאֵל וְהַבְּכוֹר בְּיַד הַכֹּהֵן⁷⁹; אָבֵל אִם הָיָה
הָרוּעָה כֹּהֵן וְהַבְּכוֹר עֲדִין הוּא בְּיַד בְּעָלָיו הַיִּשְׂרָאֵלִי⁸⁰
- הָרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְחוֹשְׁדִּין אוֹתוֹ שְׂמָא הוּא הִטִּיל
בּוֹ מוֹם כִּדִּי שִׁיתְּנוּ לוֹ.

(78) כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אזנו, שאפשר
לחשוש שאדם הטיל בו מום זה, ואף על פי כן נאמן הרועה.
(79) כלומר, שהיה הישראל רועה בכורו של כהן.
(80) כלומר, בתוך חמשים יום לגסה ושלשים לדקה.

יז. כֹּהֵן שֶׁהָעִיד לָכֶהן אַחֵר שְׂמוֹם זֶה מֵאֲלָיו נָפַל -
נֶאֱמָן⁸¹, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שְׂמָא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת
זֶה⁸². שְׁפָל הַכֹּהֲנִים חֲשׂוּדִין לְהִטִּיל מוֹם בְּבְכוֹר כִּדִּי
לְאָכְלוּ בַּחוּץ⁸³, וְלִפְיָקָהוּ אֵין נֶאֱמָנִין עַל יְדֵי עֲצָמָן;
אָבֵל חֲבֵרוֹ מַעֲיד לוֹ, שְׂאִין אָדָם חוֹטֵא לְאַחֵר. אֲפִלוּ
כְּנִי וּבְנֵי פִיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן מַעֲדִידִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אָבֵל
לֹא אֶשְׁתּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוּפוֹ.

(81) כרבן שמעון בן גמליאל במשנה שם שמה שאמרו
שהכהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאליו, אינו אלא
בבכור שלו, שמא הטיל את המום בכוונה כדי שיוכל לאכלו
בחוץ, אבל אם הבכור אינו שלו אין חשש זה. (82) כלומר,
הוא מעיד על חבירו שהמום נפל מאליו, כדי שגם חבירו
יעיד עליו כן, כשיהיה הדבר נוגע לבכור שלו - לזאת אין
חוששין. (83) ומסתימת דברי רבינו נראה שגם בזמן
המקדש נחשדו הכהנים, והיינו משום שאינם רוצים לשוחטו
במקדש בגלל הקרבת האימורין או מפני שגר בריחוק מקום
מירושלים וטורח עליו להביאו למקדש, ורוצה לשחטו
מחוץ למקדש ולכן הוא חשוד להטיל בו מום שאינו אלא
איסור לאו, כדי להינצל מאיסור שחיטת קדשים בחוץ שהוא
בכרת. ובמהרי"ט אלגזי (הלכות בכורות פרק חמישי אות
מו) הוכיח מדברי רש"י שהחשד הוא רק בזמן הזה.

יח. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בְּיַד כֹּהֵן וְנָפַל בּוֹ מוֹם, וְהָעִיד עָלָיו
עַד אַחֵר שֶׁהָיָה הַמוֹם מֵאֲלָיו נָפַל⁸⁴, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים
אִם מוֹם זֶה שֹׁחֲטִין עָלָיו אֶת הַבְּכוֹר אוֹ אֵין שֹׁחֲטִין
עָלָיו, וְכֵן הִכְהִין שֶׁהוּא בְּיַדוֹ וְאָמַר: הָרְאִיתִי מוֹם זֶה
לְמוּמָה⁸⁵ וְהִתִּירוּ לְשַׁחֲטָהּ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן. וְאֵין
חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא לֹא הָרְאָהוּ וְשְׂמָא בְּכוֹר תָּם הוּא,
שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ לְשַׁחַט קְדָשִׁים בַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹן
כְּרַת⁸⁶, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנִי.

(84) שהוא נאמן. (85) ואין צריך לנקוב בשם המומחה,
וראה בלחם משנה. (86) אף על פי שנחשדו להטיל מום
בבכור שאינו בכרת אלא בלאו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובין קדשי בדיק הבית - אם מתו, יקברו (תמורה לב. ופי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא).

ה. בכור שהיה לו ביצה אחת ושני פיסים²⁰, ובדקו הממחה והשיבוהו על הרגוז²¹ ומעכו²² ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה בדבוקה בפסלים²³ - הרי זה מת, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמעה, אף על פי שנשחט על פי ממחה - הרי זה יקבר²⁴.

20) שהוא אחד מן המומין, ראה בפ"ז הלכות ביאת המקדש הלכה ח. (21) "הוא סוף חוליות השרה, ויש מי שקורא עכוז" (רבנו בפי"מ בכורות מ. וכן הנוסחא במשניות שלפנינו שם). (22) לחץ כדי שהביצה השניה תכנס לתוך הכיס. (23) במעיים. (24) מחלוקת במשנה ובגמרא בכורות מ. "אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד. אי נמי, שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום. ר' ישמעאל אומר, יש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אין לו אלא כיס אחד, כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן, אלא מושיבו על עכוזו וממך, אם יש ביצה סופו לצאת". וסובר רבינו שתנא-קמא האומר "שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום" אינו חולק על ר' עקיבא האומר "מושיבו על עכוזו וממך", אלא ר' עקיבא בא לפרש דברי תנא-קמא שאף הוא לא נתכוון אלא אחרי המיעוץ. וכל זה אינו אלא אם נמצאה הביצה בכסלים, אבל אם לא נמצאת הביצה, הרי זה מום, אף אם לא מיעכו (מהרי"ט אלגאזי פ"ו אות נה בשם מהר"י קורקוס). וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח) שסתם וכתב, שמי שיש לו שני כיסין וביצה אחת - הרי זה מום.

ו. מי שאינו ממחה וראה את הבכור²⁵ ונשחט על פיו - הרי זה יקבר, וישלם מביתו²⁶. וכמה משלם? רביע לדקה ומחצה לגסה²⁷. ומפני מה לא ישלם כל דמיו²⁸? מפני שקנסו את בעל הבמה, כדי שלא ישנה²⁹ ולא יגדל³⁰ בהמה דקה בארץ ישראל³¹.

25) היינו שקבע שהבכור הוא בעל מום, ומותר לשחטו בכל מקום. (26) כלומר, ישלם משלו, משנה בכורות כח. (27) שם כח: בגמרא. (28) בין בדקה ובין בגסה. (29) זהו טעם למה אינו משלם בגסה כל דמיו אלא מחצה בלבד - שקנס הוא על שהשהה בכור תם ולא הקריבו (רי"ט אלגאזי פ"ד סוף אות ל). (30) זהו טעם למה אינו משלם בדקה אלא רביע - שחזן ממה שקנסוהו על שהשהה אותו ולא הקריבו, ומטעם זה אינו משלם כל דמיו, הנה בדקה יש קנס נוסף: על שגידל בהמה דקה בארץ ישראל. וזהו כלשון שני ברש"י שם. (31) והרי חכמים אסרו לעשות כן (בבא קמא עט: במשנה, ופ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ב).

ז. הנוטל שקרו להיות רואה בכורות - אין שוחטין על פיו³²; אלא אם כן היה ממחה גדול וידעו בו חכמים שאין פמותר ופסקו לו שקר על הראיה והבכור³³ בין שנמצא בו מום בין שנמצא תמים³⁴.

(סנהדרין ה. ופ"ד מהלכות סנהדרין הלכה יד) - דינה תמיד כאילו אין שם מומחה (וראה בלחם-משנה). ויתכן כי דעת רבינו שרק בכור שנולד בארץ ישראל, שחל עליו דין מומחה, צריך שלשה בני הכנסת במקום המומחה (כשאין מומחה, או בחוצה לארץ שלעולם אין שם דין מומחה כנ"ל), אבל בכור שנולד בחוצה לארץ שלא חל עליו דין מומחה - אין צורך לשלשה בני הכנסת, ואם הוא מום גלוי ומובהק הרי זה מותר בלי התרה. ומה שמצאנו בדברי חז"ל שנוקקו להתרת מום בחוצה לארץ, זה הוא במום שאינו גלוי ומובהק, אבל במום גלוי ומובהק, אין צריך התרה. ודלא כדברי התוספות בבכורות שם ד"ה פסק. ועיין בכסף-משנה. ורי"ט אלגזי מביא בשם מהר"י קורקוס, שהלשון "שיצא לחוצה לארץ" הוא לפי הנוסחא למעלה פ"ה הלכה ה: "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ", אבל לפי הנוסחא האמיתית שם "נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ", צריך להיות כאן: "שנולד בחוצה לארץ". אבל אם המום אינו מובהק, אין להתיר על ידי שלשה בני הכנסת. שם בגמרא: "אמר רבא, ובמומין מובהקין וכו'". אי ממתניתין הוה-אמינא בחז"ל אפילו מומין שאין מובהקין וכו' קמ"ל.

ג. אין רואין¹¹ את הבכור לישראל עד שיהיה כהן עמו; שמה יאמר לו הממחה: מום הוא ומתיר לשחט עליו, וילך וישחטנו לעצמו ולא יתנונו לכהן¹². שאף על פי שאינו חשוד לאכל קדשים בחוץ¹³, חשוד הוא לגזל מתנות כהונה¹⁴. לפיכך, אם היה חכם וידוע שהוא מדקדק על עצמו - רואין לו¹⁵. היה המום גלוי לכל, כגון שנקטעה ידו או רגלו, הואיל והביאו לחכם הממחה - הרי זה בחזקת מדקדק על עצמו¹⁶, לפיכך רואין לו אף על פי שאין עמו כהן¹⁷.

11) כלומר, אפילו המומחה אינו רואה. (12) וראה למעלה פ"ה הלכה ג, שאע"פ שבכור בעל מום הרי הוא כחולין ואינו קדוש - מחוייב הוא ליתנו לכהן. (13) שהרי בא לשאול למומחה אם הוא בעל מום ומותר לשוחטו או שהוא תם ואסור לשוחטו. (14) בכורות לו: וראה ברש"י שם ששחיתת קדשים בחוץ הוא איסור כרת, וגזילת כהנים הוא רק לאו בעלמא. (15) בקרית-ספר כתב שלא מצא דין זה בגמרא, והכסף-משנה כתב שהוציא רבינו דין זה מדין שבסמוך: "היה המום גלוי לכל וכו'". (16) שלא לעבור אפילו על איסור קל. (17) בכורות שם.

ד. השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו, אף על פי שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה, כגון שנחתכה ידו או רגלו, הואיל ונשחט שלא על פי ממחה - הרי זה אסור¹⁸, ויקבר בבכור שמת¹⁹.

18) משנה שם כח. וכרבי מאיר שגזין מומין שאינם משתנים לאחר שחיטה, משום "דוקין שבטין" שמשנתין לאחר שחיטה, ויש שם חשש שמא לפני השחיטה היה מום עובר ושוב נשתנה אחר השחיטה. (19) שבין קדשי מזבח

לא הוה טרע ביה. סבר, אי שמעו ביה רבנן, מפסדו ליה מינאי", ופירש"י "אי שמעי רבנן דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן". משמע שהוא מקפיד על טורח העיבוד. ומדברי רבינו לא משמע הכי, אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמא מתוך כך ישמעו הדיינים ויקנסוהו, וכשיצא מתחת ידו ישכח הדבר (לחם-משנה).

ט. השוחט את הבכור ומקרי ונדע⁵² שלא הראהו לממחה: מה שאכלו - אכלו, ויחזיר להם את הדמים⁵³; ומה שלא נאכל - יקבר, ויחזיר את הדמים⁵⁴. וכן הדין במאכלי את הטרפה⁵⁵, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר⁵⁶.

(52) לבית-דין. (53) של הבשר שאכלו. (54) משנה שם לו. (55) כלומר, ששוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכלו אכלו ויחזיר את הדמים, ומה שלא אכלו יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים (משנה שם). (56) פט"ז מהלכות מכירה הלכה יב.

י. בכור שנמצא טרפה: אם תמים הוא⁵⁷ ונמצא טרפה⁵⁸ אחר שהפשט⁵⁹ - העור ישרף, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדש⁶⁰, והבשר יקבר⁶¹; ואם במומו נשחט⁶² - הבשר יקבר⁶³, ויהנו הפהנים בעורו⁶⁴. והוא שנשחט על פי ממחה⁶⁵.

(57) ונשחט בעורה כדי ליקרב על המזבח. (58) כלומר, התברר שהיה טריפה קודם לכן. (59) אבל אם נמצא טריפה לפני שהופשט - נחשב העור כמו הבשר, ואף הוא בקבורה (כסף-משנה). (60) פ"ט הלכה ט. (61) משנה בזבחים קג: "כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם להפשיטן, אין עורותיהן לכהנים (אלא נשרפין עם עורן - רש"י). לאחר הפשיטן, עורותיהן לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים, מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה (משהופשט, הכי מפרש לה בגמרא - רש"י). אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה, שיאותו הכהנים בעורו (ואע"פ שפסול זה הי' בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט, יאותו הכהנים בעורו - רש"י). וחכמים אומרים, אין לא ראינו ראייה, אלא יצא לבית השריפה (הואיל וקודם הפשט היה בו פסול - רש"י)". ובגמרא שם קד. אמרו שר"ע עוסק בבעל מום ששוחטין אותו בכל ארץ ישראל, שאם נמצא טריפה הבשר יקבר והעור לכהנים, ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שהלכה כר"ע. והלכתא כדברי חכמים, שהבשר בקבורה והעור בשריפה. ומפרש רש"י (וכמו כן רבינו בפיה"מ) שההלכה כר"ע בבעל מום, וחכמים בתם. ור"ע וחכמים אינם חולקים, אלא שר"ע מדבר בבעל מום, וחכמים - בתם. וכן פסק רבינו. (62) ונמצא טריפה לאחר שהופשט. (63) כדין בכור שמת, שאפילו הוא בעל מום יקבר. (64) מפני שלא היה ניכר טריפתו עד לאחר שהופשט, וכרבי עקיבא, כנ"ל. (65) בגמרא שם אמרו, שאף ר"ע לא אמר אלא כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, גם העור יקבר עם הבשר אף לאחר שהופשט.

1 ולא יטל שְׂכָר על בהמה זו חוץ מפעם אחת, ורואה
2 אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה, פְּדִי שְׁלֹא
3 יבוא לידי חֲשֵׁד³⁵.

(32) משנה שם כח: וכתב הרמב"ן (הלכות בכורות שם) שהטעם הוא כמו במשנה הסמוכה (שם כט). שאסור ליטול שכר הוראה, מפני שנאמר (דברים ד, ה) "ראה למדתי אתכם" - "מה אני בחנם, אף אתם בחנם". (33) שם במשנה: "אלא-אם-כן היה מומחה כאילא ביבנה, שהתירו לו חכמים להיות נוטל וכו'". וברמב"ן שם: "שכולם היו מביאים לו בכורותיהם לראות, וכל שעה ושעה היה צריך לראות והוא בטל ממלאכתו לגמרי, משום כך תקנו לו רבנן שכר וכו'". (34) כן הוא במשנה שם. והוצרכו לתקן כן, שלא יחשדוהו שבגלל השכר אמר שהוא בעל מום, ולכן פסקו לו שכר גם אם נמצא תם (גמרא שם). (35) שאמר על בהמה זו שהיא תם, בכדי שיביאו אותה עוד הפעם ויקבל שכר שנית, לכן תיקנו שלא יטול שכר אלא פעם אחת בלבד (גמרא שם).

4 ח. החשוד על הבכורות³⁶ למכרן לִשְׁם חֲלִין³⁷ - אין
5 לוקחין ממנו אֶפְלו בֶּשֶׁר צְבָאִים³⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
6 דומה לְבֶשֶׁר עֶגְלָה³⁹. ואין לוקחים ממנו עורות שְׂאִינָן
7 עֲבוּדִים⁴⁰, אֶפְלו שֶׁל נִקְבָּה⁴¹; שְׂמָא יַחֲתֵךְ וְכֻרְתּוֹ
8 וְיֹאמֶר: עֹר נִקְבָּה הוּא. ואין לוקחין ממנו צִמְרָה⁴²,
9 אֶפְלו מִלְּבָן⁴³, ואין צריף לומר צֹאֲיִי⁴⁴. אֲבָל לוקחין
10 מִמֶּנּוּ⁴⁵ טוֹיִין⁴⁶ וּלְבָדִין⁴⁷ ועורות עֲבוּדִים; שְׂאִינֵי
11 מַעֲבֵד עֹר בְּכוֹר תָּמִים⁴⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּחֵד
12 לְשִׁהוּתוֹ אֶצְלוֹ⁴⁹, שְׂמָא יִשְׁמְעוּ הַדֵּינִים⁵⁰ ויקנסוהו
13 כְּפִי רִשְׁעוֹ⁵¹.

(36) תמימים (ראה ברי"ט אלגזי בכורות כט: סעיף לא, ומה שמביא בשם המהר"י קורקוס). (37) משנה שם כט: "החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו וכו'" ומפרשה רבינו שהוא חשוד למכור בשר בכור תם שהוא קודש, בתור בשר חולין. ואע"פ שבדרך כלל לא נחשדו על כך, ראה למעלה פ"ב הלכה יח. אבל רש"י פירש שהוא חשוד להטיל מום בבכור. (38) בשר צבי, שלא שייכת בו קדושת בכורה. (39) ויש חשש שימכור בשר עגל בכור תם, ויאמר שזה בשר צבי. (40) שאינם מעובדים. ושמה זה עור של בכור תם (משנה שם). (41) שלא שייכת בה קדושת בכור. ופסק כתנא קמא, ולא כרבי אליעזר במשנה שם. (42) שם במשנה. (43) שאין בליבונו טורח רב, ויש חשש שמא הוא צמר בכור, וראה להלן. (44) צמר שלא הוציאו מתוכו הלכלוך, ולא היתה לו בזה שום טרחה, שבוודאי יש חשש שמא הוא צמר בכור. (45) שם במשנה. (46) חוטי צמר. והטויה היא טרחה גדולה, ודרוש לה זמן מרובה. (47) יריעות צמר שלא נארגו מחוטי צמר אלא מצמר טרוף (רבינו בפיה"מ כלאים פ"ט משנה ט). (48) וכמו כן אינו טווה צמר או עושה מהצמר לבדים. (49) בזמן העיבוד. (50) ששחט בכור תם בחוץ. (51) לקבור את הבכור, ראה למעלה הלכה ד. ואם מכר - להחזיר להם המעות, ראה להלן הלכה ט. כן הוא שם בגמרא "אם איתא דבכור הוה,

שבמשנה שם, ופסק רבינו כריש לקיש, וראה בכסף-משנה.
(85) משנה שם כה: (86) שגזרו חכמים לאסרו בהנאה אפילו שחטו לבכור אחר-כך. ראה למעלה הלכה יא.

- יג. גזת בכור⁸⁷, אפלו בעל מום⁸⁸, שנתערבה בגזי
חלין, אפלו אחת⁸⁹ בכמה אלפים - הפל אסורים.
הרי הוא דבר חשוב ומקדש בכל שהוא⁹⁰. האורג
מלא הסיט⁹¹ מצמר הבכור בכגד - ידלק⁹²; מצמר
המקדשין - מקדש בכל שהוא⁹³.

(87) גיזה שלימה של בכור שלם שעשוה בחבילה, והוא דבר חשוב כדלהלן, ועיין בראב"ד (וכסף-משנה). וראה למעלה הלכה יא, שצמר שתלשו או שנתלש מבכור חי אסור בהנאה, בין תם בין בעל מום. (88) בכורות כה: "בעלי מומין אוסרין בכל שהן - בגיזת בכור בעל מום עסקינן". ואף כי במסקנא פירושה בבכור עצמו ולא בגיזה - סובר רבינו שהדין הנ"ל לא נדחה (כסף-משנה). (89) גיזה שלימה של בכור שלם, כנ"ל. (90) וכן כתב בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט "שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות - אסור בכל שהוא לפי חשיבותו". (91) הוא שתות הזרת (רבינו בפי"ה מ ערלה פ"ג מ"ב, ובשבת לדף קה:) והוא רוחב שתי אצבעות (פ"ט מהלכות שבת הלכה יח). (92) ערלה פ"ג משנה ג. [ואע"פ שגיזה אינה דבר חשוב אלא אם כן היתה גיזה שלימה של בכור (ראה למעלה) - צמר ארוג שיש בו מלא הסיט, הוא דבר חשוב. ועיין כסף-משנה]. (93) משנה שם, שמוקדשין ראויים לפדיון - בניגוד לבכור שאינו ראוי לפדיון - והוא בכלל דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י. וראה בראב"ד, בכסף-משנה ובלחם-משנה).

פרק רביעי

(1) יבאר דין בהמת השותפין, ואם יש לגוי חלק בה.

- א. בהמת השתפין חייבת בבכורה². לא נאמר 'בקררר
וצאנך'³ אלא למעט שתפות הנכרי⁴, שאם היה שתף
בפרה או בעפר, אפלו היה לנכרי אחד מאלף פאם
או בולד⁵ - הרי זה פטור מן הבכורה. היה לו
באחד משניהם אבר אחד⁷, כגון יד או רגל⁸ -
רואין: כל שאלו יחתך והיה בעל מום - הרי זה
פטור⁹; ואם אפשר שיחתך אבר הנכרי ולא יפסל¹⁰
- הרי זה חייב בבכורה.

(2) מחלוקת תנאים בחולין קלו, א. ופסק רבינו כחנא-קמא.
(3) שמשמע מזה: בקרר וצאנך שלך יחיד, ולא של שותפים.
(4) אבל בשותפות של ישראל, יש ריבוי מהכתוב (דברים יב, ו) "והבאתם שמה עולותיכם וכו'" ובכורות בקרכם וצאנכם", שהמשמעות היא בכור של שנים (שם קלה:). (5) פסק כחכמים, במס' בכורות ב, ב - שכל "שיד גוי באמצע פטורה מן הבכורה". ובגמרא שם ג, א - נלמד מהפסוק "כל בכור וגו' בבני ישראל" (שמות יג, א), "כל" עד שיהי כל הבכור של ישראל, ומהפסוק "כל פטר רחם לי וכל מקנך תזכר" (שם לד, יט) משמע שרק אם כל המקנה שלו (כלומר, אם

- יא. הבכור שנאכל בשרו פהלכה, בין תמים בין
בעל מום⁶⁶ - כשם שמתר להנות בעורו, כך נהנין
בגזותיו⁶⁷. אבל כל צמר שנגזז ממנו כשהוא חי,
אפלו נשר⁶⁸ - הרי הוא אסור בהנאה⁶⁹, ואפלו נשר
ממנו אחר שנפל בו מום⁷⁰. ואפלו אחר שחיתתו⁷¹,
ואין צריך לומר אחר מיתתו⁷²; שהרי⁷³ אותו הצמר
שנשר ממנו מחיים באסורו עומד. וכן במעשר
בהמה⁷⁴. וכבר בארנו בהלכות מעילה⁷⁵, שלא גזרו
גזרה זו⁷⁶ אלא על הבכור ועל המעשר בלבד, מפני
שאין באין לכפרה, שמא ישהם אצלו⁷⁷ כדי לקח
כל הצמר שישנו מהם. וכבר בארנו⁷⁸, שמצוה
לאכלו תוך שנתו, בין תמים בין בעל מום⁷⁹.

(66) כלומר, תם שנשחט ולא נמצא בו פסול, ובעל מום שהותר על ידי מומחה. (67) בצמר שנגזז לאחר שחיתו, כך נשמע מהמשנה בבכורות כח: (ראה להלן הלכה יב). (68) נתלש מעצמו, ראה שם כו: שאין הבדל בין תלש לבין נתלש מעצמו. (69) משום גזירה, ראה להלן בהלכה זו. אע"פ שעצם פעולת הגיזה אסורה מן התורה (פ"א מהלכות מעילה הלכה ט). (70) שם כו. (71) כלומר, צמר זה שנשר ממנו בחייו, נשאר באיסורו אף לאחר שחיתו. וכחכמים במשנה (שם כה). ולא כעקביא מן מהללאל שמתיר לאחר שחיטה את הגיזה שנשר לפני השחיטה, וכדעת ר' יהודה במשנה שם בפירוש פלוגתתם, שכן פסק רב נחמן (שם כו). כמותו. (72) שהרי לפי דברי ר' יהודה, מחלוקת חכמים ועקביא בן מהללאל אינה אלא אם שחטו אבל אם מת, גם עקביא בן מהללאל אסור את הצמר שנשר לפני המיתה. (73) כך בכ"י תימן ובדפוס רומי, וכן נכון. (74) אסרו חכמים בהנאה את הגיזה, ואע"פ שנתלשה מעצמה, והאיסור הוא בעינו אף לאחר שחיטה או לאחר מיתה. וכן הוא בבכורות כו. "רבכור ומעשר נמי, דכיון דלאו לכפרה אתו, משהו להו". (75) פ"א ה"י. (76) כלומר, איסור הנאה מן הגיזה. (77) בכורות שם. (78) למעלה פ"א הלכה ח. (79) ורש"י שם פירש, שחששו שמא יבוא לירי "גיזה ועבודה", כלומר לעבור על לאו של "לא תגזו" ו"לא תעבוד".

- יב. בכור שהיה בו צמר מדבלל⁸⁰ ושחטו: את שהוא
נראה עמו מן הגזה⁸¹ - מתר בהנאה⁸²; ואת שאינו
נראה עמו⁸³, והוא הצמר שעקרו הפוף פלפי ראשו⁸⁴
- אסור⁸⁵, שזה כמו שנשר מחיים⁸⁶.

(80) צמר שנתלש מן העור בעוד הבכור חי, אבל נשאר מסובך עם שאר הצמר שלא נתלש. (81) פירוש, כשיגזז את שאר הצמר לאחר שחיטה, יהיה בצמר המדובלל שזה לשאר הצמר, ולא יהיה נראה כמובדל מהם. (82) משנה שם כה: שכיון שלא ניכר שהצמר נתלש מחיים, לא גזרו חכמים לאסרו, כמו שגזרו בצמר שנשר. (83) כלומר, שמורגש כי צמר זה מובדל משאר הצמר. (84) שכפול באמצעיתו, ושני ראשין נראין בחוף (רש"י שם כו:). ונחלקו האמוראים שם במובן זה של "אינו נראה עם הגיזה"

האם כולה של ישראל) - תזכר, תקדיש את הזכר שלה, ואם יש לגוי אפילו אחד מאלף - אין זה "כל בכור", בבני ישראל ולא "כל מקנך". (6) לנכרי. (7) כלומר: "היה לו שותפות באבר, אע"פ שאין כל האבר שלו (לחם-משנה). (8) כלומר: ביד או כרגל, והכוונה לאצבע שברגל או שביד, שאם היתה לו אצבע מיותרת בלי עצם, אם חתכה אינו נעשה בעל מום (ראה בכסף-משנה), אבל באופו אחר, לא יתכן שיחתוך ולא יהיה בעל מום. (9) שם, כדברי רבי יוחנן. (10) כגון שהיתה אצבע יתירה בידו או ברגלו ואין בו עצם, כנ"ל.

16 תִּבְיָיִן²⁹, שְׁהָרִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם, וְאֵין לְנִכְרִי רִשּׁוֹת
17 עֲלֵיהֶן.

(21) משנה, בכורות טז, א. (22) כלומר, הנכרי מוסר את הבהמה לישראל בסכום מסוים של כסף שיתן לו הישראל אחר תקופה מסוימת, ראה רש"י במשנה שם. (23) התנה עמו. (24) שאם בגמר התקופה של עשר שנים יהיה שוויה של הבהמה יותר, יהיה ריווח זה לשניהם (ראה ב"טור" י"ד סי' שכ). אבל רש"י מפרש (שם) שהתנאי היה שהוולדות יהיו לשניהם. (25) כדברי רבא, שם טז, ב. (26) שם, במשנה. (27) כלומר, הבכורות הנולדים מהן (מן הצאן) וכן הבכורות הנולדים מוולדותיהן שהם דור שלישי לצאן - פטורים מן הבכורה. (28) כלומר, אלו הנולדים מן הוולדות של הוולדות של הצאן, שהם דור רביעי לצאן. (29) שם, במשנה.

18 ה. יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּתַן מַעוֹת לְנִכְרִי וְקָנָה לוֹ בֶּהֱן בְּהֵמָה
19 מִנִּכְרִי³⁰ בְּדִינֵיהֶן³¹, אָף עַל פִּי שְׁלֹא מִשְׁךְ - קָנָה,
20 וְחִיבָתָהּ בַּבְּכוּרָה³². וְכֵן אִם קָנָה הַנִּכְרִי מִיִּשְׂרָאֵל
21 בְּדִינֵיהֶם וְנֶתַן מַעוֹת, אָף עַל פִּי שְׁלֹא מִשְׁךְ - קָנָה,
22 וּפְטוּרָהּ מִבְּכוּרָה³³.

(30) מימרא של ריש לקיש, בבכורות יג, א. (31) בגמ' שם: "בדיניהם שפסקה להם תורה" שגוי קונה בהם. לפי דעת רבינו, הוא קונה בין בכסף ובין במשיכה (פ"א מהל' זכיה ומתנה הי"ד), ומקורו מהגמרא בע"ז ע"א, א. ודלא כסוגיית הגמרא בבכורות שם, שגוי קונה רק במשיכה (מגיד-משנה שם). (32) שכבר קנה ישראל את הבהמה, ואין לגוי בה שום חלק. (33) לפי שהיא של גוי (שם).

23 ו. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיֵּר יִלְדָּה
24 פֶּתָו אוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר³⁴ - הָרִי זֶה בְּכוֹר מִסְּפֵק³⁵.

(34) שאם ילדה לפני שנתגייר, הרי היתה בהמת גוי ופטורה מן הבכורה, ואם ילדה אחר שנתגייר, חייבת בבכורה. (35) בחולין קלד, א: "תני רבי חייא, שמונה ספיקות נאמרו בגר, ד' לפטור וד' לחיוב וכו' ובכור בהמה טהורה". ודינו של בכור ספק הוא: שאינו קרב על המזבח ואינו נשחט בחוץ כשהוא תם, אלא ירעה עד שיפול בו מום ואז מותר לשחטו בחוץ ולאכלו. ואינו מחויב לתת לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. עי' במשנה, שם. וראה להלן ה"ז, ופ"ה ה"ג, ובפ"ט מהל' ביכורים הי"ג.

25 ז. הַלּוֹקֵחַ³⁶ בְּהֵמָה מִן הַנִּכְרִי³⁷, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּפְרָה
26 אוֹ לֹא בִּפְרָה³⁸, וְיִלְדָּה אֶצְלוֹ - הָרִי זֶה סְפֵק בְּכוֹר.
27 וְאִכָּל בְּמוֹמוֹ³⁹ לְבַעֲלִים, וְאֵינוֹ לִכְהֵן, שֶׁהַמוּצִיא
28 מִתְּבֵרֵי עָלָיו הִרְאָהּ.

(36) ישראל הקונה. (37) ואם לקח ישראל בהמה מישראל, ראה להלן ה"ט. (38) כלומר: לא ידוע לישראל אם ילדה כבר פעם או לא. (39) בכורות יט, ב - במשנה, וכרבי עקיבא.

29 ח. לָקַח בְּהֵמָה מִנִּיָּקָה⁴⁰ מִן הַנִּכְרִי - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ

1 ב. הַלּוֹקֵחַ עֶבֶר פֶּתָו שֶׁל נִכְרִי¹¹, אוֹ הַמוֹכֵר עֶבֶר
2 פֶּתָו לְנִכְרִי¹², אָף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ רִשְׁאִי¹³ - הָרִי זֶה
3 פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה¹⁴, וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דְּבָר זֶה¹⁵.

(11) שקונה מן הגוי את העובר ולא את אמו. (12) ישראל המוכר לגוי את העובר ולא את הפרה עצמה. (13) למכור לגוי בהמה גסה, שהיא מיוחדת לעשות בה מלאכה, כיון שהגוי עובד בה בשבת, וגזירת חכמים היא שמא ישאל אותה או ישכיר אותה לגוי, ונמצא עובר על שביבת בהמתו (ע"ז יד: וטו. ופ"כ מהל' שבת ה"ג). (14) משנה, בכורות יג, א. (15) שעבר על האיסור למכור לנכרי, שיהיה חייב לפדות את העובר מן הגוי וליתנו לכהן, ראה שם ב, א.

4 ג. הַמִּקְבֵּל¹⁶ בְּהֵמָה מִן הַנִּכְרִי לְהִיּוֹת מִטְּפֵל בָּהּ
5 וְהַנּוֹלָדוֹת בִּינֵיהֶם¹⁷, אוֹ נִכְרִי שֶׁקָּבַל מִיִּשְׂרָאֵל בָּהּ¹⁸ -
6 הָרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִים מִן הַבְּכוּרָה¹⁹; שֶׁנֶּאֱמַר²⁰: פֶּטֹר כָּל
7 רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל - עַד שֶׁיְּהִיָּה הַכֹּל מִיִּשְׂרָאֵל.

(16) ישראל. (17) לשניהם. שבעד טרחתו בטיפול בבהמה מתחלקים הוולדות בשווה לגוי ולישראל. (18) שהגוי מטפל בבהמה, ובעד טרחתו יהיה לו חלק שזה בוולדות עם הישראל. (19) משנה, שם ב, א. וכן ברייתא שם ב, ב - מחלוקת חכמים ורבי יהודה, ופסק כחכמים. (20) ולפני זה, כתוב "קדש לי כל בכור וכו'". "ובריש בכורות (ג.) אמרינן טעמא דרבנן משום דבכור, מקצת בכור משמע, ואתא "כל" לומר עד דאיתיה כולי, ולשון רבינו ז"ל מגומגם שלא הזכיר דא"י זו על כל בכור, כמ"ש אותה בגמרא (לחם-משנה). ובמשנה (ב.): "המקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה, שנאמר "בישראל" אבל לא באחרים". ופירש רש"י "שנאמר (במדבר ג, יג) הקדשתי לי כל בכור בישראל". ועי' "שיטה מקובצת" שם. וראה ברי"ט אלגזי פ"א אות קטן א' (דפוס ווילנא, ב ע"א, ד"ה והנה צריך להבין).

8 ד. הַמִּקְבֵּל צֵאן מִן הַנִּכְרִי²¹ בְּמִמּוֹן קָצוּב²², וּפְסֵק
9 עֲמוּ²³ שֶׁיְּהִיָּה הַשֹּׁכֵר בִּינֵיהֶם²⁴ וְאִם פָּתָתוּ - פָּתָתוּ
10 לְיִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שֶׁבִּרְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם וְהָרִי הֵם
11 קָנִינוּ, הוֹאִיל וְאִם לֹא יִמָּצֵא הַנִּכְרִי אֶצְלוֹ מִמּוֹן
12 אַחֵר לְגִבּוֹת מִמּוֹנוֹ - יִגָּבֵה מִן הַבְּהֵמָה הָאֵלּוֹ
13 וּמִנּוֹלָדוֹתֶיהֶן, נַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחֲרִיּוֹת עֲלֵיהֶן וְעַל
14 וְלִדּוֹתֶיהֶן, וְהָרִי יֵד הַנִּכְרִי פְּאֻמָּצֵעַ²⁵, וּפְטוּרִין מִן
15 הַבְּכוּרָה²⁶ הֵם וְלִדּוֹתֶיהֶן²⁷. אֲכָל וְלִדֵּי וְלִדּוֹת²⁸ -

(51) במשנה, שם: "סמימן הוולד בבהמה דקה - טינוף". כן הוא בגמרא שם כא, ב - לדעת רבא. (52) אם תלד לאחר מכן זכר, אינו בכור. (53) גמרא, שם. (54) אף-על-פי שאין דרכה לילד תוך שנה ראשונה לחייה. (55) שאפשר שטיפפה תוך שנתה, וחזרה וילדה בתוך שנתה, כרבי עקיבא (במשנה, שם) וכרבי יהושע (בברייתא שם כ, א). (56) קרום שהעובר מונח בתוכו, ובהמה זו הפילה שליא ריקה. (57) במשנה שם, ובחולין עז, א. (58) משנה, נדה כו, א. (59) משנה, חולין שם. וראה להלן סוף הי"א. (60) שם בגמרא עז, ב. (61) ראה למעלה פ"א הי"א. (62) למעלה פ"ב ה"ו. (63) כמו כבש שילדה כמין עז או עז שילדה כמין כבש. וזה קורה רק לעתים רחוקות. (64) שהרי מחצית הנולדים הם נקבות שפטורות מבכורה, ומהמחצית השניה של הנולדים זכרים, יש מיעוט (אף כי הוא קטן) של נולדים שאין בהם מקצת סימני אמם שגם הם פטורין מן הבכורה, ואם כן רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה. (65) ומותר להשליך השליא לכלבים. (66) משנה שם, ותמורה לג, ב. (67) כלומר, שגם נקבה שנולדה מבהמת קדשים - יש בה קדושה (בגמרא שם עז:).

יא. בהמה גסה שהפילה חררת דם⁶⁸ - הרי זו נפטרה מן הבכורה⁶⁹; שחזקתה שהולד בתוכה, ורבה עליו הדם⁷⁰ והפסידו ובטלו. וקוברין חררה זו⁷¹ כמו גפול מבפנת⁷², אף על פי שאין חררה זו קדושה⁷³. ולמה קוברין אותה?⁷⁴ כדי לפרסם הדבר שנפטרה מן הבכורה⁷⁵.

(68) חתיכת דם. (69) כשתלד עוד, אין הוולד קדוש, כדברי רבי אליעזר בן יעקב במשנה, בכורות כא, ב. (70) כרבי יוחנן, בבכורות כב, א. וראה 'תוספות יום-טוב' נדה פ"ג מ"ד, ובלחם-משנה כאן. (71) משנה, בכורות, שם. (72) שקוברים אותו ככל קדשים שהפילו (תמורה לג:), אם הוא זכר. (73) שהרי רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה, ראה למעלה ה"י בדין שליא. (74) ולא הותר להשליכו לכלבים כמו שליא, ראה למעלה שם. (75) בכורות כב, א. אבל בשליא אין צריך פרסום, שהכל יודעים שאין שליא בלא ולד ('תוספות' נדה כז: ד"ה כדי ו'שיטה מקובצת' בבכורות שם).

יב. פטר פארנו בענין נדה⁷⁶, שהולד באדם נגמר לארבעים יום⁷⁷, והמפלת לפחות מארבעים - אינו ולד⁷⁸. אבל ולד בהמה - לא עמדו חכמים על מנין הימים שניגמר בו⁷⁹; אבל אמרו⁸⁰, שהמפלת טנוף⁸¹ - אינה מתעברת אחריו⁸² ולא מקבלת ולד אחר⁸³. לפחות משלשים יום.

(76) פ"י מהל' איסורי ביאה ה"א-ב. (77) בכורות כא, ב. (78) ואינה צריכה לישב ימי טומאה כיולדת (הל' איסורי ביאה, שם). (79) בעיא של רב חסדא שם, ולא נפתרה. (80) דברי זעירי, שם. (81) ראה למעלה ה"י. (82) ואם הפילה בתוך שלשים יום, בוודאי אינו ולד. ואף בקדשים

שקמא בנה של אחרת היא מניקה⁴¹, אלא הרי זו בחזקת שילדה⁴². ואפלו היה זה שמניקה כמו מין אחר, ואפלו כמין חזיר⁴³ - הרי זו פטורה מן הבכורה⁴⁴. וכן בהמה שהיא חולבת⁴⁵ - פטורה מן הבכורה, שרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן פטר ילדו⁴⁶.

(40) משנה, שם כג, ב - כדברי רשב"ג. ובגמרא (שם כד.) נפסקה הלכה כמותו. (41) מדובר שראינוה חולבת אע"פ שלא ילדה, והוא מן המיעוט שחולבות בלי לידה ('טור' יו"ד סי' שטז). והנולד עכשיו הרי הוא בכור. (42) לפי שאינה מרחמת על הוולד אלא-אם-כן ילדה (גמרא, שם). ואם כן זה שנולד עכשיו אינו בכור. (43) שוודאי אין הבהמה מרחמת על מין אחר, ואם כן זו שריחמה היא מן המיעוט, ויתכן שריחמה אע"פ שלא ילדה כלל. (44) חזקה שילדה אותו ולד, שאם לא כן לא היתה מרחמת עליו (ועי' ש"ך סי' שטז סק"ו). (45) ואין אנו יודעים אם ילדה או לא. ומדובר כשאינה מניקה. (46) בכורות כ, ב - כרבי יהושע.

ט. הלוקח בהמה מישראל - הרי זו בחזקת שפברה⁴⁷, עד שיודעו המוכר שעדין לא ילדה; שאין הישראל שותק וגורם לו לאכל קדשים בחוץ⁴⁸, וודאי שפברה⁴⁹ ולפיכך מכרה סתם.

(47) מחלוקת בין רב, שמואל ורבי יוחנן, בבכורות כא, ב. ופסק רבינו כרבי יוחנן. (48) כלומר, כל הכרוך בזה: איסור שחיטה ('פי"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו) ואיסור אכילה (קידושין נז:). וכן צריך לפרש בדברי רבינו גרשום בבכורות שם, שכתב: "דאיכא איסורא, אי אכיל ישראל לבכור". וכ"ה לשון הברייתא שם יט, א: "שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ". (49) כלומר, ילדה בכור מכבר.

י. בהמה דקה שהפילה עבר שעדין לא נתבאר צורתו הרבה ונפרת לפל⁵⁰, וזהו הנקרא טנוף⁵¹, אם אמרו הרועים: עבר הוא אלא שנפסדה צורתו - הרי זו פטורה מן הבכורה⁵². וצריך להראותו לרועה חכם⁵³. לפיכך, הלוקח בהמה מן הנכרי, אפלו היתה קטנה וילדה אצלו בתוך שנתה⁵⁴ - הרי זה ספק בכור, שקמא טנוף הפילה פרשות הנכרי⁵⁵. וכן בהמה גסה שהפילה שליא⁵⁶ - הרי זו סימן ולד⁵⁷, שאין שליא בלא ולד⁵⁸, ונפטרה מן הבכורה. ומתר להשליך אותה השליא לכלבים⁵⁹. שאין מתקדש בבכורה⁶⁰ אלא זכרי⁶¹, וחזקת הנולדים מנצה זכרים ומנצה נקבות, וכבר בארנו⁶² שהזכר שאין בו מקצת סימני אמו⁶³ אינו מתקדש בבכורה, ונקמצא מעוט הנולדים הן המתקדשין בבכורה⁶⁴, ואין חוששין למעוט⁶⁵. אבל בהמת קדשים שהפילה שליא - תקבר⁶⁶, [שהנקבות בה בזכרים]⁶⁷.

(50) כלומר, אינה ניכרת לכל, אלא לרועים בלבד.

טו. יִצָּא שְׁלִישׁ⁹⁹ וּמָכְרוּ לְנֹכְרִי, וְחִזְרָה וְיִצָּא שְׁלִישׁ¹⁰⁰ אַחֵר - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרָע¹⁰¹ וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה¹⁰².
 יִצָּא שְׁלִישׁ דֶּרֶךְ דֶּפֶן¹⁰² וְשִׁנִּי שְׁלִישִׁים דֶּרֶךְ רָחֵם -
 אֵינוֹ קָדוֹשׁ¹⁰³; שֶׁהָרֵב הָרֵאשׁוֹן¹⁰⁴ לֹא יִצָּא דֶּרֶךְ רָחֵם,¹⁰⁵
 וְלְמַפְרָע הוּא מִתְקַדֵּשׁ¹⁰⁵.

(99) שעדיין לא קדש בבכורה עד שיצא רובו. (100) מתחילת הלידה, ונתגלה כי מכירתו לגוי לא היתה מכירה כלל, שהרי אינו שלו, וכרב הונא ולא כרבה (חולין ט:). (101) שלש שנים אלו אין להן מקום כאן, כי אע"פ שלא נתקדשה למפרע - נפטרה מן הבכורה, והבא אחרי אינו בכור ('כתר המלך'), והן שייכות להלן בסוף ההלכה אחרי המילים 'ולמפרע הוא מתקדש' ('אור שמח', וראה להלן הערה קד). (102) שלא דרך הרחם, ראה למעלה פ"ב ה"ד. (103) גם זה מחלוקת בין רב הונא ורבה, ופסק כרב הונא. ראה למעלה בסמוך. (104) כלומר, השליש השני ביחד עם השליש הראשון. (105) כאן שייכות המילים "ונפטרה מן הבכורה" שנכתבו למעלה, שהרי גם יצא כולו דרך דופן - הבא אחרי אינו בכור, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ב ה"ד ('אור שמח').

טז. יִצָּא מֵעוֹט אֶבֶר גָּדוֹל, וְהָרִי זֶה הַיּוֹצֵא רֶבּוֹ שֶׁל עֶבֶר¹⁰⁶ - נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה¹⁰⁷, וְיִקְבֹּר הַיּוֹצֵא¹⁰⁸.
 יִצָּא חֲצִי הָעֶבֶר וְהוּא רֶבּוֹ שֶׁל אֶבֶר הַיּוֹצֵא¹⁰⁹ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה אוֹ לֹא נִפְטָרָה.
 לְפִיכֵן הֵבֵא אַחֲרָיו סֶפֶק בְּכוֹר.

(106) מדובר כשחתכו, ומיעוט העובר שנשאר בפנים ולא יצא דרך הרחם אלא דרך הדופן ('ש"ך' סי' ש"ק יב). (107) אם ילדה לאחר מכן, שאין מיעוט זה של האבר שיצא, נגזר אחרי רוב אותו האבר שבפנים (חולין ע.). (108) כיון שחתכו. וראה למעלה ה"ד. (109) כלומר, בתוך החצי הזה שיצא, נכלל רוב של אבר שמיעוטו נשאר בפנים, ונסתפקו (שם) אם המיעוט הזה שבפנים מצטרף לרוב האבר, ועל-ידי זה הוא מרבה את החצי שיצא ועושה אותו לרוב, ונתקדש בבכורה, או לא. ואף כאן מדובר כשחתך היוצא, והחלק שבפנים יצא אחר-כך דרך הדופן ('ש"ך', שם).

יז. בְּכוֹר¹¹⁰ שֶׁפָּרְכּוֹ¹¹¹ בְּסִיב¹¹² וְהוֹצִיאוֹ וְלֹא נָגַע בְּרָחֵם, אוֹ שֶׁפָּרְכּוֹ בְּשָׁלִית בְּהֶמָּה¹¹³ אַחֲרֵת, אוֹ שֶׁנִּכְרְהָ עָלָיו אֲחֻזתוֹ וְיִצָּא¹¹⁴, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בְּרָחֵם מִקֵּל מְקוֹם - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר¹¹⁵.

(110) כל הלכה זו היא בעיא שלא נפטרה בגמרא שם. (111) כשיצא חלק ממנו, לפני שיצא רובו. (112) קרום דק הגדל והנכרך סביב הדקל ('רש"י' שם). (113) כלומר, בסיב שאינו מין בשר, אלא אפילו בשליא שהיא מין בשר, מסתפקים אנו שמה היא הציצה ('אע"פ שכלל הוא בידינו "מין במינו אינו חוצץ", כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' לולב ה"ב). ובשלייתו לא הסתפקו, שכן הוא דרך הלידה, ואינה חוצצת (גמרא, שם). (114) כלומר, שעם הזכר נולדה גם נקבה, והיא נכרכה עליו באופן שהזכר לא נגע ברחם, כן

אינו טעון קבורה. (83) כפל לשון הוא מהקודם, וברש"י וב'רבינו גרשום' שם: "משהתחילה לטנף אינה מקבלת זכר עד שלשים יום". ואולי יש לפרש כן גם בדברי רבינו.

יג. בְּהֶמָּה שִׁעֲצָאָה מְלֵאָה⁸⁴ וּבִצָּאָה רִיקָנִית⁸⁵ - הֵבֵא אַחֵר בֶּן⁸⁶ בְּכוֹר מִסֶּפֶק⁸⁷, שְׁמָא דְּכֹר שְׁאִינוּ פּוֹטֵר בְּבְכוּרָה הַפִּילָה⁸⁸. וְאֵין לְנִפְלִי בְּהֶמָּה פְּטִירָת רָחֵם⁸⁹ עַד שִׁיעֲגִילוֹ רֹאשׁ פִּפְקָה שֶׁל עֶרֶב⁹⁰.

(84) בהמה מעוברת שיצאה לרעות בשדה. (85) וחזרה בו ביום ריקה. (86) פירוש, אם נתעברה לאחר זמן, שנית, וילדה זכר. (87) דין ספק, ראה למעלה ה"ו, ובהערה שם. (88) כגון שראשו לא היה עגול כפיקה של ערב, ואע"פ שרוב הבהמות יולדות וולד הפוטר מן הבכורה, כיון שרוב היולדות מטנפות יום קודם לכן וזו לא טנפה (וכגון שלא שהתה ביום הקודם בחוץ - 'תוספות' נדה כט. ד"ה וזו) הרי זה סותר בכך את הכלל של רוב בהמות יולדות וולד הפוטר מן הבכורה (נדה שם). (89) אין הנפלים פוטרים מבכורה את הנולד לאחר מכן. (90) ככדור שבראש הפלך שטוות בו הנשים, חוט של "ערב" שהוא עבה יותר מהחוט של "שתי", אבל פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה, כן הוא באהלות פ"ז מ"ד: "אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה", ובבכורות כב, א: "כי אתא רבין, פירשה משמ' דרבי יוחנן, של אשה כשל "שתי", ושל בהמה כשל "ערב", ומפרשה רבינו לענין פטירת רחם, שאינו פוטר מן הבכורה עד שיהיה הראש גדול כפיקה של ערב, אבל אם הוא פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה (ורש"י שם פירשה לענין טומאה כמו באשה). ועי' בהשגות הראב"ד ובלח"ם משנה כאן. וראה בפכ"ה מהל' טומאת מת ה"ח וה"ט, וב'תוספות' יום-טוב' אהלות פ"ז מ"ד.

יד. מִבְּפֶרֶת⁹¹ הַמִּקְשָׁה לִילָד - מִחֲתָף אֶבֶר אֶבֶר וּמִשְׁלִיךְ לְכַלְבִּים⁹², וְהֵבֵא אַחֲרָיו בְּכוֹר⁹³. יִצָּא רֶבּוֹ⁹⁴ - הָרִי זֶה יִקְבֹּר⁹⁵, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁹⁶. וְאִם חֲתָף אֶבֶר וְהִנִּיחוֹ⁹⁷, אֶבֶר וְהִנִּיחוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִים רֶבּוֹ - הָרִי פֶל הָאֵיבָרִים צְרִיכִין קְבוּרָה, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁹⁸; מִיּוֹן שִׁעֲצָא רֶבּוֹ, מִיּוֹן שְׁלֹם בֵּין מִחֲתָף, וְהָרִי הוּא לְפָנֵינוּ - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרָע.

(91) העומדת לילד בפעם הראשונה. (92) כשיוצא אבר שהוא מיעוט של הוולד, מחתכו ומשליכו לכלבים וכן כל אבר ואבר, והוא במשנה חולין ט, ב. לפי שכל זמן שלא יצא רוב הוולד, אינו קדוש בקדושת בכורה (רש"י שם). (93) במשנה, שם: "ונפטרה מן הבכורה". ומפרשה רבינו רק על מה שנאמר שם בסוף המשנה "יצא רובו הרי זה יקבר". ולא על תחילת המשנה, כשיצא חתוך אבר אבר והשליכם לכלבים, שכיון שאינו חשוב כיולד אינו פטר רחם, והבא אחרי בכור (ע"י ש"ך' יו"ד סי' ש"ק ס"ג). ודעת רש"י שם אינה כן. (94) וחתכו. (95) שביציאת הרוב חלה עליו קדושת בכור, ואנו קוראים עליו (דברים טו, יט) "אשר יוולד" (רש"י שם), ויקבר כדין בכור שמת, ראה למעלה פ"ג ה"ד. (96) במשנה, שם. (97) פירוש, שלא השליכו לכלבים. (98) כדברי רב הונא, בגמרא שם ע, א.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 שְׁנֵי רֵאשִׁינָה פֶּאֶחֶד - אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא קָדַם אֶחָד.⁴
16 הוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶם יֵצֵא רֵאשׁוֹן - הִכְהֵן
17 נוֹטֵל אֶת הַכֹּחוֹשׁ⁵, וְהַשְׁנִי סָפֵק בְּכוֹר⁶. מֵת אֶחָד מֵהֶן
18 - אֵין לִכְהֵן כָּלוּם; שְׁזֶה הָחִי סָפֵק הוּא⁷, וְהַמוֹצִיא
19 מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרֹאֶה. וְכֵן אִם יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה - הָרִי
20 הַזָּכָר סָפֵק, שְׁמָא הַנִּקְבָּה יֵצֵאת תְּחִלָּה. לְפִיכָף אֵין
21 לִכְהֵן כָּלוּם, שְׁהַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרֹאֶה.

(2) כלומר, לא נתעברה לפני זה, והעיבור הנוכחי הוא הראשון אצלה. (3) בבת אחת. (4) כחכמים במשנה (בכורות יז). הסוברים שאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחת ושיהיו שניהם בכורים, אלא האחד הקדים את השני במשהו, ולנו לא ידוע אי זהו שקדם. (5) כרבי עקיבא במשנה שם, שעל היפה אומר הישראל לכהן הבא ראה שהוא הבכור ואתנו לך (שם יח. בגמרא). (6) וירעה עד שיפול בו מום, ויאכל לבעליו. (7) שמא המת יצא תחילה והחי איננו בכור כלל.

22 ב. שְׁתֵּי רִחְלוֹת שְׁלֹא בָּכְרוּ וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - שְׁנִינָה
23 לִכְהֵן⁸. זָכָר וְנִקְבָּה - הַזָּכָר לִכְהֵן⁹. שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה¹⁰
24 - הִכְהֵן נוֹטֵל אֶת הַכֹּחוֹשׁ¹¹, וְהַשְׁנִי סָפֵק בְּכוֹר¹². וְאִם
25 מֵת אֶחָד מֵהֶן - אֵין לִכְהֵן כָּלוּם; שְׁזֶה הַזָּכָר הָחִי סָפֵק
26 בְּכוֹר הוּא¹³, וְהַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרֹאֶה. יִלְדוּ שְׁתֵּי
27 נִקְבוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת¹⁴ - הָרִי
28 הַזָּכָרִים סָפֵק בְּכוֹר, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: שְׁמָא הַנִּקְבָּה נוֹלְדָּה
29 תְּחִלָּה וְאַחֵר כֶּף הַזָּכָר. לְפִיכָף אֵין פֶּאֶן לִכְהֵן כָּלוּם,
30 שְׁהַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרֹאֶה. אַחַת בִּפְרָה וְאַחַת
31 שְׁלֹא בִּפְרָה¹⁵ וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים¹⁶ - אֶחָד לוֹ וְאַחֶד
32 לִכְהֵן¹⁷, וְכָל אֶחָד מֵהֶן סָפֵק בְּכוֹר, וְהִכְהֵן נוֹטֵל אֶת
33 הַכֹּחוֹשׁ¹⁸. מֵת אֶחָד מֵהֶן - אֵין פֶּאֶן לִכְהֵן כָּלוּם, שְׁזֶה
34 הָחִי סָפֵק הוּא. וְכֵן אִם יִלְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה¹⁹ - אֵין פֶּאֶן
35 לִכְהֵן כָּלוּם, שְׁזֶה הַזָּכָר סָפֵק בְּכוֹר הוּא²⁰.

(8) משנה שם יח: ואף כי לא ראינו את הלידות, אין אנו חוששים שמא אחת ילדה את שני הזכרים והשנייה לא ילדה אלא טנפה, ולא יהיה לכהן אלא בכור אחד. (9) ואין אומרים שאחת ילדה את שניהם והשנייה רק טנפה והזכר הוא ספק והמוציא מחברו עליו הראיה, אלא אנו אומרים שכל אחת מהן ילדה: זו את הזכר וזו את הנקבה. ואם כן, הזכר הוא בכור וודאי. (10) ונמצא שאחת ילדה תאומים והשנייה רק אחד - ויש כאן ספק אם שני הזכרים בכורות, או שרק אחד מהם בכור, בין אם הנקבה היא מהתאומים ולא ידוע איזה מן הזכרים הוא מהתאומים ואיזה הוא שנולד יחיד ובין אם הנקבה נולדה יחידה והזכרים תאומים ולא ידוע איזה יצא ראשון או אפילו באופן שיצאו שניהם כאחת שהדין הוא שאי אפשר לצמצם ואחד מהן קדם את חבירו במשהו ורק אחד מן הזכרים הוא בוודאי בכור והשני ספק. (11) שהישראל אומר לו הבא לי ראה שהיפה הוא הבכור. (12) וירעה עד שיפול בו מום ויאכלוהו הבעלים. (13) שאולי רק אחד מהן הוא בכור ואפשר שזהו שמת. (14) וספק הוא אם יש כאן בכור: שמא נולד הזכר בתאומים

הוא בגמרא שם: "כרכתו ואחותו והציאתו, מהו". וכגירסת 'רבינו חננאל' (מובא ב'תוספות' שם ד"ה כרכתו, "אחותו" במקום "ואחותו"). (115) בכל אלו הסתפקו שם, אם זה נחשב לחציצה ואינו קדוש או שאין זה חציצה (ראה רש"י שם), ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שהוא ספק בכור.

1 יח. הַדְּבִיק שְׁנֵי רַחֲמִים זֶה לָזֶה¹¹⁶ וְיֵצֵא מִזֶּה וְנִכְנַס
2 לָזֶה¹¹⁷ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה
3 הַבְּהֵמָה שְׁנִכְנַס בָּהּ הַבְּכוֹר, שְׁהָרִי פֶטֶר רַחֲם¹¹⁸; או
4 לֹא נִפְטָרָה עַד שְׁיִפְטֹר רַחֲמָה וְלָדָה¹¹⁹.

(116) כשאחת מהן כורעת לילד (שם). (117) כשילדה יצא הוולד מן הרחם של זו ונכנס לרחם של השניה. (118) על-ידי-זה שנכנס לתוך רחמה ויצא ממנה. (119) כלומר, עד שוולד שלה יפטור רחמה, ולא שוולדה של אחת יפטור רחמה.

5 יט. נִפְתָּחוּ¹²⁰ פְּתָלֵי בֵּית הָרַחֲם וְיֵצֵא¹²¹ - הָרִי זֶה
6 סָפֵק אִם נִגִּיעַת רַחֲם מְקַדְּשֶׁת אוֹ אֵוִירָה¹²².

(120) כלומר, נתרחבו. (121) ובגלל שנתרחב הרחם, לא נגע הוולד בכותלי הרחם בעת שיצא. (122) שם, בעיא של רב אחא.

7 כ. נַעֲקְרוּ פְּתָלֵי בֵּית הָרַחֲם [וְנִתְּלוּ] בְּצוּאָר¹²³ - הָרִי
8 זֶה סָפֵק אִם בְּמִקְוֵמוֹ מְקַדְּשֶׁת אוֹ מְקַדְּשֶׁת אֶף חוּץ
9 לְמִקְוֵמוֹ¹²⁴.

(123) פירוש, שהרחם נעקר ממקום חיבורו ונתלה בצוואר הוולד באופן שנסחב עם הוולד ביציאתו לאויר העולם ('רבינו גרשום' שם). (124) שם. בעיא של מר רב אשי.

10 כא. נִגְמְמוּ פְּתָלֵי בֵּית הָרַחֲם¹²⁵ - אֵינוֹ קָדוֹשׁ¹²⁶.
11 נִפְרָץ מְקַצְתוֹ¹²⁷ וְעוֹמֵד מְרַבָּה עַל הַפְּרוּץ¹²⁸ וְיֵצֵא
12 דֶּרֶךְ הַפְּרוּץ¹²⁹, אוֹ שְׁהִיָּה הַפְּרוּץ מְרַבָּה עַל הַעוֹמֵד
13 וְיֵצֵא דֶּרֶךְ הַעוֹמֵד¹³⁰ - הָרִי זֶה סָפֵק בְּכוֹר¹³¹.

(125) "פירוש, נתעכלו שפתי בית הרחם" ('ערוך' ערך גס). (126) שם, אבעיא של רבי ירמיה מרבי זירא, ונפשטה בגמרא. (127) של הרחם. (128) החלק שנשאר בשלימות, מרובה על החלק הנפרץ. (129) שיש מקום לומר שכיון שהחלק השלם רב יותר מהנפרץ, הרי הוא כאילו כולו שלם. או שכיון שיצא דרך הפרוץ אין זו לידה (ראה רש"י, שם). (130) שיש מקום לומר כיון שהנפרץ הוא יותר מן החלק השלם, הרי הוא כאילו כולו נפרץ וכמו שיצא דרך הפרוץ, או אפשר שכיון שיצא דרך העומד, הרי זו לידה. (131) אבעיא של רבי זירא שם, ולא נפשטה.

יום שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר דין רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון.

14 א. רַחֵל שְׁלֹא בִּפְרָה² וְיִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים³, אֶפְלוּ יֵצֵאוּ

קכ שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבעל הבית מקנה לו מקום לכהן בחצירו, והרי הוא עומד בשרות שניהם ויחלוקו (כדעת רבי טרפון שם). אלא כרבי עקיבא שבעל הבית הוא המחזק והרועה הוא המוציא, ועליו להביא ראיה. (31) שמדעת המפקיד הניח בעל הבית את הפשוט שלו על יד הבכור, אבל אילו הניחו שלא בידיעתו של המפקיד, וודאי חייב בעל הבית - שהוא עירבם.

ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות³². לפיכך נאמן²⁴ הישראל לומר: זה ספק בכור הוא³³, ורואין לו²⁵ מומו³⁴ ואוכל אותו במומו.²⁶

(32) להטיל מום בבכורות בניגוד לכהנים החשודים על כך. (33) והמדובר כשיש לו בכור וודאי ובכור ספק ונתערבו ונאמן הוא לומר זהו הספק, שאילו בכור וודאי ביד ישראל - אין רואין מומו, וגם חוששים שמא הוטל בו המום בידים, עד שיעיד עליו הישראל שנפל בו המום מעצמו. אבל בספק בכור, אין צריך עדות שנפל המום מאיליו, שכל איסור בכור שהטילו בו מום אינו אלא מדרבנן משום קנס - בספק אין איסור, שספק דרבנן להקל, אבל מפני שיש כאן בתערובות וודאי בכור, הרי זה כהוקבע האיסור ואין אומרים בו ספק דרבנן לקולא ולפיכך צריכים אנו לעדותו של הישראל שזהו ספק בכור, אבל אינו צריך להעיד שהמום נפל מאיליו, מפני שספק דרבנן לקולא. ואילו הכהנים החשודים להטיל מום בבכור, אינם נאמנים גם בזה, שמא בכור וודאי הוא והטיל בו מום, ומכיון שידוע הוא שלא יקבלו עדותו, משקר ואומר שהוא ספק בכור, בכדי שיתירוהו מחמת ספק. (34) כנ"ל שבוודאי בכור אין רואין לו מומו.

ח. כל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדשן³⁵ ונפדו - חייבין בפבורה³⁶. ואם קדם מום עובר להקדשן³⁷ או שהקדישן תמימים ואחר כך נולד להם מום קבוע ונפדו - פטורין מן הפבורה; שהרי לא יצאו לחלין לכל דבר, מפני שהן אסורין בגזיה ועבודה³⁸, כמו שבארנו בהלכות מעילה.³²

(35) אם היה להם מום קבוע, כגון שנחתך להם אחד מהאיברים ונפרש מן הגוף, ואחר כך הקדיש אותם קדושת דמים, למכרם ולהביא מדמיהם קרבן למזבח. (36) שבשעה שהוקדשו לא חלה עליהם קדושה חמורה, כשפודים אותם יוצאים לגמרי לחולין, ובהמת חולין חייבת בבכורה, ודווקא אם ילדו אחר שנפדו, אף על פי שנתעברו קודם פדיונם, אבל אם ילדו קודם פדיונם, קדושת דמים שבהם פוטרם מבכורה. (37) "כגון החזוית והגרב והשמטת הפרק והשבורה שאפשר להירפא". וזה כמו שאיננו כלל וכשהקדישו למזבח חלה עליו קדושה חמורה. (38) כמו שנאמר (דברים יב, טו) "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' יאכלנו כצבי וכאיל", ואמרו בבכורות טו. שזה מדובר בקדשים שנפל בהם מום ודרשו שם "תזבח, ולא גזיה, בשר, ולא חלב", ולמדו שם פסולי המוקדשין מצבי, מה צבי פטור מן הבכורה שהרי כתוב אצל בכור (דברים יב, יז) "בכורות בקר וצאנך", ולא מן הצבי, אף

עם הנקבה, והיא יצאה תחילה. (15) יש לו שתי בהמות, אחת הייתה כבר מעוברת פעם אחת וכשילדת עכשיו זכר אינו בכור, ואחת שזו לה העיבור הראשון. (16) ולא ידוע איזה מהן נולד מן הבהמה שלא ביכרה. (17) ושניהם ירעו עד שיפול בהם מום. (18) כרבי עקיבא במשנה שם, שהמוציא מחבירו עליו הראיה שהיפה הוא הבכור. (19) האחת שביכרה והאחת שלא ביכרה ילדו זכר ונקבה ואין ידוע איזה מהן ילדה את הזכר. (20) ספק נולד מן הבהמה שביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה עוד.

ג. כל בכור שהוא ספק - דינו שיערע עד שיפול בו מום ואוכל לבעליו. ואם תפשו הפנה - אין מוציאין אותו מידו, ואוכל אותו²¹ במומו. אבל אינו מקריבו; שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמה ישחוט חלין בעורה²².

(21) הכהן שתפס. (22) פשוט הוא (כסף משנה).

ד. מי שהיה בעדרו מבכרות ושאין מבכרות, וילדו²³ ואין שם אדם²⁴, ונכנס ומצא את המבכרות מניקות נקבות ואת שאין מבכרות מניקות זכרים - אינו חושש שמה בנה של זו בָּא לו אצל זו ובנה של זו בָּא לו אצל זו, אלא הרי הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה בנה²⁵.

(23) נקבות וזכרים. (24) שיראה מי מהן ילדו את הזכרים ומי מהן ילדו הנקבות. (25) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שאין מבכרות, הרי הם בוודאי פשוטים, ולא בכורות.

ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה²⁶, האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן²⁷ - מניח הרועה השני בגיניה ומסתלק, והרי הוא ספק בכור, ושיניהן חולקין אותו, שאין אחד מהן מפיר את שלו.

(26) בבבא מציעא לו: "אמרו שהניחו שלא מדעתו של הרועה ולכך הרועה פטור, שאם לא כן חייב הרועה משום שהיה לו לדייק. (27) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת, או הפשוט מת.

ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית עם פשוט שלו²⁸, ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו - המוציא מחבירו עליו הראיה²⁹, והרי הוא ספק בכור. ואפלו רועה פנה שהניח בכורו בחצר בעל הבית עם פשוט של בעל הבית³⁰, ומת אחד מהן - המוציא מחבירו עליו הראיה, ואין מוציאין מחצר בעל הבית אלא בראיה; שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עמו הפשוט של בעל הבית³¹.

(28) בידיעת המפקיד. (29) כלומר על המפקיד להביא ראיה שהחי הוא הבכור שלו (בכורות שם). (30) אין אנו אומרים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50) שומא היא שמוכר את הבהמה בסכום קצוב בתנאי שהקונה יטפל במזונותיה עד זמן ידוע ואחרי כן ימכרו הבהמה ומה שירוויחו יותר מן הסכום הקצוב יתחלק ביניהם. (51) משום שזוהי כמו מכירה, ואסור למכור תם חי לישראל. (52) בתוספתא שם: "שמין בכורות תמימין לכהנים ואין צריך לומר בעלי מומין". וסובר רבינו שהמדובר בזמן הזה, שאילו בזמן שבית המקדש קיים אין לכהן בו זכות למכור והוא הדין שאינו שם אותו. וגם בזמן הזה לא הותר אלא לכהנים שיידעו להיזהר בו עד שיפול בו מום אבל לא לישראל שלא יידע להיזהר בו.

פרק ששי

(1) יבאר מעשר בהמה במה נוהג ומי חייב בו ואנה נשחט ושאסור למכור.

- 19 א. מצות עשה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות
- 20 טהורות שיולדו לאדם בכל שנה ושנה. ואין מצוה
- 21 זו נוהגת אלא בקר וצאן בלבד, שנאמר: וכל
- 22 מעשר בקר וצאן וגומר.

(2) "ואין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת" (ראה להלן פ"ז הלכה ה). (3) "כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה".

- 23 ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אבל לא במקדשין.
- 24 ונוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלם בפני
- 25 הבית. אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה,
- 26 ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית. גזרה שמא
- 27 יאכלהו תמים ונמצא בא לידי אסור פרת, שהוא
- 28 שחיטת קדשים בחוץ. ואם עבר ועשה בזמן הזה
- 29 - הרי זה מעשר ויאכל במומו.

(4) משנה בבכורות נג. "ואפילו היו קדשים קלים, ואפילו על דעת האומרים (ר' יוסי הגלילי שם): קדשים קלים מומן בעלים" (רבינו בפי"ה מ"שם), מפני שנאמר (שם) "העשירי יהיה קודש לה" - "יהיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש" (גמרא שם). (5) במשנה שם. "ובגמרא שם אמרו, שמשנה זו אינה אליבא דרבי עקיבא הסובר שמעשר בהמה אינו נוהג בחוצה לארץ אלא לענין חלות הקדושה, אבל אסור להקריבו על גבי המזבח (וראה למעלה פ"א הלכה ה לענין בכור בחוצה לארץ), ורבינו שהעתיק המשנה כלשונה, נראה שדעתו דלא כר"ע" (תוי"ט שם פרק ט משנה א). (6) שם במשנה. (7) שם: "אי הכי, האידנא נמי וכו' אלא אמר רבה משום תקלה". (8) ראה בפ"א מהלכות שגגות ה"ד, ובהערות שם. (9) "כן מוכח בירושלמי שקלים (פ"ח הלכה ד), ובבבלי בסוף בכורות (סא.), וכמו שכתבו שם התוס' ד"ה במעשר בזה"ז (יד איתן). ועיין עוד בפ"ח מהלכות ערכין וחרמין הלכה ח. (10) אף שבסוף מסכת בכורות שם אמרו שמעשר בהמה בזמן הזה ימות - סמך רבינו על מה שנאמר בתוספתא בכורות פרק ז: "בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזה"ז, ידעו כולן עד שיסתאבו" (אור שמח, וראה ב"נודע ביהודה" מהדורה תנינא חלק יורה-דעה סימן קפט).

פסולי המוקדשין שהוקדשו ואחרי כן נפל בהם מום, שעדיין יש להם קדושה שאסור ליגזז ולעבור בהן, שפטורים מן הבכורה.

- 1 ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלם -
- 2 חייב בבכורה.
- 3 שביעית.
- 4 רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר
- 5 בה: לאכלה, לאכלה - ולא לסחורה; ואם תהיה
- 6 חייב בבכורה - הרי זה משתכר בבכור, שהרי יצא
- 7 מתורת פרות שביעית.
- 8 מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדברים
- 9 האסורים באכילה. וכן בארנו בתרומות, שאסור
- 10 לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה
- 11 בבכורות,
- 12 אף על פי שמתר למכור על דרך שפארנו.

(39) ואף על פי שמעשר שני מומן גבוה, ובכור אינו נוהג במוקדשין כמו שאמרנו למעלה - כיוון שהוא לקוח בירושלים לצורך אכילה הרי הוא כחולין לענין בכורה, וכן כתב הכסף-משנה בפרק ו מהלכות ביכורים הלכה ד, שבירושלים הוא מומן הדיט. (40) שמתר ליקח בעד פירות שביעית בהמה טהורה שהרי הבהמה היא לאכילה ואין זה חשוב סחורה. (41) אם ילדה. (42) ומרוויח שלא יצטרך לבערו בזמן הביעור (שעל בכור בוודאי לא חלו דיני שביעית), ונותנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. "ונראה שדעת הרמב"ם דפירות שביעית שהם הפקר לא נתנה התורה בהם זכות אלא לאכילה ולא לדבר אחר, ואם לוקח בהמה מדמי שביעית והרי הוא משתכר בבכור ועובר על "לאכלה ולא לסחורה" - הדמים הם הפקר וכן הבהמה, לפיכך היא פטורה מן הבכורה כמפורש בתוספתא פרק ב דבכורות - בהמת המדבר (של הפקר) כו' ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה". (43) כלומר, כדי להרוויח. "שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות" וכו'. (44) בלא ריווח. (45) למעלה בפרק א הלכות ידית: תם בזמן הזה ובעל מום בין בזמן הזה ובין בזמן הבית.

- 13 י. לקח בכור למשתה פנו או לרגל. ולא צריך
- 14 לו - מתר למכור.

(46) קנה. (47) בעל מום אבל תם הרי אסור לאכלו עד שיפול בו מום. (48) לאכול בחג. (49) ואף על פי שנראה שהוא סוחר בזה. ובתוספתא קתני ר' אומר, אומר אני לא ימכרנו אלא לדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירוויח בהן. אבל לקנות על מנת למכור, אף אם לא ירוויח - אסור, שזוהי עשיית סחורה.

- 15 יא. אין שמין בכורות תמימים לישראל.
- 16 שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות
- 17 תמימים לכהנים בזמן הזה.
- 18 במומן; ואין צריך לומר ששמין להן בעלי מומים.

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותו תמים חי", ובבכורות לא: מפורש שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. אלא שיש אומרים שלאחר שחיטה לא נאסרה מכירתו מן התורה אלא מדרבנן (כסף-משנה). וראה במנחת חינוך מצוה שסא. וכן נראה להלן בהלכה ז שכתב "ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למכרו", הרי שרק שנשחט במומו מותר, אבל בתם אסור. (21) בבכורות לב. "אמר רב דימי אמר ר' יוחנן, נאמר לא יגאל במעשר, ונאמר ולא יגאל בחרמים. מה להלן מכירה עמו (שהרי שם נאמר ויקרא כז, כח) "לא ימכר ולא יגאל", אף כאן מכירה עמו". (22) כן מוכח מתוספתא קידושין (פ"ד) שהמקדש בבשר מעשר אינה מקודשת. ורבנן הפקיעו הקידושין לאחר שחיטה, כמו דהוי מן התורה מחיים, ומוכר שאל קנה לוקח. וכן משמע בבכורות (לב:) ולכתוב רחמנא לא ימכר וכו' הוה-אמינא איזדבונא הוא דלא מזדבן, אבל כו' קמ"ל לא יגאל, דלא איזדבונא מזדבן ולא איפרוקי מפרק - הרי שגם בדיעבד לא מועילה המכירה (אור שמח). (23) כלומר, כיון שהלוקח לא קנה, נמצא שלא עשה כלום ולכן אינו לוקח. אלא שצריך עיון, הרי לרבא שאמר (תמורה ד:) כל מה שאמרה התורה לא תעביד, אי עביד לא מהני, ובכל זאת הוא חייב מלקות משום שעבר על צו התורה, וראה לחם-משנה. (24) פירוש, אם אמר אדם על דבר השייך לו, שיהיה חרם, צריך ליתנו לכהן ואין לו פדיון לעולם, ראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכות א"ד. ומה שאמרו בזבחים ט. "למילקא עליה בלא יגאל" (עין תוספות שם ד"ה למאי), הרי שלוקחין על לאו זה - לפי נוסחת הספרים שלנו אינו כן. וראה בהערת הגר"ח הליר לספר המצוות ל"ת רסג. (25) שהתירה התורה לחלוצי הצבא לקחת אתם לאשה מבנות הנכר שראו בשביה (דברים כא, יב). ואסור למכרה לאחר, ואם מכרה אין זו מכירה. ומכאן כי הנוסחא הנכונה בספר המצוות שם היא כאותם הספרים שלא העתיקו שם "ואם מכרה לוקח". ועיין משנה-למלך. (26) בפ"ח מהלכות מלכים הלכה ו.

- 17 ו. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים שְׁאֵסוּר לְמַכְרוֹ בַּעַל מוֹם וְאֶפְלוּ שְׁחוּט, גִּזְרָה שְׁמָא יִמְכְּרֵנוּ חֵי. 27. לְפִיכָךְ 28 אֵין שׁוֹקְלִין מְנָה כִּנְגַד מְנָה 29 בְּמַעֲשֵׂר פְּדִיף שְׁשׁוֹקְלִין בְּבִכּוֹר 30, מִפְּנֵי שְׁהוּא נִרְאָה כְּמוֹכָר 31.

(27) בבכורות שם לא: ולב. גם לרבא וגם לרשב"י מותר למכור בעל מום שחוט מן התורה, ורק חכמים גזרו עליו שלא למכרו, גזירה שמא ימכרנו גם לפני שחיטה. אבל יש להבין שהרי גם לרבא וגם לרשב"י גם בעל מום חי אין איסור למכור כ"אם מדברי סופרים (מנחת חינוך מצוה שסא, והרש"ש שם לא). (28) מכיון שאסור למכור מעשר בהמה בכל אופן. (29) "חלק כחלק, כגון שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים, ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה, ר"ל כפות המאזנים" וכו' (רבינו בפי"ה"מ בכורות לא). (30) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (31) במשנה שם, אמרו "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור, ומשמע שדווקא בכור אבל לא מעשר" (כסף-משנה). וראה ר"ט אלגזי ריש פרק חמישי אות לו.

- ז. וּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה שֶׁל יְתוּמִים שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוֹמוֹ 32 - 21

- 1 ג. הַפֶּל חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה: כִּהְיִים 11 לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים. 2

(11) שהרי רבי אלעזר בן עזריה היה כהן (מעשר שני פ"ה משנה ט), ועשירי לעזרא (ברכות כז:) ועישר בהמותיו (ביצה כג. ועיין שם בתוספות סוף ד"ה תליסר). וכן בסוף פרק הגזול עצים (בבא קמא קי:) נסתפקו אם נפל לו לכהן עשר בהמות בגזל הגר, אם מחוייב להפריש מהן מעשר (ראה להלן הי"ג). הרי מבואר שכהנים חייבים במעשר בהמה (רבינו בתשובתו, הוצאת פריימן סימן קלה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה לבכורות פ"ה (לו:), ראה להלן פ"ו הלכה ט. אבל רבינו חננאל גרס בחולין קלו: "מסתברא ממעשר הוה ליה למילף, שכן זכרים טמאים [כהנים] וכו'" ופירש שכהנים פטורים ממעשר בהמה (הובאו דבריו ברמב"ן ורשב"א שם, וכן הוא בערוך ערך זכר ב). וראה במנחת חינוך מצוה שס, שיישב דברי ר"ח שלא תקשה עליהם מהא דביצה כג. ובבא קמא קי:

- 3 ד. וְדִין מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה שֶׁיְהִיָּה נִשְׁחַט בְּעִזְרָה 12, וְזוֹרְקִין אֶת דָּמוֹ זְרִיקָה אַחַת 13 כִּנְגַד הִיסוּד 14, וּמִקֻּטִּירִין אֲמוּרִי 15, וְשֹׁאֵר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לְבָעֲלִים בִּירוּשָׁלַיִם כְּשֹׁאֵר קָדָשִׁים קָלִים 16. וְאֵין לְכֹהֲנִים בּוֹ כָּלִים, אֲלָא כָּלִי לְבָעֲלִים כְּפֶסַח 17. וְאִם הָיָה בַּעַל מוֹם, בֵּין שֶׁנֶּפֶל בּוֹ מוֹם בֵּין שֶׁהִפְרִישׁוּ בְּתַחֲלָה בְּמוֹמוֹ 18 - הֲרִי זֶה נֶאֱכָל בְּכָל מְקוֹם 19.

(12) משנה בזבחים נו: (13) כלומר שפיכה אחת. ראה פ"ה מהלכות מעה"ק הי"ז. (14) שם במשנה. "ובמסכת מדות (פ"ג מ"א ומ"ב) יתבאר לך שפינות המזבח יש מהן שיש להן יסוד, ויש מהן שאין להן יסוד" (רבינו בפי"ה"מ בזבחים שם). (15) על המזבח. בזבחים שם: "תניא ר' יוסי הגלילי אומר, חלבו לא נאמר (במדבר יח, יז, לענין בכור) אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח". (16) זבחים שם במשנה "הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר". (17) כלומר, אפילו חזה ושוק אינו מחוייב לתת לכהן, וכן כתב רש"י בבכורות סא. (18) שחלה קדושה גם על בעל מום, שהרי נאמר (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו", ודרשו בגמרא (בכורות נז.) שעל מום לא פסול לענין מעשר בהמה, וראה להלן הלכה יד. (19) בתורת מעשר, ואסור להגזז ולהעבד (רש"י בפירוש החומש שם).

- 10 ה. מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה אֲסוּר לְמַכְרוֹ כְּשֶׁהוּא תָּמִים 20, שְׁנֵאמַר בּוֹ: לֹא יִגְאֹל. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ 21, שְׁזָה שְׁנֵאמַר לֹא יִגְאֹל - אִף אֲסוּר מְכִירָה בְּמִשְׁמַע, שְׁאֵין נִגְאֹל וְאֵינוֹ נִמְכָּר כָּלִל. וְיִרְאָה לִי, שְׁהַמּוֹכֵר מַעֲשֵׂר - לֹא עָשָׂה כָּלִים וְלֹא קָנָה לוֹקֶחֶךָ 22, וְלְפִיכָךְ אֵינוֹ לוֹקֵחַ 23. כְּמוֹכָר חֲרָמִי כִּהְיִים שְׁלֹא קָנָה לוֹקֶחֶךָ 24, וְכְמוֹכָר יִפֶּת תֹּאכֵר 25, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ 26.

- (20) מעשר שני פ"א משנה ב "מעשר בהמה אין מוכרין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מִתֵּר לְמִכְרוֹ³³ פְּדֻפּוֹ³⁴. מִפְּנֵי הַשַּׁבָּת אֲבִדָה לִיתוּמִים
2 לֹא גָזְרוּ עָלָיו³⁵.

32 אבל נשחט בתמימותו, אסור. ראה למעלה הלכה ה.
33 ברייתא שם: 34 אף בלא שיבליע את דמי הבשר בדמי העור, החלב והגידין, ראה להלן הלכה ח ובבכורות לא: 35 שם, כתירוצו של רב ששת. ופירש"י השבת אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח. ויש להבין שבגמרא שם אמרו, שמה שאמרו במשנה "הבכור והמעשר אין נמכרין באטליז" שמשמע מזה שמעשר בהמה נמכר בבית - המדובר בבהמת יתומים, אם כן לא התירו למכור בבהמת יתומים אלא בבית ולא באטליז. ורבינו כאן לא מזכיר כלל מזה, ואדרבה מסתימת דבריו משמע שמותר למכורו אפילו באטליז.

3 ח. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוֹמוֹ³⁶ - מִתֵּר לְמִכְרֵה
4 חֲלָבּוֹ וְגִידָיו וְעוֹרוֹ וְעֲצָמוֹתָיו, וְלֹא אֶסְרוּ לְמִכְרֵה אֶלָּא
5 בְּשָׂרוֹ בְּלִבְדֹּ³⁷. וְאִם הִבְלִיעַ דָּמֵי הַבֶּשֶׂר בְּדָמֵי הָעוֹר
6 וְהַחֲלָב וְהַגִּידִין וּמִכְרֵה הַכֹּל בְּהִבְלָעָה - מִתֵּר³⁸. וְאִם
7 הָיוּ דָּמֵי הָעֲצָמוֹת יָקָרִים, וְהִבְלִיעַ דָּמֵי הַבֶּשֶׂר בְּדָמֵי
8 הָעֲצָמוֹת - מִתֵּר³⁹.

36 אבל תם שנשחט אסור במכירה, ראה למעלה.
37 כלומר, לא גזרו חכמים אלא בדבר הנישום מחיים, כגון הבשר שכל חשיבות הבהמה היא בבשר, אבל לא בדבר שאינו נישום מחיים, כגון העור והגידין, שאין חשיבות בהמה חיה, בשעת שומא, בהן (שם לא: לב.). 38 פירוש, אם דמי העור והגידין וכו' היו עשרים זוז, ודמי הבשר עשרים זוז, ואמר המוכר ללוקח שמוכר לו את העור והגידים במחיר של ארבעים זוז, ואת הבשר הוא נותן לו במתנה - מותר (בריייתא שם לא:). 39 בעיא שם לב. אם מותר להבליע בעצמות, ופשוטה שם שבמקום שעושין מהם כלים, מבליעין בהן את הבשר שהרי הם יקרים, אבל במקום שאין עושים מהם כלים ומחירים מוזל מאד, ולכן במקום זה אין מבליעים בהם את הבשר, שלא שייך הבלעה אלא כשנבלע בדבר שהוא חשוב יותר או לכל הפחות דומה בחשיבותו, אבל בדבר שהוא פחות חשוב אין הדבר החשוב יכול להיבלע בו.

9 ט. הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוֹמֵי מַעֲשֵׂר לוֹמַר: מוֹם זֶה
10 מֵאֵלָיו בָּא⁴⁰ וְלֹא נַעֲשֶׂה לְדַעְתָּ⁴¹. וְאִפְלוּ אֵלָיו שְׂאִינָן
11 נֶאֱמָנִים עַל הַבְּכוֹר⁴² - נֶאֱמָנִים עַל הַמַּעֲשֵׂר. וְרוֹאֶה
12 אָדָם מוֹמֵי מַעֲשֵׂר שְׁלוֹ וּמִתִּירוֹ, אִם הָיָה מִמָּחָה⁴³.
13 שְׂאֵם יִרְעָה, יִטִּיל מוֹם בְּכָל עֲדָרוֹ וְאַחֲרֵי כֵן יַעֲשֶׂה⁴⁴,
14 וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר בְּעַל מוֹם מִתְחַלְתּוֹ⁴⁵.

40 משנה שם לו: 41 שאסור להטיל מום בקדשים, משום שנאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו", ולמדו מזה (שם לג:): שאסור להטיל מום בקדשים. וכשם שהמטיל מום בבכור קנסו אותו (למעלה פ"ב הלכה ז), כמו כן המטיל מום במעשר בהמה ככוונה - קנסוהו. 42 (42) כגון בעליו כהן (פירוש המשניות לרבינו שם), ראה למעלה פ"ב הלכה יז, שבבכור אינו נאמן. ומכאן שכהן חייב במעשר

בהמה, ראה למעלה הלכה ג. 43 ואין חשד שיאמרו שהוא התיר אף-על-פי שלא היה מום קבוע (שם לא.), אע"פ שבבכור אין הדין כן (למעלה פ"ג הלכה א). 44 גמרא שם ושם. שכל זמן שלא עישר, אין איסור להטיל בו מום, שהרי עדיין לא נתקדש. וזהו טעם לשני הדינים הנ"ל. 45 מתחילת עישורו. ראה להלן הלכה יד שגם בבעל מום, מצוה להפריש מעשר.

15 י. הַלּוֹקֵחַ טָלָאִים שֶׁנּוֹלְדוּ בַּשָּׁנָה זֹאת⁴⁶ אוּ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ
16 בְּמִתְּנָה - הֵרִי הֵם פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר⁴⁷, עַד שֶׁיּוֹלְדוּ
17 בְּרִשּׁוֹתָיו⁴⁸. לְפִיכָךְ⁴⁹, הַשְּׂתָפִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּבִהְמוֹת,
18 וְהִבִּיא זֶה מֵאָה טָלָאִים וְזֶה מֵאָה טָלָאִים וְעֶרְבוּם⁵⁰
19 וְנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - הֵרִי הֵמָּא תִּימִים פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר⁵¹,
20 שְׂכָל טָלָה מִהֶן פְּכוּר⁵². וְכֵן הָאֲחִים שֶׁיִּרְשׁוּ טָלָאִים
21 מֵאֲבִיהֶם⁵³ - הֵרִי הֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר⁵⁴. אֲכָל
22 הַנּוֹלָדִים לָהֶם בְּשִׁתְּפוֹת לְאַחֵר מִכָּאן מֵאֵלָיו הַבְּהֵמוֹת,
23 בִּין לְשִׁתְּפִין בִּין לְאֲחִים - חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר⁵⁵. וְכֵן אִם הָיוּ
24 שְׂתָפִין בְּמַעוֹת וְקִנּוּ בְּהֵמוֹת מִמַּעוֹת הַשְּׂתָפּוֹת, וְהָאֲחִים
25 שֶׁקִּנּוּ בְּהֵמוֹת מִמַּעוֹת הִרְשָׁה - הֵרִי הַנּוֹלָדִים מֵהֶם
26 לְאַחֵר מִכָּאן חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר. שְׁהָרִי בְּרִשּׁוֹתָן נּוֹלְדוּ,
27 וְהָרִי הֵן פָּאִישׁ אֶחָד. חֲלָקוֹ הָאֲחִים וְהַשְּׂתָפִין אֶחָד
28 שֶׁנּוֹלְדוּ לָהֶן בְּבִהְמוֹת בְּרִשּׁוֹתָן וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֵרִי
29 אֵלָיו פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר⁵⁶. שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁחֲלָקוֹ נַעֲשֶׂה הַכֹּל
30 לְקוֹחִין וְהִלְקוֹחַ פְּטוּר, וְכִשְׁחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֵרִי
31 נִשְׁתַּתְּפוּ בְּבִהְמוֹת, וְעִדָּן לֹא יִלְדוּ לָהֶן בְּרִשּׁוֹתָן אֶחָד
32 שְׂתוּף זֶה הַשָּׁנִי. וְאִף עַל פִּי שֶׁחֲלָקוֹ גְּדִיִּים כְּנֶגֶד גְּדִיִּים
33 וְטָלָאִים כְּנֶגֶד טָלָאִים⁵⁷ וְעִשְׂרָה כְּנֶגֶד עִשְׂרָה⁵⁸ - הַכֹּל
34 פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר וְהָרִי הֵן כִּלְקוֹחִין.

46 כלומר, לאחר שהם ראויים להתעשר, ולא שלוקח טלאים בשבעת הימים הראשונים ללידתם, ראה להלן הלכה טו. 47 משנה שם נה: "הלוקח או שנותן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה". 48 שהרי נאמר (שמות כב, כח-כט) "בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך". ודרשו בגמרא (שם נו:): "מה בניך אין בלקוח ומתנה, אף צאנך ובקרך אינו בלקוח ומתנה (אלא עד שיוולדו ברשותו)" ואף-על-פי שפסוק זה נאמר בבכור - קיבלו חז"ל (שם) שהוא לענין מעשר בהמה. 49 לפי שלקוח פטור מן המעשר. 50 [ראה בפ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א, ובהוספה להערה י שם]. 51 במשנה שם: "האחים והשותפין שחייבים בלבון, פטורים ממעשר בהמה", אבל רש"י גורס "האחים השותפין" וכו'. 52 לשותף השני, ומה שנלמד בגמרא שם מהפסוק (במדבר יח, טו) "יהיה לך ולא של שותפות", הכוונה שהפסוק מלמדנו שגם שותפות הוא בגדר של לקוח (קריית ספר). 53 במשנה שם. 54 שכל טלה הוא כמכור לכל אחד מהאחים, כיון שיש לכולם חלק בו (קריית ספר). 55 שם במשנה "קנו מתפיסת הבית חייבים, ואם לאו פטורים" ומפרש רבינו בפי"מ "תפיסת הבית, היינו הממון המשותף בין האחים, קודם שחלקו ירושת אביהם", ודברי המשנה מתבארים כך, שאם השתתפו בבהמות או שירשו את

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שבת קודש י"ג אייר – ספר קרבנות – הלכות בכורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

או כמקבלי מתנות ופטורים, ופשטות שם שהם כמקבלי מתנות ולא כיורשים. (65) למעלה הלכה י. (66) המקבלי

יד. הפל נכנסין לדיר⁶⁷ להתעשר⁶⁸: בין תמימים בין
בצלי מומין⁶⁹, וכל אסורי מזבח⁷⁰; חוץ מן
הכלאים⁷¹ והטרפה⁷² ויוצא דפן⁷³ ומחסר זמן⁷⁴,
שפל אלו פטורין מן המעשר. וכן היתום שמתה
אמו או נשחטה עם לדתו⁷⁵ - אינו מתעשר⁷⁶.
ודברים אלו מפי השמועה הם⁷⁷.

(67) "הוא מקום המוקף שמכניסים בו הצאן והבקר בשעת מעשר, ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בזה" (רבינו בפי"ה מ). וראה להלן פ"ז הלכה א סדר הפרשת מעשר בהמה. (68) משנה בכורות נז. (69) בגמרא שם למדו כן מהפסוק (ויקרא כז, לג) "לא יקרב בין טוב לרע ולא ימירנו" - מכאן שבעל מום חייב במעשר. (70) כמו הרובע והנרבע, המוקצה לעבודה-זרה ושנעבד בו עבודה-זרה, ואתנן ומחיר כלב, ולפי שכל אלו אינם אסורים אלא בדבר שבעל מום אסור בו, כמו שנאמר (שם כב, כה) "כי משחתם בהם מום בם, לא ירצו לכם" ואין השחתה אלא עבודה-זרה וערוער וכו', ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום, אין חוששין לכל אלו (שם). (71) במשנה שם, ונלמד בברייתא שם גבי שאר כל הקדשים מן הפסוק (ויקרא כב, כז) "שור או כשב" פרט לכלאים שאינו נקרב על המזבח, ונלמד בגזירה-שוה: נאמר לענין קדשים "תחת אמו", ונאמר לענין מעשר בהמה "תחת השבט" שכלאים אינו מתעשר, וכלאים זהו מי שאביו מין אחר ואמו מין אחר, וכמו תישבא על הרחל שהוולד כלאים. (72) כגון שנחתכה רגלה מן הארכובה ולמעלה, ושאר מיני הטריפות המובאות בהלכות שחיטה בפרקים ה"י. ונלמד שם בגמרא, שהטריפה אינה נכנסת להתעשר, משום שנאמר (שם כז, לב): "כל אשר יעבור תחת השבט" - פרט לטריפה שאינה עוברת, "לפי שהיא חולה" (רבינו בפי"ה מ). (73) שנולד לא דרך הרחם, אלא חתכו את בטן אמו והוציאו. וראה בדברינו למעלה פ"ב הלכה ד. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב לענין שאר כל הקדשים (שם, כז) "שור או כשב או עז כי יולד" - פרט ליוצא דופן, שאינו קרב למזבח, ובגזירה-שוה הנ"ל למדו שיוצא דופן אינו מתעשר. (74) פירוש, בתוך שבעת ימי היוולדו, ונלמד שם בגמרא ממה שכתוב (שם) לענין שאר כל הקדשים "והיה שבעת ימים תחת אמו" - פרט למחוסר זמן, שאינו נקרב על המזבח. ונלמד בגזירה-שוה כנ"ל שמחוסר זמן אינו מתעשר. [ואמרו בזבחים יב. שביליל שמיני הוא נכנס לדיר להתעשר, ורבינו השמיט דבר זה, מפני שלא אמרו כן אלא למי שסובר "לילה אינו מחוסר זמן" (שם), ואילו רבינו פסק ש"לילה מחוסר זמן", להלן פ"ג מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ד. וראה בכסף-משנה כאן]. (75) כלומר, שלא היתה שעה אחת עם אמו אחר הלידה. (76) במשנה שם: "והיתום, ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואחר-כך ילדה, ר' יהושע אומר אפילו נשחטה אמה וכו'", "ואין הלכה כר' יהושע" (רבינו בפי"ה מ). ובגמרא שם למדו זאת ממה שכתוב בכל הקדשים "תחת אמו" - פרט ליתום

הבהמות, וכמו כן אם נשתתפו או ירשו מעות (וטרם חלקו) וקנו במעות אלו בהמות, הרי הבהמות פטורים מן המעשר. רק באם ילדו בהמות אלו, הנולדים חייבים במעשר, שהרי הנולדים אינם לקוחים, אבל ראה בפירוש"י שמפרש אחרת לגמרי את דברי המשנה, וראה בקרית-ספר כאן. (56) שם במשנה "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים מן המעשר". וראה בפי"ה מ שמפרש את המשנה גם באופן זה, שחייבים בקלבון ופטורים מן המעשר, כשחילקו ביניהם השותפין בבהמות שנולדו ברשותם ושוב נשתתפו. (57) אין אומרים שבחלוקה זו הוברר שזהו המגיע לכל שותף ושותף או לכל אח ואח עוד משעה ראשונה (כרב ענן שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (כדברי רב נחמן שם). (58) אין אומרים שהוברר שזה חלק של כל אחד ואחד מהשותפים ומהאחין המגיע להם משעה ראשונה (רבי אלעזר שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (דברי ר' יוחנן שם).

1 יא. האחין והשותפין שחלקו בכספים ולא חלקו
2 בבהמה - חייבין במעשר, שיעדין לא נעשו בהמה
3 לקוחין. אבל אם חלקו בהמה, אף על פי שיעדין
4 לא חלקו הכספים - הרי אלו פטורין⁵⁹.

(59) דברי ר' ירמיה שם נו: אבל יש להבין לשם מה הביא רבינו דין זה, מהיכא תיתי לומר אחרת. הרי גם בגמרא שם מקשה על ר' ירמיה - פשיטא! ומתרת הגמרא כי ר' ירמיה אמר דין זה רק משום קלבון, והוא כשחלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שפטורים מקלבון, ולא אומרים כיון שחלקו בבהמות עומדים הם ליחלק גם בכספים, ויהיה חייב בקלבון עיי"ש, הרי שלענין מעשר בהמה אין שום סברא לומר שאם חלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שיהיו חייבים במעשר בהמה, ודבר ברור שהם פטורים, ולשם מה הביא רבינו דין זה?

5 יב. הלוקח עשרה עפרים במעי אמן - קלן נכנסין
6 לדיר להתעשר⁶⁰, שהרי ברשותו נולדו⁶¹.

(60) מימרא של ר' יוחנן שם נו. (61) ומה שהלקוח פטור מן המעשר (ראה למעלה הלכה י) אינו אלא כשלקח לאחר שנולדו, אבל אם לקח כשהם עדיין עוברים ונולדו ברשותו, חייב לעשר, שכן כתוב (שמות כב, כט) "כן תעשה לשורך לצאנך", לא הקפידה התורה שלקוח פטור ממעשר אלא כשלקח בשעת עשייה (כלומר, בעת שראויין להתעשר), שהוא אחר הלידה. אבל במעי אמן, אי-אפשר עדיין להתעשר (בגמרא שם).

7 יג. פהן⁶² שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר⁶³ -
8 פטורים מן המעשר; שמתנות כהנה מתנות הם⁶⁴,
9 וכבר בארנו⁶⁵ שהנותן מתנה פטור⁶⁶ מן המעשר.

(62) ראה למעלה הלכה ג, שכהנים חייבים לעשר את בהמותיהם. (63) הגזול את הגר ונשבע הגזול לשקר שלא גזל, ומת הגר והתוודה הגזול, משלם קרן וחומש לכהנים וכו' (בבא קמא קי). (64) ולא ירושה. ובעיא היא בגמרא שם, אם הכהנים לענין גזל הגר נחשבים כיורשים וחייבים,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהם בלי למנותם. (3) משנה, בכורות נח, ב - כדברי חכמים, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה שם, שאמר שכשם שתרומה ניטלת באומד ובמחשבה, כמו כן מעשר בהמה. (4) שנוול בשנה זו. (5) כבהירה הקודמת. (6) מקום מוקף אבנים או קנים וכיוצא בזה. (7) ואם יצאו כן, ראה להלן פ"ח ה"ד. (8) ברייתא, שם. (9) גמרא, שם. (10) ברייתא, שם: "מצוה למנותן בשבט". שבט הוא המקל שביד הרועה. (11) תוספתא שם פ"ז, וכן הוא בחולין קלו, א. שבמזות מעשר בהמה לא הבדילה התורה בין זכר לנקבה, כמו שהבדילה בכור. (12) ראה למעלה פ"ו הי"ד. (13) צובעו בצבע אדום, שיהיה ניכר. (14) שם, במשנה. (15) שוכבים. (16) כלומר, ולא כשיצאו מן הדייר. (17) שם, במשנה ובברייתא. (18) שם, בברייתא: "תלמוד-לומר העשירי קדש, מכל-מקום".

ב. אין צריך לצרף כל בהמה שנוולדה ברישונה¹⁹ לדייר אחד, אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו²⁰. היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה טלאים בעפרו - אין מצטרפין²¹, וכלן פטורין מן המעשר²². וכמה יהיה בין אלו לאלו ויצטרפו? ששה עשר מיל²³.

(19) אם הן רחוקות זו מזו יותר משה עשר מיל, כדלהלן. (20) ושיעור המרחק ביניהם שיהיה עדר, מבואר להלן: ששה עשר מיל, ולא יותר. (21) בתוספתא שם פ"ז (הובאה בגמרא שם נה): "היו לו חמש בכפר חנניא, וחמש בכפר עותני - אין מצטרפות". ורבינו נקט "ירושלים ועכו להשמיענו שאף מארץ ישראל ומחוצה לארץ (שהרי עכו חוצה לארץ היא - פ"א מהל' תרומות ה"ט) מצטרפים, אם הם קרובים ששה עשר מיל, ודלא כרבי מאיר (במשנה שם נד:) שאמר: "הירדן מפסיק למעשר בהמה" (וגם התוספתא שם סברה כוותיה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, שאין הלכה כרבי מאיר. (22) שבכל עדר ועדר אין עשרה שיתחייבו במעשר. (23) משנה, שם.

ג. היו שלשה עדרים, בין כל אחד ואחד ששה עשר מיל²⁴ - הרי שלשתן מצטרפין²⁵. כיצד? היה תשעה מפאן ותשעה מפאן ואחד באמצע²⁶ - הרי שלשתן נכנסין לדייר להתעשר.

(24) באופן שהמרחק בין שני החיצונים הוא שלשים ושנים מיל. (25) שהעדר האמצעי מצרף אליו את שני העדרים החיצוניים, שהרי המרחק מן האמצעי לכל אחד מהחיצוניים אינו יותר משה עשר מיל, וכן הוא במשנה שם. (26) כרב, שם בגמרא, שצריך שיהא בעדר האמצעי ביחד עם כל אחד ואחד מהחיצוניים שיעור מעשר. ודלא כשמואל שאמר אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע - מצטרפים.

ד. אין מעשרין מן הצאן על הבקר ולא מן הבקר על הצאן²⁷. אבל מעשרין מן הפכשים על העזים ומן העזים על הפכשים²⁸; ושנאמר: וכל מעשר בקר וצאן - משמע כל צאן אחד²⁹, ששניהם נקראים שם והרי הם כמין אחד.

שאינו נקרב, ונלמד גז"ש כנ"ל שיתום אינו מתעשר. (77) כלומר, אינם מפורשים בתורה, אלא קבלום חכמים ולמדום מגזירה-שוה.

טו. אין הלוקח פטור⁷⁸ אלא אם כן נלקח אחר שנואָה להתעשר⁷⁹. לפיכך, הלוקח טלאים בתוך שבועת ימי הלדה - פשיגוע זמנם⁸⁰ חייב לעשרן; שפיון שאין מחסר זמן ראוי להתעשר, הרי זה פמי שלקח עפרים ונולדו ברישונה⁸¹.

(78) לעשר את הבהמות שלקח, ראה למעלה הלכה י. (79) בכורות נו. "אמר רבא, אמר קרא (שמות כב, כט) תעשה" ("בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך", שממנו למדו פטור לוקח, ראה למעלה הלכה י), בשעת עשיה מיעט הכתוב. ופירש"י "בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לקוחין". ובריייתא שנאמר בה שגם לקוח לפני זמנו פטור מלעשר, אינה אלא דעת יחיד. (80) כלומר, ביום השמיני. (81) ראה למעלה הלכה יב.

טז. כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת מעשר - הרי היא פטורה מן המעשר⁸². לפיכך, טלאים שנתערב בהן יתום או לקוח ויבוצא בהן - הרי כלן פטורין מן המעשר⁸³, שכל אחד מהן ספק הוא.

(82) שנאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש", ודרשו (בבא מציעא ז.) "עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק". כלומר, "הצריך הכתוב לעשר את הוראי, ולא הצריך לעשר את הספק" (רש"י שם). (83) תוספתא בכורות פ"ז: "נתערב בהן יתום או לקוח - הרי כולן פטורין". וראה להלן פ"ח הלכה יד.

פרק שביעי

(1) יבאר כיצד מפרישין מעשר בהמה, ואם היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה בעכו אם מצטרפין.

א. מי שהיו לו עשרה טלאים והפריש אחד מעשרה², היו לו מאה והפריש עשרה למעשר - אין אלו מעשר³. אלא כיצד עושה? כונס כל הטלאים⁴ או כל העגלים⁵ לדייר⁶, ועושה לו פתח קטן כדי שלא יצאו שנים באחד⁷. ואמותיהן מעמיד מבחוץ⁸ והן גזעות, שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדייר לקראתן; שנאמר: כל אשר יעבר תחת השבט - שיעבר מעצמו, ולא שיעצאו בידו⁹. וכשיצאו מן הדייר זה אחר זה, מתחיל ומונה אותן בשבט¹⁰: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'; והיוצא עשירי - בין זכר בין נקבה¹¹, בין תמים בין בעל מום¹² - סוקרו בסקרא¹³ ואומר: הרי זה מעשר¹⁴. לא סקרו בסקרא ולא מנאן בשבט, או שמנאן רבוצים¹⁵ או עומדים¹⁶ - הרי אלו מעשר¹⁷; הואיל ומנאם עשרה עשרה וקדש עשירי - הרי זה מעשר¹⁸.

(2) כלומר, לא מנה אותם אחד שנים וכו' אלא נטל אחד

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שבת קודש י"ג אייר – ספר קרבנות – הלכות בכורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בחולין קיד, א - שהאם נכנסת להתעשר עם הבת (י"ד איתן).

- ז. אין הטלאים הנולדים כמו הטבל³⁸ שאסור לאכל³⁹ ממונו עד שיעשר, כמו שבארנו במקומו⁴⁰, אלא מתיר למכור⁴¹ ולשחט כל מה שצרכה⁴² עד שיעשר, ויהיה המעשר קדש⁴³ ויאכל פהלקתו⁴⁴, כמו שבארנו⁴⁵.

(38) "כל אוכל שחייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות, קודם שיפריש ממנו נקרא טבל" (פ"י מהל' מאכלות אסורות הי"ט). (39) בהל' מאכלות אסורות, שם. (40) ואילו טבל אסור למכור (פ"ו מהל' מעשר הי"ו). (41) משנה, בכורות נז, ב. וחכמים קבעו זמנים לעשר, וכשהגיע הזמן אסור למכור ולשחוט עד שיעשר (להלן הי"ח, מהמשנה שם). וקודם שהגיע הזמן – גם מדרבנן מותר למכור ולשחוט. (42) כלומר, ואז אסור למכור (למעלה פ"ו הי"ח). (43) כלומר, אוכלו בירושלים כשאר קדשים קלים. (44) למעלה שם הי"ד.

- ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה, ומשיגיע זמן מהן אסור לו למכור או לשחט עד שיעשר. ואם שחט - הרי זה מתיר⁴⁵. ואילו הן השלשה זמנים: ביום חמשה עשר קדם הפסח, וביום חמשה עשר קדם עצרת, וביום חמשה עשר קדם הקצא⁴⁶. וכל זמן מאלו נקרא גרן מעשר בהמה⁴⁷. נמצאת אומר, שהגרנות של מעשר בהמה ביום אחרון מחדש אדר וביום שלשים וחמשה מספירת העמר וביום אחרון מחדש אלול. ולמה קבעו הגרנות בזמנים אלו? כדי שתהיינה הבהמות מצויות לעולי רגלים. שאף על פי שמתיר למכור קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו נמנעים למכור עד שיעשרו ויעשו המצוה⁴⁸.

(45) משנה, שם. (46) כרבי עקיבא, שם. (47) "ואמאי קרי ליה גורן? דטבלה כגורן" (בגמרא שם נח). שהרי מדרבנן הרי הוא כטבל, ואסור למכור ולשחוט עד שיעשר (רש"י שם). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. (48) דברי רבי תנחום בריה דרב חיאי איש כפר עכו (שם).

- ט. הכניס כל הצאן או הפקר לדיר והתחיל למנות ולקדש עשירי עד שששאריו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניח לגרן אחר⁴⁹, והן מצטרפין לאלו שניולדו, ויתעשרו הכל בגרן אחד⁵⁰. ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במגן - חייב להכניס הכל לדיר, והנשאר ישאר⁵¹.

(49) שבשנה זו, אבל לא לגורן שבשנה הבאה. שהרי אין מעשרים משנה לשנה, ראה למעלה הי"ח. (ומה שאמרו בתוספתא פ"ז (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 30, 542) "והשאר יתעשרו לשנה הבאה", צ"ל "לעונה הבאה" וראה ב"הר המוריה"). (50) ברייתא, ודברי רבא, שם נט, ב. (51) שם.

(27) משנה, שם נג, א. ובגמרא שם נד, ב - למד זאת אביי ממה שנאמר (ויקרא כז, לב) "וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהיה קודש לה'", תן עשירי לזה ותן עשירי לזה. כלומר, שסמך "כל מעשר" ל"בקר" ו"עשירי" ל"צאן", באופן שכתוב מעשר אצל כל אחד ואחד, להודיע שאין מעשרין מבקר על צאן ולא מצאן על בקר, ורבא למד זאת (שם) ממה שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן אין מעשרים ממין על שאינו מינו, אף מעשר בהמה כן. (28) משנה, שם. (29) שם.

- ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת³⁰, פשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש³¹; שנאמר: הוצא השדה שנה שנה³². ויראה לי, שאם עשר בהמה משנה על שנה - הרי זה מעשר, מפני חמרת הקדשים, שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש שיהיה שנה שנה³³.

(30) שם. וראה להלן (ה"ו) שהשנה החדשה לענין מעשר בהמה מתחילה באחד בתשרי. (31) מסכת תרומות פ"א מ"ה, ופ"ה מהל' תרומות הי"א. (32) ומה למדו (שם נג): שאין מעשרין מעשר דגן מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. ומעשר בהמה נלמד בהיקש ממעשר דגן (שם). (33) כשם שהקפידה בפירוש בזרע הארץ, ואמרה "היוצא השדה שנה שנה", שלפיכך אם עישר משנה לשנה אינו מעשר, כמפורש בהל' תרומות שם - ואילו במעשר בהמה לא נאמר כן בפירוש אלא בהיקש למדו כן ממעשר דגן, ולפיכך אם עישר הרי זה מעשר. ובלחם-משנה הקשה מכמה דברים שלא נלמדו אלא בהיקש, ואעפ"כ לא כתב בהם רבינו שאם עישר הרי זה מעשר.

- ו. כל הנולדים באחד בתשרי עד עשרים ותשעה באולול - מצטרפין ומעשרין מאלו על אלו³⁴. נולדו חמשה טלאים בעשרים ותשעה באולול וחמשה באחד בתשרי - אין מצטרפין³⁵. ילדו תולדות בתוך שנתן³⁶ - הרי היא ובתה נכנסים לדיר להתעשר³⁷.

(34) משנה, שם נז, ב. וזהו לפי דעת רבי אלעזר ורבי שמעון החולקים על רבי מאיר, וסוברים שא' בתשרי הוא ראש השנה גם למעשר בהמה. ולמדו כן בהיקש (בר"ה ח). "עשר תעשר" - בשתי מעשרות הכתוב מדבר: מעשר דגן ומעשר בהמה, מה מעשר דגן ר"ה שלו א' תשרי, כן גם מעשר בהמה ר"ה שלו א' תשרי. (35) בכורות שם, ומשום שאלו שנולדו בכ"ט אלול שייכים לשנה החולפת, והחמישה שנולדו למחר בא' בתשרי שייכים לשנה החדשה, ואין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, ראה למעלה הי"ח. (36) כלומר, אלה שנולדו בתוך שנה זו, נתעברו וילדו גם הם. (37) כן הוא בתוספתא בכורות פ"ז (הובאה בבכורות כ:), גדייה שילדה שלש בנות ובנות שלש שלש נכנסות לדיר להתעשר" (כסף-משנה). וכן מפורש

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ראשון ז' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין קכו
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - ז' י"ג אייר תשע"ו

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ו

הלכות פסולי המקדשין

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

1 א. כל הזבחים² שנשחטו במחשבת שינוי השם, בין
2 בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור³ - פשרים, אלא
3 שלא עלו לבצלים לשם חובה⁴; חוץ מן החטאת
4 והפסח, שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין.⁵
5 ואחד המזנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת
6 קבלה או בשעת הולכה או בזריקה⁶, כמו שבארנו.⁷
7 כיצד לא עלו לשם חובה? כגון ששחט עולה לשם
8 שלמים - לא עלתה לבצלים לא משום עולה שהם
9 חביבין בה ולא משום שלמים, אלא חביבין להביא
10 זבח אחר. וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון⁸
11 - לא עלתה לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים
12 אמורים? כשעקר שם הזבח בזדון; אבל אם טעה⁹
13 ודמה שזו העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה
14 לשם שלמים - עלתה לבצלים לשם חובה. וכן
15 החטאת והפסח שעשאן במחשבת שינוי השם
16 בטעות - פשרים. שעקירה בטעות - אינה עקירה.
17 וכן עולת העוף¹⁰ שמלקה או שמצה דמה במחשבת
18 שינוי השם - פשרה, ולא עלתה לבצלים. וחטאת
19 העוף - פסולה¹¹.

(2) משנה זבחים ב. (3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם)
ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי
השם בקרבנות ציבור עלו לשם חובה, כנראה חזר בו כאן,
מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר'
עקיבא איגר שם. וצ"ע.) (4) לקמן מפרש. (5) משנה שם.
ובגמרא שם ז: דרשו דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג.
(6) משנה שם יג. (7) למעלה פרק יג הלכה ד. (8) זה
נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה
על-מנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישוב בשעת זריקה
שזורק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר
כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה
משנה-למלך כאן. (9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף-
משנה גורס "ורבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת
בשיטה זו. (10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית
למעלה כחטאת בהמה. (11) שם.

20 ב. וכן¹² כל המנחות שנעשו במחשבת שינוי השם
21 - פשרות, ולא עלו לבצלים; חוץ ממנחת חוטא
22 ומנחת קנאות¹³, שאם חשב באחת מארבע עבודות¹⁴
23 שללהן מחשבת שינוי השם - פסולות. שינוי השם
24 במנחה כיצד? כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת

חוטא, או מרחשת¹⁵ לשם מחבת, או מחבת לשם
26 מרחשת. וכן כל פיוצא בזה.

(12) מנחות ב. (13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת,
כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. (14) קמיצה, נתינה בכלי
שרת, הולכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה
למעלה פרק יג הלכה ו). (15) פרטי דיני מרחשת ומחבת,
נחבארו בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

27 ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה,
28 כמו שיתבאר¹⁶. לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו
29 או מנחה שקמצה שלא לשמה, בין בזדון בין
30 בשגגה - חייב להשלים שאר עבודות לשמן. אפלו
31 שחט וקבל והולך במחשבת שינוי השם - חייב לזרוק
32 במחשבה נכונה¹⁷. ומפני מה נשתנה דין החטאת
33 והפסח מכל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת
34 קנאות מכל המנחות? מפני שעצן עליהם הכתוב¹⁸.
35 הרי הוא אומר בחטאת: ושחט אתה לחטאת -
36 שתהיה שחיטה לשם חטאת. וכן שאר עבודותיה
37 לשמה. ונאמר: על חטאתו - שתעשה לשם אותו
38 החטא. ונאמר: וכפר עליו - שתהיה לשם בעליה.
39 ונאמר בפסח: ועשית פסח ליי אלהיך - שתהיה כל
40 עשייתו לשם פסח. ונאמר: ואמרתם זבח פסח הוא
41 ליי - שתהיה זבחתו לשם פסח. הא אם שנה שמו
42 או שם בעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר:
43 מנחה היא, ובמנחת סוטה נאמר: פי מנחת קנאת
44 היא - שיהיו כל מעשיהן לשמן¹⁹.

(16) לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. (17) מימרא
של רבא שם ז: (18) הזהיר עליהם ביותר. (19) שם ז.
ומנחות ד.

45 ד. חטאת ששחטה לשם זבח אחר, כגון ששחטה
46 לשם עולה או לשם אשם או לשם שלמים -
47 פסולה, כמו שבארנו. אבל אם שחטה לשם חלין -
48 הרי זו פשרה²⁰, ולא עלתה לבצלים²¹.

(20) זבחים מו: (21) כפירושו של אביי שם.

49 ה. מפי השמועה למדו, שהקדשים מחללין
50 קדשים, ואין החלין מחללין קדשים²².

(22) שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה
למה מסיני, והסמיכוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו
לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

51 ו. שחטה לשם חטא אחר, כגון שבאה על אכילת
52 חלב ושחטה על אכילת דם - פסולה²³.

(23) כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

קכח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ראשון ו' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33 שם יג: (34) לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה, המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה. ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין כשרה (בכסף-משנה מנמק דין זה מפני שנאמר בו "לה", משמע שצריך לזבוח לשם ה' ולא לשם חולין). (35) פסק כבן-בתירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש שקלא-וטריא בדברי בן בתירה. (36) שלא בזמנו. (37) נקט לשון הגמרא (פסחים סא). והפירוש, כשחט שלא לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

יב. פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות - פסול, לפי שאינו זמנו³⁸. עברה שנתו³⁹ ושחטו בזמנו לשם פסח, וכן השוחט שאר זבחים לשם פסח, אפילו שחטן אחר חצות - הרי אלו פשירים⁴⁰, ולא עלו לבצלים לשם חובה.

38 ר' יוחנן שם יב. בדעת בן-בתירה. (39) ופסולה לקרבן פסח. (40) כר' יהושע שם יא.

יג. תודה⁴¹ ששחטה לשם שלמים - עלתה לבצלים; ושלמים ששחטן לשם תודה - לא עלו לבצלים. לפי שהתודה נקראת שלמים⁴², ושלמים לא נקראו תודה.

41 זבחים ד. (42) שנאמר (ויקרא ז, טו): "זבח תודת שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחיב קרבן כלל - לא עלתה לבצלים, שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואף על פי שזה ששחטה לשמו אינו מחיב כלום בענינו, אי אפשר שלא יהיה חיב פסח לשמים; שאין לה אדם בישראל שלא עבר מעולם על מצות עשה⁴³.

43 ראה הלכה ט, הערה ל.

טו. עולה הבאה לאחר מיתה⁴⁴ שעשאה שלא לשם בעליה - עלתה לבצלים⁴⁵ לשם חובה⁴⁶, שאין בעלים לאחר מיתה.

44 שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. (45) שם ז: (46) ואין היורש מחוייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש אמר "הרי עלי עולה".

טז. שני כבשי עצרת⁴⁷ ששחטן לשם אילים - לא עלו לצבור⁴⁸ לשם חובה⁴⁹. ואם דמה שהן אילים ושחטן לשם אילים - עלו להן, מפני שהיא עקירה בטעות⁵⁰.

47 מנחות מט. (48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. (49) כדין כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכונה. וחייבים להביא שני כבשים אחרים. (50) ראה הלכה א.

יז. אשם מצרע⁵¹ ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן

1 ז. שחטה לשם אדם אחר שהוא מחיב חטאת, אפילו חטאת שאינה קבועה²⁴ - הרי זו פסולה²⁵.

24 כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד. היינו, עשיר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא - סולת. (25) בעיא של רבא שם שלא נפשטה.

ח. אבל אם שחטה לשם אחד שהוא מחיב עולה - הרי זו פשרה²⁶, ולא עלתה לבצלים²⁷. וכפר עליו - ולא על חברו שהוא מחיב חטאת כמותו²⁸.

26 מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". (27) רבינו מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו במשנה שם, אפילו אלו שאינן פוסלות את החטאת, לא עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביי שם. (28) פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא על חברו. ומשמעות חברו, שהוא מחוייב חטאת כמותו, אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחוייב חטאת - לא נפסלה.

ט. שחטה לשם מת - פשרה²⁹, ולא עלתה³⁰ לבצלים; שאין פסח למתים. שחטה לשם מי שאינו מחיב קרבן כלל, לא חטאת ולא עולה ולא שאר קרבנות - הרי זו פסולה, שמא מחיב הוא³¹ ואינו יודע.

29 שם ט: (30) כמו בהלכה ד' וח'. (31) מימרא של רבא שם "שאיין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה", וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקופיא) על עשה. ומוכן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי שמחוייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה שהפריש תכפר על כל מצוות-עשה שעבר.

י. שחטה לשמה וחשב בפשעת השחיטה לזרק דמה שלא לשמה - הרי זו פסולה. לפי ששחטין מעבודה לעבודה, וזאת המחשבה שחשב בפשעת השחיטה - באלו חשבה בפשעת זריקה, ולפיכך פסולה³².

32 מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן. ודין זה נאמר בעל-מנת לזרוק בלבד, אבל על-מנת לקבל או על-מנת להוליך - כשר, שהרי דין זה למדנו מפגול או משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת הקטרה פוסלות (ראה מל"מ).

יא. הפסח ששחטו במחשבת שנוי השם, בין ששנה שמו לשם זבח אחר³³ בין ששנהו לשם חלין - פסול³⁴; שנאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לה'. במה דברים אמורים? ששחטו בזמנו, שהוא יום ארבעה עשר בניסן. אפילו שחטו בשחרית³⁵ במחשבת שנוי השם - פסול. אבל אם שחטו שלא בזמנו במחשבת שלא לשמו - פסול; שלא לשם בעליו³⁶ - נעשה כמי שאין לו בעלים³⁷ בזמנו ופסול.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שני ח' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמצוותן" שלא לשמם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות מח: הביא שני הפירושים). (63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב הופרכה (שם ה). (64) כדן שלמי נזיר ולא כשלמים אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ו

פרק עשה עשר

(1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישוב על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

- 20 א. כבר בארנו², שהמחשב באחת מארבע העבודות
- 21 מחשבת המקום - הקרן פסול ואינו פגול; ואם
- 22 חשב מחשבת הזמן - הקרן פגול. במה דברים
- 23 אמורים? בשלא ערב עם מחשבת הזמן מחשבה
- 24 אחרת; אבל אם³ ערב מחשבת מקום, או מחשבת
- 25 שנוי השם בפסח ובחטאת⁴, עם מחשבת הזמן -
- 26 הקרן פסול ואינו פגול. כיצד? שחט וקבל והוליד
- 27 וזרק, ומחשבתו בארבע עבודות אלו⁵ מחשבת
- 28 הזמן, או שהיתה מחשבתו באחת מארבעתן
- 29 מחשבת הזמן ובשאר העבודות היתה מחשבתו
- 30 נכונה או לא היתה שם מחשבה כלל בשאר
- 31 העבודות - הרי זה פגול. אבל אם שחט במחשבת
- 32 הזמן וקבל או הוליד או זרק במחשבת המקום, או
- 33 ששחט במחשבת המקום וקבל או הוליד או זרק
- 34 במחשבת הזמן - הרי זה אינו פגול, אלא פסול
- 35 בלבד. וכן הפסח והחטאת ששחטן במחשבת שנוי
- 36 השם⁶ וקבל והוליד וזרק במחשבת הזמן, או
- 37 ששחטן במחשבת הזמן וקבל או הוליד או זרק
- 38 במחשבת שנוי השם - אין זה פגול, אלא פסול.
- 39 והוא הדין בעופות⁷ ובמנחות⁸. אין שם פגול אלא
- 40 קרן שנפסל במחשבת הזמן ולא ערב עמה מחשבת
- 41 המקום לא בתחלה ולא בסוף, ולא ערב עמה
- 42 מחשבת שנוי השם בקרבנות שנפסלין במחשבת
- 43 שנוי השם⁹.

(2) למעלה פי"ג ה"א. ראה שם, פירוש המונחים הנזכרים כאן. (3) משנה, זבחים כט, ב. (4) ששינוי השם פסול בהם. (5) בכלל. (6) שם. (7) שם סד, ב. (8) משנה, מנחות יב, א. (9) אבל בקדשים ששינוי השם אינו פוסל בהם, אין מחשבת שנוי השם מוציאה מידי פגול, ואע"פ שאינם עולים לשם חובה. ראה למעלה פט"ו ה"א.

- 44 ב. המחשב באחת מארבע העבודות או בכלם לאכל
- 45 כזית מדבר הראוי לאכילה בחוץ וכזית למחר, או
- 46 כזית למחר וכזית בחוץ¹⁰, או פחצי זית בחוץ
- 47 ובחצי זית למחר, או פחצי זית למחר ובחצי זית
- 48 בחוץ - הרי הקרן פסול ואינו פגול¹¹. וכן אם ערב
- 49 המחשבה בהקטרה¹² - הרי זה פסול ואינו פגול¹³.

- 1 מְדַמּוּ עַל גְּבֵי הַהוֹנוֹת⁵² - טַעוֹן נִסְכִּים⁵³; שָׁאֵם יִקְרַב
- 2 בְּלֹא נִסְכִּים - נִמְצָא כְּמִקְרִיב נִדְבָה⁵⁴, וְאִין הָאִשֵּׁם
- 3 בָּא נִדְבָה.

(51) שם ה. ברייתא. (52) מצורע שנתרפא מביא אשם, והכהן נותן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא ידי-חובתו וצריך להביא אשם אחר. (53) ככל אשם מצורע. (54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

- 4 יח. כְּבִשְׁה הַבָּא עִם הָעֶמְרָ⁵⁵ שִׁשְׁחָטוּ שְׁלֹא לְשֵׁמוֹ -
- 5 לֹא יָבִיא מִנַּחַת נִסְכִּים שְׁלֹו שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנִים, אֲלֹא
- 6 עֲשָׂרוֹן אֶחָד כְּשֶׁאֵר הַנִּדְבּוֹת⁵⁶; שֶׁהָרִי לֹא עָלָה לְשֵׁם
- 7 חוֹבָתוֹ. וְכֵן תְּמִיד שִׁשְׁחָטוּ שְׁלֹא לְשֵׁמוֹ - לֹא יַעֲלֶה
- 8 עִמּוֹ שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים⁵⁷ כְּשֶׁאֵר הַתְּמִידִים; שֶׁהָרִי לֹא
- 9 עָלָה לְחוֹבַת הַתְּמִיד, אֲלֹא הָרִי הוּא כָּל הַנִּדְבּוֹת.

(55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשרון אחד הוא, חוץ ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשרונים. (56) ואין זה דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשרון אחד, פסק כרבא שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד אביי. (57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים, ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין ה"ב).

- 10 יט. שְׁנֵי כְּבָשִׁי עֲצֵרֶת⁵⁸ שִׁשְׁחָטוּן שְׁלֹא לְשֵׁמָן, או
- 11 שִׁשְׁחָטוּן בֵּין לִפְנֵי זִמְנָן בֵּין לְאַחַר זִמְנָן - הֵדֵם יִזְרַק⁵⁹
- 12 וְהַבֶּשֶׂר יֵאָכֵל⁶⁰, אִף עַל פִּי שְׁלֹא עָלוּ לַעֲבוֹר לְשֵׁם
- 13 חוֹבָה. וְאִם הִיְתָה שֶׁבֶת - לֹא יִזְרַק⁶¹, וְאִם זֶרֶק -
- 14 הִרְצָה לְהַקְטִיר אֲמוּרִין לְעֶרֶב.

(58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. (59) ברייתא שם מח. (60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים, שהרי אסור להקטירם ביום-טוב ככל קרבנות נדבה (ראה פרק א מהלכות חגיגה הלכה ח. ובתוספות ביצה כ: ד"ה מאי, מצדדים להתיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמותר לאכול את הבשר. וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצל"ח ביצה שם שהאריך בזה). (61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה ביום-טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

- 15 כ. וְכֵן שְׁלָמֵי נְזִיר⁶² שִׁשְׁחָטוּן שְׁלֹא לְשֵׁמָן, אִף עַל
- 16 פִּי שְׁלֹא עָלוּ לַבְּעָלִים - הָרִי הֵן נֶאֱכָלִין⁶³ לְיוֹם
- 17 וְלִילָה⁶⁴, וְאִין טַעוּנִין לָחֵם. וְכֵן אִשֵּׁם נְזִיר וְאִשֵּׁם
- 18 מִצֵּרַע שִׁשְׁחָטוּן שְׁלֹא לְשֵׁמָן, אִף עַל פִּי שְׁלֹא עָלוּ
- 19 לַבְּעָלִים - הָרִי הֵן נֶאֱכָלִים.

(62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא כמצוותן, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא

10) כלומר, בין אם הקדים מחשבת הזמן למחשבת המקום, ובין להיפך. 11) זבחים כט, ב – כחכמים, בניגוד לדעת רבי יהודה האומר שאם קדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום – הרי זה פגול. 12) שחט על-מנת להקטיר כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו או הקדים מחשבת המקום. 13) שדין אכילת מזבח כדין אכילת אדם. (רבינו לא פירש מה הדין אם חישב לאכול כזית חוץ לזמנו ולהקטיר כזית חוץ למקומו. אפשר לצדד ולומר שמפני ששנינו "שאין אכילה והקטרה מצטרפים" (ראה למעלה פי"ד ה"י) אין מחשבת ההקטרה פוגמת כלל במחשבת האכילה, ולפיכך הקרבן פגול. בתוספתא זבחים פ"ב ה"ב נאמר בפירוש לפי גירסת הגר"א שאינו פיגול).

החיצון לתתו למחר בפנים בהיכל - אינו פגול. אף על פי שחשב מחשבת הזמן, הואיל וישנה מקום נתינת הדם במחשבתו - הרי זה פסול ואינו פגול. ומאחר שבארנו בהלכות אלו²², שהדם שנתן שלא במקומו - כאלו נתן במקומו, למה לא יהיה זה פגול במחשבה זו שחשב לתן הדם שלא במקומו למחר? מפני שהדם הנתן שלא במקומו, אף על פי שהזבח פגול, אינו מתיר הפגול באכילה, כמו שבארנו²³; וכך זריקה²⁴ שאינה מתרת הפגול באכילה, אם חשב לתנה חוץ לזמנו - לא פגול. לפיכך²⁵, אם חזר וחשב בזבח זה מחשבת הזמן - הרי זה פסול ואינו פגול.

ג. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית במחשבת המקום ולאכל או להקטיר פזית במחשבת הזמן - הרי זה פגול. בין שהקדים מחשבת פזית בין שאחר אותה. שאין פחצי זית חשוב אצל פזית.

ד. חשב¹⁴ על פחצי זית במחשבת הזמן ועל פחצי זית במחשבת המקום, וחזר וחשב על פחצי זית אחר במחשבת הזמן¹⁵ - הרי זה פגול. וכן אם חשב על פחצי זית במחשבת הזמן, וחזר וחשב על פזית¹⁶ חציו במחשבת הזמן וחציו במחשבת המקום - הרי זה פגול.

14) ראה ההלכה הסמוכה. 15) שם לא, א. כרובא האומר "ויקץ כישן הפיגול". כלומר, אע"פ שמחשבת המקום הפסיקה בין שתי מחשבות הזמן – הן מצטרפות לפגול. 16) הדין הקודם מדבר כשיחשב על כל פחצי זית בפני עצמו. וכאן משמיענו רבותא, שאפילו אם כלל בדיבור אחד את מחשבת הזמן והמקום, מצטרף כחצי הזית של הזמן עם כחצי זית של הזמן הראשון והקרבן נתפגל, מימרא של רב אשי, שם.

ה. חשב על הדמים הנתנין למטה לתן אותם למעלה, או על הנתנין למעלה לתתם למטה, וכיוצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו שבארנו¹⁷, וערב עמהן¹⁸ מחשבת הזמן - הרי זה פגול¹⁹. ואם חשב עמהן מחשבת המקום לבדה²⁰ - הרי זה פסול ואינו פגול.

17) למעלה פי"ג ה"ח. 18) פירוש, בעבודה אחרת חישוב מחשבת זמן. 19) שם כז, א - ברייתא. 20) פירוש, בלי מחשבת הזמן. קשה להבין מה בא להשמיענו. בדוחק אפשר לפרש, שלא תטעה לחשוב, שמחשבות בלתי נכונות אלו אמנם אינן מוציאות מידי פיגול החמור, אבל מוציאות מידי פסול הקל. ורצוי למחוק את המילה "לבדה".

ו. חשב²¹ על הדם הנתן למעלה לתתו למחר למטה, או על הדם הנתן למטה לתתו למחר למעלה, או שחשב על הדם הנתן בפנים בהיכל לתתו למחר במזבח החיצון, או שחשב על הדם הנתן במזבח

ח. חשב בפשעת הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה למחר - אינה פגול, שאין הקטרה מפגלת הקטרה³⁰. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקמץ לבדו והוא מחשב לאכל שירים למחר - הרי זה פסול ואינה פגול³¹, שאין מפגלין בפחצי מתיר. אכל אם הקטיר את הקמץ לבדו וחשב שיקטיר לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה וחשב שיאכל השירים למחר - הרי זה פגול, שהרי פשטה מחשבת זמן בכל המנחה³².

30) אלא אם חישוב בעבודה אחרת להקטיר חוץ לזמנו, כרב חסדא בשם רב, שם יז, א. נגד דעת "חריפי דפומבדיתא".

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון שנתן מהם
מתנה ראשונה במחשבה נכונה, ונתן ממתנה שניה
ואילף במחשבת שנוי השם או במחשבת המקום או
מחשבת הזמן - הרי זה כפר והרצה הקרבן.¹⁶ ואם
נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות
במחשבת המקום - הרי זה פגול;¹⁷ שמתנה ראשונה
היא העקרה.¹⁸ אבל כל הדמים הנתנין על מזבח
הפנימי, הואיל וכלן מעקבין זה את זה כמו שבארנו,
אם נתן אחת מהן שלא בתקנה אלא הפסיד בה
המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר בתקנה - הוצח
פסול.¹⁹

(2) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. (3) ואף על פי
שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת
המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פיגול. (4) ולפיכך
מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול
שהרי קרב המתיר כמצוותו. (5) כאן אין המדובר
במחשבת הזמן שדיניה מבוררים בהלכה הסמוכה.

ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושם בשאר, או
שנתן בלן בתקנה חוץ מן האחרונה שנתן במחשבת
הזמן? - הרי זה פסול ואינו פגול, עד שיזהר²⁰
במחשבת הזמן; שהרי בלן במתנה אחת הן.²¹

(6) משמיענו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה
הראשונה הוא עושה". (7) אין אנו אומרים שהמתנה
האחרונה היא הקובעת. (8) כולן. (9) ואין מפגלים בחצי
מתיר.

ג. טבילת אצבע בדם החטאות הפנימיות²² מפגלת.
פיצד? חשב בפשע טבילת אצבע בדם מחשבת
הזמן - הרי זה כמחשב בפשע היתה.

(10) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח
הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזרק
ככתוב בתורה (ויקרא ד, ו): וטבל הכהן את אצבעו.

ד. היה עומד בעזרה וחשב מחשבת הזמן בחטאות
הנעשות בפנים בדבר הנעשה בפנים - אינו פגול.
חשב בדבר הנעשה בחוץ - הרי זה פגול.

ה. פיצד? היה עומד בעזרה²³ ואמר: הריני שוחט
להזות דמו למחר - אינו פגול; שההזיה לפנים
בהיכל.

(11) לגבי היכל חוץ היא.

ו. היה עומד בהיכל ואמר: הרי אני מזה
לשפך שירים²⁴ למחר - אינו פגול; שהרי חשב
בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל אם היה עומד
בעזרה ושחט והוא מחשב לשפך שירים למחר
או להקטיר אומרי²⁵ למחר - הרי זה פגול;
שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.

(31) שם, רב המנונא בשם רבי חנינא. (32) ואע"פ שכל
מחשבה בפני עצמה אינה מפלגת, שהרי הראשונה היא
הקטרה, ואינה מפלגת הקטרה (ראה בתחילת ההלכה),
והשניה היא מחשבה בחצי מתיר - שתיהן יחד מפלגות.
(צ"ע מה בין דין זה לחישוב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי
זית, שאמרנו למעלה (פי"ד ה"י), שהזבח כשר, מפני שאין
אכילה והקטרה מצטרפים. ואולי, יש הבדל בין חצי שיעור
לחצי מתיר. וראיה לדבר, שהרי שם הזבח כשר, ובחצי
מתיר הזבח פסול).

ט. הקטיר פדי שמשום³³ מן הקמץ עם הלבונה
והוא מחשב שיאכל פדי שמשום מן השירים
למחר, עד שהשלים³⁴ כל הקמץ עם הלבונה
במחשבת הזמן - הרי זו פסולה ואינה פגול; שאף
על פי שדרה אכילה בקף מעט מעט - אין דרך
הקטרה בקף³⁵, אלא הרי זו פמנחה שלא הקטיר
קמחה.

(33) גרעין קטן. (34) פירוש, שהקטיר כדי שומשום אחרי
כדי שמשום באותה המחשבה עד שגמר את כל הקומץ
והלבונה. (35) מחלוקת אמוראים שם טז, ב. אחד אומר
כשר, ואחד אומר פסול, ואחד אומר פיגול. ופסק רבינו
"פסול", מפני שדעת האומר פיגול נדחתה מפני דעת
השניים, וכן דעת האומר "כשר" נדחתה מפני דעת השניים
שסוברים שהמנחה אינה כשירה (כסף-משנה).

י. מנחת חוטא או מנחת קנאות³⁶ שהיה עליה
לבונה³⁷ וחשב בה מחשבת הזמן קדם שילקט
הלבונה - הרי זו פסולה ואינה פגול. ואם אחר
שילקט הלבונה³⁸ חשב עליה מחשבת הזמן - הרי
זה פגול.³⁹

(36) שאינן טעונות לבונה (ראה למעלה פי"ד ה"ג, והערות
שם). (37) ופסולות כל זמן שאינו מסלק את הלבונה (ראה
למעלה פי"א ה"י). (38) וחזרה להכשירה (שם).
(39) שהרי קרב המתיר כמצוותו.

יא. שירים שחטרו⁴⁰ בין קמיצה להקטרה, והקטיר
הקמץ במחשבת הזמן - הרי זה ספק אם נקבעו
לפגול והרי הן פגול, או לא נקבעו ואינו פגול.

(40) בעיא שלא נפשטה (מנחות יב.). (אמנם שם ע"ב חזר
בו רבא מדבריו, ונראה כאילו רצה לומר, שאפילו לרבי
עקיבא אין ההקטרה מועילה לקובעו בפיגול. אבל רבינו
סובר, שחזר בו רק ממה שפשט לפנינו שלרבי עקיבא
קובעת ההקטרה לפיגול, ואמר שאין ראיה לזה מדברי רבי
עקיבא, ובכן נשארה הבעיה בתיקו, י"ה המוריה').

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ו

פרק שבעה עשר

(1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם
מתנה ראשונה במחשבה נכונה, והשנית במחשבה בלתי
נכונה.

קלב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁנֵי הַבְּזִיכִין שְׂיֵאכֹל פְּזִית מִלֶּחֶם הַפָּנִים לְמַחֵר - 30
הָרִי הַלֶּחֶם פָּסוּל וְאֵינוֹ פָּגוּל; עַד שְׂנִיחֶשֶׁב בְּכָל 31
הַמַּתִּיר, שֶׁהוּא עֲבוּדַת שְׁנֵי הַכֶּכָּשִׁים¹⁸ וְהַקְטַרַת שְׁנֵי 32
הַבְּזִיכִין¹⁹. 33

(18) לפי שאין הלחם נותר באכילה אלא בהקרבת שניהם.
(19) ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים.
טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו 34
למחר, ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה 35
שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול²⁰. והוא 36
הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים. 37

(20) שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר
שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול
אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה
בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחישוב בשעת שחיטה.

טז. חשב באחד משני הככשים מחשבת הזמן, 38
ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשאהו 39
במחשבת הזמן פגול²¹, והשני פשר²². 40

(21) הלחם מתקדש בשחיטת שני הככשים ולפיכך שחיטת
כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו
מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. (22) ואין זה
דומה לדינים שבהלכות יאי"ב, מפני שכל כבש הוא קרבן
בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו.

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל 41
מבשר השני למחר - שניהן פשרים; שאין מחשבתו 42
מזה על זה²³. 43

(23) "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג:).

יח. שני ככשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא 44
בשחיטה²⁴. כיצד? שחטם וזרק דמם במחשבת שני 45
השם - לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמם 46
שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש²⁵. שחטן 47
שלא לשמן, אף על פי שזרק לשמן - לא קדש 48
הלחם. 49

(24) כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בדינו:
"הלכה כרבי מחבירו". (25) לשון הברייטא שם ולא פירש
רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה
אביי ורבא ומובן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו נותר
לכהנים", פירוש, אסור באכילה.

יט. שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה, וזרק 50
דם הככשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם 51
אף על פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת ליוצא²⁶ אף 52
על פי שעדיין הוא בחוץ. 53

(26) כר' עקיבא שם בברייטא, שזריקת הדם קובעת בפיגול
גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומרא
פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך

(12) שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח
החיצון, אף על פי ששפיכת שייריים אינה מעכבת - מפגלים
בה מפני שהיא אכילת מזבח. (13) אימוריהן מקטירים גם
כן על מזבח החיצון.

ז. התודה מפגלת את הלחם, והלחם אינו מפגל את 1
התודה. כיצד? השוחט את התודה והוא מחשב 2
שיאכל מבשרה או יזרק דמה או שיקטיר אמוריה 3
למחר - הזבח עם הלחם פגול. אבל אם חשב לאכל 4
מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה 5
אינו פגול¹⁴. 6

(14) והטעם נאמר בגמרא שם: לחם גלל תודה ואין תודה
גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתודה ולכן אם נתפגלה
התודה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך.

ח. וכן הדין בשני ככשי עצרת עם שתי לחם הבאות 7
עמהן: שאם חשב מחשבת זמן בככשים - נתפגלו 8
שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר - 9
שתי הלחם פגול, והככשים אינן פגול. חשב באחת 10
מארבע העבודות לאכל פזית מבשר הזבח עם 11
הלחם¹⁵ למחר - הלחם לבדו פגול, והתודה או 12
הככשים אינן פגול. 13

(15) פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה).

ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים 14
וחשב בשעת הקטרתן שיאכל לחם הפנים 15
למחר - הרי הלחם פגול¹⁶. 16

(16) זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם
לאכילה.

י. השוחט שני ככשי עצרת וחשב לאכל אחת משתי 17
החלות למחר - שתייהם פגול. 18

יא. הקטיר שני הבזיכים והוא מחשב לאכל אחד 19
משני הסדרים¹⁷ למחר - שני הסדרים פגול. 20

(17) לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני
סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישוב על
לחם אחד, שני הסדרים פיגול.

יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות 21
התודה או באחת מחלות מנחת מאפה התנור 22
- הרי כל החלות פגול. 23

יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות או אחד 24
משני הסדרים או אחת מחלות התודה, בין לפני 25
זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואותו הסדר 26
אסור, והטהור בטהרתו יאכל. 27

יד. חשב בעבודת אחד משני הככשים שיאכל פזית 28
משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד 29

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום רביעי י' אייר – ספר עבודה – הלכות פסולי המוקדשין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

18 ה. וְכֵן קִדְּשִׁים שֶׁהוּטֵל בָּהֶם מוֹם⁸, הָאוֹכֵל מֵהֶם
19 בְּזֵית - לֹקֶה⁹. הָרִי הֵם בְּכָלֵל כָּל תּוֹעֵבָה¹⁰, עַד
20 שֶׁיִּזְלַד לָהֶם מוֹם אַחֵר וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן¹¹, כְּמוֹ
21 שֶׁבְּאַרְנוֹ¹². וְכָל שֶׁפִּסּוּלוֹ מִסֶּפֶק - אֵין לֹקֵין עָלָיו.

8) בידי אדם מישראל. 9) אם אכל לפני פדיונם (ראה לקמן בהערה הבאה). 10) בספרי שם שנינו: "ר' אליעזר אומר, מניין לצורם אוזן בכור ואוכל ממנו, שעובר בלא-תעשה? ת"ל (דברים יד, ג): לא תאכל כל תועבה. אחרים אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן תועבה, ונאמר להלן (שם יז, א) לא תזבח... אשר יהיה בו מום כי תועבת וגו', מה תועבה האמורה להלן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, אף תועבה האמורה כאן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר". וסובר רבינו, שלדעת "אחרים" נכלל בלאו זה מטיל מום בקדשים אחרים, אבל אינו כולל צורם אוזן בכור, ואינו אסור באכילה מן התורה אלא משום קנס מדרבנן. וקיבל רבינו דעת "אחרים" בדין בכור, מפני שכל הסוגיא בבכורות לד: עומדת בשיטה זו, ולפיכך פסק בפרק ב מהלכות בכורות הלכה ז, שהמטיל מום בבכור אסור לאוכלו על מום זה משום קנס, כלומר מדרבנן, ובפסולי המוקדשים פסק כאן – לוקה. ומה בין בכור לפסולי המוקדשים? בכור בעל מום אינו צריך פדיון ופקעה קדושתו, והרי בחולין אין המום תועבה, ולפיכך מותר מן התורה וחכמים קנסוהו, אבל קדשים אחרים שהוממו לא פקעה קדושתם לגמרי וצריכים פדיון, ולפיכך גם אחרי הטלת המום ממשיכים להיות תועבה עד שיפדו, ויצאו לחולין. ולאחר פדיונם מותרים מן התורה, ומוכן מאליהו שגם בפסולי המוקדשים קנסוהו רבנן, כמו בצורם אוזן בכור, שלא יפדו במום זה עד שיוממו מאליהם שנית, כמו שמסיים רבינו כאן (ודברי רבינו אלה מוכיחים נכונות ההסבר שלנו, שאם לא כן למה מותרים באכילה אחרי שנפל בהם מום אחר, וכי איסור "לא תאכל כל תועבה" להיכן הלך?). ראה רש"י על התורה פסוק זה, ור' אליהו מזרחי שם, ומשנה-למלך פ"ד מהלכות בכורות ה"א ד"ה ודע, וד"ה הכלל. וראה זית רענן על ילקוט שמעוני סימן תתצא שכתב בדעת אחרים שהמדובר לפני פדיונם. ונראה שהתכוון למטיל מום בקדשים, כדעת רבינו כאן וכפי שביארנו. 11) בכור כדינו בלי פדיון, ושאר הקדשים כדינם אחר שיפדו. מן התורה מותר לפדותם אפילו על המום שהטיל, אבל משום קנס אסור. ומפני שכאן מדבר על היתר אכילה, מצריך מום אחר. וכולל כאן בכור ושאר קדשים, שבזה דינם שווה. 12) בהלכות בכורות פרק ב הלכה ז (יש להניח, שרבינו כתב הלכה זו אחרי כתבו הלכות בכורות).

22 ו. כָּל קָרְבֵּן שֶׁנִּתְפַּגֵּל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזֵּמֶן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ,
23 כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בְּזֵית בְּמִזְיד - חֵיִב בְּרֵית¹³; שֶׁנֶּאֱמַר:
24 וְהִנָּפֶשׁ הָאִכָּלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה תִּשָּׂא¹⁴. וְאִם אָכַל מִמֶּנּוּ
25 בְּשִׁגְגָה - מְכִיָּא חֲטָאת קְבוּעָה¹⁵.

13) משנה כריתות ב. 14) בתורת כהנים פרשת צו פרק יג, למדו גזירה-שוה מנותר, שנאמר בו (ויקרא י', ח): "ואוכליו

כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר הכבש מותר באכילה.

1 כ. כִּבְשִׁי עֶצְרַת שֶׁשִּׁחַטְן לְשִׁמְן וְאָבַד הַלָּחֶם: אִם
2 זָרַק דָּמֶן לְשִׁמְן - הָרִי אֵלָיו פִּסּוּלִין²⁷; זָרַק דָּמֶן
3 בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזֵּמֶן אַחֵר שֶׁאָבַד הַלָּחֶם - הָרִי אֵלָיו סֶפֶק
4 אִם הִתְרוּ²⁸ בְּאִכְלָה²⁹ אוּ לֹא הִתְרוּ³⁰.

27) שהלחם מעכב את הכבשים. 28) הכבשים. 29) כשלמים שנזרק דמם שלא לשמם ואבדת הלחם אינה אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם. 30) מכיוון שהוקבעה זיקתם לחם נפסלו על ידי אבדת הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

1) יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים שהוטל בהם מום.

5 א. כָּל הַמַּחֲשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת שֶׁאֵינָה נְכוֹנָה בְּקִדְּשִׁים -
6 הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: לֹא
7 יִחָשֵׁב².

2) כרבי ינאי, זבחים כט:

8 ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁבְּכָלֵל דִּין זֶה שֶׁלֹּא יִפְסִיד
9 הַקִּדְּשִׁים בְּמַחֲשֶׁבֶת, שֶׁהָרִי זֶה דוֹמֶה לְמַטִּיל מוֹם
10 בְּקִדְּשִׁים. וְאֵף עַל פִּי כֵּן אֵינּוּ לֹקֶה³, שֶׁאֵין
11 הַמַּחֲשֶׁבֶת מַעֲשֶׂה⁴.

3) אע"פ שהמטיל מום בקדשים – לוקה (פרק א מהלכות איסורי מזבח הלכה ז). 4) וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו (פי"ח מה' סנהדרין ה"ב).

12 ג. כָּל קָרְבֵּן שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהוּא פִּסּוּל, בֵּין שֶׁנִּפְסַל
13 בְּמַחֲשֶׁבֶת בֵּין בְּמַעֲשֶׂה בֵּין שֶׁאָרַע בּוֹ דָּבָר שֶׁפִּסּוּלוֹ,
14 כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בְּזֵית בְּמִזְיד - לֹקֶה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא
15 תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה⁵;

5) כדעת אחרים בספרי פרשת ראה פסקה צט. ראה בהערות בהלכות ד"ה.

16 ד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ⁶, שֶׁאֵין הַכְּתוּב מְזַהֵיר אֶלֶּא⁷
17 עַל פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

6) בספרי שם, למדו זאת מגזירה-שוה, ורבינו מגדיר כל גזירה-שוה "מפי השמועה", מפני שאין אדם דן גזירה-שוה אלא אם למדה מפי רבו. 7) רבינו מדגיש, שכתוב זה אינו כולל איסורים אחרים אלא פסולי המוקדשים בלבד, כדי שלא יוקשה לך הלא אין לוקין על לאו שבכללות (הל' סנהדרין שם). וכל פסולי המוקדשים ענין אחד הם, ולכן אין זה לאו שבכללות. ראה החינוך הוצאת מוסד הרב קוק, מצוה תעח.

קלד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום רביעי י' אייר – ספר עבודה – הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיכול להביא את הנסכים לאחר זמן, אינם תלויים בקרבן.
(22) מתנדרים יין, משנה מנחות קד: (23) פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב. והרי זה דומה למנחת נסכים.

עונו ישא", ונאמר בו "ונכרתה הנפש ההיא". (15) בין עני ובין עשיר מביא קרבן בהמה.

ט. אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן
אכילתו, שנאמר בקרבן תודה: לא תותירו ממנו עד
בקר, והוא הדין לשאר הקדשים כלם.²⁴ והמותיר
אינו לוקה, שהרי נתקן הכתוב לעשה²⁵, שנאמר:
והנותר ממנו עד בקר בקר באש תשרפו.

(24) בתורת כהנים פרשת צו פ"ב מרבה כל הקרבנות, אמנם בתו"כ שם מדובר על פיגול, אבל גם להותיר למדים מכאן, שהרי איסורו נכתב באותה פרשה. (25) פסחים פד. טעמו של ר' יהודה שם הוסבר שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ותמוה למה הוצרך רבינו לנימוק זה, הלא לדעתו אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (כסף-משנה).

י. האוכל פזית מבשר קדשים שנותר: במזיד - חייב
כרת, בשוגג - מביא חטאת קבועה; שנאמר:
ואכליו עונו ישא פי את קדש ה' חלל ונכרתה.
ומאומתי יתחייב כרת על אכילת הנותר? אם קדשי
קדשים הם²⁶ - חייב עליהן מאחר שיעלה עמוד
השחר²⁷; ואם קדשים קלים הם²⁸ - חייב עליהן
משקיעת החמה של יום שני²⁹, שהוא תחלת הלילה
של יום שלישי. והיכן הזהיר הכתוב על הפגול ועל
הנותר? במלואים³⁰. שהרי נאמר שם: לא יאכל פי
קדש הם³¹ - להזהיר על כל שפסולו בקדש³² שהוא
בלא תעשה על אכילתו.

(26) שנאכלים ליום ולילה. (27) אע"פ שנאכלים רק עד חצות הלילה, אינם נעשים נותר עד שיעלה עמוד השחר, תוספתא זבחים פרק ו הלכה ז. (28) הנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, חוץ מתורה ואיל נזיר שנאכלים ליום ולילה, ודינם לענין זה כקדשי קדשים. (29) תוספתא שם ור' יוחנן זבחים נו: (30) קרבנות שקרבו כשנכנסו אהרן ובניו לעבודה במשכן. (31) כנראה הכוונה לכתוב השני "לא יאכל כי קודש הוא." "הם" נאמר בזר, ולא בפסולי קודש. (32) פסחים כד.

יא. והפגול והנותר מצטרפין³³ זה עם זה לכזית.
וכל הפגולים והנותרין מצטרפין³⁴.

(33) במשנה מעילה יז: שנינו הפיגול והנותר אין מצטרפים מפני שהן שני שמות. ובגמרא שם אמר שמואל שהמשנה מדברת בטומאת ידים, אבל לאיסור אכילה מצטרפים. פירוש, אם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה בשוגג חייב חטאת, ובמזיד והתרו בו חייב מלקות. (34) משנה שם טו: ושם הגירסא: "כל הפיגולים וכל הנותרים מצטרפים זה עם זה", ואפשר לפרש שפיגולים בפני עצמם ונתורות בפני עצמם, כגון פיגול מזבח וממנחה או מעולה ושלמים, וכן נתורות משני מינים. אבל פיגול ונותר שהם משני מינים אין מצטרפים, מפני שהם חלוקים גם במין וגם בשם האיסור. ולכן דייק רבינו וכתב: "וכל הפיגולים והנותרים מצטרפים"

ז. אין חיבין¹⁶ כרת אלא על אכילת דברים
שהתירו¹⁷, בין לאדם בין למזבח; אבל אם אכל מן
המתיר עצמו¹⁸ - אינו חייב כרת, אלא לוקה פאוכל
פסולי המקדשין שאין בהם פגול. כיצד? מנחה
שנתפגלה, האוכל פזית משריה במזיד - חייב כרת;
אבל אם אכל מן הקמץ שלה או מן הלבונה - אינו
חייב כרת, לפי שהן הן המתירים את השירים לאדם.
וכן זבח שנתפגל, האוכל פזית מבשרו או מאמוריו
או מבשר העולה - חייב כרת; אבל אם אכל פזית
מן הדם - אינו חייב עליו משום פגול. שהדם מתיר
את האמורין לקרב למזבח, והאמורין מתירין את
הבשר לאדם. ודם העולה מתיר בשרה למזבח. ודם
חטאת העוף מתיר בשרה לפהגים. ודם עולת העוף
מתיר בשרה למזבח. ודם חטאת הנשרפות מתיר
אמוריהם למזבח, לפיכך חיבין על אמוריהן משום
פגול. הקמץ והלבונה מתירין השירים לפהגים. שני
כבשי עצרת מתירין שתי הלחם¹⁹ לפהגים. וכן שני
בזיכי לבונה מתירין לחם הפנים לפהגים. אבל
דברים שאין להם מתירין, כגון בשר חטאת
הנשרפות²⁰ ומנחות הנשרפות - אינן מתפגלין
לעולם.

(16) משנה זבחים מב: ומג. (17) על-ידי עבודה בגוף אחר. (18) שלא הותר ע"י מתיר אחר, ולפיכך אימורים יש בהם משום פיגול (ראה שם לה:), אע"פ שהם מתירים את הבשר לאכילה, מפני שיש לדם מתיר, שהדם מתיר את האימורים להקטרה, כמו שכתב רבינו כאן (ראה תוספות שם ד"ה והלבונה, שכתבו, שאימורים אינם חשובים כמתיר, מפני שאם אבדו או נטמאו הבשר מותר באכילה, אבל מלשונו של רבינו כאן לא משמע כדבריהם, ראה רש"י שם מב: ד"ה הקומץ). (19) ולפיכך הלחם מתפגל, אבל גם הכבשים מתפגלים, כמו שכתב למעלה בפרק יז הלכה טז, שהרי דמו מתיר אימוריהם להקטרה, ואימורים מתירים בשרם לאכילה. (20) מבואר בהלכה ח.

ח. ואלו דברים שאין חיבין עליהן משום פגול
לעולם: הקמץ והלבונה והקטרת והדם והיין, בין
זין הפא עם הנסכים²¹ בין זין הפא בפני עצמו²².
ומנחות הנשרפות פלו, שהרי אין להם קמץ
להתירן, כגון מנחת כהנים ומנחת נסכים. ובשר
חטאת הנשרפות. ולג שמן של מצרע. ואם
תאמר: והלא דם האשם מתירו? אינו תלוי בו,
שהרי אדם מביא אשמו היום ולג אחר פמה
ימים, כמו שיתבאר במקומו²³.

(21) עם הקרבן ומנחתו שנקראת מנחת נסכים, כחכמים במשנה שם. ואע"פ שהקרבן מתירו אינו מתפגל. מפני

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי י' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודש, שהרי אפשר לפרש שהמלה "עליו" נמשכת אל "מזבח". (46) המשך הלימוד בתחילת ההלכה הבאה. רבינו מקבל כאן לימודו של ריש לקיש שם לג: נגד דעתו של ר' יוחנן שלמד זה בגזירה-שוה. והטעם, מפני ששנינו בברייתא כריש לקיש.

יד. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קדם שישטבל. והאוכל קדש אחר שישטבל קדם שיעריב שמשו⁴⁷ קדם שיעריב פפרתו⁴⁸ - לוקה ואינו חייב פרת⁴⁹; שנאמר: וטמאתו עליו - עד שתהיה כל טמאתו עליו.

(47) שתשקע החמה לגמרי, כלומר, אחרי צאת הכוכבים. טמא שטבל נקרא "טבול יום" עד צאת הכוכבים, ואסור להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. (48) זב וזבה, יולדת ומצורע חייבים להביא קרבנות, ולפני הקרבת קרבנותיהם נקראים מחוסרי כיפורים, ואע"פ שטבלו הם מזהירים על כניסה למקדש ואכילת קודש. (49) ולמעלה בפרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ט, פסק רבינו שגם על ביאת מקדש אין מחוסר כיפורים חייב כרת, ונראה שגם ב"טבול יום" דעתו כך. ותמיהו עליו מברייתא מפורשת במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת". והדרשה "כל טומאתו עליו" לא נמצא מקורה, ראה כסף-משנה שם ביישוב דברי רבינו אלה.

טו. היה טמא בטמאות של דבריהם⁵⁰ - אינו לוקה, ואין צריך לומר שאינו חייב פרת, אבל מפין אותו מכת מדרות⁵¹.

(50) כמו בטומאת בשר, למעלה בהלכה יב. (51) זה נמשך אל הבבא הראשונה של הלכה הקודמת, המדברת בטמא שאכל קודש לפני טבילה. אבל אחרי שטבל, שנינו במסכת פרה פ"א, משנה ה "כל הטעון ביאת מים (כלומר, טבילה) מדברי סופרים וכו' לאחר ביאתו מותר בכולם", ראה פירוש רבינו שם (וראה בפרק ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א שמחלק בין טומאות שעיקרן מדברי סופרים, ובין טומאות שעיקרן מן התורה).

טז. אינו חייב פרת על קדש שיש לו מתירין עד שיאכל ממנו אחר שיקרבו מתיריו; אבל אם אכל את הבשר קדם זריקת הדם - אינו לוקה⁵³ משום טמא שאכל את הקדש. זה הפלל⁵⁴: כל שיש לו מתירין - אין חייבין עליו משום פגול או משום נותר או משום טמא עד שיקרבו מתיריו פהלקתו; וכל שאין לו מתירין - גזין שקדש בכלי חייבין עליו משום טמאה. אפילו נטמא הבשר קדם שישטמא האוכל⁵⁵, הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל - חייב פרת. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשרפות⁵⁶ והוא טמא אחר שגזר דם - הרי זה חייב פרת.

(52) משנה מעילה י. (53) כר' יוחנן זבחים לד. (ראה למעלה הי"ב). (54) משנה מעילה י. (55) למעלה בהלכה יג למדנו, שטמא שאכל בשר קודש טמא חייב כרת, וכאן

והשמיט ה"וכל" השני, להשמיע שגם אלה מצטרפים (ראה הר המוריה, כנראה לא הרגיש בשינוי לשון זה).

יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טמאה, שהרי פוסל. והטמא את הקדשים - אינו לוקה³⁵. אבל אדם טהור שאכל פזית מקדשים שנטמאו - לוקה; שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל פזית מלבנות המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בפלי - לוקה³⁶. אחד קדשים שנטמאו לפני פפרה³⁷ או לאחר פפרה. בין שנטמאו באב הטמאה³⁸ או בולד הטמאה של דברי תורה. אבל אם נטמאו בטמאות של דבריהם - אינו לוקה על אכילתו, אבל מפין אותו מכת מדרות³⁹. ואינו לוקה אלא האוכל אחר זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה - אינו לוקה⁴⁰ משום אוכל קדש טמא⁴¹, אבל מפין אותו מכת מדרות.

(35) כר' יוחנן זבחים לג: (36) שם לד. (37) לפני זריקה, וזרקו את הדם ואחר כך אכל הטהור את הבשר. גמרא במנחות כה: בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבים עליו? מפני שהציץ מרצה. (38) כגון אדם שנגע במת. בהקדמתו לטהרות, מונה רבינו אחד עשר אבות. והנוגע באב הטומאה, בין אדם וכלים ובין אוכלין, נעשה ולד הטומאה או ראשון לטומאה, ואוכל הנוגע בראשון נעשה שני. (39) כעובר על איסורי דרבנן אחרים. (40) כר' יוחנן שם לד. ולמד דין זה מגזירה-שוה. (41) הוסיף רבינו ארבע מלים אלו, להשמיענו שעל איסור קודש טמא אינו לוקה, אבל לוקה משום אוכל קודש לפני זריקה, כמו שכתב בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שהאוכל בשר קדשים לפני זריקה לוקה, משום שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך (משנה למלך כא).

יג. כל אדם שנטמא טמאה שחייבין עליה פרת על ביאת המקדש⁴² ואכל פזית מן הקדשים, בין בקדש טהור בין בקדש טמא⁴³: במזיד - הרי זה נתחייב פרת, שנאמר: והנפש אשר תאכל מזבח השלמים אשר ליי וטמאתו עליו ונכרתה; ואם אכל בשגגה - מביא קרבן עולה ויורד⁴⁴. ומניין שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף? שנאמר: ונפש פי תגע בכל טמא בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר ליי ונכרתה. והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה? ביולדת. שהרי נאמר בה: בכל קדש לא תגע⁴⁶.

(42) שם לג: למדו אזהרה לאוכל קודש בטומאה בגזירה-שוה מביאת מקדש, ולפיכך תלה רבינו הדין שלפנינו בדין ביאת מקדש (כסף-משנה). (43) משנה שם קו. ופסק כתנא קמא. (44) דין מפורש בתורה (ויקרא ה), עשיר מביא בהמה, עני - שני תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא - סולת. (45) שגוף האדם נטמא ולא בטומאת בשר

קלו שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום רביעי י' אייר – ספר עבודה – הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

21 כא. ופגול או נותר או טמא שהעלן לראש המזבח
22 - משמשלה האור ברבן פקע אסורן מהן⁶⁶.
23 והאמורין מצטרפין עם הפשר לבזית, בין בעולה
24 בין בשאר קדשים⁶⁷, לחיב עליו משום פגול או
25 נותר או טמא.

(66 ר' יוחנן שם מג: (67 שם קט. ראה למעלה הלכה יא בהערות.

26 כב. זבח שנתפגל⁶⁸ או שנותר לאחר זמנו, ואכל
27 ממנו מן העור או מן הפקע או מן התבלין או מן
28 האלל⁶⁹ או מן המראה⁷⁰, מן הגידים ומן הקרנים
29 ומן הטלפים, מן הצפרנים מן החרטום ומן הנוצה
30 ומביצי העוף - אינו חיב פרת. וכן טמא הגוף
31 שאכל דברים אלו מקרבן פשר - אינו חיב פרת.
32 אכל מפין אותו מפת מרדות.

(68 משנה שם לה. (69 ראה למעלה פי"ד ה"ז.
(70 שלא כר' אלעזר שם בגמרא, אבל בשליל ושליל פסק כמותו בהלכה הסמוכה.

33 כג. אכל מן השליל או מן השליא⁷¹ - חיב⁷² משום
34 פגול ונותר וטמא, כאוכל משאר פשר הזבח.

(71 ראה למעלה שם. (72 כלומר, אם פיגל בבשר נתפגל גם השליל. אבל אם פיגל בשליל עצמו, פסק רבינו (למעלה (שם) שלא נתפגל. ראה ראב"ד כאן.

35 כד. קדשי עובדי פוכבים - אין חיבין עליהם משום
36 פגול ונותר וטמא⁷³. וכן דם הקדשים, כמו שפארנו.
37 וכן הלבונה והקטרת והעצים - אין חיבין עליהן
38 פרת לא משום פגול ולא משום נותר⁷⁴ ולא משום
39 טמא הגוף⁷⁵.

(73 שנינו (שם מה.) קדשי גויים אין חייבים עליהם משום פגול נותר וטמא, והשוחטם בחוץ – פטור, דברי ר' שמעון, ור' יוסי מחייב. ורבינו מחלק את המשנה לשתי בבות: א. פגול נותר וטמא, סתם רבי כר' שמעון שאין חייבים עליהם. ב. השוחטם בחוץ, כאן מביא רבי מחלוקת ר' יוסי ור' שמעון. ופסק רבינו כאן כסתם משנה, אע"פ שבכל מקום הלכה כר' יוסי נגד ר' שמעון, ובתוספתא זבחים פ"ה חולק ר' יוסי על ר' שמעון גם בפגול ונותר וטמא, מפני שסתם משנה כשיטתו (כסף-משנה), ובשחטם בחוץ פסק (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יט הלכה טז) כר' יוסי (ראה תוספות יום טוב' שם. וראה רבינו בפירושו על המשנה שכתב "והלכה כר' יוסי". ואולי התכוון לשחטם בחוץ בלבד, או שחזר בו כאן). (74 כר' שמעון בתוספתא שם, ה"ב. לא נתבאר למה פסק כר' שמעון ולא כחכמים. (75 במשנה שם מה: נחלקו ר' שמעון וחכמים בטמא. ר"ש אומר פטור וחכמים מחייבים. ובגמרא שם נאמרו שלוש שיטות באותה המחלוקת: א. מחלוקת בטומאת עצמים, אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה. ב, מחלוקת בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמים דברי הכל לוקה. ג, בשתיקה

משמיענו רבינו שאפילו נטמא בשר תחילה ואחר-כך נטמא האדם חייב כרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור, כאן איסור טומאת הגוף חל על איסור טומאת בשר, מפני שאיסור טומאת הגוף כולל דברים שלא נאמרו לפני כן על אדם זה, זבחים קח. (56 משנה מעילה ט.

1 יז. פבר נתבאר לך⁵⁷, שאף דברים שאין חיבין
2 עליהן משום פגול - חיבין עליהן משום נותר
3 וטמא. כיצד? דברים שאין להם מתירין - אין חיבין
4 עליהן משום פגול, וחיבין עליהם משום נותר
5 וטמא. וכן המתירין עצמן, אף על פי שאין חיבין
6 עליהם משום פגול, כמו שפארנו - חיבין עליהן
7 משום נותר⁵⁸ וטמא. חוץ מן הדם⁵⁹, שאין חיבין
8 עליו לעולם אלא משום דבר אחד בלבד.

(57 למעלה בהלכה ז כתב רבינו, שאין חייבים על פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין, ובהלכה הקודמת כתב: "וכל שאין לו מתירין, כיון שקדש בכלי חייבים עליו משום טומאה". והוא-הדין לנותר, כמו שמסיים כאן רבינו. (58 הכוונה לדברים הנאכלים, אבל שאינם נאכלים - פסק בסוף הפרק שפטורים. (59 במשנה שם מה:

9 יח. טמא שאכל אמורין - חיב פרת⁶⁰.

(60 ברייתא שם לו:

10 יט. אכל⁶¹ פסח שלא נצלה, ולחמי תודה שלא
11 הורקמה חלתן⁶² - הרי זה חיב פרת משום טמאת
12 הגוף, אף על פי שאינן ראויין למה שהן⁶³. אי
13 אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול
14 ומשום נותר⁶⁴; שהפגול הוא הקרבן שגפסל
15 במחשבת הזמן, ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה
16 בלל, והנותר הוא הנשאר מקרבן שקרב במצותו
17 לאחר זמן אכילתו.

(61 אדם טמא (מדברי הכסף-משנה כאן יש ללמוד שגורס "אבל", ומתוך כך טרח לפרש פירוש דחוק. וגירסתנו נכונה). (62 המקריב תודה מביא עמה ארבעה מיני לחם, עשר מכל מין. ומרים חלה אחת מכל מין ונותנה לכהן, והשאר נאכלים לבעלים. ולפני ההרמה כולם אסורים באכילה. (63 מכיון שקרבו המתירין, ורק מעשה צודי אחר מעכב על היתר אכילה, רבי דימי בר חנינא ורבא שם. ראה כסף-משנה. (64 "פיגול ונותר, בחדא בהמה לא משכחת לה" (כריתות יד.) ובמסקנה שם אמרו, שרק בכזית אחד אי-אפשר הדבר, אבל בשני כזיתים ישנה אפשרות, ולכן כותב רבינו כאן: "על אכילה אחת".

18 כ. הפגול והנותר והטמא שפגלן זה בזה ואכלן -
19 חיב. אף על פי שרבה מין על חברו - אינו מבטלו,
20 שאין האסורין מבטלין זה את זה⁶⁵.

(65 כר' אלעזר (זבחים עט.) נגד דעת ריש לקיש, מפני שר' יוחנן (ירושלמי חלה פרק א הלכה א) סובר כר' אלעזר – באיסורין.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום ה' י"א אייר – ספר עבודה – הלכות פסולי המוקדשין קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(זבחים קד:): אם הוא נפסל, ודינו כפסולי המוקדשים ונשרף בעזרה (שם, תני לוי) או יישרף בבית הדשן חוץ לירושלים כמצוות הכשרים. והאיבעיא לא נפשטה. (10) (בגמרא שם, משמע שהאיבעיא היא לפי דעת ריש לקיש (שם פט:)) בלבד, הפוסל בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת הדם, אבל לרבי יוחנן שמכשיר מפני שסופו של הבשר לצאת (בשר קדשים קלים נאכל בכל ירושלים אחר זריקת הדם) – ברור שגם בשר קרבנות הנשרפים אינו נפסל, שהרי סופו לצאת. ולפיכך תמהו הר"י קורקוס וה'כסף משנה' על רבינו, שפסק (למעלה פ"א הל"ב) כרבי יוחנן, ולמה פסק כאן להחמיר מספק? (ראה כסף-משנה כאן, ולחם-משנה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג). ותיריך הר"י קורקוס, שגם בקדשים קלים הבשר אסור באכילה (ראה הערות למעלה פ"א הל"ב). (11) בעיא שלא נפשטה, שם. (12) בחצי הבהמה שיצא נמצא רוב מאבר אחד, ואם תצורף לו את מיעוטו שנשאר בפנים יהיה רובה של הבהמה בחוץ. (13) כהנים, גם זו בעיא שלא נפשטה, שם קה, א. (14) כשאר ספק פסול. (15) וכל הבעיה נוגעת רק למקום שריפתה, לפיכך אין בזה משום ביזוי קדשים, מה-שאין-כן בספק פסולי קדשים אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים שריפה.

ד. בְּשֵׁר הַנִּמְצָא בְּעֶזְרָה¹⁶: אֵיבָרִים¹⁷ - עוֹלוֹת, וְחֲתִיכוֹת - חֲטָאוֹת¹⁸. וְהַנִּמְצָא בִּירוּשָׁלַם - שְׁלָמִים. וְהַפֶּל תֵּעָבֵר צוֹרֶתָּ וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׁרֵפָה, שְׂמָא נֹתֵר הוּא. אִם כֵּן, מָה הוֹעִיל שְׁתִּיהִי חֲזָקָתוֹ עוֹלָה אוֹ חֲטָאת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שְׂעָבֵר וְאָכַל¹⁹. אֵין שׁוֹרְפִין אֶת הַנֹּתֵר אֲלָא בְּיוֹם, שְׁנֶאֱמַר: בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף.

(16) משנה, שקלים פ"ז. (17) שלמים (ל' צרויה). (18) אין לחשוש שמא הן עולות, ואע"פ שמותר לחתוך איברי עולת יחיד (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו ה"ט) לא נהגו הכהנים לחתכם, מפני שכולם כליל (רבינו בפירוש המשנה, שם). (19) אם עולה היא – חייב קרבן מעילה, אבל האוכל בשר חטאת אינו מביא קרבן מעילה מפני שהוא מותר באכילה לכהנים (הל' מעילה פ"א ה"ה).

ה. אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁלָמִים אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה מִתַּחֲלָת לֵיל שְׁלִישִׁי - אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָן אֲלָא בְּיוֹם²⁰. בֵּין בְּזִמְנָו²¹ בֵּין שְׁלָא בְּזִמְנָו²². וְכֵן הַפֶּגּוֹל אֵינוֹ נִשְׂרָף אֲלָא בְּיוֹם²³. וְאֵין שְׂרֵפַת טָמֵא וְנוֹתֵר וּפֶגּוֹל דְּרוּחָה אֶת יוֹם טוֹב²⁴, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אֶת הַשְּׂבֵת. וּמִתֵּר לְשָׂרֵף טָמֵא וְנוֹתֵר וּפֶגּוֹל בְּאֶחָד²⁵.

(20) זבחים נו, ב. (21) ביום השלישי בבוקר. (22) אם לא שרפו בזמנו (במכילתא פ' בא פ"ו אנו שונים, שפסק נשרף אור ליום ששה עשר – היינו במוצאי יום-טוב – ואם חל בשבת נשרף אור לשבעה עשר, אבל בגמרא שלנו שבת כד, ב – תני דבי חזקיה "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו..." ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש, אין שורפים אותו בליל ששה עשר אלא ביומו). (23) "באש ישרף, בנה אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום", 'תורת כהנים' פ'

מחלוקת. ופסק רבינו בטומאת הגוף אינו לוקה, מפני שלשיטה זו זה דברי הכל, וגם לפי שיטה ב' וג' דעת ר' שמעון כן. ובטומאת עצמם פסק שלוקה (ראה למעלה ה"ב), מפני שלכל שלוש השיטות כן היא דעת חכמים (ראה כסף-משנה, ואולי התכוון לביאורנו זה).

יום ה' י"א אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר שמצות-עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשָׂרֵף כָּל הַקִּדְשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, שְׁנֶאֱמַר: וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. וְכֵן הַנֹּתֵר - מִצְוַת עֲשֵׂה לְשָׂרְפוֹ, שְׁנֶאֱמַר: וְהַנֹּתֵר מִבָּשָׂר הַזֹּבֵחַ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. וּבִכְלָל הַנֹּתֵר הַפֶּגּוֹל וְכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַפֶּל נִשְׂרָפִין².

(2) תוספתא תמורה פ"ד ה"ד, גמרא פסחים כד, א.

ב. קָרְבֵּן שֶׁנִּתְפַּגֵּל אוֹ נִפְסַל - יִשָּׂרֵף בְּמִקְדָּשׁ מִיָּד³. וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסָּפֵק - תֵּעָבֵר צוֹרֶתָּ⁴ וְאַחֵר כֵּן יִשָּׂרֵף בְּמִקְדָּשׁ⁵.

(3) תוספתא פסחים פ"ו ה"ו: אירע פסול בגופו יישרף מיד, ברם או בבעלים – תעובר צורתו ויצא לבית השריפה, פסחים לד, ב. (4) מדובר בפסול שבגוף הקרבן. אבל אם הפסול הוא בבעלים, אפילו פסול ודאי, טעון עיבוד צורה. (5) ילינו אותו, כדי שייפסל פסול ודאי. (6) בשלושה מקומות, קדשים נשרפים: בעזרה, בהר הבית, בבית הדשן שמחוץ לירושלים (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג-ד), לפיכך דייק רבינו וכתב "במקדש" היינו בעזרה.

ג. פָּרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים⁷ - יֵשׁ בָּהֶם סָפֵק, אִם הֵלִינָה וְהִיציָאָה קִדְם שְׁנִיגִיעַ זִמְנָם לְצִאתָ⁸ פּוֹסְלָת בָּשָׂרָם כְּאִמְרֵיהֶן⁹, אוֹ אֵינָה פּוֹסְלָת בָּשָׂרָן. לְפִיכָן פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחֲמִיר¹⁰ וְיִשָּׂרְפוּ בְּעֶזְרָה. וְכֵן אִם יֵצֵא חֲצִי הַבְּהֵמָה¹¹ כְּרַב הָאֶבֶר¹² - אִם מִחֲזִיקִין אוֹתָן בְּיוֹצֵא, הוֹאִיל וְיֵצֵא רַב הָאֶבֶר; אוֹ עֲדִין אֵינָן יוֹצֵאִין, שְׁהָרִי לֹא יֵצֵא רַב הַבְּהֵמָה. לְפִיכָן נִפְסְלוּ מִסָּפֵק וְיִשָּׂרְפוּ בְּעֶזְרָה. וְכֵן אִם נִשְׂאוּם חֲמִשָּׁה¹³ לְהוֹצִיאָן, וְיֵצְאוּ שְׁלֹשָׁה וְנִשְׂאָרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאָו הַשְּׁלֹשָׁה חֲצִי הַבְּהֵמָה - הָרִי אֵלוֹ נִפְסְלוּ מִסָּפֵק וְיִשָּׂרְפוּ בְּעֶזְרָה. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאִין אֵלוֹ צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שְׁתַּעֲבֵר צוֹרֶתָּ¹⁴, הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְשִׂרְפָה¹⁵ לְעוֹלָם אֶפְלוֹ לֹא נִפְסְלוּ.

(7) שאימוריהם נקטרים, והבשר מצוותו בשריפה בבית הדשן מחוץ לירושלים, ואם נפל בו פסול לפני שהוציאוהו מחוץ לעזרה שורפים אותו בעזרה. (8) לפני זריקת הדם. (9) אין כל ספק בדבר שהאימורים נפסלים ביוצא ובלינה כאימורי קרבנות אחרים, אבל בבשרם שאל רבי ירמיה

קלח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום ה' י"א אייר – ספר עבודה – הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לאראות עוד את בית המקדש, וממנו והלאה אין רואים אותו. (39) לא הטריחוהו לחזור. (40) כרבנן, שם. (41) בירושלים. (42) בית המקדש כולו כולל הר הבית נקרא "בירה". (43) עצים המוכנים להבעירם על המזבח, מפני שקשה לו לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא חייבוהו חכמים, ובית-דין מתנה על כך בשעת הקדשת העצים, שמותר יהיה לשרוף בהם בשר קודש שנפסל (ראה 'תוספות' שם פא: ד"ה נטמא).

ט. כל עצמות הקדשים⁴⁴ שאין בהן מח⁴⁵ - אינן טעונין שריפה⁴⁶, חוץ מעצמות הפסח⁴⁷. פ"ב בארנו⁴⁸, שהקרבן שנפסל אחר שהפשט - העור לפניהם⁴⁹, או לבצעלו בקדשים קלים⁵⁰; אבל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור כבשר וישרף הפלו⁵¹. וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל במחשבת הזמן או במחשבת המקום, הואיל ולא נרצה הזבח - ישרף העור⁵². בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. אבל אם נעשה במחשבת שנוי השם⁵³, אף על פי שלא עלה לבצלים, הואיל ונרצה - הרי העור לפניהם או לבצעלו, כמו שבארנו⁵⁴. וזבח שהפשט קדם זריקה⁵⁵ - אינו פוסל⁵⁶.

(44) ברייתא, שם פג, א. (45) פירוש, שהיה בהן מוח ושברו את העצמות וחילצו את המוח, שאם לא היה בהן מוח מעולם גם עצמות הפסח אינן טעונות שריפה (גמרא, שם). (46) ואע"פ שעצמות ששימשו את הנותר טעונות שריפה, כאן אנו אומרים, שהבעלים שברו את העצמות וחילצו את המוח, לפני שנעשה נותר. (47) שנאמר בתורה (שמות יב, מז) "ועצם לא תשברו בו", אין להניח שעברו על איסור תורה ושברו את העצמות לפני שהמוח נעשה נותר, אלא ודאי אחרי שנפסל נשברו, כרבי שמעון שם שדורש: ועצם לא תשברו בו – בכשר ולא בפסול (כלומר, בפסול מותר לשבור), ולפיכך העצמות טעונות שריפה שהרי שימשו נותר. כך מפרש שם רב נחמן בר יצחק את הברייתא (ראה ב'משנה למלך') קושיא חמורה על רבינו, שהרי פסק בפ"י מהל' קרבן פסח ה"ו שאסור לשבור עצמות פסח פסול. ותיריך שאנו מניחים, שהפסח נפסל לפני זריקת הדם, וזוהי סובר רבינו שם כרבי יעקב שמותר לשבור את העצמות). (48) בהל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ה. (49) בקדשי קדשים. (50) כמו עורות קרבנות כשרים (שם, ה"ט). (51) משנה, זבחים קג, ב - כחכמים (ראה כסף-משנה ולחם-משנה בהל' בכורות פ"ג ה"י). (52) משנה, שם: "כל שלא זכה המזבח בבשרה, לא זכו כהנים בעזרה" וכל אלה – טריפה, מחשבת הזמן ומחשבת המקום – אין מקטירים אימוריהם על המזבח. (53) במשנה, שם. (54) למעלה בהלכה זו. (55) ואחר-כך נפסל הזבח. (56) את העור, ואם נזרק הדם הותר העור לכהנים או לבעלים, כרבי שם קד, א. ואע"פ שאין מפשיטין לפני זריקת הדם (הל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ח), מדובר כאן כשעבר והפשט.

י. אלו הן הנשרפים: בשר קדש שננטמא⁵⁷ או נותר⁵⁸

צו פ"ב. (24) שבת כג, ב. (25) פסחים טו, ב - כבית הלל, ואף-על-פי שאסור לטמא קדשים בידים, והטעם, מפני שנותר ופיגול יש בהם טומאת עצמים ומטמאים את הידים מדרבנן.

1. בשר קדשי קדשים שננטמא בפנים - שורפין אותו בפנים, ואם נטמא בחוץ - שורפין אותו בחוץ. בין שננטמא באב הטמאה²⁶ בין שננטמא בולד הטמאה²⁷. ומימיהם של פניהם²⁸ לא נמנעו מלשרף את הבשר שננטמא באב הטמאה, שהרי הוא ראשון לטמאה, עם הבשר שננטמא בולד הטמאה²⁹, שהרי הוא שלישי³⁰, אף על פי שמוסיפין לו טמאה על טמאתו, שהשלישי שנגע בראשון - יחזור שני, כמו שיתבאר במקומו. ולא עוד³¹, אלא אפילו שמן שנפסל בטבול יום³², שהוא שלישי - מתר להדליקו בגר של מתכת שנגע בה טמא מת, שהגר אב הטמאה³³. אף על פי שזה השמן נעשה ראשון³⁴ כשיגע בגר, הואיל ויש שם שום טמאה - אין מקפידין על תוספתה. ואין נזהרין אלא מן הטהור שלא יפסל.

(26) ראה למעלה פ"ח ה"ב. (27) במס' שקלים פ"ח מ"ז, נאמרו ארבע דעות בזה, ורבינו פוסק כרבי עקיבא. (28) משנה, פסחים יד, א. (29) לשון המשנה, ובגמרא שם אמרו שמדובר בולד ולד. (30) בשר שננטמא בולד הטומאה הוא שני ולא שלישי, ואם יגע בבשר שננטמא באב הטומאה שהוא ראשון לא תתווסף לו טומאה. ולפיכך תיקן ה'כסף משנה' וגורס "בולד ולד" (בכמה הוצאות נפלה טעות ב'כסף משנה', וצ"ל כמו שכתבנו). (31) במשנה שם, ב - הוסיף רבי עקיבא. (32) טמא שטבל וטרם החשיך היום. ביבמות עה, א - למדו שטבול יום פוסל את התרומה והקודש בנגיעתו מן התורה. אוכל שננטמא ומטמא אחרים נקרא טמא, אולם אוכל שהוא עצמו נטמא בשלב הנמוך ביותר ואינו מטמא בנגיעתו אפילו אוכלין ומשקין – נקרא פסול. (33) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" שחרב הוא בחלל עצמו, פירוש מקבלת דרגת טומאה של הדבר שנגעה בו, ולא דוקא חרב אלא כל כלי מתכת דינו כך. (34) ויש כאן תוספת שתי דרגות, מה-שאיין-כן בבבא ראשונה המדברת בתוספת דרגה אחת.

16. נותר של קדשים קלים³⁵ - שורפין אותו בצליו בביתיהן³⁶.

(35) שנאכלים בכל ירושלים. (36) משנה, שם פא, ב.

18. מי שניצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש³⁷: אם עבר הצופין³⁸ - שורפו במקומו³⁹; ואם לאו - אם יש בו כזית⁴⁰ או יתר, חזר ושורפו בירושלים. ואם הוא אורח שאין לו בית⁴¹ - שורפו לפני הבירה⁴² מעצי המערכה⁴³.

(37) משנה, שם מט, א. (38) שם מקום, שממנו אפשר

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר עבודה - הל' עבודת יוכ"פ קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסוק זה נאמר במזבח החיצון, וממנו לומדים דישון מזבח הפנימי והמנורה (כסף-משנה). ונראה שרבינו התכוון לתרומת הדשן, היינו מה שמרים הכהן בכל בוקר במחתה של כסף ונותן על רצפת העזרה, אבל שאר הדשן אינו אסור בהנאה, שהרי "ושמו" כתוב בתרומת הדשן, וכן דעת הראב"ד כאן. ולא בא לחלוק על רבינו אלא לפרש דבריו.

יד. כל הנשרפין⁷⁷ לא יקברו⁷⁸, וכן כל הנקברים לא ישרפו; שאף על פי שהוא מחמיר בשרפתן - הרי הקל באפרן, שאפר הנקברים אסור.

(77 משנה, שם. (78 שמצוותם בשריפה.

טו. היה מקריב⁷⁹ עמו בזבחים ואמר לו: נתפגלו⁸⁰, עושה עמו בטירות ואמר לו: נטמאו - נאמן⁸¹. לא נחשדו ישראל על כך⁸². אבל אם אמר לו: זבחים שהקרבתי לך באותו היום⁸³ נתפגלו, ואותן הטירות נטמאו, אם היה נאמן לו - סומך על דבריו; ואם לאו - שונת הדין שאינו נאמן⁸⁴, והרופה להחמיר על עצמו - הרי זה משבח⁸⁵.

(79 גיטין נד, ב. (80 ועודם בידו. וכן "נטמאו" מדובר בעודן בידו. (81 רישא של הברייתא, שם. (82 שישקר ויגרום לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. (83 ביום מסוים שכבר עבר ואינם עכשיו בידו. (84 כאביי שם נגד דעת רבא, מפני שרבי אמי שם סובר כאביי (בכסף-משנה מעיר, שבפי"ג מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח פסק רבינו כרבא. ותירץ בדוחק, עיי"ש). (85 זה יוצא מלשונו של רבי אמי, שאמר: "שורת הדין אינו נאמן", משמע שרצוי לעשות לפנים משורת הדין.

סליקו להו הלכות פסולי המקדשין בסיעתא דשמיא

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ו

הלכות עבודת יום הכפורים

מצות עשה אחת. והיא: שיעשה מעשה יום הכפורים פלו על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות: הקרבנות, והודוין, ושלוח השעיר, ושאף העבודות.

ובאור מצנה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1 יבאר סדר הקרבנות שמקריבים ביום הצום ושאין עבודתן אלא ככה גדול.

א. ביום הצום מקריבין² תמיד בשחר ותמיד בין הערפלים, כסדר כל יום ויום. ומקריבין מוסף היום פה ואיל ושבעה פכשים, פלם עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ³, והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר

או נפסל, וכן המנחה שנטמאת⁵⁸ או נפסלה או נותרה. ואשם תלוי⁵⁹ שנודע לו שלא חטא קדם שזנך דמו⁶⁰. וחטאת העוף הבאה על הספק⁶¹. ושעיר נזיר⁶² טהור⁶³. והערלה וכלאי הפרם. ודבר שאין דרכו להשרף, בגון משקין של ערלה ושל כלאי הפרם - הרי אלו יקברו⁶⁴.

(57 משנה, תמורה לג, ב. (58 משנה, סוטה כב, ב - במנחת סוטה, והוא הדין בשאר המנחות. (59 הבא על ספק חטא, שם. (60 עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל, ולכן נפסל האשם, אבל אם נזרק הדם לפני שנודע לו, הרי כיפר על הספק כמצוותו. (61 שם, אסור לאכלה וטעונה שריפה. (62 דיני נזיר מפורשים בספר הפלאה, הל' נזירות. (63 אחרי מלאת ימי נזרו מגלח בבית המקדש בעזרת נשים, ואת השער נותנים על האש שבה מתבשל איל השלמים שלו (במדבר ו, יח). (64 שם.

יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו⁶⁵, בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הפית⁶⁶. וקדשים שהפילו נפל⁶⁷. הפילו שליא⁶⁸ - תקבר. ושור הנסקל. ועגלה ערופה. וצפרי מצרע. ושעיר נזיר טמא⁶⁹. ופטר חמור⁷⁰. ובשר בחלב. וחלין ששנחטו בעזרה.

(65 משנה, שם לב, א. (66 בעלי חיים שהוקדשו לצרכי בית המקדש, אבל לא להקרבה על המזבח. (67 שם לג, ב. (68 שם. (69 נזיר שנטמא במת בתוך תקופת נזירותו, מביא קרבנות ומגלח ומתחיל למנות מחדש את ימי הנזירות, ולא ציוותה התורה לשרוף את השער. (70 בכור חמור שלא נפדה בשנה ונערף.

יב. האורג⁷¹ מלא הסיט⁷² משער נזיר ומפטר חמור בשק - ידלק⁷³.

(71 משנה, ערלה פ"ג. (72 בפירושו על המשנה שם, וכן בשבת פ"ג כתוב רבינו, שהסיט הוא חצי הזרת (זרת = חצי אמה), אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז כתב, שהסיט הוא המרחק שבין אגודל לאצבע כשני שלישי הזרת, וכן פירש רש"י בתמורה לד, א. ובשבת קה, ב - כתוב רש"י ששיעורו כמרחק אצבע מאמה, וצ"ע. (73 ואע"פ שפטר חמור ייקבר (ראה ה"א), היינו השיער כמו שהוא, אבל ארגו בשק אין לקברו, שמא ימצא אותו אדם ולא ידע שהוא אסור בהנאה וישתמש בו. כך פירשו בגמרא שם. ראה 'כסף משנה' פ"ג מהל' בכורות ה"ג.

יג. כל הנקברין⁷⁴ - אפרם אסור. וכל הנשרפין⁷⁵ של הקדש - אפרן מותר, חוץ מדשן המזבח⁷⁶ החיצון והפנימי ודשון המנורה.

(74 שם לד, א. (75 בגמרא, שם. (76 שם דרשו את הכתוב (ויקרא כה, ג): "ושמו אצל המזבח", ושמו - בנחת, ושמו - כולו, ושמו - שלא יפור, משמע שאסור בהנאה.

27 בֵּין שְׁאָרַע בּוּ פֶּסוּל אַחֵר שֶׁהִקְרִיב קִרְבָּנוֹ - זֶה
28 שֶׁנִּכְנַס תַּחְתּוֹ אִינוּ צָרִיךְ חֲנוּף, אֲלֵא עֲבוּדָתוֹ
29 מִתְּחִיל מֵעֲבוּדָה שֶׁפֶּסֶק בָּהּ הָרָאשׁוֹן.
30 עֵבֶר יוֹם הַפְּפוּרִים - הָרִי הָרָאשׁוֹן חֹזֵר לְעֲבוּדָתוֹ,
31 וְהַשְּׁנִי עֹבֵר¹¹. וְכָל מִצְוֹת כֶּהֱנָה גְדוּלָה עָלָיו¹², אֲלֵא
32 שְׂאִינוּ עוֹבֵד כִּכְהֵן גְּדוֹל. וְאִם עֹבֵד¹³ - עֲבוּדָתוֹ
33 כְּשֶׁרָה¹⁴. וְאִם מֵת הָרָאשׁוֹן - זֶה הַשְּׁנִי מִתְּמַנָּה
34 תַּחְתּוֹ.

(8) לפני שהתחיל לעבוד. (9) מחלוקת בין אמוראים שם יב. אם כהן גדול חדש מחוייב להתחנך בתפקידו ככהן גדול לפני שהוא ניגש לעבודת היום. אם אירע פסול ככהן גדול לפני הקרבת תמיד של שחר ברור שהוא מתחנך בעבודת התמיד, שהוא עושה אותה בבגדי כהן גדול (רש"י שם), בעיית החינוך מתעוררת איפוא רק אם אירע הפסול אחרי העבודות היום-יומיות. (10) אף על פי שהיא נעשית בארבעה בגדים ככהן הדיוט. פסק כרב פפא שם: (11) מפסיק פעולותיו בבית המקדש ונקרא "כהן גדול שעבר" (ראה משנה מגילה ט:). ויש גורסים "עובד", ראה כסף משנה ולחם משנה. (12) כל המצוות שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון איסור פריעה ופרימה על מת, אסור באלמנה וכדומה (שם עג.). (13) בשמונה בגדים. (14) כי מן התורה דינו ככהן גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא תתעורר איבה בין שני הכהנים הגדולים. ואם עבד בארבעה בגדים ככהן הדיוט - עבודתו פסולה (רש"י שם).

35 ד. בְּשִׁבְעַת יָמִים אֵלּוּ מִזֵּין עָלָיו מֵאֶפֶר הַפָּרָה
36 בְּשָׁלִישִׁי לְהַפְרָשָׁתוֹ וּבְשִׁבְעִיעִי¹⁵ שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם
37 הַפְּפוּרִים, שְׂמָא נִטְמָא בְּמַת וְלֹא יָדַע. וְאִם חַל יוֹם
38 שִׁבְת בְּשָׁלִישִׁי אוֹ בְּשִׁבְעִי שָׁלוּ - דּוֹחִין אֶת הַהִזְהָ¹⁶.

(15) ואף על פי שהתורה כתבה (במדבר יט, יט) "והזה ... ביום השלישי וביום השביעי", ואם כן יש לחוש שמא נטמא שני ימים או יום אחד לפני הפרשתו ונצרכו הזהה כל שבעת הימים, סובר ר' יוסי שהתורה הקפידה רק שלא יקדים הזהה ראשונה לפני יום השלישי ושתהיה הפסקה של ארבעה ימים בין הזהה להזהה, אבל מותר לדחות את ההזהה הראשונה לזמן מרובה. (16) ואף על פי שהזיהה בשבת היא שבות (=גזירת חכמים) וכלל בדינו "אין שבות במקדש", לא התירו כאן, מפני שלשכת פלהדרין שבה נמצא הכהן הגדול באותם שבעת הימים, לא נתקדשה בקדושת עזרה, אלא בקדושת הר הבית, ובה לא התירו איסורי דרבנן (ראה שער המלך כאן). ובהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה ד כתב רבינו, שמזים שבעת ימים על הכהן השורף ומשמע שגם בשבת מזים, והטעם, מפני שבפרה אדומה עשו מעלות יתרות.

39 ה. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים מְרַגְלִין אוֹתוֹ בְּעֲבוּדוֹת. זוֹרֵק
40 אֶת הַדָּם, וּמִקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת, וּמִטֵּיב אֶת הַנְּרוֹת¹⁷,
41 וּמִקְטִיר אֵיבָרֵי תָמִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ, כְּדִי שִׁיְהִי רָגִיל
42 בְּעֲבוּדָה בְּיוֹם הַפְּפוּרִים. וּמוֹסְרִין לוֹ זְקָנִים מְזֻקְקִי

1 עַל מוֹסֵף זֶה פֶּר בֶּן בֶּקָר לְחֻטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְאֵיל
2 לְעוֹלָה. וּשְׁנֵיהֶם מִשָּׁל כֹּהֵן גְּדוֹל. וְאֵיל הַבָּא מִשָּׁל
3 צִבּוֹר הָאָמּוֹר בְּפֶרֶשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת, וְהוּא הָאֵיל הָאָמּוֹר
4 בְּחֻמֶּשׁ הַפְּקוּדִים¹⁸. בְּכָלֵל הַמוֹסֵף, וְהוּא הַנִּקְרָא אֵיל
5 הָעֵם. וְעוֹד מְבִיאִין מִשָּׁל צִבּוֹר שְׁנֵי שְׁעִירֵי עֲזִים:
6 אֶחָד קָרֵב חֻטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְהַשְּׁנִי שְׁעִיר
7 הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. נִמְצְאוּ כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרִבִּים בְּיוֹם זֶה
8 חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה: שְׁנֵי תַמִּידִין, וּפֶר, וּשְׁנֵי אֵילִים¹⁹,
9 וְשִׁבְעָה כֶּבֶשִׁים - כָּלָם עוֹלוֹת; וּשְׁנֵי שְׁעִירִים חֻטָּאת:
10 אֶחָד נֶעֱשֶׂה בַחוּץ וְנֶאֱכָל לְעֶרֶב, וְהַשְּׁנִי נֶעֱשֶׂה בְּפָנִים
11 וְנִשְׂרָף; וּפֶר כֹּהֵן גְּדוֹל לְחֻטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף.

(2) כל הקרבנות האמורים כאן, מפורשים בתורה (ויקרא טז: במדבר כט, ח). (3) דמו נזרק על המזבח שבעזרה, ושעיר חטאת שני מזים דמו בקודש הקדשים ובהיכל - ונשרף. (4) במדבר שם. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שתחילתו מפקד בני ישראל. (5) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול.

12 ב. עֲבוּדָת כָּל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת אֵלּוּ הַקְּרִבִּין בְּיוֹם
13 זֶה אֵינָה אֲלֵא כִכְהֵן גְּדוֹל בְּלִבָּד²⁰, אֶחָד כֹּהֵן הַמִּשְׁחָה
14 בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹ הַמֶּרְבֶּה בְּבָגְדִים²¹. וְאִם הִיְתָה
15 שִׁבְת - אֵף מוֹסֵף שִׁבְת אֵין מְקָרִיב אוֹתוֹ אֲלֵא כֹהֵן
16 גְּדוֹל. וְכֵן שְׂאֵר הָעֲבוּדוֹת שֶׁל יוֹם זֶה, כְּגוֹן הַקְּטֹרֶת
17 הַקְּטֹרֶת שֶׁל כָּל יוֹם וְהִטְבַּת הַנְּרוֹת - הִכָּל עֲשׂוֹי כִכְהֵן
18 גְּדוֹל נָשׁוּי. שְׂנַאֲמַר: וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בִּיתוֹ; 'בִּיתוֹ'
19 - זֶה אֶשְׁתּוֹ.

(6) מלשונו של רבינו כאן משמע, שאין כל הבדל בין קרבנות שהם עבודת היום ממש ובין עבודות של כל יום, כגון תמידים, קטורת על מזבח הזהב וכדומה, וכולן מן התורה זקוקות לכהן גדול. אולם הריטבי"א (מביאו הכסף משנה כאן) כתב בשם רבינו, שמן התורה רק עבודות המיוחדות ליום הכיפורים חובתן ככהן גדול, אבל לא עבודות של כל יום. ראה בעל המאור ורמב"ן בתחילת מסכת יומא, וראה לקמן פרק ד הלכה א. ובסדר העבודה ליום כיפור, המיוחס להגאונים כתוב, שהיו פייסות (הגרלות) מי יזכה בעבודות שונות. מזה מוכח שכשירות ככהן הדיוט. (7) שלובש שמונה בגדי כהונה, המפורשים בהלכות כלי המקדש פרק ח הלכה א, אבל לא נמשח בשמן המשחה. בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון מימי יאשיהו המלך ואילך לא היה שמן המשחה (הוריות יב.).

20 ג. שִׁבְעַת יָמִים קִדְּם לְיוֹם הַפְּפוּרִים מִפְּרִישֵׁין כֹּהֵן
21 גְּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכָּתוֹ שֶׁבְּמִקְדָּשׁ. וְדָבָר זֶה קִבְּלָה
22 מִמֶּשֶׁה רַבְּנּוֹ. וּמִפְּרִישֵׁין אוֹתוֹ מֵאֶשְׁתּוֹ כָּל שִׁבְעַת
23 יָמִים אֵלּוּ, שְׂמָא תִמְצָא אֶשְׁתּוֹ נְדָה, וְנִמְצָא טָמֵא
24 שִׁבְעַת יָמִים וְאִינוּ יָכוֹל לַעֲבֹד. וּמִתְקִינִין לוֹ כֹּהֵן
25 גְּדוֹל אַחֵר, שְׂאֵם יֵאָרַע בְּזֶה פֶּסוּל - יַעֲבֹד הָאֲחֵר
26 תַּחְתּוֹ. בֵּין שְׁאָרַע בּוּ פֶּסוּל קִדְּם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר²⁶

והצטנן²⁵ מעט על הרצפה, כדי שלא תישן.
ומתעסקין עמו²⁶ עד שמגיע זמן שחיטה. ולא היו
שוחטין עד שמבירין שעלה עמוד השחר בנדאי²⁷,
שקמא ושחטו בליילה.

(22) במשנה שם אמרו: באיוב, דניאל, עזרא ודברי הימים.
ובירושלמי מוסיף, תהלים ומשלי. (23) לויים צעירים.
במשנה שלפנינו הגירסה "פרחי כהונה". (24) בגמרא
מפרש אגודל. מקריבים אגודל לאצבע ושומטים אותה בכוח
וזה משמיע קול. בירושלמי שם משמע שקול זה שימש ליווי
לזמר שבעל פה. (25) הרצפה צוננת והעומד עליה רגליו
מצטננות וזה מפיג את התרדמה. (26) במשנה "ומעסיקים
אותו" ופירשו בגמרא, שהיו מזמרים לפניו. (27) ונזהרו
בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, ראו אור הלבנה וחשבו
שזה עמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל.

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ו

פרק נשיני

(1) יבאר סדר הבגדים שהיה משמש ביום זה, וכמה טבילות
היה טובל.

א. כל מעשה² התמידין והמוספין של יום זה כהן
גדול עושה אותן והוא לבוש בבגדי זהב, ועבודות
המיוחדות ליום זה - בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת
ליום זה היא מעשה הפך של כהן גדול, ושני
השעירים שאחד מהן שעיר המשתלח³, והקטרת
הקטרת בקדש הקדשים⁴. כל אלו בבגדי לבן הם
נעשים.

(2) יומא לא: לב. ולד. (3) אבל שעיר החטאת השני
מעשהו בבגדי זהב. (4) אבל הקטרת הקטורת בהיכל
נעשית בבגדי זהב.

ב. כל עת שישנה הבגדים⁵ ויפשט בגדים ולובש
בגדים אחרים טעון טבילה⁶, שנאמר: ופשט את
בגדי הכד ורחץ את פשרו במים במקום קדוש ולבש
את בגדיו. וחמש טבילות⁷ ועשרה קדושים⁸ טובל
כהן גדול ומקדש בו ביום. כיצד? בתחלה פושט
בגדי חל שעליו, וטובל ועולה ומסתפג, ולובש
בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד,
ומקטיר קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את
הנרות, ומקטיר איברי התמיד עם החבתין⁹
והנסכים, ומקריב הפך ושבעה כבשים של מוסף
היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי
הזהב, וטובל ועולה ומסתפג¹⁰, ולובש בגדי לבן,
ומקדש ידיו ורגליו. ועובד עבודת היום: כל
הידיים עם ההגלה¹¹, וזריקת הדמים בפנים¹²,
והקטרת הקטרת בקדש הקדשים, ומוסר השעיר
למשלחו לעזאזל, ומוציא אמורי הפך והשעיר
הנשפרים ומוסר שארן לשרפה. ואחר כך מקדש

בית דין, וקוראים לפניו ומלמדין אותו עבודת היום
וסדורה. ואמרינן לו: אישי כהן גדול, קרא אתה
בפיד, שקמא שכחת או שקמא לא למדת דבר זה.
וערב יום הכפורים בשחרית היו מעמידין אותו
בשערי המזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים
וכבשים, כדי שיהיה מכיר ורגיל בעבודה.

(17) מסיר את הפתילות שכבו, מנקה את המנורה ונותן
פתילות חדשות ומדליקן.

ו. כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל
ומשקה. ערב יום הכפורים עם חשכה לא היו
מניחין אותו לאכל הרבה, שהמאכל מביא את
השנה, ולא היו מניחין אותו לישן, שקמא יראה קרי.
ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכבת
זרע, כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן.

ז. בימי בית שני ציץ¹⁸ המינות בישראל, ויצאו
הצדוקין, מהרה יאבדו, שאינן מאמינן בתורה
שבעל פה, והיו אומרינן, שקטרת של יום הכפורים
מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרכת,
וכשעלה עשנה מכניס אותה לפניו לקדש
הקדשים. הטעם¹⁹: זה שקתוב בתורה: פי בעצן
אראה על הפפרת, אמרו כי הוא ענן הקטרת. ומפי
השמועה למדו חכמים, שאין נותן הקטרת אלא
בקדש הקדשים לפני הארון, שנאמר: ונתן הקטרת
על האש לפני ה'. ולפי שהיו חוששין בבית שני
שקמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משיעין
אותו ערב יום הכפורים ואומרים לו: אישי²⁰ כהן
גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושלוח
בית דין²¹. משיעין אנו עליך כמי ששפך את שמו
בבית הזה שלא תשנה דבר שאמרנו לך. והוא פורש
ובוכה, על שחשדוהו במינות; והן פורשין ובוכין,
לפי שחשדו למי שמעשיו סתומין, שקמא אין בלבו
כלום.

(18) צמחה. (19) נימוקם של הצדוקים. (20) אדוני.
(21) כלומר, אנו משיעים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין
(פירוש, לא לפי הכוונה שבדעתך להכניס לנוסח השבועה,
אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא נתכוונו לומר
שהוא שליח בית דין לעבודה, שהרי רבינו פוסק בהלכות
נדרים פרק ו הלכה ה והלכה ח שכהנים שלוחי הקדוש-
ברוך הוא הם.

ח. כל לילי יום הכפורים כהן גדול יושב ודורש,
אם היה חכם. ואם היה תלמיד - דורשים לפניו. אם
היה רגיל לקרא - קורא, ואם לאו - קורין לפניו,
כדי שלא יישן. ובמה קורין לפניו? בכתבי הקדש²².
בקש להתנמנם - פרחי לוי²³ מכין לפניו באצבע
צרדה²⁴, ואומרים לו: אישי כהן גדול, עמד

17) וקשה לו לטבול במים קרים. (18) ר' יהודה בברייתא שם לד: (19) גושים. (20) שם אמרו שאיסור הטלת ברזל מלובן למים קרים הוא משום "מצרף" (מחזק ומקשה), וצירוף אינו איסור תורה אלא גזירת חכמים ("שבות" בלשון התלמוד). (21) חכמים לא גזרו בעבודות שבמקדש. [נימוק זה אמרו בגמרא שם. וכל מפרשי הרמב"ם שואלים, הלא רבינו עצמו אומר בהלכות שבת פ"ב הלכה ב: "המכבה גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוון לצרף – חייב". משמע שמצרף הוא איסור תורה. ובמגיד-משנה שם מבאר בשם הרמב"ן, שצירוף ממש הוא איסור תורה, אבל צירוף של עשיות שהטילו למקווה כדי לחמם את המים, אינו צירוף ממש, מפני שהמים שמתחממים מחזקים את הברזל. ראה בלחם-משנה שם תירוצו נפלא ביישוב סתירה זו].

28 ח. בכל יום פהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן
29 הפיור כשאר הפהנים, והיום מקדש מקיתון של
30 זָהָב, משום קבדו. בכל יום הפהנים עולים
31 במזרחו של כבש²³ ויורדין במערב²⁴, והיום
32 עולים באמצע²⁵ ויורדין באמצע לפני פהן גדול,
33 כְּדִי לְהַדְרֹו²⁶. בכל יום מי שזכה במחטה²⁷ חותה
34 במחטה של כסף²⁸ ומערה²⁹ האש למחטה של
35 זָהָב³⁰, והיום חותה כהן גדול במחטה של זָהָב
36 ובה נכנס להיכל, שלא ליגעו בתוספת עבודה.
37 וכן מחטה של פל יום מחזקת ארבעה קפין,
38 ושל היום שלשה קפין; ובכל יום היתה פבדה,
39 והיום קלה³¹; ובכל יום ידה קצרה, והיום
40 ארפה³²; כְּדִי לְהַקֵּל עַל כָּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹא יִיגַע.
41 בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות³³
42 של אש, והיום היו שם ארבע³⁴. מוסיפין
43 מערכה, כְּדִי לְהַדְרֵם הַמִּזְבֵּחַ וּלְעֲטֹרוֹ³⁵.

22) משנה שם מג: כתנא-קמא. בירושלמי יומא פרק ד הלכה ה, חולקים ר' יונה ור' יוסה אם קידוש ראשון גם כן היה מקיתון של זהב. רבינו כתב סתם: והיום בקיתון של זהב, ומשמע שגם קידוש ראשון כך. (23) קרש רחב שש עשרה אמה, מונח בצד דרום של המזבח ובו הכהנים עולים. בכל יום היו עולים בשפת המזרח מפני שעליהם לפנות לימין, שהרי אמרו: "כל פינות (פניות) שאתה פונה לא יהיו אלא לימין" ולפיכך עולים בשפת מזרח, כדי לקצר את הדרך, כי אם יעלו בשפת המערבית יצטרכו לעבור את כל רחבו של הכבש (משנה שם וגמרא מ.). (24) אחרי שהקיפו את כל המזבח, מגיעים לשפתו המערבית של הכבש ושם יורדים. (25) במשנה שלפנינו הגירסא: "כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע, ר' יהודה אומר לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע", וגירסת רבינו כמו שכתב כאן. ובגמרא שם מה. משמע כגירסת רבינו, ראה לחם-משנה. (26) לכבד את הכהן הגדול שילך ברוב עם מלווים אותו. (27) לחתות בה גחלים מהמערכה שעל המזבח, כדי להקטיר עליה את הקטורת. (28) "התורה חסה על ממונם של ישראל" (שם), כי המחטה מתקלקלת קצת כשחותים בה תדיר באש. (29) שופך את הגחלים.

1 יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה
2 וּמִסְתַּפֵּג, וְלֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמִקְדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו.
3 וּמִקְרִיב שְׁעִיר חַטָּאת שֶׁל מוֹסֵף הַיּוֹם, וְאֵילֹוֹ וְאֵיל
4 הָעֵם, וְהֵם עוֹלוֹת, וּמִקְטִיר אֲמֹרֵי פֶר וְשְׁעִיר
5 הַנִּשְׁרָפִין, וּמִקְרִיב תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים¹³. וְאַחֵר
6 כֶּף מִקְדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל
7 וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלֹבֵשׁ בְּגָדֵי לָבָן, וּמִקְדֵּשׁ יָדָיו
8 וְרַגְלָיו. וְנִכְנָס לִקְדֵּשׁ הַקֳּדָשִׁים, וּמוֹצִיא מִשָּׁם אֶת
9 הַכֶּף וְאֶת הַמִּחְתָּה. וְאַחֵר כֶּף מִקְדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו,
10 וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלֹבֵשׁ
11 בְּגָדֵי זָהָב, וּמִקְדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וּמִקְטִיר קֶטֶרֶת שֶׁל
12 בֵּין הָעֶרְפִּים שֶׁל כָּל יוֹם, וּמֵטִיב אֶת הַגִּדֹּת בֵּין
13 הָעֶרְפִּים. וּמִקְדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב,
14 וְלֹבֵשׁ בְּגָדֵי חֵל יוֹצֵא.

(5) מבגדי זהב לבגדי לבן או להיפך. (6) במקוה שיש בה ארבעים סאה מים. לא נתברר בדיוק שיעור הסאה. על סמך הנתונים שבידינו, יש להניח שהסאה מכיל 10 עד 12 ליטר. (7) משנה שם ל. (8) רחיצת ידים ורגלים מן הכיור או מקיתון של זהב (ראה לקמן הלכה ה). (9) מנחה שהכהן גדול מקריב בכל יום (ראה פרק יג מהלכות מעשה קרבנות הלכה ב). (10) מתנגב. (11) הטלת הגורל, איזה משני השעירים יקרב חטאת ואיזה ישתלח לעזאזל (ראה לקמן פרק ג). (12) כאן לא הקפיד רבינו על הסדר המדויק, והקדים הזאת הדם לפני הקטורת. אבל לקמן בפרק ד הלכה א הקדים הקטורת, לפי הסדר הקבוע במשנה שם מז. ונג: (13) רש"י שם סז: ד"ה ה"ג כתב, שהוצאת כף ומחתה קודמת להקרכת תמיד של בין הערבים, וכדבריו משמע ב"תורת כהנים" פרשת אחרי פרק ו. אולם רבינו מסתמך על דעת ר' יוחנן בירושלמי יומא פרק ז הלכה ב: "הכל מודים בהוצאת כף ומחתה, שהוא לאחר תמיד של בין הערבים" (ראה רמב"ן על התורה פרשת אחרי).

15 ג. כָּל הַטְּבִילוֹת¹⁴ הָאֵלֹו וְהַקְדוּשִׁין - כֶּלֶן בְּמִקְדָּשׁ,
16 שְׁנֵאֵמַר: וְרִחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמִּים בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. חוץ
17 מִטְבִּילָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא רִשְׁאֵי לְטַבֵּל אוֹתָהּ בַּחֵל,
18 שְׂאִינָהּ אֵלָא לְהוֹסִיף כּוֹנֵנוֹ¹⁵; שָׂאֵם יִזְכֹּר טְמֵאָה
19 יִשְׁנָה שְׁבִידוֹ - יִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה בְּטְבִילָה זֹו לְשִׁמְהָ. וְכָל
20 כֶּהֵן שֶׁלֹא טָבַל בֵּין בְּגָדִים לְבָגָדִים אוֹ שֶׁלֹא קִדֵּשׁ
21 בֵּין בְּגָד לְבָגָד וּבֵין עֲבוּדָה לְעֲבוּדָה וְעָבַד - עֲבוּדָתוֹ
22 כְּשִׁרָהּ¹⁶.

(14) משנה שם ל. (15) שישתדל להזכר, כר' יהודה בתוספתא שם פ"א. (16) גמרא שם ל:

23 ד. הִיָּה כֶּהֵן גָּדוֹל זָקֵן אוֹ חוֹלָה¹⁷ - מְלַבְּנִין¹⁸
24 עֲשָׂשְׁוֹת¹⁹ שֶׁל בְּרִזָּל בָּאֵשׁ מִבְּעָרֵב, וּלְמַחֵר מְטִילִין
25 אוֹתָן בַּמִּים²⁰ כְּדִי לְהַפִּיג צִנְתָּן; שְׂאִין שְׁבוֹת
26 בְּמִקְדָּשׁ²¹. אוֹ מְעַרְבִין מִים חֲמִין בְּמִי הַמִּקְנָה עַד
27 שְׁתַּפִּיג צִנְתָּן.

(36) הלכה למשה מסיני. (37) סומך ידיו על הקרבן, ומתודה על עבירות המתכפרים, שם לא: מא: (38) משנה שם מא: ובגמרא שם מג: "יבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב". (39) כל הנוסחאות הן על פי המשניות שם. רבינו גורס "אנא השם חטאתי וכו' אנא השם כפר", וכן הגירסא במשנה שלפנינו. ורבינו חננאל (שם לה:) מביא דעת ר' חגי בירושלמי (פרק ג הלכה ז) "בראשונה היה אומר אנא השם, ובשניה אנא בשם", ודחה דבריו מפני נוסחת המשנה. אולם בסדר העבודה "אתה כוננת" הנקרא "נוסח ספרד" כתוב כדעת ר' חגי, וכן הוא בתוספתא. (40) שם לט: (41) ולא כמו שקוראים בכינוי "א-ד-נ-י". ברא"ש יומא פרק ח סימן יט מביא בשם רב האי גאון, שהיה מזכיר שם בן מ"ב אותיות. (42) כשהזכיר את השם. (43) שהתחילו לקרוא את השם ככתבו, כמו כהן גדול. (44) בזמרה. היה מאריך ומסלסל בזמרה ומבליע את השם. בגמרא קידושין עא. אמרו: "מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים". והמדובר שם בשם בן שתיים עשרה אותיות שנמסר רק לכהנים צנועים, והם הזכירוהו בנשיאת כפים בהבלעה.

ז. כל הפהנים⁴⁵ והעם העומדים בפעורה, פשהם שומעים את השם המפרש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. שנאמר: כי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלהינו. ובשלישת יהודיים היה מתפנן לגמר את השם⁴⁶ כנגד המברכין, ואומר להן תטהרו. וכל היום פשר ליהודי יום הפפורים⁴⁷ וליהודי הפורים הנשרפים⁴⁸.

(45) משנה יומא סו. והמרדכי יומא פרק ח גורס רק "והם עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וכן גם גירסת הגר"א שם. (46) לא נמצא בתלמוד אלא בפיוטים. (47) משנה מגילה כ: (48) פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח. ראה הלכות שגגות פ"ב ה"א, ופט"ו ה"א.

(30) ובה היה מקטיר, משום כבוד המקדש. (31) בגמרא שם מד: מפרשים, שהמחתה היומיומית דפנותיה עבים, ושל היום דקים. (32) כדי שתתמוך את זרועו של כהן גדול. (33) במשנה שם מג: נחלקו ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה במנין המערכות, ופסק כר' יוסי "שהלכה כמותו מחבריו" (עירובין מו.). (34) שלוש מערכות שבכל יום הן: א. מערכה גדולה שעליה מקטירים את הקרבנות: ב. מערכה שניה של קטורת, שממנה לוקחים את הגחלים להקטרת הקטורת בהיכל: ג. לקיום האש, אם לא הספיקה אש המערכה הגדולה להתגבר על רוב הבשר מוסיפים עליה אש ממערכה זו. (35) וממערכה זו נוטלים גחלים להקטיר הקטורת שמכניסים לקודש הקדשים.

ו. זה שנאמר בתורה: וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל - מפי השמועה³⁶ למדו, שזה ודוי דברים³⁷. נמצאת למד, שהוא מתנודה ביום זה שלשה ודויים: אחד - על ידי עצמו תחלה. ודוי שני - על ידי עצמו עם שאר הפהנים³⁸. ושניהם על פר החטאת אשר לו. והדוי שלישי - על ידי כל ישראל על שעיר המשתלח. ומזכיר את השם בכל ודוי מהן שלש פעמים. כיצד³⁹ הוא אומר? אנא השם, חטאתי עויתי ופשעתי לפניך. אנא השם, כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים שחטאתי ופשעתי ופשעתי וכו'. שנאמר: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. הרי שלש פעמים הזכיר את השם. וכן בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן את הגורל על שעיר החטאת, אומר: להשם חטאת. נמצא מזכיר את השם ביום זה עשר פעמים⁴⁰. ובכלם הוא מזכיר ככתבו⁴¹, שהוא השם המפרש. בראשונה היה מגביה את קולו בשם⁴². בין שרבו פרוצין⁴³ - חזרו לאמרו בקול נמוך. ומבליעו בנעימות⁴⁴, עד שלא יכירו בו אפלו חבריו הפהנים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז"י"ג אייר תשע"ו

פ'לומר: גזה ופ'בדה, בפסכת בכורות. וגם הגוזז דבר (כמות קטנה ביותר) מן הפ'דשים - לוקה.

המצ'נה הנ"ה - הצווי שנצטוונו לשחוט פ'כש הפסח ביום י"ד בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים" (שמות יב, ו). וכל העובר על מצ'נה זו ונמנע מלהקריבו בזמנו במזיד - הרי זה ח'ב פרת, בין שהוא איש או אשה. לפי שכבר נתבאר בגמרא

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטז.

המצ'נה הקי"ד - האזהרה שהזהרנו מלגז (לגזוז) צמר הפ'דשים והוא אמרו: "ולא תגזו בכור צאנך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר פ'דשים מן הפ'כור שיהיו פ'לם ואורים בפ'בדה וגזה. וכבר נתבאר דיני שתי המצ'ות האלה

הראשון וחיב כרת על השני - דברי רבי; רבי נתן אומר: 42
חיב כרת על הראשון ופטור על השני; רבי חנניה 43
בן-עקיבא אומר: אף על הראשון אינו חיב כרת אלא- 44
אם-כן לא עשה שני". אחר-כך שאל תלמוד ואמר: 45
"במאי קא מפלגי? רבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא, 46
ורבי נתן סבר: שני תשלומין לראשון הוא". הנה נתבאר 47
מה-ש'רמזנו עליו. ושם נאמר: "הלכך הזיד בזה ובה - 48
כלומר לא הקריב פסח ראשון ולא פסח שני בודון - 49
דברי הכל חיב; שגג בזה ובה - דברי הכל פטור; הזיד 50
בראשון ושגג בשני - לרבי ורבי נתן חיב, ולרבי חנניה 51
בן-עקיבא פטור". וכך גם כן אם הזיד בראשון והקריב 52
בשני - הוא חיב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני 53
תשלומין לראשון; וההלכה בכל-זה כרבי. ומצוה זו אין 54
הנשים חיבות בה, לפי שנתבאר שם (פסחים צא): שאשה 55
בשני רשות. ויכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בגמרא 56
פסחים (צב). 57

המצוה הנ"ו - הצווי ששצטוינו לאכול כבש הפסח 58
בליל ט"ו בניסן כפי תנאיו הנוכחים, והם: שיהא צלי, 59
ושאיכל בבית אחד, ושיאכל עם מצה ומרור, והוא אמרו 60
יתעלה: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות 61
על-מררים יאכלהו" (שמות יב, ח). ואולי יקשה עלי 62
מקשה ויאמר: מדוע אתה מונה אכילת פסח ומצה 63
ומרור כמצוה אחת, ואיך מונה אותן כשלוש, מאחר 64
שאכילת מצה ומצה ואכילת מרור מצוה ואכילת בשר 65
הפסח מצוה? אז אומר: זה שאכילת מצה ומצה בפני 66
עצמה - הריהו נכון כמו שנתבאר (מצות עשה קנח); וכן 67
נכון שאכילת בשר הפסח מצוה כמו שהזכרנו; אבל 68
המרור הרי הוא טפל לאכילת הפסח ואין למנותו מצוה 69
בפני עצמה. הריאזה לך: שבשר הפסח נאכל לקיים 70
המצוה, בין שיש מרור ובין שאין מרור; אבל המרור 71
אינו נאכל אלא עם בשר הפסח, שכן הוא אומר יתעלה: 72
"על-מצות ומררים יאכלהו" (במדבר ט, יא). ואלו אכל 73
מרור בלי בשר - לא עשה כלום בהחלט, ולא נאמר 74
שקים מצוה אחת, היא אכילת מרור. ולשון המכלתא 75
(פרשת בא): "צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" - מגיד 76
הכתוב, שמצות פסח צלי, מצה ומרור. כלומר: שהמצוה 77
היא כללותם. ושם נאמר: "מנין אתה אומר, שאם אין 78
להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח? תלמוד 79
לומר יאכלהו", כלומר הבשר לבדו. "יכול כשם שאם 80
אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כך 81
אם אין להם פסח, יוצאין ידי חובתם במצה ומרור? הרי 82
אתה דן: הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות 83
עשה, אם למדת שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין 84
ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח יוצאין ידי 85
חובתם במצה ומרור? תלמוד לומר: יאכלהו". ושם 86

פסחים (צא); שפסח ראשון חובה לנשים ודוחה את- 1
השבת. כלומר, הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות 2
בשבת, כמו כל-איש ואיש מישאל. ומאמר התורה בו 3
הוא כרת, והוא אמרו: "והאיש אשר-הוא טהור ויבדרך 4
לא-היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה" (במדבר ט, יג). 5
ובריש מסכת כרתות (פרק א משנה א), באשר מנו את 6
המצות שהעובר עליהן חיב כרת - והן כלן מצות 7
לא-תעשה - אמרו: "והפסח והמילה במצות עשה". 8
ויכבר הקדמנו הקדמה זו (ב"הקדמה" שבסוף הכללים). 9
ויכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים. 10

המצוה הקט"ו - האזהרה שהזהרנו מלשחוט כבש 11
הפסח על החמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ 12
דס-זבחי" (שמות כג, יח), ויכבר נכפל לאו זה בלשון זה 13
עצמו ("על חמץ דס זבחי"): לא-תשחט וכו' (שם לד, כה), 14
וענינו: שזמן שחיטת הפסח, והוא בין הערבים, לא 15
יזהר ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות 16
הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני 17
הבונה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על 18
קרוב אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה 19
העת - לוקה. ובמכלתא (פרשת משפטים שם): "לא-תשחט 20
על-חמץ דס-זבחי" - לא תשחט הפסח ועדין החמץ קיים. 21
ויכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' מפסחים (סג). 22

המצוה הקט"ז - האזהרה שהזהרנו מלהשאיר אמורי 23
הפסח בלי הקרבה עד שיפסלו ויעשו נותר, והוא אמרו: 24
"ולא-ילין חלב-חגי עד-בקר" (שם כג, יח). ולשון 25
המכלתא (פרשת משפטים שם): "לא-ילין" בא הכתוב 26
ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרצפה 27
(למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). ויכבר נכפל 28
הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ולא-ילין 29
לבקר זבח חג הפסח" (שם לד, כה). 30

יום שני ח' אייר ה'תשע"ו

מצות עשה נז. נו. נח.

המצוה הנ"ז - הוא הצווי ששצטוינו על שחיטת פסח 31
שני (בי"ד אייר) למי שנמנע ממנו פסח ראשון, והוא 32
אמרו יתעלה: "בחדש השני בארבעה עשר יום בין 33
הערבים יעשו אתו" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה 34
שיקשה בדברי ויאמר לי: מדוע תמנה פסח שני וזה 35
סותר מה-שהקדמתי בכלל השביעי באמרך, שהלכות 36
המצוה אינן נמנות בפני עצמן? ידע המקשה קשיא זו, 37
שדבר נחלקי חקמים בפסח שני, אם הוא המשך דיני 38
הראשון או שהוא צווי מיוחד בעצמו. ופסק ההלכה, 39
שהוא צווי מיוחד בעצמו - ולפיכך ראוי למנותו בפני 40
עצמו. ובגמרא פסחים (צג). אמרו: "חיב כרת על 41

1 המצוה הקכ"ח - האזהרה שהזהרנו מלהאכיל
2 את הפסח לישראל שנשפמד, והוא אמרו יתעלה: "כל-
3 בן-גבר לא-יאכל בו" (שם, מג). אמר המתרגם ("אונקלוס")
4 על-פי הקבלה: כל-בן ישראל דישתמד. ולשון
5 המכלתא: "כל-בן-גבר - זה ישראל משמד שעבד עבודה
6 זרה".

7 המצוה הקכ"ו - האזהרה שהזהרנו מלהאכיל לגר
8 תושב (בן נח שקיבל על-עצמו ו' המצוות) מן-הפסח, והוא
9 אמרו יתעלה: "תושב ושכיר לא-יאכל בו" (שם, מה).

10 המצוה הקכ"ז - האזהרה שהזהר הערל מלאכול
11 הפסח, והוא אמרו: "וכל-ערל לא-יאכל בו" (שם, מח);
12 והאכלו ערל - לוקה.

13 המצוה הקכ"א - האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם
14 מעצמות קרבן פסח, והוא אמרו: "ועצם לא-תשברו-בו"
15 (שם, מו); והשובר עצם מעצמיו - לוקה. ובפרוש אמרו
16 (פסחים פד): "השובר את-העצם בפסח טהור - הרי זה
17 לוקה".

18 המצוה הקכ"ב - האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם
19 מעצמות פסח שני גם כן, והוא אמרו יתעלה בו: "ועצם
20 לא תשברו בו" (במדבר ט, יב); והשובר בו - גם הוא חייב
21 מלקות. ובגמרא פסחים (פה) אמרו: "כשהוא אומר
22 'ועצם לא-תשברו בו' בפסח שני, שאין תלמוד לומר
23 (אינו בא רק למשמעות הפשוטה כי זאת כבר ידענו); ששבור
24 נאמר (שיש לנהוג בפסח שני), ככל-חקת הפסח (הראשון)
25 (שם) - האני (ומה שיש בכל זאת ללמוד מכאן ש:אחד עצם
26 שיש בו מוח (השמן שבתוך העצמות) ואחד עצם שאין בו
27 מוח". וכבר נתבאר דיני שבירת העצם בפרק ז' מפסחים
28 (פג).

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קיז. קיט. קיח.

מצות עשה נג. נב.

1 המצוה הקי"ז - האזהרה שהזהרנו מלהותיר דבר
2 מבשר הפסח למחרת היום, כלומר ליום חמשה עשר,
3 והוא אמרו: "ולא-תותירו ממנו עד-בקר" (ויקרא יב, י).
4 וכבר בארנו (מצות עשה צא) שלא היה לא שנתק
5 לעשה (מתבטל על-ידי קיום העשה), לפי שאמר: "והנתר
6 ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שם). ובמכלתא אמרו:
7 "והנתר ממנו" - בא הכתוב לתן עשה על לא-תעשה,
8 לומר: שאין לוקין עליו.

9 המצוה הקי"ט - האזהרה שהזהרנו גם כן מלהשאיר
10 דבר מבשר פסח שני (הנקרב ב"ד באייר על-ידי מי שהיה
11 אנוס בפסח ראשון) עד בקר, והוא אמרו עליו: "לא-

1 נאמר: "לאכלהו - מכאן אמרו: הפסח נאכל אכילת שבע
2 (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני זה
3 מבשר החגיגה), ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שבע",
4 (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע -) לפי
5 שעקר המצוה אכילת הבשר, כמו שאמר: "ואכלו
6 את-הבשר בלילה הזה"; והמרור מטפלי בשר הפסח
7 וחובותיו, כמו שמתבאר מאמרות אלו למי שהבינו
8 והראיה הברורה בזה הוא היסוד שאמר התלמוד, והוא
9 אמרם (פסחים קכ): "מרור בזמן הזה דרבנן", לפי
10 שמן-התורה אין חובה לאכלו בפני עצמו אלא נאכל עם
11 בשר הפסח. וזו ראיה ברורה ומפורשת, שהוא מטפלי
12 המצוה, לא שאכילתו מצוה בפני עצמה. וגם דיני מצוה
13 זו מבארים במסכת פסחים.

14 המצוה הנ"ח - הצווי שנצטוונו לאכול בשר פסח
15 שני בליל ט"ו באייר על מצה ומרור, והוא אמרו יתעלה
16 גם על זה: "על-מצות ומררים לאכלהו" (שם). וגם דיני
17 מצוה זו נתבאר בפסחים (צה). וברור, שאינו חובה
18 לנשים, כי כשם ששחיתתו אינה חובה להן - כמו
19 שביארנו (מצות עשה נו) - כך [גם לא] אכילתו בלי ספק.

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קכה. קכג. קכח.

קכו. קכז. קכא. קכב.

1 המצוה הקכ"ה - האזהרה שהזהרנו מלאכול קרבן
2 הפסח מבשל או נא (מבושל לחצאין), אלא עלי בלבד,
3 והוא אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל"
4 (שמות יב, ט). וכבר נתבאר לה בפלל התשיעי ממאמר זה,
5 שהעובר על לאו זה - לוקה.

6 המצוה הקכ"ג - האזהרה שהזהרנו מלהוציא כלום
7 מבשר הפסח מן-המקום שנתקבצו החבורה (החברים
8 הנמנים על ה"פסח") לאכלו, והוא אמרו יתעלה: "לא-
9 תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה" (שם, מז). ולשון
10 המכלתא: "חוצה" - חוץ למקום אכילתו. והדבר היוצא
11 ממנו אסור לאכלו והוא במדרגת טרפה (שהיא בעלת
12 חומרות יתרות). ובגמרא פסחים (פה) אמרו: "המוציא
13 בשר הפסח מחבורה לחבורה, אף-על-פי שהוא בלא-
14 תעשה - טהור (אף שרבנן גזרו על פסולי קדשים כמו פיגול
15 ונותר שיטמאו את הידים), והאכלו הרי זה בלא-תעשה".
16 ויש (פה) אמרו: "המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה
17 - אינו חייב עד שיגיה (במקום שנמצאת החבורה השניה או
18 מחוץ לבית, ואינה מספיקה עקירה בלבד, שהרי) 'הוצאה'
19 כתובה בו (ב"פסח). ודינו שווה למקום נוסף שכתוב לשון זה;
20 כשכתב: "ואם הניח אז יתחייב מלקות. וכבר נתבאר גם
21 דיני מצוה זו בפרק ז' מפסחים.

שְׁלָמִים עַל-כָּל-פָּנִים, וְשְׁלָמִים אֵלֶּי נֹסְפִים עַל שְׁלָמִי
 חֲגִיגָה, וְהֵם נִקְרָאִים בְּתַלְמוּד (חגיגה ז:): שְׁלָמִי שְׁמִיחָה.
 וְעַל הַקְּרִיבָה שְׁלָמִים אֵלֶּי, אֲמָרִים: "נִשְׁמֵם חִיבוֹת
 בְּשִׁמְחָה". וְכַכֵּר אָמַר הַפֶּתוּחַ: "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאֶכְלֶתָ
 שֶׁם וְשִׁמְחָתָ לִפְנֵי ה' (שם כו, ז). וְכַכֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי
 מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה. וְכַכֵּל אָמַר: "וְשִׁמְחָתָ בְּחֶגְדָּךְ"
 מִה-שֶׁאָמַרְו עוֹד, וְהוּא אָמַרְם (שם ח.): "שֶׁמֶחַ בְּכָל-מִינֵי
 שְׁמִיחָה", מִזֶּה: אֲכִילַת הַבֶּשֶׂר בַּחֲגִים, וְשִׁתִּית הַיַּיִן,
 וְלִבִּישַׁת בְּגָדִים חֲדָשִׁים, וְחִלּוּק פָּרוֹת וּמִינֵי מִתְקָה
 לְקֻטְנִים וְלַנָּשִׁים, וְהַשְׁחֹק בְּכָלִי זָמַר וּבִרְקוֹד בְּמִקְדָּשׁ
 לְבָד (דוקא שם, כִּי שֶׁלָּא יִבְאוּ לִידֵי קִלּוֹת רֹאשׁ), וְהִיא
 שְׁמִיחָת בֵּית-הַשְּׁוֹאֵבָה - וְכָל-זֶה נִכְנָס בְּכָלִל אָמַר
 "וְשִׁמְחָתָ בְּחֶגְדָּךְ". וְהַחֲמוּר שִׁבְחָם - הוּא חִיוב שְׁתִּית הַיַּיִן
 וְדֹקָא, כִּינֹן שֶׁהוּא מִזְּחָד לְשִׁמְחָה. וְלִשׁוֹן גָּמְרָא פְּסָחִים
 (קט:): "חִיב אָדָם לְשִׁמְחָה בְּנֵי וּבְנֵי בֵּיתוֹ בְּרִגְלָה. בְּמָה
 מְשִׁמְחָם? בַּיַּיִן". וְשֶׁם אָמַרְו: "תִּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה בֶּן
 בְּתִירָא אָמַר: בְּזִמְנָא שִׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קָם אֵין שְׁמִיחָה אֲלָא
 בְּבֶשֶׂר, שְׁנֹאֲמַר: וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאֶכְלֶתָ שֶׁם וְשִׁמְחָתָ.
 עֲכָשׁוּ אֵין שְׁמִיחָה אֲלָא בַּיַּיִן, שְׁנֹאֲמַרְו: וַיִּנֵּן יְשִׁמְחָ לְכָבֵד
 אֲנֹשׁ" (תהלים קד, טו). וְאָמַרְו עוֹד: "אֲנָשִׁים בְּרָאוּי לָהֶם
 (בדבר המשמחן במיוחד) וְנָשִׁים בְּרָאוּי לָהֶם". וְלִשׁוֹן
 הַתוֹרָה הוּא, שְׁנִתְחַיֵּב לְכָלִל בְּשִׁמְחָה זוּ הַעֲנִים וְהַחֲלוּשִׁים
 וְהַגְּרָם, אָמַר יְתַעֲלָה: "וְהִגְדֹּר וְהִתְנוֹם וְהַאֲלִמְנָה" (דברים
 טז, יד).

הַמִּצְוָה הַקִּנ"ו - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְעֲלַת לְרִגְלָה בְּלִי
 שְׁמִיחָה עִמָּנוּ קִרְבָּן לְהַקְרִיבוֹ שֶׁם, וְהוּא אָמַרְו יְתַעֲלָה:
 "וְלֹא-יָרְאוּ פָנֵי רִיקָם" (שמות כג, טו), אֲלָא עַל-כָּל-פָּנִים
 יִהְיוּ עִמָּנוּ עוֹלָה וְשְׁלָמִים. וְכַכֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ
 בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה, וְלֹא זֶה אֵין הַנָּשִׁים חִיבוֹת בָּהּ.

הַמִּצְוָה הָרַכ"ט - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְעֲזוֹב אֶת-
 הַלֵּוִים וְלִהְתַּעֲלֵם מֵהֶם מִלְּתַת מִתְנוּתֵיהֶם בְּשִׁלְמוֹת
 וּמִלְשִׁמְחָתָם בְּרִגְלָה, וְהוּא אָמַרְו: "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲזוֹב
 אֶת-הַלֵּוִי כָל-יְמֵיךְ" (דברים יב, יט). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשֶׁת
 רֹאה שם): "הַשְּׁמֵר - בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, פֶּן-תַּעֲזוֹב - בְּלֹא-
 תַעֲשֶׂה".

הַמִּצְוָה הַט"ז - הַצּוּוֹי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְהַקְהִיל אֶת הָעָם כְּלוּ
 בְּשִׁנֵּי שָׁלֹשׁ סָבוֹת שֶׁל כָּל-מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה וְשִׁינְיָאוּ בְּמָה
 פְּסוּקִים מִמִּשְׁנֵה תוֹרָה לִפְנֵיהֶם, וְהוּא אָמַרְו יְתַעֲלָה:
 "הַקְהֵל אֶת-הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגו'" (שם לא, יב)
 - וְזוּ הִיא מִצְוֹת הַקְהֵל. וּבִתְחִלַּת קִדּוּשֵׁין (לד.) כֶּשֶׁאָמַרְו:
 "כָּל-מִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁחֲזָמְנָא גְרָמָה (שְׁתִּלוּיִם בְּתַנְאֵי הוֹמָן) נָשִׁים
 פְּטוּרוֹת", הִקְשׁוּ בְּתַלְמוּד וְאָמַרְו: "וְהָרִי הַקְהֵל" דְּמִצְוֹת
 עֲשֶׂה שֶׁחֲזָמְנָא גְרָמָה, וְנָשִׁים חִיבוֹת? "וְהִסַּק בְּסוֹף הַעֲנִין:
 "אֵין לְמַדִּין מִן-הַפְּלִלוֹת" (כִּי "בְּכָל כָּלִי יֵשׁ גַּם יוֹצֵא מִן הַכָּלִל

1 יִשְׁאִירוּ מִמָּנוּ עַד-בִּקְרָ" (במדבר ט, יב). וְגַם זֶה נִתַּק לַעֲשֶׂה
 2 כְּרָאשׁוֹן.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ח - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְהַשְׁאִיר מִבֶּשֶׂר
 הַחֲגִיגָה הַקְּרִיבָה בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר, כִּמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּפָרָק
 5 ו' מִפְּסָחִים (עא), לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי (לַהֲקָרְבָה), אֲלָא תַאֲכַל
 6 בְּמִשְׁפָּךְ שְׁנֵי הַיָּמִים. וְהוּא אָמַרְו: "וְלֹא-יִלִּין מִן-הַבֶּשֶׂר
 7 אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבַּ בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן לְבִקְרָ" (דברים טז, ד).
 8 וְכַאֲ הַפְּרוּשׁ הַמְקַבֵּל בְּפִסּוּק זֶה כֹּף: "לֹא-יִלִּין מִן-הַבֶּשֶׂר
 9 וְגו'" - בְּחֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפְּסָח הַכְּתוּב מְדַבֵּר שֶׁתַּאֲכַל
 10 לְשְׁנֵי יָמִים. יְכוֹל לְיוֹם אֶחָד? כִּשְׁהוּא אֲמַרְו: "לְבִקְרָ" -
 11 לְבִקְרָו שֶׁל שְׁנֵי. וְעֲלִיָּה אֲמַר יְתַעֲלָה: "וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַה'
 12 אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבִקְרָ" (שם, ב). וְהַנּוֹתֵר מִחֲגִיגָה זוּ שֶׁל
 13 אַרְבַּעָה עָשָׂר לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי - יִשְׁרָף בְּאֵשׁ לִפִּי שֶׁהוּא
 14 בְּכָלִל נוֹתֵר - וְלִפְיָכָף אֵין לוֹקִין עָלָיו. וְכַכֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
 15 מִצְוָה זוּ, כְּלוּמַר: חֲגִיגַת י"ד בְּלִבָּד, בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת
 16 מִמִּסְכַּת פְּסָחִים (עא). וּמִסְכַּת חֲגִיגָה (יד).

הַמִּצְוָה הַנ"ג - הַצּוּוֹי שֶׁנִּצְטְוּנוּ עַל הָרֹאשִׁי, וְהוּא
 18 אָמַרְו יְתַעֲלָה: "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוֹנְךָ
 19 אֶת-פָּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טז, טז). וְעִנְיָן מִצְוָה זוּ, שִׁיעֲלָה
 20 הָאָדָם עִם כָּל-בֶּן זָכָר שִׁשִּׁי לוֹ, שֶׁאֲפָשֶׁר לוֹ לַהֲלֹךְ לְבִדּוֹ
 21 - יַעֲלֶהוּ לְמִקְדָּשׁ וְיִקְרִיב קִרְבָּן עוֹלָה כִּשְׁיַעֲלָה. וְהַקְּרָבָן
 22 הַזֶּה שֶׁמִּקְרִיב בְּעֻלּוֹתוֹ - הוּא הַנִּקְרָא עֻלַּת רֹאשִׁי. וְכַכֵּר
 23 הַקְּדָמְנוּ וְהַזְכַּרְנוּ אָמַרְם (חגיגה ו:): "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטְווּ
 24 יִשְׂרָאֵל בְּרִגְלָה: חֲגִיגָה, רֹאשִׁי וְשִׁמְחָה". וְכַכֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם
 25 דִּינֵי מִצְוָה זוּ. כְּלוּמַר, מִצְוֹת רֹאשִׁי, בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ד).
 26 וְגַם זֶה אֵין הַנָּשִׁים חִיבוֹת בָּהּ.

הַמִּצְוָה הַנ"ב - הַצּוּוֹי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לַעֲלוֹת לְרִגְלָה לְמִקְדָּשׁ
 28 שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה, וְהוּא אָמַרְו יְתַעֲלָה: "שְׁלֹשׁ רִגְלִים
 29 תִּחַג לִי בְּשָׁנָה" (שמות כג, יד). וְכַכֵּר נִתְבָּאָר בְּפֶתוּחַ,
 30 שֶׁהַעֲלִיָּה הַזֹּאת הִיא שִׁיעֲלָה עִם קִרְבָּן לְהַקְרִיבוֹ. וְכַכֵּר
 31 נִכְפַּל צּוּוֹי זֶה בְּמָה פְּעָמִים. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (דברים טז, יא):
 32 "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִהְיָוּ בְּרִגְלָה, וְאֵלֶּי הֵן: חֲגִיגָה וְרֹאשִׁי
 33 וְשִׁמְחָה". וְכֵן גַּם אָמַרְו בְּגִמְרָא חֲגִיגָה (ו:): "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
 34 נִצְטְווּ יִשְׂרָאֵל בְּרִגְלָה: חֲגִיגָה, רֹאשִׁי וְשִׁמְחָה". וְעִנְיָן חֲגִיגָה
 35 זוּ - שִׁינְיָאוּ קִרְבָּן שְׁלָמִים, וְאֵין הַנָּשִׁים חִיבוֹת בָּהּ. וְכַכֵּר
 36 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ו

מצות עשה נד. מצות לא תעשה נו. רכט. מצות עשה טז. עט.

הַמִּצְוָה הַנ"ד - הַצּוּוֹי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בְּשִׁמְחָה בְּרִגְלִים,
 38 וְהוּא אָמַרְו יְתַעֲלָה: "וְשִׁמְחָתָ בְּחֶגְדָּךְ" (דברים טז, יד), וְהִיא
 39 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית מִשְׁלֹשׁ מִצְוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּרִגְלָה. וְהַעֲנִין
 40 הָרֹאשׁוֹן שֶׁאֲלִיו נִרְמָז בְּמִצְוָה זוּ - הוּא: שִׁינְיָאוּ קִרְבָּן

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שישי-ש"ק י"ב-י"ג אייר

קמז

מתוך מהדורת חזק

תוכל ללכת בשערך וכו' ובכרת בקרך" (דברים יב, ז).
ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "ובכרת" - זה הבכור, לא
בא הכתוב ללמד אלא לזר שאכל בכור בין לפני זריקת
דמים, שעובר בלא-תעשה. הנה נתבאר לך שלא זו
כולל שני ענינים: אזהרה לזר שלא יאכל בכור תמים
וגם אזהרה לפנה על אכילתו חוץ לירושלים. ובשני
הענינים הדין תלוי בבכור תמים; והעובר על לאו זה -
לוקה.

המצוה הק"ח - האזהרה שהזהרנו מלפדות בכור
בהמה טהורה, והוא אמרו יתעלה: "אך בכור-שור או
בכור כשב או-בכור עז לא תפדה קדש הם" (במדבר יח,
יז). אבל מתר למכרו כמו שנתבאר במסכת בכורות
(לא-לב). ולשון ספרא (סוף פרשת בחוקותי): "בבכור הוא
אומר "לא תפדה" - אכל נמכר הוא".

יום שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ו מצות עשה עח.

המצוה הע"ח - הצווי ששצטיינו להפריש מעשר
מכל-שיגלד לנו בכל-שנה מן-הבהמה הטהורה, שנקריב
חלבה ודמה (של בהמת המעשר) ונאכל אנחנו שאריתה
בירושלים. והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר בקר וצאן
כל אשר-יעבר תחת השבט העשירי יהיה-קדש לה' "
(ויקרא כז, לב) - וזהו מעשר בהמה. וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק אחרון מבכורות (בג). ושם נתבאר,
שמצוה זו נוהגת גם בחוצה לארץ ושלא בפני הבית -
וזהו דין תורה. אבל בגזירה דרבנן, (שכיוון שכדי לאכלו
בזמן הזה על האדם להמתין שיפול בו מום חשוו חז"ל) שמא
(מתוך שלא יוכל אדם להמתין כל-כך) יאכל שלא במום -
שהרי אין לנו מקדש (שבמקדש אפשר להתיר אכילתו גם
שלא במום על-ידי הקרבתו) - אמרו: "אינו נוהג אלא בפני
הבית"; וכשיהא המקדש בנוי - נוהג בארץ ובחוצה
לארץ.

ומצות הקהל יצאה מהכלל של כל מצות .. שהזמן כו".
נתבאר דיני מצוה זו, רצוני לומר איך יקרא, ומי יקרא,
ומה יקרא - בפרק ז' ממסכת סוטה (מא).
המצוה הע"ט - הצווי ששצטיינו בקדוש בכורות,
כלומר להפרישם ולהבדילם למה-שחובה לעשות בהם,
והוא אמרו יתעלה: "קדש-לי כל-בכור פטר פל-רחם
בבני ישראל באדם ובבהמה" (שמות יג, ב). ולשון התורה
הוא שבהמה זו היא בקר וצאן ומין החמור בלבד. צווי
זה נכפל בבכור בהמה טהורה, והיא המצוה שאנחנו
מדברים בה עתה. אמר יתעלה: "כל-הבכור אשר יולד
בבקר ובצאן הנזכר תקדש לה' אלהיך" (דברים טו, יט).
ורין בכור זה של בהמה טהורה הוא: שניתן לפניהם,
מקריבים חלבו ודמו ואוכלים שאר בשור. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בשלמות במסכת בכורות. ונתבאר בסוף
מסכת חלה (פרק ד משנה א), שאין מצוה זו נוהגת אלא
בארץ. ולשון ספרי (פרשת ראה, דברים יד, כג): "יכול יהא
אדם מעלה בכורות מחוצה לארץ לארץ - תלמוד לומר:
ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצחקך
ובכרת בקרך וצאנך (שם יד, כג) - במקום שאפה מביא
מעשר דגן (ארץ ישראל בלבד), אפה מביא בכורות;
מחוצה לארץ שאין אפה מביא מעשר דגן, אי אפה
מביא בכורות". הנה נתבאר לך, שמצוה זו אינה נוהגת
אלא בארץ; אבל בכור חוצה לארץ אינו קרב, אף קדוש
הוא (שאסור לאכלו כל-זמן שראוי להקרבה, וימתין שיפול בו
מום, כי עליו) להאכל במומו (ורידים אלו, הן בארץ ישראל
והן בחוצה לארץ, הרי הם) בין שבית המקדש בנוי ובין
שהוא כמו בזמננו זה, כמו מעשר דגן. ואין הלויים חייבים
במצוה זו.

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ו מצות לא תעשה קמז. קח.

המצוה הקמ"ד - האזהרה שהזהרנו מלאכול את-
הבכור חוץ לירושלים אם הוא תמים, והוא אמרו: "לא

אגרות קודש

בי"ה, י"ד אייר, תשכ"א
ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ וכו' מו"ה ליב שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הספר דרשות מהרא"ל חלק ג' ות"ח.

ומאחר שכל ענין בהשגחה פרטית, עלי החובה (והזכות) לעוררו על ההכרח בקביעות עתים
בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות*, ובפרט בדורנו דרא דעקבתא דמשיחא
ובמדינה זו, והרי גם גזע צור מחצבתו בעהמ"ח ספר הנ"ל מסייעתו.

ברכה לבשו"ט בהאמור.

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תניא נמי הכי, אמר רבי הושע, ובי אלו ששונים משניות מבלי עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר "חליבות עולם לו" - מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. **אלא הכוונה היא, לאלו שמוזרין הלכה מתוך מושגתן.**

שנינו במשנה, אשה פרושה וכו', תנו רבנן, בתולה צליינית - בעלת תפילה, **ואלמנה שוכבת -** שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד, **וקטן שלא כלו לו חדשיו -** יבואר בהמשך, **הרי אלו מבלי עולם -** גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשותו שיש בהם.

שואלת הגמרא, איני וכי אלמנה הנהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, והאמר רבי יוחנן, למדנו ראת חטא מבתולה, וקיבול שקר - שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שבר **מאלמנה -** שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, **יראת חטא מבתולה -** דרבי יוחנן שמעך להחיא בתולה - שמע את אותה בתולה, **דנפקה אאשה והתפללה וקאמרה, רבנו של עולם, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים -** לנחול גן עדן ובראת רשעים - שדרכם לגיהנם, **הי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם** להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד קיבול שקר **מאלמנה, דהחיא אלמנה דתווי בי בנישטא בשכיבותה -** שהיה בית כנסת בשכונתה, ובכל זאת כל יומא הות אתיא ומצילה בי מדרשיה - הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו **דרבי יוחנן** שהיה מרוחק מביתו. **אמר לה רבי יוחנן, בתי, לא בית הכנסת בשכיבותך ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק מביתך. אמרה ליה, רבי, ולא שבר סביעות ישי על שמגיעה אני עד לבית מדרשך המרוחק יותר.** אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צדיקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צדיקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל, **בי קאמר -** לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא בגון יוחני בת רמיב - שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפלתה. וכך היה מנהגה. כשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפילתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד נולד במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, מאי קטן שלא כלו לו חדשיו שנאמר עליו שממבלי עולם הוא. הקא - בבבל תרגמו - פירושו, זה תלמיד חכם המבקע ברבותיו שלאחר שנעשה תלמיד חכם מולול ברבותיו שלמדהו. **רבי אבא אמר, זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. דאמר רבי אבהו, אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב "בי רבים חללים הפילה ועצמים כל הרניה", בי רבים חללים הפילה זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה -** שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטיא אנשים רבים. **והפילה הוא לשון 'נפל' שהוא כינוי לתנוק שלא כלו לו חדשיו. ועצמים כל הרניה, היינו, זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה -** 'עצמים' על שם שעוצם פיו ואינו מורה לרבים.

שקרא - מקרא ופנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים - ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודע על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמידי חכם.

אמר, קרא - מקרא ופנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. **רבי אלעזר אומר, הרי זה עם הארץ -** יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל הטהרות. **רבי שמואל בר חמני אמר, הרי זה בור -** גרוע מעם הארץ. **רבי ינאי אומר, הרי זה כותי -** דינו ככותי שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. **רב אחא בר יעקב אומר, הרי זה מגוש -** מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא קרב אחא בר יעקב - שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, **דאמרי אינשי -** שכן רגילים האנשים לומר, **רמינן מגושא -** לוחש המכשף את לחשיו ולא ידע מאי אמר - ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרוחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא תני תנא - חוזר על דברי התנאים ולא ידע מאי אמר - ואינו מבין דבריהם.

תנו רבנן איהו עם הארץ - שדברו בו חכמים בכל מקום. **כל שאינו קורא קריאת שמע שחרית וברכותיה, שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, דברי רבי מאיר. והחכמים אומרים, כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אומר, כל שאין לו ציצית כנגדו. רבי יוחנן בן יוסף אמר כל שיש לו כנים ואינו מנדל ללמוד תורה. אחרים אומרים, אפילו קורא -** מקרא ופנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים והו עם הארץ. **קרא -** מקרא ולא שנה - משנה הרי זה בור. לא קרא ולא שנה היינו, שאינו יודע כלום עליו הכתוב **אומר "וזהו את בית ישראל ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהמה" -** היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, "ירא את ה' בני ואלו (ו)עם שונים אל התערב". אמר רבי יצחק, מי הם השונים שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימם. אלו ששונים הלכות - משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, פשיטא - שכן היא כוונת הכתוב, שאין נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, **מהו דתיקא ששונים** שאמר הכתוב, **שונים בחטא, וכדרב הונא, דאמר רב הונא, בין ששבר אדם עבירה ופנה בה -** וחזר ועבר אותה פעם שניה, הותרה לו - דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, קא משמע לן שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.

תנא, התנאים - אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיה, **מבלי עולם -** גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, מבלי עולם סלקא דעתך - וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, של ו אומנם חסירון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, **אמר רבינא, כוונת התנא לאלו שמוזרין הלכה מתוך מושגתן -** היינו,

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד א

תוספות

רש"י

שקרא מקרא: ושנה משנה: ולא שמש תלמידי חכמים. ללמוד סקרת הגמרא בטעמי המשנה מה הם, קשע הוא שאין תורתו על בוריה ואין ללמוד הימנו, שעי' הסעמים: וש חלוק באסור וזהו וברדי ממונות לזכות ולחייב ובסקירות לשמא ולסתר. כדאמר בבמה דוכתי מ"ט אמר מר הכי גמר הכי, ואמר מאי ביניהו איכא ביניהו כך וכן, ונדרום הוא

שהשומע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא

שקבי בטעמיהם ונוהגין בו כבוד בתלמידי

חכמים: אתמר גרס: ה"ו ע"ה. שחשוד על

המעשרות ועל הטהרות בור. גרע מעם הארץ:

בית. ואסור לאכול פתו ויניו, דכין שלא שמש

חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם

ולא שנה אלא להראות עצמו כתי' מגוש.

מכשף האדום את העינים וגזגב את הלכות.

ואף זה כן: רש"י. תרגום חזקיהו חזקיהו (וי) הוא

מגוש. ולחוש המכשף את לחשיו ואינו מבין מה

הם ומה פרושם. אלא כך מעשיהם, שהמכשפות

כל ע"י אותם הלחשים: תני. תנא. ואף זה תנא

שא של שמש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה

הוא: איזהו עם הארץ. שחשד על הטהרות ועל

המעשרות ומחזק מגעו טמא: כל שאינו קורא

ק"ש. דתא ודאי אינו יודע כלום. אבל יודע

לקרות וקורא לא ע"ה הוא: ששונים הלכות.

שלא שמשו בתלמידי חכמים ולא הקפידו על

טעמי המשניות: הלכות. משניות: פשיטא. דהכי

הוא אלא במאי נדרשיה אי לאו בהכי: התרה לו.

דומה בעיניו התרה: מבלי עולם. ס"ל. ומה הם

גורמין לאחרים: ששונים הלכה בתוך משנתו.

קאמר שמבלין עולם בתוראות טעות. דכין

דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין

שמודין לה דבר שאינו דומה. ועוד יש משניות

הרבה (משניות) דאמרין קא מני פלוגי הוא

ויחידהא היא וזליה הלכתא בותיה. ועוד שאין

יודעים במחלוקת תנאים הראשונים הלכה

כדברי מי. הלך מורין תוראות טעות: תליות

עולם. לו. השונה הלכות - עולם שלו בכותו:

ציליות. בעלת תפלה: ואלמנה שובבית. בעלת

שכנות. הולכת ומקבצת שכנותיה תמיד: הרי

אלו מבלי עולם. שאין אלא נואפות ומכשפות

ומראות עצמן בצדקניות שלא יבדקו אמריהן:

המן שלא כלו לו חרשיו. לקמן מפרש: וקבול

שכר מאלמנה. שהיתה טורחת עצמה יותר מן

הצרך כדי לקבל שכר בדמפרש ואזיל. למדנו

שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יורש:

בראת צדיקים. לנחול ג"ע: בראת רשעים. לירש:

גיהנם: שלא יבשלו בי בני אדם. להפסיד חלקם

על ידי מגן עדן ולירש גיהנם: כי קאמר. מבלי

עולם. כגון יוחי בת רמיכי. אלמנה מכשפה

היתה, וכשמגיע עת לדת אשה היתה עוצרת

דחמה במכשפות, ולאחר שמצטערת הרבה

היתה אומרת אלך ואבקש רבמים אולי תשעם

תפילי, והולכת וסותרת כפיה והולך יוצא.

פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא

הלכה לבית האשה היולדת, ושמה השכיר קול

הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש במעי האם. וכא

פתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולך נולד. וידעו כי בעלת כשפים היא: המכשפת ברותי. וקרי ליה קטן שלא

כלו לו חרשיו על ידי שקימו מתקצצין כדאמרין בפרק קמא דחגיגה וכו' ה"ו. כי רבים חללים הפילה. באשה וזה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי: זה תלמיד

שלא הגיע בו, הפילה לשון נפל, שלא כלו לו חרשיו: ועצומים. לשון עוצם עיניו (נפשי ג'ל). שסוגרים פיהם ואינם מורים לקרבי הוראת:

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ו בור. תימה כמאן ס"ל לא כאחרים ולא בר' יהודה דאחרים לא קרי בור אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משרו ליה דאמר בסוף פרק אלו מצאות (כ"ט דף ג') דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ר' הורביה אל דברו וגו' החרים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחרים אלו בעלי מקרא שנאיכס אלו בעלי

משנה מנדיים אלו עם הארץ אלמא דבעלי

משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע"ה ניתנה.

כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ.

תימה לר"י דאמר בפ' הניזקין (נ"ט דף ס"א).

ובפ' ג' אבולו (כ"ט דף מ"ז) איזהו עם הארץ כל

שאינו אוכל אכול בטורה דברי ר"מ ופירש

דהרבה עניני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין

ממנו עדות כדאמרין בפ' אלו עוברין (פסחים דף

מ"ז) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין

מזון עדות וכו' ובפ' חומר בקדוש (חגיגה דף כ"ג).

כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ בר' יוסי ויש

כשר לענין עדות ונחשד על סהדותא ועל

המעשרות או לענין זממן או לענין שבועות אי

לענין דברים שאין נחקין אלא מן המומחה

כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף נ"ג) בירושלמי

אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעבת בדברי

תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא

אי' אביו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע

שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד

שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה

שובבית ומי תגלה נסבת שם בישן ותינוק שהוא

עולה לחרשיו (בתולה ציימנית מצימנה אובדת

בתוליה ותינוק שהוא עולה לחרשיו) ר' חלקיה

בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירוק

ומבזה את הגדולים ממנו אי' יוסי וזה שכן תשע

ואבריו נראה כבן "ב והוא בא על אחת מכל

העריות האמורות בתורה וזן מתות על ידו הוא

פטור רבי פירש מצימנה אובדת בתוליה מחמת

צומות בתוליה נושרות אבל מורא אחי דרב ר"מ

פ' עושה חסידה ומתפלת כדגרסינן בגמ' דידן

צלינית וכאילו צמח ועושה תעניות שתהא נענת

בתפלתה ואינה עולה אלא לגלגל על העין שלא

יבדקו אחריה ומנה ואובדת בתוליה:

ועד

עולם. איני? והאמר ר' יוחנן: למדנו חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה. יראת חטא

מבתולה, דר' יוחנן שמעיה לזהיא בתולה דנפלה אאפה וקאמרה: רבונן של עולם, בראת

גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, יהי רצון מלפניך שלא יבשלו בי בני

אדם. קיבול שכר מאלמנה, דהתיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבכותה, כל יומא הות

אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה בתי, לא בית הפנסת בשיבכותך? אמרה

ליה: רבי, ולא שכר פסיעות יש לי? כי קאמר כגון יוחני בת רמיכי. מאי "קטן שלא כלו

לו חרשיו"? הכא תרגימו, זה תלמיד חכם המכשע ברותיו. רבי אבא אמר: זה תלמיד

שלא הגיע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב "כי

רבים חללים הפילה ועצמים כל הגרניה"? "כי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא

הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הגרניה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה,

ועד

שלא הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הגרניה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה,

ועד

שלא הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הגרניה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה,

ועד

שלא הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הגרניה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה,

ועד

שלא הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הגרניה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה,

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

רשי

ועד כמה עד ארבעין שנים. פי' משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שגדל כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ה' ק) ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה ש"מ לא קאים אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממנו תורה עד מ' שנה שאז התחילו ללמוד: בשו"י. רש"י פי' אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר"י מפרק הוראה (נכסות ק"ז סג). דאמר אבוי באתרא דאית

גבר תמן לא היתיה גבר פשיטא לא צריכא דשוין אלמא היכא דשוין אין לו לקפון להוראה להכי מסתברא הכא לפרש דהא רבה דאורי הוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ' שנה בשוין הוא דאמר שאין לו להורות עד ארבעין שנין היינו כששה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר היה בחכמה אע"פ שלא הגיע לכלל שנים מורה ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר"י פי' הווא דפרק הוראה דמייירי בארם שנכנס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא הוהו גבר אפי' בשוין אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושוה לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי' רש"י ור"ח פי' החם באתר דאית גבר ממונה משתדל בצרכי ציבור לא תקפון לתוך שררות אפי' בשוין ולפי' לא מייירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרש מיראה. בירושל' פרק הוראה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעוט: שבעה פרשין הן פרוש שבמי וכו' פרוש מן הנבייה כו' פרוש שבמי טעון מצותיה על כתיבה פרוש נקפי אקפו לי ואני עבד מצוה פרוש קיואי עבד חדא חובה וחדא מצוה ומקו חדא בחדא פרוש מן הנבייה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצות פרוש אדע חובתי ואעשה הי דא חובתי עבדית דאעביד מצות כדוהת פרוש יראת כאיוב פרוש אהבה כאברהם דכתיב (נפשי מל) וזע אברהם אוהבי אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם: **לעולם** יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה. ואי קשיא דא אמרין בפ"ק דתענית (ה' ק) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק דהי קורא במסכת ברכות (ה' ק) כל העוסק בתורה שלא לשמה נח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה כגון מיראת

היסורין כי הכא ומהאבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון יצורו שצוהו על כך אלא להנאותו כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ה' ק) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו' דאמר בפ' עגלה ערופה (לקט מ"ג) ואיתא בגיור פרק מי שאמר הריני נזיר (ה' ק) ובפרק בתרא דהוריות (ה' ק) לעולם יעסוק אדם וכו' בשבשר מ"ב קרבנות שהקריב בלק וזה יצאה ממנו רות גם הוא נתכוין להנאותו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכר ולא לשם שמיו וכדאמר בפ"ק דר"ה (ה' ק) דאמר סלע לו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור אבל הדיא שלא לשמה דתענית ומס' ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאות פשע שעתה שגגות נעשו לו ודורות שאע"פ שידע שעובר לא נמנע מכל תאות לבו כדמפרש דהם (נכסות ה') חבליה חכמה תשובה ומעשים טובים שלא ידא אורם קורא ושוהה ומשמש ולתמידי חכמים ובוטע באביו ובאמו וברבו או במי שגדול הימנו שנאמר ראשית חכמה ידאת ה' שכל טוב לכל עושיהם ללמודים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה: **אל** שמתנוחח נשפחות. תימה אמאי לא חשיב נמי מהווא או שמתה היא דאמר בפ"ק (ליל ק"ז) דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כדנתי' לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכל דה"ה אם משקדשה בכלי דנשרפת ואידי דקתני סיפא קרב הקומץ ונכאלת נקט רישא קדש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קדוש וקורב להקריבה טפי מקדישה בכלי אפי' נשרפת: (שייך לך הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר"י אמאי נשרפת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדש וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקח תאשי מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון וכו' תיגיל מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרין גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה ודחואלי ולא לבדוק עומדת ולא ראייה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראוי לה ונראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שייך למימר הכי משום דנמנה לברר עון ובשיש שם עדים הרי העין מבורר וא"צ ביורד אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר אע"פ דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר היע ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מחרות בלבנה קודם לכן ואין המים בודקין ואפי' נמנה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במתני' מנחת ארוסה ושומרת יבם אלאמה לכ"ג מפני שידע פסול שלהן שאין נבדקות ואין מביאין אותם לשמות:

ועד כמה. הוי ראוי להוראה: והא רבה אורי. וכל שנותניו אין אלא מ' כדאמר רביה וק' (י"ג) רבה ואבוי מדבית עלי קאתו כו': בשו"י. אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות. או שאין וכן מקונו בעיר: פרוש שייכמי פרוש נקפי פרוש קיואי פרוש מורכאי. כלוה מפרש לה: מעשה שכם. שמולו שלא לשם שמיו, אף זה מעשיו להקנותו שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמיו: חננא רגלי. מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הקרן, ומתוך כך מנקה אצבעותיו באבנים: פיו דם לבתלים. עושה עצמו כעצום עניו שלא יסתכל בגושים. ומתוך כך מקה ראשו בביתו והדק יוצא: דמשפיע. הולך כפוף: כי מורכאי. בוכנא עשויה כמקבת וראשו כפוף: פרוש מה חובתי ואעשה. למדני מה עלי לעשות ואעשה: הא מעלייתא היא. אם אינו בקי באסורין ודקדוקי מצות וכו' ללמוד: מה חובתי הו ואעשה. מה לעשות עוד ולא עשיתי. ומראה עצמו כאלו קים את הכל: פרוש מאהבה. מאהבת שוכר המצות, ולא לאהבת מצות הבורא: מיראה. של ענין, אלא מה על האדם לעשות מאהבת השי' באשר צונו ה' אליהו וסוף השכר לבא: דמפרקא מפרקא ב'ו. הנסתרות נסתרות מבני אדם והגלויות גלויות, ומ"מ לבד' הגדול כלם גלויות, והוא יפרע מן המופתים בטליותו ומרמין עצמן כפרושין ואין פרושין: אל תתקראי מן הפרושין. שהפרושין היו שונאין אותו לפי שהרגו מן החכמים הרבה ונהפך להיות צודק כדאמר בקדושין (ה' ק) וכו'. ובשמות היתה אשתו יראה מן שלא יעבירו המלכות מבניה. והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה. ואמר לה אל תתקרי מן הפרושין שצדיקים הם ולא ימלוך רעה ולא לבקש שלא חטאו להם: ולא מפי שאין פרושין. שהם אוהבי. אלא מן הנבועים. כלומר שאין מקריאם בתולדותם. אלא צובעין מבחין ואין חוקן בכרם: שפעשהם כמעשה זכר. שחן רשעים. ומבקשים שוכר כפנותם. אומרים לבריות לבקדן כפנותם. ואיכא דמפרש לה לענין צניעותא: מתני' הרי היא בכלל התנחות. שנתנוא עד שלא קדשה בכלי ותפדה. ותצא לחלין ומתמעות יקנה אחרת: ותשרה. שקדשה קדשת הגוף ואינה יוצאה עוד לחלין. וכל

ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

גלוי, **בִּי דִּינָא רַבָּה** - ובית דין הגדול ליתפרע מהני דהפּו גונרי -
הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על
ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.
אִמְרָ לָהּ יֵנְאִי מִלְכָּא לְרַבִּיתָּהּ - לאשנתו. **אַל תִּתְּנִירָא מִן הַפְּרוּשִׁין**
- כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.
והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של
אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא
יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה.
וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך
ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמֵּי שְׁאִינִן**
פְּרוּשִׁין - שהם אוהבי. **אַלְּא מִן הַצְּבוּעִין** - אלו שאין תוכם כברים,
היינו, מאלו שדומין לפרושים - שמראים עצמם כפרושים,
שְׁמַעְשִׁיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרֵי - שהם באמת רשעים כזמרי ומבזקשין
שִׁכְרָר כְּפִנְחָם - ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם
כמו פנחס.
במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש,
במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין.

משנה

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אֵין זְכוּת תּוֹלָה בְּמִים הַמָּרִים - גם אשה סוטה
שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, **וְאִם אֵתָּה**
אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלָה בְּמִים הַמָּאֲרִין, מִדֶּהָ - מחסיר את הגוף
אֵתָּה אֵת הַמִּים בְּפָנֶי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׂוֹתוֹת - כלומר, מחליש את
הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, **וּמוֹצִיא אֵתָּה שֵׁם רַע עַל**
הַתּוֹרוֹת שִׁשָּׁתָּה וְלֹא נִפְגְּעוּ עַל יְדֵי הַמִּים, שְׁאוֹמְרִים, מִמָּאוֹת הֵן
אַלְּא שֶׁתִּלְתֶּה לָּהֶן זְכוּת.
רַבִּי אוֹמֵר, הַזְּכוּת תּוֹלָה בְּמִים הַמָּאֲרִים רק לענין שלא תמות
מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה **וְאִינָה יוֹלֶדֶת וְאִינָה מְשַׁבַּחַת,**
אַלְּא מִתְּנוּנָה - מכחשת והולכת והולכת, **לְסוֹף הִיא מֵתָה**
בְּאוֹתָהּ מִיָּתָה - הכתובה בפרשת סוטה.
נִטְמָאת מִנְּחָתָה של סוטה עד שלא קדשה בכלי שרת, כיון שלא
נתקדשה קדושת גוף, **הִרִי הִיא כְּכֹל הַמִּנְחֹת** שנטמאו קודם
שנתקדשו בכלי, **וְתִפְדָּה וְתִצָּחַת לַחֲלוּץ מִמֶּהֶם** יקנה אחרת. **וְאִם**
נִטְמָאת מִשְׁקָדָה בְּכֵלִי - לאחר שנתקדשה בכלי, **הִרִי הִיא כְּכֹל**
הַמִּנְחֹת שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי **וְתִפְדָּה בְּבֵית הַדֶּשֶׁן**. שכיון
שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.
וְאִלּוּ הֵן הַסּוֹטוֹת שֶׁמִּנְחֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת מפני שאינן ראויות ליקרב
ולא להיפדות ולצאת לחולין.

שואלת הגמרא, **וְעַד כַּמָּה** - מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות
הלכה לרבים. **עַד אַרְבָּעִין שָׁנִין** - משנהיה בן ארבעים.
מקשה הגמרא, **אִינִי** - וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי
הוא להורות, **וְהָא רַבָּה אוֹרִי** - והרי רבה היה מורה הוראות לרבים,
והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁוִין** - זה
שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם
אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם
צעיר הראוי להורות שזה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין
זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.
שנינו במשנה, **וּמִכּוּת פְּרוּשִׁין וְכו'.** **תִּנּוּ רַבָּנֵן, שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן** -
תחילה מפרטם והנא לאחר מפרשם. **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פְּרוּשׁ נֶקֶפִי,**
פְּרוּשׁ קִיּוּא, פְּרוּשׁ מְדוּכִיָּא, פְּרוּשׁ מַה חוּבְתִי וְאַעֲשֶׂנָה, פְּרוּשׁ
מֵאֲהָבָה, פְּרוּשׁ מִיִּרְאָה. ומפרש התנא. **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הַעוֹשֶׂה**
מַעֲשֵׂה שִׁכְמָה - שמלו וציערו את עצמו שלא לשם שמים. ואף זה,
פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא
לשם שמים. **פְּרוּשׁ נֶקֶפִי, זֶה הַמִּנְקִיף אֶת רֵגְלָיו** - עושה עצמו
שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פְּרוּשׁ**
קִיּוּא, אִמְרָ רַבִּי נַחֲמָן בֶּרֶ יִצְחָק, זֶה הַמְקִיץ דָּם לְבִתְלִים - עושה
עצמו כעורצם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו
בכותל עד כדי זוב דם. וכל זה כדי שיראדו בני אדם בכך ויעריכוהו
על צדקותו. **פְּרוּשׁ מְדוּכִיָּא, אִמְרָ רַבָּה בֶּרֶ שִׁילָא, דִּמְשַׁפֵּעַ בִּי**
מְדוּכִיָּא - הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.
פְּרוּשׁ מַה חוּבְתִי וְאַעֲשֶׂנָה - אומר לאנשים אמרו לי מה עלי
לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הֵא מַעֲלִיּוּתָא הִיא** - מה גרוע
באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אַלְּא**
דְּאִמְרָ מַה חוּבְתִי תו וְאַעֲשֶׂנָה - שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו,
שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה
לעשות.
פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה - שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך
אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבוֹרָא. **פְּרוּשׁ מִיִּרְאָה** - שפורש
מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים
את התורה מאהבת ה' וסוף השכר לבא.
אִמְרוּ לִיה אִפִּי וְרָכָא לְתַנָּא - ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא תִיתְּנִי**
- אל תשנה פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה פְּרוּשׁ מִיִּרְאָה, **דְּאִמְרָ רַבִּי הִוְדָּה אִמְרָ**
רַבִּי, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת אִפִּילוּ שְׂלֵא לְשִׁמְהָ
שְׁמִתוּךָ שְׂלֵא לְשִׁמְהָ כָּא לְשִׁמְהָ - היינו, שגם אם עוסק בתורה
ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.
אִמְרָ רַבִּי נַחֲמָן בֶּרֶ יִצְחָק, דִּמְמַמְרָא מִמְּמָרָא וּדְמַמְלִיא מַמְלִיא -
מה ננסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל

אגרות קודש

[י"ב אייר תשכ"א]

...להטבת מצב בריאותו ולהצלחת טפול הרפואי עליו מסכים. ובכל אופן - ודאי הסבירו
הרופא שהתייעץ אתו, שחזוק הבטחון בהשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות זהו מרבה במנוחת
הנפש וממעט בדאגה ובודאי שישפיע להטבת הבריאות ולתוספת הצלחת בהטפול הרפואי. ואם בכלל
הודיעונו חז"ל דהמוח שליט על הלב בטבעו, עאכ"כ לאחר ההתבוננות בדברי תורתנו תורת חיים, ה'
לי לא אירא, ה' רועי לא אחסר, ובפרט ע"פ המבואר בתורת החסידות בענין דהשגחה פרטית.

בכלל יש לעשות כהוראת רופא מומחה...

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

49 שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה
 50 עולה כליל אלא הקמיצה. **אָלָא** תקומין קרב בעצמו הכהן קומץ
 51 ממנחתה, ומקריב את הקומץ, **וְהַשִּׁירִים** קריבין בעצמן לאחר
 52 הקרבת הקומץ.
 53 מקשה הגמרא, איך קרבים השירים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיקְרִי**
 54 **בָּאָן** - הרי על כגון זה נאמר, **כָּל שְׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** - שכל
 55 שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח **הָרִי הוּא כָּבֵל תִּקְמִירוֹ**
 56 - הרי שהנותר בכל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי
 57 המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי
 58 הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא
 59 ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, **אֲמַר יְהוּדָה**
 60 **בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שָׁזַי, דְּמַסְפִּיק לְהוּ לְשׁוֹם עֲצִים** - מדובר כאן,
 61 שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם
 62 דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי
 63 ששייריים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם
 64 דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ,
 65 ושייריים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא
 66 לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר** וכדעת
 67 רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח,
 68 ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו
 69 לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על
 70 גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר
 71 חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. **דִּתְנִינָא, רַבִּי**
 72 **אֱלִיעֶזֶר אֹמְרָא**, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטר חלק מהם
 73 על גבי המזבח, שייריהם אסורים בהקטרה, נאמר, ואל המזבח לא
 74 יעלו לריח ניחוח, ודרשו, **לְרִיחַ נִיחּוּחַ אִי אֵתָּה מַעֲלָה** - שהאסור
 75 לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על
 76 המזבח לריח ניחוח, **אֲבָל אֵתָּה מַעֲלִיָּהוּ לְשׁוֹם עֲצִים** - אך אם
 77 מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.
 78 שואלת גמרא, **הִנֵּחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִיתָּ לֵיהּ הָאִי סְבָרָא**
 79 שהמתכוון להעלות שייריים לשם עצים אינו עובר בכל תקטירו, **אֱלָא**
 80 **לְרַבְּנָא דְלִיתָ לְהוּ הָאִי סְבָרָא** - שחולקים על רבי אליעזר וסוברים
 81 שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי
 82 המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, **מָאִי אִיכָא לְמִימַר**
 83 - איך נבאר את משנתנו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר.
 84 משיבה הגמרא, **דְּעָבְדִּי לְהוּ כְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן** - כלומר,
 85 משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה
 86 מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשייריים קרבים
 87 בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשייריים מתפורים על בית הדשן.
 88 **דִּתְנִינָא**, גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן
 89 סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין
 90 מנחת נדבה של ישראל, אבל השייריים לא נאכלים, אלא קומץ קרב
 91 בפני עצמו והשייריים קריבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן**
 92 **אֹמְרָא, תְּקוּמִין קָרֵב בְּעֶצְמוֹ, וְהַשִּׁירִים מִתְּפָּוִים עַל בֵּית הַדִּשָּׁן** -
 93 שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם
 94 הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השייריים, ולכן השייריים
 95 מתפורים לאיבוד על בית הדשן.

1 **הַאֲמִירָתָא** לבעלה, **מִמָּאָה אֵינִי לָהּ**, או וּשְׁכָאוּ לָהּ עֲרִים שְׁהִיא
 2 **מִמָּאָה**, או **וְהַאֲמִירָתָא אֵינִי שׁוֹתָהּ**, או וּשְׁבַעֲלָה אֵינִי רוֹצֶה,
 3 **לְהַשְׁקוּתָהּ** וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן וּשְׁבַעֲלָה
 4 **בָּא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה
 5 בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם
 6 למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.
 7 **וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לְבָהֳנִים** אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין
 8 הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מִנְחוֹתֶיהָ נִשְׂרָפוֹת** - גם
 9 אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו,
 10 שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.
 11 מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בְּבֵית יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָת לְבָהֳן**, שאו
 12 **מִנְחָתָה נִשְׂרָפָת** - לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית
 13 הדשן, כפי שנתבאר, אולם **וְכֹהֲנֵת** - בת כהן **שֶׁנִּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל**, אין
 14 בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא
 15 נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך **מִנְחָתָה נֹאכָלָת**
 16 כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם
 17 הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.
 18 אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מוזכר התנא
 19 חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מָה בֵּין בָּהֶן לְכֹהֲנֵת, מִנְחָת בָּהֵת**
 20 **נֹאכָלָת וּמִנְחָת בָּהֶן אֵינָה נֹאכָלָת** כמבואר. **בָּהֵת מִתְּחַלֵּלָת מִן**
 21 **הַכֹּהֲנִים** אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה,
 22 **וְכֹהֵן אֵין מִתְּחַלֵּל** - אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או
 23 חללה. **בָּהֵת מִמָּמָאָה לְמַתִּים** - מותרת להיטמא למתים, **וְאֵין בָּהֶן**
 24 **מִמָּמָא לְמַתִּים**. **בָּהֶן אוֹכֵל בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים** - חטאת אשם ומנחה,
 25 **וְאֵין בָּהֵת אוֹכֵלָת בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים**.
 26 אגב כך, מוזכר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה
 27 אפילו בישראל, **מָה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ** את ראשו ופֹרֵם
 28 את בגדיו, כשהוא מצורע, **וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרֵעַת וּפּוֹרֵמָה. הָאִישׁ**
 29 **מְדִיר אֶת בִּנּוֹ בְּנִיָּו** - אם אמר האב על בנו קטן, "הא זה בני נזיר"
 30 חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, **וְאֵין הָאִשָּׁה מְדִירָת בְּנָתָּ בְּנִיָּו**.
 31 **הָאִישׁ מַגְלַח עַל נִזְיוֹת אִבּוֹ** - אם נדר אביו נזירות והפריש
 32 קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו.
 33 **וְאֵין הָאִשָּׁה מַגְלַחַת עַל נִזְיוֹת אִבֶּיהָ. הָאִישׁ מַקְדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ** -
 34 מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא
 35 מקודשת גמורה בכך **וְאֵין הָאִשָּׁה מַקְדֵּשֶׁת אֶת בָּתָּה** - אינה מקבלת
 36 קידושין עבור ביתה. **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ** לאמה כשהיא קטנה,
 37 **וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בָּתָּה** לאמה. **הָאִישׁ נִסְקָל עֲרוֹם** - אם עבר
 38 על אחת העבירות שהיביים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל
 39 ערום. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקָלָת עֲרוּמָה** אלא בלבישת חלוק. **הָאִישׁ**
 40 **נִתְלָה** - מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. **וְאֵין הָאִשָּׁה**
 41 **נִתְלִית. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגֵיבָתּוֹ** - אם גנב ואין לו לשלם לנגנב,
 42 מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגנב. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכָּרֶת בְּגֵיבָתָהּ**.
 43 **גִּמְרָא. תְּנִי רַבְּנָן, כָּל הַנְּשׂוּאוֹת לְבָהֳנֵת, מִנְחוֹתֶיהָ נִשְׂרָפוֹת** - אין
 44 שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. **בִּיצֵר,**
 45 **בָּהֵת לֹוִיָּהּ וְיִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּשְׂאָת לְבָהֳן, אֵין מִנְחָתָה נֹאכָלָת, מִפְּנֵי**
 46 **שִׁישׁ לּוֹ** - לבעלה הכהן חלק בָּהּ שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן
 47 אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, **וְאֵינָה עוֹלָה כְּלִיל**
 48 **כְּפִי שִׁישׁ לָהּ חֶלֶק בָּהּ** -

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד א

רש"י

1 וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת [לְכַהֲנִים] מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. וְאִפְּלוּ קֶרֶב הַקֹּמֶץ בְּהִלְכָּתוֹ וְלֹא נִטְמְאוּ
2 נִשְׂרָפוּן שִׂירֵם בְּבֵית הַדֶּשֶׁן כְּדִמְפָּרֶשׁ בְּגִמְרָא: בְּהֵנָּה. בַּת בְּהֵן: מִנְחָתָה נֶאֱכֶלֶת. דְּכָל מִנְחָתָה
3 בְּהֵן לְכִיל תִּהְיֶה לֹא תֵּאָכֵל כַּחֲבִיב (וַיִּקְרָא אֵל אֶבֶל וְדֹכַחְתָּה הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱכֶלֶת, וְכֵן
4 כִּהְיֶה אֲלֶמְנָה וְגִרְשָׁה שֶׁהִבִּיָּאָה מִנְחָתָה נֶאֱכֶלֶת: כִּהְיֶה מִתְחַלְלָתָה מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַכֹּהֵן
5 אִם נִגְעֶלָה לְפָסוֹל: וְכֵן אֵין מִתְחַלֵּל. אִם נִשְׂאָ
6 גִירָשָׁה זֹנָה וְחִלְלָה, וְשַׁעַם דְּכָלָה מִתְּנִי מִפְּרֵשׁ
7 בִּגְמֵי: כְּקִרְשֵׁי קִרְשִׁים. חֲסֵאת וְאִשָּׁם וּמִנְחָה:
8 בְּכֵלם כַּחֲבִיב כֵּן זָכָר בְּכַהֲנִים וְאִיכְלָנוּ: מַה בֵּין
9 אִישׁ לְאִשָּׁה. בִּישְׂרָאֵל נָמִי מִקְדָּשֵׁי: אִישׁ פּוֹרֵעַ
10 וּפּוֹרֵם. כְּשֹׂהֵא מִנְּגַע פּוֹרֵעַ רָאשׁוּ וּפּוֹרֵם בְּגִידֵי
11 הָאִישׁ מִדִּיר אֵת בְּנֵי. קָטָן בְּנוֹי וְחֹלָה הַגְּזִירוֹת
12 עָלָיו אִפְּלוּ לְכַשְׁיָגוֹל: מִגֵּלַח עַל גְּזִירוֹת אֲבִיו. אִם
13 קָדַר אֲבִיו בְּגִזְרוֹת וְהִפְרִישׁ קֶרֶבְנוֹתָיו וּמֵת הָיָה
14 בְּנוֹ גִּזִּיר, הֵבֵן מִגֵּלַח בְּיוֹם מֵלֶאֱתָ מִבְּיֹא קֶרֶבְנוֹת
15 שֶׁהִפְרִישׁ אֲבִיו: מִקְדָּשׁ אֵת. בְּתוֹ. מִקְבֵּל קֶרֶב
16 חֲטָטָה שֶׁלֹּא מִדְּרַתָּה: מוֹכֵר אֵת. בְּתוֹ. לֹאֲמָה
17 כְּשֹׂהֵא קֶטְנָה: גַּמֹּ מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. אַחַת
18 מִנְחָתָה סוֹטָה וְאַחַת מִנְחָתָה נְדָבָה: סִפְּנֵי שֵׁשׁ לוֹ
19 חֶלֶק בָּהּ. שֶׁהָיָה מִקְרִיבָהּ מִשְׁלוֹ. וְכַתִּיבָהּ כָּל מִנְחָתָה
20 בְּהֵן וְגו': וְאֵינָה עוֹלָה לְכִיל [מִסְּפִין] שֵׁשׁ לֹה חֶלֶק
21 בָּהּ. שֶׁלְּכַפְרָתָהּ הִיא בָּאָה, וְאֵין מִנְחָתָה יוֹר וְכַת בְּהֵן
22 קֶרֶב־יָכֵן כְּלִיל בִּלָּא מִקְדָּשֵׁי הַשִּׂירִים קֶרֶב־יָכֵן לְעֶצְמוֹ.
23 לְאַחֵר שֶׁקֶרֶב הַקֹּמֶץ: קֶרֶב כָּאֵן כֵּן שֶׁמִּשְׁנֵי ב'וֹ. כִּי
24 כֵּן שְׂאוֹר וְכֵן דָּבֵשׁ לֹה תִקְרִיבוּ וְתִקְסִירוּ לֹה:
25 (וַיִּקְרָא וּ הָיָה לִיחָ לְמִקְרָב, לְקַח לִיחָ לְמִקְרָב
26 מִמֶּנּוּ. אֶלֶא לְמִדְרָשִׁיהָ נִמִּי בִּאֲנָפִי נִפְשִׁיהָ. לֹא
27 תִקְסִירוּ כֵּן שֶׁמִּשְׁנֵי עוֹלָה כְּבֵר אִשָּׁה לֹה. וְיֵשׁ
28 בְּכֵלֵל לֹא יוֹדֵשׁ כֵּן לְקֶרֶבְנוֹת חוּץ מִשְׁעוֹלָה:
29 בְּכֵלֵל יוֹדֵשׁ שִׂירֵי מִנְחוֹת. וְהִכָּא נִמִּי דְלִמָּא בְּתֵר
30 חֶלֶק שֶׁלָּה אֵית לָן לְמִיל, וְהָיָה הַקְּסִירָה קֹמֶץ
31 בְּהִלְכָּתוֹ וְאִלּוּ שִׂירִים גִּמְזוּרִין הֵם וְיִשְׁנָן בְּכֵל
32 תִקְסִירָה: דְּמִסִּיק לֹהוּ לִשְׁם עֲצִים. דְּנִימָא חֲבִי, אִם
33 רָאוּיִם הֵן לְהִקְסִיר וְלֹא הָיָה רָאוּיָה לְקֹמֶץ בְּדִין
34 מִנְחָתָה בְּתוֹ, וְהָיָה לְהִקְסִיר לְשִׁמְיָה וְהָיָה לֹא
35 מִשְׁעוֹלָה לֹא מִנְחָתָה, וְאִם רָאוּיָה הָיָה לְקֹמֶץ
36 וְאִלּוּ שִׂירֵיהֶן, וְהָיָה כֵּן כְּשֹׂאֵר עֲצֵי הַמִּעֲרֵבָה כִּי־רֹא
37 פְּלוּגִיָּהוּ בִּבְחִים. אֲבִיר חֲסֵאת שְׁנֵתֵרֵב
38 בְּאֲבִיר עוֹלָה. רִ"א אֹמֵר יִתְּנֵם לְמַעַלְהָ וְיִזְאָה
39 אֵינָה אֵת בְּשֵׁר חֲסֵאת עַל הַמִּזְבֵּחַ כֹּאֵל הֵן עֲצִים,
40 וְחִבִּי"א תַעֲבֵר צוֹרֶתָן וְיִצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה
41 שֶׁמִּשְׁעוֹ לְהִקְסִיר אֲבִיר חֲסֵאת מִשְׁנֵי לֹה דְכָל
42 שֶׁמִּשְׁעוֹ לְאִשִּׁים, וְרִ"א חֲסֵר בְּמִנְחָתָה אֲבִיר קָרָא
43 כַּחֲבִיב קֶרֶב רָאשִׁית תִּקְרִיבוּ אוֹתָם לֹה, שְׂאוֹר
44 וְדָבֶשׁ בְּכוֹרִים אֲתָהּ מִבְּיֹא מִן הַתְּמִירִים וּמִנְחָתָה
45 שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהָיָה רָאשִׁית מִן הַשְּׂאוֹר, וְאֶל
46 הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לִרְיֵחַ נִיחּוֹחַ קֹאֵי נִמִּי אֲמַנְמוּ
47 אִשָּׁה לֹה: דְּאִקְרָאִיהָ בְּכֵל תִּקְסִירָה וְאִשְׁמַעְיָן דִּלֹּא אֶסֶר הַקְּסִירוּ אֶלֶא כְּשֶׁמִּתְּנֵן לִרְיֵחַ
48 נִיחּוֹחַ כִּי־רֹאשִׁי. אֶלֶא מִנְחָתוֹ (וְקֵי טו') גְּבִי מִנְחָתָה חוֹטָא כְּהֵן שֶׁמִּבְיֹא עַל
49 שְׁמִיעָה קוֹל אוֹ עַל בְּשׁוּי שְׁפָתַיִם אוֹ עַל טִמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי בְדִלְיָ דְלוֹת, וּפְלִיגֵי רִבְּנָן
50 עֲלֵיהָ דְרִבֵּי שְׁמַעוֹן וְהָיָה לְכַהֵן בְּמִנְחָה, מִנְחָתָה חוֹבָתָה שֶׁל כְּהֵן לְכִיל בְּמִנְחָתָה נְדָבָתוֹ
51 וְאֵינָה נִקְמָצֶת וְרִ"שׁ דְּרִישׁ לִיחָ לְקָרָא הָתֵם חֲבִי, וְכִי נֶאֱמַר וְהָיָה לְכַהֵן בְּמִנְחָתוֹ, לֹא נֶאֱמַר
52 אֶלֶא בְּמִנְחָתָה חוֹטָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמָצֶת אֵף מִנְחָתָה חוֹטָא שֶׁל כְּהֵן נִקְמָצֶת.
53 אִי מִה מִנְחָתָה יִשְׂרָאֵל שִׂירֵיהָ נֶאֱכֶלֵין אֵף זֶה שִׂירֵיהָ נֶאֱכֶלֵין, תִּל וְהָיָה לְכַהֵן בְּמִנְחָתוֹ, לְכַהֵן
54 בְּמִנְחָתוֹ לְעִנְיָן עֲבוּדָתָה כְּהֵן שֶׁשְׁעוֹנָה מִקְרִיבָהּ, וְלֹא לְאִשִּׁים בְּמִנְחָתָה, הָא כִּי־צֵד הַקֹּמֶץ קֶרֶב
55 לְעֶצְמוֹ וְהַשִּׂירִים קֶרֶב־יָכֵן לְעֶצְמָם, וְלֵית לִיחָ כֵּן שֶׁמִּשְׁנֵי לְאִשִּׁים כְּלָל, רִ"א בְּרִ"שׁ פְּלִיג עֲלֵיהָ
56 וְאֹמֵר קֹמֶץ קֶרֶב לְעֶצְמוֹ וְשִׂירִים מִתְּפוֹרִין לֹאֲבִיר.

ה"ג

מה הם באים משום קומץ או משום שירים אי תימר משום קומץ אינו נוטל בלילה ואינו נוטל לאחר מיתה ואינו מחשב להן ואי תימר משום שירים נוטל בלילה ונוטל לאחר מיתה מחשב להן ואינו שחשב להן ופושט לה מדריא בר"ש דאמר דמתפורין על גבי הדשן שלמטה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות הדא אמור נוטל בלילה ונוטל לאחר מיתה ומחשב להן אי יוסי בר בון אינו מחשב להן שלא הוכשר לא לאכילת אדם ולא לאכילת מבה:

תוספות

1 ה**אומרת** טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמתה בעליה היא
2 וחטאת שמתה בעליה ליכו חמעות לים המלח דמיא לאשם תלוי אם לאשם
3 תלוי אפי' משקדשה בבלי א"ר מנאי' דמיא לאשם תלוי שנשחט דנינאן תמן אם משנשחט
4 נודע לו הדם ישפר והבשר יצא לבית השריפה: **כל** הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות.
5 פרש"י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימה
6 מנחת נדבה מה חלק יש לו בה הוא אפילו רבי
7 יהודה דאומר בפ' אין בין המודר (מנזס קף לט:)
8 אדם מבאי על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת
9 דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כונן אם
10 והקיפה) נזירות בראשה ויחללה את השבת
11 דומיא דמנחת סוטה שהיא חובה דילין לה
12 מדהביא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל
13 מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מבאי וי"ל
14 משום הכי יש לו חלק משום דכחיה מזה שקנתה
15 אשה קנה בעלה כדנתן בפ"ד דנזיר (דף קכ) אם
16 שלה הייתה ברמזה חטאתא תמות וקא דייק בגמ' **ממנו**
17 מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה הלכך יש לו
18 חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אר"ר יהודה ואמרי
19 דווקא קרבן שנכשרירה לו מבאי עליה דמה
20 שקנת' קנה בעלה מיהו בירושלמי דפרק היה
21 מבאי משמע דמנחתו סוטה איירי והכי ביטא
22 התיב מנחתו מלמד שהיא חייבת קדשה לשמה כיון
23 שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני
24 רבי חיאי ופליג ליקרב כליל אינה יכולה מפני
25 שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני
26 שותפתו של איש (ואלא) הקומץ (קרב) לעצמו
27 והשירים קריבין לעצמן ואת אמר מנחתה אלא
28 מה דאישתני חייבת אישתני מנתי' ותו התיב
29 והביא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש עליה
30 חוץ מדעתה מכיון שיש לו שותפות במנחה
31 מפרשי עליה חוץ מדעתה וא"ת מאחר שיש לו
32 חלק בה א"כ היא לה מנחת שותפות ואומר בפ"ק
33 דבחים (קף טז:) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה
34 ואין בה משום שותפות הי' שיש בה משום שותפות
35 אינה קריבה משום דכתיב בה נפש חיהי קתני
36 בספרי בהדיא וי"ל כיון דעיקר כפרה משום ידיה
37 נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק
38 התיב (קף טז:) דקניא ליה אלמנו משום דמכפרי
39 קרינא ביה נפש: **הקומץ** קרב בעצמו. וא"ת
40 אמאי לא שדינן לכולה מנחה בתר ידיהו ויהו
41 שרייה נאכלין כדאמר בפ' אין בין המודר (מנזס קף
42 לו:) ואתאי בפ"ק דבחים (קף טז:) ובפ"ק דתמורה (קף
43 טז:) מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת
44 במנחה זו י"ל התיב מיקני למתכפר כולי זבא ואין
45 לו למקדיש חלק בו אבל הכא יש לו לבעל חלק
46 במנחה: **דמסיק** ליה לשום עצים. רש"י פי'

47 דנימא הכי אם ראוין הן להקטיר ואיהו ראויה לקמוץ וכו' ותימה מנאי שייך אר
48 דאי כאילו מערבין שיריים והוי כאברי עולה ואבירי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר"א ורבנן
49 (וזכזס טז:) דלא שייך בה הנאי דליכא שום ספק אלא ודאי מקצתן ראויה להקטיר ומקצתן
50 לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשם עצים בכל מקום שהוא ולא שייך
51 שום הנאי וכמומה דרש"י נקט ל'י' אגב שטפיה דההיא דפרק נושאין על האנוסה (יבמות ק)
52 דתנן כהנת שנעתרב ולדה בולד שפחתה נותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש
53 בגמרא דמנחתם נקמצת במנחת ישראל ואינה נאכלת כמנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא
54 הותם ודאי שייך תנאי כשהאחר מקריב מנחה אינו יודע אם כהן הוא או ישראל וצריך
55 להתנות כמו שפירש רש"י כאן והא דתנן בהקומץ רבה (מנחות קף טז:) נתערב קומצה בשיריה
56 או בשירים של חבירתה לא יקטיר אית לן לימיר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר:
57 **הקומץ** קרב לעצמו והשירים לעצמן. בירושל' בעי אליביה דר"ש אלין שיריים משום
58 שחשב להן ופושט לה מדריא בר"ש דאמר דמתפורין על גבי הדשן שלמטה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות הדא אמור נוטל בלילה ונוטל לאחר מיתה מחשב להן אי יוסי בר בון אינו מחשב להן שלא הוכשר לא לאכילת אדם ולא לאכילת מבה:

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

רש"י

ה"ג ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא במנחת חומא של בנהים דבת הקרבה היא. דמקשי
 חובתו לנדבתו דלא בעי קמיצה, אבל הא דלאו בת הקרבה היא דדלקא בתרה דידה
 אזילין ושיירי גמורים נידו ואפלו רבנן מודו דמתפורין: **מאי טעמא**. קאמר מתני' מנחת
 כהנת נאכלת בשאיה נשואה לכהן, וכשהיא נשואה לכהן איה נאכלת כליל מיהא לא
 הויא: לא יחלל זרעו. כבהן הנשוא פסולה
 לכהנה כתיב, ודרשין בקדושין (טו. טז) לא יחלל
 שני חלולין, אחד לה ואחד לזרעו, שהבהן
 מחלל את שמתן אכל הוא אין מתחלל: בני
 אהרן. לנפש לא טעמו, ולא בנות אהרן באוהרה
 זו: כל זכר בבני אהרן יאכלנה. במנחה כתיב:
 איש. צרוע הוא: אין לי שחלט בטמא נתיקם
 אלא איש, איש מנין, כשהוא אומר סמוך לו
 והצרוע אשר בו הנגע, ולא איבעי ליה למכתב
 אלא בגדי ידיו פרומים וראשו ידקה פורע, דהא
 כתיב לעיל דבמצורע קמיידי, אלא צרוב צרוע
 שני כגון אשה: ח"ג א"כ מה ת"ל איש לענין
 שלמשה איש פורע ופורע וכו'. מה ת"ל איש
 מאחר שסופנו לרבות את האשה: לענין שלמשה.
 לאו למעוטי משמאה האמורה בפסוק זה בא
 למעוטי, אלא מענין האמור בפסוק שלאחריו
 דכתיב ביה פריעה ופרימה, לומר לה איש פורע
 ופורע ולא אשה: הלכה היא בגזיר. הלכה למשה
 מסיני הוא בהלכות נזיר: נתי' לאיש. באביה
 נתינת נתינתה: ונזמו אותו. ומאי אותו? אי ניקא
 אותו ולא אותה והכתיב גבי נערה המאורסה
 והוצאתה את שניהם וסקלתם אותם, אלא הא
 דממעט אשה לענין ערום, דנפיק מהאי קרא
 מעוטא דאורו ושמע ולא כסותו, ולחכי נקט
 ליה להאי משמעותא דערום בלשון זכר גבי
 איש למימרא הא אותה בכסותה: נספר בגנבתו.
 אם אין לו מה לשלם:

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה. שקא לה ארוס: ושומרת יבם. שקא
 לה יבם: לא שותות דמעטניה קרא: ולא נוטלות
 קרבה. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו
 שנסתרה אחר קנין. דמקשי ואסור לא אימעיט
 דמפרש בגמרא, ואפלו לית לן דרב המנונא
 ודו' שומרת יבם שותתה מותרת ליבמה, נתי
 דמותרת מיהו לא בעי למינסב אשה זונה והיא
 הפסידה בתבתה: תחת אשה. ביושבת תחתיו
 הכתוב מדבר:

נתינה

הדרן עלך היה נוטל

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל והכתיב (ויקרא כג) וכהן כי יקנה נפש קנין
 כספו מעתה כהן ולא כהנת א"ל והכחן משיח תחתיו מבניו את שבכו עומד תחתיו
 יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה היה דברפך חורוע (תולין ק"ג) הוה מצי לשנוי נמי הכי
 ותנו לכהן חורוע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום
 דכתיב והכחן המשיח תחתיו מבניו אבל התם דחי
 ליה משום דאחרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי
 נמי משום דהתם הוי מעוטא אחר מיטעו:
 (ס"ז ל"א מנחה) **מה** בין איש לאשה. בתוספתא
 (פ"ג) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא
 מה שאין כן באשה האיש עובר על כל תיקו ועל
 כל תשדית ועל כל תטמא למתים מה שאין כן
 באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר
 ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה
 ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר
 לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת
 ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני'
 אלא דכאי בבית משום דמפרש התם בכסף
 ובשטר ובביאה ותיהא אמאי לא חשיב נמי
 סמיכות תנפות הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת
 וכל הני דתנן בפ"ק דקידושין (טו. טז) ולא קתני נמי
 שהעברי ירצא בשנים וכו' וכו' ובמיתת אהרן
 משא"כ בעבריה הוה בטמא בראיות חלה הוא
 מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת
 כדמפרש בריש פרק מחוסרי כפרה (מ"טות דף ט)
 מתוך לאהלו ולא מתוך לאהלה:
 (ס"ז ל"א מנחה) **האיש** מגלח על נזירות. בפ"ד
 דנזיר (דף טז) ובפרק בתרא דכריתות (ק"ז) מפ'
 דדוקא על מצות סתומין ולא על מצות מפורשין:
שנאמר את בתי. מרישא דקרא וליף ליה
 ואמר אבי דערה אל הוקנים
 משמע למעט אמא דאיה נזכא בביתה לתת:
ותלית אותו ולא אותה. בפרק גמיר דהין
 (סנהדרין ק"ז טו.) **נפיקא** לן מוכי ידיה
 באיש ולא באשה: **בגניבתו** ולא בגניבתה
 חימה כיון דלא נגבה אינה נמכרת בגניבתה א"כ
 אין ב"ד רשאי למזכרה דבית דין אין מוכרין אלא
 בגניבתו ובפ"ק דקידושין (ק"ז) ממעטי רבנן
 מורצע את אנו אנו של ואלא אנו של מוכר עצמו
 דדוקא מכרוריה ביה דין נרצע ואשה הואיל ואין
 בית דין מוכרין אותה אנא ידענא דאיה נרצעת
 ואמאי איצטריך לרבנן למליף ממתבד ולא אמא
 העבריה דאיה נרצעת וי"ל כיון דאיה נמכרת
 אלא ע"י אביה סד"א תיהו מכירה דאב במקום
 מכירת בית דין ותרצע להכי איצטריך קרא:

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה: **שנאמר**: "אשר תשטה אשה תחת אישה"
 פרט לארוסה ושומרת יבם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת

ונתינה

שותה ולמה הכניסה עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפסולה מכתובתה פ"ח ארוסה אע"פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני חבא לא נוטלת כתובתה רש"י
 פי' לדיכא למיפשט ממתני' הא דאמר רב המנונא שומרת יבם שותנה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנונא מיהו אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מיהו
 חימה אי לית לן דרב המנונא קרא מאי איצטריך למעוטי הוא תנן בפרק היה מביא (שלי ק"ח) כל שהיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קניו שייך ודיכא דלא מיתסרא בסתירתיה
 אלא מדאיצטריך למעוטי ש"מ דמיתסרא מיהו ליכא למיפשט מהבא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל
 הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בנות בדבריה הכל: **אלמנה** לכו' וכו'. האי דלא עריב ונתי להו אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתן ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכו' וכו' וכו'
 מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואילונית זקנה וכו' י"ל משום הכי פלגינהו משום דחלווקן בטעמם מיהו חימה אמאי לא תנא מעוברת בתר בבא דאלמנה לכו' דדמי בטעמא דה"ל למיתני
 בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליחשב ולילול כולוהו כל הני דרמין להדיח כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שותות והדר תני אלו:
 שאינה

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

47 שנינו במשנה, האיש מנלח על נזירות אביו ואין האשה מנלחת
48 על נזירות אביה. אמר רבי יוחנן, הלכה היא בגזיר - גם דין זה
49 נלמד מהלכה למשה מסיני.
50 שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את
51 בתה. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "ואמר אבי הנערה
52 אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הנה", הרי שמסרה התורה את
53 הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.
54 שנינו במשנה, האיש מזכר את בתו ואין האשה מזכרת את בתה.
55 מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "וכי יזכר איש את בתו",
56 ומשמע איש ולא אשה.
57 שנינו במשנה, האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה כו'.
58 שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה,
59 נאמר לגבי אדם שקלל את ה' "והנמו אתו" - שחייב סקילה. ויש
60 לשאול, מאי אות' - מה באה התורה למעט מ'אותו', אילימא -
61 אם נאמר שבאה התורה לומר, אותו ולא אותה - שרק איש חייב
62 סקילה ולא אשה, והבית - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור
63 עבודה זרה שעונשו בסקילה, "והוצאת את האיש ההוא או את
64 האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך וגו' וסקלתם
65 באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כר,
66 רק 'אות' - איש שיוצא להיסקל, נסקל בלא כסותו - ערום, ולא
67 אותה - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת בלא כסותה.
68 שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלת כו'. שואלת הגמרא,
69 מאי טעמא - מדוע אין האשה נתלת. ומשיבה, נלמד ממה שאמר
70 קרא "ותלת אותו על עץ", ומשמע 'אות' ולא אותה.
71 שנינו במשנה, האיש נמכר בגניבתו אם אין לו שלם את הגניבה,
72 ואין האשה נמכרת בגניבתה. שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין
73 האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא "ונמכר
74 בגניבתו", ומשמע שרק גנב נמכר בגניבתו, ולא בגניבתה - אך
75 אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

76 פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת
77 כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר
78 האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.
79 משנה. ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יבם שקינא לה
80 היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, ולא
81 נוטלות כתובה כיון שהפסוק עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן
82 שותות שנאמר "אשר תשמה אשה תחת אישה" - שהאשה יושבת
83 תחתיה, פרט לארוסה ושומרת יבם שהן עדיין לא נשואות.
84 וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן
85 נוטלות כתובתן, אלמנה לבנה גדול, גרושה וחלוצה לבנה הריוס
86 וכל שכן לכהן גדול, מזורת

1 ואפילו רבן - שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן
2 אינה נקמצת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר דרבי שמעון האומר
3 שמתפורים שיירי המנחה בבית הדרשן, אלא כמנחת חוטא של
4 כהנים, דבת הקרבה היא - לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על
5 גבי המזבח, ואינה נקמצת, אבל בהא - אשה הנשואה לכהן, שאין
6 תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה אפילו רבן מודו
7 שמתפורת היא בבית הדרשן.
8 שנינו במשנה, בת ישראל מנחתה נשואה לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת
9 שנישאת לישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא
10 שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה
11 הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא,
12 דאמר קרא, "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", ודורשים
13 שרק מנחת כהן אינה נאכלת, ולא מנחה של כהנת.
14 שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא,
15 מנל - שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה.
16 ומשיבה, דאמר קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל
17 ורעו בעמיו", מכאן שעל ידי נישאת פסולה, ורעו מתחלל - נפסל
18 מן הכהונה, אך והוא - הכהן שנשא את הפסולה אינו מתחלל.
19 שנינו במשנה, כהנת מטמאה כו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא -
20 כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך.
21 ומשיבה, אמר קרא, "אמר אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא
22 בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה 'בני אהרן' לומדים שהאיסור
23 להיטמא נאמר רק לבני אהרן - כהנים זכרים, ולא לבנות אהרן -
24 כהנות.
25 שנינו במשנה, כהן אוכל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת
26 בקדשי קדשים. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי לגבי קרבן
27 מנחה, "כל זכר בבני אהרן יאכלנה", ומשמע זכר ולא נקיבה.
28 שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה
29 פורעת ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, "איש
30 צרוע הוא". אין לי - מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת
31 נגעי קרחת וגבחת אלא איש, אשה מניין. כשהוא אומר בפסוק
32 הסמוך לאחריו, "והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
33 יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים 'והצרוע אשר בו
34 הנגע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה
35 צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'.
36 ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'והצרוע', יש ללמוד שהרי כאן
37 שנינו - באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה
38 נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם כן
39 - שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר - מדוע בפסוק
40 הראשון נאמר 'איש'. ומבאר, לענין שלמטה איש פורע וכו' -
41 'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני
42 דחינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה
43 שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.
44 שנינו במשנה, האיש מדיר את בנו בגזיר ואין האשה מדרת בנה
45 בגזיר. אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא בגזיר - דין זה
46 שהאיש מדיר את בנו בגזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף שהיתה אסורה עליהם גם בלי הונות, חוץ מן הקצון שנתמעט מהפסוק "ושכב איש אותה" ומכאן שאין אביה יכול לקנא להם, ואילו שפית דין מקנזין להן אם רואים שמתנהגות בפריצות. מי שנתקדש בעלה או נשאתה לאחר נישואיהן, או שהיה חבוש בבית האסורין ולא היה יכול לקנא לה. אמנם לא להשקותה אפר - שיוכלו בית דין להשקותה, שהרי נאמר "הביא האיש את אשתו, אלא בית דין מקנזין אותה רק כדי לפסולתה מבתוקתה. רבי יוסי אומר, אף להשקותה אפר, לפיכך לא יאמר אדם שיש לה שותה על פי מחרשותיו או שטותו יאקנה.

גמרא. שנינו במשנה שארסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת הגמרא מלשון המשנה, מיתא הוא דלא שתיא - דוקא אינן שותות, הא קניי מקנזי לה - אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי שנינו במשנה לא נטלות כתובה, הרי שאסורה עליו. מבררת הגמרא, מנא הני מילי - מני לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה היתור "ואמרת" בא לרבות ארוסה ושומרת יבם לקניי שאף על פי שאינן שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת הגמרא, ומתניתין מני - ומי התנא ששנה את משנתו שארסה ושומרת יבם אינן שותות, רבי יונתן היא, דתניא, נאמר בפסוק "ואם לא טיט טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים", פירש לארסות שאינה שותה שהרי אינה תחתיה, יכול שאני מוציא אף שומרת יבם שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיה, תלמוד לומר "איש איש כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר נחשבת תחתיה במדת מה וכדלהלן, דברי רבי יאשיהו. רבי יונתן אומר, "תחת אישך" פירש לשומרת יבם שאינה שותה, שסובר רבי יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיה וכדלהלן. ואם תחשוב לומר אציא שומרת יבם שאינה שותה, ולא אציא את ארוסה ונוכל להשקותה, שכבר נחשבת תחתיה במקצת, תלמוד לומר בהמשך הפרשה של סוטה, "אשר תשמה אשה תחת אישה" פירש לארסות שגם היא נתמעטה, ושתייה אינן שותות. ומבארת הגמרא את המחלוקת, מר - רבי יונתן אליהם - נחשבת לו יותר כאשתו כשהיא ארוסה, דקידושין דידה - שהוא עצמו קידש אותה, וסוקלין על ידו אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן הוא קודם ממעט שומרת יבם, ומר - רבי יאשיהו אליהם - שומרת יבם, דלא מיתסרא מסיבה לחופה שהיבמה נקנית בביאה להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיה יותר מארסה, לכן הוא ממעט ארסה. שואלת הגמרא, ורבי יונתן הא "איש איש" שרבי יאשיהו למד מהייתור ששומרת יבם שותה, מאי עביד ליה לשיטתו שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, מיכע ליה לרבות נשים שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבת דין מקנזין להן, ואילו הן, אשת חרש, ואשת שומע, ואשת

ונתנה לישראל, ובת ישראל לממזר ולנתני, כל אלה כיון שנשואות באיסור, לא שותות שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא שאינה להיות אשתו, ולא נוסלות בתוקה שהפסידו לעצמן על ידי שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מתסם נשואות באיסור שנטלות כתובתן.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מהן שנטלות כתובה ויש מהן שלא, ואילו לא שותות ולא נוסלות בתוקה, האומרת ממא אפי - שהורדה אחרי הקינוי והסתירה שהיא טמאה, ושפא לה עדים שהיא ממא, שאת שתייהן כבר אין צורך להשקות, והאומרת איני שותה לפני שנמחקה מגילתה, כל אלה לא שותות ולא נוסלות כתובה, וכמבאר לעיל שדן גרמו לעצמן להפסיד כתובתן. אבל אפר בעלה איני משקה והוא גרם לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקני, ושפיעלה בא עליה בדרך שגם כן כבר אין משקים אותה משום שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו בקינוי וסתירה, אלה נוסלות בתוקה ולא שותות. וכל אלו שדינן לשותות, אם מתו בעליהן עד שלא שתה, בית שמאי אומרים נוסלות בתוקה ולא שותות שנאמר "הביא האיש את אשתו", ובעת הוא אינו קיים, ובית הלל אומרים או שותות או לא נוסלות בתוקה, כלומר מתוך שלא שותות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם לא נוסלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואינן יכולים להוכיח זאת.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, מעוברת חבירו - שגורו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, ומניקת חבירו שאסור חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, לא שותות ולא נוסלות בתוקה כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן אם כן אינן ראיות לאישות ואינן שותות, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים, יכול הוא להפרישה - לגרשה, ולהתיר לה לאחר זמן שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראיה לאישות ומשקים אותה.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או לא, איילוניות שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת וזקינה בגיל שאינה יכולה ללדת ושאינה ראיה לילד ששתתה סם המעקר אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, לא נוסלות בתוקה ולא שותות. רבי אליעזר אומר, אין אלו נחשבות אסורות עליו, מפני שכול הוא לישא אשה אחת ולרבות הימנה. ושאר כל הנשים שמוותרות על בעליהן, או שותות כרוב הנשים, או לא נוסלות בתוקה כאותן שנמנו קודם, שאמרה איני שותה או טמאה אני או שערס מעידים שטמאה.

וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, אשת בן שותה ומותרת לבעלה. אשת סרים שנסתרה לאחר נישואיהם שותה.

כעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, על ידי כל עריות מקנזין - יכול

המשך ביאור למסכת קידושין ליום רביעי עמוד א

שנינו במשנה: וכל מי שאין לה לא עליו וכו' ולא על אחרים קידושין הולד כמותה, ואיזה זה, זה וולד שפחה ונכרית. מבררת הגמרא: דין זה שאין קידושין תופסים בשפחה בנענית, מנלן. אפר רב הונא, אפר קרא (בראשית כב ה) ויאמר אברהם אל עשריו שבו לכם פה עם החמור, ורעיו היונו אליעזר עבדו הכנעני, ולשון הפסוק "עם החמור" נדרש שעבדים הם עם החמור להמור, ואין קידושין תופסים בהם כשם שאין קידושין תופסים בבהמה. מבררת הגמרא: אמנם בפסוק זה אשכחן דלא תפסי בה קידושין - שאין קידושין תופסין בשפחה,

שייכת רק בכזה גדול, ומי בתיב תתיין להן, והרי לשון התורה כי תתיין לאיש, ומשמע שפרשה זו עוסקת אף בישראל. ולכן פירשו רבנן שכוונת התורה שהשנאה היא חייבי לאוין, ומכאן תתיין למדים שקידושין תופסין בהם. ואילו רבי עקיבא חולק וסובר, שכוין שיש ללמוד מאיבמה שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין, כעל בורחיה שגביה לקרא דתו דחיק - בהכרח אין לפרש את הפסוק והאחת שנואה לנשים שאיסורן בלאו, שקידושין תופסין בהם, ולכן מוכיח אנפשיה - מפרש שהשנאה היא מצרית או בעולה לכוין גדול, כדי שלא יסתרו הפסוקים זה את זה.

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כד עמוד א

רע"י

תוספות

וַתִּהְיֶה מִן הַהִנָּה, וְאֶסְרִין לֵב בִּישְׂרָאֵל כְּדֹמְרִין בִּיבּוּמִין (דף ע"ב) דְּדוּר גְּזוֹר עֲלֵיקִין; לֵאמֹר
דְּלֹא נִאֲמְרָה פְּרִשָּׁה אֵלֶּא בְּרִיאֵיהּ לְקִימָה, וְהָכִי תִּנְיָא בִּסְפָרֵי כִי תִשְׁטַח אִשְׁתּוּ
בְּרִיאֵיהּ לְאִישׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר פֶּרֶט לְאֵלְמֶנָה לְכֹ"ג וְכו'; וְלֹא נִשְׁלַח בְּתַבְתָּה, וְאֵע"ג דְּשֹׁאֵר
לְאֵלְמֶנָה לְכֹ"ג לֹא קִטְטָה רַבְּנָן בְּתַבָּה כְּדֹמְרִין בְּתַבּוֹת בְּפֶרֶק אֵלְמֶנָה נִזְנִיתָ (דף ע"ב) ז' אִין

1 ראיהה לו, הלך לא בת בנהגה היא דלא
 2 עדיפא מכשרה אמר בעלה איני משקה ושבעה
 3 בא עליה בדרך. שהוא גרם לה שלא תשתה
 4 נוטלת בתבה: מתו בעליהן. כל של סוטות
 5 והנסתרות ואריות לשותות ולא חספיו
 6 לא להשקות בו: ולא שותות בדעון וזכאי תאשי
 7 את אשתו וגו: ו"ב אומר: שותות או לא
 8 נוטלות בתבה. כלומר מתוך שלא שותות לא
 9 נוטלות בתבה. ובגמ' מפרש פלוגתיה: מעברת
 10 חבירו. שמת והייתה מעברת ומניקה או שפרשה
 11 והיא מעברת או מניקה. ואסרת חכמים לנשא
 12 עד שיהא חולד בן ב' שנים שגר זמן יניקתו
 13 וחולד לא ונשא וקא לא לה שותה שברי איד
 14 ראיהה לו לקומה: יכול הוא להשתיש. עד כ"ד
 15 חדש ולהחזירה. הלך ראיה לאישות קרינא
 16 ביה: איילנית. והבנותא דלא ילדה, שמעני
 17 אמה נבראת כך ואין לה סימני אשה לא דרים
 18 ולא שערות וקולה עבה ושאינה ראיה לילה.
 19 ששחת כוס עקרון ואסורות לקומה למי שאין לו
 20 גנים. שברי נצטו ישראל על פריה ורבה: אשת
 21 נשואה שותה ומסרת לבעלה. אם נמצאת נקה.
 22 ובגמ' פריך שותה אשת פרים. כגון שנסתרה
 23 לאחיה שנשאה, דדקמה שכיבת בעל לבועל:
 24 שותה. ובגמ' פריך פשיטא: ע"י כל העריות
 25 בקנין. אם קא לא לה מאניה ומאניה נאחד מכל
 26 העריות שבתורה ונסתרה הוי קנין קני ואסרת
 27 עליו ושותה. ובגמ' פריך פשיטא: חוץ חן חן.
 28 דבתי ושבב איש אותה: ומי שאינו איש. ובגמ'
 29 מפרש לה: ואילו שב"ד מקנין לחן. אם רואין
 30 אותם מתנהגות בפריצות: לא להשקותה אמר.
 31 הם לא ישיקה. בדעון וחבאי האיש את אשתו,
 32 ובעלה נמי לא ישיקה בקנין זה להשקיעה
 33 ולכשיצא בדעון וקא וחבאי. ורבי יוסי לא בעי
 34 וקא וחבאי: גמ' הא קניי קניי לה. ליאסר עליה
 35 מדקתני לא נוטלות בתבה: ה"ל דבר אל בני
 36 ישראל ואמרת לשותות לרבות ארוסה ושומרת
 37 יבם לקניו. ולא גרס איש איש, דלדדשא
 38 אחרניא דרשין ליה לקמן וף כ"ה. אלא רבויא
 39 מואמרת אליהם, וה"נ אמר לקמן בפירשין
 40 ואמרת רבויא הוא: יכול שאני מוציא בו,
 41 דמשמעות קרא משמע לן ארוסה למעוטי
 42 דלא קרינן ב"ה תחת אישה, אבל שומרת יבם
 43 קרינן ב"ה תחת אישה דרמפרש לקמי' דלא

שעמום

שעמום

וַיִּסְעוּ עֵיִקְרָן אַבְלֵ בֶּ' אֶרֶץ (מִקּוּפֹת דָּ: כ) לֹא מִשְׁמַע
זָנִי בָּהּ אוּ שְׂדֵהָהּ הִיא עֵקְרָה זִקְנָה וְאֵילִינֹת
וְהָהָה לִילֵד לֹאֹ עֵקְרָה וְלִפְרֹשִׁי שְׂתֵת כּוֹס עֵיִקְרָן
מִיִּשְׁאֵל הֵינּוּ אֵילִינֹת הֵינּוּ עֵקְרָה הֵינּוּ שְׂאִינָה
לִילֵד לִילֵד תִּתְּבוֹשֶׁה מִקּוּפֹת בִּפְרָק יִ' נִחֲלִין
(נִי' ק' עֵשֶׂה) נִיִּסֵּת לִבִּי לִילֵד עֵרִי מִיִּסֵּת יִמִּי שׁוֹב
אֵינָה יוֹלֵדֶת הָדָה שׁוֹכֵל לִפְרֹשֶׁ שְׂאִינָה רֹאדָה
לִילֵד שְׂשֻׁהָתָה אֲחִיר בַּעֲלָה עֵשֶׂר שָׁנִים וְלֹא הִיא
דַּעֲתָה לִינִישָׁא דֹאמֵר כִּסּוֹף קִרְפִּי י' אֲדוּם (נִימֹסֶה ק)
(הֵ) אֲמֹר כִּרְ נִנְחָם אֲמֹר שְׂמוּרָאֵל כֵּל שְׂשֻׁהָתָה אֲחִיר
בַּעֲלִי י' שָׁנִים שׁוֹב אֵינָה מִתְּתַרְבֵּת כִּי אֲחִיר רֹאֵד
לִילֵד לִישׁ אֵלֹא שָׁנִי דַּעֲתָה לִינִישָׁא אֲדוּם דֹּאמֵר
בְּגַמִּי בַּעֲקֵרָה חֻקֵּיהָ וְלִפְיִי רִיחַ לֹא הִזְכִּיר עֵקְרָה
בְּמִשְׁנֵה יִלֵּל דִּלָּא דֵק בְּלִישְׁנָא מִדּוּה תִימָה אֲמָאִי
לֹא תִנָּח נִמִּי מִבְּנֵי עֵקְרָה: **וְשֹׁאֵר** כֵּל הַגִּישִׁים
אוּ שְׂוֹתוֹת. תִּימָה אֲחִי מִשְׁנֵה יִתְרָאֵא מֵאִי קִמְלָה הָא
שְׂמִינִיעַ לִי מִיִּרְשָׁא וְהִאֲדַמְרַת אֵינִי וְשְׂוֹתָה אֵינָה
נִטְעֵלֶת תְּתוּבָתָהּ וְאֲמֹרִי רַבִּי מִשְׁעֵרֵת אֵינִי
שְׂוֹתָה מִשּׁוֹם דְּרֵאִיבֹא סִכְנָה נִדְּשָׁא כְּדֹאמֵר בִּפְרִיק
הַחֻלּוֹץ (נִימֹסֶה ק' מִנֵּ) אַבְל נִיִּסֵּת בְּתוֹךְ ג' חֲדָשִׁים
מֵאִי דִהִיָּה דִהִיָּה וְתוֹלֵא קִטְנִין לִילֵד לִדְרֵאִי עֵיִקְרָן
בָּהּ אֲשֻׁתוֹ דְּרֵאִיָּה לֵבִי וְהַחֻלּוֹץ אֲפִילוֹ לִרְבֵּנָא אֵינָה
שְׂוֹתָה דְּמִסְקִינָא בִּ' וְבִבְרָק (הֵ) אֲפִילוֹ לִרְבֵּנָא
יִרְבִּיא בְּגִט:

ורבי ינתן היא איש מאי עביד ליה מביעי
 ליה וכו' תימה הוא איזו דאמר בפ' אלו
 התקנן (מסכתין ק"ה ע"ב) גבי איש דבי קלל
 את אביו וכו' אמר קאמר דברה תורה כלשון
 בני אדם ולא דרש ליה לדרשה אחתית וכו' תי
 דאיתא למדרש אפי' מאן דאית ליה ד"ר חזון
 הוא ודרשין איכא מ"מ פריך שרש פרק השואל
 (נ"מ ק"ז ע"ב) אהא דקא בעי אבידה מנלן דשמומר שכו
 חיבי דתני אמר גובי ינאב גיל ל' אלא גניבה אבידה
 מנלן ת"ל גובי ינבב מ"מ הניחא למד לא ד"ת
 ולא למד אמר' מאל' לא חתם איכא למדרש
 ולא דרשין קאל אמר ד"ת והבא אמר' דרשה ל'
 ואמר' מ"ה השוחט (תומעלה פסוק ח) נמי ורבי
 יוסי מדרהוא איש איש דברה האי איש איש נמי
 דברה אלא השוחט להדיקו דהייב כנאל ליה ולא
 דברה כיון דאמר למדרש מדרה הוא דלא אמר
 אבות וכו' דיישי משמרת דודת דרש' דקשי' אדר'
 אדר"מ וכו' יתודה אדר' יתודה ורבי יוסי אדר'
 יוסי ודרש' אדרש' דר"מ דאמר בפ' ד' מתות
 (מסכתין ק"ה ע"ב) לרובנ גבי איש איש דכתיב גבי ברכת
 השם ד"ת ור"מ דרש ליה לרבות כניונים ובפ"ב
 דמסכת ע"ז (ק"ה ע"ב) פ"ג יתודה דר' איש דרש'
 יתודה כותי לא ימול פשיגא מפני שחוראו מיל למד
 גרזיניס אמר לו ר' יוסי וכו' היכן מצניע מילה

49 בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דבתיב לה' המול ורבי יוסי המול ימול כתב
50 ואידך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ולאמרו דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו'
51 והתם בההוא שומעתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול בתוי ולא ימול ארמאי
52 דרבי יוסי ההינן כ' יוסי דאמר כותב שפיר מרז לא אמר דר' ובפ' ר' מחסריס כפרה (מכילתא ק'
53 יא) אומרין לארורים שכלמא הודפא לא נפתחה דקסבר ר' יוסי וארורים היינו ר' יהודה ואמרין כסוף
54 מס' הוריות (קף יג דר') יהודה מהא דהמול ימול דאמר דר' ובפ' מציאת האשה (מכילתא ק'
55 סא) מייתי ברייתא העבט תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס נותנין לו לשם מתנה וכו'
56 דברי רבי יהודה ודבא' יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטו
57 ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן פס' בנות כותים (מג' לג) ובפ' יוצא דופן (ספ קז מל) איש של
58 מה ת"ל איש של לרבות תינוק בן אב' ר' שמעלא בדיבא דבריה ר' יהודה ר' יוחנן דר' אלעזר
59 ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ היה הוא אומר הוזה את חובו וגו' א"כ מה ת"ל איש דר' יוסי מההיא דהשחוט והמהלל (תובס דף קק) דאיתנין ליה דקדמא איש איש ד"ת וההיא דהמול
60 ימול דאיהו דדריש לה ופלגי אדר' יהודה דאמר ד"ת חרש' ההוא איש דקא' ר' יוסי בפ' השחוט (גם זה שם) ד"ת פלגי עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחוז באבר ההעלו שחייבין ובפ'
61 אלו מציאתא (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו א"כ מה ת"ל תעביטו דר' ונראה דמאן דסיל' דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למרדש דרשנין ל' וכל דני תנאי כברי להו

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כרית לה - וכי זו 'שומרת יבם' קוראים לה, ואמרת שאינה שותה, והרי אשתו מעלייתא - גמורה היא, דהאמר רב במסכת יבמות, על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא עליה בזנות, ופירש רב קנה לכל - לכל הדינים הוא בעלה, שאם היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטר בה, ואם כן גם כן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו שמיטתה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשית רב, אלא בפשוטא דאמר יבם שבא בזנות לא קנה אותה כאשר גמורה אלא לרבירים האמורים בפירשה של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו ולפוטר בה, אבל לשאר הדברים, אינה נחשבת אשתו, ולכן ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה. שואלת הגמרא, אי הכי לימא רב דאמר שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, ברבי יאשיה, שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא כרבי יונתן, ופשוטא דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, סובר שומרת יבם אינה שותה, ברבי יונתן ולא כרבי יאשיה. דוחה הגמרא, אמר לה רב אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, אלא דאמר - דברי הם אפילו לרבי יונתן, מדאיצטריך קרא למעשה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה שותה, מפלל - משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום דאשתו מעלייתא - גמורה היא.

שעמום - שהוא אדם שלקוי בתמיהו לב. שואלת הגמרא, ורבי יאשיה היא 'תחת אישה' שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה שותה, מאי עבדי ליה לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר, מ'תחת אישך'. מתרצת הגמרא, מיפני ליה להקיש איש לאשה ואשה לאיש כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק. שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה אינה שותה, יש לדייק אלא מצמא דארוסה אינה שותה, הוא משום דכתיבי הני קראי - רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, הא לאו הכי - לולא פסוקים אלו, הוה אמינא מהסבא הפשוטה שארוסה שתיא, וקשה, והא כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא - והרי כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אתא ואיתי מתניתא בידה - היא ברייתא בידיו ללמודה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע הכהן את האשה 'ויתן איש כן את שכבתו מפלעי אישך', משמע שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו משקדמה שכיבת בעל לבעל, ולא משקדמה שכיבת בעל לבעל, ואם כן קשה, שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי הפסוקים 'תחת אישך' ו'תחת אישה' של רבי יאשיה ורבי יונתן למעשה. מתרצת הגמרא, אמר רבי בר קמא, משפחת לה - יתכן אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, כגון שבא עליה ארוס בזנות בבית אביה ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, דכוותה - צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם נפי שומרת יבם, כי שתקדם בעלת הבעל לבעלת הבעל, ואם כן מדובר כגון שבא עליה יבם לאחר מיתת אחיו, בבית חמיה, וקשה הא 'שומרת יבם'

המשך ביאור למסכת קידושין ליום חמישי עמוד א

מבאר המשנה את היתרי הנישואין שבין עשרת היוחסין: כהני לוי וישראל מותרין לבא זה בזה - להנשא זה לזה. לוי וישראל חללי גירי וחרורי מותרין לבא זה בזה, אבל הכהנים אסורים להנשא לחללים גרים ומשחררים. גירי וחרורי מותרין ונתני שתוקי ואסופי, כולם מותרין לבא זה בזה, ואף שממור אסור לבא בקהל שנאמר (דברים כא ג) 'לא יבא ממור בקהל ה', מכל מקום סבר התנא שמותר הוא בגרים ומשחררים כיון שהם לא נקראו 'קהל', וכן מותר הוא בשתוקי ואסופי שהם ספק ממזרים, משום שרק בקהל ודאי' הוא אסור ולא ב'ספק קהל'. מבאר המשנה: ואילו הם שתוקי ואסופי שהזכור לעיל, שתוקי היינו כל שהוא מביד את אמו ואינו מכיר את אביו, מחמת שנתעברה אמו בזנות, ונקרא 'שתוקי' משום שכשקורא לפלוגי אבא אמו משתקת. ואסופי היינו כל שאנאסוף מן השוק - שמחמת פסולו הוציאנו אמו לשוק, ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו. אולם אבא שאול היה קורא לשתוקי שאין ידוע מי אביו, בשם ברוך - מלשון בדיקה, לפי שהוא סובר שמועיל לבדוק את אמו, ואם אמרה לכשר נבעלתי הולד כשר:

גמרא

שנינו במשנה: עשרה יוחסין עלו מבבל לארץ ישראל. שואלת הגמרא: מאי איריא דתני - מדוע שנו במשנה דווקא לשון 'עלו' מבבל, נתיני עשרה יוחסין 'הלכו' לארץ ישראל. מיישבת הגמרא: מילתא אנב אירחיה קא משמע לן - רצה התנא להשמיענו בדרך אגב דבר נוסף, שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, ובריתא בברייתא, שנאמר בפסוק (דברים יז ח) 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך', כלומר ללשכת הגזית שבבית המקדש, ששם היה מקום מושבו של בית דין הגדול, ולשון 'ועלית' מלמד שבית המקדש גבוה מכל עיר שבארץ ישראל, וכן ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. ולכך שנו במשנתנו לשון 'עליה' מבבל לארץ ישראל. מבררת הגמרא: בשלמא - אמנם דבר זה שביית המקדש גבוהה מכל ארץ ישראל, הובא מקורו בברייתא שהרי תיני דכתיב (דברים יז ח)

גם לאביו הממזר. מבאר הגמרא מה יענו חכמים על טענתו של רבי אליעזר: ורפין רבי טרפון סובר, שאין מקום לדמות ולד של שפחה לולד של ישראלית, כיון שכל ולד כמע' שפחה כנגנית, הרי הוא כולד כמע' בהמה דמי, וכשם שולדות הבהמה אין שום שייכות לאביהם כך לולד השפחה אין שום שייכות לאביו:

הדרן עלך האומר

פרק עשרה יוחסין

הפרק האחרון של מסכת קידושין נחלק לששה חלקים: החלק הראשון הוא המשכו של הפרק הקודם, ומונה את מנין היוחסין בישראל, ובאיה אופן הותרו להנשא ולהתערב זה בזה. החלק השני עוסק במי שלא נתברר יחסו, כיצד בודקים אחריו, ואימתי מחזיקים אותו שמן הסתם הוא כשר ואינו צריך בדיקה. החלק השלישי עוסק בפירוט היוחסין לכהונה או פסולת. החלק הרביעי, אימתי נאמן אדם על בנו להכשירו או לפסלו, ואימתי אינו נאמן. החלק החמישי חוזר לדון בשאר עניני המסכת, ועוסק בקצת ספיקות הנולדות בקידושין. החלק השישי מבאר ענין איסורי יחוד עם עריות ועם שאר נשים.

משנה

המשנה מפרטת עשרה מיני יוחסין בישראל, והיתרם להנשא זה לזה: עשרה יוחסין - מיני משפחות, עלו עם עזרא מבבל לארץ ישראל. ואלו הם, כהני - כהנים, לוי - לויים וישראל - ישראלים, חללי - כהנים שנתחללו מקדושת כהונה על ידי שנולדו מנשים הפסולות לכהונה, גירי - גרים, וחרורי - עבדים כנענים שנשתחררו, ממזרי - שנולדו מביאת איסור שחיבים עליה כרת, נתיני - גבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ודוד גזר עליהם איסור חתנות, שתוקי ואסופי - ספק ממזרים, וענינים יתבאר בהמשך המשנה.

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בית הדין אין לקנסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפנין ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.

עוד מסתפקת הגמרא, איכעיא להו, עוברת על דת ורצה בעל לקיימה ומוחל לה על עוונה, מקיימה אצלו וחי עמה, או אינו מקיימה וחייב לגרשה. וצדדי הספק, מי אמרינן בקפידא דבעל תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידא הבעל, ולא רחמנא - וקנא את אשתו, והא לא קפיד - והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. או דלמא אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא בינו דקפיד - שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה כן נקרא שהוא קפיד.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתחשב בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין. ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שאם רצה בעל לקיימה מקיימה, וכי יתכן שעבדי בית דין - שיעשו בית דין שלוחים לצורך מידי דלמא לא ניהא ליה לבעל - דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן סתמא דמילתא - רגילות הדבר שבינו דעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה - נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, איכעיא להו, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה. וזה דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם בעל שמחל על קינויו, קינויו מחול ומותר לו, או אינו מחול. וצדדי הספק, מי אמרינן בקינוי דבעל תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, ובעל הא מחול ליה לקינויו. או דלמא, בינו דקני ליה מעיקרא - כיון שכבר קנא לה הבעל בתחילה, לא מצי מחיל ליה - כבר אינו יכול למחול לה.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתחשב בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין. ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, וכי יתכן שעבדינן מידי דאיתיה בעל מחיל ליה - שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. דוחה הגמרא, סתמא דמילתא - רגילות הדבר שאדם מקפיד על דעת בית דין, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, תא שמע, ומוסרין, בית דין שבמקומו של הבעל, לו - לבעלה כשבעלה אותה לבית דין הגדול, שני תלמידי חכמים שישמרו עליו שפא יבא עליה בדרך. ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול לחלוקה לקינויה - למחול את קינויו ולבעול, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה מאי שפא תלמידי חכמים - למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום דגמרי - שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן דאי פעי למיבעל - אם יראו שרוצה לבעול, אמרי ליה אחליה לקינויה - יאמרו לו למחול קינויו, ובעלה בהיתר.

תא שמע לנסות עוד לפשוט הספק, דאמר רבי יאשיה, שלשה דברים סח לי זעזעו, שהיה מאנשי ירושלים, בעל שמחל על קינויו קינויו מחול, וזקן מרמא שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך כשרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סוחר ומונה שדינו בסקילה, אך כשרצו אביו ואמו למחול לו אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, מוחלין לו, שהכתוב

ושמואל אמר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, אנא דאמרי - דברי הם אפילו לרבי יאשיה, מדאצטריך קרא לרבויה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, מבבל - משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום דלאו אשתו היא כלל לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, וכדלעיל.

שואלת הגמרא, איכעיא להו, עוברת על דת יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, ויצאה וראשה פרוץ, טוה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם צריכה התראה שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה להפסידה בתובתה, או אינה צריכה התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, מי אמרינן בינו דעוברת על דת היא, וכבר יודעת שהדבר אסור, לא פעי התראה, או דלמא, תיבעי התראה - תצטרך התראה, לתת לה הודמנות דאי תרהר בה תהדר בה - שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תא שמע להוכיח מרישא דמשנתנו, ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוסלות בתובה, ומדייקת הגמרא, מישתא הוא דלא שתיא - משמע שרק לא שותה, הא קנוי מקני לה - אבל בעלה מקנא לה, למא - לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם לאו להפסידה בתובתה, ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר אביי, לא - אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה לאוסרה עליו - כדי שאם תסתה תהא אסורה עליו. עוד דוחה הגמרא, רב פפא אמר, להשקותה כשהיא נשואה - שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתה לאחר נישואיהם, פרתניא, אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא ארוסה שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, אכל מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה.

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, תא שמע מהמשך משנתנו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לממור ולנתי, לא שותות ולא נוסלות בתובה. ומדייק רבא, מישתא הוא דלא שתיא - משמע שרק לא שותות, הא קנוי מקני להו - אבל בעליהן מקנא להו, ולמא - לשם מה מקנא להו, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, אי לאוסרין עליו כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, הא אסרין קניין - הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארו לעיל במשנה, אלא לאו להפסידן בתובתן, ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקרתא, לא, אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי לאוסרה לבועל שנסתרה עמו כבעל שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, דתנן להלן בפרקנו, בשם שאסורה לבעל כל זמן שלא שתתה, כך אסורה לבועל, אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, אמר רבי חנינא מפורי, תא שמע מהמשך המשנה, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתחשב בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין, ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מבתובתה, הרי מפורש שאם לא יתרו בה לא תפסיד. מסיקה הגמרא, שמע מינה - נשמע מזה שעוברת על דת פעי התראה, שמע מינה.

שואלת הגמרא, וכולהו - האמוראים דלעיל שהוכיחו מהרישא של המשנה, מאי טעמא לא אמרי מהא - למה לא הביאו את הראיה כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסברו דלמא שאני התם - שמא שונה שם בנשים שבעליהן חרש או שוטה או בבית האסורים, דלית לה אימתא דבעל כלל - שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד א

רש"י

תוספות

ושמואל דאמר אפ' לרבי יאשיה. דאמר שותה. דמדיאצטריך לרבוני לשתיה ש"מ לאו אשתו היא לקישה ולשטאן לה ולהאכילה תרומה, וכ"ש לרבי יונה דאמר אינה שותה משום דלאו אשתו היא והא דאציטריך למעוטי אסמכתא בעלמא היא ולא דקרא להכי אתא אלא להקיש אשה לאיש בדשני לעיל: עוברת על דת. יהודית שאינה צנועה יוצאה וראשה פרוצה וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם, דאמר בבבבות בפרק המדיר (דף ע"ג.) דיוצאה שלא בביתיה: צריכה התראה. שמה מחזור ואם מחזור לא תפסיד בתבונה, או אינה צריכה התראה ובלאו התראה מוסקדא: למאי. כיון דלא שתיא קניו למאי אהני? לאפסודי בתבונה. ואי לא דקני לא מוסקדא, אלקא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים: להשקותה בשהיא נשואה.

ואם תסתר לאחר נשואין שותה על ידי קניו של אירוסין. שאינו יכול להשקותה בשהיא ארוסה דבעין תחת אישה לאסרה אבועל. קניו לא מתני אלא לאסרה על בועלה אם ימות זה וא יגרשנה ולא שותה: אלא לשפלה מביתיה. מכלל דאי לא אתרו בה לא מוסקדא: דתנין לקמן בפרק בשם שהמים בודקין (דף כ"ט.) שאני התם. הא דקני התראה: דלית לה אימקא דבעל. ואי לאו דאתרו בה בי דינא לא הוה לן למקנסה. דכיון דלית לה אימקא אין תימה בדבר אם עוברת על דת ואין זה פריצותא ותרמא. אבל מי שבעלה אצלך ואינה ידועה ממנו ועוברת על דת פריצותא ויתירקא אית בה ואיך למימר דבלאו התראה נמי מוסקדא בתבונה: תלא רחמנא. דכתיב וקנא את אשתו: אי דלמא כיון דקפיד קפיד. כלומר כיון דאורחיה דבעל למקסד בקי על כרדיה דהאי נמי הויא קפידא לגביה: עבדין סלקא דלמא לא ניתא ליה. ויהיאר אנו נעשים שלוחים לו בדבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו. וקיימא לן (הקט"ז דף י"א.) דאין חבין לאדם שלא בפניו שפחל על קניו. והשקא סיד דקניו בין שמחל קודם סתירה בין שמחל לאחר הסתירה, ואם תימצא לומר עוברת על דת שרצה לקמה מקמה. הני מלי בלא קניו. אבל היכא דאיכא קניו וסתירה ורצה למחול מהו. מן עקר קניו ושריא ליה או לא: עבדין מיד דאיתי בעל ומחיל. ואיכא וילתא דבי דינא: סתמא דמלתא אדם סתמים בוי. וסתמינן אסתם דעתיה דאיניש ומקנין לה ואי אתי ומחיל מחיל: מאי שני תלמיד? חכמים. תרצה הוא ודכי קאמר בעל מחיל ודקני מלמא דמחילי: מאי שני דבעין תלמיד דקני משום דגמירי דאסורה ליה בדלא מחיל קניו ואי אתי למיבעל אמרין ליה אחלי לקנתו: סח לי זעירא. שהיה מאנשי ירושלים וכן מפרא. שהמרה על ביד של לשבת הוית ומיתתו בתנאי שהיא בלאו. אחרי אשר הסמאה לרבות סוטה שנסתרה בפ"ק דקדמות דף י"א: במאי קפידא. איך טעם נותנין לדרביהם: ב"ש שרר העומד לגבות בגבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושעבד לו בו בבסי. מחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלזה. והלכך כיון דנכסי ברושתיה קיימי הוו להו יורשי הבעל תובעין והמוציא מחברו עליו הראיה. געליקו להביא ראיה שנתנה בסתירה זו ואברה בתבונה ובית

שמואל אומר: **אנא דאמרי אפילו לר' יאשיה**, **מדיאצטריך קרא לרבונייה**, **מכלל דלאו אשתו היא כלל**. **איבעיא להו**, **עוברת על דת צריכה התראה להפסידה בתובתה**, **או אינה צריכה? מי אמרין: כיון דעוברת על דת היא לא בעיא התראה**, **או דלמא תיבעי התראה**, **דאי הדרה בה תיהדר בה? תא שמע**, **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוסלות בתובה**, **מישתא הוא דלא שתיא**, **הא קניו מקני לה**. **למאי? לאו להפסידה בתובתה? אמר אביי: לא**, **לאוסרה עליו**. **רב פפא אמר: להשקותה בשהיא נשואה**, **פרתניא אין מקנין לארוסה להשקותה בשהיא ארוסה**, **אבל מקנין לארוסה להשקותה בשהיא נשואה**. **אמר רבא: תא שמע**, **אלמנה לכהן גדול**, **גרושה וחלוצה לכהן הדיוט**, **ממזרת ונתינה לישראל**, **בת ישראל למזנן ולנתיין**, **לא שותות ולא נוסלות בתובה**. **מישתא הוא דלא שתיא**, **הא קניו מקני להו**. **ולמאי**, **אי לאוסרן עליו**, **הא אסירן וקיימן? אלא לאו להפסידן בתובתן? אמר רב יהודה מדיסקרתא: לא**, **לאוסרה אבועל בבעל**. **דתני בשם שאסורה לבעל** **כד אסורה לבעל**. **אמר רבי חנינא מסורא: תא שמע**, **ואלו שביט דין מקנין להו**, **מי שנתחרש בעלה**, **או נשתפה**, **או שהיה חבוש בבית האסורין**. **ולא להשקותה אמר**, **אלא לפוסלה מביתיה**. **שמע מינה פעי התראה**, **שמע מינה**. **ובולה**, **מאי מעמא לא אמרי מהא? דלמא שאני התם דלית לה אימקא דבעל כלל**. **איבעיא להו: עוברת על דת ורצה בעלה לקיימה**, **מקיימה או אינו מקיימה? מי אמרין בקפידא דבעל תלא רחמנא והא לא קפיד או דלמא כיון דקפיד קפיד? תא שמע**, **ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה**, **או נשתפה**, **או שהיה חבוש בבית האסורין**. **ואי אמרת רצה בעלה לקיימה מקיימה**, **עבדי בית דין מידי דדלמא לא ניתא ליה לבעל? סתמא דמילתא כיון שעוברת על דת היא**, **מינה ניתא ליה**. **איבעיא להו: בעל שמחל על קניו**, **קניו מחול או אינו מחול? מי אמרין בקניו דבעל תלא רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקניו**, **או דלמא כיון דקני ליה מעיקרא**, **לא מצי מחיל ליה? תא שמע**, **ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה**, **או נשתפה**, **או שהיה חבוש בבית האסורין**. **ואי אמרת בעל שמחל על קניו**, **קניו מחול**, **עבדין מידי דאיתי בעל מחיל ליה? סתמא דמילתא אדם מסכים על דעת בית דין**. **תא שמע**, **ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרך**. **ואי אמרת בעל שמחל על קניו**, **קניו מחול**, **לחליה לקניויה ולבעול? מאי שניא תלמידי חכמים דגמירי**, **דאי פעי למיבעל**, **אמרי ליה: אחליה לקניויה ובעלה**. **תא שמע**, **דאמר ר' יאשיה: שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים: בעל שמחל על קניו**, **קניו מחול**, **וזמן ממרא שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו**, **ובן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו**. **וכשבאתי אצל חבירי שפדרום על שנים הודו לי**, **ועל זמן ממרא לא הודו לי**, **שלא ירבו מחלוקת בישראל**. **שמע מינה**, **בעל שמחל על קניו**, **קניו מחול**, **שמע מינה**. **פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר: קודם סתירה מחול**, **לאחר סתירה אינו מחול**. **וחד אמר: לאחר סתירה נמי מחול**. **ומסתברא כמאן דאמר אינו מחול**, **כמאי? מדיאצטריך רבנן לר' יוסי**. **דתניא**, **ר' יוסי אומר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר**, **ומה גידה שהיא בפרת בעלה נאמן עליה**, **סוטה שהיא בלאו לא כל שכן? אמרו לו: לא**, **אם אמרת בגדה שכן יש לה היתר**, **תאמר בסוטה שאין לה היתר**. **ואי אמרת לאחר סתירה מחול לה**, **משפחת לה דיש לה היתר**, **דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעלי? אלא שמע מינה**, **לאחר סתירה אינו מחול**, **שמע מינה: מתו בעליה עד שלא שתו**, **בית שמאי בוי: במאי קמפליגי? בית שמאי סברי: שטר העומד לגבות בגבוי דמי**, **ובית**

מחול, **כמאי? מדיאצטריך רבנן לר' יוסי**. **דתניא**, **ר' יוסי אומר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר**, **ומה גידה שהיא בפרת בעלה נאמן עליה**, **סוטה שהיא בלאו לא כל שכן? אמרו לו: לא**, **אם אמרת בגדה שכן יש לה היתר**, **תאמר בסוטה שאין לה היתר**. **ואי אמרת לאחר סתירה מחול לה**, **משפחת לה דיש לה היתר**, **דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעלי? אלא שמע מינה**, **לאחר סתירה אינו מחול**, **שמע מינה: מתו בעליה עד שלא שתו**, **בית שמאי בוי: במאי קמפליגי? בית שמאי סברי: שטר העומד לגבות בגבוי דמי**, **ובית**

קסב יום רביעי י אייר - היום המשנה ועשרים יום, שהם שלשה שבועות וארבעה ימים לעומר (נצח שבנצח)

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות

משום דזיקת נשואה עשה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב"ש יחלוקו ולא מוקמי לכולהו נבסי בחוקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י"ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לבן נבסיס אלא שהיא אומרת האב ראשון מת וירש הבן וישתעבדו לכתובתה דהם ודאי נבסי האב לא עמדו מעולם בבח האשה ואעפ"כ כיון דאמר כגבוי דמי הרי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנבסיס בחזקתה או הבן מת ראשון ואין לה באותם נבסיס כלום ובחזקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נבסיס כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא וירשיה באין נכחה וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל האב

וּבֵית הַלֵּל סָבְרִי: שֵׁטֶר הָעוֹמֵד לְגִבּוֹת לֹא כְּגִבּוֹי דְּמִי: מְעוּבֶרֶת חֲבִירוֹ כּו': אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבָהוּ: מַחְלֻקֶת בְּעֶקְרָהּ וְזִקְיָהּ, אָבָל אֵיילוֹנִית דְּבָרֵי הַכֵּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת בְּתוֹפְתָהּ, שְׁנַאֲמַר: "וְנִקְתָּהּ וְנוֹרַעָה וְזָרָע" מִי שֶׁדִּרְפָּה לְהוֹרִיעַ, יִצְאָהּ זֶה שְׁאִין דִּרְפָּה לְהוֹרִיעַ, מִיִּתְבִּי, הַמְקַנָּא לְאִרוּסָתָהּ וּלְשִׁמְרָתָה יָכֵם שָׁלוֹ, אִם עַד שְׁלֹא בְּנִסָּה נִסְתָּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת בְּתוֹפְתָהּ. מעוברת

בגמרא בחוקת מי בחזקת יורשי הבעל או בחזקת יורשי האשה ובר כפרא תני הללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל האב שהיא בחיים בחזקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחריותם היו על הבעל היו בחזקתו ול"ש ושייכא בפלוגתא דהתם ובנבסי מלוג

לא פליג ב"ה דאפי' גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וב"ש האב דאפי' ודאי וינתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניונית (כתובות דף קא.) היצאת משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאה ופי' נבסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור' יוחנן דפליגי בפ"ק בכתובות (דף ק"ב) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהי תיובתא דרב הונא י"ל מאורי שהתורה עשה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני' התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להבא דהתם אפילו ב"ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקחו ודה מקח טעות והבא לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חזקתה ואימור לא וינתה שהרי רגלים (לדבר) שקינא לה ונסתרה והכתוב הרציאה מאותה חזקה ועשהא ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ' המקבל (ב"מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב"ח אומר אביכם השביח על מי להביא ראיא סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב"ח להביא ראיא אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר' יוחנן על היתומים להביא ראיא מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי ניתי ראיא ונשקול וכו' ר' יוחנן שבק בית הלל ועבד כב"ש יש לתרץ הכא דהשיעור עומד בספק לא קיימא ארעא לגוביינא אמרי ב"ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב"ח בקרקע עצמו שהוא מעובר לו ואינם מעכבין לפניו חקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דרבב"ה כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכיון דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראיא מן השבח דומיא דעיר ואילן דמיימי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קרצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קרצץ אלא שאם קדם האילן קרצץ ונותן דמים אמרי ליה זיל קרץ דומי אייתי ראיא ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב"ח דהא לגוביינא קיימא ושבח אייתו ראיא ושקולו מפי מוריה. **לאו** כגבוי דמי. הא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסיכים (מנחות דף קב.) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן לפדות ולשרוף דלאו כדאמר בחזקת יתמי וכן להבא דרביא כ"ע מודו דאמרי לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דינין ולא בידו הוא כדאמר גבי גר מי ימר דמודקין ליה בי דינא וטעמא דר' מאיר כבצורות דמין משום דבדיו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב להו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי דיות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין לקיצץ וגבי שער העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגזוז דמי משום דאשכחא אשכח כל מה דקאי ומדיו רבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כגזוז דמי דלא עביד איניש דשיבקי ליה וזני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בתני דרבי מאיר ורשב"ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראיהו בית דין (ר"ה דף כת.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא.) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג.) כתותי מכתת שיעוריה אפי' רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמויי להדרי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לקצור כקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לב"ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו.) שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך קצת לקרקע. **מיתבי** המקנא לארסותו. כך ברייתא זו שניה בתוספתא (פ"ה) המקנא לארסותו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זקניה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובתה (ומעברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה) כהנת ליה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבד משוחרר והאילונית או שותה או לא נוטלת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובתה שנא' ונקתה ונורעה וזרע שראוי לזרוע פרט לאילונית שאינה ראויה להזרע אבל המקנא לארסותו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותה ולא נוטלת כתובתה הרובא (ושנשא עקרה וזקניה ואין לו אשה ובנים לא שותה ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותה ולא נוטלת כתובה) רבי אלעזר אומר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

ושנשא

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

... אף שאינו מזכיר עדיין תקותי חזקה שיודע ע"ד המסופר בע"פ וגם בהנדפסים, שצ"ל עין איש הישראלי טובה גם בשל אחרים, וכששומעים דברי התעוררות ודברי חסידות, לא להטמינם בצלחת, שאז ע"פ הרוב אינו פועל אפילו על עצמו, אלא להשתדל למסור אותם גם לאחרים שאז מתגדלת גם הפעולה בהנוגע לעצמו, וכנראה במוחש ועי"ד מארז"ל, ומתלמידי יותר מכולם.

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון שנתאמר בתורה
על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
ונקתה ונורעה ורעה", מבואר שדוקא מי שדרכה להוריע - שראויה
להריון, היא שותה ממנו הסוטה, נצאה זו - האיילנית שאין דרכה
להוריע, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק
רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובוקנה, שהיו ראויות להריון
קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.
מקשה הגמרא, מיתבי, המקנה לאריות ולשומרת יבם שלו, אם
עד שלא בנסה - לפני שלקחה בנישואין נסתרה, לא שותה ולא
נוטלת כתובתה, וכמו ששינו לעיל במשנתנו.

ובית הלל סברי, שטר העומד לגבות לאו בגבוי דמי, והנכסים
הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה
כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.
שינוי במשנה, מעופרת חבירו כו' איילנית חקנה ושאינה ראויה
לילד לא נוטלת כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא
אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, מחלוקת רבי אליעזר על
חכמים, רק בעקרה וזקינה, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה,
שאינן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת,
וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, אבל איילנית דברי
ההלל לא שותה ולא נוטלת כתובתה, וגם רבי אליעזר מודה בזה,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמוד א

יש לה היתר שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר,
תאמר בסוטה, אם נטמאה, שאין לה היתר עולמית. ומוביחה
הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי ואי
אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה - מצוי אופן דיש לה
לסוטה היתר, דאי בעי מחיל ליה לקינויה ובעיל - שאם ירצה
ימחל לקינויו ויוכל להתיר איסורה ולבעול אותה, אלא שמע מינה
לאחר סתירה אינו מחול ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, שמע
מינה.
שינוי במשנה, כל אלו שדינן לשותות, אם מתו בעליהן עד שלא
שתו - לפני ששתו, בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות,
ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה כו'.
שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי - מה הטעם שמחמתו חולקים בית
שמאי ובית הלל. ומשיבה, בית שמאי סברי, שטר העומד לגבות
- מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבד לו בשטר כל נכסיו,
בגבוי דמי - מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא
כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת
האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה
שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

תלה בהם "ותפשו בו", ובשפאתי אצל חבירי שפדרום, על שנים
- הדין הראשון והשלישי הודו לי, ועל זקן מקרא לא הודו לי,
שלא ירבו מחלוקת בישראל, ובשידע חזקן שלא יכולים למחול לו,
יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, שמע
מינה מזהדין הראשון שאמר, שבעל שפחל על קינויו קינויו מחול,
שמע מינה.
ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, פליגי בה רב
אחא ורבניא, באיזה אופן מחול. חד מהם אמר, קודם סתירה
מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד מהם אמר, לאחר סתירה
נמי מחול. ופוסקת הגמרא, ומסתברא שהדין במאן דאמר אינו
מחול, במאן - מדיכין ההוכחה, מדקא מהדרי - ממה שענו רבנן
להלן לרבי יוסי, דתניא, רבי יוסי אומר, בעלה של הנסתרת
ההולך עמה לבית דין נאמן עליה שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך
לתמידי חכמים שילווהו, מקל וחומר, ומה נדה שהיא ברכת
בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ומותר להם להתיוחד, סוטה
שהיא נאמן כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות
סוטה שנסתרה, לא כל שכן שבעלה נאמן. אמרו לו רבנן לרבי יוסי,
לא - אינו דומה, שהרי אם אמרת בגדה שבעלה נאמן עליה, שכן

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמוד ב

שואלת הגמרא, הניחא - מוכן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו
נקרא קינוי כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק למאן דאמר הערה
הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו הכנסת עמרה, וסובר אבל
נשיקה ולא בלוס היא, היינו דאמי קרא למעט נשיקה - לכן
הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא
כהערה, אלא למאן דאמר (דאמר) הערה הכתובה בכל מקום
שנקראת ביאה זו אפילו נשיקה, מאי איתא למימר - למה מיעט
הכתוב שאינו נקרא קינוי, והרי היא הערה והנחשבת ביאה גמורה.
מתרצת הגמרא, לעולם כמו שתיירך רבא לעיל שדבר אחר זהו
לשקנא לה דרך אברים, ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה
פסוק שודאי אינו נחשב קינוי כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת
אשה על בעלה, נענה ונאמר, ומהו דתימא - הייתי אומר, כיון
שבקפידא דבעל תליא רחמנא - כתוב בתורה "ועבר עליו רוח
קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, ובעל הא
קא קפיד שלא תשכב עם איש זר בקירוב אברים, קמשמע לן כיון
שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינוי.
אמר שמואל, עדיף שישא אדם

לביאה שלא בדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינוי להחשיבה סוטה.
מקשה הגמרא, אמר ליה רבא, והרי ביאה שלא בדרך אסרת
אשה כמו ביאה בדרכה, שהרי "משכבי אשה" כתיב בתורה,
"משכבי" בלשון רבים, לדמות משכב שלא בדרכה למשכב בדרכה,
שבשניהם נאסרת, ואין אמרת שאינו נקרא קינוי. מתרצת הגמרא
אלא מהו דבר אחר, אמר רבא, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
אותה שכבת זרע" בא למעט פריש לשקנא לה דרך אברים -
שקינא לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים,
ולא קינא לה לביאה כלל.
שואלת הגמרא, אמר ליה אביי, קירוב דרך אברים פריצותא
בעלמא היא, ופריצותא מי אסר רחמנא - האם התורה אסרה
אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון
שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינוי. מתרצת הגמרא
אלא מהו דבר אחר, אמר אביי, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
אותה שכבת זרע" בא למעט פריש לשקנא לה בנשיקה - שקינא
לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר,
אלא רק גוגע האבר באותו מקום.

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבעלה, קא משמע לן שכיון שמתרת עליו ונקראת אשתו, משקים
אותה ככל אשה.
עוד למדנו בבביתא לעיל, שאשת גר ועבד משוחרר ואילונית או
שותות או לא נוטלות כתובה; שואלת הגמרא, פשיטא שאשת גר
ואשת עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה "דבר אל בני ישראל",
ונדייק דוקא "בני ישראל" ממש, ולא גרים ועבדים משוחררים, שהם
אינם משקים את נשותיהן, קא משמע לן שנשותיהם שותות.
שואלת הגמרא, ואימא הכי נמי - אולי באמת אין נשותיהן שותות,
שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשנו לעיל.
מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרת",
ותוספת "ואמרת" רבוץ הוא - לרבות גם נשות גרים ועבדים
משוחררים, ששותות.
שנינו במשנה, אשת כהן שותה כל ומותרת לבעלה.
שואלת הגמרא, (אשת כהן שותה) פשיטא ששותה, מדוע יהיה
שינוי בינה לבין אשת ישראל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה
רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "והוא לא נתפשה",
פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת "הוא" שדוקא זאת
שאנסה רק כשלא נאנסה, הא נתפשה באונס מותרת, עליה
אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא
שותה, אבל וזו - אשת כהן הואיל ונתפשה, אסורה, שגם אם
נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, אימא
לא תשקה, ותהיה אסורה על בעלה, קא משמע לן ששותה.
שנינו במשנה שאשת כהן שותה ומותרת לבעלה.
שואלת הגמרא, פשיטא שמתרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה
המים שטהורה היא.
מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, החידוש שמתרת לבעלה הוא
במתנוונת - שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה
והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.
שואלת הגמרא, אם היא מתנוונת, היא באמת אסורה לבעלה, דהא
בדקה מין - שהרי בדקה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא
שתלה לה וכות שלא מתה מיד.
מתרצת הגמרא, מה שמתרת כאן במתנוונת, משום שמדובר שלא
מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא במתנוונת דרך
אברים - ראשה ושאר אבריה עבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש
מה שמתרת לכהן, מכיון שמהו דתימא - הייתי אומר, הא ונזיי
ונאי - שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, והא דלא בדקה מין כי
אורחיה - ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה
ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא משום דבאונס ונאי - כיון
שלא זינתה ברצון, רק באונס, ולנזי כהן על כל פנים אסורא, שהרי
אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, קא משמע לן, שמה שמתנוונת
דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר,
ומותרת.
שנינו במשנה, אשת פרים שותה.
שואלת הגמרא, פשיטא שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש
להם.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהתורה כתבה
שהכהן משביע את האשה "ויתן איש בכ את שכבתו מבליערי
אישך", הרי שאמר רחמנא דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע,
והאי - הסריס, לאו בר הכי הוא - שאינו בר זריעה, קא משמע לן
שגם אשת סריס שותה.
שנינו במשנה, על ידי כל עריות מקנא - שהבעל מקנא לאשתו גם
אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות
שבתורה.
שואלת הגמרא, פשיטא שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
שאר עריות.

וממשיכה הברייא, מעופרת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות
ולא נוטלות כתובה, דכרי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר לא
ישא אדם מעופרת חבירו ומינקת חבירו שאסרו חכמים לישא
אותן עד שימלאו שנתיים ללידתן, ואם נשא ויציא בגט ולא תיזיר
עולמית, וכיון שאסורות עליו ואינן ראויות לאישות, אינן שותות,
כמבואר במשנה לעיל. ונחכמים אומרים, יוציא וכשניע זמנו
לכנוס - לאחר השנתיים שגזרו חכמים שלא ישאנה, אז יכנוס, ואם
כן נחשבת ראויה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה.
והרובא - הבחור שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים
מעיקרא - מלפני כן, לא שותה ולא נוטלת כתובה, כיון שאסורות
עליו כיון שחביב בפריה ורביה. רבי אלעזר אומר, אין אלו נחשבות
אסורות עליו, כיון שיכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות
הימנה. אבל חכמים לאיכותו ולשומרת יכם שלו ומשפחה
נכתרה - שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה או שותה או
לא נוטלת כתובה. מעופרת ומינקת עצמו - שהיתה אשתו
מעוברת או מניקה וקינא לה, או שותה אף על פי שיתכן שתמות
וימות ולדה עמה, או לא נוטלת כתובה. הרובא - הבחור שנשא
עקרה וזקינה ויש לו אשה ובנים, שכבר קיים פריה ורביה, או
שותה או לא נוטלת כתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין
לנתין, ואשת גר ועבד משוחרר, שכן אלו נשואות בהיתר גמור,
ואילונית - נשא אילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן או
שותה או לא נוטלת כתובה. עד כאן דברי הברייא. ומדייקת
הגמרא, קתני מיהא - על כל פנים כתוב בברייא, שאילונית
שותה, תיובתיה דרב נחמן - וקשה על רב נחמן שאמר שאילונית
לדברי הכל אינה שותה.
מתרצת הגמרא, אמר לך רב נחמן, תנאי היא - זו מחלוקת תנאים
האם אילונית שותה או לא, והברייא שהובאה אמנם סוברת
שאילונית שותה, ונאי דאמר כי תאי תנא - ואני סובר כהתנא
להלן שאף לרבי אלעזר אילונית אינה שותה, דתנאי, רבי שמעון
בן אלעזר אומר, אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובה, שנאמר
בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע", ודורשים, דוקא מי שדרכה
להזרע - שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, יצאתה זו -
האילונית שאין דרכה להזרע, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם
רבה בר אבהו.
שואלת הגמרא, ורבנן שסוברים שאילונית שותה, הא ונקתה
ונזרעה זרע שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאילונית אינה
שותה, מאי עבדי ליה - מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.
מתרצת הגמרא, מיבעי להו - רבנן צריכים את הפסוק, לכדתניא,
נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה
היא ונקתה ונזרעה זרע", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה
זרע, שאם היתה עקרה לפני כן, נפקת כעת, דכרי רבי עקיבא.
אמר לו רבי ישמעאל לרבי עקיבא, אם כן יפתרו כל העקרות
לבעליהן, ויפקדו בהבטחת התורה, וזו - אשה צנועה עקרה, שאינה
רוצה להסתור, הואיל ולא נסתרה הפסידה. אלא, סובר רבי
ישמעאל, אם כן מה תלמוד לומר "ונקתה ונזרעה זרע", לא לומר
שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר שאם היתה יולדת עד
היום בצער, יולדת מכעת בריית, ואם היתה יולדת עד היום
נקבות, יולדת מכעת זכרים, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים
קצרים, יולדת מכעת ילדים ארוכים, או אם היתה יולדת ילדים
שחורים, יולדת מכעת ילדים לבנים.
שנינו בבביתא לעיל, אשת ממזר לממזר או שותה או לא נוטלת
כתובתה.
שואלת הגמרא, פשיטא ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותה, שגם טהורה היא ועל ידי ההשקיה נתייר אשתה לבעלה,
ואפשי פסולין לא ליפוש - לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל
ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר תשאר בספק סוטה ותאסר

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כו עמוד א

רש"י

תוספות

[שנשא] עקרה חקניה וכו'. ותימה אמאי לא תנא איילונית בחדי עקרה חקניה: **לא** ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כב) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומודים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה ושדיא שותה או לא נטלת כתובה היו לו אשה ובנים ומתו בין קינוי לטירתה כבר נראית לשותת:

מעוברת עצמו או שותה וכו'. רש"י פי ולא אמרינן דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן במתן עד שתלד דאז בנן פ"ק דערבין (דף ו.י) האשה היוצאה ליהרר אין ממתנין עד לה שתלד והתם גזירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא לא רבי קרא לא קטלינה ליה משום דממונא דבעל הוא כדכתיב (שמות כא) כאשר ישיח עליו בעל האשה והבא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקינא לה כשדיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרינן כמו גבי מעוברת חבירו דאי קינא לה כשדיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קינוי היתה דנמעט לה בספרי מזה תשטה אשתו וכדאמרין בירושלמי לא היו ולו) אשה ובנים וכו' כבר (נראית) שלא לשותת: **אמר** לו רבי ישמעאל א"כ יסתור כל עקרות ופקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתור כל ילודות בצער וילדו בריחו וזו הואיל ולא נטלה הפסידה:

ואמרת ריבויא הוא. תימה הוא אפיקתה לעיל (דף כד.) לרבות דארוסה ושומרת יבם לקניי: **ו**זו הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הבא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היבא דקרא דמסיק אדעתיה מותבו למדרש הכי ומדריש לדרשא אחריית לא פריך ואימא ה"נ דקמ"ל דכן ניתן למדרש למשה בסני ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת כהן מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני יעקב קמ"ל התם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גזירה שוה למחצה וצריך טעמא להוציא מאותה סברא או קרא וכן לענין לירוש (שם) וליטמא לו פשיטא אחיו הוא ס"ד"א ליטמא בעל בעמיו יש בעל שנמטמו ויש שאינו מטמא הא כיצד מטמא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה ה"נ קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא מנעט פסולין האיש פסול הוא וכן בפ"ק דערבין (דף ז.) גבי האשה שיוצאת ליהרג אין ממתניס ליה עד שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כי) כאשר ישיח עליו בעל האשה כתיב האי ממונא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"נ דמאי (דהא) נפקא לן

לא שותות. דכתיב תחת אישה: ולא יחזיר עולמית. קנאס קנסוהו רבנן: לבשגיג ופנו. לאחר כ"ד חדש ללידת הילד: ותרובא. בחור. כמו ילד (ובלשון חל) רבאי: מעברת עצמו. שיתקה אשתו מעברת וקנא לה: או שותות. ולא אמרינן לא ליקטליה לולד: אשת ממזר לפקדו. כלומר אשה הראויה לממזר וניסת לממזר וקנא לה ונסתרה: או שותה בו. ולקמן פריך פשיטא: **אנא דאמר** כי **האי תנא**. דאית ליה עקרה וקנא שותות, מדלא נקט אלא איילונית ונסים תלמודא מנתקתה ונורעה ורע ולא משום דאינה ראויה לקנאה, אלא מאי רבבי אלעזר ס"ל דידבול לשא אחרת ולפרות ולרבות ואפ"ה איילונית לא וזו. כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה: **לא ליפוש פסולין**. לא נעשה שלום ביניהם. הלואי לא יפיר ולא ירבה הואיל וכל דורותיו ממזרין: **והיא לא נתפשה בו**. כלומר מהו דתיקא פרשת סוטה על כרתה באשת ישראל קיימא מדרבתי ודיא. מיעוטא משמע וזו היא דכי לא נתפשה אסורה הא נתפשה בו. ונעלה קאי קרא דבתריה ועבר עליו רוח וגו'. דתיקא דמספקא לן בזה אם נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אבל אשת כהן היתה בכלל והיא לא נתפשה ליתה נמי בכלל השקאה, קמ"ל. במתנוונה. לאחר ששתקה אינסדיר לאשמועינן דמתרת לבעלה, דלא תימא וזה היא שהרי בדקה המים: **מתנוונה**. הא ודיא בדקה המים וזהו היא אלא שקלה לה וכתו ואמאי מתרת לבעלה: **במתנוונה** דרך אברים. שאינה מתנוונה בפנים ובירכים אלא ראשה ושאר אבריה כבדים עליה. מהו דתימא הא לא וכות תלה לה, דאם כן הוה לה להתנוונה דרך בדיקת המים, אלא באנס ונתה לפיך מתנוונה שלא בדרךה ולכתו מיהא תימא: **מבלעדי** אישה. משמע אישה בר הכי הוא: **קא משמע** לן. דלמקדום שכיבת בעל לבעל הוא דאקא. וקריס בר שכיבה הוא ואף על גב דלאו בר ורעה הוא. ובסריס חמה קאמר. דמתר לקנאה, ולא בסריס אדם שאסור לקנאה משום לא יבא פצוע דקא וקריס כגו: **מרו**

מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות ולא נטלות **בתובה**, דב"ר רבי מאיר. **שהיה רבי מאיר אומר**: לא **ישא אדם** מעוברת חבירו ומינקת חבירו, ואם נשא, יוציא ולא יחזיר עולמית. **וחכמים אומרים**: יוציא ובשגיג ופנו לכונוס וכונוס. **והרובא שגשא עקרה חקניה**, ואין לו אשה ובנים **מעיקרא**, לא שותה ולא נטלת **בתובה**. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות הימנה. **אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו**, ומשכנסה נסתרה, או שותה או לא נטלת **בתובה**. **מעוברת ומינקת עצמו**, או שותה או לא נטלת **בתובה**. **הרובא שגשא עקרה חקניה**, ויש לו אשה ובנים, או שותה, או לא נטלת **בתובה**. **אשת ממזר לממזר**, ואשת נתין לנתין, ואשת גר עבר משוחרר, ואיילונית או שותה, או לא נטלת **בתובה**. **קתני מיהא איילונית**, תיובתיה דרב נחמן אמר לך רב **נחמן**: **תנאי היא**, ואנא דאמר כי האי תנא. **דתנאי**, ר' שמעון בן אלעזר אומר: איילונית לא שותה ולא נטלת **בתובה**, **שנאמר**: "ונקתה ונורעה ורע" מי **שדרבה להוריע**, יצאתה זו שאין דרבה להוריע. ורבנן **האי** "ונקתה ונורעה ורע" מאי עבדי ליה? **מיבעי להו לברתנאי**: "ונקתה ונורעה", שאם היתה עקרה נפקדת, דב"ר ר' עקיבא. **אמר לו ר' ישמעאל**: אם כן יסתרו כל העקרות, ויפקדו, וזו, הואיל ולא נסתרה, הפסידה? **אם כן מה תלמוד לומר**: "ונקתה ונורעה ורע", שאם היתה יולדת בצער, יולדת בריח. נקבות, יולדת וזכרים. קצרים, יולדת ארוכים. שחורים, יולדת

לבנים. **אשת ממזר לממזר**. פשיטא מהו דתיקא: **אפוש פסולין לא ליפוש**, קא משמע לן: **אשת גר ועבר משוחרר**, ואיילונית: פשיטא מהו דתיקא: "דבר אל בני ישראל", ולא גרים, קא משמע לן. ואימא הכי נמי? **"ואמרת"** רבויא הוא: **אשת כהן שותה בו**: אשת כהן שותה פשיטא מהו דתיקא, "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת, וזו הואיל ונתפשה אסורה, אימא לא תשתה, קא משמע לן: **ומותרת לבעלה**: פשיטא? **אמר רב הונא**: **במתנוונה**. **מתנוונה**? הא בדקה מיא? **במתנוונה** דרך אברים, מהו דתיקא: **הא ונאי**, והא דלא בדקה מיא כי אוהיה, משום דבאונס ונאי ולגבי כהן אסורא, קא משמע לן: **אשת פרים שותה פשיטא** מהו דתיקא: "מבלעדי אישך" **אמר רהמנא**, והאי לאו בר הכי הוא, קא משמע לן: **שעל ידי כל העירות מקנין**: פשיטא מהו

מהתם דממונא דבעל הוא אבל הבא כיון דאשמועינן דעיקר קרא לדרשא אחריית תו לא סלקי דעתא למעוטי מיניה מידי וכן פרי: **אשת** סריס. רש"י פי בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעין מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמייתי בפרק שני דיבמות (דף כ) ובפרק הערל (שם דף פט) פצוע דקא וברות שפכה סריס אדם והוקו וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמי וכן וכן אסור לקיים אלא על כרחיך אפצוע דקא וברות שפכה קאי בדתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דקא וברות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כו עמוד ב

תוספות

רש"י

מהו דתיקא נטמאה נטמאה שני פעמים. אמורים בפרשה, ודרשין ליה לקמן (ו' כז) אחד
לבעל ואחד לבעול, היכא דמיתסרא אבעל בהא סתירה משתעי קרא דנהג בה דין
סוטה, אבל הא דאסורה בו: קמ"ל. דכי אתא קרא לנפיה אתא, ודיקא דאית קרוב לה
נאסר עליה על ידי קרוב זה, ולא למעוטי קרובים אתא: איש אשר רחמנא. ושכב איש

אותה: שחוף. שבשור נשחף וקלה וקרב ואין בו
כח, ובתורת הכהנים בקללות שנינו דונגתו, יש
לך אדם שהוא חולה ומטל במטה אבל בשור
שמור גליו, תלמוד לומר את השחפת תלמד
שבשור נשחף מקצין על ידו בו, כמו ודיוקן בה
מקצין על ידו פשיטא: ופוסל בתרינא פשיטא.

אם הוא אחד מן הפסולים המחללין את האשה
כגון עובד כוכבים עבד חלל נתינו וממור דקיימא
לן בקדושים וביבמות דפסולין האשה בביאתן
מובת כהן כי תהיה לאיש זה, כיון שנגעלה למי
שור אצלה פסקה: לא יחלל ירעו. מכלא כתיב
לא יחל דרשין שני חלולין אחד לך ואחד
לירעה: דאית ליה ירע פחלל את האשה
בביאתו, דלית ליה ירע לא יחלל: קא משמע לן.

שמואל דפוסל שמעון ליה מהא דאמר מקצין
על ידי שחוף ובה כהן כי תהיה לאיש זה וגי'
ומנייה נפקא לן דפסולין פסלי לאשה בביאתן,
ומדאפקיה בלשון הנהגה נדרוש דאית ליה הנהגה
מי שקדושין תוססין בה כגון ממור נתינו וקלל
פסלי, אבל עובד כוכבים ועבד דהי דין בבחמה
וכיון דלית ליה הנהגה לא נפסלו. עובד כוכבים
אין לו קדושים בישראל, דכתיב (ויקרא ט) איש
אשר ינאף את אשת רעהו, ונתניא בסנהדרין (ו' כז)

כז) פוט לאשת וקברו אחריים, אלקא ליה ליה
אישותו, עבד גם חתמור כתיב בה, עם הדומה
לחמור: מי שיש לו אלמנות וגירושין בה, הוא דכי
אין לה זרע ממנו נשקה אל בית אביה מלחם
אביה תאכל, דלא פסקה בביאתו, יצא עובד
כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה,
שלא תפסו לו בה קדושין ותשמת אין שם
אלמנות עליה, וביבמות פריך אימא לקלא, דמי
שש לו אלמנות וגירושין הוא דכי, אית לה זרע
לא תיבול, אבל עובד כוכבים ועבד אפי' אית

לה זרע מניה תיבול, והתם משני לה בהבא על
דבמתו ובאלמנה כג'ג'. ומיהו שמעון וליה
מהא דמקצין ע"י עובד כוכבים: ואלא, מי שאינו
איש דמתני' למעוטי בהמה: דאין ונות לבחמה
אינה דמשעת זונה בבועלה בהמה ואינה נאסרת
על בעלה: אתנן זונה, נתן טלה באתננה: סחיר
כלב, החליף כלב בטלה: אתנן כלב, שאם אדם
אומר לזונה החליף טלה והגעלי לכלבי: סחיר
זונה, היתה לו שפחה זונה והחליפה בטלה,
ומדאקמר אתנן כלב מותר מכלל דלאו זנות

הוא, דאי זנות הוא הנהגה חיל עלה שם אתנן
ואלא שכבת זרע לשם לי. כיון דאמרת מקצין ע"י
שחוף: לשקנא לה שלא בדרבנה, אל סתריה עמו
להבעל שלא בדרבנה: משכבין אישה בתיב. והקשו
שני משבחותיה לכל דברים, וכיון דנאסרת עליו
אמאי לא היו קרי: דרך אברים פריצותא בעלמא
הוא, שובק עמה בקרוב בשר: פריצותא מי נאסר
רחמנא. אישה על בעלה בהבי, וכיון דלא
מתסרא עליה בהבי פשיטא קרי הוא:
בנשיקה, משיק השמש באותו מקום: תיני דאמא

קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם
קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם

קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם
קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם

קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם
קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם

קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם

אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן, תימה הא שמעין לה מאלמנה
לכחן גדול דאסירה וקיימא לבעל ואפי' הכי איצטריך קרא דכי תשטה אשתו
למעוטי הא הכי הוה שונה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דרדוקא
משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי כך תשע שנים ויום אחד אע"פ שאינו איש שהרי

ביאתו פוסלת בתרומה כדאיתא בפרק אלמנה
(יבמות דף סח) ונסקלה הערה על ידו כדאיתא
בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נח) ומקומו בפרק
יוצא דופן (נדה דף מה), דומיא דכל עריות מקנא
על ידן דלא איצטריך לאשמועזין אלא דשותות
אבל דנאסר פשיטא וכי משום דעריות נגזרו
גריע:

שחוף. פירש רבינו חננאל שאינו בועל כדרכו
ואינו מזויע דהניא איהו מירח אשך זה
הקליטום שנכנס רוח באשכיו דברי ר' ע רבי
ישמעאל אומר זה השחוף תימה אמאי נקט
שמואל שחוף ולא נקט סריס ושמא שחוף הוי
ברותא טפ?

אבל הא הואיל ואסירה וקיימא. תימא מאי
קמ"ל רב הונא והא מותבי היא ע"י כל
עריות מקצין ויל דהכי פירשו מי שנסאר בכל
בת ישראל ע"י בעולת זנות אפילו אינה קרובתו
יצא עובד כוכבים דכלא הכי כל בת ישראל
מתסרא וקיימא לגביה: צ"א. עובד כוכבים שאין
לו אלמנות וגירושין בה, פירש רש"י דנפקא לן

מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת
אחרים תימה והא נפקא לן בקדושין בפרק
האומר מלא תחתן הם ובמדומה דלא אתי קרא
פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על
העובדת כוכבים אשר עובד כוכבים וקמ"ל אע"י
דבעולת בעל יש לון ישראל בעובדת כוכבים
פטור:

למעוטי. תימה דהבא משמע דבנות
תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ'
הבא על יבמתו (יבמות דף נד) דיש זנות לבחמה
מתני' למעוטי מאי וכי אית לן למימר דליל
דשמואל או דרב והמנוגא הונא:

מנא. הא מילתא דאמרי רבא אין זנות לבחמה.
ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל) מנא הא
מילתא דאין זנות לבחמה אמר ליה לא נישתמיט
קרא ונכתוב אתנן זונה וכלא א"י הכי אתנן כלב
וכי: אלא. למאן דאמר העראה זו נשיקה מאי
איכא למימר, ותיני שמואל בפ' הבא על יבמתו
(יבמות דף נה) והכא אליביה דשמואל נמי

מסקנין ותימה אדרבה איפכא מסתברא למאן
דאמר העראה זו נשיקה וחשיבה ביאה גבי שאר
עריות היינו דאיצטריך קרא הבא למעוטי אלא
למיד העראה זו הכנסת עטרה ולא חשיבה
נשיקה גבי שאר עריות הבא מאי איצטריך
למעוטה:

דומה
אלא אמר אב"י: פרט לשקנא לה בנשיקה, הניחא למאן דאמר העראה זו הכנסת
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם
קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם

קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם
קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם

קרא למעוטיה, דלא תיקא העראה היא: אלא למאן דאמר.
עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוס היא, תיני דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
העראה זו נשיקה, מאי איפא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אברים, ומהו דתיקא,
בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק היכא דקמיתקרא בהא זנות
- במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - שקנא
לה בעלה שנסתרה עם גוי, הואיל ואסורה וקניא - כבר אסורה
על הגוי הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא שותה,
קמשמע לן שמקני על ידו.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשיטא, שבת כהן שבה עליה גוי נפסלה
מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר "ובת כהן כי תהיה
לאיש ור היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אמר רחמנא - נאמר
בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי
שהוא "ור" אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה
בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, "היא בתרומת הקדשים לא
תאכל", והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדיק דבר תורה -
שרק מי שתופסים בו קידושין, יודחי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או
נתין או חלל, אין - כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל
דלאו בר תורה - שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין,
כגון גוי ועבד, לא פוסל אותה בביאתו, קמשמע לן רב המנונא,
דפסיל גוי את האשה בביאתו, מדרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן
משום רבי שמעאל, מנין לעובד בוכבים ועבד שבאו על הכהנת
ועל חליותה ועל בת ישראל שפסלה מן הכהונה כדלעיל, שנאמר
"ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושהב אל בית
אביה כעגורה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע
ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שיש לו אלמנות וגרושין
בה, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגרושין כיון שקידושיה תפסו,
יצאו עובד בוכבים ועבד שאין לו דיני אלמנות וגרושין בה,
שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן
הכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקני
על ידו, ושואלת ואלא "שאינו איש" למעוטי מאי. ומתרת הגמרא,
אמר רב פפא, "שאינו איש" למעוטי בהמה, שאם נסתרה האשה
עם בהמה אין בעלה מקנא לה, דאין זנות בבהמה - שאין האשה
נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
מבררת הגמרא באותו ענין, אמר ליה רבא מפרזקא - [שם מקום],
לרב אישי, מנא הא מילתא דאמור רבנן - מהיכן למדו רבנן את
הדין שאין זנות בבהמה.
מהא דרבינא בדיני הבאת קרננות לבית המקדש "לא תביא אתנן
זונה ומחיר פלג בית ה' אלהיך וגו' כי תועבת ה' גמ שניהם", ותנאי
דייקו ומחיר הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל
אתנן פלג - אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, ומחיר זונה
- שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, מותרין, שנאמר
בסוף הפסוק "גם שניהם", ומדייקים, שנים אסורים, ולא ארבעה.
ואם כן ממה שזתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת
זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, ואלא לפי דברי
שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
הגמרא שלא תלמוד מ"ושב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי
שהוא מזרע, אם כן מה שאמר הפסוק "שכבת זרע" למה לי - מה
בא למעט. מתרת הגמרא, מיבעי ליה לרבתיא, כתוב בפסוק
דלעיל "ושב איש אותה שכבת זרע", פרט לרבא אחר,
שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.
שואלת הגמרא, מאי דבר אחר, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי.
מתרת הגמרא, אמר רב ששת, פרט לשקניא לה שלא בדרבה
- שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא

מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת
סוטה "נמאח" "נמאח" שני פעמים, ודורשים את שני הפסוקים,
אחד שאסורה לבעל, ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר שהתורה
אומרת לקיים דין סוטה רק היכא דקא מתפרא בהא זנות -
במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - זו שקנא
לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, הואיל ואסורה וקניא - כבר
אסורה על הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא
שותה, קא משמע לן שכל מה שבה הפסוק הוא רק כדי לאסור
אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה
לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.
שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקני חוץ מן הקנין [ובו] ווממי
שאינו איש. מבאר הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושב איש
אותה" אמר רחמנא, ומדייקים, דוקא "איש" ולא קטן.
שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה ושאני איש - שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, למעוטי מאי - מי הוא
זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרץ, אילמא למעוטי שחוף - אם
נאמר שבה למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כח, והוא
מה שכתוב בקלות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, והאמר
שמואל שחוף מן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה שאם היה השחוף
מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה,
ריבואר להלן. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו
כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו
איש".
ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה
כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר שמואל שחוף מקנין על
ידו, שואלת הגמרא פשיטא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת
הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת
סוטה "ושב איש אותה שכבת זרע" אמר רחמנא, והא לאו בר
הכי הוא - והרי שחוף אינו ראוי להזרע, אם כן לא יקנא הבעל על
ידו, קא משמע לן שמקני על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא
ללמד דבר אחר שיבואר להלן.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשיטא, שהרי בת כהן שבה עליה אחד מן
הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או ממזר, נפסלה מלאכול
יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
מתרת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן
"לא יחלל זרעו" אמר רחמנא, והיתה התורה יכולה לכתוב "לא
יחל", ומהכפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את
האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דאית ליה זרע ליחלל
- מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, דלית
ליה זרע לא ליחלל - אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף,
לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, קא משמע לן שפוסל אותה
מכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקני
על ידו, ואלא "שאינו איש" למעוטי עובד בוכבים, שאם האשה
נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, והאמר רב
המנונא עובד בוכבים מן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה וכדלעיל.
על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי,
ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו איש".
ושב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר
מה כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר רב המנונא שגוי מקנין
על ידו, שואלת הגמרא פשיטא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת
הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת
סוטה "נמאח" "נמאח" שתי פעמים, כדלעיל, ולמדנו שבה
לרבות אחי שאסורה לבעל ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. תיקון.
 שנינו במשנה, ואלו שביט דין בו' ומקנן להן, מי שנתחרש בעלה
 או נשטתה, או שהיה חבוש בבית האסורין.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת סוטה "איש איש
 כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייתא, מה תלמוד
 לומר "איש איש" פעמיים, ועונה, בא לרבות כמו ששינונו לעיל,
 אשת חרש, ואשת שומה, ואשת שעמום שהוא אדם שלקו
 בתמיהונו לב, ושהלך בעלה למדינת הים, ושהיה חבוש בבית
 האסורין, שביט דין מקנן להן אם רואים שמתנהגות בפריצות,
 לפוסלן מכתובתן, שיצאו מבעליהן בלי לקבל כתובתן. מבררת
 הברייתא, וכל - הייתי חושב שביט דין מקנן להן אם כדי להשקותן
 - שביט דין ישקו אותה מי הסוטה שיבדקו כשאר סוטה, ועונה,
 תלמוד לומר "והביא האיש את אשתו אל הכהן", ואין בית דין
 מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבארת הגמרא בהמשך.
 רבי יוסי חולק ואומר, בית דין מקנן לה אם כדי להשקותה, אמנם
 הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את
 אשתו, אלא ולבשיצא בעלה מבית האסורין הוא ישקה".
 שואלת הגמרא, במאי קא מיפלגי - במה חולקים רבנן ורבי יוסי.
 עונה הגמרא, רבנן סברי שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי
 בית הדין משום דבעינן "וקינא והביא" - שנאמר "וקינא את
 אשתו", "והביא האיש את אשתו", דורשים הסמיכות שדוקא אם
 הבעל קינא לה, הוא יכול להביאה להשקיה, ורבי יוסי סבר לא
 בעינן "וקינא והביא" - אין לדרוש הסמיכות, והבעל יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן כשיצא הבעל מבית
 האסורים ישקה, אף על פי שביט דין קינא לה.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "וזאת
 תורת הקנאות, אשר תשמה אשה תחת אישה ונטמא", ופסוק זה
 מיותר, ובא כדי להקיש איש לאשה שדיני אשה כאיש, ואשה לאיש
 שדיני איש כאשה.
 שואלת הגמרא, למאי הלכתא - לענין מה דוקשו, מה למדו אשה
 מאיש ומה למדו איש מאשה.
 עונה הגמרא, אמר רב תשעה, אשה מאיש לומדים, שפשים שאם
 הוא סומא - עיור, היה משקה, דכתיב בתורה בפרשת סוטה
 "ונעלם מעיני אישה", תיבת "עיני" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי
 שרואה בעיניו, כך היא אם היתה סומא לא היתה שותה.
 רב אשי אמר, איש מאשה לומדים, כשם שהייתה - שאין לה רגל
 ונדיקתה - שאין לה יד לא היתה שותה דכתיב בתורה בפרשת
 סוטה

דומה - אשה שכולם מדברים על ניאופיה, ואל ישא בת דומה,
 שזו - הדומה, באה מטיפה בשרה, שהרי אמה כשרה היתה, וזו -
 בת הדומה, באה מטיפה פסולה, שכיון שמלעזים על אמה, יתכן
 שאכן היא בת ממזר או גוי. ורבי יוחנן חלק על שמואל ואמר, עדיף
 שישא אדם בת דומה, ואל ישא דומה, שזו - בת הדומה בעצמה
 עומדת בחזקת בשרות, שהרי עליה אין שום רינונים, ומותרת
 לבעלה כיון שרוב בעילות אחר הבעל וחזקה שאמה התעברה
 מבעלה שהוא אביה של זו, וזו - הדומה, אינה עומדת בחזקת
 בשרות, שהרי כולם מרננים עליה שמזנה תחת בעלה, ואסורה עליו
 ואינו יודע ובא עליה באיסור.
 שואלת הגמרא, מיתיבי, נושא אדם דומה, ומשמע שעדיף מבת
 דומה, וקשה על רבי יוחנן.
 מתרצת הגמרא, אמר רבא, יש לברר הענין, ותסברא נושא
 לכתחלה - וכי תעלה על דעתך שכונת הברייתא היא שמותר
 לישאנה לכתחילה, והרי תזנה תחתיו. אלא ודאי חייבים לתקן את
 דברי הברייתא ולשנות בה, אם נשא בדיעבד דומה מותר בה, ואם
 כבר שבשנו הברייתא והוספנו בה שמדובר בדיעבד, תני נמי -
 אפשר גם להוסיף שאם נשא בת דומה מותר.
 ופוסקת הגמרא, והלכתא, וישא אדם בת דומה ואל ישא דומה,
 כרבי יוחנן, דתני רב תחליפא בי מערבא - שהיה מארץ ישראל,
 קמיה דרבי אבהו, אשה שהיא מונה, בגיה בשרין ולא חוששים
 שמה אינם מבעלה והם ממזרים, כיון שחזקה שרוב בעילות אחר
 הבעל. לכן עדיף לישא בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו
 בחזקת היתר, מאשר לישא דומה עצמה שמחטיאה אותו שחי עמה
 באיסור כיון שמזנה עם אחרים מרצונה.
 שואלת הגמרא, בעי רב עמרם, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר
 הבעל, ואשה מזנה בניה כשרים, מה הדין באשה שהיתה פרוצה
 ביותר, שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא
 מאחרים, מהו, האם בניה כשרים. ומבארת הגמרא, אליבא דמאן
 דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה - שהאשה
 מתעברת בדרך כלל יום אחד לפני שווסתה צריך להופיע, לא תיבעי
 לה - אין לנו שאלה, ופשטו שבניה אינם כשרים, דלא ידע בה ולא
 מנמר לה - שהרי בעלה לא יכול לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה
 ביום שפניו כן שלא תזנה עם אחרים כדי שלא תתעבר. כי תיבעי
 לה - אמנם יש לנו שאלה אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת
 אלא סמוך למבילתה - לפי הדעה החולקת, וסוברת שהאשה
 מתעברת בדרך כלל בליל טבילתה או למחרת, נסתפקנו מאן, האם
 כיון דידע בה בעלה מתי ליל טבילתה, נמנרי מנמר לה - הוא
 שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תזנה כדי שלא
 תתעבר מאחרים, או דלמא כיון דפרוצה ביותר לא מצליח בעלה

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שיש עמוד א

מי קני לך לומר איכפרינן כדקריית רבנן, או לומר אנפג - כלי
 ששיעורו רביעית, כלשון דאמרי אינשי. ובדברי קנטור אלו נתכוין
 רבי יהודה להוכיח את רב נחמן על שהתנשא עליו להזמין לדין.
 אמר ליה רב נחמן, תיתי דונג - תבוא בתי ששמה 'דונג' ותשקין -
 ותביא עבדנינו משקה. אמר ליה רב יהודה, הכי אמר שמואל,
 אין משתמשים באשה, כדי שלא תהא למודה להיות בין אנשים.
 ענה לו רב נחמן, בתי קמנה היא ואין בכך איסור שנשתמש בה.
 אמר לו רב יהודה, בפירוש אמר שמואל, אין משתמשים באשה
 כלל, בין גדולה בין קטנה.
 בקשו רב נחמן, נשדר ליה מר שלמא לילתא - ישלח מר ברכת
 שלום לילתא אשתי. אמר ליה רב יהודה, הכי אמר שמואל, קול
 באשה קרויה, ואם אשאל בשלומה הרי תשיבני ואשמע את קולה.
 אמר לו רב נחמן, חרי אפשי לשאל בשלומה על ידי שליח, ולא
 ישמע את קולה. אמר ליה רב יהודה, אף זה אסור, דהכי אמר
 שמואל,

אותך לדון את הרבים אסור לך לעשות מעקה בפני הרבים. אמר
 ליה רב נחמן, פוקתא דגונדרייתא הוא דא עבדינא - עשיתי גדר
 נמוכה של עשרה טפחים משום מצוות מעקה, ולגבי מלאכת
 מצוה לא נאמר כלל זה. אמר ליה רב יהודה, ומי סנא - וכי מוכר
 ושנאו עליך לומר 'מעקה', שהוא לשון דכתיב באורייתא, או
 'מחיצה' כדאמור רבנן - כלשון חכמים. אמר ליה רב נחמן, תיבי מר
 אנרפיקא - ישב אדוני על הספסל. אמר ליה רב יהודה, ומי קני לך
 לומר ספסל כלשון דאמרי רבנן, או איצטבא כדאמרי אינשי - כפי
 שמורגל בפי הבריות. אמר ליה רב נחמן לרב יהודה, ליכול מר
 אתרונגא - יאכל אדוני אתרוג. אמר ליה רב יהודה הכי אמר
 שמואל, כל האומר אתרונגא, מחמת תהלתא פרטו רוחא -
 שלש רוחו גסה אומר בלשון זו, אלא כך יש לומר או אתרוג
 כדקריית רבנן - כפי שקראוהו חכמים, או אתרונא כלשון דאמרי
 אינשי. המשיך רב נחמן ואמר ליה לרב יהודה, לישתי מר אנפגא -
 ישתה אדוני שיעור רביעית משקה אספרגוס. אמר ליה רב יהודה

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כז עמוד א

רש"י

דומה. נטענת ונדברת בפי כל על ניאופיה. דומה לשון קלסה ודבור, כדאמר' בנדה וזו
 (סו.) דומת עירך עֲלֶתָהּ ביק, והוא לא חָשַׁד הוא אלא דבור יתר שהיו נדברים בה על
 חביבותה של בעלה. ואם קלסה לשון דבור יתר הוא, לפיכך הוא נהפך ללשון שבח
 וללשון גנאי כדאמר (שמןקלסן אותו.) וזו **באה מביאה פסולה**, שקם מעובד כוכבים או
 ממזר [שזו]. הבת עומדת בחזקת פשרות ומתרת

דומה, ואל ישא בת דומה. שזו, באה מטיפה
 בשרה, וזו, באה מטיפה פסולה. ור' יוחנן אמר,
 ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה. שזו, עומדת
 בחזקת פשרות, וזו, אינה עומדת בחזקת פשרות.
 מיתבי, נושא אדם דומה! אמר רבא: ותסברא
 "נושא" לבתחילה, אלא, "אם נשא", תני נמי "בת
 דומה". והלבטא: ישא אדם בת דומה, ואל ישא
 דומה. דתני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר'
 אבהו: אשה מזנה בניה בשרן, רוב בעילות אחר
 הפעל. בעי רב עמרם: היתה פרוצה ביותר, מהו?
 אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך
 לווסתה לא תיבעי לה, לא ידע בה ולא מנטר
 לה. כי תיבעי לה אליבא דמאן דאמר אין אשה
 מתעברת אלא סמוך לטבילתה, מאי? בין ידע
 בה נטורי מנטר לה או דלמא בין דפרוצה ביותר
 לא, תיקו: ואלו שבית דין כו': תנו רבנן: "איש",
 מה תלמוד לומר "איש איש" לרבות אשת חרש,
 ואשת שומה, ואשת שעמום, ושהלך בעלה למדינת
 הים, ושהיה חבוש בבית האסורין, שבית דין מקנין
 להן לפוסלן מכחונבתן. וכול אף להשקותן? תלמוד
 לומר: "והביא האיש את אשתו". ר' יוסי אומר: אף
 להשקותה, ולכשיצא בעלה מבית האסורין ישקה.
 במאי קא מיפלגי? רבנן סברי: בעינן "וקנא והביא",
 ור' יוסי סבר: לא בעינן "וקנא... והביא". תנו רבנן:
 "אשר תשמה אשה תחת אישה", להקיש איש
 לאשה ואשה לאיש. למאי הלבטא? אמר רב שישת:
 בשם שאם הוא סומא לא היה משקה, דכתיב:
 "ונעלם מעיני אישה", כך היא, אם היתה סומא
 בשם שחיגרת וגידימת לא היתה שותה, דכתיב:
 "והעמיד

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39

תוספות

דומה. פירש ר"ח שמלעיון עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסין (ביבמות דף כה.) ואמר
 אבוי אמרה לי אם דומי דמתא יומא ופלגא הוא עד שיטאו ויתנו בה מוחרות
 בלבנה פי' מוחרות נשים שטות פשות משוך כך מפרש בגמרא א"י. מה שהביא רבינו זנבאל
 דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה ללשון דומה לזות שפתיים הוא ומידו זנבאל
 לא מיירי בדומה כה"ג דא"כ אפי' כנס יוציא דהא
 פסקין הוה בפ"ב דיבמות (דף כה.) כרבי בקלא
 דלא פסיק היבא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר
 הואיל ומכשר הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי
 הכא אם כנס דלא יוציא: **רוב** בעלות אחר
 הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסד דפסקין כרב
 (יבמות כה.) דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל
 ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף
 סט.) הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממזר
 ומוקי בגמרא ברדימא מיניה ומעלמא ולא שדינן
 לה בתר ידידה דוקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל
 בבעל שבנסה מודי ולשמואל לא יש דלעולם הולד
 שתוקי ובגן דליתא לדומה גופא קמן דלישילה
 אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת
 דאמרין בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) גבי
 ארוסה שעיברה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה
 לכ"ג (יבמות סט.) כגון דדיימא מעלמא מאי
 שתוקי דאמר שמואל בדוקי שבודקין את אמו
 ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב יוחנן אמר
 שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר דא נאמנת
 דאפילו רוב פסולין אצלה והוא הדין האי
 דקאמר הכא אל ישא בת דומה כגון דליתא
 לדומה קמן דנישילה אבל איכא למתמה
 ללישנא בתרא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה
 דכ"ז אל פליגי דבתר ידידה שדינן הוא עליה
 דבעל קבוע אצלה כל שעה לא שדי ליה
 שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי'
 אם תמצא לומר דשאני הוה ידיעין בברור דבא
 עליה ארוס אבל הכא גבי בעל לא ידיעין ביאה
 דאית דבא עליה מימ' לרבא תקשה דאמר אפי'
 בארוסה שעיברה אמר מסתברא דלא דיימא
 מיניה דאז קאמר רב הולד ממזר ושמואל אמר
 הולד שתוקי אבל דיימא מיניה בתר ידידה שדינן
 ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל והא הכא אע"ג
 דאית לה בעל קבוע והוה לן למימר רוב בעילות
 אחר הבעל ולא שדי ליה ברידיה כ"ש הוה:
אליבא דמיד אין אשה מתעברת אלא סמוך
 לווסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה ווסת והיה
 דהמ"ל ובגן דלא קבעה ווסת לא תבעי לה כי
 תבעי לה היבא דקבעה ווסת אלא מילתא

דפסיקא נקט תימא רבי והא אמרי' הוה בפ' חמפלת (נדר דף כה.) הווא שפירא דאתא לקמיה דמר שמואל אמר האי בר מ"א יומא הוא וחשיב מיום דאולא לטבילה עד הווא יומא ולא
 הוה אלא מ' יומא אמר האי בנדרתה בעל ובפתיה ואורי' ותקשה למיד' סמוך לווסתה ונראה דמיד' סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מידו מודי דזימנן מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה
 או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למיד' סמוך לטבילתה: **איש** איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קניו זה אבל
 משום לפוסלה מכחונבתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קי.) כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך דאורייתא
 כדאמרין הוה בפ"ק (דף ט.) ממאן סמכו דכתיב לכתובת אשה מן התורה אלא הוה אמת נדקט כתובה מילתא אנב אורחיה קמיל דעוברת על דת ציבכה התרתה להפסיד כתובתה: **רב** איש
 אמר כשם שחזרת וגידמת אינה שותה דכתיב והעמיד הכהן את האשה. תימא לר"י מאי שנא אבא דמעמט מהעמיד חזרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ"ק
 דערכין (דף ט.) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמר' בפרק השוחט (חולין ל.) שחטה ועדיין מפורסכת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה.) ועמד ואמר ואפ"ה
 חליץ נחטבו וגילו (ולמטון) מן הארבעה מיהו מחליצה לא תקשי דהוה מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דועמד ואמר כדיריש ליה בספרי מלמד שאינו אמר דבריו
 אלא בעמידה ותיריך מדרבי רחמנא כן חדש לערכין ש"מ דאהעמדה ממש לא קפיד רחמנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפיורין עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי' ושכרו או
 נחתכו רגליה דלא עדיף מאדם דלא קפיד קרא אעמידתה: **דכתיב** והעמיד הכהן את האשה ונתן על כפיה. אי קשיא דהבא משמע דרב אשי בעי קרא דכתיב ובפרק גנמר הדין (סנהדרין
 מה) אמרי' אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא דכתיב והתן היה אחד מהם גידס או חגר וכו' מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא דכתיב לא משום דכוליה
 קרא יתירא הוה דמשמע אי לאו דהוי יתירא קרא בעינן קרא דכתיב בשלמא דרב ששת דמעמט סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוה מצי למימר ונעלם ומאשה וכן והעמיד דאמר

רב אשי איכא למימר קרא יתירא הוה דהא כתיב והעמידה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד ב

תוספות

רש"י

הדרן עלך ארוסה

1 לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
2 (סנהדרין דף מוה) לא בעינן קרא בדכתיב מורה דאילמת אינה שותה משום דלא מצאי
3 לקבולי שבעה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה
4 משום דר' זורא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפייה א"ע דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא
5 בדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בביר דרף
6 (מו) דמאן דבעי קרא בדכתיב דנזיר ממוטר או
7 אין לו כפיס אין לו חקנה משום דכתיב ונתן על
8 כפי הנוזר וכן אין לו בהן די משום דכתיב על בהן
9 ידו תרין דרב אשי מחדר דמר קשיא לפום
10 סברתו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא בדכתיב
11 וא"ל רב אשי מהבא ליכא למידק מיד דהתם
12 קרא יתירא מחד רב אשי ס"ל דבעינן
13 קרא בדכתיב:

3 **בְּשֵׁם.** כָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. בְּגַמ' מִפְּרֵשׁ לָהּ:

4 שֶׁנֶּאֱמַר וְכָאן. בְּגַמ' מִפְּרֵשׁ אִי יִרְוֹ

5 יִתְרָא דְרִישׁ אוּ וְכָאן וְכָאן יִתְרִי דְכִתְיִב

6 בְּעִנְיָנָא: נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה: יִרְוֹ יִתְרָא דְרִישׁ, אֲשֶׁר

7 תִּשְׁשֶׁה אִשָּׁה תַּחַת אִשָּׁה וְנִטְמָאָה: כָּךְ הָיָה ר'ו

8 וְכִרְתָּה דִּירֵשׁ. יִרְוֹ יִתְרָא: שְׁתֵּי פְעָמִים. וְנִטְמָרָה

9 וְהָיָה נִטְמָאָה לֹא מִמְיָנָא הוּא, דְּאִנְקִימָא

10 לְנִטְמָאָה וְדָאִית בְּעַד אֲחֵךְ בְּפִי' (נָשִׁי כו.) אֵלָּא

11 וְכָאן אֵת אִשְׁתּוֹ וְהָיָה נִטְמָאָה, וְהָיְתָה אִם

12 נִטְמָאָה. עוֹד כְּתִיב אֲשֶׁר תִּשְׁשֶׁה אִשָּׁה תַּחַת

13 אִשָּׁה וְנִטְמָאָה, וּבִגְמָרָא דְרִישׁ לֵךְ ר"ע לְתַרְוּמָה

14 וְרַבִּי נָשִׁי מוֹדִי, וְהָיָה דְּנָקֵט וְכָאן תְּרִי מְוִיָּה וְהָיָה

15 לֹא. מִשּׁוֹם דְּשִׁמְעִין לר"ע דְּרִישׁ בַּעַל וְבוֹעֵל

16 מִרְבּוּא דְרִישׁ יִתְרָא, וְכָאן רַבִּי בַּעַל וְבוֹעֵל

17 מִנְטְמָאָה וְנִטְמָאָה נָפְקִי, וְלֹא דְרִישׁ יִרְוֹ: בּוֹ בְּיוֹם

18 דְרִישׁ. בְּסִי' בְּכֹרֶת (וְהָיָה כו.) אִמְרִין דְּכָל הֵיכָא

19 דְּהָיָה בּוֹ בְּיוֹם הוּא יוֹם שְׁהוֹשִׁיבֵי אֵת רִיא בִן

20 עוֹרָה לְנִשְׂאִיתוֹ. שְׁתַּרְבּוּ תַּלְמִידִים שְׁתַּנּוּ רִשּׁוֹת

21 לְבָסֵם לְכָל, שְׁקָה רַבִּין גְּמִילָאֵל אוֹמֵר כָּל תַּחַת

22 שְׂאִין תּוֹכּוּ בְּכֹרֵי אֵל יִנְסֵם לְבַהֲמִיד, וְהָיְתָה תּוֹרָה

23 בּוֹ בְּיוֹם וְלֹא הָיְתָה הִלְכָה תַּלְמִיד בְּבֵית הַפּוֹדֵשׁ

24 שְׁלֹא פִּרְשֶׁהּ. וְהָיָה דְּהָיָה לֵךְ הֵכָא, רָאָה בְּעִינִי

25 דְּהָיָה דְרִישׁ וְנִטְמָאָה וְנִטְמָאָה לְדַעֲלִיל נָשִׁי בּוֹ בְּיוֹם

26 וְהָיָה: כָּלִי תִּרְשֶׁה רֹאשׁוֹ, שְׁנִטְמָא מִן הַשֶּׁרֶץ,

27 וְהָיָה לְשִׁבּוּתוֹ שֶׁנִּי, שְׁנִטְמָא בְּכָלִי: אֵינִי אוֹמֵר

28 שָׂמָּה. כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ טָמֵא, אֵלָּא יִטְמָא. לְמַדְרֵשׁ

29 נָשִׁי יִטְמָא שְׁמִטְמָא אֲחֵרִים: לִפְדֵּי עַל כֶּבֶד שֶׁנִּי.

30 לְהִכִּי נָקֵט כֶּבֶד, לִפִּי שְׁהוּא מְצוּי בְּתַנּוּר שְׁהוּא

31 כָּלִי תִּרְשֶׁה: שְׁפִטְמָא אֵת הַשְּׁלִישִׁי. בְּתַרְוּמָה וְאִפִּי

32 בְּחִלּוֹן, דְּקָרָא טְמֵאָה כְּתִיב: עֲתִיד דִּיר אֲחֵר. מִן

33 הַעֲתִידִין לְכַבֵּשׁ שְׁתַּרְבּוּ מִן הַתּוֹרָה, וְכָאן הוּא דְּשִׁמְעִינָא

34 שְׂאִין לֹא נִטְמָאָה אֵלָּא לִיציָאָה תַּחַת שְׁבֹת:

35 לִיָּה בְּתַרְוּמָה מְצוּי בְּמִפְרֵשׁ בְּגִמְרָא, דְּדוֹר אֲחֵר

36 פִּרְרִי לִיָּה לְקוֹי בְּדִלְקִין בְּגִמְרָא: יִרְשֶׁה לְתַלְמִידֵי

37 מִבְּיָא מִקְרָא שְׁהוּא שָׂמָּה. אֵת בְּחִלּוֹן: מִגִּישׁ, רִבְכָּה

38 פְּנִיָּה מְוִרְעָה וּמִבְּתִים וּמִאִילָנֹת לְנוֹי הָעִיר

39 לְהִיּוֹת לֵךְ לְאִירֵי, וְאֵלֶּפִים לֹא הִזְכִּירוּ לְתַתָּן

40 לְלִזְוִים, וְלֹא נִטְמָאָה אֵלָּא לִיציָאָה תַּחַת שְׁבֹת:

41 שְׁבֹת וּבְרִיָּם, וְאֵלֶּפִים כְּסִיב תַּנּוּ לְלִזְוִים, מִהֵם

42 הַנִּיחוּ אֵלֶּף כְּסִיב הָעִיר לְמַגֵּרֶשׁ, וְהַשָּׂר שְׁבֹת

43 וּבְרִיָּם: שְׂאִין ת"ל לְאִירֵי. שְׂאִינוּ דוֹמָה לְשָׂר

44 לְאִמֵּר שְׁבֹתוֹהִי שְׁהַשְׁכִּיחַ מִדְּבַר הַדְּבַר לְמִשָּׁה

45 לְחִזּוֹר הוּא וְלִאֲמָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל כָּאן אֵין לֹמֵר

46 כֵּן: בְּקוֹרָא אֵת הַחֵלֶל. בְּגַמ' מִפְּרֵשׁ: בְּקוֹרִין אֵת

47 שְׁמֵעַ, בְּגִמְרָא מִפְּרֵשׁ: מִאֲחֵבָה. שְׁאֲחֹבֶת אֵת

48 הַמִּקְוֶה: שְׁקוֹל. מִשְׁקָלוֹ שְׁנֵי מִבְּרִיעַ לְכָאן וְלָכָאן:

49 לֹא אֵין בְּיִתְחָל אוֹ אֵין בְּיִתְחָל. וְהָיָה כֵּן יִסְטִלְטִי

50 הָלֵא הוּא הוֹרְגֵנִי לֹא אִיחָל לוֹ עוֹד, דִּישׁ לֹא

51 שְׁהוּא נִדְרֵשׁ כִּמּוֹ לוֹ בְּלִמִּיד יִרְוֹ בְּמִפְרֵשׁ

52 בְּגִמְרָא: מִיִּצְרָה. מִדְּגָתָהּ הַפּוֹרְעָנוֹת שְׁלֹא תָבֵא

53 עֲלֶיהָ: דִּיא אֲחֵרִים. וְלֹא אוֹתָם אֲחֵרִים: תַּלְמִיד

54 תַּלְמִידֵי. תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר"ע הָיְתָה: גַּמ' דִּיא

1 "וְהָעֵמִיד הִכְהִין אֵת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה'... וְנָתַן עַל בְּפִיהָ."

2 כָּךְ הוּא, אִם הָיָה חִיָּב אוֹ גִּידִים, לֹא הָיָה מִשְׁקָה. מִר

3 בַּר רַב אֲשִׁי אָמַר: כְּשֶׁם שְׂאִילָמָה לֹא הָיְתָה שְׁוֹתָה,

4 דְכִתְיִב "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֹן אֲמֹן". כָּךְ הוּא, אִם הָיָה

5 אֵילֶם לֹא הָיָה מִשְׁקָה:

הדרן עלך ארוסה

6 **בְּשֵׁם שְׁהִמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כָּךְ הִמִּים בּוֹדְקִים**

7 אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָאן", "וְכָאן". כְּשֶׁם

8 שְׂאִסְוִירָה לְבַעַל כָּךְ אִסְוִירָה לְבוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִטְמָאָה"

9 "וְנִטְמָאָה", דְּכִרְיִ רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּךְ

10 הָיָה דִּירֵשׁ וְכִרְתָּה בֵּן הַקֶּצֶב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים

11 הָאִמְרוּרִים בְּפִרְשָׁה" נִטְמָאָה וְנִטְמָאָה, אֲחֵד לְבַעַל

12 וְאֲחֵד לְבוֹעֵל: בּוֹ בְּיוֹם דְרִישׁ ר' עֲקִיבָא "וְכָלִי תִּרְשֶׁה

13 אֲשֶׁר יִפֹּל מִהֶם אֵל תּוֹכּוּ כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא",

14 אֵינִי אוֹמֵר "טָמֵא" אֵלָּא "טָמֵא", לְמַמָּא אֲחֵרִים.

15 לְמַד עַל כֶּבֶד שְׁנֵי, שְׁמִטְמָא אֵת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר'ו

16 יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מִעֵינֶיךָ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי

17 שְׁחִיתָ אוֹמֵר: עֲתִיד דוֹר אֲחֵר לְטַהֵר כֶּבֶד שְׁלִישִׁי,

18 שְׂאִין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שְׁהוּא טָמֵא, וְהָלֵא ר'ו

19 עֲקִיבָא תַּלְמִידֵיךְ מִבְּיָא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שְׁהוּא

20 טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא": בּוֹ בְּיוֹם

21 דְרִישׁ ר' עֲקִיבָא, "מִדְּבַרְתָּם מִחוּץ לְעִיר אֵת פֶּאֶת

22 קְדֻמָּה אֵלֶּפִים בָּאֲמָה..." וּמִקְרָא אֲחֵר אָמַר: מְקוֹר

23 הָעִיר וְהוֹצֵא אֵלֶּף אֲמָה כְּסִיב", אוֹ אֲפִשְׁר לֹמֵר

24 אֵלֶּף אֲמָה שְׁכֵבֶר נֶאֱמַר אֵלֶּפִים אֲמָה, וְאוֹ אֲפִשְׁר

25 לֹמֵר אֵלֶּפִים אֲמָה, שְׁכֵבֶר נֶאֱמַר אֵלֶּף אֲמָה, הָא

26 כִּיבֵּד, אֵלֶּף אֲמָה מִגִּישׁ, וְאֵלֶּפִים אֲמָה תַּחֲסוּם הַשְּׁבֹתָה.

27 ר' אֲלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: אֵלֶּף

28 אֲמָה מִגִּישׁ, וְאֵלֶּפִים אֲמָה שְׁבֹת וּבְרִיָּם: בּוֹ בְּיוֹם

29 דְרִישׁ ר' עֲקִיבָא, "אוֹ יִשִּׁיר מִשָּׁה וְכִנִּי יִשְׂרָאֵל אֵת

30 הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵךְ" וְיִאֲמָרוּ לְאִמְרוֹ, שְׂאִין תַּלְמִיד

31 לֹמֵר "לְאִמְרוֹ", וְהָא תַּלְמִיד לֹמֵר "לְאִמְרוֹ"? מְלִמֵּד

32 שְׁהוּי יִשְׂרָאֵל עוֹנִין שִׁירָה אֲחֵרִיו שֶׁל מִשָּׁה עַל כָּל

33 דְּבַר וְכִרְתָּ בְּקוֹרִאִין אֵת הַחֵלֶל, "אִשְׁוִירָה לֵךְ" כִּי נֶאֱמַר

34 נֶאֱמַר "לְכָךְ נֶאֱמַר "לְאִמְרוֹ". ר' נִחְמִיָּה אוֹמֵר: בְּקוֹרִין

35 אֵת שְׁמֵעַ, וְלֹא בְּקוֹרִין אֵת הַחֵלֶל: בּוֹ בְּיוֹם דְרִישׁ ר' יְהוֹשֻׁעַ בֵּן הוֹרְקָנוֹס: לֹא עֲבַד אוֹיֵב

36 אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלָּא מֵאֲחֵבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵן יִקְטֹלְנִי לוֹ אִיחָל". וְעַדִּין הִדְבֵּר שְׁקוֹל

37 לוֹ אֵין מִצְפָּה, אוֹ אֵין מִצְפָּה? תַּלְמִיד לֹמֵר: "עַד אֲגוּעַ לֹא אֲסִיר תַּמְתִּי מִמֶּנִּי", מְלִמֵּד

38 שְׁמִיָּהבָה עֲשֶׂה. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עֶפֶר מִעֵינֶיךָ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, שְׁחִיתָ דִּירֵשׁ

39 כָּל יְמִיד לֹא עֲבַד אוֹיֵב אֵת הַמִּקְוֶה אֵלָּא מִרְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ תֵּם וְיִשָּׁר יִרָא אֲלֵהֶם

40 יוֹסֵר מִרְעַ", וְהָלֵא יְהוֹשֻׁעַ תַּלְמִיד תַּלְמִיד לְמַד שְׁמִיָּהבָה עֲשֶׂה: גַּמ' "אוֹתוֹ" לְמֹאן? אֵילִמָּא לְבַעַל, בַּעַל מֵאִי עֲבִיד? וְכִי תִּמְכָּא

הדרן עלך ארוסה

14 **כֶּשֶׁם** שְׁהִמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ כִּי בּוֹדְקִין אוֹתוֹ.

15 יִרְשִׁלְמִי הַמֶּאֱרִירִים אֲמַר רַבִּי תַנְחוּמָא

16 מִנִּין הַמֶּאֱרִירִים נִגְדִי מִיָּח אֲבָרִים שִׁישׁ בַּה וְנִגְדִי

17 מִיָּח אֲבָרִים שִׁישׁ בּוֹ כֶּשֶׁם שְׁהִמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ

18 עַל כָּל בִּיאָה וְבִיאָה שְׁהִיא מִקְבֶּלֶת מִבְּעֵלָה לְאַחַר

19 הַבּוֹעֵל כִּי הֵן בּוֹדְקִין אוֹתוֹ וְכֶשֶׁם שְׁהִיא אִסְוִירָה

20 לְאַחֲוִי שֶׁל בַּעַל כִּי הִיא אִסְוִירָה לְאַחֲוִי שֶׁל בַּעַל

21 הִיא עַל יְדֵי שְׁדֵרָה לִיאֲסֵר בִּין לוֹ בִּין לְאַחֵר הִיא

22 נִבְדָּקֶת אֲבָל הוּא לְכַשְׁתַּשְׁתָּה הוּא נִבְדָּק בְּדוֹק

23 אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ אֵין אוֹמֵר הַזֹּכֶת תּוֹלָה נִיחָא

24 כִּמָּאן דֹּאמֵר הַזֹּכֶת תּוֹלָה לֵה אוֹיֵבוֹ נִיכֶרֶת בֵּרֶם

25 כִּמָּאן דֹּאמֵר הַזֹּכֶת תּוֹלָה וְנִיכֶרֶת הִיא לֹא הַזֹּכֶר

26 אֵלָּא אֵין אוֹמֵר מִיָּם מְגוּלִים שְׁתֵּה וְנִצְבָּה הֵכָן לֹא

27 הוֹזֵן בְּעִיָּא מִבְּדוֹקִיָּה אֵלָּא בְּדִין אֵלָּא אֵין אוֹמֵר

28 עִם אֲחֵרִים נִסְתָּרָה וְלֹא כֵן סִבְרִין מִיָּמֵר

29 לְכַשְׁתַּשְׁתָּה הוּא נִבְדָּק תִּפְתֵּר שְׁהִיא הוּא מִיד

30 הִיא שׁוֹגֵגָה וְבִדּוֹק אוֹתוֹ וְלֹא בְּדוֹק אוֹתָהּ בְּדוֹק

31 אוֹתָהּ וְלֹא בְּדוֹק אוֹתוֹ אֵין אוֹמֵר הַזֹּכֶת תּוֹלָה לִיָּה

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

34 בו פיום דרש רבי עקיבא, "ומדותם מחוץ לעיר את פאת קרמה
35 אלפים באמה וגו', ומקרא אחר אמר "מקור העיר וחוצה אלף
36 אמה ככבי", אי אפשר לומר שיתנו ללוים אלף אמה, שכתב
37 נאמר 'אלפים אמה', ואי אפשר לומר שיתנו אלפים אמה, שכתב
38 נאמר 'אלף אמה', הא ביצה, אלף אמה הוא המגרש שתתנו
39 ללוים, ואלפים אמה נאמרו לגבי תחום השבת, שאסור לצאת חוץ
40 לאלפים אמה בשבת, ולא הוזכרו כדי שיתנום ללוים. רבי אליעזר
41 בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אלף אמה מגרש, ואלפים אמה
42 שדות וקרימים - נתנו ללוים אלפיים אמה, מתוכם אלף היו מגרש
43 ועוד אלף לשדות וקרימים.
44 בו פיום דרש רבי עקיבא, "אז ישיר משה ובני ישראל את
45 השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד לומר 'לאמר',
46 שהרי בכל מקום שכתוב בתורה 'לאמר' הכוונה שהשכינה מדברת
47 הדיבור למשה שיאמר לבני ישראל, ומה תלמוד לומר כאן
48 'לאמר', הרי פה אי אפשר להסביר כך, אלא מלמד שהיו ישראל
49 עוזני שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל,
50 שאומרים הציבור את ראשי הפרקים, (אשירה לה' כי נאה נאה),
51 לכך נאמר 'לאמר'. רבי נחמיה אומר, בקוראין את שמע שאחרי
52 שהשליח ציבור פותח תהילה, כולם קוראים ביחד, כך אמר משה
53 אשירה לה', ושרתה רוח הקודש על כל בני ישראל וכוונה למה
54 שהוא אומר, ואמרו כולם ביחד, ולא בקוראין את הלל.
55 בו פיום דרש רבי יהושע בן הורקנוס, לא עבד איוב את הקדוש
56 ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר 'הן יקטלני לו איחל', ועדיין
57 הדבר שקול, 'לו' אני מצפה - האם כתוב 'לו' בוי' שמשמע, גם
58 אם יעניש אותי ויהרגני, 'לו' אני מצפה לעולם הבא, הרי שעבד
59 מאהבה, או אני מצפה - שכתוב 'לא' באלוף שמשמע, אני מצפה
60 לו כיון שאני מפחד שמה יהרגני, אבל 'הן יקטלני' שוב 'לא איחל'
61 ולא אצפה לו לעולם הבא, תלמוד לומר "עד אנוע לא אסיר
62 תומתי ממני", מלמד שמאהבה עשה, כיון שמי שיש לו מידה
63 כזאת שלא מסיר תומתו עד יום מיתתו, מידה זו היא מידת העובדים
64 מאהבה. אמר רבי יהושע, מי גילה עפר מעיניו רבן יוחנן בן
65 זכאי, שהיית דורש כל יומך שלא עבד איוב את המקום אלא
66 מיראה, שנאמר "איש הם וישר ירא אלהים וסר מע", והלא
67 יהושע בן הורקנוס, תלמיד רבי עקיבא שהיה תלמידו למד
68 שמאהבה עשה.
69 נמרא. שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא,
70 אותו' למאן, אלימא שבדקים לבעל, בעל מאי עבד - והלא
71 הבעל לא חטא כלל, וכי תימא שהכוונה היא

1 "והעמיד כהן את האשה לפני ה' ונתן על בפייה", ותיבת
2 "והעמיד" מיותרת ובאה ללמד שצריך שהיה לה רגלים ולא חגורת,
3 ומתיבת "כפיה" רואים שצריך שהיה לה ידים, ולא גידמת, כך הוא
4 אם היה חגור או גידם לא היה משקה.
5 עוד מוסיפה הגמרא דין הנלמד מהדיקש אשה לאיש, מר בר רב אשי
6 אמר, בשם שאילמת לא היתה שותה דבתיב בתורה בפרשת
7 סוטה "ואמרה האשה אמן אמן" הרי שהצריך שתוכל לומר בפיה,
8 ולא אילמת, כך הוא אם היה אילים לא היה משקה.

הדרן עלך ארוסה

בשם שהמים פרק חמישי

9 בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבעל והוא נענש בעונש
10 המים המרים גם כן, ושהיה אסורה לו. ועל ידי שהזכיר שכן דרש
11 רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם
12 בעניני טומאה וטהרה. ועניני איסורי תחומין, ועוד.
13 משנה. בשם שהמים בודקין אותה לידע אם חטאה על ידי 'לצבט
14 בטן ולנפיל ירך', כך המים בודקין אותו - את הבעל, שגם בטנו
15 צבה וירכו נופלת, שנאמר 'בא' 'בא', הוי"ו מיותרת לדרשה.
16 בשם שאסורה האשה לבעל אם לא שתתה את המים, כך אסורה
17 לבעל אם התגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון, שנאמר
18 'נמא' 'נמא', הוי"ו מיותרת לדרשה, דבר רבי עקיבא. אמר
19 רבי יהושע, כך היה דורש וזכרין בן הקצב כרבי עקיבא. רבי
20 אומר, משני פעמים האמורים בפרשה 'נמא' 'נמא' - ממה
21 שנכפל בתורה פעמיים 'נמא', נלמדים שני הטומאות, אחד לבעל
22 ואחד לבעל, ולא מדרשת וי"ו יתירה.
23 בו פיום דרש רבי עקיבא, "וכל כלי חרש אשר יפול מהם -
24 מהשרצים במותם, אל תוכו, כל אשר בתוכו ומאן", דחינו
25 שהכלי חרס נטמא משרץ מת ונעשה ראשון לטומאה, והאוכל
26 בתוכו נטמא מהכלי ונעשה שני. הפסוק אינו אומר 'כל אשר
27 בתוכו טמא' אלא 'ממא', ונדרשו טמא שמשמעו לטמא אחרים,
28 למד על כך שנטמא מהכלי חרס שהוא שני לטומאה, שממא
29 את השלישי אפילו בחולין. אמר רבי יהושע, מי גילה עפר מעיניו
30 רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר, עתיד דוד אחר לטהר כפר
31 שלישי אף בתרומה, כיון שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא,
32 והלא רבי עקיבא תלמידו מביא לו מקרא מן התורה שהוא
33 טמא אף בחולין, שנאמר 'כל אשר בתוכו וממא'.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שבת קודש עמוד א

15 ואין צריך לחוש שמא נתערב בה פסול, עד שיודע לך במה נפסלה
16 אותה משפחה. הדרגה הפחותה. משפחות משאר ארצות, שסתמן
17 בהזקת פסול הן עומדות, ואין להנשא להן עד שיודע לך במה
18 נפסרה - עד שיתברר לך שאין בהם פסול קהל. והדרגה
19 האמצעית, משפחות שבארץ ישראל שדינם הוא, שהמוחק לפסול
20 פסול, והמוחקן לכשר כשר. מקשה הגמרא: הא נופא קשיא -
21 מדברין בענין משפחות שבארץ ישראל יוצא סתירה בדין, שהרי
22 ממה דאמרן שהמוחקן לפסול פסול משמע הא סתמא - מי שאינו
23 מוחזק בפסול הרי הוא כשר, וחדר תני - ואילו מדברין לשנית
24 לאחר מכן שהמוחקן לכשר כשר - משמע הא סתמא - מי שאינו
25 מוחזק בכשרות הרי הוא פסול, ונמצאו דברין סותרים. מתרצת
26 הגמרא: אמר רב הונא בר תחליפא משמיה דרב, לא קשיא - אין זו
27 סתירה,

1 מבאת הגמרא, למי הותר למסור שם בן ארבעים ושתים אותיות:
2 אמר רב יהודה אמר רב, שם בן ארבעים ושתים אותיות, אין מוקרין
3 אותו אלא למי שצנוע ועניו, שכיון שאינו חושש לכבודו, אין חשש
4 שישתמש בו להעניש את הבריות, ועומד בחצי ימיו - ל"ה שנים,
5 ואינו בועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו לנטור איבה,
6 ולכך אין חשש שישתמש בשם זה על מנת לנקום. וכל היודע -
7 היודע סודו ולכוון למה שהוא רומז בקודש פנימה, ויחזיר בו שלא
8 ללמוד לכל אדם, והמשמר מלהשתמש בו אלא במהרה, אהוב
9 למעלה על שמכבד את ה', ונחמד למשה על שנמנע מלהזיק על ידי
10 שימוש, ואימתו מוסלת על הבריות, ונחל שני עולמים, העולם הזה
11 והעולם הבא.
12 חזרת הגמרא לעסוק ביחסי משפחות ישראל: אמר שמואל
13 משמיה דרבא - משמו של תנא זקן, שלשה דרגות יש ביחסי.
14 הדרגה המעולה, משפחה מנביל, הרי היא בהזקת כשרה עומדת,

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא, ואידך, רבי עקיבא שלומד שהמים בודקים אותו
מהייתור של הוי"ו, מפני מה אינו לומד את זה מכאן, משיבה הגמרא,
ההוא פסוק, לה בנה דבסן ברישא ויהי רך - פסוק זה בא לומר
שהכהן מודיע לה שקודם תצבה הבטן ואחר כך תנפול הירך, ולא
יהיה כמו שכתוב לפני כן, 'את יריכך נופלת ואת בטנך צבה', כדי
שלא להוציא לעו על המים הקרים, שיאמרו שהמים לא עשו
כסדר הכתוב בתורה.
מקשה הגמרא, ואידך, כיצד לומד רבי שהמים בודקים לבועל, והרי
מפסוק זה לומדים להודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם בן שלומדים
מפסוק זה רק את הודעת הכהן ולא שהמים בודקים לבועל, לכתוב
קרא בנטה ויריבה של האשה, מא' בנטה וירך, שמע מינה שהמים
בודקים גם לבועל. מקשה הגמרא, ואימא פולי להכי הוא דאתא
- אולי הפסוק בא ללמד רק שהמים בודקים לבועל, מנין לרבי
שאפשר ללמוד מהפסוק גם את הודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם
בן לכתוב בנטה ויריבו שממע רק לבועל, מא' בנטה וירך, סתם,
שמע מינה תרתי - שאפשר לדרוש מכך גם הודעת הכהן, וגם
שהמים בודקים לבועל.
שנינו במשנה, אמר רבי יהושע, כך היה דורש ובריה בן הקצב,
רבי אומר וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת
שבמשנה, תנו רבנן, שלש פעמים האמורין בפרשה, והיתה אם
נטמאה, וקנא את אשתו והיא נטמאה, תחת אישה ונטמאה
למה, ומבארת הברייתא, אחד לומר שהאשה אסורה לבועל, ואחד
לומר שאם התגרשה מהבעל או התאלמנה אסורה להנשא לבועל,
ואחד לתרומה - שאפילו אם היא בת כהן ובעלה כהן, נפסלת
מלאכול בתרומה. דברי רבי עקיבא. אמר רבי ישמעאל, אין צריך
ללמוד שאסורה לכהונה מפסוק, כיון שאפשר ללמוד מקל וחומר,
ומה בת כהן גדולה - שהתגרשה מישראל שמוותרת בבית אביה
לתרומה, בכל זאת אסורה לכהונה כדין גרושה שאסורה לכהן, וזו
בת כהן סוטה שאסורה לתרומה, אינו דין שאסורה לכהונה.
הגמרא דורשת את הפסוקים המדברים בסוטה, מה תלמוד לומר
וקנא את אשתו והיא נטמאה, או עבר עליו רוח קנאה וקנא את
אשתו והיא לא נטמאה, אם ברור לבעל שנטמאה למה שזתה,
ואם ברור לבעל שלא נטמאה למה משקה, אלא מגיד לה כתוב
שהפסוק אסורה - שאסורה עליו כשספק אם נטמאה. ופירוש הפסוק
הוא כך, אשה זו ספק אם נטמאה או לא, לכך משקה אותה לברר
הספק, ואם לא ישקה אותה אסורה עליו.
מוסיפה הגמרא, מכאן - מסוטה, אתה דן קל וחומר לשרץ מת,
שספק אם נגע בטהרות, שמחזיקים את הטהרות בטומאה מספק,
בדרך זו, ומה פסוק שלא עשה פה שונג כמזיד ואונס כרצון -
שאם נטמאה בשוגג או באונס, אין דינה כמזיד ורצון ואינה אסורה
על בעלה, בכל זאת עשה פה ספק כודאי - שגם כשספק אם
נטמאה אסורה על בעלה כודאי, שרץ ששעה בו שונג כמזיד
ואונס כרצון - שאף אם נגע שרץ בטהרות בשוגג או באונס
נטמאים, אינו דין ששעה בו ספק

דאי את ביה בבעל עון, שבא עליה אחרי שנסתרה, בקי אף ליה
מאי, לא יתכן לומר כן, כיון שבי אית ביה עון בדידה - בבעל, מי
בקי לה מיא לדידה - לאשה, והא תניא, ונקמה האיש מעון
והאשה תהיה תשא את עונה, ודורשים, בזמן שהאיש מנקמה
מעון, שלא בא עליה לאחר שנסתרה, המים בודקין את אשתו,
אבל אם אין האיש מנקמה מעון, אין המים בודקין את אשתו,
הרי שלא יתכן שהמשנה מודברת בבעל.
ממשיכה הגמרא לברר, ואלא כוונת המשנה שהמים בודקים
לבועל, מקשה הגמרא, אם כן ליתני כך המים בודקין את הבעל
בפירוש, בקדקתני סיפא בשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל,
ומפני מה כתוב 'כך המים בודקין אותו'. מתרצת הגמרא, לעולם
המים בודקים לבועל, ורישא, אידי דתנא בשם שהמים בודקין
אותה, לכך תני 'כך המים בודקין אותה', ובסיפא, אידי דתנא
בשם שאסורה לבעל, לכך תנא 'כך אסורה לבועל'.
שנינו במשנה, כך המים בודקין אותה, שנאמר וקנא וקנא.
שואלת הגמרא, איבעיא להו, קנא וקנא קאמר והלימוד הוא
מיתור הוי"ו, או וקנא וקנא קאמר והלימוד הוא ממנה שנכפל
בפרשה כמה פעמים וכו'.
מוכיחה הגמרא, תא שמע ששנינו במשנתנו, בשם שאסורה לבעל
כך אסורה לבועל, שנאמר נטמאה ונטמאה דברי רבי עקיבא,
הרי שרבי עקיבא דורש וי"ו יתירא. דוחה הגמרא, ועדיין תיבעי לך
אף שם כמו ששאלנו ברישא, האם 'נטמאה' נטמאה קאמר
והלימוד הוא מכפילות המילים, או 'נטמאה ונטמאה' קאמר
והלימוד הוא מיתור הוי"ו. מוכיחה הגמרא, תא שמע, מדקתני
סיפא, רבי אומר שני פעמים האמורין בפרשה ונטמאה
ונטמאה, אחד לבעל ואחד לבועל, אם כן רבי לומד מכפילות
המילים, מכלל דרבי עקיבא שנחלק עליו ויו קדריש.
מבארת הגמרא, הלכך לרבי עקיבא שיתא קראי בתריבי, חד
לצוואה וידה - שהקדוש ברוך הוא גזר שיבואו בה המים המאריים
ויהיו למרים, וחד לצוואה וידה - שהמים יבדקו גם את הבעל, חד
לעשייה וידה - שהקדוש ברוך הוא מודיע לבני ישראל שיעשה כך
לאשה זו, וחד לעשייה וידה - שיעשה כך לבועל, חד לדיעה
וידה - שהכהן מודיעה שבטנה תצבה קודם ואחר כך יריבה, וחד
לדיעה וידה. ורבי שלא את יתור הוי"ו, תלתא קראי וכו'.
בתריבי, חד לצוואה וחד לעשייה וחד לדיעה, וכולם באשה.
שואלת הגמרא, ורבי שלא דורש וי"ו יתירא, והפסוקים מדברים רק
על האשה, אם כן הלכה זו ששם שהמים בודקין אותה כך
בודקין אותה, מנא ליה. משיבה הגמרא, נפקא ליה מדתניא
בברייתא, נאמר בפסוק "לצבות פסון ולנפיל ורך", מבארת
הברייתא שהכוונה לפסון ויריבו של בועל, מבררת הברייתא,
אתה אומר פסון ויריבו של בועל, או אינו אלא בנטה ויריבה
של נבעלת, ומבארת, בשווא אומר "וצבתה בנטה ונפלה ויריבה"
הרי בנטה ויריבה של נבעלת כבר אמר, ומה אני מקיים "לצבות
פסון ולנפיל ורך", חייבים לומר שהכוונה לפסון ויריבו של בועל,
ומכאן לומד רבי שהמים בודקים גם את הבעל.

אגרות קודש

(י' אייר תשי"ח)

... ומובן וגם פשוט, שכיון שזכה שהשגחה העליונה העמידתו על חלק היפה, עבודה בחינוך
הכשר על טהרת הקדש, המקרב לב התלמידים לאבינו שבשמים, בודאי שזהו מברר ומזכך ומעלה
מדרגה לדרגה התלמיד והמתחנך ומוסיף בהצלחתו של המחנך והמלמד בעצמו, וכמו כל עניני האדם,
שעל כל אדם נאמר בכל דרכיך דעהו, הרי גם זה צ"ל בשמחה וטוב לבב, שהרי ציווי השי"ת הוא קיום
התורה והמצוה וגם בכל דרכיך דעהו, וק"ל.

	וְנִטְמָא. ש"מ רבי עקיבא ור' דריש: וְעִדְיוֹ. בְּהַא	5
	גופא מִבְּקֵיא לִי. נְטָמָא וְנִטְמָא דְרִישׁ מִרְבָּקֵא	6
	וְרִי. אוּד אֵד נְטָמָא וְחַד וְנִטְמָא קְדָרִישׁ. שְׂתֵּא	7
	קְרִיא. שְׁלִשָּׁה וְכֹא כְּתוּבִים שָׁם. וְכֹא הֵמִין	8
	הַמֶּאֱרִירִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲרָא לְצֻבֹת בֶּטָן. לְהוֹדִיעַ	9
	לְנו דְּבִטָן וְחַד רַךְ שְׁלֵא לְהוֹצִיא לְעו כְּדִאמְרִי	10
	בִּפְס' (שְׁלִי ט:). וְחַד וְהִשְׁקֵה אֶת הָאֵשׁ אֶת מִי	11
	הַמְּרִים הַשְּׂרָיִים וְכֹא בִּי הֵמִין וְרִי. לְצֻבֹת	12
	שְׂחֻבֵּי' חֹר. שְׂרָיִים וְכֹא בִּי הֵמִין מְלָרִים. וְחַד	13

לַבְעֵל כִּד אֲסוּרָה לִבְנֵי	7	לְעֵשָׂא) וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם וְהִתְקָה אִם נִטְמָא	14
אִיִּדִי דְתַנָּא "אִתְּה" ו	8	וְג' לְעֵשָׂה: כֵּאן הוֹדִיעַ הַכּוּתוּב אֶת יִשְׂרָאֵל	15
דְתַנָּא "בְּעֵל" תְּנָא "בּוֹעֵל	9	דְּמִבְטִיחַ לָהּ שֶׁיִּבְדְּקוּהָ הַמַּיִם, וּבִכְלֵם כְּתִיב וְי'	16
אִיבְעִיא לָהּ, "בְּאו" וּבֵא	10	יַמִּי, וְהִי שִׁתּוֹ: דְּבּוֹעֵל: דִּידֶהּ, דְּאֵשָׁה,	17
קְאָמַר? תָּא שְׂמַע, בְּשֵׁם	11	דִּיעָה וְצוּאָה וְעֵשִׂיָּה כְּדִרְשִׁינִי: וְכִי, דֵּלֵא	18
לְבּוֹעֵל, שְׁנָאמִר: "נִטְמָאָה	12	דִּישׁ וְי', חֲתָלָא קְרָאי הוּא דְכְּתִיב: וְכָלֹה	19
"נִטְמָאָה" "נִטְמָאָה" קְאָמַר	13	לְדִידֶהּ, דִּיעָה וְנִשְׂיָה וְצוּאָה: שְׂאֵל לְהוֹצִיא לַעֲוֹ.	20
קְאָמַר? תָּא שְׂמַע מִדְּקֶרְ	14	מִשּׁוֹל דְּהוּא אָמַר לֵה בַּל קִלְקֵלָה בְּרִישָׁא אֶת יִרְכָּךְ	21
עַמֻּסָּה הָאֲמִירוֹן בְּפִרְשָׁה	15	נּוֹפֶלֶת וְג', וְסוֹף הַמַּיִם יִבְדֹּק כְּדִרְךְ בְּנִיטְתָן	22
		דְּכִיבִי וְצוּאָה נִטְמָא וְהוּא וְהוּא וְהוּא: בֵּינֵהּ, כֵּן	23
		הֶעֱזֵר לְהוֹצִיא תַּחֲלֵה שְׂמֵינִי בְּרִישָׁה: בְּכָל	24

25 יבדוקה: ואימא בליה לחבי הוא דאמא: לבועל,
 26 לחודיע דבטן לזקה ברישא מנל: מאי בטן וירד.
 27 סתם הקא וקא דריש ליה: שלשה פגמים: קנא
 28 את אשתו והיא נטמאה, וקתהא אם נטמאה
 29 תחת אישה נטמאה: ואחד לתרומה: שאפלו
 30 היה בת כהן ובעלה כהן נפסלה מה התרומה: קל
 31 וקמי: אינו צריך לומר מה המקרא לפסלה: מה
 32 הבהנה מלפניה לבתו, דמסל וחמר אתי: מה
 33 גרשה: בת כהן שנתגרשה ממשאל ותרע אין לה
 34 שמיטת בתרומה כדבתיב מלחם אביה תאכל
 35 (ויקרא כג) פסולה לכהנה: זו שפסולת תתרומה.
 36 מרבוהא דנטמאה כדקאמרת, אינו דין שפסולה
 37 לכהנה. וקתהא וקא וקא לא צריך רבי: עקבא.
 38 בפסול לקול קלל, דלא אמרינן רבי: ונמי
 39 קאמר ליה רבי ישמעאל: מה ת"ל והיא נטמאה
 40 בי: גרסין, ולא גרס איב, דמלתא באנפי נפשה
 41 היא, ולא נטמאה ויתרא קמיבעיא ליה דהא
 42 דרשינן: ולא רבי ישמעאל לחדיה קאמר לה,
 43 אלא סתמא היא, וקרא דענינא קדריש ואיל:
 44 מה למיוד נטמא וקא, את אשתו והיא נטמאה
 45 דמשמע דוראי גרסא: ומה דלמוד לומר ר' יוחנן
 46 עבר עליו וגו' והיא לא נטמאה, אי פשיטא ליה
 47 דנטמאה למא שותה, ואי פשיטא דלא נטמאה
 48 לקמ משקה: מניח לך הכתוב שעל הקפץ
 49 אסור. והכי קאמר קרא: אשה זו שגז נטמאה
 50 וקפא לא נטמאה, וקאמר לך דישקח לבר
 51 וקפא: ואי לא משקה לה אסורה: ויפאן אתה.
 52 למד ק"ל לשרץ, ספק נגע בסדרות ספק לא נגע
 53 דמחוקין לה בטמא מספק: כוסה לא עשה בה
 54 בי: דכתיב והיא לא נתקשה אסורה, דא נתקשה
 55 מרתה, והוא הדין לשוגג: אשתו ואשת איש עמו
 56 בבית ונתפחו לאשתו ונודמה לו זו, ואף היא
 57 שגגה כסבורה שהוא בעלה:
 58 וממוסר

44 כְּמִזְדִּיר וְאוֹמֵם כְּרָצוֹן, עוֹשֶׂה בָּהּ סֶפֶק בְּדֹאֵי. שְׂרִיץ שְׂעוּשָׁה

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כח עמוד ב

תוספות

רש"י

מכאן אמרו וכו' ברשות הרבים ספיקו טהור. בפ"ק דשחיטת חולין (דף טו) ובפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו:) אמר דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטה דמשמע דדוקא במקום סתירה טמא אבל שלא במקום סתירה גמירי דטהור ודאי הוא ותיממה למאי איצטריך הלכתא לימא העמד טהור על חזקתו ואימור לא נטמא והכי אמר בהדיא

נמי בריש מסכת נדה (דף ג.) דרבי שמעון גמר לה

מספק טומאה ברה"ר ואמר ורבנן הכי השתא

התם גברא בחזקת טהרה קאי מספיקא לא

מחתנא ליה טומאה וי"ל לא הלכתא דגמירין

דברה"ר טהור הוה אמינא סתירה דנקט קרא לא

דבר הכתוב אלא בהווה ויהי לכל ספק טומאה

בכל מקום שנולדה דמסברא אין לטהר זו יותר

מזו וס"ד דגזירת מלך כך היא בכל ספק טומאה

הלכך איצטריך הלכתא להעמיד ספק טומאה

ברשות הרבים אחזקתה דלא מחתנין ליה טומאה

מספק ירושלמי דפירקין קמא ימ"ז יש רגלים

לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות

אפילו ביום שאלו את בן זומא מפני מה ספק

רה"י טמא אמר לון סוטה מה היא לבעלה ודאי

בְּדַאי? וּמִמָּקוֹם שֶׁבָּאָהּ, מַה סוּמָה רְשׁוּת הַיְחִיד,
אִם שֶׁרִץ רְשׁוּת הַיְחִיד. וְכֵן סוּמָה דְּבַר שֵׁשׁ בּו
דַּעַת לִישָׁאֵל. אִם שֶׁרִץ, דְּבַר שֵׁשׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל
וּמִכַּאֲן אָמְרוּ: דְּבַר שֵׁשׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל, בְּרִשּׁוֹת
הַיְחִיד סְפִיקוֹ טָמֵא, בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים סְפִיקוֹ טָהוֹר.
וְשֵׁאִין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד בֵּין בְּרִשּׁוֹת
הָרַבִּים סְפִיקוֹ טָהוֹר. וְר' יִשְׁמַעְיֵאל, אָמַר ר' עֲקִיבָא
תְּרוּמָה, וּמִתְהַדֵּר לִיה אִיהוּ כְּהוֹנָה? וְתו': לִר' עֲקִיבָא,
כְּהוֹנָה מָנָא לִיה? וְכִי תִמָּא, כְּהוֹנָה לֹא צִירָבָא קְרָא,
שְׁהִי

וּמִמָּקוֹם שֶׁבָּאָהּ. הוּאִיל וְלֹא לְמִדַּת דְּמִטְמִינָן מִסָּפֵק אֶלָּא מִסּוּטָה, חֻזֵּר וְדוֹן, דְּמַה סוּטָה הָא
דְּמִטְמָה מִסָּפֵק בְּרַה"י הוּא, מִקּוֹם הָרָאיוּ לְסִתְרָה, אִם טָמֵא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד סְפִיקוֹ טָמֵא, אֲבָל
בְּרַה"ר טָהוֹר; וְכֵן סוּמָה דְּבַר שֵׁשׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל הִיא. אִם נִטְמָאתָ אִם לֹא, אִם סָפֵק
טָמֵא דְּבַר שֵׁשׁ בּו כְּנוּגַע וְהָ דַּעַת לִישָׁאֵל אִם נִגַּע אִם לֹא וְהוּא אָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ, כְּגוֹן
אֲדָם או טְהוֹרוֹת שְׁהִיה אֲדָם עֲסוֹק בָּהֶם כְּשֶׁעָה
שְׁנוֹלד הַסָּפֵק; וּפְרִיכֵין לְרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל א"ר
עֲקִיבָא. וְאִתְּרָה לְתְּרוּמָה, וְקִמְהֵדֵר לִיה אִיהוּ א"צ
מִקְרָא לְהִבָּא בְּכָהֶנָּה; וְתו', מִכָּעֵינָא לָן לְרַבִּי
עֲקִיבָא דְלֹא אִיירִי בְּכָהֶנָּה; מָנָא לִיה. דְּאִסְתְּרָה
לְכָהֶנָּה אִם מִתְּ, וְהָא לִיכָא לְמִימַר דְּשֶׁרָא,
וְהִשְׁתָּא לְתְּרוּמָה אֲסֵר לָה לְכָהֶנָּה מִכָּעֵינָא,
וּמִקְרָא הוּא לֹא לְיָדָה, דְּכ"ב הֵינֵנו ר' יִשְׁמַעְיֵאל;
וְכ"ת כְּהֶנָּה לֹא צִירָבָא קְרָא. דְּמִמְלִיא אֲסוּדָה
שְׁהִי עָשָׂה בָּה הַכְּתוּב כְּסוּטָה סָפֵק וְזִנָּה בְּדַאי
וְזִנָּה לְאִסְרָה עַל בְּעֻלָּה, הִלָּכָה לְגַבִּי כְּהֶנָּה נָמִי
אִסְרָא דְכְּתִיב וְזִנָּה לֹא יִקְחוּ וְזוֹ בְּחֻקֹּת וְזִנָּה הִיא;
א

או ספק אמרו ליה ספק אמר להו מצינו שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רשות היחיד אף להלן ומה כאן דבר שיש בו דעת לישאל אף וכו' מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לישאל וכו' מיליהון דרבנן פליגין דמר רבי ועירא ר' יוסי בשם ר' יוחנן קטנה שזינתא אין לה רצון להאסר על בעלה הוא גנינן כל דבר שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ברם הכא אע"פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור ומפני מה ספק רה"י טהור אמר להו מצינו שהצבור ערשין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים אם טומאה דריתא הותרה לצבור ק"ל לספק טומאה וסיום הברייתא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הביבולות השחורות רש"י אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"י טהור מפני שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל לרבים: **ברשות** הרבים ספיקו טהור. מקשי מפרק שני נוירין (גזיר דף נו.) דתנן שני נוירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנשטמא ואיני יודע איזה מכם הוא שניהן מביאין קרבן טומאה וקדיין בגמרא ואמאי כי ספק טומאה מדיכא גמירי מסוטה מה סוטה בעל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברה"י כגון דאיכא בי תרי אבל הכא שני נוירין והאי דקאיי גביהון הא תלתא הוי ליה ספק טומאה ברה"ר אלמא כל היכא דאיכא תלת חשבי ליה ברה"ר א"כ הא דתנן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (נדה ס:) שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות אמאי כיון דאיכא שלש הוה ליה ברה"ר מהו מחתם לא קשיא מידי דלא דמי לשרץ דשרץ אפשר שלא נגע וטהור אבל התם אחת מהן ודאי טמאה שיצא הדם מגופה והיאך נטהר כולם ולא דמי אלא לשני שבלין (טהרות פ"ה מ"ה) אבל מפרק קמא דנדה (דף כ.) מכשין דתנן כיצד היה שעתה היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות ופירשה ורואתה היא טמאה וכולן טהרות ודייק בגמרא (דף ה:) טעמא דדיה שעתה הא מעת לעת מטה נמי טמא מכדי דבר שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור תרגמא כשהברותיה נשואות אותה במטה ודיכא לה יד חברותיה סוף סוף חברותיה והיא הוה שלש והוה ליה ספק טומאה ברה"ר ואמאי מטמינן לה ונראה דלא חשבינן טומאה ברה"ר אלא היכא דספיקא היתה יכולה לחיות גליה לכל כגון ההיא דנויר ותשעה צפרדעים ושרץ אחד בנייהם (כתובות דף טו.) אבל ההיא דנדה המגע ודאי הוא שנגעה במטה ואין שום ספק אלא אם ראתה או לאו ומקום המקור מקום סתר הוא ולא שייך למימר ביה דה"ר אפילו אם נולד ספק ראייתה ברשות הרבים אבל בהא איכא למתנה אמאי משוין מטה בספק טומאה ברשות היחיד והא לא דמיא לסוטה דסוטה ודאי שרץ וספק נגע כגון בעל הוא השרץ וספק אם בעל אבל דתם ודאי נגע וספק מעת לעת הוא שרץ דשמא לא ראתה ואנן לא לפיכך מסוטה אלא דדמי לסוטה דהא דבר שאין בו דעת לישאל ממעטין הואיל ולא דמי לסוטה ועוד תניא בהדיא בתוספתא דטהרות פרק (והנבילות) השחורות (פ"ו) נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת לאחר עומד ונמצא מת רבי מאיר מטער שספק רשות הרבים טהור אלמא דמסוטה גמירי אע"ג דהוי ודאי נגע וספק שרץ ותיממה מאי שנא דמטהרין דבר שאין בו דעת לישאל הואיל ולא דמי לסוטה ומה הא גזונא לא מטערין וי"ל דהכי הלכתא גמירי לא א"ר עיקר הדבר שאין בו דעת לישאל נפקא לן מהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כדלקמן בשמעתין ובין דגלי לן קרא דאיכא פלוגין בי דבר שיש בו דעת לישאל לשאין בו דעת דבר שיש בו דעת ספיקו טמא ולא פירש טומאתו היכן נלמדו תסות מן המפורש מסוטה דמפרש בו דוקא מקום סתירה ואע"ג דמסיק אי מסוטה ההא אמיתא דעת נוגע ומגיע אגב שיטפיה נקט ליה אי נמי הכי פירשוהו ואי הוה גלי לן קרא כסוטה דבעין דבר שיש בו דעת לישאל הוה אמיתא דעת נוגע ומגיע. סיום הברייתא דנגע באחד בלילה והכחם מטמאין שכל הטומאות כשעת מצאתן חכמים ומורידים חכמים לרבי מאיר שאם ראוהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר אלמא דבין לרבנן בין לרבי מאיר אפילו בלילה חשבינן ליה רשות הרבים וקשיא מזה דתנן במסכת טהרות פרק שמיני (מ"ג) המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא בלילה ביום ומצא ביום ספיקו טמא זה הכלל כל שעבר עליו הלילה או מקצתו ספיקו טמא אלמא דלילה חשיב לעולם ברשות היחיד ולעיל אייתין נמי מירושלמי ימ"ז יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפילו ביום אלמא דפלטיא בלילה חשיב רה"י. בתוספתא דטהרות פרק ז' יש בדרים ברה"ר ועשאוהו ברה"י קופה ברה"י גבחה י' טפחים והטמאה בתוכו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היתה כפופה על כתיפו וכבר תרומה כרוך בסיבא או בגייר נתון בתוכו ספק נגע ספק לא נגע סהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא חמור ברה"ר גבחה י' טפחים וטומאה נתונה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא סלע ברה"ר גבחה י' טפחים וטומאה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו אחד טמא אחד טהור ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטער בנו של זה רוכב על כתיפו ובנו של זה רוכב על כתף (ובתפין) אחד טהור ואחד טמא ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטער ורבי יוסי מטער שהיה ר' יעקב אומר כל שהוא למעלה מעשרה טפחים ברה"ר הוי ברה"י ורבי יוסי אומר כל שדרך הילוכו ברה"ר טהור ועוד מפרש התם דין בקעה בימות החמה ובימות הגשמים אלו הן ימות החמה משתעקר תבואה ואלו הן ימות הגשמים משתדר בריעה שניה ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנב) מפרש הא דאמרין בימות החמה רה"ר לטומאה לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן:

ותו' לרבי עקיבא כהונה מנא ליה. רש"י פ' דמקל חומר לא יליף דאם כן היינו רבי ישמעאל ותיממה אי לית ליה קל וחומר דרבי ישמעאל א"כ כיון שנבעלה לפסול לה בעילה ודאית מנא ליה דפסולת לכהונה והא ביבמות בפרק אלמנה (דף סה:) לפיכך ליה מנאי קל וחומר ועוד לא יכא למיפך עליה מידי יש לומר הכא לית ליה קל וחומר משום דאי לא הוה כתיבי אלא תלתא קראי הוה אמיתא חד לבעול וחד לבעול וחד לכהונה דחמיר טפי כדפריך לרבי ישמעאל אבל גבי בעילת פסולין כתיבה תרומה בהדיא:

שכן

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

15 אבל ברשות הרבים ספיקו טהור. ושאינו בו דעת לישראל, כגון
16 שרץ מת שספק אם נגע בטהרות שאינם ביד אדם, בין ברשות
17 היתר בין ברשות הרבים ספיקו טהור.
18 שנינו בברייתא, שלש פעמים נטמאה למא, אחד לבעל ואחד
19 לבעל ואחד לתרומה דברי רבי עקיבא, אמר רבי ישמעאל, קל
20 וחומר, ומה גרושה שמוותרת לתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה
21 בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה. מקשה הגמרא על רבי ישמעאל,
22 ורבי ישמעאל, הרי אמר רבי עקיבא שלומדים מפסוק רק שאסורה
23 לאכול תרומה מספק, ומהדר ליה איהו בהונה - והוא השיב לו
24 שאין צריך פסוק שאסורה לכהונה, והרי רבי עקיבא לא דיבר על כך.
25 וזהו, לרבי עקיבא, שאסורה לכהונה אם מת בעלה מנא ליה, ואי
26 אפשר לומר שסובר שמוותרת לכהונה, כיון שיש קל וחומר, וכן אי
27 אפשר לומר שלומד מהקל וחומר, שזה שיטת רבי ישמעאל.
28 וכי תימא בהונה לא צריכא קרא, ואסורה ממילא

1 כודאי - שאף בספק אם נגעו הטהרות בשרץ, הרי הם טמאים כודאי.
2 מוסיפה הגמרא עוד, ומקום שבתא - כיון שלמדת שרץ מטמא
3 מספק מסוטה, כמו כן נלמד שרק באופן סוטה טמאה מספק, מטמא
4 גם השרץ בספק, מה סוטה שייך בה ספק טומאה רק ברשות היתר
5 שהוא מקום הראוי להסתר, אף שרץ אינו מטמא בספק אלא
6 ברשות היתר, אבל ברשות הרבים אין השרץ מטמא אלא כודאי.
7 וכמו כן נלמד, ומה סוטה היא דבר שיש בו דעת לישראל - שאפשר
8 לשאול אותה אם נטמאה או לא, אף שרץ מטמא בספק רק בדבר
9 שיש בו דעת לישראל, כגון באדם המתעסק בטהרות שאפשר
10 לשאול אותו אם השרץ נגע בהם, אם אינו יודע נטמאים הטהרות
11 מספק, אך אם אין אדם לשאול אין הטהרות נטמאים אלא כודאי.
12 מסיימת הגמרא, ומכאן אמרו, דבר שיש בו דעת לישראל כגון ספק
13 אם נטמא אדם משרץ, או אדם המתעסק בטהרות, ספק אם נטמאו
14 הטהרות משרץ, הדין הוא, אם הוא ברשות היתר, ספיקו טמא,

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שלישי עמוד ב

37 ברת ועל שנתתה חמאת, לא תפסי בה קידושין. והוא מקור דינו של
38 התנא במשנתנו, שכל הנשים שאיסורן ב'ברת' אין קידושין
39 תופסים בהם.
40 שואלת הגמרא: בשלמא - אמנם מדרשת 'במה מצינו' מאחות
41 אשה בוליהו אתין - אפשר ללמוד לכל הנשים שאיסורן ב'ברת',
42 כיון שחומרן שזה לאחות אשה. אלא 'אשת איש' ו'אשת אח' מנין
43 שאין קידושין תופסין בהם. שהרי מאחות אשה אין ללמד, שכן
44 איבא למיפרך שאיסור 'אשת אח' חלוק מאיסור 'אחות אשה',
45 משום שמה לאחות אשה' שכן מצינו בה חומרה יתירה שאין לה
46 היתר במקום מצוה - שאפילו לצורך מצות יבום לא התירה
47 התורה איסור זה של אחות אשה, ואפשר שלכך אין קידושין
48 תופסין בה, תאמר באיסור אשת אח שהוא קל יותר, שהרי יש לה
49 היתר במקום מצוה - במקום שמת האב ללא בנים ויש מצוה על
50 האב ליבם את אשת אחיו, ולכך אפשר שתופסין בה קידושין. וכן
51 'אשת איש' נמי איבא למיפרך שאין ללמוד שאין קידושין תופסין
52 בה מאיסור 'אחות אשה', שהרי מה להלן - לאיסור אחות אשה
53 שיש בו צד חמור שכן אין לה היתר כחיי אוסרן, שכל זמן שאשתו
54 בחיים ואפילו אם כבר גירשה הרי היא אוסרת את אחותה עליו,
55 ולכך חמור איסורה אף לענין זה שאין קידושין תופסין בה, תאמר
56 באשת איש שהיא קלה בכך שיש לה היתר כחיי אוסרן, שהרי אם
57 בעלה שאסר אותה בקידושין לכל העולם, יגרשנה, חזרה להיות
58 מותרת על כל העולם אף שבעלה עדיין חי. ואם כן מנין לנו שאין
59 קידושין תופסין ב'אשת אח' וב'אשת איש'.
60 מבאר הגמרא באופן אחר, שאין למדים שאין קידושין תופסין
61 בכל העריות מ'במה מצינו' מאחות אשה, אלא למדים כן מ'היקש'
62 מאחות אשה: אלא אמר רבי יונה, ואיתימא רב הונא בריה דרב
63 הושע, אמר קרא בפרשת עריות (ויקרא יח כט) 'כי כל אשר יעשה
64 מכל התועבת האלה ונבראו הנפשות העשת מקרב עמך, ומלשון
65 התורה 'כי כל אשר יעשה' יש ללמוד שהוקשו כל הנשים
66 הכתובות בפרשת עריות כולם לדין האמור באחות אשה, מה אחות
67 אשה לא תפסי בה קידושין, אף כל העריות כולם לא תפסי בה
68 קידושין, ובכלל זה גם 'אשת אח' ואשת איש, ובמשמעות
69 המשנה שדין כל העריות שזה בזה שאין קידושין תופסים בהן.
70 מקשה הגמרא על ביאור זה: אי הכי - אם אכן הוקשו כל הנשים
71 הכתובות בפרשת עריות לדין של אחות אשה, ואין קידושין
72 תופסים בהן,

1 כן הפסוק (דברים כד ב) 'והיתה לאיש אחר' למה לי, אלא בהכרח
2 שמע מינה שכוונת הפסוק למעט שיכולה להתקדש רק לאחיהם,
3 ולא לקרובים, ואף לא לקרובים שאסורה עליהם בכרת בלבד.
4 ומכאן למד התנא של משנתנו שאין קידושין תופסים בחיבי
5 כריתות.
6 שואלת הגמרא: ואיבא - והלא עדיין אפשר לומר שאידי ואידי -
7 שני הפסוקים נצרכו לגבי בן בעלה, שהרי הא - הפסוק 'לא יקח
8 איש את אשת אביו' אינו מלמד אלא שאסור לבן בעלה לכתחילה
9 לקדש אותה, ואילו הא - הפסוק 'והיתה לאיש אחר' בא לחדש
10 שאף בדיעבד אם עבר הבן וקידשה אין קידושיו תופסין בה. משיבה
11 הגמרא: שאת דין זה שאסור לבן בעלה לקדשה לכתחילה, מאחות
12 אשה - מהאיסור לקדש את אחות אשתו נפקא - למדים בקל
13 וחומר, ומה אחות אשה שאיסורה רק בכרת אמרה בה התורה
14 (ויקרא יח יח) 'ואשה אל אחתה לא תקח' כלומר לא תקדש אותה,
15 חייבי מיתות בית דין כגון בן בעלה לא כל שכן שאסור לכתחילה
16 לקדשה. ואם כן בהכרח הפסוק 'לא יקח איש את אשת אביו' בא
17 ללמד שאף בדיעבד אין קידושין בן בעלה של האשה תופסין בה,
18 ואילו הפסוק 'והיתה לאיש אחר' מלמד שאין קידושין תופסין אף
19 בשאר קרוביה, האסורים רק בכרת. שואלת הגמרא: עדיין מנין
20 שהפסוק 'אחר' בא למעט את כל הקרובים, ואיבא והלא אפשר
21 שכיון שמצינו מפורש איסור לכתחילה ב'אחות אשה', יש לנו
22 לומר דאידי ואידי ששני הפסוקים נאמרו באחות אשה, הא - הפסוק
23 'ואשה אל אחתה לא תקח' נאמר שאסור לכתחילה לקדשה, והא
24 הפסוק 'והיתה לאיש אחר' נאמר בדיעבד, שאף אם עברה
25 והתקדשה לבעל אחותה אין קידושין תופסין בה.
26 מיישבת הגמרא: אין הכי נמי - אכן כך צריך לפרש שהפסוק
27 'והיתה לאיש אחר' אינו בא אלא למעט שאין קידושין תופסין
28 באחות אשה. ואף על פי שלפי זה יקשה דלא אשכחן - שלא מצינו
29 הלכה זו שאין קידושין תופסין אלא באחות אשה בלבד, אבל שאר
30 עריות מנין - מנין לתנא שאין קידושין תופסים אף בשאר עריות
31 האסורות בכרת. עונה הגמרא ילפינן - למדים את דין שאר
32 העריות בדרשת 'במה מצינו' מאחות אשה, מה - כשם שמצינו
33 באחות אשה שמויתקת בכך שהיא ערוה - שהתורה קראתה 'ערוה',
34 וחומר איסורה הוא שתייבין על דוניה - הבא עליה במזיד חייב
35 ברת, ועל שנתת - הבא עליה בשוגג חייב קרבן חמאת, ולא תפסי
36 בה קידושין, אף כל אשה שהיא נקראת 'ערוה' ותייבין על דוניה

ישעיה פרק כה ויב

ו וְעָשָׂה יְהוָה צְבָאוֹת לְכָל־הָעַמִּים בְּהַר הַזֶּה מִשְׁתֵּה שְׂמָנִים מִשְׁתֵּה שְׂמָרִים שְׂמָנִים מִמַּחִים שְׂמָרִים מְזֻקָּקִים: ז וּבְלַע בְּהַר הַזֶּה פְּגִי־הַלּוֹט | הָלוֹט עַל־פְּלִי־הָעַמִּים וְהַמַּסְכָּה הַנְּסֻכָּה עַל־פְּלִי־הַגּוֹיִם: ח בְּלַע הַמּוֹת לְנֶצַח וּמָחָה אֲדֹנָי יְהוִה דְּמָעָה מֵעַל פְּלִי־פָנִים וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יִסִּיר מֵעַל פְּלִי־הָאָרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר: (פ) ט וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִינּוֹ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְהוָה קִינּוֹ לוֹ נִגִּילָה וְנִשְׂמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ: י כִּי־תִנּוּחַ יְדִי־יְהוָה בְּהַר הַזֶּה וְנִדְוֹשׁ מוֹאֵב תַּחְתָּיו בְּהִדְוֹשׁ מַתְבֵּן (בְּמוֹ) בְּמוֹ מַדְמֵנָה: יא וּפְרַשׁ יָדָיו בְּקִרְבּוֹ פֶּאֶשֶׁר יִפְרֹשׁ הַשָּׁחַ לְשָׁחַת וְהַשְׁפִּיל נְאֻתוֹ עַם אֲרָבוֹת יָדָיו: יב וּמִכְצָר מִשְׁגָּב חוֹמַתֵּיךְ הַשָּׁחַ הַשְׁפִּיל הַגֵּיעַ לָאָרֶץ עַד־עָפָר: (ס)

רש"י

לו שיושיענו: (י) כי תנוח יד ה'. גבורתו של מקו': ונדוש. יהא נדוש: תחתיו. במקומו ונדוש כמו ונרוץ הגלגל (קהלת יב): מתבן. תבן: מדמנה. טיט וכן לדומן על פני האדמה (ירמיה טו): (יא) ופרש ידיו. ושבר ידיו וזרועותיו בספוק כפים בבכי: השוחה. השט במים: לשחות. לשוט וכן מי שחו (יחזקאל מז י'): והשפיל. המשפיל את גאוותו: עם ארבות ידיו. לשון וארב לו (דברים יט) תירגם יונתן אשוות ידוהי מקום שהוא שם לו ידים לארוב והם מגדלים גבוהים אשוות חומות ומגדלים כמו (ירמיה ג) נפלו אשיותיה: (יב) משגב חומותיך. למואב הוא אומר:

מצודת ציון

(ו) משתה. כן נקרא סעודת שמחה וכן עשה משתה (אסתר א): שְׂמָנִים. מל' שמן: שמרים. פסולת המשקה השוקעת בתחתית הכלי וכן אך שמריה ימצו (תהלים עה): ממחים. מל' מוח העצמות: מזוקקים. ענין צרוף להסיר הסיג ואמר בלשון שאלה על הסרת המשקה: (ז) ובלע. ענין השחתה כמו בלע ה' (איכה ב): פני. ר"ל החשובים וכן ועזה פניה (לעיל כד): הלוט. ענין מכסה כמו לוטה בשמלה (ש"א כא): והמסכה. גם הוא ענין מכסה כמו קשות הנסך אשר יסך בהן (במדבר ד): (ח) בלע. ענין השחתה: ומחה. ענין מחיקה וקנוח כמו אכלה ומחתה פיה (משלי ל): (י) תנוח. מל' הנחה: ונדוש. מל' דישא וכתישה: תחתיו. במקומו: מתבן. מל' תבן: במו. בתוך כמו כי תלך במו אש (לקמן מג): מדמנה. ענינו אשפה כמו כדומן על פני השדה (ירמיה ט): (יא) ופרש. ענין שטיחה: השוחה לשחות. ענין השטיה במים כמו מי שחו (יחזקאל מז): ארבות. מל' מארב: ידיו. ענין מקום כמו יד אבשלום (ש"ב יח): (יב) ומכצר משגב. פתרון אחד להם מענין חוזק וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) והדרומים: השח. ענין השפלה כמו ושח רום אנשים (לעיל ב) וכפל המלה בשמות נרדפים ואמר השפיל וכדרך המקרא:

מצודת דוד

(ו) לכל העמים. הבאים למלחמה עם גוג: בהר הזה. הר בת ציון: משתה שמנים. ר"ל הם יחשבו שיהיה נוח להם לכבוש את ירושלים כשמן שהוא נוח ויהפך להם למשתה שמרים הקשה לגוף ר"ל שם יפלו מבלי תקומה: שמנים ממחים. שמנים הנוחים ושמנים כמוהם עצמות יהפך לשמרים מזוקקים מן המשקה שהוא בלתי שמרים לברם והוא כפל ענין במ"ש ולומר שיהפך מחשבתם מן הקצה אל הקצה: (ז) ובלע. המקום ישחית בהר הזה את חשובי המכסה וחוזר ומפרש המכסה ומגין על כל העמים ועל גוג יאמר: והמסכה. המסך המכסה על כל העכו"ם וכפל הדבר במ"ש: (ח) בלע. אז ישחית ויבטל המיתה לעולם: ומחה וכו'. ר"ל ישיבת דמעת הבכי: וחרפת עמו יסיר. לא ימצא עוד מי יחרף את ישראל כי לא יהיו עוד גולים בין העכו"ם: מעל כל הארץ. כי כולם ישוּבו איש לא נעדר ולא ימצא גולה מהם בכל הארץ ולא יחרפו למי: כי ה' דבר. ובידו לאמת דברו: (ט) ואמר. אז יאמר ישראל הנה זהו אלהינו אשר קיינו לו והוא יושיענו: זה ה' וכו'. כפל הדבר במ"ש: נגילה. ונשמחה בהישועה הבאה ממנו: (י) כי תנוח יד ה'. להכות בעמים אשר צבאו על ירושלים: ונדוש מואב תחתיו. מואב יהיה נדוש וכתוש במקומו על שעזרו את הבאים למלחמה על ירושלים: כחדוש מתבן. כמו שנדוש התבן בתוך האשפה כי הדרך להשליך תבן במקום האשפה להיות נדוש ברגלי אדם ובהמה להיות זבל לזבל בהם את השדות: (יא) ופרש ידיו בקרבו. האל יפרש ידיו בקרב מואב להכותו: אשר וכו'. כי השט במים יפרש ידיו בכל כחו: והשפיל. הוא ישפיל גאות מואב עם המקומות שהיה לו לארוב בהם והם המגדלים הגבוהים ר"ל לא יועילו לו המגדלים: (יב) חומותיך. אל מול מואב יאמר: עד עפר. וכפל הדבר פעמים רבות להורות על גודל ההשפלה והאבדון:

האל יפרש ידיו בקרב מואב להכותו: אשר וכו'. כי השט במים יפרש ידיו בכל כחו: והשפיל. הוא ישפיל גאות מואב עם המקומות שהיה לו לארוב בהם והם המגדלים הגבוהים ר"ל לא יועילו לו המגדלים: (יב) חומותיך. אל מול מואב יאמר: עד עפר. וכפל הדבר פעמים רבות להורות על גודל ההשפלה והאבדון:

איוב פרק א גז

ג וַיְהִי מִקְּנֵהוּ שִׁבְעַת אֲלָפֵי צֹאן וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפֵי גִמְלִים וּחֲמִשׁ מֵאוֹת צִמְד־בָּקָר וּחֲמִשׁ מֵאוֹת אֲתוֹנוֹת וְעֶבְדָּהּ רַבָּה מְאֹד וַיְהִי הָאִישׁ הַהוּא גָּדוֹל מִכָּל־בְּנֵי־קֶדֶם: ד וַהֲלֹכוּ בְּנָיו וַעֲשׂוּ מִשְׁתָּהּ בֵּית אִישׁ יוֹמוֹ וּשְׁלָחוּ וּקְרָאוּ לְשִׁלְשֹׁת (אחיתיהם) אֲחִיוֹתֵיהֶם לֵאמֹר וּלְשָׁתוֹת עִמָּהֶם: ה וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יָמֵי הַמִּשְׁתָּה וַיִּשְׁלַח אִיּוֹב וַיְקַדְּשֵׁם וְהַשְׁכִּים בִּבְקָרָו וַהֲעֵלָה עֲלוֹת מִסְפָּר כָּל־שָׁנָה כִּי אָמַר אִיּוֹב אוֹלִי חֲטָאוּ בְנֵי וַיְבָרְכוּ אֱלֹהִים בְּלִבָּבָם כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל־הַיָּמִים: (פ) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל־יְהוָה וַיָּבֹאוּ גַם־הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן מֵאֵין תָּבֹא וְעַן הֲשָׁטָן אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר מִשּׁוּט בְּאַרְץ וּמִהַתְהַלֵּךְ בָּהּ:

רש"י

נוהג לעשות כן תמיד לסוף כל שבעת הימים: מספר כולם. הבנים והבנות: וברכו. לשון כינוי כלפי מעלה: ככה יעשה איוב. כמו היה עושה מחר כשכתב בדבר ההוא ותדיר פעמים שכתב בו לשון עבר ופעמים ל' עתיד: (ו) ויהי היום. אותו יום שהיה ראש השנה (שהוא יום תרועה וצוה הקב"ה לשטן להביא זכות וחובה של כל הבריות הה"ד משוט בארץ): ויבואו בני האלהים להתיצב על ה'. לריב עמו שאין להתיצב אלא על דין שנאמר (ישעיה ג) נצב לריב ה': ויבא גם השטן בתוכם. לקטרג הבריות: (ז) מאין תבא. דבר הכתוב דרך ארץ שהגדול מדבר תחילה ומרשה הקטן לענות: משוט בארץ. כאשר מפורש למעלה ובהגדה דהשותפין הוא: משוט בארץ ומהתהלך בה. כן דרכי לשוב ולראות רעים וטובים ושטטתי בכל הארץ ולא מצאתי כאברהם שנא' בו קום התהלך בארץ (בראשית יג) ואמרו רז"ל שטן לשם שמים נתכוון כדי שלא יהא נשכח לפני אלהינו זכותו של אברהם:

מצודת ציון

(ג) צמד. זוג וכן ויקח צמד בקר (ש"א יא) על כי דרכם ללכת מצומדים ומחוברים יחד: (ה) הקיפו. סבבו כמו הקף פעם אחת (יהושע ו) ויקדשם. ענין הזמנה כמו התקדשו למחר (במדבר יא): וברכו. לשון כינוי כלפי מעלה: (ו) בני האלהים. הם המלאכים הקרובים אל השכינה להיות מבני ביתה וכן ויריעו כל בני אלהים (לקמן לח): על ה'. סמוך לו וכן החונים עליו (במדבר ב) ואמר בלשון בני אדם: השטן. מלאך מקטרג: (ז) משוט. ענין ההליכה אנה ואנה כמו שטו העם ולקטו (שם יא):

שולחים להזמין האחיות על המשתה: (ה) כי הקיפו. כי עשו ימי המשתה בחזור חלילה ואמר בכל פעם שהקיפו ר"ל אחר יום המשתה של האחרון שבהם שהיה עתיד הראשון להתחיל שוב בתחלה: ויקדשם. הזמינם לבוא אליו להישישם בדרכי ה': מספר כולם. לפי מספר הבנים והבנות: אולי. שמה בעבור טוב לב ממשתה תמיד חטאו וגדפו בלבבם כלפי מעלה ולזה הביא עולות כי היא מכפרת על הרפורר הלב: ככה. כמשפט הזה עשה כל הימים: (ו) ויהי היום. ר"ל היום המוכן לשיבואו בו לפני המקום מלאכי מעלה מלמדי זכות וחובה והוא יום ראש השנה שהוא יום המשפט: בני האלהים. הם מלמדי הזכות: גם השטן. ללמד חוב ולקטרג על הבריות: (ז) מאין תבוא. מאיזה מקום אתה בא ולפי שאין רשות לקטן לדבר עד שיתחיל עמו הגדול לזה פתח עמו ושאלו: משוט. בא אני מן השטיטה בארץ ומן ההתהלכות בה וכפל הדבר במלות שונות לומר היטב חפשי לראות מעשי בני האדם וכאומ' הנה מצאתי חבילות פשעי בני אדם:

(ג) שבעת אלפי צאן. הרוב מנה תחילה: גדול מכל בני קדם. מדור הפלגה דכתיב ויהי בנסעם מקדם (בראשית יא) אבל מאברהם אינו כן שהרי באברהם כתיב בו הגדול שנאמר (יהושע יד) ושם חברון לפני קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא, היה לו לכתוב אדם גדול ולמה כתב האדם הגדול אלא רמז שהוא אדם גדול שעמד בעשר נסיונות לפיכך כותבין אותו שני ההי"ן ואיוב שנאמר בו גדול לא עמד אלא באחת שנאמר תם וישר וגו' מכל אותו הדור שלא נתפס על אותו עון (א"ס): (ד) והלכו בניו ועשו משתה בית איש יומו. בבית כל אחד ואחד יומו: ושלחו וקראו. כמו ושולחים וקוראים שהיו עושין כן תמיד: (ה) ויהי כי הקיפו. כאשר כלו ימי המשתה נוהג היה איוב בכל סוף שבעת הימים שחזרו ימי חלילתם היה שולח ומקדשם כלומר מזמנם וקראם כמו התקדשו למחר (במדבר יא): והשכים בבוקר והעלה. מליצתו שהיה משכים ומעלה עולות לכן כתב בלשון עתיד שהיה

מצודת דוד

(ג) צמד בקר. חשב הבקר זוגות לפי שהדרך לחרוש בבקרים וא"א לחרוש בפחות משנים וכחד חשיבי אבל גמלים ואתונות עומדים לרכיבה ולהטעין משאות והאחד ראוי לה: ועבודה רבה. תוצאות האדמה נקרא עבודה על כי תוציא צמחה ע"י עבודה שעובדין בחרישה וקצירה וכן נאמר ביצחק ועבודה רבה (בראשית כו): גדול. בעושר ובנכסים: מכל בני קדם. ר"ל מכל אנשי ארצו כי אדם היה בפאת המזרח כמ"ש אדם מקדם (ישעיה ט): (ד) והלכו. לפי שהדבר היה תמיד נופל בו לשון עבר אף לשון עתיד וכמ"ש למטה ככה יעשה איוב וכו': בית איש. בבית כל איש ביומו הקבוע לו: ושלחו. בכל יום היו

ג אין מגלגלין בטופח (נוסח אחר: בַּטּוּפָח); דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים מִתִּירִין, מִפְּנֵי שְׁאֵפֶשֶׁר.
 ד בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום, וצריך לטל לקט, שכחה, ופאה ומעשר עני – וטל, ובשחזור לביתו
 ישלם; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכְמִים אומרים: עני היה באותה שעה.
 ה המחליף עם העניים, בשלו פטור, ובשל עניים חיב. שנים שקבלו את השדה באריסות – זה נותן לזה
 חלקו מעשר עני, וזה נותן לזה חלקו מעשר עני. המקבל שדה לקצור – אסור בלקט, שכחה, ופאה ומעשר
 עני. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שקבל ממנו למחצה, לשליש ולרביע; אבל אם אמר לו: שלישי מה שאתה

פירוש ברטנורא

ג אין מגלגלין בטופח. מין קטניות דק, שקורין לו בערבי גילבא. ורמב"ם פ' שהוא מין זרע שקורין לו קורטמין ודומה לשעורים. ואומר ר"מ שאין מגלגלין
 זה המין עם שאר מיני זרעים, לקצור אותם ביחד, כי הלקט שהיה ראוי ליפול משאר מיני זרעים יפול מזה המין הגרוע ונמצא מפסיד לעניים; וחכמים
 מתירים מפני שאפשר. שיפול לקט משאר זרעים כמו מן הטופח. והלכה כחכמים. פ' אחר אין מעלין מים בגלגל מן הבור להשקות את השדה או להרביצה
 עד שיהא משקה טופח עליה בשעה שהעניים באים בשביל הלקט, מפני שהוא מפסיד לעניים. וחכמים מתירין, מפני שאפשר שישומו ההפסד של עניים
 בזה ויתן בעל השדה כפי השומא שישומו עליו, ולר' מאיר דאמר אין מגלגלין שמין לבעל הבית הפסדו ונוטל מן העניים:

ד עני היה באותה שעה. ופטור מלשלם. והלכה כחכמים:
 ה המחליף עם העניים. נותן תבואה או פירות לעני בחלוף מה שלקט: שלו פטור. מן המעשר. מה שנתן לו העני שהוא של לקט שכחה ופאה: ושל
 עניים חיב. מה שנתן בעל הבית לעני מתבואתו, וחייב לעשר קודם שיתן אותו לעני: שנים שקבלו את השדה. והם עניים: באריסות. למחצה לשליש
 ולרביעי, והם נעשים כבעל הבית, ובעל הבית עני אסור בלקט של שדה דכתיב (ויקרא יט) לא תלקט לעני, אזהרה לעני שלא ילקט הלקט שלו, וחייב להפריש
 מעשר עני ולתת אותו לעני אחר. ודוקא כל אחד על חלקו נעשה כבעל הבית, ולא על חלק חבירו. הלכך מותרין ליתן זה לזה מעשר עני: שקבלה ממנו

משניות מבוארות – קהתי

עני – שכלה כספו ואין לו במה לקנות לו מזונות, וטל – לקט,
 שכחה ופאה ומעשר עני, הואיל ועכשיו עני הוא, ובשחזור לביתו
 ישלם – בירושלמי מבואר, שהוא משלם לעני אותה העיר שנטל
 שם את מתנות העניים; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – הסובר, שאמנם מותר
 לו ליטול מתנות עניים אבל צריך הוא לשלם לעניים שהפסידו על ידו.
 וְחֻכְמִים אומרים: עני היה באותה שעה – בשעה שנטל מתנות
 עניים היה עני ונטל בדיו, הלכך גם כשחזור לביתו פטור מלשלם.
 לדעת הרמב"ם צריך הוא מכל מקום לשלם ממידת החסידות, ויש
 סוברים שאפילו ממידת החסידות אינו צריך לשלם (הגר"א).

באור משנה ה

המחליף עם העניים – אם בעל השדה נותן לעניים מתבואתו
 תמורת המתנות שלהן, כלומר במה שהוא מקבל מן העניים,
 פטור – מלעשר עליו, שכן מתנות העניים פטורות מן המעשר, ובשל
 עניים – ובמה שהוא נותן לעניים, חיב – לעשר עליו, כלומר שבעל
 השדה חייב לעשרו קודם שנותנו לעניים. שנים – שני עניים, שקבלו
 את השדה באריסות – שדה אחריים לעבדה, ולתת לבעלים חלק
 מסויים מן התבואה שתהא עושה, כגון מחצה, שליש או רבע מהיבול,
 והרי הם נעשים כבעלי השדה, והלכה היא שבעל השדה אפילו הוא
 עני אסור ליטול מתנות משהו, שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט
 לעני ולגר תעזוב"... ודרשו: לא תלקט לעני – אזהרה לעני שלא
 יטול לקט משהו, והוא הדין לשאר המתנות; אבל כאן כל אחד מהם
 אינו נעשה כבעל השדה אלא על חלקו ולא על חלק חבירו, הלכך
 זה נותן לזה חלקו מעשר עני, וזה נותן לזה חלקו מעשר
 עני – כל אחד נותן מחלקו מעשר עני לחבירו, והוא הדין שכל אחד
 מהם רשאי ליטול בחלקו של חבירו לקט שכחה ופאה (יתוספות יוס
 טובי). המקבל שדה לקצור – על מנת לקבל חלק מהקציר, אסור
 בלקט, שכחה, ופאה ומעשר עני – משדה זו שהוא קוצר,
 שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט", וזה נקרא "קצירך". אמר רבי
 יהודה: אימתי – אסור במתנות עניים משדה זו? בזמן שקבל
 ממנו – את השדה לקצור, למחצה, לשליש ולרביע – בתנאי

שיקבל ממנו מחצה או שליש או רביעי מן היבול, שבכגון זה זכה
 העני במחבור ונחשב כבעל השדה; אבל אם אמר לו – בעל הבית:
 שלישי מה שאתה קוצר שלך – כלומר לאחר שתקצור את
 התבואה יחא לך שליש ממנה, שבכגון זה לא זכה אלא בתלוש, מתר

באור משנה ג

אין מגלגלין בטופח – אין מעלים מים בגלגל מן הבאר להשקות
 את השדה קודם שבאו העניים ליטול בה את הלקט, שההשקאה
 מפסידה את הלקט. "בטופח" מלשון "משקה טופח" (ר"ש), והיינו
 לשון לחלוט ורטיבות, כלומר שלא ישקה שדהו על ידי הרבצה מרובה.
 ויש גורסים "בטופח" או בטפיח, והוא כד חרס הקשור לגלגל, שבו
 שואבים את המים מן הבאר. ויש מבארים, שהכוונה כאן לגלגל
 שקשורים בו כדים הנקראים "טפיחים", ועל ידי סיבוב הגלגל הם
 יורדים לבאר ומתמלאים ועולים ושופכים את מימיהם לתוך תעלות
 השקאה שבשדה, והריקנים חוזרים יורדים לבאר ומתמלאים וחוזר
 חלילה. וזהו ששינוי: אין מגלגלין בטופח – אין לגלגל במכשיר השקאה
 זה של הטפיחים קודם שליטו העניים את הלקט, שעל ידי השקאה
 זו מתפשטים המים על פני כל השדה ומפסידים את הלקט; דְּבָרֵי
 רַבִּי מֵאִיר – הסובר שבגלגל ההפסד לעניים חייב בעל השדה לעכב
 את השקאת שדהו. וְחֻכְמִים מתירין – לגלגל בטופח, מפני
 שאפשר – למנוע את הפסדו של העניים על ידי זהירות בהשקאת
 השדה שלא תזיק ללקט, או שבעל השדה ילקט את שבלי הלקט
 ויניחם על גבי הגדר, והעניים יבואו ויטלו את שלהם (תוספותא).
 ובירושלמי מבואר, שמכל מקום אם ההשקאה תפסיד את הלקט, בעל
 השדה ישלם לעניים את הפסדו. ולדעת רבי מאיר שאין מגלגלים,
 אם יש הפסד לבעל השדה על ידי מניעת ההשקאה, מעריכים את
 הפסדו ונוטלו מן העניים. – ויש קוראים "בטופח" (הפ"א מנוקדת
 בפתח. ראה בנוסח המשנה בתוך הסוגריים), ומפרשים, ש"טופח"
 הוא מין קטנית (שדרך לקיטתו נקראת "גלגול" לפי שמגלגלים את
 הצמח בשעת הלקיטה). ואומר רבי מאיר, שאין מגלגלים מין זה עם
 מיני זרעים אחרים, ללקט אותם ביחד, כי הלקט שהיה ראוי ליפול
 משאר מיני הזרעים יפול מהטופח שהוא מין גרוע, ונמצא מפסיד
 לעניים, וחכמים מתירין. מפני שאפשר שיפול לקט משאר הזרעים כמו
 מן הטופח (רמב"ם; ברטנורא).

באור משנה ד

משנה זו באה ללמד, שאדם הנמצא בדרך ואין לו מעות למזונות, אף על פי שהוא
 "בעל בית" בעירו, מותר לו ליטול מתנות עניים.

בעל הבית – היינו אדם שאינו עני, שהיה עובר ממקום למקום
 – כלומר שהיה בדרך, וצריך לטל לקט, שכחה, ופאה ומעשר

קוצר שְׁלֹף – מִתֵּר בִּלְקָט וּבִשְׂכָחָה וּבִפְּאָה, וְאִסּוּר בְּמַעֲשֵׂר עֲנִי.

ו המוכר את שדהו – המוכר מִתֵּר וְהִלֻּקְחָ אִסּוּר. לֹא יִשְׁפֹּר אָדָם אֶת הַפּוֹעֲלִים עַל מִנַּת שְׂלִיקָט בְּנֵי אַחֲרָיו. מִי שֶׁאִינוּ מְנִיחַ אֶת הָעֲנִיִּים לִלְקוּט, אוֹ שֶׁהוּא מְנִיחַ אֶת אֶחָד, וְאֶחָד לֹא, אוֹ שֶׁהוּא מְסַיֵּעַ אֶת אֶחָד מֵהֶם – הָרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים; עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כב, כח): "אֶל־תִּסַּג גְּבוּל עוֹלָם".
ז הַעֲמֵר שִׂשְׁכָחוּהוּ פּוֹעֲלִים וְלֹא שִׁכְחוּ בַּעַל הַבַּיִת, שִׁכְחוּ בַּעַל הַבַּיִת וְלֹא שִׁכְחוּהוּ פּוֹעֲלִים, עָמְרוּ עָנִיִּים בְּפָנָיו אוֹ שִׁחְפוּהוּ בִקֵּשׁ – הָרִי זֶה אִינוֹ שִׁכְחָה.

פירוש ברטנורא

למחצה. שוכה במוכר. אבל אם אמר ליה [שליש] מה שאתה קוצר, אין לו חלק אלא בתלוש, וחייב לקט שכחה ופאה הכל על בעל השדה, ואף על פי ששכחת העמרים בתלוש בשעת עמור, מכל מקום כאן פטור דלא קרין ביה קצירך הואיל ולא זכה אלא בתלוש. וגר שנתנייך לאחר קצירה דחייב בשכחה לעיל לרבי יהודה, היינו משום דקרין ביה שדך. ומכל מקום מהאי מעמא לא מחייבין גר בלקט מאחר שעיקרו במוכר:

ו המוכר שדהו. שמכר לו שדה וקמתה. אבל מכר את הקמה בלבד ושיר השדה לעצמו, שניהם אסורים בלקט שכחה ופאה, שאצל זה אני קורא שדך ואצל זה אני קורא קצירך: המוכר מותר. בלקט שכחה ופאה אם הוא עני: על מנת שילקט בנו אחריו. שעי" כן הפועל מנכה לו מן השכירות, ונמצא פורע חובו משל עניים: אל תסג גבול עולכם. כלומר אל תקרי עולם אלא עולם, אית דמפרשי אלו עולי מצרים שלא תשנה האזהרות שבתורה שנתנה ליוצאי מצרים, ואית דמפרשי עולם אלו בני אדם שירדו מנכסיהם, וקרי להו עולם לשון כבוד, בדרך שקרין לעור סני נהור:
ז ולא שכחו בעל הבית. כגון דבעל הבית בשדה, דקאי גביה וחי ביה. אבל בעל הבית בעיר הוי שכחה אף על גב דלא שכחו בעל הבית:

משניות מבוארות – קהתי

מצרים ("גבול" – דברים שהוגבלו והוגדרו); יש מפרשים, שהכוונה היא ל"יורדים" (אלה שירדו מנכסיהם) בלשון "סני-נהור" (כלומר, שמכנה הכתוב את העניים "עולים" בדרך שקוראים לעזור "סני נהור" – רב האור), ובא הכתוב להזהיר שלא להסיג גבול העניים ולא לקפח את מתנותיהם. בעל "תוספות יום טוב" מעיר, שפעמים נאמר פסוק זה במשלי: (א) בפרק כב פסוק כח: "אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך", (ב) בפרק כג, י: "אל תסג גבול עולם ובשדי יתומים אל תבוא", מכאן שהמפרשים "אלו עולי מצרים" מתייחסים לפסוק הראשון המסיים: "אשר עשו אבותיך", והמפרשים "אלו שירדו מנכסיהם" מתייחסים לפסוק השני המסיים: "ובשדי יתומים אל תבוא".

באור משנה ז

ממשנה זו ואילך עוסקות המשניות בדניי שכחה. – כתוב בתורה (דברים כד, יט): "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו, לגר יתום ולא למנה יהיה, למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידיך". מצוה זו נקראת מצוות שכחה. ושונה מצוה זו מכל המצוות שבתורה, שכל המצוות אין אדם מקיימן אלא על ידי זכירה, כמו שכתוב (במדבר טו, יט): "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם"; ואילו מצוה זו היא להיפך, אדם מקיים אותה דווקא על ידי שכחה, והקב"ה מזכרה במצוה זו. וכן שנינו בתוספתא: מעשה בחסיד אחד ששכח עומר בתוך שדהו, ואמר לבנו: צא והקרב עלי פר לעולה ופר לשלמים. אמר לו: אבא, מה ראית לשמוח בשמחת מצוה זו מכל מצוות שבתורה? אמר לו: כל מצוות שבתורה נתן לנו המקום לדעתנו, זו שלא לדעתנו – כלומר שהשכחה נעשית מאליה קניין העניים. והעניים זוכים בה לפני שנועד לבעל השדה ששכח, ומתקיימת כל המצוה בלי ידיעתו (עיין רא"ם ושפתי חכמים תצא כד, יט) – שאילו לא היה ברצון לפני המקום, לא באה מצוה זו לידינו; אלא הרי הוא אומר: "כי תקצור קצירך... ושכחת עומר בשדה... למען יברכך..." קבע לו הכתוב ברכה; והלא דברים קל וחומר: מה אדם שלא נתכוון לזכות וזכה, מעלין עליו כאילו זכה, המתכוון לזכות וזכה, על אחת כמה וכמה! – משנתנו באה ללמד שאין דין שכחה לעומר שנישכח בשדה אלא אם כן הוסחה ממנו גם דעתו של בעל השדה וגם דעתם של הפועלים.

הַעֲמֵר שִׂשְׁכָחוּהוּ פּוֹעֲלִים – בשעה שאספו את עומרי התבואה לגדיש, וְלֹא שִׁכְחוּ בַּעַל הַבַּיִת – שהיה אתם באותה שעה בשדה, וזכור היה לו העומר הזה, הרי זה אינו שכחה – שנאמר (דברים כד, יט): "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר יתום ולא למנה יהיה", ודרשו: "קצירך... ושכחת" – שבעל הקציר שכח את העומר, אבל אם בעל הקציר לא שכחו, אף על פי שהפועלים שכחוהו, אין לו דין שכחה. ברם, אם בעל השדה היה בעיר, העומר ששכחוהו הפועלים הריהו שכחה, אף על פי שלא שכחו בעל השדה. שִׁכְחוּ בַּעַל הַבַּיִת – עומר ששכחו בעל השדה, וְלֹא שִׁכְחוּהוּ פּוֹעֲלִים – אף זה אינו שכחה, שכתוב (שם): "כי תקצור... ושכחת", שגם הקוצר ישכחוהו; אבל אם הקוצר לא שכחו, אף על

בִּלְקָט וּבִשְׂכָחָה וּבִפְּאָה – שהחייב במתנות אלו חל בשעת הקצירה, ובשעת הקצירה עדיין לא היתה התבואה שלו, אלא של בעל השדה, הלכך מותר לו לקחת אותם, וְאִסּוּר בְּמַעֲשֵׂר עֲנִי – שחייבו אינו חל אלא בתלוש, ולאחר הקצירה הרי חלק מהתבואה הוא שלו, ואף שהוא עני אסור לו לקחת מעשר עני משלו לעצמו, כמו שהזכרנו למעלה.

באור משנה ו

משנה זו, המסיימת דיני לקט, מוסיפה ללמדנו, שבעל השדה, אף שהוא עני וזכאי ליטול מתנות עניים בשדות אחרים, אסור ליטול לקט משדהו, כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת. כן באה המשנה ללמד, שיש לאפשר לכל העניים במידה שווה לזכות בלקט ואסור להפלות בין עני לעני.

הַמוֹכֵר אֶת שְׂדֵהוּ – עם הקמה, הַמוֹכֵר מִתֵּר – בלקט ובשכחה ובפאה של השדה אם עני הוא, שהרי אינו עוד בעל השדה, וְהִלֻּקְחָ אִסּוּר – אף שעני הוא ועדיין לא שילם בעד השדה, או שלוח מעות ושילם (רמב"ם), אסור לקונה ליטול מתנות עניים משדה זו, לפי שבעל השדה הוא. בירושלמי מבואר, שהמדובר כאן במוכר שדה וקמתה, אבל המוכר את הקמה בלבד, ושיר לעצמו את גוף הקרקע, גם המוכר וגם הלוקח אסורים במתנות עניים של השדה, שלגבי המוכר אנו אומרים: הרי זה "שדך", ולגבי הלוקח – הרי זה "קצירך", שכן נאמר במתנות עניים: "לא תכלה פאת שדך... ולקט קצירך לא תלקט..."

לֹא יִשְׁפֹּר אָדָם אֶת הַפּוֹעֲלִים – בירושלמי הגירסה היא: לא יִשְׁכּוּר אָדָם את הפועל, על מנת שְׂלִיקָט בְּנֵי אַחֲרָיו – בתנאי שבנו של הפועל ילקט אחריו, שעל ידי כך מוריד לו הפועל משכרו ונמצא בעל הבית מרוויח על חשבון העניים, וכן נשללת האפשרות מהעניים לזכות בלקט, שהפועל מניח לבנו ללקט ויתר מלשאר העניים. ברם, אם לא התנה עמו על כך, שנינו בברייתא: "השוכר את הפועל – ילקט בנו אחריו" (נמוא בבא מציעא יב, א). מִי שֶׁאִינוּ מְנִיחַ אֶת הָעֲנִיִּים לִלְקוּט – אלא רוצה ללקט בעצמו ולחלק לעניים ("תפאות ישראלי", ויש מפרשים שפסיקה זו היא כלל, ואחר כך באה המשנה ומפרשת את הדברים "ימשה ואשונה"), או שֶׁהוּא מְנִיחַ אֶת אֶחָד, וְאֶחָד לֹא – שלעני אחד מרשה בעל השדה ללקט. ולעני אחר אינו מרשה, או שֶׁהוּא מְסַיֵּעַ אֶת אֶחָד מֵהֶם – או שבעל השדה עוזר לאחד מן העניים בלקיטה, הָרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים – אותם עניים שגרע זכותם בלקט; עַל זֶה נֶאֱמַר: "אֶל־תִּסַּג גְּבוּל עוֹלָם" – כלומר שכתוב: אל תסג גבול עולם, ודרושים: אל תקרא "עולם" אלא "עולים", ומובא בירושלמי, שיש מפרשים שהכוונה היא לעולי מצרים, ופירוש הדברים: אל תשנה האזהרות שבתורה שניתנו ליוצאי

ח המעמר לכובעות ולכמסאות, לחררה ולעמרים – אין לו שכחה. ממנו ולגורן – יש לו שכחה; המעמר לגדיש – יש לו שכחה, ממנו ולגורן – אין לו שכחה. זה הפלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה – יש לו שכחה, ממנו ולגורן – אין לו שכחה; למקום שאינו גמר מלאכה – אין לו שכחה, ממנו ולגורן – יש לו שכחה.

פרק ששי

א בית שמאי אומרים: הבקר לעניים – הבקר. ובית הלל אומרים: אינו הבקר, עד שיבקר אף לעשירים,

פירוש ברטנורא

ח לכובעות. לעשות מהן כמין כובע בראש, שכן היו הגילין לעשות עמרות של שבוץ ולשוש בראש: לבומסאות. אינם גבוהים וכולפים למעלה ככובעות, אלא נכפפים למטה שאינו נראה כל כך, כמה דתימא (דברים לב) הלא הוא כמוס עמדי: ולחררה. קצר מעט ועמר, כדי לגלגל עיסה לעשות חררה קטנה ע"ג נחלים. פ"א יש שקוצים התבואה ומגדישים אותה במקום אחד עד שתתאסף. ואז נושאים אותה למקום שרשים התבואה, ומקום הדישה נקרא גורן, ומה שמגדישים על גבי קרקע נקרא כובעות, כדמות כובע שמשמין בראש, ומה שמגדישים בחפירה בארץ נקרא כומסאות, לשון כמוס עמדי, ומה שמגדישים בעגולה כדמות אבן החרים נקרא חררה, ע"ש שהחררה עגולה: ולעמרים. עשה עמרים קטנים, וסופו לעשות משנים ושלושה עומר אחד: אין לו שכחה. כלומר מה ששכח בשדה בשעה שמוליך לא' מן המקומות הללו אינו שכחה דכתיב (שם כט) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה, מה קציר שאין אחריו קציר אף עומר שאין אחריו עומר, יצא אלו שיש אחריו עומר: ממנו ולגורן יש לו שכחה. המוליך מאחת מהמקומות הללו לגורן ושכח עומר באחת מן המקומות הללו, הוי שכחה: המעמר לגדיש. ורוצה שישארו באותו מקום ושם ידוש אותם, יש לו שכחה: ממנו ולגורן. ואם נמלך עליהם אח"כ ומוליכם למקום אחר לדוש אותם, אין לו שכחה:

ו א בית שמאי אומרים הבקר לעניים. מי שהפקיד לעניים ולא לעשירים דין הפקר יש לו, ופטור מן המעשר, דכתיב בלקט ופאה (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם, מה תלמוד לומר תעזוב אותם, למד על עזיבה אחרת דהיינו הפקר, שהיא כזו, מה זו לעניים ולא לעשירים אף מה שנאמר במקום אחר

משניות מבוארות – קהתי

שכחה, שהעומר לגדיש גמר מלאכה הוא. ממנו ולגורן – אבל אם שכח עומר בשעת העברת העומרים מהגדיש אל הגורן, אין לו שכחה – שאחרי גמר מלאכת העימור לא חל עוד דין שכחה. יש מפרשים, ש"המעמר לגדיש" היינו לדוש אותם שם, ו"ממנו ולגורן" היינו שנמלך אחר כך להוליכם מן הגדיש אל הגורן לדישה. זה הפלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה – של העימור, כגון המעמר לגדיש, יש לו שכחה – אם שכח עומר, יש לו דין שכחה, ממנו ולגורן, אין לו שכחה – שכבר נגמרה מלאכת העימור בגדיש, ואין שכחה אלא בגמר העימור, למקום שאינו גמר מלאכה – המעמר למקום שאינו גמר מלאכת העימור, כגון לכובעות וכדומה, אין לו שכחה – כמו שביארנו לעיל. ממנו ולגורן – המעמר ממקום שלא נגמרה בו מלאכת העימור ומעביר את העומרים אל הגורן, יש לו שכחה – שכן באסיפת העומרים לגורן נגמרת מלאכת העימור.

באור משנה א

פרק זה מוסיף לעסוק בדניי שכחה, אלא שאגב המחלוקת שבין בית שמאי לבית הלל בענין שכחה, השניות במשנתנו ובמשנה הבאה, מובאת בתחילת פרקנו גם המחלוקת שביניהם בענין הפקר לעניים. וכבר הזכרנו (למעלה א, ו), שתבואת הפקר פטורה מתרומה וממעשרות, שנאמר במעשרות (דברים יד, כט): "ויבא הלוי חלק עמך" חייב במעשר, יצא הפקר, שידך וידו שווין בו, כלומר שיש לו חלק בהפקר כמו שיש לך, הלכך כל הזוכה בו פטור ממעשרות.

בית שמאי אומרים: הבקר לעניים, הבקר – "הבקר" כמו הפקר, ב"ת במקום פ"א, שאותיות אלו מתחלפות זו בזו. בית שמאי סוברים, שהמפקיר תבואתו לעניים בלבד, ולא לעשירים, הרי זה הפקר, ופטורה מן המעשרות כדן מתנות עניים. וכן מבואר טעמם בירושלמי, שנאמר בפאה ובלקט (ויקרא יט, י): "לעני ולגר תעזוב אותם", מה תלמוד לומר: "תעזוב אותם" (והלוא די היה לומר: לעני ולגר ידיו)? אלא לימד הכתוב על "עזיבה" אחרת, והיינו הפקר, שהיא כזו: מה זו לעניים ולא לעשירים ופטורה מן המעשר, אף הפקר לעניים ולא לעשירים, שגם אם הפקיר לעניים בלבד הריהו הפקר, ופטור מן המעשר. ובית הלל אומרים: אינו הבקר, עד שיבקר אף לעשירים – המפקיר לעניים בלבד אינו הפקר עד שיופקר לכל אדם, בין לעניים ובין לעשירים, בפשטות – כשנתן השמיטה שתבואתה הפקר לכל. ובירושלמי מבואר טעמם, שכתוב בשמיטה (שמות כג, יא): "והשביעית תשמטנה ונטשתה", מה תלמוד לומר "ונטשתה"?

פי שבעל השדה שכחו, אין זו שכחה. וכן אם עמדו עניים בפניו – בפני העומר והסתיירהו מעיני בעל השדה והפועלים, או שחפצוהו בקש – כיסוהו בקש כדי שלא יראהו בעל הבית והפועלים, ואחר כך אמנם שכחוהו, הרי זה אינו שכחה – לפי שהעניים גרמו לשכחת העומר הזה (הריש והוא"ש). ויש מבארים הטעם, ששכחה מחמת אונס אינה שכחה ("שנות אליהו").

באור משנה ח

דרך הקוצרים להניח בשדה בשעת הקציר צורות צורות שיכולים, ולאחר גמר הקצירה אגודים אותם לעומרים, ואחר כך צוברים את העומרים למקום אחד ועושים מהם גדיש, היינו ערימה גדולה של כל העומרים, ומשם מביאים אותם לגורן לדוש. ויש שצוברים את העומרים ומביאים אותם ישר לגורן. ויש שעושים לפני הגדיש או הגורן ציבורים קטנים של העומרים שעורכים אותם בצורות שונות, כגון בצורת כובעים וכיצא בזה. משנתנו באה איפוא ללמד, שדין שכחה אינו חל אלא על עומר שנשכח בשעת העימור לגדיש או לגורן, אבל כשמעמרים לערימות ערימות לפני הגדיש או לפני הגורן, לא חל עדיין על העומרים הללו דין שכחה, שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה" – מה קציר שאין אחריו קציר, אף עימור שאין אחריו עימור, כלומר שאין דין שכחה אלא בעומר שנשכח בשעת העימור לגדיש או לגורן לשם דישה, אבל לא בעומר שנשכח בשעת עימור לעריכת ערימות שונות, שיש עוד לעמר אותן אחר כך לגדיש או לגורן.

המעמר לכובעות – האוסף עומרים לעשות מהם ערימות קטנות בדמות כובעים, ולכמסאות – או לעשות מהם ציבורים בצורת "כומסאות", שהן נמוכות מכובעים, כעין כיפות, לחררה – לעשות מהם ערימה עגולה כדמות "חררה", כמין צורת עוגה או גלגל, ולעמרים – שאוסף עומרים קטנים לעשות מהם עומרים גדולים; הרמב"ם מפרש ש"כובעות" הן ערימות העמרים שמניחים על גבי הקרקע, ו"כומסאות" הן הערימות שאוספים בחפירות בארץ, ונקראות "כומסאות" מלשון "כמוס עמדי" (דברים לב, לד); מכל מקום המעמר לאחת הערימות הללו אין לו שכחה – אם שכח עומר בשעת עימור זה, אין לו דין שכחה, לפי שעימור זה אינו גמר מלאכה, שהרי יבוא אחריו עוד עימור, ואין דין שכחה אלא בעימור שהוא גמר מלאכה, כמו שביארנו למעלה. ממנו ולגורן – אבל אם שכח עומר בשעת הולכת העומרים מהערימות הללו שנימנו למעלה אל הגורן, יש לו שכחה – שההולכה לגורן גמר מלאכת העימור הוא. המעמר לגדיש – האוסף את העומרים לעשות מהם גדיש, היינו ערימה גדולה של כל העומרים, שממנה מעבירים את העומרים לגורן לדישה; יש לו שכחה – אם שכח עומר בשעת העימור לגדיש יש לו דין

בשמיטה. כל עמרי השדה של קב קב ואחד של ארבעת קבין, ושכחו – בית שמאי אומרים: אינו שכחה; ובית הלל אומרים: שכחה.

ב העמר שהוא סמוך לגפה ולגדיש, לבקר ולפלים, ושכחו – בית שמאי אומרים: אינו שכחה; ובית הלל אומרים: שכחה.

ג ראשי שורות, העמר שנגדו מוכתה, העמר שהחזיק בו להוליכו אל העיר, ושכחו – מודים, שאינו שכחה.

פירוש ברטנורא

לעניים ולא לעשירים: אף לעשירים בשמיטה. דכתיב (שמות כה) והשבעית תשמטנה ונמשתה, מה ת"ל ונמשתה, למד על נמישה אחרת דהיינו הפקר, שהיא כשביעית, מה שביעית לעניים ולעשירים אף הפקר לעניים ולעשירים:

ב לגפה. גדר אבנים סדורות זו על זו בלא מוט: ולפלים. כלי המחירשה: בית שמאי אומרים אינו שכחה. פלוגתיהו רב"ש ובי"ה בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדיש ושכחו שם, שביט שמאי אומרים אינו שכחה שהרי וזה בו: ובית הלל אומרים שכחה. והא דתנן לקמן במתניתין העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו מודים בית הלל לב"ש שאינו שכחה, והו כשלא הניחו אצל הגפה או אצל הגדיש. פירוש אחר בש"א אינו שכחה אפילו בעומר שלא החזיק בו כלל לא הוי שכחה, דהואיל והניחו אצל דבר המסוים עתיד לזכרו, ובה"א שכחה כל זמן שלא החזיק בו. ומודים ב"ה שאם החזיק בו ואח"כ שכחו שאינו שכחה, כדאמרין בסמוך:

ג ראשי שורות העומר שנגדו מוכתה. לקמן בסמוך מפרש לה:

משניות מבוררות – קהתי

ב אור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שנחלקו בית שמאי ובית הלל בענין העומר שהוא סמוך לדבר המסוים, ולדעת בית הלל יש בו דין שכחה, באה משנה זו ללמדנו בענין עומרים "מסויימים", שמודים בהם בית הלל שאין להם דין שכחה.

ראשי שורות – העומרים שהם ראשי שורות, כמפורש במשנה הבאה; או העמר שנגדו מוכתה – כגון שהיו לו עשר שורות

מזרח	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	ערשה עשרה
עומרים, כזה:	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	א
שפער לעמר	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	ב
(היינו לאסוף את	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	ג
העומרים לגדיש) לפי	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	ד
השורות שמצפון	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	ה
לדרום או לפי	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	ו
השורות שממזרח	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	ז
למערב, והתחיל	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	ח
לעמר שורה א' מצפון	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	ט
לדרום, ושכח עומר	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	י
אחד, כגון עומר	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	
מספר 6 שבשורה א',	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	

מערב

הרי זה שנגדו, דהיינו עומר מספר 6 שבשורה ב' שעדיין לא עימרו, מוכתה עליו (על עומר מס' 6 שבשורה א') שאינו שכחה, לפי שאפשר לומר שלא מחמת שכחה הניחו בשעת עימור שורה א', אלא שביעתו לעמר כל אותו טור 6 ממזרח למערב (ותוספתא: "מלאכת שלמה"; תפארת ישראל); או העמר שהחזיק בו – המעמר, להוליכו אל העיר – והניחו לפי שעה בשדה, ושכחו – אחר כך, בכל אחד מאלו שנימנו במשנתנו, מודים בית הלל, שאינו שכחה – הטעם בראשי שורות כמבואר במשנה הבאה; בעומר שנגדו מוכתה כמו שבארנו למעלה, שיש הוכחה שלא הסיח דעתו מן העומר ולא שכחו, ובעומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר הטעם הוא, שהואיל והחזיק בו וזה בו ושוב לא חל בו דין שכחה. ברם, הטעם שהזכרנו אינו אלא לפי שיטת רבי יהושע בפירושה של המשנה הקודמת (עיין שם), אבל לשיטת רבי אליעזר במשנה הקודמת שביט שמאי ובית הלל נחלקו דווקא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדיש וכדומה ושכחו – קשה היא משנתנו. ואמנם לדעת מפרשים אחדים משנתנו רבי יהושע היא. ויש מפרשים משנתנו אף לשיטת רבי אליעזר, שלדעתו נחלקו בית שמאי ובית הלל דווקא בנתנו, לאחר שהחזיק בעומר, בצד הגפה או בצד הגדיש, כלומר בצד דבר המסוים, אבל אם הניחו בשדה סתם, לא סמוך לדבר המסוים, ואחר כך שכחו, ככגון זה באה משנתנו ללמד שמודים בית הלל שאין לו דין שכחה.

לימד הכתוב על "נמישה" אחרת, דהיינו הפקר, שהיא כשביעית: מה שביעית תבואתה הפקר לעניים ולעשירים, אף הפקר לעניים ולעשירים.

מכאן, שהמפקיר תבואתו לעניים בלבד אינה הפקר וחייבת במעשרות.

כל עמרי השדה של קב קב – אם כל העומרים שבשדה היו בני קב אחד, והוא ששית הסאה (כ-2 ליטרים) ואחד של ארבעה קבים, ושכחו – וביניהם היה עומר אחד גדול של ארבעה קבים, ושכחו – אינו שכחה – אין לו דין שכחה, ומותר לבעל השדה לחזור ולקחתו.

הטעם הוא, שלדעת בית שמאי (להלן משנה ה) ארבעה עומרים ביחד אינם שכחה, וסוברים הם שרואים את העומר הגדול כאילו הוא חלק לארבעה עומרים של קב קב. ובית הלל אומרים: שכחה – אף על פי שהוא גדול פי ארבעה משאר העומרים, יש לו דין שכחה, שאין בית הלל סוברים "רואים אותו כאילו הוא חלק". ואם היה גדול יותר מכפי ארבעה נראה לפי הרמב"ם שאין לו דין שכחה אף לדעת בית הלל (הלי' מתנות עניים ה, יז).

ב אור משנה ב

משנתנו מביאה מחלוקת נוספת בין בית שמאי לבית הלל בענין שכחת עומר בשדה.

העמר שהוא סמוך לגפה – גדר אבנים שאינן מדובקות בטיט, ולגדיש – או סמוך לכרי הגדול של העומרים, לבקר – או אצל המקום שעומדות שם בהמות העבודה (ויש קוראים "בקר" בשני סגלים, ומפרשים: בית הבקר – "מלאכת שלמה"), ולפלים – או על יד המקום שמונחים שם כלי המחירשה, ושכחו – כשאסף את העומרים לגורן שכח את העומר הזה, בית שמאי אומרים: אינו שכחה – אין לו דין שכחה, ומותר לו לחזור ולטילו, שהואיל והעומר מונח על יד דבר המסוים, עתיד בעל השדה להיזכר בו, ולפיכך אינו שכחה. ובית הלל אומרים: שכחה – שאין הדבר המסוים מציל את העומר מדין השכחה, והואיל ושכחו, הריחו "שכחה", והוא שייך לעניים. בירושלמי מובא, שכך שנה רבי יהושע משנה זו, כמו שביארנו. אבל רבי אליעזר אמר: "לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים ושכחו, שהוא שכחה, ועל מה נחלקו? על העומר שנטלו (על מנת להוליכו לעיר) ונתנו בצד הגפה, בצד הגדיש, בצד הבקר, בצד הכלים, ואחר כך שכחו, שביט שמאי אומרים: אינו שכחה, מפני שזכה בו; ובית הלל אומרים: שכחה". ואף רבי אליעזר בן עזריה הסכים לדברי רבי אליעזר (גם בתוספתא מובאים הדברים בקצת שינוי לשון, ומפרשים שונים נושאים ונותנים הרבה בפירושה של משנתנו. עיין "משנה למלך" על הרמב"ם הלכות מתנות עניים ה, ג).

ד ואלו הן ראשי שורות: שנים שהתחילו מאמצע השורה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפניהם ולאחריהם – את שלפניהם שכחה, ואת שלאחריהם אינו שכחה. יחיד שהתחיל מראש השורה, ושכח לפניו ולאחריו – שלפניו אינו שכחה, ושלאחריו שכחה, מפני שהוא ב"ב תשוב. זה הפלל: כל שהוא ב"ב תשוב – שכחה; ושאינו ב"ב תשוב – אינו שכחה.

פירוש ברטנורא

ד שנים שהתחילו מאמצע שורה. של עמרים, זה הפך פניו לצפון וזה הפך פניו לדרום: ושכחו לפניהם. לאחר שהתחילו לעמר דלגו עומר ושכחוהו, הוי שכחה, קרינן ביה לא תשוב לקחתו (דברים כד): ולאחריהם אינו שכחה. אם כשהפכו פניהם זה לצפון וזה לדרום והתחילו לעמר נשאר עומר אחד ביניהם ושכחוהו, אינו שכחה. לפי ששניהם סמכו זה על זה ומתוך כך נשכח: יחיד שהתחיל מראש השורה. השתא מפרש להא דתנן לעיל ראשי שורות העומר שכנגד מוכיה. כגון שיש כאן עשר שורות של עשר עמרין מסודרין בשורות מצפון לדרום, והתחיל לעמר בראש שורה אחת ושכח עומר אחד לאחריו, הוי שכחה, כיון שעבר ממנו ועמר הסמוך לו קרינן ביה לא תשוב לקחתו, אבל אם שכח עומר אחד או שנים בסוף השורה, דהיינו לפניו, והניחם וחזר והתחיל לעמר מתחתל שורה שניה, לא הוי שכחה, דלא קרינן ביה לא תשוב, שאנו אומר דעתו לעשות שורה אחרת מאותם שהניח ממזרח למערב. והיינו דתנן העומר שכנגד מוכיה, שהעומרים [של] שורות אחרות מוכיחים על אלו שהניח שלא שכחן שראויין להתחשב עמחן בשורה אחרת:

משניות מבוארות – קהתי

צפון וזה לצד דרום, העומר שמניחים באמצע הוא ראש השורות שאין לו דין שכחה. בירושלמי מבואר הטעם בענין ראשי שורות, שכתוב בשכחה (דברים כד, יס): "כי תקצור קצירך... ושכחת", ודרשו: "מה שאתה קוצר אתה שוכח"... כלומר ממקום שהתחלת לקצור יש בו דין שכחה, וכן בעימור אין חשוב שכחה אלא ממקום שמתחיל לעמר ואילך, שאם יש שורה של עומרים, והתחיל לעמר בעומר השני, והניח ראש השורה שהיה בדעתו לקחת וחזר ושכחו, אין בו דין שכחה (רש"י). **יחיד שהתחיל – לעמר, מראש השורה – של העומרים, ושכח לפניו – כלומר ששכח עומר בסוף השורה לפניו, ולאחריו – כלומר שדילג על אחד העומרים ושכחו, שלפניו אינו שכחה** – שאין אנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו", לפי שעדיין לא עבר ממנו ואפשר לומר שלא שכחו והוא מניחו לאחר מכן. ומכאן שביחיד המעמר שורה, אף העומר שבסוף השורה לפניו חשוב "ראש השורה" שאין בו שכחה. **ושלאחריו שכחה – אבל העומר שדילג עליו ושכחו, הרי הוא שכחה, מפני שהוא ב"ב תשוב – שאנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו". זה הפלל – בדיני שכחה: כל שהוא ב"ב תשוב – כל עומר ששכחו באופן שאם ייזכר בו וירצה לקחתו יצטרך לשוב אליו ויעבור על הלאו "לא תשוב לקחתו", שכחה – הרי זה שכחה ואסור לקחתו; ושאינו ב"ב תשוב – אבל העומר ששכחו באופן שאם ייזכר בו ויבוא לקחתו לא יעבור על הלאו "לא תשוב", כגון ביחיד המעמר שורה ושכח לפניו, כפי שביארנו לעיל, אינו שכחה – אין לו דין שכחה.**

בארנו משניות ג וד על פי מפרשים אחדים (כפי שצויין בכל ענין וענין למעלה), תוך העדפת הפירושים הקרובים לפשט לשון המשנה ולהסבר עניינה בירושלמי. ברם, דעות שונות נאמרו במפרשים בפירוש משניות אלו (ענין "תוספות יום טוב").

פי' הר"ש (רבנו שמשון משאנץ), שרוב ביאורנו על פי פירושו, באה משנתנו (משנה ד) לפרש את שני העניינים הראשונים שבמשנה ג. הרישא באה אמנם לפרש "ראשי שורות" ב"שנים שהתחילו מאמצע השורה", כמו שביארנו, ואילו הסיפא "יחיד שהתחיל מראש השורה", באה לפרש ענין "עומר שכנגד מוכיה", וכך לשונו: "יחיד שהתחיל מראש השורה" – כגון שיש כאן עשר שורות של עשרה עומרים... (כפי הציור במשנה הקודמת), ובא היחיד והתחיל מראש השורה הראשונה מצפון לדרום, ואם התחיל והעביר באותה השורה עומר אחד (דילג על עומר אחד) ושכחו, הרי זה שכחה, שהניחו לאחריו והריהו ב"ב תשוב. אבל אם שכח אחד או שניים בסוף השורה, דהיינו לפניו, שלא העבירם (כלומר שלא עבר מהם), אלא חזר לו לשורה שנייה, אין זה שכחה, שכיון שלא העבירם אין אנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו", שמה שחזר לשורה השנייה אין בזה משום "לא תשוב", מכיון ששורות העומרים יכולות להימנות ממזרח למערב. וזהו ששנינו לעיל: העומר שכנגד מוכיח עליו שלא יישכח, שיכולות השורות ליחשב בענין אחר (ענין ביאורנו במשנה הקודמת בענין זה, שהוא שונה במקצת – על פי לשון התוספתא; וכאן ביסא של משנתנו בארנו שראי המשך לבאור ענין "ראשי שורות").

הרמב"ם מפרש שתי משניות אלו בדרך אחרת, וכך פירושו: ראשי שורות –

ומהו הטעם? בזה נדחקים מאד המפרשים. יש מבארים הטעם, לפי שכתוב "ושכחת עומר בשדה", וסוברים בית הלל: "ושכחת" היינו על ידי עצמך, ולא כשיש גורם חיצוני לשכחה, הלכך אם החזיק בעומר להוליכו לעיר, ולא הניחו אצל דבר המסויים, נמצא שמה שהחזיק בו גרם אחר כך לשכחתו, שמהאר שהעומר היה כבר בידו חשב שנטלו עם כל שאר העומרים, ולכן אין לו דין שכחה אף לדברי בית הלל. ברם, כשהניחו אצל דבר המסויים היה לו לזכור בו מחמת המקום המסויים שנתנו שם, וכיון ששכחו הרי זה "שכחה" לדעת בית הלל (תוספות יום טוב; "תפארת ישראל"). ויש מבארים טעם אחר, שאם נתנו אצל דבר המסויים הרי זה כחזור מדעתו הראשונה וכאילו לא נטלו להוליכו לעיר אלא כדי להניחו במקום אחר; הלכך אם שכחו אחר כך הרי זה שכחה. אבל כל שלא הניחו במקום מסויים עדיין כוונתו הראשונה (להוליכו לעיר) במקומה עומדת, אלא שלפי שעה הניחו בשדה, לפיכך אינו שכחה ("משנה למלך").

באור משנה ד

ואלו הן ראשי שורות – ששנינו במשנה הקודמת שאינם שכחה: שנים שהתחילו – שני אנשים שהתחילו לעמר, מאמצע השורה – של העומרים, (והוא הדין בקצירת שורה של קמה, שהרי שכחה נהוגת גם בקמה), זה פניו לצפון וזה פניו לדרום – אחד מהם הולך ומעמר מהאמצע לצד צפון, וחבירו מהאמצע לצד דרום, כזה:

דרום 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 צפון

ושכחו לפניהם – כל אחד בחצי השורה שלפניו, דהיינו שלאחר שהתחילו לעמר דילגו על עומר ושכחוהו (ברטנורא), או אפילו שכחו את העומר שבסוף השורה לפניהם (רמב"ם; "תפארת ישראל"), כגון עומר מספר 1 ועומר מספר 15 (לפי הציור), ולאחריהם – שבשעה שהתחילו לעמר הניחו עומר לאחריהם, כגון שזה שעמר לצד צפון התחיל בעומר מס' 7, וחבירו שעמר לצד דרום התחיל בעומר מספר 9, ונשאר ביניהם העומר מספר 8, ושכחוהו, את שלפניהם שכחה – העומר שדילגו עליו הריהו שכחה, שאנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו" (ברטנורא), ואף העומר שבסוף השורה לפניהם (לפי המפרשים שהזכרנו למעלה) יש בו דין שכחה, שהואיל ושניים התחילו בעימור השורה, הרי הם כאיש אחד, שכל אחד סומך על חבירו שיגמור את חצי השורה שהניח, כדי שיעמרו ביחד את כל השורה, וכיון שאם אחד מהם ירצה לקחת את העומר ששכח חבירו, הוא צריך לשוב, אנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו" (רמב"ם; "כסף משנה"). וְאֵת שְׁלֹאֲחֵיהֶם אֵינוֹ שִׁכְחָה – העומר האמצעי שהניחו לאחריהם אין בו דין שכחה, לפי שמסך כל אחד על חבירו, שהוא יעמר אותו ואין זה שכחה. מכאן שבשניים המעמרים מאמצע השורה, זה לצד

ה שְׁנֵי עֲמִירִים – שְׂכָחָה, וְשָׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנֵי צִבּוּרֵי זֵיתִים וְחֲרוּבִין – שְׂכָחָה, וְשָׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנֵי הֲצִנֵּי פֶשֶׁתָן – שְׂכָחָה, וְשָׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנֵי גִרְגָּרִים – פָּרֵט, וְשָׁלְשָׁה אֵינָן פָּרֵט. שְׁתֵּי שְׂבָלִים – לָקַט, וְשָׁלֹשׁ אֵינָן לָקַט. אִלוּ בְּדִבְרֵי בֵּית הַלֵּל, וְעַל כָּלֵן בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה לְעֵנִיִּים, וְאַרְבָּעָה לְבֵעַל הַבֵּית; וְהַעֲמֵר שֵׁשׁ בּוֹ סָאתִים וּשְׂכָחוּ – אֵינוֹ שְׂכָחָה; שְׁנֵי עֲמִירִים וּבָהֶם סָאתִים – רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְבֵעַל הַבֵּית; וְחֲקָמִים אוֹמְרִים: לְעֵנִיִּים. אָמַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: וְכִי מֵרֵב הָעֲמִירִים יִפֵּי פֶחַ שֶׁל בְּעַל הַבֵּית, אוֹ הוֹרֵעַ כִּחֹזֵ? אָמְרוּ לוֹ: יִפֵּי כֹחוֹ. אָמַר לָהֶם: וְמָה אִם בְּזֶמֶן שֶׁהוּא עֹמֵר אַחַד וְכוּ' סָאתִים וּשְׂכָחוּ, אֵינוֹ שְׂכָחָה, שְׁנֵי עֲמִירִים וּבָהֶם

פירוש ברטנורא

ה הֲצִנֵּי פֶשֶׁתָן. כמו שנעקר הפשתן מן השדה נקרא הוצני, שעומד כמו הוצין: שני גרגרים. ענבים: אלו בדברי ב"ה. וטעמיהו משום דכתיב (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם, חד לעני וחד לגר, הרי שנים. ובית שמאי אמרי שלשה לעניים וארבעה לבעל הבית. דכתיב (דברים כד) לגר ליתום ולא למנה יהיה, הרי שלשה לעניים:

ו הַעֲמֵר שֵׁשׁ בּוֹ סָאתִים אֵינוֹ שְׂכָחָה. דכתיב (שם) לא תשוב לקחתו, עומר שאתה יכול להגביהו כולו כאחת ולשאת אותו על כתפו, יצא זה של סאתים שאי אתה יכול להגביהו כולו כאחת: אמרו לו יפה כחו. כדאמרין שתיים שכתה שלש אינן שכתה: לא אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש. דין הוא

משניות מבוארות – קהתי

"עומרים" היינו תבואה, והקדימם לכולם, שהרי בהם אנו עוסקים כאן; ועוד, משום שדין שכתה נאמר בעומרים: "שכתת עומר בשדה". וזיתים וחורובים" היינו פירות אילן, והזכיר שניהם משום שגם לענין פאה דומים הם במה שהם שונים מכל שאר האילנות לענין הפסקה (עיין למעלה ב, ד). "פשתן" היינו ירק, ובא התנא להשמיענו חידוש, שאף הפשתן אפשר שיהא בו דין שכתה ("תוספות אנשי סם"). שְׁנֵי גִרְגָּרִים – של ענבים, פָּרֵט – מה שנקרא בתבואה "לקט" נקרא בענבים "פרט", שנאמר (ויקרא יט, י): "ופרט כרמך לא תלקט"; ובאה המשנה ללמד שאם נפלו שני גרגרי ענבים בשעת הביצירה יש להם דין פרט, וְשָׁלְשָׁה אֵינָן פָּרֵט – אבל שלושה גרגרי ענבים שנפלו כאחד אין להם דין פרט. שְׁתֵּי שְׂבָלִים, לָקַט – אם נשרו בשעת הקצירה שתי שיבולים יש להם דין לקט, וְשָׁלֹשׁ אֵינָן לָקַט – אבל שלש שיבולים שנשרו כאחד אינן לקט ושייכות לבעל השדה. אִלוּ בְּדִבְרֵי בֵּית הַלֵּל – וטעמם מבואר בירושלמי, שנאמר במתנות עניים (ויקרא יט, י): "לעני ולגר תעזוב אותם", אחד לעני ואחד לגר, הרי שניים. וְעַל כָּלֵן – על כל אלה שנימנו במשנתנו, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה לְעֵנִיִּים, וְאַרְבָּעָה לְבֵעַל הַבֵּית – שהם למדים מן הכתוב (דברים כד, כ): "לגר ליתום ולא למנה יהיה", הרי שלושה לעניים. ברם, בית הלל סוברים ש"יתום ואלמנה" כלולים בשם "עני" שבפסוק הקודם ונחשבים כאחד (ירושלמי).

באור משנה ו

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת: "שני עומרים שכתה, שלושה אינם שכתה" באה משנתנו ללמד, שיש וגם עומר אחד אינו שכתה. הַעֲמֵר שֵׁשׁ בּוֹ סָאתִים – שנים עשר קבים (כ-26 ליטר), וְשְׂכָחוּ – בעל הבית בשדה, אף על פי שכל העומרים בני סאתים, אֵינוֹ שְׂכָחָה – כמבואר הטעם להלן במשנתנו, שהוא כגדיש, ונאמר (דברים כד, יט): "ושכתת עומר", ולא גדיש (ירושלמי). ויש מבארים הטעם, שכתוב (שם): "לא תשוב לקחתו" – עומר שאתה יכול לפשוט ירך ולטילו הוא שכתה, יצא עומר שיש בו סאתים שהוא גדול כל כך שאי אפשר לפשוט את היד ולקחתו אינו שכתה (ירושלמי). בברטנורא מובא הלשון: עומר שאתה יכול להגביהו כולו כאחד ולשאת אותו על הכתף, יצא עומר של סאתים שאי אתה יכול להגביהו כולו כאחד (ספרי, דר"ט). שְׁנֵי עֲמִירִים וּבָהֶם סָאתִים – אם נשכחו בשדה שני עומרים ובשניהם יחד יש סאתים, רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְבֵעַל הַבֵּית – הם שייכים לבעל הבית, שאינם שכתה, כדן עומר אחד שיש בו סאתים, וְחֲקָמִים אוֹמְרִים: לְעֵנִיִּים – דין שכתה להם ושייכים לעניים. אָמַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: וְכִי מֵרֵב הָעֲמִירִים יִפֵּי פֶחַ שֶׁל בְּעַל הַבֵּית אוֹ הוֹרֵעַ כִּחֹזֵ – ויפ' כוח היינו יפה כחו, כלומר האם ריבוי העומרים בשכתה הוא לטובת בעל הבית או לרעתו? אָמְרוּ

העומר שכנגדו מוכיח – אם נשכח עומר בראש שורה של עומרים, חבירו שכנגדו מוכיח אם הוא שכתה או אינו שכתה, כלומר שלפי הרמב"ם אין ראש שורה או סוף שורה פטור משכתה אלא אם כן העומר שכנגדו מוכיח עליו. העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו, מודים שאינו שכתה – בזה מודים בית הלל שאינו שכתה. נמצא לפי פירוש הרמב"ם, שמשנתנו אינה עוסקת בשלושה עניינים, כמו שביארנו (על פי הר"ש), אלא בשני עניינים בלבד; ותיבת "מודים" אינה מוסבה אלא על "העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר". מכאן קושיות שונות על פירושו של הרמב"ם (עיין "מלאכת שלמה": "משנה ראשונה").

אמנם גם הגר"א (הגאון רבי אליהו מוילנא) מפרש, שמשנה ג אינה כוללת אלא שני עניינים, אבל לפי פירושו מוסבה תיבת "מודים" על כל המשנה, שכן פירושו הוא: ראשי שורות שהעומר שכנגדו מוכיח וכן העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו – בכל אחד מאלו מודים בית הלל שאינו שכתה.

משנה ד מתפרשת לפי הרמב"ם שהרישא "שניים שהתחילו מאמצע השורה" באה לבאר ענין "ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח", ואילו הסיפא עוסקת בענין שכתה בכלל.

הרב מברטנורא מפרש אמנם משנה ג כהרמב"ם, אבל במשנה ד – לא הרישא מפרשת ענין "ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח", אלא הסיפא – "יחיד שהתחיל מראש השורה" (כפירוש הר"ש). ואילו הרישא עוסקת בדין אחר.

לפי הגר"א באה כל משנה ד לפרש ענין "ראשי שורות שהעומר שכנגדו מוכיח", והוא מבאר את המשנה בקמה: "שניים שהתחילו... שלאחרים אינו שכתה" – שכן הדרך לעשות, כששניים מתחילים לקצור, עושים שורה אחת לסימן, בכדי שידעו מהיכן התחילו לקצור; הלכן לאחרים אינו שכתה, שהעומר שכנגדו מוכיח שבדעתם לעשות שורה... אבל יחיד שהתחיל... הרי זה להיפך, שלאחריו שכתה... ולפינו (אינו שכתה), שדרכו כשמונע את עצמו ממלאכת הקצירה אזי הולך ומתחיל מתחילת שורה חדשה, ובסוף הראשונה משאיר שם, ודעתו לעשות שם שורה אחת, ממזרח למערב. זה הכלל... פירוש: שאם אין דרכו לעשות כך ועשה, הרי הוא ב"ב תשוב", וזה שכתה, ואין עומר שכנגדו מוכיח, אף שמשייר שם עוד, ולא מועיל "עומר שכנגדו מוכיח" אלא בדבר שדרכו לעשות ("שנות אליהו").

באור משנה ה

משנה זו באה ללמד, כמה עומרים יכולים להיות שכתה. כן מוסיפה המשנה ללמדנו שיעור לקט ופרט.

שְׁנֵי עֲמִירִים – שנשכחו בשדה, סמוכים זה לזה, שְׂכָחָה – הם, ושייכים לעניים, וְשָׁלְשָׁה – עומרים, אֵינָן שְׂכָחָה – אין להם דין שכתה. יש מבארים הטעם, לפי ששלושה חשובים כגדיש (רשב"ם: "ספר ידאמי"). שְׁנֵי צִבּוּרֵי זֵיתִים וְחֲרוּבִין – שתי ערימות זיתים או חורובים, שְׂכָחָה – יש להם דין שכתה, וְשָׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה – שלושה צבורי זיתים וחורובים אין להם דין שכתה. שְׁנֵי הֲצִנֵּי פֶשֶׁתָן – קני פשתן, שְׂכָחָה – המפרשים מדייקים, שהמדובר כאן כשהזרוע הפשתן והוא ראוי לאכילה, אבל שאר פשתן לא שייך בו שכתה (הרא"ש), וְשָׁלְשָׁה – הוצני פשתן, אֵינָן שְׂכָחָה – הזכיר התנא שלושה מינים שבהם נוהג דין זה: תבואה, פירות אילן, וירק.

סִאתִים, אִינוּ דִין שְׁלֹא יְהוּ שִׁכְחָהּ? אָמְרוּ לוֹ: לֹא; אִם אִמְרַתְּ בְּעֵמֶר אֶחָד שֶׁהוּא בְּגָדִישׁ, תֹּאמַר בְּשֵׁנִי עֲמָרִים שֶׁהֵן בְּכָרִיכוֹת?

ז קָמָה שֵׁישׁ בָּהּ סִאתִים, וְשִׁכְחָהּ – אִינָה שִׁכְחָהּ; אֵין בָּהּ סִאתִים, אֲבָל הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת סִאתִים, אֲפֹלוּ הִיא שֶׁל טֹפַח – רֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוּ הִיא עֲנֹה שֶׁל שְׁעוּרִים.

ח הַקָּמָה מִצְלָת אֶת הָעֵמֶר וְאֶת הַקָּמָה; הָעֵמֶר אִינוּ מִצִּיל לֹא אֶת הָעֵמֶר וְלֹא אֶת הַקָּמָה. אִיזוּ הִיא קָמָה שֶׁהִיא מִצְלָת אֶת הָעֵמֶר? כָּל שְׁאִינָה שִׁכְחָהּ, אֲפֹלוּ קָלָה אֶחָד.

פירוש ברטנורא

שְׁעוּמַר אֶחָד שֵׁישׁ בּוֹ סִאתִים לֹא יְהִיָּה שִׁכְחָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּגִדִישׁ וְאֵין שִׁיךְ שִׁכְחָהּ בְּגִדִישׁ: תֹּאמַר בְּשֵׁנִי עֲמָרִים. שֶׁהֵם כְּמוֹ שֶׁאֵין עֲמָרִים קִטְנִים: כְּכָרִיכוֹת. כְּאִגּוּדוֹת קִטְנִים:

ז קָמָה שֵׁישׁ בָּהּ סִאתִים וְשִׁכְחָהּ אִינוּ שִׁכְחָהּ. דִּלְפִּינָן שִׁכְחָהּ קָמָה מִשְׁכַּחַת עוֹמֵר, מִה עוֹמֵר שֵׁישׁ בּוֹ סִאתִים אִינוּ שִׁכְחָהּ אֶף קָמָה שֵׁישׁ בָּהּ סִאתִים אִינָה שִׁכְחָהּ וְשִׁכְחָהּ קָמָה יִלְפִּינָן לָהּ מִקְרָא דְכֹתִיב (שם) וְשִׁכְחָהּ עוֹמֵר בְּשֹׂדֶה, לְרִבּוֹת שִׁכְחָהּ קָמָה: טוֹפַח. מִיָּן קִטְנִית דֶּק מֵאֵד, וְקוֹרִין לוֹ כְּעֵרְבִי גִילְבָּא". וְבִקְמָה שֶׁל שְׁעוּרִים אִיזִיר שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ וְנִעְשׂוּ דְקוֹת כְּמוֹפֵת, וְאִפ"ה רֹאִים אוֹתָם כְּאִילוּ הֵן גָּסִים כְּשֶׁאֵין שְׁעוּרִים, וְאֵם כְּשֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ אוֹתָן גָּסִים כְּשֶׁאֵין שְׁעוּרִים יְהִיָּה בָּהֶן סִאתִים אִע"פ שֶׁעֲכָשׁוּ שֶׁהֵם שְׂדוּפוֹת אֵין בָּהֶם סִאתִים, לֹא הִיוּ שִׁכְחָהּ. וְאֵין לְפָרֵשׁ דֶּשֶׁל טוֹפַח מִמֶּשׁ יִחְשְׁבוּ כְּאִילוּ הֵם כְּשֶׁעוּרִים גָּסִים, אֲלֹא בְּשְׁעוּרִים שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ וְנִעְשׂוּ כְּמוֹפֵת, דִּהְיָ אִמְרִינָן בִּירוּשְׁלַי רֹאִים אֶת הַשְּׂדוּפוֹת כְּאִילוּ הֵן מְלֹאוֹת: עֲנֹה שֶׁל שְׁעוּרִים. עֲנֹה בּוּי"ו כְּמוֹ עֲנָבָה בְּבִי"ת כְּלוֹמֵר גִּרְגִּיז שְׁעוּרִים:

ח הַקָּמָה מִצְלָת אֶת הָעוֹמֵר. קָמָה שֶׁלֹּא שִׁכְחָהּ שְׂדוּפוֹת בְּצֵד עוֹמֵר שֶׁשִּׁכְּחוּ, מִצְלָת עַל הָעוֹמֵר, דִּלְפִּינָן שִׁכְחָהּ דְכֹתִיב (שם) כִּי תִקְצֹר וְשִׁכְחָהּ עוֹמֵר, עוֹמֵר שֶׁמִּכְבּוּתוֹ קָצִיר הוּא שִׁכְחָהּ, וְלֹא עוֹמֵר שֶׁמִּכְבּוּתוֹ קָמָה: וְאֵת הַקָּמָה. אִם שִׁכַּח קָמָה וְהָיוּ רִאשֵׁי שִׁבְלִים שֶׁלֹּא מְחוֹבְרִים לָקְמָה אַחֶרֶת שִׁכְחָהּ, זֹאת הַקָּמָה שֶׁלֹּא שִׁכְחָהּ מִצְלָת עַל הַקָּמָה הַשְּׂדוּפוֹת הַמְחוֹבְרִת אֵלֶיהָ, וְלֹא הִיא שִׁכְחָהּ: הָעוֹמֵר אִינוּ מִצִּיל. אִם הָיָה עוֹמֵר שִׁכְחָהּ אוֹתָהּ קָמָה שִׁכְחָהּ בְּצֵד עוֹמֵר שֶׁאִינוּ שִׁכְחָהּ, אֵין הָעוֹמֵר שֶׁאִינוּ שִׁכְחָהּ מִצִּיל לֹא עַל הָעוֹמֵר וְלֹא עַל הַקָּמָה הַשְּׂדוּפוֹת:

משניות מבוארות – קהתי

ושִׁכְחָהּ, אִינָה שִׁכְחָהּ" (הל' מתנות עניים ה, יט). יֵשׁ מִפְּרָשִׁים, שֶׁמְדוּבָר בְּמִשְׁנֵתוֹ בְּקָמָה שֶׁל שְׁעוּרִים שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ, וְשִׁבְלִיָּה נִעְשׂוּ דְקוֹת כְּשֶׁל טוֹפַח, וְבִאֵה הַמִּשְׁנָה לְלַמֵּד, שֶׁאֵף עַל פִּי כֵן רֹאִים אוֹתָם כְּאִילוּ הֵם גָּסִים כְּשֶׁאֵין שְׁעוּרִים; אֲבָל לֹא מִסְתַּבֵּר כִּלְל לְפָרֵשׁ בְּקָמָה שֶׁל טוֹפַח מִמֶּשׁ, אוֹ קָמָה שֶׁל חִיטִּים, שֶׁרֹאִים כְּאִילוּ הֵם שְׁעוּרִים, וְכֵן מוֹכַח מִהִירוּשְׁלַי (ר"ש; בְּרִטְנֹרָא). וְאִילוּ הֶרְמֵב"ם בְּפִירוּשׁוֹ לְמִשְׁנֵתוֹ כּוֹתֵב: "אֵף עַל פִּי שֶׁאֵחָד הִדִּישָׁה וְהִמְרִיחָהּ לֹא יִתְאֲסֹף מִמֶּנָּה סִאתִים, וְרֹאִין אוֹתָן הַשִּׁבְלִים כְּאִילוּ הֵם שְׁעוּרִים אֲשֶׁר גִּרְגִּיזֵיהֶם גָּסִים, וְכִאִילוּ יֵשׁ בָּהֶם סִאתִים, וְלֹא תִהְיֶה הַקָּמָה הַהִיא שֶׁל טוֹפַח שִׁכְחָהּ".

באור משנה ח

לאֲחֵר שֶׁלִּמְדוּנוּ בְּמִשְׁנֵה הַקְּדוּמָת שֶׁדִּין שִׁכְחָהּ קָמָה כְּדִין שִׁכְחָהּ עוֹמֵר, בִּאֵה מִשְׁנָה זוֹ לְלַמֵּד עַל הַבְּדֵל שֵׁישׁ בֵּין קָמָה לְעוֹמֵר לְעֵינֵן שִׁכְחָהּ.

הַקָּמָה – שֶׁלֹּא שִׁכְחָהּ, מִצְלָת – מִדִּין שִׁכְחָהּ, אֶת הָעֵמֶר – הַסְמוּךְ לָהּ שֶׁשִּׁכַּח מִלְאֲסוֹ, וְאֵת הַקָּמָה – הַסְמוּכָה לָהּ שֶׁשִּׁכַּח מִלְקָצָהּ, שֶׁאִינָם שִׁכְחָהּ. בִּירוּשְׁלַי מְבֹאֵר הַטֵּעַם, שֶׁנִּמְאָר בְּשִׁכְחָהּ (דְּבָרִים כד, יט): "כִּי תִקְצֹר... וְשִׁכְחָהּ עוֹמֵר" – עוֹמֵר שֶׁמִּכְבּוּתוֹ קָצִיר יֵשׁ בּוֹ דִּין שִׁכְחָהּ וְלֹא עוֹמֵר שֶׁמִּכְבּוּתוֹ קָמָה. וּמִכֵּל שֶׁכֵּן קָמָה שֶׁמִּכְבּוּתוֹ קָמָה, שֶׁאֵין לָהּ דִּין שִׁכְחָהּ. וְכֵן שֶׁנִּינוּ לְמַעַלָּה (ה, ב): "שִׁבְלוֹת שֶׁבִקְצִיר וְרֹאשָׁה מְגִיעַ לָקְמָה, אִם נִקְצֶרֶת עִם הַקָּמָה, הִרִי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבֵּית", שֶׁאִינָה שִׁכְחָהּ, מִשּׁוֹם שֶׁהַקָּמָה שֶׁבְּצִדָּהּ מִצְלָת אוֹתָהּ (עֵינֵן שֶׁם מִה שֶׁבִּאֲנוּ, שֶׁמִּנְהֵם לְפִי הֶרְמֵב"ם לֹא מְדוּבָר שֶׁם בְּשִׁכְחָהּ אֲלֹא בִלְקֹט, אֲבָל לְפִי מִפְּרָשִׁים אַחֵרִים מְדוּבָר שֶׁם בְּשִׁכְחָהּ). וְכֵן אִמְרוּ בִירוּשְׁלַי: אִיזוּ קָמָה שֶׁמִּצְלָת אֶת הַקָּמָה? כֹּאֲתָה שֶׁשִּׁנּוּ: "שִׁבְלוֹת שֶׁבִקְצִיר וְרֹאשָׁה מְגִיעַ לָקְמָה..."; אֲבָל הָעֵמֶר – שֶׁלֹּא שִׁכְחוּ, אִינוּ מִצִּיל – מִדִּין שִׁכְחָהּ, לֹא אֶת הָעֵמֶר – שֶׁבְּצִדוֹ, וְלֹא אֶת הַקָּמָה – הַסְמוּכָה לוֹ, שֶׁאִם נִשְׁכַּחוּ הִרִי הֵם שִׁכְחָהּ. אִיזוּ הִיא קָמָה שֶׁהִיא מִצְלָת אֶת הָעֵמֶר – מִדִּין שִׁכְחָהּ, כִּפִּי שֶׁשִּׁנּוּ בְּרִישָׁא? כָּל שְׁאִינָה שִׁכְחָהּ – כָּל שֶׁאֵין לָהּ דִּין שִׁכְחָהּ, אֲפֹלוּ קָלָה אֶחָד – וְאִפִּילוּ קָנָה אֶחָד שֶׁל שִׁבְלוֹת שֶׁלֹּא שִׁכְחוּ, הִרִי הוּא מִצִּיל.

יֵשׁ תְּמָהִים שֶׁמִּשְׁנֵתוֹ נִקְטָה "אִיזוּ הִיא קָמָה שֶׁמִּצְלָת אֶת הָעוֹמֵר", וְלֹא נִקְטָה "שֶׁמִּצְלָת אֶת הָעוֹמֵר וְאֵת הַקָּמָה", אוֹ סָתֵם "אִיזוּ הִיא קָמָה שֶׁמִּצְלָת". וְאִמְנָם יֵשׁ מִיִּישְׁבִּים קוֹשִׁיָּה זוֹ בְּדֶרֶךְ פְּשׁוּטָה, שֶׁכּוֹנֶת הַמִּשְׁנָה לְכָל הַפִּסְקָא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה בְּרִישָׁא, כְּאִילוּ הִיָּה כְּתוּב: אִיזוּ הִיא קָמָה שֶׁהִיא מִצְלָת אֶת הָעוֹמֵר וְכִי"ו (יְתוּסוּפוֹת הַמִּשְׁנָה בַּעֲמוּד הַבֵּא

לוֹ: יְפִי כְחוֹ – יֵפֶה כְחוֹ, שֶׁהִרִי שִׁנּוּ: "שְׁנֵי עוֹמְרִים שִׁכְחָהּ, וְשִׁלּוּשָׁה אִינָם שִׁכְחָהּ". אָמַר לָהֶם – רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: וְקָמָה אִם בִּין מִן שֶׁהוּא עֵמֶר אֶחָד וְכֹו סִאתִים וְשִׁכְחוּ, אִינוּ שִׁכְחָהּ – כְּמוֹ שֶׁשִּׁנּוּ לְמַעַלָּה, שְׁנֵי עֲמָרִים וְכֵהֶם סִאתִים, אִינוּ דִין שֶׁלֹּא יְהוּ שִׁכְחָהּ – כְּלוֹם אִינוּ קָל וְחוֹמֵר? אָמְרוּ לוֹ – חֲכָמִים: לֹא – אֵין זֶה קָל וְחוֹמֵר. אִם אִמְרַתְּ בְּעֵמֶר אֶחָד – שֵׁישׁ בּוֹ סִאתִים, שֶׁאֵין לוֹ דִין שִׁכְחָהּ, שֶׁהוּא כְּגִדִישׁ – וְדִין שִׁכְחָהּ אִינוּ אֲלֹא בְּעוֹמֵר וְלֹא בְּגִדִישׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לַעֲלֵל, תֹּאמַר בְּשֵׁנִי עֲמָרִים – רּוֹצֵה אֶתָּה לּוֹמַר שֶׁנֵּם בְּשֵׁנִי עֲמָרִים שֵׁישׁ בָּהֶם סִאתִים אֵין דִּין שִׁכְחָהּ, שֶׁהֵן בְּכָרִיכוֹת – כְּאִגּוּדוֹת שִׁבְלוֹת קִטְנִים, כְּלוֹמֵר כְּשֵׁנִי עוֹמְרִים קִטְנִים שֵׁישׁ בָּהֶם שִׁכְחָהּ! וְכֵן הִחֲלִכָהּ, שֶׁאִם שִׁכַּח שְׁנֵי עוֹמְרִים, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּשִׁנֵּיהֶם סִאתִים הִרִי אֲלוֹ שִׁכְחָהּ; וּמוֹסִיף הֶרְמֵב"ם: "וְכֵן יִירָאָה לִי שֶׁהֵן שִׁכְחָהּ אִפִּילוּ הִיָּה בְּשִׁנֵּיהֶם יוֹתֵר מִסִּאתִים" (הל' מתנות עניים ה, יח).

באור משנה ז

כְּכֹו הַזְכָּרְנוּ שֶׁדִּין שִׁכְחָהּ נוֹהֵג בְּקָמָה כְּמוֹ בְּעוֹמְרִים, דִּהִינּוּ שֶׁהִשְׁכַּח קָמָה מִלְקָצוֹר דִּינוּ כְּשִׁכְחָהּ עוֹמֵר מִלְאֲסוֹף, וְלִמְדִים זֶה מִמֶּה שֶׁנִּמְאָר בְּשִׁכְחָהּ (דְּבָרִים כד, ט): "וְשִׁכְחָהּ עוֹמֵר בְּשֹׂדֶה", שְׂחִיבָת "בְּשֹׂדֶה" בִּאֵה לְרִבּוֹת קָמָה. וְיֵשׁ לְמַדִּים מִהַתְחַלֵּת הַכְּתוּב הָאֵמֹר בְּשִׁכְחָהּ (שם): "כִּי תִקְצֹר קָצִיר בְּשֹׂדֶךְ וְשִׁכְחָהּ" – לְרִבּוֹת שִׁכְחָהּ קָמָה. מִשְׁנֵתוֹ בִּאֵה לְלַמֵּד שֶׁדִּין שִׁכְחָהּ קָמָה כְּדִין שִׁכְחָהּ עוֹמֵר לְעֵינֵן סִאתִים, כִּפִּי שֶׁשִּׁנּוּ בְּמִשְׁנֵה הַקְּדוּמָת.

קָמָה שֵׁישׁ בָּהּ סִאתִים, וְשִׁכְחָהּ – מִלְקָצָהּ, כְּלוֹמֵר שֶׁשִּׁכְּחָהּ שֶׁקָּצֵר שְׂדוּהָ שִׁכַּח חֲלָקָה שֶׁקָּמָתָה הִיא בֵּת סִאתִים, אִינָה שִׁכְחָהּ – שֶׁלִּמְדִים שִׁכְחָהּ קָמָה מִשְׁכַּחַת עוֹמֵר, מִה עוֹמֵר שֵׁישׁ בּוֹ סִאתִים אֵין לוֹ דִין שִׁכְחָהּ, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנּוּ בְּמִשְׁנֵה הַקְּדוּמָת, אֵף קָמָה שֵׁישׁ בָּהּ סִאתִים אֵין לָהּ דִין שִׁכְחָהּ; אֵין בָּהּ סִאתִים – אִם בְּקָמָה שֶׁשִּׁכַּח מִלְקָצָהּ אֵין סִאתִים, כְּגוֹן שֶׁשִּׁבְלִים שְׂדוּפוֹת הֵן, אֲבָל הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת סִאתִים – בְּשִׁנָּה כְּתִיקוּנָה רְאוּיָה הִיא לְגַדֵּל סִאתִים, אֲפֹלוּ הִיא שֶׁל טֹפַח – כְּשֶׁל טוֹפַח, כְּלוֹמֵר אִפִּילוּ אִם הַקָּמָה שִׁכְחָהּ עֲכָשׁוּ גִרְעִינָה צְנוּמִים וְדִקִּים כְּגִרְעִינֵי טוֹפַח, שֶׁהוּא מִין אֲפוֹנָה דֶּק מֵאֵד, רֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוּ הִיא עֲנֹה – כְּמוֹ עֲנָבָה (עֵינֵן לְמַעַלָּה א, ב), וְהִינּוּ גִרְגִּיזִים בְּשִׁלִּים, שֶׁל שְׁעוּרִים – שֶׁהֵם מְלֵאִים וְגָסִים, וְאִם לְפִי אוֹמְדֵן זֶה יֵשׁ בָּהּ סִאתִים, אִינָה שִׁכְחָהּ. הֶרְמֵב"ם כּוֹתֵב: "רֹאִין אֶת הַשִּׁבְלוֹת הַדּוֹקוֹת כְּאִילוּ הֵן בְּרִיאוֹת וְאִרוֹכוֹת, וְאֵת הַשְּׂדוּפוֹת כְּאִילוּ הֵן מְלֹאוֹת, וְאִם הִתָּה רְאוּיָה הַקָּמָה לְפִי אוֹמְדֵן זֶה לַעֲשׂוֹת סִאתִים

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מהו שאפרוש עליה סדין — לצל, שלא תשוּפך השמש, מי אסור משום מוסיף על אהל עראי בשבת או לא? **אין לך כל שכט בו** — השיאו לדבר אחר, כדאמרין לקמן (כח,א): שלא אמר דבר אחד שלא שמע מפי רבו. **שלא העמיד שופט** — מושיע את ישראל, אותן שהיו משמת יהושע ועד שמואל שמשח שואל למלך. יהושע מאפרים, אהוד מבנימין, גדעון ממנשה — הרי מבני רחל. שמשון מן, ברק מקדש מנפתלי — הרי מבני בלחה. אבצן זה בועז מיהודה, עלי מלוי, תולע מיששכר, אלון הזבולני מזבולן — אלו מפורשים. אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן, ומראובן ושמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש. **הניע חמה** — מתפשטת ומתקרבת אצלם. **מלכים על פי נביאים** — שאל ודוד על פי שמואל. **ויצא** — שלא רצה להתיר את הדבר. **לא מפני שהפליגו בדברים** — מה שהשיאו לדבר אחר לא הפליגו הימנו ולדחותו שלא ללמדו תורה נתכוון, אלא שלא אמר דבר בו. **אין אלא מפי השמועה** — בתמיה. **הזקקתוני** — כלומר תזקיקוני לומר דבר בו. אגיד לכם את מדותיו וזו אחת מהן. **שיחת חולין** — דברי הבאי ושחוק, כלומר: מה שספק בידי לא מפני (שטרחתי) בכל אלה, ואי אפשר שאמרו רבותי דבר בבית המדרש ולא שמעתי, ומה שלא שמעתי — לא אומר, שכך היא מדתי.

דף כז עמוד ב תנו רבנן, מעשה ברבי אליעזר ששכבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן ברבי אלעאי בקיסרי ואמר לה בקיסריו, והניע חמה לסוכה [ועדיין לא הגיעה למקומם]. **אמר לו יוחנן** לרבי אליעזר, מהו שאפרוש עליה סדין — האם מותר לפרוס סדין על הסוכה כדי להצל עליך מפני החמה, או שיש לאסור כיון שהוא מוסיף על אוהל עראי בשבת. לא רצה רבי אליעזר לענות על שאלתו אלא השיאו לענין אחר ואמר לו, **אין לך כל שכט ושכט מישראל שלא העמיד ממנו שופט** — מושיע לבני ישראל. **הניע חמה לחצי הסוכה**, **אמר לו** שוב יוחנן לרבי אליעזר, מהו שאפרוש עליה סדין. שוב השיאו לדבר אחר ואמר לו, **אין לך כל שכט ושכט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים, ושכט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים** — שאלו המלך [שהיה משבט בנימין] ודוד המלך [שהיה משבט יהודה] שנמשחו על ידי שמואל הנביא. **הניע חמה למרגלותיו של רבי אליעזר**, **נמל יוחנן סדין ופירש עליה** — על הסוכה, ולא שאל לרבי אליעזר. **הפשיל רבי אליעזר מליתו לאחוריו ויצא**, שלא רצה להתיר את הדבר. מפרשת הגמרא: מה שלא ענה רבי אליעזר ליוחנן על שאלתו וענה לו ענינים אחרים, **לא מפני שהפליגו בדברים**, שלא רצה ללמדו הלכה זו, **אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו** וכך נהג לעולם.

דף כח עמוד א תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר ששכבת בגליל העליון ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה, על שתיים עשרה שאלות **אמר להם שמעתי** והשיב להם, ועל שמונה עשרה [שאלות] **אמר להם לא שמעתי** דין זה ולא השיב להם. **רבי יוסי ברבי יהודה אומר** חילוף הדברים היה, שעל שמונה עשרה [שאלות] **אמר להם שמעתי** והשיב להם, ועל שתיים עשרה שאלות **אמר להם לא שמעתי** ולא השיב להם. **אמרו לו** האם כל דבריך אינן אלא מפי השמועה, שאתה אומר לנו שכיון שלא שמעת אינך עונה לנו. **אמר להם הזקקתוני** — וכי תצריכוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי, הרי זו אחת ממדותי שלא לומר דבר שלא שמעתי, וכך הם מדותי. **מימי לא קדמני אדם בבית המדרש**, שהיה משכים מאוד לבית המדרש, ולא ישנתי בבית המדרש לא בלילה שהיא שינת קבע, ולא ביום שהיא שינת עראי, אף על פי שלתלמידי חכמים מותר לישן בבית המדרש, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, שהיה מאחר לצאת, ולא שחתי שיחת חולין, אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים, ומחמת הנהגות אלו לא היה דבר שאמרו רבותי ולא שמעתי, ולא אמרתי דבר הלכה שלא שמעתי מפי רבי מעולם.

המשך מהעמוד הקודם

מסכת פאה פרק ששי משנה ח

משניות מבוארות – קהתי

שלמה" בשם ה"ר יהוסף. ב"ר, מלשון המשנה "כל שאינה שכחה" משמע: כל שאין לה דין שכחה, כמו שבארנו במשנה, ומכאן שגם קמה שכחה שיש בה סאתיים מצלת על העומר כמו על הקמה. וכן דעת מפרשים אחדים ("משנה ראשונה": "תוספות אנשי שם" ועוד). בתוספתא שם: "אימתי אמרו קמה מצלת את העומר? ביום שלא ניסלה מביתיים — כלומר בין שכחה לזכירה, אבל אם ניסלה מביתיים — כלומר שניסלה הקמה קודם שזכר בעל השדה בעומר השכחה, הרי זו אינה מצלת".

יום טוב": "תפארת ישראל"). אבל יש רוצים לפרש, שמשנתנו דווקא נקטה "שמצלת את העומר", לפי שלגבי הצלת הקמה שנסכחה ודאי הוא שכל קמה מצלת אותה, בין קמה שיש בה סאתיים, שאין לה דין שכחה, ובין קמה שלא נשכחה ואפילו קלה אחד, אבל לגבי הצלת העומר בעייה היא: "איזו היא שמצלת את העומר? ועל כך באה התשובה: "כל שאינה שכחה אפילו קלה אחד" — כלומר קמה שלא נשכחה כלל, אבל קמה שנשכחה, אף על פי שיש בה סאתיים ואין לה דין שכחה, אינה מצלת את העומר שבצידה ("מלאכת

אשתו. והיא – אותה אשה, נשאת מותרת אף בקרוביו והם אחיו,
אביו ובנו, אף שלדבריו היא אסורה בהם. אם היא אומרת לאדם
קדשתני, והוא אומר לא קדשתני, אינה נאמנת לגביה והוא מותר
בקרובותיה, ואילו היא נאמנת לגבי עצמה ואסורה בקרוביו כאילו
היא אשתו. מביאה המשנה מקרים שלדברי שניהם היו קידושין,
והנידון הוא מי המתקדשת, אדם שאומר לאשה קדשתני, והיא
אומרת לא קדשתני אותי אלא את בתי, הוא נאמן לגבי עצמו ולכן
הוא אסור בקרובות גדולה – האם, וגדולה מותרת בקרוביו כיון
שאינו נאמן לגביה, והיא אינה נאמנת לא לגבי האיש ולא לגבי
בתה, ולכן הוא מותר בקרובות קטנה – הבת, וקטנה נשאת
בחקת פניה ומותרת בקרוביו. אם האיש אומר לאשה קדשתני את
בתי, והיא אומרת לא קדשת את בתי אלא אותי, הוא נאמן לגבי
עצמו ואסור בקרובות קטנה – הבת, ומאידך הקטנה מותרת
בקרוביו, כיון שאינו נאמן לאוסרה. וכן האשה לא נאמנת
לאוסרה, ולכן הוא מותר בקרובות גדולה, ומאידך הגדולה נאמנת
לגבי עצמה ואסורה בקרוביו:

גמרא

שנינו במשנה האומר לאשה קדשתני וכו' והיא אומרת לא קדשתני
הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, היא אומרת קדשתני
והוא אומר לא קדשתני הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה
בקרוביו:

מבאר הגמרא מדוע נכתבו שני הדינים: וצריך, דאי אשמעינן –
אם היה התנא משמיע דין זה רק גבי דיייה – אצל האיש, היינו
סוברים שהטעם הוא משום דנפקא ו' האיש, לא איתא ליה לשקר
ולומר שקידשה, כיון שאף שיאסר בקרובותיה יוכל לישא אשה
אחרת, ומיכר' וי'אמר – יכול לקרות שיאמר כן אף שלא קידשה,
ולכן אינו נאמן לאוסרה, אבל איני – האשה, אימא, אי לאו דקם
לה בדיבורה – אם לא היה ברור לה שהתקדשה לו, לא הו' אמה
– לא היתה אומרת כן ואוסרת את עצמה לכל העולם, וזו ראייה
שדבריה אמיתיים, ולי'תפר' איהו – ויאסר האיש בקרובותיה, קא
משמע לן שאף על פי כן אינה נאמנת לגביה: שנינו במשנה,
קדשתני והיא אומרת וכו' היא קידשת אלא בתה, הוא אסור
בקרובות גדולה, וגדולה מותרת בקרוביו, הוא מותר בקרובות
קטנה, וקטנה מותרת בקרוביו: שואלת הגמרא: הא תו' למה לי –
למה חזר התנא להשמיענו שאין האשה נאמנת לגבי בתה, והרי
כבר השמיענו שאינה נאמנת לגבי האיש. משיבה הגמרא,
אצטר'ה, סלקא דעתך אמינא שכיון שמדאורייתא תימנה דתנא
לאב – נאמן האב לומר שקידש את בתו, מדדק' תימנה – ואמינא
גם לדידה – לאם על בתה, ותיפר' ברתה – ותיאסר בתה בדיבורה,
קא משמע לן שאינה נאמנת אפילו מדרבנן: שנינו במשנה, קדשתני
את בתי וכו' והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור
בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדולה
וגדולה אסורה בקרוביו: שואלת הגמרא: הא תו' דין נוסף זה למה
לי, והרי כבר השמיענו התנא שאין אדם נאמן לאסור אחרים
בהודאתו. משיבה הגמרא, כך היא דרכו של התנא, שאידי' דתנא
הא – אגב דהין הקודם, תנא גמי' הא – שנה גם דין זה, אף שאין בו
חידוש.

איתמר לגבי אחד הדינים במשנתנו, רב אמר בופין את הבעל לתת
גט, ושמאלא אמר 'מפקשין' ממנו לתת גט. מבררת הגמרא, אהייא
– על איזה מהמקרים שבמשנה נאמרה מחלוקת זו, ואיל'תא
ארישא, שהאיש אומר שקידשה והיא מכחישה, לא יתכן לומר
כן, שהרי לדבריהם היא צריכה ממנו גט והיא אסורה בקרוביו,
ואילו במשנתנו לאו 'בופין' אימא – אינו חייב לגרשה, ולא
'מפקשין' אימא – אין מבקשים ממנו לגרשה, ואינה צריכה כלל גט
אלא היא מותרת בקרוביו. אלא נאמרו דבריהם אסיפא, שאם
האשה אומרת שהתקדשה לו נאמנת לאסור את עצמה כאשת
איש עד שיתן לה גט. מקשה הגמרא, בשלמא לשמאלא שבפ'קשין
ממנו לתת לה גט, לתי' – מובן הצורך בבקשה זו, כיון שהוא לא

האמצעי' שכתב שניה – של הקטנות, גם כן תשתיר – תהיה
מותרת להנשא, כיון שבדאי לא התכוין אליה האב, שהרי אם
היה מקדשה היה מכנה אותה בשמה. ומכך שאמר רבי מאיר
שהיא בכלל הספק, מוכח שמחלוקתם היא גם בבית אחר. מותרת
הגמרא, הקא ב'מאי' עק'קין, בשאין שם – בבית השניה אלא אחת
גדולה ואחת קטנה, ולכן אמר רבי מאיר שכולן אסורות, אבל אכן
אם יש שם אמצעית אף היא מותרת, וכאבי. מוכיחה הגמרא,
והכי נמי מסתברא, שמדובר באופן שאין אמצעית בבית השניה,
דאם איתא דאימא אמצעית, ואף היא אסורה מספק, ליתנייה – היה
למשנה להזכירה בכלל הספיקות של האב, שיתכן שהיא
המקודשת, אלא ודאי מדובר שאין אמצעית, ואם היתה אמצעית
לא היתה נאסרת. מקשה הגמרא, ולשמ'ה, שאמרת שאם
האמצעית היתה אסורה היתה המשנה מפרשת זאת, אם כן
אמצעית שכתב הראשונה – של הגדולות, דבין כשקידש את
הגדולה' ובין כשקידש את הקטנה' ודאי אף לאבי ספי'קא
ואסידא ליה, שהרי הכת הראשונה קרויה 'גדולה' לגבי הכת
השניה, ומי קת'י לה – וכי נכתבה במשנה, והרי אף שהיא אסורה
לא נכתבה, ואם כן יתכן שגם האמצעית שבכת השניה אסורה
מספק, ומכל מקום לא נכתבה במשנה. דוחה הגמרא, הכי השתא,
והרי קתם – לגבי הכת הראשונה תנא קטנה דידה לאיפוא – אמר
התנא שהקטנה שבכת זו אסורה מספק, כיון שהיא גדולה מבנות
הכת השניה, ומוכן שהוא היין ל'קד' קדש'א מיה' – שכל שכן
למבוגרת ממנה, והיא האמצעית, שהיא אסורה. אך קתם – לגבי
הכת השניה, הרי הקטנה מותרת, והגדולה אסורה, ואם איתא
דאימא – אם אכן יש בת אמצעית והיא אסורה, יתנייה – היה
לתנא לכתוב זאת בפירוש, כדי שלא נסבור שמדובר כשאין בת
אמצעית, ואם היתה אמצעית היא מותרת, אלא ודאי מדובר
במשנתנו כשאין אמצעית בבית השניה ולכן לא אמר התנא את
דינה, אבל במקום שיש אמצעית היא מותרת, וכאבי.

מקשה הגמרא, אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא, לאבי
האומר שאין דרך לכנות את האמצעית כ'גדולה' או כ'קטנה' אלא
בשמה, והא' 'פסח' – הנודר מדבר מסוים 'עד פני הפסח', דכי' בת
אחת דמי – הרי אופן זה דומה לאופן שיש לאדם כת אחת של
שלש בנות, שהרי כל יום יום משבעת ימי הפסח הוא בכלל הספק
אם היתה כוונתו אליה, וכמו שלגבי כמה בנות אמר אביי שאין
אדם מכנה את בתו האמצעית כ'גדולה' אלא קורא לה בשמה, כך
אין אדם מכנה את הימים האמצעיים של פסח כ'פני הפסח',
כלומר כ'לפני הפסח', אף שכל יום הוא 'לפני' היום שאחריו, אלא
מכנהו בשמו המפורש, ומכל מקום פליגי – אף בדין זה נחלקו רבי
מאיר ורבי יוסי אם כיון שניתן לפרש את כוונתו לכל אחד
מדימים, הוא אסור עד סוף הפסח, או שאין אדם רוצה להכניס
עצמו לספיקות והוא אסור רק עד לפני הפסח, ומכל מקום מוכח
שאדם מכנה אף את היום אמצעי כ'לפני' ואינו מכנהו דוקא בשמו
המיוחד לו, והוא הדין שאדם עשוי לכנות את בתו 'האמצעית'
כגדולה או כקטנה, ושלא כדברי אביי. השיב רבא, אמר ליה לרב
הונא, קתם – לגבי הנודר 'עד פני פסח', יתכן שלדברי הכל אין
אדם מכנה את הימים האמצעיים כ'פני', וכשיטת אביי, אלא
בלישא דעלמא קמיפליגי – מחלוקתם היא בפירוש לשון בני אדם,
מי – רבי מאיר קבר שמשמעות הלשון 'עד פני הפסח' היא עד קמי
פ'סחא – עד לפני הפסח, ולכן כשהגיע פסח בטל הנדר, ובר – רבי
יוסי קבר שמשמעות לשון זו היא עד דמיפני פ'סחא – עד שיפנה
הפסח ויעבור לגמרי, ולכן הנדר קיים עד סוף הפסח: משנתנו דנה
באיש ואשה הבאים לפנינו, ואחד מהם טוען שהם נשואים והשני
מכחישו, האם הוא נאמן, ולגבי מי הוא נאמן.

משנה

האומר לאשה קדשתני בפני עדים ואינם לפנינו עתה, והיא
אומרת לא קדשתני, נאמן האדם לגבי עצמו שקדשה, ולכן הוא
אסור בקרובותיה שהן אמה, אחותה, בתה ובת בתה כאילו היא

קידושין. האומר – פרק שלישי דף סה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קפז רש"י תוספות

ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה – מכאן יש להוכיח דאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה, ואפילו לא כתב. דהא מסתמא הכא מיירי דלא כתב לה. דאי כתב לה – אם כן מאי מבקשין שייך למימר הכא? אלא שמע מינה דמיירי הכא דלא כתב לה כתובה, ואפילו הכי קאמר: כופין אותו ליתן כתובה. ובפרק "הכותב" (כתובות פט.ב) דבעי: אלמנה מן האירוסין יש לה כתובה או אין לה כתובה – היה יכול להוכיח מכתב. אבל לא רצה, שחירי לא רצה להוכיח מהאמוראין, כי אם מן המשנה.

שִׁבְכָת שְׁבַכְתָּ שְׁנֵיהֶם תִּשְׁתַּחֲרוּ! – הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ – בְּשִׁשָּׁאִין שָׁם אֵלָּא גְדוּלָּה וְקִטְנָה. וְהָכִי נִמְי מִסֵּתִפְרָא, דָּאִם אֵיתָא דְאִיכָא – לִיתְנִינְהּ. – וְלִטְעֵמִיד: אֲמַצְעִית שִׁבְכָת רֵאשׁוֹנָה דְּדֹדָא סְפִיקָא, וְאִסְרָא לִיה, מִי קִתְּנִי לָהּ? – הָכִי הִשְׁתָּא?! הֵתָם תִּנָּא קִטְנָה דִּידָה לְאִסְרָא – וְהוּא הִדִּין לָהּ דְּקִשְׁיָא מִינָהּ, הָכָא אִם אֵיתָא דְאִיכָא – נִתְנִינְהּ. אֲמַר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּא: הָא פִסְתָּ, דְּכִי פִת אַחַת דְּמִי וּפְלִגִּי אֲמַר לִיה: הֵתָם בְּלִישְׁנָא דְעֵלְמָא קִמְפִּלְגִּי, מִר סָבֵר: "עַד פְּנֵי הַפֶּסַח" – עַד קִפִּי פִסְחָא, וּמִר סָבֵר: עַד דְּמוֹפְנֵי פִסְחָא. מִשְׁנָה הָאֹמֵר לֵאשָׁה "קִדְשְׁתִּיד" וְהוּא אֹמֶרֶת "לֹא קִדְשְׁתִּנִּי" – הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, וְהוּא מוֹתֵרֶת בְּקִרְבּוֹ. הוּא אֹמֶרֶת "קִדְשְׁתִּיד" וְהוּא אֹמֶרֶת "לֹא קִדְשְׁתִּנִּי" – הוּא מוֹתֵר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ וְהוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוֹ. וְגְדוּלָּה מוֹתֵרֶת בְּקִרְבּוֹ. הוּא מוֹתֵר בְּקִרְבּוֹת קִטְנָה, וְקִטְנָה מוֹתֵרֶת בְּקִרְבּוֹ. "קִדְשְׁתִּי אֶת בִּתְךָ" וְהוּא אֹמֶרֶת "לֹא קִדְשְׁתִּי אֶלָּא אוֹתִי" – הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוֹת קִטְנָה, וְקִטְנָה מוֹתֵרֶת בְּקִרְבּוֹ. הוּא מוֹתֵר בְּקִרְבּוֹת גְּדוּלָּה, וְגְדוּלָּה אֲסוּרָה בְּקִרְבּוֹ. גְּמָרָא "הָאֹמֵר לֵאשָׁה קִדְשְׁתִּיד וכו'". וְצִרְכָּא; דָּא אֲשַׁמְעִינוּ גְבִיָּה דִּידָה – מִשּׁוּם דְּנִבְרָא לֹא אִיכְפֵּת לִיה, וּמִקְרִי אֲמַר. אֲבָל אִיהּ, אִימָא: אִי לֹא דְקִים לָהּ בְּדִיבּוּרָה – לֹא תוֹת אֲמָרָה, וְלִיתִּסְפַּר אִיהּ בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, קָא מִשְׁמַע לָן. "קִדְשְׁתִּיד וְהוּא אֹמֶרֶת וכו'", הָא תוֹ לָמָּה לִּי? – אִיצְטְרִיד, סִלְקָא דְעֵתָךְ אֲמִינָא: מְדֹאֲרִיתָא הִימְנִיה רַחֲמָנָא לָאֵב, מְדַרְבְּנָן – הִימְנִיה לְדִידָה, וְלִיתִּסְפַּר בְּרִתָּה בְּדִיבּוּרָה, קָא מִשְׁמַע לָן. "קִדְשְׁתִּי אֶת בִּתְךָ וכו'" הָא תוֹ לָמָּה לִּי? – אִידִּיד דְתִנָּא הָא – תִנָּא נִמִּי הָא. אִיתְמַר, רַב אֲמַר: בּוֹפִין, וְשִׁמְוָאֵל אֲמַר: מְבַקְשִׁין. אֵתְנִיא? אִילִימָא אֲרִישָׁא – לֹא בּוֹפִין אִיכָא, וְלֹא מְבַקְשִׁין אִיכָא. אֵלָּא אִסְיָא, בְּשִׁלְמָא מְבַקְשִׁין – לָחִי, אֵלָּא בּוֹפִין – אֲמַאי? אֲמַר: לֹא נִיחָא לִי דְאִיתִּסְפַּר בְּקִרְבִּיהָ! אֵלָּא שְׁמַעְתָּא אֲהַדְדִּי אִיתְמַר; אֲמַר שְׁמוּאֵל: מְבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ לִיתָן גִּט. אֲמַר רַב: אִם נָתַן גִּט מַעֲצָמו – בּוֹפִין אוֹתוֹ לִיתָן כְּתוּבָה. אִיתְמַר נִמִּי: אֲמַר רַב אֲחָא בְּר אֲדָא אֲמַר רַב, וְאֲמַרִי לָהּ אֲמַר רַב אֲחָא בְּר אֲדָא אֲמַר רַב הִמְנוּנָא אֲמַר רַב: בּוֹפִין וּמְבַקְשִׁין. תִּרְתִּי?! הָכִי קֶאֱמַר: מְבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ לִיתָן גִּט, וְאִם נָתַן מַעֲצָמו – בּוֹפִין אוֹתוֹ לִיתָן כְּתוּבָה. אֲמַר רַב יְהוּדָה: הִמְקִדְשָׁא בְּעַד אֲחֵד – אִין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשֵׁיו. בְּעוּ מִינָהּ מִרְב יְהוּדָה: שְׁנֵיהֶם מוֹדִים מֵאִי? אִין וְלֹא וּרְפִיא בִּידָה. אִיתְמַר, אֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר שְׁמוּאֵל: הִמְקִדְשָׁא בְּעַד אֲחֵד – אִין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשֵׁיו, וְאִפְּלוּ שְׁנֵיהֶם מוֹדִים. אִיתְבִּיבָה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן: הָאֹמֵר לֵאשָׁה "קִדְשְׁתִּיד" וְהוּא אֹמֶרֶת "לֹא קִדְשְׁתִּנִּי" – הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, וְהוּא מוֹתֵרֶת בְּקִרְבּוֹ. אִי דְאִיכָא עֲדִים – אֲמַאי מוֹתֵרֶת בְּקִרְבּוֹ? וְאִי דְלִיכָא עֲדִים – אֲמַאי אֲסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ? אֵלָּא לֹא – בְּעַד אֲחֵד! – הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ – בְּגוֹן דְּאֲמַר לָהּ "קִדְשְׁתִּיד בְּפִנִּי פְּלוּנִי וּפְלִגִּי" וְהָלָכוּ לָהֶם לְמִדְּרֵית הֵים. אִיתְבִּיבָה: הִמְנִירָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלָחָה עִמּוֹ בְּפִנְדִּיק, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: אִינָה צְרִיכָה הִימְנוּ גִּט שְׁנִי, וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים: צְרִיכָה הִימְנוּ גִּט שְׁנִי. הִכִּי דְמִי? אִי דְאִיכָא עֲדִים – מֵאִי טַעֲמִיחָה דְּבִית שְׁמַאי? וְאִי דְלִיכָא עֲדִים – מֵאִי טַעֲמִיחָה דְּבִית הֵלֵל? אֵלָּא לֹא – בְּעַד אֲחֵד. – וְלִטְעֵמִיד, אִימָא סִיפָא: וּמוֹדִים בְּנִתְהַרְשָׁה מִן הָאִירוּסִין שְׁאִין צְרִיכָה הִימְנוּ גִּט שְׁנִי, מִפְּנֵי שְׁאִין לְבוּ גִּט בָּהּ. וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ עַד אֲחֵד מִהִיכֶּם – מַה לִּי מִן הָאִירוּסִין, מַה לִּי מִן הַנְּשׁוּאִין? אֵלָּא, הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ – בְּגוֹן דְּאִיכָא עַדִּי יְחֹד וְלִיכָא עַדִּי בִּיחָה. בֵּית שְׁמַאי סָבְרִי: לֹא אֲמִירָנִי;

בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, וְאִפְּלוּ לֹא נָתַן לָהּ גִּט. מְדַרְבְּנָן הִימְנוּ – רַבִּין לֹא אֲמַר עַל הֵבֶת, וְתוֹתָא צְרִיכָה גִּט וְתֹאסֵר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ. בּוֹפִין – לִיתָן לָהּ גִּט. לֹא בּוֹפִין אִיכָא בּוֹ – דָּאִין צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גִּט, דָּהּ אֲמַר קִתְּנִי מוֹתֵרֶת בְּקִרְבּוֹ. וְאִי בְּעִינָא – הוּא מִיתֵסֵר אֲחִיו, דְּהוּא לֹא גִרְשָׁתָּ אֲחִיו. וְאִלָּא אִסְיָא – דְּאֲמַר "קִדְשְׁתִּנִּי" וְדְּבִיעֵא גִּט. בְּשִׁלְמָא מְבַקְשִׁין – מִמֶּנּוּ לִיתָן גִּט. לָחִי – שְׁצִרִין בְּקִשָּׁה לֹאסוּר עַצְמוּ בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, כְּדִי לְהִתִּירָה לִנְשָׁא, הוּאֵל וְאִין חֲפֵץ בָּהּ. וְשִׁמְעֵתָא דְרַב וְשִׁמְוָאֵל אֲהַדְדִּי אֲתִמַּר – לֹא לְחַלּוֹק עוּל זוּ בָּאוּ, אֲלֵא לְהוֹסִיף אֲחֵרוֹן מַה שְׁלֹא פִירֵשׁ הִרְאִשׁוּן. וְאִם נָתַן מַעֲצָמו – בְּלֹא בְּקִשָּׁה, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִיתָן כְּתוּבָה – דְּגַלִּי דְעֵתָה דְקִדְשָׁה, וְהוֹסִיף יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה. שְׁנֵיהֶם מוֹדִים – לְדִבְרֵי הַעַד. מַהוּ – הָא דְתִנָּא אִין חוֹשְׁשִׁין – מִשּׁוּם דְּלֹא מְחִימָן הוּא, וְהָא הִימְנוּ. אוּלָּא מִשּׁוּם דָּאִין קִדּוּשִׁין חֲלִק בְּלֹא עֲדִים, וְלִיף "דְּבִר" "דְּבִר" מִמֶּמֶן, כְּתִיב בְּעִירוֹת "עֲרֹת דְּבִר" (דְּבִרִּים כז). וּבִמְנוֹן כְּתִיב "עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים יִקּוּם דְּבִר" (שְׁם יט). אִין וְלֹא – לֹא הִיָּה מְחִיץ בְּדִבְרֵי לֹא לֵאסוּר וְלֹא לְהִתִּיר, פַּעֲמִים שֶׁאִמְרוּ הֵן וְפַעֲמִים שֶׁאִמְרוּ לֹא. וּרְפִיא בִּידָה – וְלֹא הִיָּה מְחִיץ הוֹרָאָה זוּ בִּידָה. אִיתְמַר גִּמִּי – דָּא גִרְסִין "אֲמַר" – וְאִי לִיכָא עֲדִים – וְאִפְּלוּ מוֹדָה, אֲמַאי אֲסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ עַי פִּי עַצְמוֹ? הֵלֵא אִין קִדּוּשִׁין אֲפִילוּ לְדִבְרֵי דָאִי נִמִּי אֲמַר בְּעַד אֲחֵד חוּץ קִדּוּשִׁין בְּשִׁנְהֵם מוֹדִים, הִכָּא דָּאִין עַד נִמִּי? – דָּהּ אֲחֵד חוּץ חֲשִׁיב בְּדִינֵי מִנְהוּתָהּ, הִלָּכָּ בְּעִירוֹת נִמִּי חֲשִׁיב לְהַתְקִים קִדּוּשִׁין בְּפִנִּי. וְכַבֵּד שִׁירוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹדִים. אֵלָּא לֹא בְּעַד אֲחֵד – וְקִתְּנִי הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ. אֲלֵמָּא זֶה שְׁמוּדָה לוֹ נֹאסֵר, דְּחֲשִׁיב לְאִיתְפּוֹסִי קִדּוּשִׁין מִקְדָּה. קִדְשִׁיתָּ בְּפִנִּי פְּלוּנִי וּפְלִגִּי – דְּהוּא לָחוּז קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין לְכָל דְּבִירוֹ, וְנִאֲמָן הוּא לֹאסוּר אֶת עַצְמוֹ. וְלָחָה עִמּוֹ בְּפִנְדִּיק – וְאִפְּלוּ לֹאסוּר זֶמֶן. וְאִיכָא עֲדִים – דְּנִתְקַדְשָׁה בְּבִיאָה. אֵלָּא לֹא בְּעַד אֲחֵד – וְשְׁנֵיהֶם מוֹדִים.

אֲמַצְעִית שִׁבְכָת שְׁנֵיהֶם תִּשְׁתַּחֲרוּ! – אִירִישָׁא קָא, דְּמִסְפָּקָא לְכָל כֵּת שְׁנִיה בְּגִדּוּלָה. אֲמַצְעִית לִגְבִי מִאֵן קִרִּי לָהּ גְדוּלָּה, אִי לֹא לִגְבִי קִטְנָה דְּהוּא כֵּת? אֲלֵמָּא בְּכַת אַחַת פְּלִיגִי. בְּשִׁשָּׁאִין שָׁם – בְּכַת שְׁנִיה שׁוּם אֲמַצְעִית, לְחִי הִנִּי אֲסוּרוֹת כּוֹלִין. אֲבָל אִי הוּי הֵתָם אֲמַצְעִית – הוּי תִנִּי מִתְנִינִי; חוּץ מִן הַקִּטְנוֹת שְׁבַקְטוּתָהּ, וְלֹא הוּי תִנִּי; חוּץ מִן הַקִּטְנָה. וְהָכִי נִמִּי מִסֵּתִפְרָא – וְדְבִלְכָא אֲמַצְעִית עֲסָקִינוּ. דָּאִם אִיתָא דְאִיכָא – אֲמַצְעִית, וְכּוֹלְחוּ בְּעִי לֹאשְׁמוֹעִין דְּאִסְרִין – נִתְנִיָּה גְבִי אִינוּ יוֹדַע. וְנִימָא הָכִי: וְאִינוּ יוֹדַע אִם גְּדוּלָּה שְׁבַגְדוּלוֹת, אִם גְּדוּלָּה שְׁבַקְטוּתָהּ, אוּ אֲמַצְעִית שְׁבַקְטוּתָהּ – כּוֹלִין אֲסוּרוֹת. אֲלֵא מְדָלָא תִנִּיָּה לֹאשְׁמוֹעִין בָּהּ אִיסוּרָא – שְׁמַע מִינָהּ סְבִירָא לִיה דְּלֹא אִסְרָא, וְכִי קִתְּנִי כּוֹלִין אֲסוּרוֹת – דְּבִלְכָא אֲמַצְעִית. וְלִישְׁנֵיכֶם – דְּאֲמַרְתָּ דָּאִי סְבִירָא לִיה דְּאֲסוּרוֹת אֲמַצְעִית נִמִּי קָא, הוּי מִפְּרֵשׁ לָהּ. אֲמַצְעִית שִׁבְכָת רֵאשׁוֹנָה – דּוּדָא אִסְרָא אִם יִשְׁנָה שָׁם, דְּהָא מוֹדִים דְּכָל כֵּת רֵאשׁוֹנָה לִגְבִי כֵּת שְׁנִיה גְדוּלָּה קִרִּי לָהּ, וְאֲסוּרָה – נִתְנִיָּה בִּירִישָׁא? כִּי הִכִּי דְנִשְׁמַע מִינָהּ דְּ"אֲסוּרוֹת" עַלָּה קָא, וְלֹא תִּסְק אֲדַעְתָּן לְמִשְׁרִי, וְלֹאמַר דְּכִי קִתְּנִי כּוֹלִין אֲסוּרוֹת – כְּשִׁאֲן שָׁם אֲמַצְעִית! הָכִי הִשְׁתָּא – בְּהָאִי לֹא אִיצְטְרִיד לִיה לְפִרְשֵׁי, דָּאֵף עַל גִּבְּ דְּמִתְנִינִי כּוֹלִין בְּשִׁאֲן שָׁם אֲלֵא שְׁתִּים בְּכָל כֵּת – לֹא תִּסְק אֲדַעְתָּן דָּאִי הוּי שָׁם אֲמַצְעִית – לֹא הוּי תִנִּי כּוֹלִין אֲסוּרוֹת. דְּכִין דְּתִנָּא קִטְנָה דִּידָה לְאִיסוּרָא, וְאֲשַׁמְעִינוּ דְּקִרִּי לָהּ גְדוּלָּה – כִּל שְׁכֵן אֲמַצְעִית דְּקִשְׁיָא מִינָהּ. אֲלֵא כֵּת שְׁנִיה, דְּכִי לֹא תִנָּא לֹא אִיכָא לְמִימַר דְּמִתְנִינִין בְּשִׁאֲן שָׁם אֲלֵא גְדוּלָּה וְקִטְנָה, אֲבָל אֲמַצְעִית – לֹא הוּי קִרִּי לָהּ גְדוּלָּה אִם אִיתָא דְאִיכָא אֲמַצְעִית, וְאֲכּוֹלְחוּ קָאִי "אֲסוּרוֹת" – לִיתְנִיָּה בְּחֵדָּא, וְנִשְׁמַע דָּאֵף הִיא אֲסוּרָה. דְּלֹא נִשְׁעִי לְאִוְקָמָא בְּשִׁאֲן שָׁם אֲמַצְעִית. וְהִי פִסַּח וְכִי וּפְלִגִּי – דְּאִיכָא לְמֹאנִן דְּאֲמַר לִימִים אֲמַצְעִים נִמִּי קִרִּי "פִּנִּי", הוּאֵלִי וִישׁ מְאוּדָּר מִמֶּנּוּ. הֵתָם בְּלִישְׁנָא דְעֵלְמָא פְּלִיגִי – מְדָאִין דְּאֲסֵר לֹאֻ מִשּׁוּם דְּסְבִירָא לִיה דְּכָל שִׁישׁ מְאוּדָּר מִמֶּנּוּ קִרִּי "פִּנִּי" – אֲלֵא מִשּׁוּם דְּמִשְׁמַע לִיה בְּלִשּׁוֹן בְּנֵי אָדָם מִפְּנֵי פִּסְחָא קֶאֱמַר – שִׁירָא הַפֶּסַח פְּנִי פִּנְהָ וְעוֹבֵר. מִשְׁנָה הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ – דְּשׁוּיָתוֹ עַלִּיהָ תְּחִיבָה דְּאִיסוּרָא בְּהוֹדָתָהּ. וּמוֹתֵר בְּקִרְבִּיהָ קִטְנָה וְכִי – שִׁאֲן אֲמַר נִאֲמַנְתָּ עֲלֶיהָ, וְאִף הִיא אִינָה צְרִיכָה גִּט. דָּאִי בְּעִינָא גִּט – הוּי לָהּ גִּרְשׁוֹתָהּ, וְנֹאסֵר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ. קִטְנָה – הֵבֶת. גְּדוּלָּה – הָאִם. גְּמָרָא וְצִרְכָּא – לֹאשְׁמוֹעִין בְּכּוֹלְחוּ דְּמִי שֶׁאִסֵּר עַצְמוּ בְּדִיבּוּר נֹאסֵר, וְכִי שֶׁלֹא אִסֵּר עַצְמוּ אִינוּ נֹאסֵר. גְּבִי דִידָה – כִּי אֲמַר "קִדְשְׁתִּיד" לֹא מִיתֵסֵר אִידִּיד בְּקִרְבּוֹ – מִשּׁוּם דְּאִידִּיד שְׁקִירִי מִשְׁקֵר, וְגִבְרָא לֹא אִיכְפֵּת לִיה אִם אוֹסֵר עַצְמוּ בְּקִרְבּוֹתֶיהָ חֲנֹם. וּמִקְרִי וְאֲמַר – "קִדְשְׁתִּיד", וְאֵף עַל גִּבְּ דְּלֹא קִדְשָׁה. אֲבָל אִידִּיד – כִּי אֲמַרָה "קִדְשְׁתִּנִּי" דְּאִסְרָה נִפְשָׁה אֲכּוֹלִי עֲלָמָא עַד שִׁתָּן לָהּ גִּט; אִי לֹא דְקִים לָהּ דְּקִדְשִׁי – לֹא הוּי אֲמַרָה. וְתִנָּתֵר אִידִּיד עַל פִּיה

בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, וְאִפְּלוּ לֹא נָתַן לָהּ גִּט. מְדַרְבְּנָן הִימְנוּ – רַבִּין לֹא אֲמַר עַל הֵבֶת, וְתוֹתָא צְרִיכָה גִּט וְתֹאסֵר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ. בּוֹפִין – לִיתָן לָהּ גִּט. לֹא בּוֹפִין אִיכָא בּוֹ – דָּאִין צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גִּט, דָּהּ אֲמַר קִתְּנִי מוֹתֵרֶת בְּקִרְבּוֹ. וְאִי בְּעִינָא – הוּא מִיתֵסֵר אֲחִיו, דְּהוּא לֹא גִרְשָׁתָּ אֲחִיו. וְאִלָּא אִסְיָא – דְּאֲמַר "קִדְשְׁתִּנִּי" וְדְּבִיעֵא גִּט. בְּשִׁלְמָא מְבַקְשִׁין – מִמֶּנּוּ לִיתָן גִּט. לָחִי – שְׁצִרִין בְּקִשָּׁה לֹאסוּר עַצְמוּ בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, כְּדִי לְהִתִּירָה לִנְשָׁא, הוּאֵל וְאִין חֲפֵץ בָּהּ. וְשִׁמְעֵתָא דְרַב וְשִׁמְוָאֵל אֲהַדְדִּי אֲתִמַּר – לֹא לְחַלּוֹק עוּל זוּ בָּאוּ, אֲלֵא לְהוֹסִיף אֲחֵרוֹן מַה שְׁלֹא פִירֵשׁ הִרְאִשׁוּן. וְאִם נָתַן מַעֲצָמו – בְּלֹא בְּקִשָּׁה, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִיתָן כְּתוּבָה – דְּגַלִּי דְעֵתָה דְקִדְשָׁה, וְהוֹסִיף יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה. שְׁנֵיהֶם מוֹדִים – לְדִבְרֵי הַעַד. מַהוּ – הָא דְתִנָּא אִין חוֹשְׁשִׁין – מִשּׁוּם דְּלֹא מְחִימָן הוּא, וְהָא הִימְנוּ. אוּלָּא מִשּׁוּם דָּאִין קִדּוּשִׁין חֲלִק בְּלֹא עֲדִים, וְלִיף "דְּבִר" "דְּבִר" מִמֶּמֶן, כְּתִיב בְּעִירוֹת "עֲרֹת דְּבִר" (דְּבִרִּים כז). וּבִמְנוֹן כְּתִיב "עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים יִקּוּם דְּבִר" (שְׁם יט). אִין וְלֹא – לֹא הִיָּה מְחִיץ בְּדִבְרֵי לֹא לֵאסוּר וְלֹא לְהִתִּיר, פַּעֲמִים שֶׁאִמְרוּ הֵן וְפַעֲמִים שֶׁאִמְרוּ לֹא. וּרְפִיא בִּידָה – וְלֹא הִיָּה מְחִיץ הוֹרָאָה זוּ בִּידָה. אִיתְמַר גִּמִּי – דָּא גִרְסִין "אֲמַר" – וְאִי לִיכָא עֲדִים – וְאִפְּלוּ מוֹדָה, אֲמַאי אֲסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ עַי פִּי עַצְמוֹ? הֵלֵא אִין קִדּוּשִׁין אֲפִילוּ לְדִבְרֵי דָאִי נִמִּי אֲמַר בְּעַד אֲחֵד חוּץ קִדּוּשִׁין בְּשִׁנְהֵם מוֹדִים, הִכָּא דָּאִין עַד נִמִּי? – דְּהּ אֲחֵד חוּץ חֲשִׁיב בְּדִינֵי מִנְהוּתָהּ, הִלָּכָּ בְּעִירוֹת נִמִּי חֲשִׁיב לְהַתְקִים קִדּוּשִׁין בְּפִנִּי. וְכַבֵּד שִׁירוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹדִים. אֵלָּא לֹא בְּעַד אֲחֵד – וְקִתְּנִי הוּא אֲסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ. אֲלֵמָּא זֶה שְׁמוּדָה לוֹ נֹאסֵר, דְּחֲשִׁיב לְאִיתְפּוֹסִי קִדּוּשִׁין מִקְדָּה. קִדְשִׁיתָּ בְּפִנִּי פְּלוּנִי וּפְלִגִּי – דְּהוּא לָחוּז קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין לְכָל דְּבִירוֹ, וְנִאֲמָן הוּא לֹאסוּר אֶת עַצְמוֹ. וְלָחָה עִמּוֹ בְּפִנְדִּיק – וְאִפְּלוּ לֹאסוּר זֶמֶן. וְאִיכָא עֲדִים – דְּנִתְקַדְשָׁה בְּבִיאָה. אֵלָּא לֹא בְּעַד אֲחֵד – וְשְׁנֵיהֶם מוֹדִים.

לא יאירו חסידו אלא לשקיר — מבאן אמר רבינו תם דאין צריך עדים לעשות קנין. והא דאמר פרק "חזקת הבתים" (בבא בתרא מ"א:) קנין בפני שנים ואין צריך לומר "כתובו" — לאו משום דלא מהני בלא שנים, דודאי מהני אפילו בלא שנים. אלא הכי קאמר: קנין הרגיל בפני שנים — אין צריך לומר "כתובו", אבל ודאי אין צריך שנים. וכן משמע בפרק

"חֹכֶם" (בבא מעצמא מהב) דקאמור התם: הוּי
 עומד בגורן ואין בידו מעות כו'. ופריך עלה:
 וניקניהו ניהליה אגב סודרו! ומשני: דלית ליה
 סודרו. ואמאי לא משהי להו שם עדים? אלא
 משמע מיניה: דקדין מוהי ולא עדים. קין משמע
 בפרק קמא דסנהדרין (ו.א.) דקאמור התם: פשרה
 ביהדי, וקיימא לן (שם) דפשרה צריכה קנין.
אמר לו עד אחד אבדת חלב הדלה שותק נאמן
 פירושו: דשתיקה בחודא דמי, אינו טועל
 מעצמו, אבל אמאי "איני יודע" – הווי נאמן
 לחייבו שורדקו (הקרא ד) רבנתי "אודע אליו" –
 ולא שירידעוהו אחריים. ודוקא אחד, אבל שנים
 – נאמנים, ומביא קרבן על ידם, כדאמרי התם
 (כריתות יא.ב.) אם הביאתו שנים לידי מיתה
 חמורה לא יביאתו לידי קרבן הקל? וצריך נמי
 לפרש "והלה שותק" – דאמר לו העד: אבדת
 חלב ודלה קין לידע. ודא שותק.

וְהִנֵּה תוֹנָא וְחֹלָה אוֹמֵר לֹא אֲבָלְתִּי — דַּהּ
דְּנֵקֵט "לֹא אֲבָלְתִּי" — הוּא הִדִּין אִם
אֲמַר "אֲנִי יוֹדֵעַ", דְּפִטְוֹר מִשּׁוּם דְּכֹתִיב (שֵׁם) "אִו
הִדִּיעַ". וְהֵא דְּנֵקֵט "לֹא אֲבָלְתִּי" — מִשּׁוּם דְּבִיעִי
לְמִיתְנִי סִיפָא גְבִי שְׁנִים אוֹמְרִים "אֲבָלְתִּי חֵלֵב"
וְהוּא אוֹמֵר "לֹא אֲבָלְתִּי". וְהֵא אֵיכָא רְבוּתָא
לְרַבִּי מֵאִיר — דְּאֲפִילוּ אֲמַר "לֹא אֲבָלְתִּי" מִחוּבִּיב
רְבִי מֵאִיר.

20 **נִמְמָאוּ** טְרוֹחוֹתָי וְחָלָה שׁוֹתֵק נֶאֱמַן – שֹׁאֵמֶר
21 לוֹ הַעַד "פִּנְיָן נִמְמָאוּ", וְכֵן צִירָךְ
22 לַעֲרֹשׁ בִּ"אֲכַלֶּת הַלֵּב", כִּפְרִישִׁית־וּקְשָׁה; וְהָא
23 בְּפִרְק "הַנוֹקֵךְ" (נִיטְשׁ גִּדּוּב) מֵיִיתָ: הִזֶּה עֲרֹשֶׁה עֲמוּ
24 בְּהַדְרוֹת וְאִמְרוּ לוֹ "נִמְמָאוּ טְרוֹחוֹתָיךְ" – נֶאֱמַן,
25 "טְרוֹחוֹת שְׁדֵיחֵי עַמּוּךְ בִּלְוִי פְלוֹטִי נִמְמָאוּ" – אִינִי
26 נֶאֱמַן, וּפְרִיךְ הַתֵּם: מֵאִי שֶׁנֶּא רִישָׁא וּמֵאִי שֶׁנֶּא
27 וּסִיפָא? וּמִשְׁנִי, אִמְרוּ אֲבִי: כֹּל שְׁבִידוֹ – נֶאֱמַן, וְכֹל
28 שֶׁאִינוּ בִידוֹ – אִינוּ נֶאֱמַן, וּסִיפָא אִיירִי שֶׁאֵין
29 הַטְהוֹרוֹת בִּידוֹ, לֵכֵךְ אִינוּ נֶאֱמַן. וְהִכִּי אִמְרוּ אֲבִי
30 בְּדִנָּאם שֶׁאִמְרוּ לוֹ "אֲכַלֶּת הַלֵּב" וְאֵף עַל גִּב שֶׁאֵין
31 בִּידוֹ לְהִאֲבִילוֹ חֲלָב? וְכֵן שֶׁלֵּקֶן, דָּאֵמֶר נֶאֱמַן לִשְׁמַר
32 "שְׁמוֹךְ גִּרְבָּעָא" אֵף עַל גִּב דָּאֵין בִּידוֹ לְהִרְבִּיעַ שׁוֹרֵר
33 וְיֵשׁ לִזְמוֹר: שְׁדֵיחֵי דִ"הַנוֹקֵךְ" מֵיירִי כִשְׁאוֹנוֹ שׁוֹתֵק
34 אֶלְאֵל אִמְכִּישׁוּ, וְהִכָּא אִיירִי כִשְׁשׁוֹתֵק וְאִינוּ
35 מִכִּישְׁוֹ. וְהִמָּוֶה, קֶשֶׁה מְרַבָּא: הִכָּא מִשְׁבֹּעַ דֵּלָא
36 פִּלְגִי רַבָּא עֲלֵיהּ דֹּאבִי, דָּאֵמֶר דְּכֹל דְּבֵר שֶׁאֵין בִּידוֹ
37 שׁוֹתֵק, וְהִתֵּם קֶאֱמֵר רַבָּא? אֲשַׁכְּחֵיהּ מִלֵּא אִמְרוּ
38 לֵבֵיהּ, וְהִדֵּר אֲשַׁכְּחֵיהּ אִמְרוּ לֵיהּ אִינוּ נֶאֱמַן, מִשְׁבֹּעַ
39 אֲבָל אִי אִמְרוּ לֵיהּ מִיד – נֶאֱמַן בְּכֹל עֵינִי, אֲפִילוֹ
40 אֵין בִּידוֹ, וְאֲפִילוֹ אֵין שׁוֹתֵק, וְהִכָּא לֹא פִלְגִי אֲבִי
41 בְּדִבְכָּא בִידוֹ בֵּיעַ שׁוֹתֵק? וְיֵשׁ לִזְמוֹר: שֶׁאִי הִתֵּם לִפִּי
42 שְׁדֵיחֵי בִידוֹ פִּעַם אַחַר, הִדִּינוּ שְׁבַעַת שְׁעֵאֵר.
43 וְשֹׁאֵמֶת הָאֵב – מַעֲוֹלֵם לֵיהּ בִּידוֹ כִּלְלִי, וְלֵכֵךְ עַתָּה
44 שׁוֹתֵק, וְנִרְאָה דְּלִהֲכַח כִּרְבָּא לִגְבִּי אֲבִי, וְעַתָּה
45 בְּעֵינֵי הוּא יֵשׁ שְׁלֹשָׁה יָדִינִים: בְּדֵר שְׁדֵיחֵי בִידוֹ, כְּגוֹן

ההיא דהיה עושה עמו בטוהרת — נאמן, ואפילו אל היה שותק, וזכר שאין בידו לעולם, בידו עתה, אבל היה בידו פעם אחרת — בהא פליגי אביי ורבא, כדפרישתי הגם ב' טוהרות כדפרישתי. ושוקק דאמר בשמעתין נאמן — נראה לרבינו יצחק דהיינו בדבר שיש לו לידע "בפניך", ושוקק — הדיא שתיקא אינה בהודאה. שלכך אל ישיב לו — לפי שלא היה יודע בידו, אלא אי מהמין אל הכי תרי — נאמן, כדמו כדפרישתי גבי סמאי, דקאמר דאמר נאמן, אורי, וזמר דאמר דאמר רב דוכתי (שניט ב.ב.) עז עזר נאמן באיסורי — היינו דוקא לחדת שפירשתי. וזאן דאמרין דבדבר שאין בידו כי אינו שותק אל מהמין — היינו דוקא דבדבר שפירשתי.

אָמרינ: הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאת. וביט
הלל סברי, אָמרינ: הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאת.
ומודים ודאי בַּתְרֵשֶׁה מִן הָאִירֹסִין, דְּלֹא אָמְרִינוּ הן
הן עדי יחוד הן הן עדי ביאת, מִפְּנֵי שְׁאִין לְבוּ גַם
בָּהּ. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מֵרְתָא מִשְׁמִיָּה
דְּרַב: הִמְקֻדֵּשׁ בְּעַד אֶחָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו,
וְאִפְּלוּ שְׁנֵיהֶם מוֹדִים. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא:
הִמְקֻדֵּשׁ בְּעַד אֶחָד, בִּי דִינָא רַבָּה אָמְרִי: אֵין חוֹשְׁשִׁין
לְקִדּוּשָׁיו. מָאן בִּי דִינָא רַבָּה - רַב. וְאִפְּא דְאָמְרִי:
אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב: הִמְקֻדֵּשׁ בְּעַד אֶחָד,
בִּי דִינָא רַבָּה אָמְרִי: אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו. מָאן בִּי
דִינָא רַבָּה - רַבִּי. מִתִּיב רַב אַחֲדָבִי בַר אָמִי: שְׁנַיִם
שֶׁבְּאֵי מְמֻדֵּינָת הֵימָּן וְאִשָּׁה עִמָּהֶם, וְחִבְלָה עִמָּהֶם. זֶה
אוֹמֵר: זֶה אִשְׁתִּי, זֶה עַבְדִּי, וְזֶה חִבְלָתִי. וְזֶה אוֹמֵר:
זֶה אִשְׁתִּי, וְזֶה עַבְדִּי, וְזֶה חִבְלָתִי. וְאִשָּׁה אוֹמֵרֶת: אֵלֹו
שְׁנֵי עַבְדִּי, וְחִבְלָה שְׁלִי - צְרִיכָה שְׁנֵי גִישִׁין, וְגֻבְהָ
כְּתוּבָתָהּ מִן הַחִבְלָה. חֵיבִי דָמִי? אֵי דְאֵית לִיה
סְהָרִי לְהָא וְאֵית לִיה סְהָרִי לְהָא - מִי מְצִי אֲמֵרָה:
אֵלֹו שְׁנֵי עַבְדִּי וְחִבְלָה שְׁלִי? אֵלֹא לֹא - בְּעַד
אֶחָד. וְתַסְבְּרָא, עַד אֶחָד בְּתַכְחֶשֶׁה מִי מְהִימֵן? אֵלֹא
לְמִישְׁרִי לְעֻלְמָא - דְּכֹולִי עֻלְמָא לֹא פְּלִגֵּי ד'שְׁרִי, וְהָכָא
חֵבִי קָאמַר: צְרִיכָה שְׁנֵי גִישִׁין כְּדִי לְגַבּוֹת כְּתוּבָתָהּ מִן
הַחִבְלָה. וְרַבִּי מֵאִיר הֵיא, דְּאָמַר: מִשְׁתַּעַבְדִּי
לְכַתּוּבָה. מָאי הוּי עֵלְמָ? רַב כְּהֵנָּא אָמַר: אֵין חוֹשְׁשִׁין
לְקִדּוּשָׁיו, רַב פְּפָא אָמַר: חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו. אָמַר לִיה
רַב אָשִׁי לְרַב כְּהֵנָּא: מָאי דַעְתִּיד - דִּילְפַת "דְּבַר"
"דְּבַר" מִמָּוֶן, אֵי מָה לְחֵלֶן הוֹדָעַת בְּעַל דִּין כְּמֵאָה
עֲדִים דָּמִי - אָף כָּאן הוֹדָעַת בְּעַל דִּין כְּמֵאָה עֲדִים
דָּמִי! - אָמַר לִיה: הָתָם לֹא קָא חֵיב לְאַחֲרֵינִי - הָכָא
קָא חֵיב לְאַחֲרֵינִי. מִר וּמִרָא וְרַב אֲדָא סָבָא בְּנִי
דְּרַב מְרִי בַר אִיפּוֹר פְּלִגֵּי גִיכְסִיָּהוּ בְּהָרִי הֲדָרִי. אָתוּ
לְקַמְוִיה דְּרַב אָשִׁי, אָמְרוּ לִיה: "עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים"
אָמַר רַחֲמֵנָא, דָּאִי בְּעִי לְמִיְהַדֵּר - לֹא מְצִי הֲדָרִי בְּהוּ,
וְאִנְן לֹא הֲדָרִי. אוּ דְלִמָּא לֹא מִסְכִּימָא מוֹלַתָּ אֵלֹא

בַּסְתֵּהי? אָמַר לָהֶן: לֹא אֵיכֶרֶן סְתֵהי אֱלֹא לְשִׁקְרִי. אָמַר וְתִלְהֵ שׁוֹתֵק - נֶאֱמָן. וְתִנָּא תוּנָא: אָמַר לוֹ עַד אַחֵר - פְּטוּר. מַעֲמָא - דְּאָמַר "לֹא", הָא אִישְׁתִּיק - מְהֵימִן. מְהֵרֵיתִיד" וְתִלְהֵ שׁוֹתֵק - נֶאֱמָן. וְתִנָּא תוּנָא: עַד אֵ - נִמְאָאוּ - פְּטוּר. מַעֲמָא - דְּאָמַר "לֹא", הָא אִישְׁתִּיק -

ה שותק. ובדבר שאין בידו לעולם, כגון "אבלת חלב" ו"שוורן נרבע", אי שט
רואבא, כדפירשתי חתם גבי "סחרות עשעיתי עמך", דלרבא היכא דאשכחיה
ינינו יצחק דהיינו דבר שיש לו לידע, כגון שאמר לו "נתנחן ימין כמפין", ודו
אי ישיב לו — לפי שלא היה יודע בידור הדבר. ומה שאמרנו דבר שאין בידו
גון יצק סמיא, דקאמר רבא דאנמן, אף עה דבר דבש כבורה שאין דבר ש
נאמן באיסורין — היינו דוקא להיניח, כגון "בשרו וזרעו", וא"חתיכו ו
דאמר ליה למומי — היינו דוקא דבר שאינו יכול להחזיקו, אבל דבר שיכול

אָמַרְיִן הוּן עַד יְחִיד ב' - מִשְׁרֹאשׁ שְׁנִיתִיחֶדָּה עֲמוֹ - אֵין צִרִךְ לְהַעֲדִיל עַל הַבִּיאַת
דְּבִין דְּלֹבָה גֹס בָּהּ - מִחוֹקֵין אוֹתוֹ בְּחוֹקֵת שְׂבֵא עֲלֶיהָ לִשְׁם קִדּוּשֵׁין. וְאִיכָא דְאַמְרִי -
דְּרַבָּה מִשְׁמִיהָ דְּרַב אֲמַר, וּמֵאֵן קָרִי רַב ב' דִּינָא רַבָּה' - רַבִּי. צִרְיָה שְׁנֵי גִטִּין - קָא
סִלְקָא דַּעְתָּן בְּרִי לְהַתִּירָה לֵינִשְׁא. וְגַבְהָ בְּתוּבַתָּה מִן הַחֲבִילָה - מִמָּה נִפְשָׁךְ. וְדוּמְתוּר
מוֹטֵל בִּסְפֵק עַד יֵבֵא אֱלִיהוּ. אִי דֹאֵית לִיה סְהָרִי
לְהָאִי - שְׁאֹמֵר "בְּפִנְיֵין דְּרֹשׁוּ", וְאֵית לִיה סְהָרִי
נְמִי לְהָאִי. מִי מִצִּי אֲמַרְהָ וְכו' - דְּרִיתוּרֵי מוֹתֵר
הַכְּתוּבָה שְׁלָה וּשְׁלָחָן בִּסְפֵק? אִלָּא לֹא כַּעַד
אֲחָד - לְכָל אֲחָד. וּשְׁמַע מִינָה דַּאֲפִילוּ אֵינָה
מוֹדָה צִרְיָה גַּט. עַד אֲחָד בְּהַכְּשָׁשׁ - דִּיאִכָּא
חַד סְהָרָא דְּמִנְחֹשֶׁל לִיה - מִי מִהֲקִינָן אֲפִילוּ לֹא
מִכְּשָׁא אִידִי - לִיכָא לְמֵאֵן דְּאֲמַר, דִּאֵין
הָאֲחָד בָּא אֵלָּא בְּשִׁבְעָה - וְהָכָא כְּבוּעָה לֹא
שִׁיכָא. צִרְיָה שְׁנֵי גִטִּין - כִּדִּי לְגִבּוֹת כְּתוּבָה
מִן הַחֲבִילָה. כְּלוּמָר, לְעוֹלָם הַחֲבִילָה מִנוּחַת עַד
שִׁיבָא אֱלִיהוּ, אִלָּא אִם כֵּן נִתְּנוּ לָהּ שְׁנֵימָה גַּט
מִעֲצָמָן, וְהִגַּט מִבִּיאָה לִידִי גִיבּוֹי כְּתוּבָה מִן
הַחֲבִילָה מִמָּה נִפְשָׁךְ. אִם שֶׁל זֶה הוּא - הִרִי
מִיחִיב לָהּ כְּתוּבָה עַל פִּיו, וְכוּן. וְכָל שָׂכָן אִם
כּוֹלָה שְׁלָה. וְרַבִּי מֵאִידִי הָאִי וְכו' - כְּלוּמָר,
וְכוֹלָה לֹא שְׁמוּעָתָהּ עַל דְּמַטְלִיל מִשְׁתַּעֲבָד
לְכְּתוּבָה, וְרַבִּי מֵאִידִי הָאִי, דְּאֲמַר בְּמִשְׁכַּת
כְּתוּבֹת ב"הֲשֵׁאשָׁה שְׁנַפְלוּ לָהּ נִכְסִים" (פ.ג.) גְּבִי
שׁוּמְרַת יִכְסָּה כְּתוּבַתָּהּ עַל נִכְסֵי בַעֲלָה דְּרֵאשׁוֹן;
הִנֵּחַ אֲחִיו מַעוֹת - יִלְקָח בְּהֵם קִרְקַע וְהוּא אוֹכֵל
פִּירוֹת. אֲלֹמָא: מַעוֹת מִשְׁתַּעֲבָד לְכְּתוּבָה.
וְהוּא בַּעַל דִּין כְּמֵאֵר עֲרִים - דְּרַבְנִי (שְׁמוֹת)
(כב) "אֲשֶׁר יֵאֲמַר בִּי הוּא זֶה", הִרִי שְׁסֻמָּךְ עַל
מִקְצֵת הַדּוּדֵאִת. לֹא קָא חֵיבִי לְאַחֲרֵי - אֵינִי חַב
לְאַחֲרִים בְּהוֹדָאֹתוֹ זֶה, שְׂאֵן נִפְסָד אִלָּא הוּא.
הַבָּא קָא חֵיבִיבָה לְאַחֲרֵי - שְׁקִירוּבֹתָהּ נִאֲסוּר
בָּהּ, וְקוֹרְבוֹ נִאֲסִין בָּהּ. בְּנֵי רַב מִיר גִּרְסָא, אֲחִים
הוּוּ. עַל פִּי שְׁנֵים - מִשְׁחֹרֵה תוֹרָה, לְמֵאִי
הִלְכָּתָהּ הַצִּרִּיק עֲרִים? מַעוֹת לָהּ בַּעֲלֵי לְמִיחֹרָה
וְלֹמֶר לֹא כֵן הִיָּה, לֹא יוֹכֵל לֹמַר כֵּן, שְׁלָלוּ
יַעֲדוּם - הוּא שְׁהֲצִרִּים הַכְּתוּב עֲדִים. וְאֵנִי אֵין
אֲנִי שְׁקֵרִים, וְלֹא דִּרְרִין בָּן, וְאֵין אֲנִי צִרִּיכִין
עֲרִים. אִי דִלְמָא - שְׁאֲפִילוּ הֵם מוֹרִים - אֵין
דְּבִרִּיהֶם קִימִים אִלָּא בְּעֲרִים, וְנִמְצָא אֲנִי מְחוּק
בְּשָׁלוּ הוּא בְּשִׁלִּי, שְׂאֵן חֲלוּקְתָּנוּ כְּלוֹם. לְשָׁקִי
לְהוֹפְרִים בְּדִבְרֵים, לֹמֶר: לֹא כֵן הוּא. אֲבָלָה
חֲלַב - בְּשׁוּגָה, חֲזִיבִי אֲתָה קִרְבִּין, נֶאֱמָן - הַעֲדֵה,
וְכֹשֶׁר הַקִּרְבִּין, וְאֵין כֵּאֵן מִשּׁוּם "אוּ הוֹדַע אֱלֹוֹ
חֲטֹאתָ" (וַיִּקְרָא ד) - וְלֹא שִׁיּוּדֵיהוּ אֲחֵרִים.
וְחִבִּי דִרְשָׁן לָהּ מִשְׁמַעְתָּא קְמִיתָא ד"הֲשֵׁאשָׁה
רַבָּה" (בִּמְצוֹת פ.ב.) וְלֹא שִׁיּוּדֵיהוּ אֲחֵרִים וְהוּא
מִכְּשָׁא

לֹא מִקְרִימָא מִלְתָּא אֱלָא
וְיִסְחָדִי אֱלָא לְשִׁקְרִי. אָמַר אַבְי: אָמַר לוֹ עַד אַחַד "אֶכְלֶת חֶלֶב"
תּוֹנָא: אָמַר לוֹ עַד אַחַד "אֶכְלֶת חֶלֶב" וְתֵלֵה אוּמַר "לֹא אֶכְלֵתִי"
וְ, הָא אִישְׁתִּיק - מְהִימֵן. וְאָמַר אַבְי: אָמַר לוֹ עַד אַחַד "בְּמִמָּאוּ
אֵימֵן. וְתֵנָּה תּוֹנָא: עַד אַחַד אוּמַר "בְּמִמָּאוּ" וְתֵלֵה אוּמַר "לֹא
אָמַר "לֹא", הָא אִישְׁתִּיק - מְהִימֵן. וְאָמַר אַבְי: אָמַר לוֹ עַד אַחַד
שׁוּרָד

“אכלת חלב” רשורר רביע, אי שתיק – מדימין, ואי לא שתיק – לא מדימין. ובדבר שאין ששית עמך, דלרביא היכא דאשכחיה ואמר ליה – מדימין, ואפילו אינו שותק. והלכה כרביא, וכן שאמר לו “נתנסך יין כפניך”, דומיא ד”אכלת חלב”. אבל אם אמר לו “נתנסך יין” שלא בדבר. ומה שאמרנו דבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מדימין – היינו גברא דלא מדימין כבי שבערה ואין דבר שבערה פחות משנים, אלס דבר דנאמן במילתא אחרייתא. ובגן דהוה דבר שבערה ואין דבר שבערה פחות משנים, אלס דבר דנאמן במילתא אחרייתא. (בשר וכו' מנערת), או “חתיכה לא שיש שומן”. לא לאסור חלבן – מדימין, אלא כמינו. ויכול להחבר. אבל דבר שיכול להחבר, כגון שאמר לו “יש שרץ שחורתיך” או “כרי

קידושין דף סה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים ראשון) קפט

נפשו, וברייתא זו כדעת רבי מאיר היא, דאמר במסכת כתובות (פ):
 שגם מלמלי משתעבדי לפרעון בתובה ולא רק קרקעות, ולכן
 יכולה לגבות את כתובתה מהחבילה.
 הגמרא מבררת את מסקנת הדין בענין המקדש בפני עד אחד: מאי
 הוי עילה – מה ההלכה בדין זה, רב כהנא אומר אין חוששין
 לקידושין, ורב פפא אומר חוששין לקידושין. מקשה הגמרא: אומר ליה
 רב אשי לרב כהנא, מאי דעתך? מה סברתך לומר שאין חוששים
 לקידושין בעד אחד, בודאי משום דילפת – שאתה לומד בגזירה
 שוה דרבך דרבך, שאמרה התורה בעניני עריות שנעשו על
 ידי אישות לשון עריות דרבך (דברים כד א), וכן בדיני ממונות
 אמרה התורה (שם יט טו) על פי שני עדים או על פי שלשה עדים
 וקום דרבך, ויש ללמוד שכשם שבממונות יש צורך בשני עדים, כך
 בדיני אישות יש צורך בשני עדים כדי להחיל קידושין או גירושין,
 אי – אם כן נדרוש כן לדינים נוספים, ונאמר מה להלן – כמו
 שבדיני ממונות הודאת בעל דין פועלת של מאה עדים דמי, אף
 כן – בדיני אישות הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, והיו הבעל
 והאשה נאמנים לומר שהתקדשו. ענה רב כהנא, אומר ליה לרב
 אשי, הך – בדיני ממונות, כשנאמן הבעל דין בהודאתו לא קא
 חייב לאחריני – אינו מחייב, מפסדי אנשים אחרים בהודאתו, ולכן
 נאמן, אבל הך – בבעל ואשה המודים שהתקדשו קא חייב
 לאחריני הודאתם מזיקה לאחרים, שהרי לדבריהם היא אשת איש
 ואסורה על כל העולם, ולכן אינם נאמנים עדים.
 הגמרא דנה מתי יש צורך בעדים כדי לקיים פעולה ממונית:
 מביאה הגמרא מעשה בשני אחים, מר וזקרא ורב אמר סבא שהיו
 בני דרב מרי בר איסור והיו שותפים, לאחר זמן ביטלו את
 השותפות ופליגי ביניהם בהרי הדי – חילקו את הנכסים בינם
 לבין עצמם, ללא עדים. אחרי החלוקה הסתפקו האם חלוקתם
 חלה, ואתו לקמיה דרב אשי, ואמר ליה את צדדי הספק, האם על
 פי שני עדים או על פי שלשה עדים וקום דרבך? שאמר רב כהנא
 (דברים יט טו), היינו רק כדי דאי פעי למיחר – שאם ירצו בני אדם
 לחזור בהם ממעשים ממנויים שעשו ולהכחישם, לא מצי הדי בהו
 – לא יוכלו לעשות זאת מחמת העדים, ואין לא הדי – אין אנו
 חוזרים בנו מחלוקת השותפות, וממילא החלוקה חלה על אף
 שנעשתה ללא עדים. או דלמא, לא מקמיא מלמא – אין מעשים
 ממנויים מתקיימים אלא בדין – בפני עדים, וחלוקת הנכסים
 שלא בפני עדים לא חלה כלל, ועדיין השותפות קיימת. אומר ליה
 רב אשי, לא איברי כהדי – לא נבראו העדים, כלומר אין בהם
 צורך אלא לשפיר – לשקטתם מבחישה את מעשהם, אך אם
 שניכם מודים שחלקתם בנכסים, אין צורך בעדים.
 הגמרא מביאה כמה מימרות בשם אביי, לגבי נאמנותו של עד
 אחד כשהלה שותק:
 לגבי חיוב קרבן חטאת על עבירה שנעשתה בשוגג כתבה התורה
 (ויקרא ד כח) 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא' ודרשה הגמרא
 ביבמות (פז): 'לא שידועהו אחרים', כלומר אם עד אחד אומר
 לו שאכל חלב והוא מכחישו אינו חייב להביא קרבן.
 אומר אביי, אדם שאמר לו עד אחד אכלת חלב בשוגג ואתה חייב
 חטאת, והלה שותק ואינו מכחישו, העד נאמן בדבריו כיון
 ששתיקת האדם נחשבת כהודאה, וחייב להביא קרבן. מביא אביי
 סיוע לדבריו, ותנא תנא – שנה התנא שלנו דין זה במשנה
 בכריתות (יא): אומר לו לאדם עד אחד, אכלת חלב, והלה מכחישו
 ואומר לא אכלת, פטור. ויש לדייק, טעמא – טעם פטורו מקרבן
 הוא משום דהכחיש את העד ואמר 'לא אכלת', הא אישתמיך – אם
 שתק, אף שלא הודה בפירושו לדבריו מהימן העד.
 הגמרא מביאה דין נוסף: ואמר אביי, אומר לו לאדם עד אחד נטמאו
 סתריהו – מאכליך הטהורים נטמאו, והלה שותק ואינו מכחישו,
 נאמן העד. ותנא תנא, שנה התנא שלנו דין זה במשנה בטהרות
 (פ"ה מ"ט). עד אחד אומר לאדם נטמאו סתריהו, והלה מכחישו
 ואומר לא נטמאו, פטור. [מהו?]. ויש לדייק, טעמא שאין העד
 נאמן, כיון דאמר הבעלים שלא נטמאו, הא אישתמיך הבעלים,
 מהימן העד בדבריו.
 הגמרא מביאה דין נוסף: ואמר אביי, אומר לו לאדם עד אחד

אמרין שהן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה, כלומר, עדותם על
 היחוד אינה נחשבת כעדות על ביאה, ואין מצריכים אותה לקבל
 גט שני, ובית הלל סברי שכיון שהיו נשואים ורגילים זה בזה,
 אמרין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, משום שברור לנו שאם
 התייחדו בא עליה לשם קידושין, וצריכה ממנו גט שני. ולפי זה
 מבוארת גם הסיפא של המשנה, ומוזים בית הלל לבית שמאי,
 שבנדאי אינה צריכה ממנו גט שני באופן שנתגרשה מן האירוסין,
 דלא לא אמרין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, מפני שאין לבו של
 הבעל גם ורגיל בה, ואין ראייה מכך שהתייחדו שגם בא עליה,
 ולפי הסבר זה במשנה אין להקשות על דברי רב נחמן.
 חזרת הגמרא לנידון של המקדש בעד אחד: אומר רב יצחק בר
 שמואל בר מרמא, משמיה דרב, המקדש אשה בעד אחד אין חוששין
 לקידושין, ואפילו שנייהם – הבעל והאשה מוזים לדברי העד. אומר
 רבה בר רב הונא, המקדש בעד אחד, פי דנא רבה – בית דין הגדול
 ו' שלהלן יבואר מי הוא? אומר שני חוששין לקידושין. מבררת
 הגמרא מאן – מי הוא? פי דנא רבה, עונה הגמרא בית דינו של
 רב, וכדברי רב יצחק בר שמואל בר מרתא, שהרי גם הוא אמר
 דין זה בשם רב.
 מביאה הגמרא לשון אחרת במקור מימרא זו: ואיבא דאמרי, אומר
 רבה בר רב הונא אומר רב, המקדש בעד אחד, פי דנא רבה אומר
 אין חוששין לקידושין. וכיון שרב עצמו הוא שאמר דין זה בשם רבי
 דינא רבה, בודאי לא התכוון לבית דין של עצמו, אלא מאן? פי
 דנא רבה, רבי – בית דינו של רבי יהודה הנשיא.
 הגמרא מקשה על האומרים שאין עד אחד נאמן בקידושין: מתיב
 רב אחאבוי בר אמי, מהמבואר בברייתא שנים שפאו מקדינת הים
 ולא ידוע מה טיבם, ואשה אחת הגיעה עמם, וחבילה אחת עמם,
 ולכל אחד מהם יש הסבר שונה על הקשר שיש לו עם השנים
 האחרים והחבילה שעמם, זה – אחד האנשים אומר, שזו האשה
 שעמם היא אשתי, וזה האיש השני אומר עבדי הכנעני, וזו חבילתי.
 וזה – האדם השני אומר, זו אשתי, וזה עבדי, וזו חבילתי. והאשה
 אומרת אלו שני עבדי, וחבילה שלי, הדין הוא שצריכה האשה שני
 גיטין – גט אחד מכל אחד מהאנשים, שהרי כל אחד טוען שהיא
 אשתו והבינה הגמרא שללא קבלת הגיטין היא אסורה להנשא
 לאחרים, ואחרי שתתגרש מהם ובה את דמי בתובתה מן החבילה
 שבאה עמם, וחזקת גביה זו היא ממה נפשך, שהרי לדבריה כל
 החבילה שלה, ואף לדברי על אחד מהאנשים שהחבילה שלו, הרי
 הוא חייב לתת לה את דמי כתובתה לאחר שגירשה [והבינה
 הגמרא ששוי החבילה שבער לטף כתובתה אינו נשאר ביד
 אחד מהם, אלא מונח עד שיבא אליהו]. מבררת הגמרא: הוי דמי,
 אי דאית ליה סתרי להאי – אם יש שני עדים המעידים כדברי
 האחד שזו אשתו והחבילה שלו, וכן אית ליה סתרי להאי – שיש גם
 שני עדים כדברי השני האומר שזו אשתו והחבילה שלו, באופן
 כזה מי מצי אמה – וכי יכולה האשה לטעון שאלו שני עבדי
 וחבילה שלי, והרי העדים מכחישים אותה ואומרים שהיא נשואה
 לאחד מהם והחבילה שלו, ואילו מהברייתא משמע שמוחר
 החבילה מטל בספק בין שלשתם וורק את דמי כתובתה היא
 יכולה לגבות מהחבילה, כיון שגם לדבריהם מגיע לה ממון זה.
 אלא לא מדובר בברייתא באופן שיש רק עד אחד לכל אחד מהם
 שזו אשתו והחבילה שלו, ומוכח מהברייתא שעד אחד נאמן לומר
 שהתקדשה, ולהצריכה לקבל גט. דוחה הגמרא, ותקבא – וכי
 מסתבר לומר כן, עד אחד בהקדשה – המוכחש מעד אחר, מי
 מהימן – וכי הוא נאמן, וכיון שכל אחד מהעדים מוכחש מהעד
 השני, שניהם אינם נאמנים לומר שהיא נשואה, ואינה צריכה גט
 אפילו מאחד מהם.
 הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אלא ודאי שלמישרי
 לעלמא – להחירה להנשא למי שתמצא, דכילי עלמא לא פליגי
 דרי – לדברי הכל היא מותרת אף ללא שתקבל גט מאחד מהם,
 והקנא הנידון הוא על החבילה, והכי קאמר התנא, שאשה זו צריכה
 שני גיטין משני אנשים אלו שיגרשה מרצונם כדי שתוכל לגבות
 את בתובתה מן החבילה, שהרי מן הדין החבילה מונחת עד שיבוא
 אליה, ורק אם גירשה מרצונה היא גובה את כתובתה ממה

שורף נרבע על ידי אדם שבא עליו, ונאסר בהקרבה למזבח, וְהִלֵּךְ
 – בעל השור שותק, נֶאֱמָן העד, והשור אסור בהקרבה. מוכיח
 אביו, וְהָאָהוּא – כך שנה לנו התנא במשנה בבכורות (מא). לגבי
 ההבמות האסורות למזבח, וביניהם 'וְשֹׁנְעֵי קֶדֶשׁ בּוֹ עֲבִידָה' – שור
 שנעשתה בו עבירה שנרבע על ידי אדם, וכן שור שְׁחֵמִית אדם, עַל
 פִּי עדותו של עַד אֶחָד או עַל פִּי דברי הַכֹּהֲלִים, נֶאֱמָן. מברר אביו,
 הַאִי עַל פִּי עַד אֶחָד' שנאמר במשנה הִכִּי דָמִי, אִי דָקָא מוּדוּ בְּעֵלִים
 – אם בעל הבהמה מודה לדברי העד, תֵּינוּ עַל פִּי הַכֹּהֲלִים
 שנאמר בהמשך המשנה, אֵלֹא לֹא מְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּשִׁתִּיק הַבְּעֵלִים,
 ומוכח שאם הבעלים שותק נאמן העד בדבריו.
 הגמרא מבארת מדוע הוצרך אביו לומר כמה דוגמאות לדינו:
 וְצִירָא, כִּיּוֹן דְּאִי אֲשַׁמְעִין רַק מִן הָךְ קִמְיָתָא – את הדין הראשון
 שעד אחד נאמן לחייב אדם בחטאת, היינו סבורים שרק שם
 שתיקת האדם נחשבת כהודאה, כִּיּוֹן שִׁמְסַתְבַּר שֶׁאִי לֹא דָקִים לִיה
 בְּנִפְשֵׁיהּ דְּעֵבֶד – אם לא היה ברור לאדם שאכן עבר עבירה
 והתחייב קרבן, חוֹלִין בְּעֻזָּה לֹא הָוָה מִיָּתִי – לא היה מביא בהמת
 חולין ומקריבה בעזרה, אֲבָל באופן שהעד אומר לו נִמְסָאוּ
 מְהֵרָתִיךְ, יתכן שאינו מודה לעד, וּמִיָּמָר אֲמִירָן – אנו מניחים
 שהיא דְּשִׁתִּיק היינו כִּיּוֹן דְּקָבֵר שאין לו הפסד גדול מדברי העד,
 שהרי אף לדבריו הוּי לִיה – ראויים לו המאכלים בִּימֵי טוֹמְאָתוֹ,
 וכיון שאין שתיקתו נחשבת כהודאה לדברי העד, היינו סבורים
 שאין העד נאמן. ממשכבה הגמרא, וְאִי אֲשַׁמְעִין אֲבִי הָא – גם את
 הדין השני, היינו סבורים ששתיקתו נחשבת כהודאה מִשּׁוּם דָּא
 מִסְּפִיד לִיה שאינו יכול לאכול את המאכלים בִּימֵי טְהָרָתוֹ, וְאִם
 לא שהיה מודה לדבריו היה מכחישו, אֲבָל כשעד מעיד ששורו
 נִרְבַּע, יתכן ששותק כיון שמיָמָר אֲמִרָן נלפשו שאין לו הפסד מדברי
 העד, שהרי כָּל הַשְּׁוֹרִים שבעולם לֹא לְגַבִּי מִזֶּבֶחַ קָיָיִם – אינם
 עומדים להקרבה בבית המקדש, ולא אכפת לו ששורו יפסל
 להקרבה, אֶךְ הֵיכָן שתיקתו נחשבת כהודאה וממילא לא יפסל
 השור, צִירָא – הוצרך אביו לומר את דינו בשלשה אופנים אלו.
 הגמרא מביאה שאלה בנאמנות עד אחד כשהאדם שהעדות
 נוגעת אליו שותק, מסתפקת הגמרא: אִיבְעִינָא לְהוּ, מִי שֶׁאֲשַׁתִּי
 וְיִנְתָּה בְּרַצוֹן, והדבר ידוע לו פְּעֻדָּתוֹ של עַד אֶחָד, ולדבריו היא
 נאסרת עליו וחייב לגרשה, והבעל שומע את דברי העד ושותק,
 מִזֶּה, האם שתיקתו נחשבת כהודאה וחייב לגרשה. הגמרא מביאה
 מחלוקת בנידון זה: אֲמִר אֲבִי, נֶאֱמָן העד בדבריו, כִּיּוֹן ששתיקת
 הבעל נחשבת כהודאה, וְכָאֵר אֲמִר אֲבִי נֶאֱמָן, כִּיּוֹן דְּהוּי נִידוֹן זֶה
 'דְּכִּי שְׁבַעְרִי, וְאִי דְּכִי שְׁבַעְרִי מִתְּבַר בַּפֹּהִת מִשְׁנֵים־הַגְּמָרָא
 מביאה את ראיותיהם של אביו ורבא: אֲמִר אֲבִי, מִנָּא אֲמִינָא לֵה –
 מנין למדתי דין זה, ממעשה שהיה, דְּהָהוּא סְמִיָּא – עיור, דְּהָוָה
 מִסְּפִיד מִתְּנִינְתָּא קָמִיה דְּמִר שְׁמוּאֵל – היה לו זמן קבוע לחזור על
 משניות בעל פה לפני שמואל, וְיֹאמַר מִדְּנָה לִיה וְלֹא הָוָה קָאֲתִי –
 פעם אחת אחר העיור מלבוא עד שהחשיך היום, שְׂדֵר שְׁלִיחָא
 אֲבִתְרִיה – שלח שמואל שליח אליו לקרוא לו שיבוא. אֲדֹאִיל
 שְׁלִיחַ שְׁבַעְרִי, וְאִי אֲדֹאִיל אֲתָא אִיהוּ בְּתָא – עד שהיה השליח הולך
 מדרך אחת בא העיור לפני שמואל מדרך אחרת, וְכִי אֲתָא –
 כשחזר השליח, אֲמִר לעיור שֶׁאֲשַׁתִּי וְיִנְתָּה ונאסרה עליו. אֲתָא –
 בא העיור לְקָמִיה דְּמִר שְׁמוּאֵל לשאול האם נאסרה עליו אשתו,
 אֲמִר לִיה שְׁמוּאֵל, אִי מְהִינִן לָךְ הַשְׁלִיחַ, וְיִל אֲפִקָה – גרש אותה,
 כִּיּוֹן שאין האשה מכחישתו, וְאִי לֹא נֶאֱמָן עֲלֶיךָ, לֹא תִפִּיק – אל
 תגרשנה. מבאר אביו, מִאי לֹא – בודאי כוונת שמואל היתה שאִי
 מְהִינִן עֲלֶיךָ עד זה דְּלֹא וְלֹאנָא הוּא – שאינו גזלן הפסול לעדות,
 עֲלִיךָ לגרשה, ומוכח שעד המעיד על זנות ואינו מוכחש, נאמן.
 הגמרא מבארת את הסברו של רבא במעשה זה: וְכָאֵר, הסובר
 שאין עד אחד נאמן, יבאר שכונות שמואל היתה שאִי מְהִינִן לָךְ
 אותו עד כְּכִי תִרִי – כשני עדים, וברור לך שאינו משקר, וְיִל אֲפִקָה
 – גרשה, וְאִי לֹא, לֹא תִפִּיק אינך צריך לגרשה, כִּיּוֹן שעד אחד לא
 נאמן בדבר שבערוה' אף כשאינו מוכחש.
 מביא אביו עוד סיוע לדבריו: וְאֲמִר אֲבִי, מִנָּא אֲמִינָא לֵה שעד אחד

נאמן אף בדבר שבערוה, אם אינו מוכחש, דְּתִנְיָא, מִשְׁשָׁה בְּיָנָא
 הַמְלָךְ שְׁתֵּלָה לְהַלְחֵם בְּמִדִּינַת 'בּוֹחֲלִית' שְׁבַמְדִּבְרָה, וְכִיבֵשׁ שֵׁם שְׁשִׁים
 בְּרָכִים – עיריות גדולות, וּבְחֻלָּתוֹ לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל הִיָּה שְׁמֵחַ שְׁמֵחָה
 גְּדוּלָה, וְקָרָא לְכָל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמֵּר לָהֶם, אֲבוּתֵינוּ שִׁבְנו אֶת בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי הָיוּ עֲנִיִּים וְהָיוּ אוֹכְלִים רַק מִלֻּחִים – מִיֵּן יִרְקוֹת בִּזְמָן
 שְׁהָיוּ עֲסוּקִים בְּכִנּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵף אֲנוּ שִׁחַתְעִשְׂרֵנוּ וְהִצְלַחְנוּ
 נֶאֱבָל מִלֻּחִים, וְכִי לֹאֲבוּתֵינוּ שְׁהָיוּ עֲנִיִּים, וְכִי לְהוֹדוֹת לֵה'
 שהצליח אֶת מַעֲשֵׂינוּ וְהַעֲשִׂינוּ, עָשׂו כְּדִבְרֵי וְהָעֵלּוּ מִלֻּחִים עַל
 שׁוֹחֲטֵנוֹת שֶׁל זֶהָ, וְאָכְלוּ. וְהָיָה שֵׁם אָדָם אֶחָד, אִישׁ לֵין, בַּעַל לֵב
 רַע, וְכִלְעָל – בלי עול מלכות שמים, וְאֶלְעָזָר בֶּן פֻּעֲרִיָּה שָׁמוּ, וְאִמֵּר
 אֶלְעָזָר בֶּן פֻּעֲרִיָּה לִינָא הַמְלָךְ, יִנְאִי הַמְלָךְ, לָכֵם שֶׁל פְּרוּשִׁים –
 תלמידי חכמים, עֲלִיךְ – כלומר הם שונאים אותך ואינם שמחים
 בהצלחתך. אמר לו ינאי המלך וְכֵה אֲעִשֶׂה – כיצד אברר שדברייך
 נכונים. אמר לו אלעזר בן פועריה הָקֵם לָהֶם – העמד אותם על
 רגליהם בְּכֹךְ שֶׁתִּלְבֹּשׁ עֵתָה אֶת הַצִּיץ שְׁכִינֵי שֵׁם ה' כְּתוּב בּוֹ
 וצריכים לעמוד בפניו, וְתִרְאָה שֶׁהֵם שׁוֹנְאִים אוֹתָךְ עַל יְדֵי שִׁימּוֹ
 בְּךָ מִלְשֵׁמֶשׁ בְּכַהֲנֹתָ. עֲשֵׂה יִנְאִי כַּעֲצַתוֹ וְהָקִים לָהֶם בְּצִיץ שְׁכִינֵי
 עֲנִיָּו, וְהָיָה שֵׁם בֶּין הַחֲכָמִים וְכֵה אֶחָד, וְהַיְהוּדָה בֶּן גִּדְרִיָּה שָׁמוּ, וְאִמֵּר
 הַיְהוּדָה בֶּן גִּדְרִיָּה לִינָא הַמְלָךְ, יִנְאִי הַמְלָךְ, רַב לָךְ – די לך בְּבִתְרִי
 מִלְּבוֹת, הֵנָּה בְּתֵר כְּהוֹנָה לְזִרְעוֹ שֶׁל אֶהְיֶה – כלומר אינך כשר
 לכהונה. מבארת הברייתא שאף שהיה ינאי מזרע הכהנים מחו בו
 החכמים, שֶׁלִּי שְׁהָיוּ הַפְּרוּשִׁים אוֹמְרִים שָׁמוּ שֶׁל יִנְאִי נִשְׁעִי בַּמָּקוֹם
 שִׁשְׁמוֹ 'מוֹדִיעִים', וְשִׁבְחָה פְּסוּלָה לְהִנְשֵׂא לְכוֹהֵן, וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׁאָה
 אביו שלא כדין הִתְחַלֵּל וְזָרְעוּ מִדִּין כְּהֹנָה. אמנם אחרי שחמו
 חכמים בידו וְכִיבֹשׁ הִדְבֵּר – חקרו אחרי אותו מעשה וְלֹא נִמְצָא –
 לא הצליחו להוכיח שהוא פסול לכהונה, וְיִפְדְּלוּ נִפְדְּרוּ חֲכָמֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּעֵצָם – בכעסו של ינאי המלך. וְאִמֵּר אֶלְעָזָר בֶּן פֻּעֲרִיָּה
 לִינָא הַמְלָךְ, יִנְאִי הַמְלָךְ, אִפִּילוּ הָיוּם שְׁכִיבִישְׁרָאֵל וְכִי כָךְ הוּא דִּינוֹ
 שִׁיבּוֹ אוֹתוֹ וְיִשְׁתַּק, וְאִתָּה מֶלֶךְ, וְכֵהן גְּדוּלָה, וְכִי כָךְ הוּא דִּינָךְ
 שִׁיבּוֹ אוֹתוֹ וְיִשְׁתַּקוּ, שְׁאֵלָה יִנְאִי, וְכֵה אֲעִשֶׂה לְחַכְמֵיכֶם. אמר
 לו אלעזר בן פועריה אִם אֲתָה שׁוֹמֵעַ לְעִצְתִּי, וְרוּמָם – הרוג אותם.
 שאל אותו ינאי המלך וְתוֹרָה שְׁאוֹתָם חֲכָמִים יוֹדְעִים אוֹתָהּ, מָה
 תַּהֲא עֲלֶיהָ אִם אַהֲרָגֶם. הִשִּׁיב לוֹ אֶלְעָזָר בֶּן פֻּעֲרִיָּה הַיְּהוּדָה
 נִשְׁאֵרָה כְּרוּכָה וּמוֹנֶחֶת בְּקֶרֶן זוֹיֹת, וְכָל הַרְצָאָה לְלִמּוּד, יָבוֹא
 וְיִלְמְדוּ. אֲמִר רַב נִחְמָן בְּרִי יִצְחָק, מִיָּד גְּזֻזָּה בּוֹ – בינאי המלך
 אֲפִיקֻרְסוֹת – כפירה בתורה שבעל פה, והראיה לכך, דְּהָוָה לִיה
 הַמִּיָּמָר, תִּינַח – הנח את התורה שֶׁבְּכָתֹב שֶׁאֵין אִפְשָׁר לְלוּמְדָה
 לְבַד, אֲבָל תִּרְכַּשׁ שְׁבַעֲלָ פֶה מָאָה, וְהָיָה אִם יִהְיֶה חֲכָמִים תִּשְׁתַּחֲבֹד
 התורה שבעל פה. מִיָּד, וְתוֹצִיץ – צצה והתפתחה הַרְעָה עַל דִּי
 דְּבָרֵיו שֶׁל אֶלְעָזָר בֶּן פֻּעֲרִיָּה, וְהָרָגוּ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל. וְהָיָה הָעוֹלָם
 מִשְׁתַּחֲוִּים – שָׁמֵם מִתּוֹרָה, עַד שֶׁכָּא שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁמְשֹׁן שָׁהִיָּה אִחִי אֲשֶׁתוֹ
 שֶׁל יִנְאִי הַמְלָךְ, וְהַחֲבִיאָתוֹ, וְהִחְזִיר אֶת הַתּוֹרָה לְיִזְשָׁנָה.
 מברר אביו את הלעו שיצא על אמו של ינאי המלך: הִכִּי דָמִי –
 כיצד היה הדבר שבתחילה אמרו שאמו נשבתה, ואחר כך לא
 מצאו ראיה לפוסלה, אֵילִימָא – אם תאמר דְּכִי תִרִי – שני עדים
 אֲמִר אִישִׁתְּבִיא, העידו שנשבתה אמו של ינאי, וְכִי תִרִי אֲמִרִי לֹא
 אִישִׁתְּבִיא, אִם כֵּן מִאי חוּת דְּסִמְכָתָה אֲהֵי – מה ראית לסמוך על
 המכשירים, סְמוּךְ אֲהֵי – על הפוסלים, ומדוע לא מצאו ראיה
 לפוסלו. אֵלֹא בודאי היה המעשה פְּעֻדָּתוֹ שֶׁל עַד אֶחָד שֶׁנִּשְׁבְּתָה.
 וְכֵהָא שְׁאֵלָה אֲמִינָנוּ לוֹ הִיא כִּיּוֹן דָּקָא מְכַחֵשׁ לִיה בִּי תִרִי – היו שני
 עדים שהכחישוהו, הָא לֹא הָכִי, הִיא העד מְהִינִן, ומוכח שעד
 אחד נאמן בדבר שבערוה. כשאינו מוכחש.
 מבארת הגמרא את הסברו של רבא בענין זה: וְכָאֵר, הסובר שעד
 אחד אינו נאמן, יבאר שְׁלֵעוּלָם במעשה של ינאי היו תִּרִי וְתִרִי –
 שתי כתות עדים, וְעֻדוֹת הִיתָה בְּרָאֲמִר רַב אֲתָא בְּרִי מְהִינִן
 לגבי נידון אחר, שֶׁמְדוּבָר בְּעִדֵּי הַקֹּהֲלִים – שהשנים האחרונים
 מעידים רק שהראשונים היו איתם באותו זמן במקום אחר,
 והאמינה התורה לגמרי לאחרונים ובטלה עדות הראשונים, וְהָכָא
 נִמִּי במעשה של ינאי היה המעשה פְּעֻדָּה הָקוּמָה, וכיון שבתלה

שורך נרבע – ואסור להקרב. אבל לסוקלו – תרי בעין, דאמר מר (בבא קמא מדא): כמיתת הבעלים כך מיתת השור. ותנא תנא – לענין פסולי קרבן בובחים ובבכורות. וצריכא – לאשמועינן בכולהו דשתיקתו הוראה היא. חזי ליה בימי מוטאתו – ולא איכפת ליה, ולא הוראה היא, ומותרים לטהורים. לאו לגבי מוכח קיימי – ולא איכפת ליה להכחישו. והוראה מידא לא היא, דחייא, ומותר להקרב, צריכא. אשתו זינתה בעד אחד – כלומר, אמר לו עד אחד: אשתך זינתה, והוא שותק, מהו ליאסר העד עליך? ולא הוה אחי – ההוא סמא לעת הקבוע לו לפני שמואל. שרר – שמואל שליח בתריה, שימהרנו לבא. מאי לאו אי מהימן לך – האי עד כשאר עד אחד, ידיעת ביה שאינו מפקסילי עדות, דלוא גולגא הוא. אפקה – הואיל ולא הכחישתו. ינאי המלך – מן הכהנים של חשמונאים הוה. לבוחלית – שם מדינה שבמדרב, מלחום – ירוקת הב, ושמן קקלי בלשון ארמי, כמו "הקוספים מלוח על שיד" (איוב ל). כשהיו עסוקים בבנין – בית שני, שבאו מן הגולה והיו עניים והיו מוציאין הרצאות במלכא, אף אנו נאכל מלוחין, להיות זכר לעוני אבותינו, ולהודות לפני הקדוש ברוך הוא שהצליחנו והעשירינו. לכן של פרושים עלך – שונאין הם, ואין שנחים בהצלחתך. ופה אעשה – לידע שכן הוא? הקם להם בציון שבין עיניך – תן ציון הקדש על מצחך, ויעמדו עליהם רגליהם. לפי שהם כהונ ב, והם יגלו את לבם. ואף על גב דלאו שעת עבודה, כדאמר בפרק שני (קדושין נדא): בגדי כהונה ניתנו ליתנות בהם. שהיו אומרים אמו נשבת מן המוריעים – לכך מידו בו, שהיו הפרושים אומרים עליה: אמו נשבת במוריעים, כך של בית חשמונאי היה, ושבריה פסולה לכהונה ושנאה אביו – ונמצא חלל. ויבדלו חכמי ישראל בזעם – שכעס המלך עליהם, כך הוא דינו – לסבול חרפתו. וכך הוא דינך – בתמייה, שלא תנקם מהם? ורומם – הרגם. מה תהא עליה – שמוא תשתבח? אמר ליה: הרי ספר תורה כרוכה, ומונחת בתוכה המצות, ולא ישתכחו. ותניין ריעה – לשון "רויץ ציון ויגמול שקידם" (במדבר יח) – לישא אחרניא בערה, לשון "נרצצים" (יוחאל א), בניצוץ המבעיר גחלת. שמעון בן ששח – אודי אשתו היה, והחביאתו. חיבי דמי – ויבקש הדבר ולא נמצא, דמשמע שהחזיקוהו בחזקת כשרות? סמוך אהני – דאמרי אשתבאי, והיכי קאמר "ולא נמצא"? ואי אמרת אוקי תרי לבדדי תרי, ואוקי איתתא אחזקתה – הני מילי אי היא קמן, איתתא באה לבית דין להתירה, אבל בנה זה הנדון – אין לו חזקה דכשרות, שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול. אלא לאו בעד אחד – העיד על השבירה, ובאו שנים והכחישו, דרב אחא בר מנימי – בעלמא. שפחה השבירה תחתיה – הכניסו להם שפחה, וטכורים שהיו זאת, וננובה מהם לאחר שנשבת עד שלא נתיחדה בלא עדים. הילכך אין כאן הכחשת עדים.

מנא

"שורך נרבע" והלה שותק – נאמן. ותנא תנא: וְשֹׁנְעֵכְדָּהּ בּוֹ עֵבֶרְהָ, וְשִׁהְמִית עַל פִּי עַד אֶחָד, אִם עַל פִּי הַבְּעָלִים – נאמן. האי "על פי עד אחד" היכי דמי? אי דקא מודו בעלים – היינו "על פי הבעלים", אלא לאו – דשתיק. וצריכא; דאי אשמועינן קמייתא, אי לאו דקים ליה בנפשיה דעבד – חולין בעורה לא הוה מיימי. אבל "נמצאו טהרותיה" מימר אמינן: האי דשתיק – דסבר חזי ליה בימי מוטאתו. ואי אשמועינן הא – משום דקא מפסיד ליה בימי טהרתו, אבל "שורו נרבע" מימר אמר: כל השוורים לאו לגבי מוכח קיימי, צריכא. איבעיא להו: "אשתו זינתה בעד אחד" ושותק, מהו? אמר אביי: נאמן, רבא אמר: אינו נאמן, הוי דבר שבערוה – ואין דבר שבערוה פחות משנים. אמר אביי: מנא אמינא לה – דההוא סמא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל, וימא חד ננה ליה ולא הוה קאתי. שרר שליחא אבתריה, אדאדיל שליח בחדא אורחא, אתא איהו בחדא. כי אתא שליח, אמר: אשתו זינתה. אתא לקמיה דמר שמואל אמר ליה: אי מהימן לך – זיל אפקה, ואי לא – לא תפיק. מאי לאו – אי מהימן עלך דלאו גולגא? ורבא: אי מהימן לך כבי תרי – זיל אפקה, ואי לא – לא תפקה. ואמר אביי: מנא אמינא לה – דתניא: מעשה בינאי המלך שהלך לבוחלית שבמדרב וכיבש שם ששים פרפים, ובחרתו הוה שמח שמחה גדולה. וקרא לכל חכמי ישראל, אמר להם: אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש, אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו. והעלו מלוחים על שולחנות של זהב, ואכלו. והיה שם אחד, איש לין, לב רע ובלעל, ואלעזר בן פועייה שמו. ויאמר אלעזר בן פועייה לינאי המלך: ינאי המלך, לבם של פרושים עלך! – ומה אעשה? – הקם להם בציון שבין עיניך. – הקים להם בציון שבין עיניו. היה שם זקן אחד, ויהודה בן גרדייה שמו, ויאמר יהודה בן גרדייה לינאי המלך: ינאי המלך! רב לך בחר מלכות, הנח בחר בהוה לרעו של אחרן. שהיו אומרים: אמו נשבת במוריעים. ויבקש הדבר ולא נמצא, ויבדלו חכמי ישראל בזעם. ויאמר אלעזר בן פועייה לינאי המלך: ינאי המלך, הדינא שבשיראל קד הוא דינו, ואתה מלך וכהן גדול קד הוא דינך? – ומה אעשה?

מנסיך ייך" – בא ואראך האיסור, בהא דחייא יש לחוש לדבריו ולברוק. כדאמר לקמן (עמוד ב) גבי בעל מום, דמצי אמר ליה "שלח ואחזי". וכשאדם עושה חבירו שליח לשמור יינו, או להביא מן המרתף – נאמן, דהיינו בידו, ומהימן עליה כבי תרי, כשמוסר עליו. והא דבעינן שותק – היינו דוקא דלא עשאו שליח.

אמר אביי היא היא – תימה! והא אמרת: המקדש בעד אחד אחר אין חוששין לקידושו, דאין דבר שבערוה פחות משנים! ויש לומר: דהתם, אפשר כיון דלא קדשה בפני עדים – המעט מתנה, אבל הכא – הביאה אסורה בין בעדים בין שלא בעדים, ואין אנו צריכין אלא שידע הבעל האמת. מידו קשה: דמשמע הכא עד אחד נאמן, ובמסכת אסורה (ג.ב.) משמע דאין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קנין וסתירה, משמע דבעינן עדים! ויש לומר: דהתם מיימי באינו שותק, אבל בשותק – בעד אחד מהימן.

רבא אמר כו' – ואם תאמר: כיון דשותק, ושתיקה כהוראה דמיא – למח לא תאסר עליו וכו' לא יוכל לעשותה עליו חרובה דאיסורא? ויש לומר: דקסבר רבא דטעמא דשותק מהימן – לאו משום דשתיקה כהוראה דמיא, אלא משום דאינא רגלים לדבר מהימן ליה. ויכין שאין האיסור מכח עדות הבעל אלא מכח עדות העד – לא מהימנינן ליה, דעד אחד אינו נאמן דבר שבערוה.

הקם להם בציון שבין עיניך – פירש בקונטרס: ואף על גב דלאו שעת עבודה היא – הא אמרינן לעיל (נדא), דבגדי כהונה ניתנו ליתנות בהן. וקשה: דאדריבה, משמע מהתם דמידי שהיו יכולין להפשיטין – שהיו זקוקין להפשיטין, מדקאמר: לא ניתנה תורה למלאכי השרת, משמע – בלאא לצורך אסורא ומפרש רבינו תם: דדוקא ציון, משום דכתיב בו (שמות כח) "והיה על מצחו תמיד" – משמע דמותר שלא בשעת עבודה, אבל בשאר בגדים – לא. וינאי היה כהן מורה בית חשמונאי.

מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני – "דיאשבתא". והיכי קאמר נמצא? ואלא נמצא? הקשה בקונטרס: אדרבה, אוקי תרי בהדי תרי ואוקי אם ינאי בחזקת כשרות, כדאמרינן גבי כהן בפרק "האשה שנתארמלה" (כתובות כבא), ותינין: הני מילי אי הואי איזי קמן, והיתה באה לבית דין להתירה – דהתם אית לה חזקה דכשרות. אבל בנה זה הנדון לפנינו – אין לו חזקת כשרות, שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול, שאומרים שאמו נשבת קודם שנולד. ואם תאמר: מכל מקום תיחזי ליה חזקה דאימיה שהיתה בחזקת כשרות, דהא אמרינן בפרק קמא דכתובות (יגא): לדברי המוכשר בה – מוכשר בהתא ויש לומר: דלא אמר אוקי תרי בהדי תרי, אלא בתרומה דרבנן, והיני ותיני ספיקא דרבנן, ובזה לא תהמייר, אבל ביוחסין, דיכאבא איסורא דאורייתא – החמירו, ואסורה היא מדרבנן.

אמר

אי אתה שומע לעצתי – רומם. – ותורה מה תהא עליה? – תרי פרוכה ומונחת בקרן זוית, כל הרוצה ללמוד – יבוא וילמוד. אמר רב נחמן בר יצחק: מיד נזרקה בו מינוה, דהוה ליה למימר: תינה תורה שבתבך, תורה שבעל פה מאי? מיד: ותוצין הרעה על ידי אלעזר בן פועייה, ויהרגו כל חכמי ישראל. והיה העולם מישתומם, עד שפא שמעון בן ששח והחזיר את התורה ליושנה. היכי דמי? אלימא דבי תרי אמרי "אישתבאי", ובי תרי אמרי "לא אישתבאי" – מאי חזית דסמכת אהני – סמוך אהני! אלא בעד אחד. ומעמא – דקא מכחשי ליה בי תרי, הא לאו הכי – מהימן. ורבא: לעולם תרי ותרי, וכדאמר רב אחא בר רב מנימי: בערי הוזה, הכא נמי – בערי הוזה. ואיבעית אימא: פדרבי יצחק. דאמר רבי יצחק: שפחה הכניסו תחתיה, אמר רבא:

מנא

אמר רבי טרפון משל לעומד ומקריב על גבי המזבח – ואם תאמר: מאי משל הוא זה? הרי במשל אפילו נודע שפסול היה בשעת עבודה אפילו הכי עבודתו כשרה, כדמוכח בסמוך מקרא. ובכי האי גונא גבי מקדו, אם נמצא שמדידתו היתה תחלה בטעות – טהורותיו טמאות למפרע, אפילו לרבי טרפון ואומר רבינו יצחק: דבתרתי פליגי, פליגי

בטהרות שנעשה על גביו למפרע, מר איל בתר

חוקה דמקדו, ומר איל בתר חוקה דארס, ובשלא

נודע חסרון המקדו למפרע, ופליגי נמי בטמא

שטבל במקדו, ולאחר זמן נודע שהיה חסר באותה

שעה, שטהרותיו טהורות למפרע, ואזא מיייתי

המשל. תוספות ישנים: ופליגי נמי במקדו שטבל

בה כהן ועבד עבודה, ובאו עדים והעידו שהיה

המקדו חסר קודם הטבילה. רבי טרפון אומר:

כשירה העבודה, מיד דהוא אבן גרשה וכן

חלוצה, ואזא קאי המשל.

שלח ואחוי – תרגום של "והפשיט" – ו"שלח"

(ויקרא א). מכאן יש להוכיח דכל דבר

שיכול להתברר – עד אחד נאמן עליו, ואפילו עד

אחד מכחישו.

ולזרעו אחרייו בין זרע כשר בין זרע פסול –

ובריש מכליתין (דא, אמר): "זרע אין

לה" – אין לי אלא זרע כשר, זרע פסול מנין –

תלמוד לומר וכו'. משמע דלשון זרע אל משתמע

אלא כשרו ויש לומר: דשאני הכא "זרעו" מיותר,

דהוה מצי למיכתב "ולבניו", שהרי בבגות לא

שייך ברית כהונה, ולכן דרשין מניה אפילו זרע

פסול, אבל התם אינו מיותר, שהרי התם יש לו בת

כמו בן.

כל מקום שיש קידושין ויש בו וכל מקום שאין

קידושין ואיזה זה זה הבא על אחת מכל

העניות שבתורה – נראה לרבינו יצחק דרך

סתמא אתאי כרבי שמעון התניני, דאמר בסוף

פרק "החולץ" (יבמות מטא): יש ממזר מחייבי

כריתות, ולא מחייבי לארץ. וכדאי גונא קאמר

הבא, ועוד נראה לרבינו יצחק: דהלכה כי דך

סתמא, אף על גב דאיכא סתמא אחרינא ביבמות

(צבא, רבי עקיבא – מכל מקום דך סתמא

עיקר, משום דמתניא גבי הילכתא פסיקא

דקידושין. ועוד: דמצני ברבבה מקומות כי האי

סתמא, כדקתני התם (יבמות ידבא): פשיטא, בני

חייבי לארץ יבנים נינהו. ועוד תני איהו ממזר –

כל שאסורו איסור ערוה ועגוש ברת. משמע דלא

הוי ממזר אלא מחייבי כריתות.

מתניתין

חלוצה דעבודתו פשיה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל: דאמר קרא "והיתה לו

ולזרעו אחרייו" – בין זרע פשר ובין זרע פסול.

אבוא דשמואל אמר: מהכא, "ברך ה' חילו

ופעל ידיו תרצה" – אפילו חולין שבו תרצה. רבי ינאי אמר: מהכא "ובאת אל הכהן אשר יהיה פנימם ההם", וכי תעלה

על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה פנימו? אלא זה פשר ונתחלל. בעל מום דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה

אמר שמואל: דאמר קרא "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום" – פשהוא שלם ולא פשהוא חסר. והא "שלום" פתיב!

אמר רב נחמן: וי"ו דשלום קטיעה היא. משנה כל מקום שיש קידושין ואין עבירה – הולך הולך אחר הזכר. ואיזה זו –

זו כהנת, לוייה, וישראלית, שנשאזו לכהן לוי וישראל. וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה – הולך הולך אחר הפגום. ואיזה

זו – זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתינו. וכל מי שאין

לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין – הולך ממזר. ואיזה זה – זה הבא על אחת מכל העניות שבתורה. וכל

מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין – הולך כמותה, ואיזה זה – זה ולד שפחה ונכרית. גמרא "כל מקום שיש

קידושין". אמר רבי שמעון לרבי יוחנן: כללוא הוא דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולך הולך אחר הזכר? הרי

גמרא

מנא אמינא לה – דאין עד אחד נאמן בדבר ערוה לפסול, ואפילו אין לו מכחישו. מגורה

– מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סא): לא מזכר את המגורות של

מים. של דייקים – שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלימה – ארבעים סאה.

היה רבי טרפון מפרש – דאמר: השתא הוא דחסר, וכשעה שטבלו בה אדם וכלים –

שלימה היתה. מספא – דלא דיעני מאימא

חסרה, ונמצא שאינה טבילה. שעבודתו –

שעבד כבר, כשירה. לקמן יליף לה. בעל מום

שעבודתו – שעבד כבר פסולה, ואפילו היה

שוגג. לקמן יליף לה. מקדו פסול ביחיד – בא

אחד ואומר "אני מדדתי ונמצא חסר" – נאמן,

דקימא לן (גיטין בבא) דעד אחד נאמן באיסורין.

ובעל מום פסול ביחיד – בא אחד ואמר "בעל

מום הוא" – נאמן. ולקמן מפרש לה. מאחרים

– מתחמא אמו. שלח אחוי – אם אינך בעל מום

– הפשט בגדיך ונראה. והיינו דקתני: בעל מום

פסולו בגופו, שנוכל לברר הדברים, וכן מקדו –

חסרנו לפנינו.

והיתה לו ולזרעו אחרייו וכו' – בין זרע פסול

חלל. ולכתחילה לא קאמר, דהא מחולל קריה

רחמנא, שנתחלל מקדושת כהן. חולין שבו –

חללין שבו. חללין שבשבת לוי, דקרא בשבת לוי

כתיב. ובעל מום דעבודתו פסולה מנלן – אם

עבד בשוגג? דאילו במזיד כתיב (ויקרא כא) "אך

אל הפרוכת לא יבא וגו' ולא יחלל את מקדשי",

אלא עבד בלא ידיעה מנלן דלא מכשרין לה

מהאי קרא ד"והיתה לו ולזרעו אחרייו"? הנני

נותן לו – לעיל מ"והיתה לו" כתיב, אלמא:

בשלימים הוא דאבשר. משנה כל מקום

שיש קידושין ואין עבירה – שהקידושין תופסין

בה. ואין עבירה בנושאין, שלא אסרתה תורה

עליו. כהנת לוייה וישראלית וכו' – לוי שנשא

כהנת או ישראלית – בנה לה, וכהן שנשא לוייה

וישראלית – בנה כהן, (ולוי) ישראל שנשא

כהנת או לוייה – הולך ישראל. ל"משפחותם

לבית אבותם" כתיב. אלמנה לכהן גדול – יש

קידושין ויש עבירה. דקסבר: קידושין תופסין

בחיבי לארץ. אחר הפגום שבשניהם – שגולד

מפסולי כהונה – הולך פסול, וכן בן ממזרת

לישראל – ממזר, וכן בן ממזר מישראלית –

ממזר, וכן בת נתינה לישראל – נתן, וכן נתן

מכשרה – נתן. מכל עניות שבתורה – של

חיבי כריתות. הולך פסול – בגמרא מפרש לה.

הולך כמותה – ולד נכרית – נכרי, ואם גיירוד

– דור גיר כשר, ואינו ממזר. ולד שפחה – עבד

ששחררו בעליו – כשר, ומותר בישראלית.

גמרא

עד אחד נאמן להעיד על כהן שהוא חלל אף אם הכהן שותק.
מבארת הגמרא כיצד יפרש אביי את התוספתא: ואִינִי אִמֶּר שאין
זו ראייה, ולעולם דברי רבי עקיבא נאמרו באופן זה: הכהן קא
ליה – לעד המעיד שהוא בן גרושה, ולכן יש צורך בשני עדים,
והקאמרת שהרי גם לגבי בעל מום מדובר כשהלה מכחיש ואמאי
מתימן העד לומר שהוא בעל מום, יש לומר ששם ישנו טעם מיוחד
לכך, כיון דאמר ליה העד לכהן שלח – הפשט בגדיר ואחוי – הראה
שאינך בעל מום, וכיון שהדבר יכול להתברר נאמן העד. ומבאר
אביי לפי זה, ותינו דקתני בהמשך דברי רבי עקיבא שמקנה פסולו
בגופו, ובעל מום פסולו בגופו, וכונת רבי עקיבא בדימוי זה לומר
שבשניהם הפסול יכול להתברר, ולכן עד אחד נאמן בו אף כשיש
מי שמכחישו, ואל יזכיר בן גרושה וכן חלוצה שצריך שני עדים,
כיון שפסולו מאחרים, מנישואי אביו ואמו, ולא ניתן להוכיח דבר
זה.
הגמרא מבררת את הדינים האמורים בתוספתא: וכהן שהוא בן
גרושה וכן חלוצה שפסול לכתחילה לעבוד בבית המקדש,
דעבודתו בשירה בדיעבד מנל. משיבה הגמרא, אמר רב יהודה,
אמר שמואל, דאמר קרא לגבי כהונת פנחס (במדבר כה יג) 'והיה
לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם', ויש לדרוש מלשון 'זרעו'
שעבודת הכהן כשירה בין בנרע כשר ובין בנרע פסול, ואף בן
גרושה ובן חלוצה שעבד, עבודתו כשרה.
מביאה הגמרא לימוד נוסף: אמר ר' שמואל אמר, מהכא, שנאמר
(דברים לג יא) 'כִּרְחֹק ה' חילו ונסף: אֲבוֹתָ יִצְחָק וְיִצְחָק וְיִצְחָק וְיִצְחָק'
לחללים, שאפילו חזוין – חללים נשבו, תרצה את עבודתם.
מביאה הגמרא לימוד נוסף: רבי ינאי אמר מהכא, שנאמר (דברים
כו ג) 'וְכִפֹּת אֵל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם', וקשה וכן תעלה על
דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה ביום, אלא זה כהן שהיה
מחזק כבשר, ונתחלל – התברר שהוא חלל, ורמזה לנו התורה
שעלינו ללכת לכהן המחזק כבשר, אף שלאחר מכן התברר
שהיה חלל.
מבררת הגמרא דין נוסף האמור בתוספתא: ובעל מום שעבד
בשוגג דעבודתו פסולה למפרע, מנל, ומדוע לא נדרוש מהפסוק
'ולזרעו אחרי' שעבודתו כשרה, שהרי גם הוא בכלל זרעו, וכמו
שדרשנו לגבי חללים. משיבה הגמרא, אמר רב יהודה, אמר
שמואל, אי אפשר לדרוש כן, כיון דלפני פסוק זה אמר קרא
(במדבר כה יב) 'לִבְנֵי אֹמֶר הֵנִי נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם', ויש לדרוש
את הלשון 'שלום' כשלמות, בערית הכהונה שייכת רק כשהוא
שלם באבריו, ולא כשהוא חסר, שובל מום. ושאלת הגמרא, והא
'שלום' כתיב בפסוק, ולא 'שלם'. משיבה הגמרא, אמר רב נחמן,
האות וי"ו ד'שלום' אינה נכתבת בספר תורה בשלמותה, אלא
קטיעה היא – קטועה באמצעה, לרמוז שיש לדרוש מילה זו כאילו
נכתב 'שלם' ללא וי"ו, ללמוד שהפרשה מדברת בכהנים שלמים:

משנה

משנתינו עוסקת בדין היחוס של ולד הנולד מישראל, ומבארת
ארבעה כללים בנידון זה.
הכלל הראשון, כל מקום שיש קידושין – שקידושי האב והאם
חלים, וגם אין עבירה בקידושין אלו, הולך הולך אחר הוֹבֵר –
מתיחס אחר אביו. ואין זו – באילו אופנים הדין כן, זו בהנחת ליה
וישראלית, אחת משלשת הנשים הללו, שנשאו לכהן לוי וישראל,
כלומר לאחד מהם. שכיון שנשואין אלו מותרים לכתחילה,
הנבים מתייחסים אחר אביהם, שנאמר (במדבר ד ב) 'למשפחתם
לבית אבתם', כלומר שהיחוס במשפחות הכשרות יהיה לפי בית
אבותם, וכגון אם אביו לוי ואמו כהנת או ישראלית, הולך לוי.
הכלל השני, וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה – שיש איסור
בקידושי האב והאם אך אין האיסור גורם שלא יחולו קידושיהם,
הולך הולך אחר הפגום – מתייחס אחרי הפחות ביחוסו מביניהם.
ואין זו, זו אלקנה שנשאת לכהן גדול, או גרושה וחלוצה שנשאו
לכהן הדיוט, או מותרת מביאה שחיבים עליה כרת,

מאמין לה – מה המקור לדברי, שעד אחד אינו נאמן בדבר
שבערה אף כשאינו מוכחש, דתנן בתוספתא במסכת מקואות
(פ"א ה"ח), אמר רבי שמעון, מעשה בגמרה – בריכת מים, מקוה,
של אדם בשם דסקים ביבנה, שהיה עומדת בחזקת שליפה – שיש
בה שיעור מקוה כשר, ומתחילה מדרה והיה בה שיעור זה,
ולאחר זמן שכבר טבלו בה בני אדם וכלים טמאים, חזרו וקדרו
אותה, ונמצאת חסירה, ולא ידוע ממתי נחסרה, כל ההפירות
מהמדידה הקודמת עד המדידה האחרונה שנעשו על גבה –
הטהרות שהוחזקו כטהורים, על סמך אותה מקוה, שנגעו בבני
אדם או בכלים שנטהרו בה, היה רבי מרפון מטהר, כיון שהוחזק
המקוה ככשר, ואנו אומרים שעתה נחסר, ורבי עקיבא מטמא,
מחשש שמיד לאחר אותה מדידה כבר נחסר המקוה.
מביאה התוספתא את סברותיהם: אמר רבי מרפון סברא לטהר,
מקנה זה, בחזקת שלם הוא עומד שהרי במדידה הראשונה היה
שלם, ומספק שאינך יודע מתי הוא נחסר אהך כא לחסרו – לומר
שנחסר מיד לאחר המדידה הקודמת, אל תחפזנו מספק, אלא
העמד אותו בחזקת כשרות עד זמן המדידה האחרונה, שבה הוכח
שהוא חסר. אמר רבי עקיבא סברא לטמא, אדם זה שטבל במקוה
המסופק, הרי קודם שטבל בחזקת טמא הוא עומד, מספק אתה כא
לטהרו – שזא נחסר המקוה רק לאחר טבילתו, אל תהפזנו מספק,
אלא השאירו בחזקת טומאה.
אמר רבי מרפון ראייה לדבריו, משל – דין זה דומה לכהן שעומד
ומקריב על גבי המזבח, ועתה נודע לו שהוא בן גרושה או בן חלוצה
הפסול לעבודה, שצבדו שכבר עבד בשירה, ואינה נפסלת
למפרע, וגם כאן אין לפסול את המקוה למפרע. אמר רבי עקיבא
ראיה לדבריו, משל לכהן שעומד ומקריב על גבי המזבח, ועתה
נודע לו שהוא בעל מום הפסול לעבודה, שגם צבדו שכבר עבד
פסולה למפרע, ואף כאן שנודע עתה שהמקוה נחסרה, נפסלת
למפרע.
אמר רבי מרפון לרבי עקיבא, אתה דימיתו את הטובל במקוה
שעתה נודע שהיא חסרה, לכהן שנודע שהוא בעל מום שעבודתו
פסולה למפרע, ואני דימיתו לכהן שנודע שהוא בן גרושה או בן
חלוצה שעבודתו כשרה, נראה לפי הדינים שנאמרו בהם למי דומה
הטובל במקוה המסופק, ואי דומה לכהן גרושה ולכהן חלוצה נדונו
בכהן גרושה או בכהן חלוצה שאינו נפסל למפרע, ואם דומה לבעל
מום נדונו בבעל מום שנפסל למפרע. התחיל רבי עקיבא לדון
ולבאר מדוע הטובל במקוה המסופק דומה לכהן שנמצא בו
מום, שהרי מקנה פסול מתברר בעד יחיד, שהרי עד אחד נאמן
באיסורים, ובעל מום גם כן פסול בעד יחיד שנאמן להעיד על כהן
שהוא בעל מום, וכשם שעבודתו של כהן בעל מום נפסלת
למפרע, כך אדם זה מטמא טהרות למפרע, אם נמצא עתה
שהמקוה חסרה. ואל יזכיר כהן שנודע שהוא בן גרושה וכן חלוצה,
שפסולו יכול להתברר רק בשנים. הוסיף רבי עקיבא ואמר סברא
נוספת, דבר אחר, מדוע אדם שטבל במקוה המסופק דומה לכהן
שנודע שהוא בעל מום, שהרי מקנה זה פסול הוא בגופו של
המקוה, שאין בו שיעור, וכן בעל מום פסולו בגופו שהוא פגום
באחד מאבריו, ואל יזכיר כהן שהתברר שהוא בן גרושה וכן
חלוצה, שפסולו בא לו מאחרים – מחמת אמו, שהיא פסולה
לכהונה. הודה רבי מרפון לרבי עקיבא, ואמר ליה רבי מרפון,
עקיבא, כל הפורש מקד כפורש מן החיים.
מברר רבא את דברי רבי עקיבא: האי כהן בעל מום שאמר רבי
עקיבא שפסולו מתברר בעד יחיד, היכי דמי, אי דקא מכחיש ליה
– אם הכהן מכחיש ואומר שאינו בעל מום, מי מתימן העד לפסולו
מכהונה, והרי כשהעד מוכחש מבעל הדבר אינו נאמן, אלא ודאי
מדובר דשתיק הכהן, ודבניה – כמו כן גבי בן גרושה וכן חלוצה
שדימה רבי עקיבא את דיניהם זה לזה, מדובר דשתיק הכהן, ואף
על פי כן קתני שרק מקנה פסול בתידי ובעל מום פסול בתידי, ואל
יזכיר בן גרושה וכן חלוצה שלמות ששותק פסולו רק בשנים ולא
בעד אחד, ומוכח שדבר שבערה מצריך שני עדים לאסורו, ואין

בגר שֶׁנֶשֶׂא מִמּוֹרֶת מִצִּינָה דָּאֵף ש' יֵשׁ קִדּוּשִׁין – שְׂקִידוּשִׁיו חָלִים בּוּה,
וְאִין עֲבִירָה לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי הַסּוֹבֵר שְׂגֵר מוֹתֵר בַּמִּמּוֹרֶת, מִכָּל מְקוֹם
הָדִין ש' הוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם וְהוּא מִמּוֹר. דְּתַנָּיָא, גֵּר שֶׁנֶשֶׂא
מִמּוֹרֶת הוֹלֵךְ מִמּוֹר כִּדִּין אִמּוֹ, דְּבִרְיָ רַבִּי יוֹסִי. וּמְדוּעַ שְׂנִינּוּ
בַּמִּשְׁנֵיתוֹ כִּבְלָל מוֹחֵלֶת שֶׁב' כָּל מְקוֹם שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים הוֹלֵךְ
מִתִּיחָס לֵאבִי.

מִיִּשְׁבַּת הַגִּמְרָא: אִמֵּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, מִי סָבְרָת
שֶׁמִּתְּנִיתִין כְּשִׁית רַבִּי יוֹסִי הִיא, הַסּוֹבֵר שְׂגֵר מוֹתֵר בַּמִּמּוֹרֶת. אִינוּ
כֵּן, אֲלֵא מִתְּנִיתִין כְּשִׁית רַבִּי יוֹחָנָן הִיא, דְּאִמֵּר בְּהַמְשָׁךְ הַבְּרִיתָא
ש' גֵּר לֹא יֵשֶׁא מִמּוֹרֶת, וְנִמְצָא ש' יֵשׁ קִדּוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבִירָה, וּבִאֲפֻן
זֶה מִבּוֹאֵר בְּכָלל הַשְּׁנִי בַּמִּשְׁנֵיתוֹ שֶׁהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם, וְלִכֵּן
הוֹלֵךְ מִמּוֹר. שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: אִם מִשְׁנֵיתוֹ סוֹבֵרֶת כֵּן שְׂגֵר אִסּוּר
בַּמִּמּוֹרֶת, וְנִתְּנִיָּה – מְדוּעַ לֹא שְׁנֵי בְּכָלל הַשְּׁנִי בַּמִּשְׁנָה אֲפֻן זֶה
שְׂגֵר נִשָּׂא מִמּוֹרֶת, שֶׁאֵף בּוּה יֵשׁ קִדּוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבִירָה וְהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ
אֲחֵר הַפְּגוּם.

מִיִּשְׁבַּת הַגִּמְרָא: תָּנָא 'כָּל מְקוֹם' דְּסִיפָא – בְּכָלל הַשְּׁנִי בַּמִּשְׁנֵיתוֹ
נִאֵמַר הַלְשׁוֹן 'כָּל מְקוֹם', כִּדִּי לְאִתּוּי – לְרִבּוֹת אֲפֻן זֶה שֶׁל גֵּר
שֶׁנֶשֶׂא מִמּוֹרֶת.

מִיִּשְׁבַּת הַגִּמְרָא אֵת קוּשִׁית רַבִּי שְׁמַעוֹן בִּאֲפֻן אַחֵר: וְאִיבְעִית
אִימָא, שְׁלֻעוֹלָם הַמִּשְׁנָה כְּדַעַת רַבִּי יוֹסִי הִיא שְׂגֵר מוֹתֵר בַּמִּמּוֹרֶת
וְהוֹלֵךְ מִמּוֹר כִּאֵמָר, וְאִין זֶה סְתִירָה לְכָלל הָרִאשׁוֹן הַמִּבּוֹאֵר
בַּמִּשְׁנֵיתוֹ שֶׁכֹּאֲשֶׁר הַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים הוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאבִי, וְכִיּוֹן
שֶׁבַּמְשָׁךְ תָּנָא – שְׁנֵי לְשׁוֹן 'אִיזוּ' זו', כִּדִּי לומר שֶׁרַק הָאֲפֻנִים
שֶׁנֶשְׁנִי בַּמִּשְׁנֵיתוֹ כְּלוּלִים בְּכָלל זֶה, לְמַעוּפִי אֲפֻנִים שֶׁלֹּא נִשְׁנִי,
כְּגוֹן גֵּר שֶׁנֶשֶׂא מִמּוֹרֶת שֶׁהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי אֲפֻשֶׁר לומר שְׁנֵי בְּכָלל שֶׁל 'יֵשׁ קִדּוּשִׁין וְאִין
עֲבִירָה' לְשׁוֹן 'אִיזוּ' זו' כִּדִּי לְמַעַט שֶׁרַק בִּאֲפֻנִים הַשְּׁנִיִּים בַּמִּשְׁנָה
הוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאבִי וְתוֹ לֹא, וְתִרִי יֵשׁ אֲפֻן אַחֵר שֶׁלֹּא הוֹזָכַר
בַּמִּשְׁנֵיתוֹ, וְהִינֵי חָלָל שֶׁנֶשֶׂא בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל, דְּבִאֲפֻן זֶה יֵשׁ קִדּוּשִׁין
וְאִין עֲבִירָה, וּמִבּוֹאֵר בַּמִּשְׁנָה הַלֵּל (עו). שֶׁהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם
וְנַעֲשֶׂה חָלָל. וּמוֹכַח שֶׁאֵף בִּאֲפֻנִים שֶׁלֹּא נִשְׁנִי בַּמִּשְׁנֵיתוֹ הָדִין כֵּן
שֶׁהוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאבִי.

מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: הָא לֹא קָשְׁיָא, כִּיּוֹן שֶׁהִתְנָא שֶׁל מִשְׁנֵיתוֹ כְּרַבִּי
דְּוִסְתָּאִין בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן סָבְרָא לִיה, וְלִשְׁטִיתוֹ חָלָל שֶׁנֶשֶׂא בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל
הוֹלֵךְ כְּשֵׁר כִּדִּין אִמּוֹ. וְלִכֵּן לְשׁוֹן 'אִיזוּ' זו' שֶׁבַּמִּשְׁנָה מִמַּעֲטָת אֵף
חָלָל שֶׁנֶשֶׂא בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵף שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים אִין הוֹלֵךְ
מִתִּיחָס לֵאבִי.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְתִרִי עֲדִיין יֵשׁ אֲפֻן נוֹסֵף שֶׁלֹּא הוֹזָכַר בַּמִּשְׁנָה,
וְהִינֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶשֶׂא חָלָלָה, דִּישׁ קִדּוּשִׁין וְאִין עֲבִירָה שֶׁהִרִי יִשְׂרָאֵל
מוֹתֵר לִישָׁא חָלָלָה, וְהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם, כִּמְבּוֹאֵר בַּמִּשְׁנָה הַלֵּל
(עו). שֶׁהוֹלֵךְ כְּשֵׁר כִּאֵמָר, וְאִין אֲפֻשֶׁר לומר שֶׁלֹּא 'אִיזוּ' זו'
מִמַּעֲטָת שֶׁאֵר אֲפֻנִים שֶׁלֹּא הוֹזָכַר בְּרִישָׁא שֶׁל מִשְׁנֵיתוֹ, שֶׁבִּהֵם
הוֹלֵךְ לֹא מִתִּיחָס לֵאבִי.

מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: תָּנָא – שְׁנֵי הִתְנָא לְשׁוֹן 'כָּל מְקוֹם' דְּרִישָׁא – בְּכָלל
הָרִאשׁוֹן בַּמִּשְׁנָה שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים, כִּדִּי לְאִתּוּי – לְרִבּוֹת אֵף
אֲפֻן זֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶשֶׂא חָלָלָה, שֶׁהוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאבִי.

שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: אִם כֵּן וְנִתְּנִיָּה בְּהִרָא – הִיָּה לְתַנָּא לְשִׁנּוֹת
בְּפִירוּשׁ אֲפֻן זֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶשֶׂא חָלָלָה, כֶּשֶׁם שֶׁשֶׁנָּה שֶׁאֵר
אֲפֻנִים כְּגוֹן כֹּהֲנֵת לִוְיָהּ וְיִשְׂרָאֵלִית.

מִיִּשְׁבַּת הַגִּמְרָא: שֶׁלֹּא שְׁנֵי הִתְנָא אֲפֻן זֶה מִשְׁנֵי דְּלֵא מִתְּנִי לָהּ –
שֶׁלֹּא הִיָּה יוֹכֵל לְשִׁנּוֹת דִּין זֶה בְּלִשׁוֹן קֶצֶרָה יַחַד עִם שֶׁאֵר הַמְּקָרִים,
דְּהִיכִי וְתִנְיָ – כִּיצַד יִכְתּוּב לֹא הִתְנָא, אִם יִכְתּוּב 'בְּתִנְיָ וְלִיָּהּ
וְיִשְׂרָאֵלִית וְחֻלְלָה, שֶׁנֶשֶׂא לְבָהּ לֹא וְיִשְׂרָאֵל', וְתַהִיָּה הַמִּשְׁמַעוֹת
שֶׁכָּל אֵלּוּ מוֹתֵרִים לְהִנְשֵׂא בִּנְיָהֶם, וְכִי חָלָלָה לְבָהּ מִי חֻוָּא, וְהִרִי
חָלָלָה אִסּוּרָה לְכַהֵן. וְכִיּוֹן כִּדִּי לְשִׁנּוֹת בְּפִירוּשׁ דִּין יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶשֶׂא
חָלָלָה הִיָּה הִתְנָא צִרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בְּלִשׁוֹנוֹ וּלְכַתּוּב בְּפִי עֲצֻמוֹ, לִכֵּן
נִמְנָע הִתְנָא מִלְּכַתּוּב בְּפִירוּשׁ אֲלֵא כָּלּוּ בְּלִשׁוֹן 'כָּל מְקוֹם'.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָאִימָא עוֹד אֲפֻן שְׁבִי הַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים וְהוֹלֵךְ
מִתִּיחָס לֵאבִי וְלֹא הוֹזָכַר בַּמִּשְׁנָה, וְזֶה הָדִין דְּרִבְרָה בְּרַבִּי חֲנִיָּה, לִגְבִי

גֵּר מִצְרִי שֶׁנֶאֱמַר בּוֹ (דְּבָרִים כג ט) 'בְּנִים אֲשֶׁר יִקְלְדוּ לָהֶם דּוֹר
שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקָהֶל ה'", וְהִינֵי שֶׁרַק בֶּן בְּנוֹ שֶׁל הִגֵּר מוֹתֵר
לְהִנְשֵׂא לְיִשְׂרָאֵלִית. דְּאִמֵּר רַבָּה בְּרַבִּי חֲנִיָּה אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, מִצְרִי
שְׁנִי – בְּנוֹ שֶׁל גֵּר מִצְרִי, שֶׁנֶשֶׂא מִצְרִית רִאשׁוֹנָה – אִשָּׁה מִצְרִית
שֶׁהִתְגִּירָהּ בַּעֲצֻמָּה, שְׂקִידוּשִׁין אֵלּוּ מוֹתֵרִים, בְּתִנְיָ שְׁלִישִׁי הִיָּה – הֵבֵן
הַנוֹלֵד לָהֶם אִינוּ מִתִּיחָס לֵאמּוֹ אֲלֵא לֵאבִי, וְנַחֲשֵׁב כִּמְצִירִי
שְׁלִישִׁי הַמוֹתֵר לִישָׁא בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאִין אֲפֻשֶׁר לומר שֶׁלֹּא 'אִיזו'
זו' מִמַּעַט אֲפֻנִים שֶׁלֹּא נִשְׁנִי בַּמִּשְׁנֵיתוֹ, שֶׁבִּהֵם הוֹלֵךְ לֹא מִתִּיחָס
לֵאבִי.

מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: תָּנָא – שְׁנֵי הִתְנָא לְשׁוֹן 'כָּל מְקוֹם' דְּרִישָׁא – בְּכָלל
הָרִאשׁוֹן בַּמִּשְׁנֵיתוֹ, כִּדִּי לְאִתּוּי – לְרִבּוֹת שְׁנֵי בִּאֲפֻן זֶה שֶׁל מִצְרִי
שְׁנֵי שֶׁנֶשֶׂא מִצְרִית רִאשׁוֹנָה, כִּיּוֹן שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים הוֹלֵךְ הוֹלֵךְ
אַחֵר הַזִּכּוֹר.

שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְלְדַעַת רַבִּי דִּימִי דְּאִמֵּר שְׁמַעוֹן שְׁנֵי הַנּוֹשָׂא מִצְרִית
רִאשׁוֹנָה, הֵבֵן שְׁנֵי הָרִי, וְהִינֵי שֶׁהוּא מִתִּיחָס לֵאמּוֹ שֶׁהִיא מִצְרִית
רִאשׁוֹנָה, נִמְצָא שֶׁעַל אֵף שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים הוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאמּוֹ
הַפְּגוּמָה, וְהֵלֵךְ בְּכָלל הָרִאשׁוֹן בַּמִּשְׁנֵיתוֹ שְׁנֵי שֶׁכָּל מְקוֹם
שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים הוֹלֵךְ מִתִּיחָס אַחֵר אֲבִי.

מִיִּשְׁבַּת הַגִּמְרָא: תָּנָא – שְׁנֵי בְּכָלל הָרִאשׁוֹן לְשׁוֹן 'אִיזו' זו', כִּדִּי
לְמַעוּפִי – לְמַעַט אֲפֻן זֶה, שְׁבִי עַל אֵף שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים הוֹלֵךְ
מִתִּיחָס לְפָגוּם שְׁבִינִיָּה, דְּהִינֵי לֵאמּוֹ.

חֻזְרַת הַגִּמְרָא לְהַקְשׁוֹת עַל הַכָּלל הָרִאשׁוֹן הָאִמּוֹר בַּמִּשְׁנָה, שֶׁבְּכָל
מְקוֹם שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים הוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאבִי. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא:

וְהָאִימָא – וְהִרִי יֵשׁ דִּין שְׁאִינוּ בְּכָלל זֶה, דְּכִי אִתָּא רַבִּין מֵאֲרִיךְ
יִשְׂרָאֵל לְבָבֵל אִמֵּר בֶּשֶׁם רַבִּי יוֹחָנָן כָּלל בְּדִינֵי יוֹחָסִים, בְּאֻמוֹת –

גִּי מֵאֻמָּה אַחַת שֶׁנֶשֶׂא גִיָּה מֵאֻמָּה אַחֶרֶת, הוֹלֵךְ הֵלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם,
וְלִכֵּן גִּי מֵאֻמוֹת הָעוֹלָם שֶׁנֶשֶׂא אִשָּׁה כְּנַעֲנִית, אִין בָּנָם מִתִּיחָס
לֵאמּוֹ הַכְּנַעֲנִית שֶׁאִסּוּר לְהַחֲיוֹתָהּ אֲלֵא לֵאבִי שֶׁבֵּא מֵאֻמָּה אַחֶרֶת,

וּמוֹתֵר לְהַחֲיוֹתָהּ. אֲבָל אִם תְּנִינִי, כְּלוּמַר גֵּר וְגִיּוֹרֶת שֶׁנִּישָׂא, הֵלֵךְ
אַחֵר הַפְּגוּם שֶׁכְּשִׁנִּיָּהֶם, וְאִם הָאֵב הוּא 'עֲמוּנִי' הַסּוֹרֵר לְהִנְשֵׂא

לְיִשְׂרָאֵלִית לְעוֹלָם וְהַאֲשָׁה הִיא 'מִצְרִית' שְׁבִי בְּנִיָּה מוֹתֵרִים
לְהִנְשֵׂא לְיִשְׂרָאֵלִים, מִתִּיחָסִים הוֹלְדוֹת לְפָגוּם שְׁבִינִיָּה, וְלִכֵּן

הַבָּנִים מִתִּיחָסִים לֵאבִי וְדִינָם כִּי 'עֲמוּנִים' הָאִסּוּרִים לִישָׁא יִשְׂרָאֵלִית
לְעוֹלָם, וְהַבָּנוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן אִסּוּר 'עֲמוּנִית' מִתִּיחָסוֹת לֵאבִי וְדִינָן

כִּי 'מִצְרִיּוֹת' הָאִסּוּרוֹת בְּיִשְׂרָאֵלִים עַד דּוֹר שְׁלִישִׁי. וְנִמְצָא שֶׁבִּאֲפֻן
זֶה אֵף שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים הוֹלֵךְ אִינוּ הוֹלֵךְ אַחֵר הָאֵב אֲלֵא אַחֵר

הַפְּגוּם.

מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: תָּנָא – שְׁנֵי בְּכָלל הָרִאשׁוֹן לְשׁוֹן 'אִיזו' זו', כִּדִּי
לְמַעוּפִי – לְמַעַט אֵת הָאֲפֻן שֶׁל גֵּר וְגִיּוֹרֶת שֶׁנִּישָׂא, שֶׁאֵף שְׂקִידוּשִׁין

אֵלּוּ מוֹתֵרִים אִין הַבָּנִים מִתִּיחָסִים לֵאבִי אֲלֵא לְפָגוּם שְׁבִינִיָּה.

עַל שְׂאֵלֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן לְעִיל מִגֵּר שֶׁנֶשֶׂא מִמּוֹרֶת, שִׁישׁ קִדּוּשִׁין וְאִין
עֲבִירָה וּבְכָל זֹאת הוֹלֵךְ מִמּוֹר, נִאֵמַר שְׁנֵי תִירוּצִים. הָרִאשׁוֹן,

שֶׁמִּשְׁנֵיתוֹ כְּרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שִׁישׁ בּוּה עֲבִירָה, וְהַשְּׁנִי, שֶׁמִּשְׁנֵיתוֹ
כְּרַבִּי יוֹסִי שֶׁאֵין בּוּה עֲבִירָה וְשְׁנֵי לְשׁוֹן 'אִיזו' זו' כִּדִּי לְמַעַט אֲפֻן זֶה.

וְעַתָּה חֻזְרַת הַגִּמְרָא לְדִין בְּתִירוּץ הַשְּׁנִי. שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: הֵא מֵאִי

– מִזֶּה בִּיאֵר הַמִּשְׁנָה לְפִי שְׁנֵי הַתִּירוּצִים. אִי אִמֵּרַת בְּשִׁלְמָא כְּפִי

הַתִּירוּץ הָרִאשׁוֹן דְּמִתְּנִיתִין רַבִּי יוֹחָנָן הִיא הַסּוֹבֵר שְׂגֵר אִסּוּר

בַּמִּמּוֹרֶת, וְלִכֵּן הוֹלֵךְ מִתִּיחָס לְפָגוּם שְׁבִינִיָּה, מוֹבִינִים דְּבִרִי

הַמִּשְׁנָה, שֶׁהִרִי הַלְשׁוֹן 'כָּל מְקוֹם' דְּרִישָׁא – בְּכָלל הָרִאשׁוֹן בַּמִּשְׁנָה
שֶׁהַקִּדּוּשִׁין מוֹתֵרִים וְהוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאבִי, בֹּא לְאִתּוּי – לְרִבּוֹת

יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶשֶׂא חָלָלָה שֶׁאֵף בּוּה הוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאבִי, כִּמְבּוֹאֵר בַּמִּשְׁנָה
הַלֵּל (עו). וְכִן לְרִבּוֹת אֵת דִּינֵי דְּרַבָּה בְּרַבִּי חֲנִיָּה וְאִם הִתְנָא סוֹבֵר

כְּמוֹתוֹ שֶׁמִּצְרִי שְׁנֵי הַנּוֹשָׂא מִצְרִית רִאשׁוֹנָה הוֹלֵךְ מִתִּיחָס לֵאבִי,

וְנַעֲשֶׂה מִצְרִי שְׁלִישִׁי. וְכִן שְׁנֵי בְּכָלל זֶה לְשׁוֹן 'אִיזו' זו' כִּדִּי לְמַעוּפִי

אֵת הַמְּקָרָה דְּרַבִּי דִּימִי וְאִם הִתְנָא סוֹבֵר כְּמוֹתוֹ שוֹלֵךְ שֶׁל מִצְרִי שְׁנֵי
וּמִצְרִית רִאשׁוֹנָה מִתִּיחָס לֵאמּוֹ וְהוּא מִצְרִי שְׁנִי, וְאֵף שֶׁהִנְשׂוּאִים

כְּשֶׁרִים הוֹלֵךְ מִתִּיחָס לְפָגוּם שְׁבִינִיָּה וְלֹא לֵאבִי, וְכִן לְמַעַט אֵת
דִּינֵי שֶׁל רַבִּין, שְׂגֵר עֲמוּנִי וְגִיּוֹרֶת מִצְרִית שֶׁנִּישָׂא הוֹלֵךְ מִתִּיחָס
לְפָגוּם שְׁבִינִיָּה, עַל אֵף שֶׁהִנְשׂוּאִים מוֹתֵרִים לְכַתְּחִילָה.

גמרא נר שנשא ממזרת דיש קידושין ואין עבירה — דגר מותר בממזרת לרבי יוסי, דאמר: קהל גרים לא מקרי קהל, לקמן בפרק בתרא (ע.א.). ונתנייה — גבי קידושין ויש עבירה במתניתין בהדי אלמנה לכהן גדול, כל מקום **דסיפא** — דיש קידושין ויש עבירה, "כל מקום" — כללא משמע, לאתויי דך דלא פריש לה בהדיא. ואיבעית אימא לעולם רבי יוסי היא — דאמר: גר מותר בממזרת.

דוקסית לך: כללא היא — מתניתין לאו כללא כיל. דלהכי תנא בה "ואיוז, זו היא כהנת ולויה" כו' — למימרא דהני הוא דהולד הולך אחר הזכר. אבל יש אחרים, אף על פי שיש קידושין ואין עבירה — הולד הולך אחר הפגום. ואיוז זו ותו לא — כלומר: אם כן, ד"איוז זו" דוקא, אבל מדי אחרניא לא אויל אחר הזכר, גבי יש קידושין ואין עבירה. והרי חלל וכו' — ותנן לקמן (ע.א.) בת חלל וכו' פסולה לכהונה, אלמא אחר הזכר הוא, ומיקרי חללה כרבי דוסתאי סבירא ליה — לתנא דידן, דאמר (שם): בנות ישראל מקוה טהרה לחללין, ובתה כשרה לכהונה. והרי ישראל שנשא חללה דיש קידושין ואין עבירה — דלא אסורה אלא לכהנים, והולד הולך אחר הזכר. ותנן לקמן (שם): בת כשרה לכהונה, ולא אמרין חללה היא, כפגום שבשניהם ונתנייה בהדיא — גבי כהנת ליהי וישראלית ומשני: משום דלא מתני לה — אינה נישנית לו לתנא עם השאר בלשון קצר, דנימא: ואיוז כהנת ליה וישראלית וחללה שנשאו לכהן ללו ישראל, דמשמע — חללה נמי לכהן אין עבירה. והאיכא — יש קידושין ואין עבירה דהולד הולך אחר הזכר — הא דרבה בר בר חנה. מצרי שני — שנתניי אביו. מצרית ראשונה — שנתנייה היא. בנה שלישי — ומותר לישא ישראלית, כדכתיב (דברים כג) "דור שלישי יבא להם". דכיון דיש קידושין ואין עבירה — "לביט אבותם" קרינא ביה כישראל, והא דאמרין ביבמות (ע.א.): "להם" הלך אחר פסולן — היינו לענין ישראל שנשא מצרית, או מצרי שנשא ישראלית. דיש קידושין ויש עבירה — עד שלשה דורות הולך הולך אחר המצרי, ד"וילדו להם" כתיב, ואחריהם הולכים הולדות. אבל לענין מצרי ומצרית — לא מגמיר לן האי "להם"

מדי, והא בתריווי "להם" קרינא ביה, והוא מצרי והיא מצרית. ולרב דיימי — דאמר ביבמות בפרק "הערל" (ע.א.) דשני הוא, וילין לה מ"אשר יולדו" — הכתוב תלאו בלידה, למימרא דבתר אימיה שדין ליה, מולא כתיב "אשר יולדו". והאיכא — גבי יש קידושין ואין עבירה: הולד הולך אחר הפגום, הא דכי אתא רבין וכו' באומות הלך אחר הזכר, איש ואשה הבאים משני אמות וכו'! נתנינו — דיש קידושין ואין עבירה. הולד הולך אחר הפגום — כדלקמן בשמעתין. ומתניתין תני הולד הולך אחר הזכר. תנא איוז זו — דרישא, למעוט, ולאשמועינן דמתניתין לא כללא כיל. ומרישא דמילתיה דרבין ליבא לאקשו, למימר: ונתנייה במתניתין גבי הולד הולך אחר הזכר! דמתניתין ביש קידושין מיירי, והני דלא נתנינו — אין כאן קידושין. האי מאי — אסוגיא דשמעתין פריך, דשנינן לעיל: ואי בעית אימא רבי יוסי היא; אי אמרת בשלמא רבי יהודה היא, דאמר גר אסור בממזרת — לפיכך בנו הולך אחר הפגום, דכין כל מקום שיש קידושין ויש עבירה — איבא לתרצי "כל מקום" דמתניתין לאתויי מאי, "ואיוז זו" למעוטי מאי. "כל מקום" דרישא — לאתויי ישראל שנשא חללה, דבתו כשרה, דהולד הולך אחר הזכר. ודרבה בר בר חנה — מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, דיש קידושין ואין עבירה — לפיכך הולד שלישי. ואיוז זו למעוטי דרב דיימי ודרבין — כלומר "ואיוז זו" דרישא, דמשמע: אבל בעלמא לא אויל אחר הזכר, אי סבירא ליה כרב דיימי דאף מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני — אשמועינן "איוז זו" דמתניתין למעוטי הא, דלא אויל בתו וכו'. "כל מקום" דרישא לא תיתי אלא ישראל שנשא חללה, וכדרבין, דאמר: נתנינו הלך אחר הפגום, ולא אויל אחר זכר, ואף על גב דאין עבירה. ואי סבירא ליה כרבה בר בר חנה — מיתנין ליה מ"כל מקום" דרישא, "ואיוז זו" — למעוטי דרבין לחודא.

מתניתין רבי יהודה היא — חקשה הרב רבינו יעקב מקצי: לרבי יהודה נמי איבא למיפריך. הרי גר מצרי שנשא ממזרת. דיש קידושין ואין עבירה, כדאמר לקמן (ע.ב.) דמודה הוא בפסולי קהל, דהיינו גר מצרי — דמותר בממזרות, ואפילו הכי אמר דהולד הולך אחר הפגום, והוי ממזר! ותירץ רבינו יצחק בר אבהו: דהגמרא לא נחית לאקשווי אלא אם כן יש אחד מהם כשר, כגון גר כשר הראוי לבא בקהל שנשא ממזרת. דהכי משמע ליה השתא "דיש קידושין ואין עבירה". וגר מצרי שנשא ממזרת שניהם פסולים, ולכן לא רצה להקשות מניה. מידו, בתר הכי פריך ממצרי, אף על גב דאיוז כשר לבא בקהל — והוא הדין דהוא מצי למיפריך ממצרי שנשא ממזרת, אלא דפריך ליה שפיר.

ונתנייה — פירוש: בספא — תנא "כל מקום" לאתויי. ולא פריך "ולנתניה בהדיא" כדפריך בסמוך, דכיון דסבר גר אסור בממזרת, דאיכרו קהל — הוי קצת בכלל ממזרת ונתניה לישראל, דהני במתניתין, ולא צריך למיתנייה במתניתין טפי כולי האי. ומכל מקום, איצטרך למיתני "כל מקום", דאי לאו הכי — לא הוה מצי למיתני (אלא) בממזרות ונתניה לישראל לבד. והרי חלל שנשא את ישראל הולד הולך אחר הזכר — פירוש: שהוא חלל כמו אביו. ואם תאמר: מאי פריך? מה דרבין פסול — לאו משום דאולנין בתר הזכר לחודיה — אלא משום דנקבה פגומה, שהיא אמו, שזכור פוסלה בביתא, הוי חללה! ויש לומר: דעל כרחך פסולו של בן לאו משום פסול דנקבה הוא. דהא ישראל שנשא חללה יוכיח, שבתו כשרה לכהונה, ואף על גב שאמה פסולה. אם כן משמע דאולנין דוקא בתר הזכר, לכן פריך שפיר.

הא מני רבי דוסתאי דאמר בנות ישראל כו' — ואם תאמר: אמאי לא משני תנא "כל מקום" לאתויי, כדאמרין על ישראל שנשא חללה ויש לומר: דאם כן מציו למיפריך "ונתנייה בהדיא", ולא מצי נמי לשנוי "משום דלא מתני לה", דהכי נתנייה, כדאמרין בסמוך. דהא הוא מצי למיתני במתניתין: כהנת שנשאת לכהן ולויה וישראל ולחלל, שהרי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים.

בנה שלישי הוי — פירש בקונטרס: ומותר לישא ישראלית. כדכתיב (דברים כג) "דור שלישי יבא להם", דכיון דיש קידושין ואין עבירה — "לביט אבותם" קרינא ביה כישראל. והא דקאמר ביבמות (ע.א.): "להם" — הלך אחר פסולן, היינו לענין ישראל שנשא מצרית, או מצרי שנשא ישראלית, דיש קידושין ויש עבירה — עד שלשה דורות הולך הולך אחר המצרי, ד"וילדו להם" כתיב, ואחריהם הולכים הולדות. אבל במצרי ומצרית — לא מגמיר לן האי "להם" מיירי, דהתם בתריווי "להם" קרינא ביה, והוא מצרי והיא מצרית. עד כאן לשוננו. ודקדק הרב רבינו משה: דלא תימא דוקא ישראל שנשא מצרית שייך לומר: הלך אחר פסולן, לפי שאין שניהם פסולין, אבל בשניהם פסולין לא שייך לומר: הלך אחר פסולן, דשניהם פסולים. שהרי עמוני ומצרית שניהם פסולים, והולכים אחר הפגום. אלא דהרב תלוי בזה: כשום משני עממים שייך לומר כן — דקרא בשני עממים איירי, וקאמר: הלך אחר הפסול שובכל עם ועם. אבל כששניהם מעם אחד — לא שייך לומר כן.

כל מקום דרישא לאתויי ישראל שנשא חללה ודרבה בר בר חנה היא זו וזו למעוטי דרבין ורב דיימי — פירוש: או או קתני, כלומר, אי אתאי "כל מקום" דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה — אם כן אתאי "איוז זו" למעוטי דרבין, אבל לא דרב דיימי. משום דהא דרב דיימי ליתא, כיון דמילתא דרבה בר בר חנה איתא, שהרי דברי זה סותרים את דברי זה. ודרבה בר בר חנה קאמר מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שלישי, ולדברי רב דיימי אינו אלא שני. ואי לא אתאי "כל מקום" דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה משום דלית הילכתא כוותיה — אם כן נובל לומר ד"איוז זו" דרישא אתי למעוטי ההיא דרב דיימי.

מנא הני מילי – נראה דלא בעי מנא הני מילי דהולד ממזר – דהא ביבמות (מט,א) מוכח ליה מ"ל יגלה כנף אביו וסמך ליה "לא יבא ממזר", ומוקמי לה ביבמות (שם) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו, שהיא בכרת. אלא בעי מנא לן דאין קידושין תופסין בהן. וקשה: דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי, דהא בהא תליא. דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות

– לא תפסי קידושין. דהא רבי עקיבא הוא דאמר (שם) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין, ולא ידעין אלא משום דשמעינן ליה לרבי עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין, וכיון דיש ממזר – דין הוא דלא תפסי בה קידושין. והכי נמי אמרין בשמעתין: הכל מודים בבא על הגדה שאין הולד ממזר, דהא תפסי בה קידושין. אלמא דהא בהא תליא ואומר רבינו יצחק: דאין הכי נמי, דכלל זה אמת אליבא דרבי עקיבא. והכא בעי אליבא דרבי יוחנן, דאמר (שם): אין ממזר מחייבי לאוין (וכריתות) אלא מחייבי מיתות בית דין, ואפילו הכי מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות. כדאמר: (הכל מודים) שאין קידושין תופסין באחות, אלמא דבר פשוט הוא לכולי עלמא. ואליבא דרבי יוחנן בעי גמרא: מנל דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות?

הכל

"כל מקום" דסיפא – לאתווי גר שנשא ממזרת. אלא אי אמרת רבי יוסי היא, "כל מקום" דרישא – בראמון, "איזו זו" – בראמון, אלא "כל מקום" דסיפא לאתווי מאי? – ולמעמיד, לרבי יהודה "איזו זו" דסיפא למה לי? אלא, אידי דתנא רישא "איזו זו" – תנא סיפא "איזו זו", הכי נמי אידי דתנא רישא "כל מקום" – תנא נמי סיפא "כל מקום". גופא, כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: באומות – הלך אחר הזכר, נתגייירו – הלך אחר הפגום שבשניהם. מאי "באומות הלך אחר הזכר" – בדתנא: מנן לאחד מן האומות שבא על הפגועות, והוליד בן שאותה רשאי לקנותו בעבד – תלמוד לומר "וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו". יכול אף עבד שבא על שפחה מן האומות והוליד בן, שפחה

רשאי לקנותו בעבד – תלמוד לומר "אשר הולידו בארצכם", מן הנולדן בארצכם ולא מן הגרים בארצכם. נתגייירו הלך אחר הפגום שבשניהם. במאי? אלימא במצרי שנשא עמונית – מאי פגום איפא? עמוני ולא עמונית! אלא בעמוני שנשא מצרית. ואי זכר הוי – האי שדיא אבתריה ידיה, ואם נקבה הוויא – שדיא אבתרה ידיה. "כל שאין לה עליו קידושין". מנא הני מילי – דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ומטו בה משום דרבי ינאי, ורב אחא בריה דרבא: ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי: אמר קרא "ויצאה מביטו והלכה והיתה לאיש אחר" – לאחרים ולא לקרובים. מתקיף לה רבי אבא: ואימא "לאחר" – ולא לבן! – בן בהדיא פתיב ביה "לא יקח איש את אשת אביו", אחר למה לי – שמע מינה: לאחרים ולא לקרובים. – ואימא אידי ואידי לבן, הא – לכתחילה, והא – דיעבד. – לכתחילה מאחות אשה נפקא; ומה אחות אשה בכרת – לא תתקדש, חייבי מיתות בית דין – לא כל שבן? – ואימא: אידי ואידי באחות אשה, הא – לכתחילה, הא – דיעבד. – אין הכי נמי. אשכחן אחות אשה, שאר עריות מנלן? – ילפינן מאחות אשה; מה אחות אשה מיוחדת – שהיא ערוה, וחיבין על ודונה פרת, ועל שגגתה חטאת, ולא תפסי בה קידושין – אף כל שהיא ערוה וחיבין על ודונה פרת, ועל שגגתה חטאת – לא תפסי בה קידושין. בשלמא פולחן – אחיין, אלא אשת איש ואשת אח איפא למיפרד: מה לאחות אשה – שכן אין לה היתר במקום מצוה, תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה. אשת איש נמי איפא למיפרד: מה להנך – שכן אין לה היתר בחיי אסורין, תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אסורין! אלא אמר רבי יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא "כל אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו" – הוקשו כל העריות פולם לאחות אשה, מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין – אף כל עריות פולם לא תפסי בה קידושין. – אי הכי, אפילו

"להם" – הלך אחר פסולן. מנא הני מילי – דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות? אבל הולד ממזר נפקא לן מ"ל יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו וסמך ליה "לא יבא ממזר", ומוקמינן לה ביבמות (מט,א) בשומרת יבם של אביו, שהיא בכרת. ומכאן ילפינן לה ביבמות בפרק "החולץ" (מהב). דכל שאין לה עליו קידושין – הולד ממזר. ומטו בה – יש מטין בדבר זה, לומר שבשם רבי ינאי נאמר. ורב אחא בריה דרבא אמר: לאו משום רבי ינאי מטו בה, אלא משום רבי יוסי הגלילי. לאיש אחר – שהוא אחר אצלה, ולא שהוא קרובה. "ודחית" – לשון קדושין הוא בעל אשתה. לבן – בן בעלה, אבל שאר קרובות לא. לא יקח – לא יאחז לך בה לזיווך, שאין קידושין תופסין. ודילמא הא לכתחילה לא דיעבד – כלומר, "לא יקח" לאו שלא יהיו לו בהן קידושין דיעבד קאמר, אלא אוהרה שלא יקדשה. ומיהו, אי קדיש – ניהו קדושין ואתא דהא קרא אחרינא לומר דאין בה היתר כלל, ולעולם לבן קאמר. דכיון דאמר ולא פירש קרובים – אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן, שקרוב מן הכל. מאחות אשה נפקא דכתיב בה "לא תקח" – לא תקדשה. חייבי מיתות – אשת אביו, בסקילה. אידי ואידי – אימא: אידי ואידי באחות אשה. דכיון דאשכחן בה דאודר עלה לכתחילה – איכא למימר דהדר כתב "ודחית לאיש אחר" – למעוטי בעל אחותה. שאין לו בה היתר. אבל שאר קרובים, דלא אשכחן בהו אוהרת קידה לכתחילה – לא קאמר: דיעבד לא נתפסו אין הכי נמי – דאחות אשה לחודה איכא למיגמר. דילפינן מאחות אשה – בבבן אב, ב"מה מצינן. הכי גרסינן: מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה – כשאין לו גנים מאחורי המת. דילפינן בפרק קמא דביבמות (ג,ב). נאמר כאן "עליה בחיה" ונאמר להלן "במה יבא עליה", מה להלן במקום מצוה – אף כאן במקום מצוה, ואמר רחמנא "לא תקח". מה להנך – לאחות אשה קאמר, שכן אין לה היתר בחיי אחותה האסורה. שפילו גירש אשתו – אחותה אסורה. אשת איש יש לה היתר בחיי אסורה – שבעלה מתירה בגט. מכל התועבות האלה – בפרשת עריות כתיב.

וכן הלשון 'כָּל מְקוֹם' דְּשִׁנְיָנוּ בְּסִיפָא – בכלל השני, 'כל מקום' שיש
עבירה בנישואין הולד מתיחס לפגום שביניהם, בא לְאִתּוּי –
לרבות גַּר שֶׁנִּשָּׂא מִמּוֹרָת, שהרי לדעת רבי יהודה אף באופן זה
הנישואין אסורים, והולד מתיחס אחר אמו הפגומה, והוא ממזר.
אך שואלת הגמרא: אֲלֵא וְאִי אִתְּרָת כתיבירן השני לעיל שהמשנה
כדעת רבי יוסי הוּא הסובר שגר מותר לישא ממזרת, אין כל
לשונות המשנה מיושבים, שאמנם את לשון 'כָּל מְקוֹם' דְּשִׁנְיָנוּ
בְּרִישָׁא – בכלל הראשון ניתן לפרש בְּרִישָׁא, שבא לרבות ישראל
שנשא חללה, ואת דינו של רבה בר בר חנה שמצרי שני הנושא
מצרית ראשונה הולד מתיחס לאביו. וכן לשון 'אִיזוּ וְ' ששנינו
בכלל הראשון מתפרש בְּרִישָׁא, שבא למעט גר עמוני שנשא
גירת מצרית, שאף שהנישואין מותרים הולד מתיחס לפגום
כשיטת רבין, וכן מצרי שני שנשא בהיתר מצרית ראשונה שהולד
מתיחס לאמו והוא מצרי שני, כנשיאת רבי דמי. אֲלֵא לשון 'כָּל
מְקוֹם' דְּסִיפָא – ששנינו בכלל השני לגבי מקום שיש עבירה
בנישואים שהולד מתיחס לפגום שבין הוריו, לְאִתּוּי מֵא – מה
בא לרבות, והרי התפרשו במשנה כל האופנים שיש עבירה
בנישואין והולד מתיחס לפגום, ואף האופן שגר נשא ממזרת אינו
שייך לכלל זה, שהרי לדעת רבי יוסי גר מותר בממזרת ואין כאן
עבירה כלל.
מיישבת הגמרא: שאין לדייק את לשונות הסיפא במשנה. ומוכיחה
זאת, שהרי לְסִיפָא – אם כשיטתך שאף לשונות הסיפא נשנו כדי
לרבות ולמעט, שן להקשות אף לְפִי היתירן הראשון שמשנתנו
כרבי הוּדָה הוּא, שאמנם הלשון 'כל מקום' בסיפא מיושב, אך
עדיין לשון 'אִיזוּ וְ' דְּסִיפָא לְמָה לִי, והרי אינו ממעט כלל. אֲלֵא
בהכרח יש לתרץ, דְּאִיזוּ דְּתָנָא רִישָׁא – שאגב שהוצרכו לשנות
ברישא לשון 'אִיזוּ וְ' כדי למעט וכפי שהתבאר, תָּנָא גם בְּסִיפָא
לשון 'אִיזוּ וְ', אף שאינו ממעט כלום. ולכן תָּנָא נָמִי – גם לְפִי
היתירן השני יש ליישב כן, דְּאִיזוּ דְּתָנָא בְּרִישָׁא לשון 'כָּל מְקוֹם'
כדי לרבות את האופנים שהובאו לעיל, תָּנָא נָמִי בְּסִיפָא לשון 'כָּל
מְקוֹם', אף שאינו מרבה כלום.
חזרת הגמרא לבאר את דברי רבי יוחנן דלעיל (ע"א), שקבע
כללים בדיני יוחסין: גּוֹפֵא, כִּי אֲתָא רַבִּין מארץ ישראל לבבל אֲמַר
בשם רבי יוֹחֲנָן כללים בדיני יוחסין. הכלל הראשון, שְׂבָאוֹמֹת –
ביחוס אומות הגוים, כשהאב גוי מאומה אחת והאם גויה מאומה
אחרת, הִלָּךְ אַחֵר הַיָּבָר – הולד מתיחס אחר אביו. והכלל השני,
שֵׁאם תִּתְּיִירוּ בעל ואשה שהם משתי אומות שונות, ונולד להם
ולד אחר שנתגיירו, הִלָּךְ אַחֵר הַפְּגוּם שְׂבָאוֹמֹת – הולד מתיחס אחר
הפגום שבין שניהם.
מבחרת הגמרא: מֵא בְּאוֹמֹת הִלָּךְ אַחֵר הַיָּבָר, כלומר, לגבי איזו
הלכה יש ליחס ולד גוי לאביו, וגם מנין לנו שהוא מיוחס לאביו
ולא לאמו. מבאר הגמרא: שנצרך לְכַתְּבָנָא בברייתא, מִנֵּן לְאִתּוּי
מִן הָאוֹמֹת הגויים שמחוץ לארץ ישראל, שְׂבָא עַל הַתְּנַעֲנִית – על
אשה משבעה עמים שהיו בארץ וכו' (וכנען) ישראל בזמן כיבוש הארץ
שנאמר בהם 'לא תחיה כָּל נִשְׁמָה' (דברים כ טז), והוליד ממנה בן,
שְׁדִינוּ כאביו שאינו כנעני, ולכן אֲתָה רִישָׁא לְקִנּוּתוֹ כְּעֶבֶד
ולחיותו, תִּלְמִיד לֹמֵר 'מֵאָת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם מִהֶם תִּקְנוּ
עֶבֶד וְאָמָה' (ויקרא כה מד), והיינו שמאומות שמחוץ לארץ
ישראל יקנו עבדים, והוסיפה התורה (שם כה מה) 'וְגַם מִבְּנֵי
הַתּוֹשְׁבִים הַיָּרֵדִים עִמָּכֶם מִהֶם תִּקְנוּ', כלומר שאף מבני גוים שבאו
מחוץ לארץ וגרים בארץ ישראל יקנו עבדים, וכגון שאחד מגוי
חוץ לארץ בא על כנענית בארץ ישראל, מותר ליקח את בנו
לעבד ולהיותו, ומוכח שאין הולד מתיחס לאמו הכנענית.
מוסיפה הברייתא ומבחרת, כְּבֹל – שמה אין היתר זה משום שהוא
מיוחס לאביו, אלא (אף עבד שנא על שפחה) [אף כְּנַעֲנִי שְׂבָא עַל
אֲתָה] מִן הָאוֹמֹת שבחוץ לארץ והוליד ממנה בן, שְׂאֲתָה רִישָׁא
לְקִנּוּתוֹ כְּעֶבֶד ולהיותו, ודי בכך שאמו אינה משבעה עמים.
תִּלְמִיד לֹמֵר 'אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצֵכֶם' (שם), והיינו שההיתר להחיותו
הוא רק כאשר הולד הוא מִן הַתּוֹלָדִין בְּאַרְצֵכֶם – 'נולד' לאמו שהיא

מארצכם וכו' (וכנען), וכגון שאמו כנענית ואביו הוא משאר אומות
העולם, וְלֵאמָר כאשר הולד הוא מִן הַיָּרֵדִים בְּאַרְצֵכֶם – נולד לאמו
שמחוץ לארץ ובא לגור אצל אביו הכנעני שמארץ ישראל. ולכן
כשאביו כנעני ואמו מאומות אחרות, הרי הוא כנעני כאביו ואסור
להחיותו. וזוהי כוונת רבי יוחנן שבאומות מייחסים את הולד
לאביו, לגבי נידון זה, שאם אביו משאר אומות מותר לקנותו
כעבד ולהחיותו, ואם אביו כנעני אסור להחיותו.
ממשיכה הגמרא לבאר את הכלל השני שאמר רבי יוחנן, שאם
האב והאם נִתְּיִירוּ, הולד שנולד אחר הגרות הִלָּךְ אַחֵר הַפְּגוּם
שְׂבָאוֹמֹת. מבחרת הגמרא: תָּנָא – באיזה אופן אמר רבי יוחנן
שהולד מיוחס לפגום שביניהם, שהרי לא מצינו חילוק בין פגם
האב הגר לפגם האם הגיורת, אלא באופן שאחד מהם הוא גר
עמוני או מואבי, שאסורים רק הזכרים לישא ישראליות הם וזרעם
לעולם, ואילו השני הוא גר מצרי, שנאסרו בין הזכרים ובין
הנקבות להנשא לישראל רק עד שלשה דורות. ולכן יש לברר
באיזה אופן נאמר הכלל של רבי יוחנן, אֲלֵא שדבריו נאמרו כְּגֵר
מִצְרִי שֶׁנִּשָּׂא גִיורת עֲמוֹנִית, שכיון שהעמונית אינה פגומה כלל,
לכן הולד מתיחס לאביו המצרי ואסור הוא וזרעו לישא ישראלית
עד שלשה דורות. אי אפשר לפרש כן, שהרי מלשנו של רבי יוחנן
משמע שדיבר באופן ששניהם פגומים, ואילו באופן זה מֵא מֵא פְּגוּם
אֲכָא – אין שום פגם באמו הגיורת, שהרי רק עֲמוֹנִי נאסר לישא
ישראלית, וְלֵאמָר עֲמוֹנִית. אֲלֵא בהכרח דברי רבי יוחנן נאמרו כְּגֵר
עֲמוֹנִי שבני אסורים להנשא לישראליות לעולם, ובנותיו מאמרות
מיד להנשא לישראלים, שְׂבָאוֹת גִיורת מִצְרִית שבניה ובנותיה
אסורות בישראלים עד דור שלישי. ועל אופן זה אמר רבי יוחנן
שהולד מיוחס לפגום שביניהם, וְלֵאמָר אֵי זָכָר הוּא – אותו ולד,
שְׂדִיא אֲבִיתָיָה דִּידֵיהּ – מייחסים אותו אחר אביו העמוני, כיון שזכר
עמוני אסור בישראלית לעולם, ופגום בזה יותר מאשר אם היה
מצרי כאמו, שאז אין איסור אלא עד שלשה דורות. וְלֵאמָר הוֹלֵד
נִקְבָּה הוּא, שְׂדִיא אֲבִיתָיָה דִּידֵיהּ – מייחסים אותה לאמה המצרית
ואין בה איסור אלא עד שלשה דורות, כיון שאם ניחס אותה
לאביה העמוני אינה פגומה כלל, שהרי עמונית מותרת להנשא
לישראל.
שנינו במשנה: כָּל שֵׁאִין לָהּ עֲלִיו קידושין אבל יש לה על אחרים
קידושין, הולד ממזר, ואיזה זה, זה הבא על אחת מכל העריות
שבתורה. ומבואר: א. שאין קידושין תופסין באשה האסורה על
המקדש באיסור 'ערות' שעשו 'כרת'. ב. שולד הנולד מבאה
האסורה באיסור כרת הרי הוא ממזר. הדין השני, שהולד ממזר,
נלמד במסכת יבמות (מט): מסמיכות הפסוק האוסר על אדם לבוא
על אשת אחי אביו, שעונשו כרת, לפסוק האוסר על ממזר לישא
בת ישראל. ולהלן מבאר הגמרא את המקור לדין הראשון.
מבאר הגמרא: תָּנָא הֵי מִיָּלָ – מנין שאין קידושין אדם תופסין
באשה האסורה עליו באיסור כרת, דְּאִמֵּר רַבִּי חִיָּא כִּי אֲמַר אֲמַר
רַבִּי יוֹחֲנָן – בשם רבי יוחנן, וְיָמְנוּ בָּהּ – ויש שסברו שמשום – בשמו
דְּרַבִּי יֵנָאי דרשו כן, וְרַב אֲחָא בְרִיהּ דְּרַבָּא אמר וְיָמְנוּ בָּהּ – שלא
דרשו זאת אלא משום רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי. אֲמַר קָרָא (דברים כד ב)
לגבי אדם המגרש את אשתו 'וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיְתָה לְאִשׁ
אֲחֵר', ולשון 'וְהָיְתָה' היינו 'קידושין', כלומר שיכולה להתקדש רק
לְאֲחֵרִים וכלשון הפסוק 'לְאִשׁ אֲחֵר', וְלֵאמָר לְקִרְוִיבָם, כלומר שאין
אחד מקרובי האשה יכול לקדש אותה, ואפילו הקרובים האסורים
עליה רק באיסור כרת, וכדברי התנא במשנתנו שאין קידושין
תופסים בחיובי כריתות.
שואלת הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי אֲבָא, מה ההכרח לדרוש מהפסוק
שאינה יכולה להתקדש לכל הקרובים, וְיָמְנוּ שאין הפסוק בא
למעט אלא שיכולה להתקדש רק לְאֲחֵר וְלֵאמָר לָבֵן בעלה, שהוא
הקרוב אליה ביותר ואסורה עליו בעונש מיתת בית דין, ורק בו
נאמר שאין קידושין תופסין. משיבה הגמרא: שאין הפסוק נצרך
למעט בן בעלה, שהרי דין זה שאין קידושין תופסין בה בְּהִרְדָּא
בְּתִיב בֵּית, בפסוק (דברים כג א) 'לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו' ואם

שאינן קידושין תופסין אף בחייבי לאוין – בנשים שאיסורן בלאו⁶⁰
 שאין בו חיוב ב'כרת', ואינו דורש מהפסוק 'כי תהיין' שקידושין⁶¹
 תופסין ב'שנואה' שהיא מחייב לאוין, אם כן 'כי תהיין' ב'מאי'⁶²
 מוקים – באיזו אשה 'שנואה' הוא יעמיד את הפסוק 'כי תהיין'⁶³
 שתופסים בה קידושין.⁶⁴
 משיבה הגמרא: שרבי עקיבא יפרש שהפסוק עוסק ב'אלמנה לכהן'⁶⁵
 גדול, ואף שגם היא אסורה ב'לאו', מודה רבי עקיבא שקידושין⁶⁶
 תופסין בה, וכדעת רבי סימאי, דתניא בברייתא, רבי סימאי אומר,⁶⁷
 מן הכל – מכל ביאה אסורה היה רבי עקיבא עושה את הולד ממזר,⁶⁸
 חוץ מביאת אלמנה לכהן גדול, שאף שאסורה ב'לאו', מכל מקום⁶⁹
 הרי אמהרה בו תורה 'ולא יחלל דרעו בעמיו' (ויקרא בא טו), ויש⁷⁰
 לדרוש מלשון 'יחלל' שרק חילולים הוא עושה בנישואין אלו,⁷¹
 כלומר בנים 'חללים' הפסולים לכהונה, ואין עושה ממזרות – אין⁷²
 בניו נעשים ממזרים, משום שקידושי תופסין בה, ועל אלמנה זו⁷³
 אמרה תורה, שאף שהיא 'שנואה' מחמת נישואי איסור אלו, חלו⁷⁴
 הקידושין. שואלת הגמרא: ולרבי ישכב דאמר על דינו של רבי⁷⁵
 עקיבא, בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שפוסל הרבה אנשים⁷⁶
 מישראל משום ממזרים, שהיה רבי עקיבא אומר, כל שאין לו ביאה⁷⁷
 בישראל – כל ביאה בישראל שאין לה היתר הולד ממזר, ונמצא⁷⁸
 שסובר רבי ישכב, שלדעת רבי עקיבא אף אלמנה לכהן גדול אין⁷⁹
 קידושין תופסין בה וולדה ממזר, ואין יפרש את הפסוק 'כי תהיין'.⁸⁰
 ואמנם הניחא – אפשר לישב את הפסוק לדעת רבי ישכב, אי – אם⁸¹
 נפרש שכונתו בלשון 'כל שאין לו ביאה' רק לאפוקי מדרבי סימאי⁸²
 קאמי – לחלוק על רבי סימאי הסובר שרבי עקיבא ולד של⁸³
 אלמנה שנישאת לכהן גדול אינו ממזר, ולדבריו אף ולד זה הוא⁸⁴
 ממזר כיון שאיסורו ב'לאו'. אך מודה רבי ישכב שולד מביאה⁸⁵
 האסורה ב'עשה' ובגון שנשאת למצרי או אדומי אינו ממזר, ולכך⁸⁶
 שפיר – מיושב שה'שנואה' היא אשה שנישואיה שנואים מחמת⁸⁷
 איסור 'עשה', וקידושין תופסין בה. אלא אי נפרש שרבי ישכב לא⁸⁸
 אמר דבריו רק כתשובה לדברי רבי סימאי, אלא שפיקא⁸⁹
 דנפשיה קאמר – אמר 'כלל' מעצמו בדעת רבי עקיבא, ש'כל ביאה⁹⁰
 שאין לה היתר הולד ממזר' ואפילו בביאה של חייבי עשה הולד⁹¹
 ממזר ואין קידושי תופסין בה, אם כן ב'מאי מוקים לה' – באיזו⁹²
 אשה 'שנואה' יעמיד את הפסוק 'כי תהיין' שקידושין תופסין בה.⁹³
 מיישבת הגמרא: שדרשת הפסוק 'שנואה' נאמרה בבבליה –⁹⁴
 בפנויה שנבעלה ללא נישואין, ונישאת אחר כך לכהן גדול, שאף⁹⁵
 האסורה עליו באיסור, 'עשה' מכל מקום קידושי תופסין בה.⁹⁶
 ומבאר הגמרא, מאי שניא איסור 'עשה' של בעולה לכהן גדול,⁹⁷
 משאר חייבי 'עשה' שאין קידושין תופסין בהם, משום דבעולה⁹⁸
 לכהן גדול הוי ליה איסור עשה שאין שוה בכל – אינו נוהג בכל⁹⁹
 האנשים אלא בכהן גדול, ולכן הוא איסור קל יותר, וקידושין¹⁰⁰
 תופסין בה.¹⁰¹
 חזרת הגמרא לברר את דעת רבנן החולקים על רבי עקיבא.¹⁰²
 שואלת הגמרא: ורבנן מדוע הם סברו שאין למדים מ'בימה' שאין¹⁰³
 קידושין תופסין בחייבי לאוין, משום שפירשו ש'כי תהיין' מלמד¹⁰⁴
 שקידושין תופסין בחייבי לאוין, והרי אדמוכי לה בחייבי לאוין –¹⁰⁵
 עד שהם מעמידים שה'שנואה' היא אשה האסורה ב'לאו', נוקמא¹⁰⁶
 שהיא אשה האסורה בחייבי עשה, ורק בחייבי עשה קידושין¹⁰⁷
 תופסין, אך 'חייבי לאוין' ילמדו מ'בימה' שאין קידושין תופסין¹⁰⁸
 בהם.¹⁰⁹
 מיישבת הגמרא: שסברו רבנן שאין לפרש שהפסוק עוסק בחייבי¹¹⁰
 עשה, משום דהני חייבי עשה ב'מאי ניהו' – באיזו איסור 'עשה'¹¹¹
 נפרש את הפסוק, אי שתייהן – גם האהובה וגם השנואה הן נשים¹¹²
 מצריות האסורות ב'עשה', אם כן שתייהן ש'שנואות', ואילו בתורה¹¹³
 כתוב ש'אחת אהובה, ואי אחת מצרית ש'שנואה' בנישואיה,¹¹⁴
 ואחת ישראלית שאהובה' בנישואיה, הרי לשון הפסוק הוא 'כי'¹¹⁵
 תהיין לאיש שתי נשים' משמע, שמעם אחד בעינין – שהיו שתייהן¹¹⁶
 מאותו עם, ולא אחת ישראלית ואחת מצרית. ואי נפרש¹¹⁷
 שה'שנואה' היא בעולה שנישאה לכהן גדול, אם כן פרשה זו¹¹⁸

אפילו בנדה, נמי לא יתפסו קידושין, וכן אם יבא עליה בזמן נידתה¹
 יהא הולד ממזר, שהרי אף היא בכלל ה'עריות'. אלקה – ומדוע²
 אפר אפי שהכל מוקים – אף שמעון התימני הסובר (ביבמות מט.)³
 שולד הנולד מביאה האסורה ב'כרת' הוא ממזר, מודה בקבא על⁴
 הנדה שאף שהיא אסורה ב'כרת', אין הולד ממזר. וכן אף רבי⁵
 עקיבא (שם) הסובר שהנולד מביאה האסורה ב'לאו' הוא ממזר,⁶
 מודה בבעל שבא על אשתו הפוקה ו'שקניא לה ונסתרה עם אחר',⁷
 שאף שאסורה עליו ב'לאו' אין הולד ממזר, משום שעדיין קידושיו⁸
 לא פקעו ממנה.⁹
 מתרצת הגמרא: אפר חקיקה, הטעם שתופסין קידושין בנדה,¹⁰
 משום שאמר קרא (ויקרא טו כד) 'ותהי נדה עליו', ומלשון 'ותהי'¹¹
 יש לדרוש שאפילו בשעת נדתה תהא בה 'נהיה', כלומר יתפסו בה¹²
 קידושין.¹³
 שואלת הגמרא: מכדי – מאחר ואת דין שאר העריות איכא¹⁴
 לאקושה לנדה – ניתן ללמוד בדיקש מגדה שקידושין תופסים בה,¹⁵
 ואיכא לאקושה לאחות אשה שאין קידושין תופסים בה, מאי הוית¹⁶
 דמקשה להו לאחות אשה – מדוע סברו דווקא להקישן לאחות¹⁷
 אשה, אקשה לנדה – והלא אפשר להקישם לנדה ולומר שקידושין¹⁸
 תופסים בהן.¹⁹
 מיישבת הגמרא: שכלל הוא בדיני היקש, שכל שאפשר להקישו²⁰
 למקום המלמדנו קולא, ואפשר להקישו למקום המלמדנו חוקמא,²¹
 להוקמא מקשינן, ולכן אף כאן יש להקישם לאחות אשה²²
 המלמדנו דין חמור שאין קידושין תופסין בהם והולד ממזר, ולא²³
 להקישם ל'נדה'.²⁴
 מביאה הגמרא מקור אחר לדין שאין קידושין תופסין בחייבי²⁵
 כריתות: רב אחא בר יעקב אמר, אהיה – למדים זאת בקל והוקמא²⁶
 מ'מקמא' אשה שמת בעלה ללא בנים, וחוקה היא להתניבם לאחי²⁷
 בעלה, ואסורה להנשא לאדם אחר. ומה בקמה שהיא אסורה רק²⁸
 בלאו שאין עושהו 'כרת' אמרה תורה שלא תפסי בה קידושין,²⁹
 שזאמר (דברים כה ה) 'לא תהיה אשת המת החוצה לאיש ו',³⁰
 ומהלשון 'לא תהיה' דרש רב (ביבמות ג:) שאין לה 'הויה' דהיינו³¹
 קידושין לאדם אחר. איסורי עריות החמורים שהם חייבי מיתות³²
 בית דין וחיבי כריתות, לא כל שכן שאין קידושין תופסין בהם.³³
 שואלת הגמרא: אי הכי – אם למדים שאר עריות מ'בימה' שאין³⁴
 הקידושין תופסין בהן, אף שאין חייבי לאוין כגון אלמנה לכהן גדול³⁵
 וגרושה לכהן הדיוט נמי – יש ללומדם ב'בימה מצינו' מ'בימה',³⁶
 ששם נמצאנו ביבמה שאסורה ב'לאו' שאין קידושין תופסים בה,³⁷
 כך כשנשים שאיסורן ב'לאו' לא יתפסו בהן קידושין, ומדוע³⁸
 סברה משנתנו שקידושין תופסין בנשים אלו האסורות בלאו.³⁹
 מיישבת הגמרא: אפר רב פפא, אין למדים חייבי לאוין מ'בימה'⁴⁰
 שלא יתפסו בהן קידושין, כיון שב'היה' ב'תיב' בהו – בפירוש נאמר⁴¹
 שתופסין בהם קידושין. שהרי כתבה התורה (דברים כא טו) 'כי'⁴²
 תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה', ו'היה' ביום⁴³
 הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבקר את בן האהובה⁴⁴
 על פני בן השנואה הבכר, כלומר שהבכר יורש פי שנים אף אם⁴⁵
 הוא בנה של האשה השנואה. ודורש רב פפא את הפסוק, וכי יתכן⁴⁶
 שמחמת שהאשה שנואה לבעלה יש לה דין 'שנואה' לפני המקום⁴⁷
 ואילו אשה האהובה לבעלה יש לה דין 'אהובה' לפני המקום,⁴⁸
 ומדוע הוצרכה התורה לפרש שאף בנה הבכור של השנואה יורש⁴⁹
 פי שנים, והרי פשוט שאין אהבתו או שנאתו של הבעל משנה את⁵⁰
 דין הירושה. אלא בהכרח יש לפרש ש'אהובה' היינו אהובה⁵¹
 בנישואיה, כלומר שנישואיה כשרים ואהובים לפני ה', ו'שנואה'⁵²
 היינו שנואה בנישואיה, כלומר שנישואיה אסורים באיסור לאו⁵³
 ושנואים לפני ה', ואף על פי שנישואי אחת מהן אסורים ב'לאו'⁵⁴
 קאמר ר'מנא בשתי הנשים לשון 'כי תהיין' שזו לשון קידושין, ואם⁵⁵
 כן מפורש שתופסין קידושין בחייבי לאוין. ולכן אין למדים⁵⁶
 מ'בימה' שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין.⁵⁷
 עתה מבארת הגמרא את דרשת הפסוק 'כי תהיין' לפי שאר⁵⁸
 התנאים. שואלת הגמרא: ולדעת רבי עקיבא דאמר (ביבמות נב):⁵⁹

קידושין. האומר – פרק שלישי דף סח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצט רש"י

הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר – פירש בקונטרס ביבמות (מטא, נדה) – משום דכתיב "ותיה בנדרתה", דמשמע – יש לה הויה, ואף על גב דקיימא בברת – מכל מקום לא הוי ממזר. ובא על הסוטה כו' – בגין אשתו שזינתה, דאסורה לבעלה, דנפקא לן ביבמות פרק קמא (יאב.) מיתירתא ד"אחרי אשר הוטמאה", דכתיב גבי מחזיר גרושתו. ואף על גב דחייבי לאוין הוא. שהרי הויא עליו בלאו ד"לא יוכל בעלה לשוב לקחתה", ואם כן הוה לן למימר דהולד ממזר אלא דרבי עקיבא – מכל מקום מודה הכא בסוטה דאין הולד ממזר, שהרי עדיין קידושין תופסין בה. משמע מתוך לשון הקונטרס שאינו מודה אלא בסוטה שלא יצאת מתחת בעלה, דכתיב משמע לישנא "שהרי עדיין קידושין תופסין בה" – כלומר הקידושין שנתקשרה בהן כבר, אבל מחזיר סוטה, כלומר שגרשה וחזר וחזר ובנסה – לא מיירי, דבהא לא מודה רבי עקיבא. דודאי הולד ממזר. וקשה: דהא בפרק "עיש שפיר" (יבמות פהב.) משמע בהדיא דאפילו מחזיר סוטתו – שאין הולד ממזר, דקאמר התם: מחזיר סוטתו איבא בנייהו. ואם כן לא שייך בה טעמא דפירש בקונטרס, שפירש הטעם דמשום הכי לאו ממזר – משום דעדיין קידושין תופסין בה. לכך אומר רבינו יצחק: דידעינן בסוטה דתפסי בה קידושין אף במחזיר סוטתו ואין הולד ממזר – ממשמעות דהאי קרא דמפיק מיניה (שם יאב.) דסוטה אסור להחזיר, דהיינו מילא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה" – לרבות סוטה שנסתרה, וכתביב "להיות לו לאשה", דמשמע שאם החזירה – איבא הויה. וכיון דתפסי בה קידושין – אין הולד ממזר. מיהו, קשה: דהא עיקר קרא במחזיר גרושתו הוא דכתיב, ואפילו הכי אמר רבי עקיבא דמחזיר גרושתו לא תפסי בה קידושין, וגם הולד ממזר, כדאמר פרק "החולץ" (שם מדא, ולא דרשין "להיות לו לאשה" לשון הויה. ובמחזיר סוטתו, דלא איתא אלא מדרשא, אמר דתפסי בה קידושין, ודרשין "להיות לו לאשה" – לשון הויה, ואין סברא לומר כן לכך אומר הרב רבינו שלמה מדרשוש"ל, דיש ליישב פירוש הקונטרס: דכיון דכל זמן דלא גרשה לא היא הולד ממזר כדפירש – אין לומר דמשום שגרשה יהא איסור נוסף, דמה גירושותא יש בה אחר הגירושין יתר מלפני הגירושין? וכיון דסברא הוא הולד דלאחר גירושין נמי אין הולד ממזר – הכי נמי איבא למימר דתפסי בה קידושין, דהא בהא תליא מילתא. **לחומרא** מקשינן – ואם תאמר: אדרבה, חומרא לומר דתפסי בה קידושין לאסורה לעלמא? ויש לומר: דאדרבה, חומרא הוא לומר דלא תפסי בה, דמתוך כך גבי אומרים דהולד ממזר. דאי הוה תפסי בה קידושין – הייתי אומר אין הולד ממזר, ולא הייתי לומר שאר חייבי כריתות מוקותיב יבם של אביו, דהיינו אומר שבכולן אין הולד ממזר כמו בגדה. אבל מאחר דלא תפסי בה קידושין – יש לנו לומר שיהו כולן למדות מוקותיב אביו. ואם תאמר: לרבי יהושע דאמר אין ממזר מחייבי כריתות, מאי חומרא איבא למימר דלא תפסי בה קידושין? ויש לומר: דאשמעינן ליה דאמר: פגום מיהא הוי, ואי תפסי בה קידושין – אפילו פגום לא הוי. **ובמה** יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין – ואם תאמר: אמאי לא קאמר: נדה תוכיב, שהיא בברת ותפסי בה קידושין – אף אני אביא כל העריות שבבבא? ויש לומר: דקל וחומר זה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא, דיש לנו להקיש לאחות אשה, ואין לנו לומר: נדה תוכיב. **וכי** יש אחובה ושנואה לפני המקום – ואין לפרש, דצדקת ורשעת קאמר – דאם כן לא היה צריך לומר "לא יוכל לבכר", דאטו משום דאמיה רשעה יפסיד בנה, שהוא בכור, נחתלו אבא השתא, כיון דרעה בנישואין דחייבי לאוין – סלקא דעתך דלאו בן גמור הוא. ולדה

אפילו נדה נמי – אם קידש פניה בימי נדרתה – לא להוה קידושין, ואם בא עליה בנדרתה – יהא הולד ממזר. **אלמה אמר אבי** – ביבמות ב"החולץ", הכל מודים – שמעון התימני, דאמר (יבמות מטא.) יש ממזר מחייבי כריתות – מודה בבא על הנדה. ורביעיקבא דאמר (שם) יש ממזר מחייבי לאוין – מודה בבא על הסוטה, דקנא לה ונסתרה, דהויא עליו בלאו ד"לא יוכל בעלה" וגו', כדאמר ביבמות (יאב.) הוא מה אני מקיים, "אחרי אשר הוטמאה" – לרבות סוטה שנסתרה. שאין הולד ממזר – שהרי עדיין קידושין עומדין בה. **מכרי** – הך דהיקשא דמיא יונה איבא לאקשניהו שאר עריות לאחות אשה – דלא ליהוה קידושין, ואיבא לאקשניהו לנדה – דהוה קידושין. **לחומרא** – לעשות הולד ממזר. שהממזרות תלוין בקידושין, דכל מי שאין עליו קידושין – הולד ממזר. (דילפין לן מאשת אב ביבמות מהב.) מה אשת אב דלא תפסי בה קידושין והולד ממזר – אף כל שאין עליו קידושין הולד ממזר. **אחיה** – שאר עריות בקל וחומר מיבמה לשוק, שאין קידושין תופסין בה, כדאמר רב ביבמות (יאב.) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה, דכתיב "לא תהיה אשת המת החיה" – לא תהא בה הויה לזר. הכי גרסינן: חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שכן. **אי הכי שאר** חייבי לאוין נמי – נהי דלא אית בלל וחומר – גייתי בבגין אב, במה מצינן ביבמה שהיא בלאו – ואין קידושין תופסין בה, אף כל שהוא בלאו – אין קידושין תופסין בה? בהדיא כתיב בהו – דתפסו. **וכי יש אחובה לפני המקום** – כלומר, וכי אהבתו או שנאתו של בעל חשובה לפני המקום שלשנו דין הנחלה שבשילה, שהוצרך הכתוב לכתוב "לא יוכל לבכר את בן האחובה"? לא הוה ליה למיכתב אלא "כי את הבכור יכיר", ואנא ידענא: לא שנא אמר אחובה, ולא שנא אמר שנואה. שנואה בנישואיה – שנישואיה שנואים לפני המקום, כגון חייבי לאוין, וקאמר רתמנא "כי תהיו" – אלמא אית בהו הויה. ולקמן פריך: דילמא בחייבי עשה הוא דקאמר, ולא בחייבי לאוין? ולרבי עקיבא – דאמר ביבמות שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין. דקתני (גב.) הלץ ועשה בה מאמר – אין לאחר חליצה כלום, כלומר, אין המאמר תופס דקם ליה השתא בימי חליצה יבנה", ואמר בגמרא (גב.) תניא, רבי אומר: איך הדרביס הללו אמורים אלא לדברי רבי עקיבא, שהיה עושה חלוצה כערוה. **באלמנה לכהן גדול** – בההוא הוא דתפסי קידושין, דגלי רחמנא בה דאין הולד ממזר אלא חלל. **בזוא ונצוחו על עקיבא** כן יוסף – שפוסל הרבה מישארין, שהיה אומר: כל ביאה בישראל שאין לו הויה בה – הולד ממזר. **הניחא** – אי לאו כללא הוא, אלא לאפוקי מדרבי סימאי דמפיק חד מחייבי לאוין, אתי ואשמועינן דבכל חייבי לאוין עושה רבי עקיבא ממוזין – שפיר איבא לאוקמא "כי תהיו" לרבי ישעיה אלביא דרבי עקיבא במצרי ואדומי בתוך שלשה דורות, דחייבי עשה ניהו, דכתיב "דור שלישי יבא" ולא שני, דהוי לה שנואה בנישואיה. **אלא אי טעמא דנפשיה קאמר** – וכללא כילי, ולאו אדרבי סימאי לחזירה פליג, אלא אשמועינן דכל שביתא באיסורי הולד ממזר, במאי מוקי לה? **בבעולה לכהן גדול** – דעשה הוא, דכתיב (ויקרא כא) "אשה בתולה יקח" ולא בעולה. ולאו הבא מכלל עשה – עשה. וליבא לאקשויי הא וזנה היא או אלמנה או גרושה? דבעולה פניה – לאו וזנה היא, כדתנן ביבמות (סא.א.) אין וזנה אלא נזירות ומשודרת ושבעלה בעלת זנות, וביאת איסור לפסול לה. **ומאי שנא** – האי עשה מחייבי עשה דמצרי ואדומי? **שאני שוה בכל** – שאני נוהא אלא בכוח גדול, הילכך קיל. **ורבנן** – דמוקי להאי "כי תהיו" בחייבי לאוין, כיון דמצינן למילף ביבמה דמיא דרבינן שאין קידושין תופסין בהן, ואדמוקי לה בחייבי לאוין – נוקמה בחייבי עשה **בעל ברחיק שבקית לקרא** דהוי דחיק **אנפשיה** – כיון דגלי לן קרא ביבמה דלא תפסי בה קידושין – וכן תהיו" על כרחך לחייבי עשה קאמר. ובגין דחדא מצריה, ולרבי ישעיה בבעולה לכהן גדול. **שפחה מגיל** – דלא תפסי בה קידושין?

ולדה כמות מנלן – לפום ריהטא משמע דהכי פירושו: נימא דישאל הבא על השפחה הולד כשר. והכי נוכל להבשיר באין קידושין ויש עבירה יותר מיש קידושין ויש עבירה ואמר הולד הולך אחר הפגום? וכי תימא דאתא לאשמועינן דאפילו בא עליה ממזר הולד כמות, ויש לו תקנה בשחרור – הא ליתא אלא לרבי טרפון (קדושין סט,א), אבל לרבנן לא ונראה דהכי פירושו: ולדה כמות, מנא לן

שלא ידא קרוי בנו לשום דבר, ואפילו כבנו ממזר לא הוי, לא לזורשו ולא לסמא לו, ולא לייבם אשת אחיו, ולא לפטור אשת אביו מיבום? אמר קרא לא תתחתן בהם – פירש בקונטרס: לא ידא לך בהם תורת חתנות. מיהו, קשה: שהרי האי קרא לא מיייר בנכריה דהא גבי שבעה עממים הוא דכתיב, כדאמר בפרק בפקי הערל (יבמות ע,א). אמר רבא: בגיורתן אית להו חתנות, פירוש: איסור "לא תתחתן" יש בהם. ובגיורתן לית להו חתנות – לא שייך בהו חתנות לעבור עליו משום "לא תתחתן". לכך פירש רבינו תם: דגמרא דמייתי קרא "לא תתחתן" הוי כמו "וגומר" ומסיפא דקרא דריש, דכתיב "בתך לא תתן לבנו ובתו לא תתן לבנו" משמע שאין בה קידוש. והקשה הרב רבינו יעקב מאורליניש: ואימא הני מילי לכתחילה, אבל בדיעבד – תפסי בה קידושין, דבהאי גוונא אמר לעיל (טז,א) גבי "לא יקח איש את אשת אביו" ויתירן מורינו הרב רבי יצחק שי"ש: דאין הכי נמי, אלא סמך אלא תחתן" ואלא תקח" דהוי כמו תרי קראי, חד – לכתחילה, וחד – בדיעבד. ואף על גב דאמר "לא תתחתן" איירי בגיורת – הני מילי בתר דידענא מסקנא דילפינן דלא תפסי בה קדושין מקרא אורינא. לקמן בסמוך, אבל אי לאו הכי – טוב היה לאוקמא קרא ד"לא תתחתן" לומר דלא תפסי בה קדושין, מלאוקמא בגיורת.

בג

האב משראלי קרוי בג – פירש בקונטרס: דכתיב "כי יסיר את בגך מאחרי" דקאי א"בתך לא תתן לבנו". והכי קאמר: בתך לא תתן לבנו – משום ד"כי יסיר" בגך בן בתך מאחרי, והוא קרוי "בגך". אבל בגך הבא מן הנכרית ומבגך – אינו קרוי בגך, אלא בגה. מדלא קאמר על בתו "לא תתן לבנך" היינו בגך מאחרי. אמר רבינא: שמע מינה (בגך הבא מן הנכרית) כו'. והאם תאמר: רבינא חייב דבר וכו', ויתכן, מנא ליה? ונראה שגם שאל פירש רבי יוחנן, דקאמר רבינא שמי מניה: לכך פירש רבינו תם: ד"כי יסיר את בגך" קאי א"בתו לא תתן לבנך", והכי קאמר: "כי יסיר" החותן את בגך, שהוא חתנו, מאחרי. ומדלא חש הכתוב על בן הבן – שמע מינה: בגך הנוול לך מאשתך קרוי בגך, לפי שהוא משראלי ומישראלי, ואין אותו הבא מבגך ומן הנכרית קרוי בגך אלא בגה. ודייק מלישנא ד"כי יסיר את בגך" דמשמע מיעוט, וממעט בן בגך, מדלא כתיב "כי יסירם" או "כי יסיר את זרעך". אבל אכתי לא ידענא מבגרי הבא על ישראלית, מה דינו. ואתא רבינא דקאמר: שמע מינה בן בתך הבא מן הנכרי קרוי בגך, מדלא כתיב גבי "בתך דבר וכו' לבנו" – "כי יסיר את בגך מאחרי" ונידוק מינה דעליה הקפיד רחמנא, כדדייקין גבי "בתו לא תתן לבנך". ומדלא קאמר הכי – שמע מינה דבן בתך הבא מן הנכרי קרוי בגך, והקפיד קרא אתרווייהו, ולכך לא כתב "כי יסיר את בגך מאחרי", דמשמע מיעוט מבן בתו. עד פירש רבינו תם: ד"כי יסיר" קאי א"בתו לא תתן לבנך" כדמפרש אוחותן קאי, והכי קאמר: כי יסיר החותן את בגך מאחרי, שאין חורע הבא מהן מתיחס אחר בגך, אלא אחר הנכרית. היינו דאמר: ואין בגך הבא מן הנכרית קרוי בגך, והיא הסרה דקאמר קרא. ובגך הבא מן הישראלי קרוי בגך, דקאמר שמואל רבי יוחנן (ביבמות ז,א). לא פירשו כלום כנכרי הבא על בת ישראל, דמילתייהו בשראלי הבא מן הישראלי בשעלה ישראל קאמר, דהוי בגך. ורבינא בא לדקדק: שמע מינה בן בתך הבא מן הנכרי קרוי בגך, מדלא כתיב "כי יסיר

ולדה כמותה מנלן? – דאמר קרא "האשה וילדיה תהיה לארניה". נכרית מנלן? – אומר קרא "לא תתחתן בהם". אשכחנא דלא תפסי בה קידושי, ולדה כמותה מנלן? – אומר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: דאמר קרא "כי יסיר את בגך מאחרי". בגך הבא מישראלי – קרוי בגך, ואין בגך הבא מן הנכרית קרוי בגך אלא בגה. אומר רבינא, שמע מינה: בגך בתך הבא מן הנכרי – קרוי בגך. נימא קסבר רבינא: נכרי ועבד הבא על בת ישראל – הולד ממזר? – נהי דבשר לא הוי, ממזר לא הוי, פסול מיקרי. – ההוא בשבעה גוים פתוי, שאר אומות מנלן? – אומר קרא "כי יסיר את בגך" – לרבות כל המסורים. – הניחא לרבי שמעון דדריש טעמא דקרא, אלא לרבינא מאי טעמא? אומר קרא "ואחר בן תבוא אליה ובעלתה" וגו' – מפלל דמעיקרא לא תפסי בה קידושין. – אשכחנא דלא תפסי בה קידושין, ולדה כמותה מנלן? אומר קרא "כי תהיו לאיש... וילדו לו". כל היבא דקרין ביה "כי תהיונה" – קרין ביה "וילדו לו", וכל היבא דלא קרין ביה "כי תהיונה" – לא קרין ביה "וילדו לו". – אי הכי שפחה נמי! – אין הכי נמי. – אלא "האשה וילדיה תהיה לארניה" לפה לוי? – לכרתניא: האומר

בשבעה גוים שבארץ ישראל הוא דכתיב, שאר אומות מנלן? דריש טעמא דקרא – בבבא מציעא (טז,א) גבי אלמנה, דקאמר: עשירה – ממשכנך אותה, עניה – לא ממשכנך אותה. דטעמא מאי אומר רחמנא בגד אלמנה? – מפני שאתה צריך להחיות לה עבטא לערב, ומתוך כך שאתה צרא ונכנס תמיד אצל שורית למשכן, וערביה להחיות – אתה משמח שם רע בשכנותיה. והני גמי ריש טעמא דחיתון משום "כי יסיר", ולא איצטרך קרא לפרוש טעמא, ואייתר ליה "כי יסיר" – לרבות שאר אומות. אלא לרבנן איצטרך קרא לפרוש טעמא בשבע אומות גופייהו, ולמעוטי שאר אומות שאין אדוקין בעבודה זרה כמותן, כדקימא לן (חולין יב,א): אומות שבוחרצא לארץ לא עובדי עבודה זרה הן, אלא מנהג אבותיהם בידיהם, ולא אייתר ליה ריבויא, ושאר אומות מנלן? דכחיותיה אומר בסנהדרין (כא,א) גבי "לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבר" דלרבי שמעון הוי האי "לא יסור" יתורא, דבלאו פירושא דקרא הוי דרשין ביה טעמא, ולרבנן דלא דרשין טעמא דקרא בעלמא – הבא פריש קרא טעמא. ואחר כן – לאחר שתשאה כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר – "והיתה לך" כתיב, דריש בה הויה, אבל מעיקרא, קדם היתר – לא קרין בה "והיתה". וילדו לו – שמתיהם אחר אביו. לא קרין ביה וילדו לו – אלא אחריה הוא מתיחס. אי הכי שפחה נמי – דולדה כמות תיפוק לן מהאי קרא, דהא לא קרין בה "כי תהיו", כדכתיב (בראשית כב) "עם החמור" – עם הדומה לחמור

האומר

את בתך – שמע מינה דבתך הנשואה לנכרי ליבא הסרה, שחורע מתיחס אחריה. ופירוש זה קשה לרבינו יצחק: ד"כי יסיר" משמע דמיייר בהסרת יראת שמים, כדדרשין "כי יסיר" – לרבות כל המסירים, ומתרגמינן: ארי יטעון ית בגך מבחר דחלתי. לכך נראה בפירוש רבינו תם ראשון שפיר. הנהיחא לרבי שמעון – פירוש: דריש טעמא דקרא, הבא נמי אמר טעמא דחיתון דאי לא כתיב "כי יסיר" הוה אמנא מסברא דמיייר משבעה עממים, לפי שהם אדוקין בעבודה זרה יותר משאר אומות, ולפיכך "לא תתחתן". וכתב רחמנא "כי יסיר" – לרבות כל המסירין. אלא לרבנן, דלא דריש טעמא דקרא – אם כן אי לאו קרא יתירא הוה אמנא: "לא תתחתן" – מיייר בכל האומות, ואיצטרך "כי יסיר" לומר: דוקא בשבעה עממים, אם כן בשאר אומות

מגליה

אלא

האישה וילדיה וגו' – בשפחה כנענית שיחודה לעבד עברי, ואמר קרא דלא יצא הבן חפשי עם אביו. לא תתחתן בהם – לא תהא לך עם תורת חיתון. כי יסיר את בגך – לעיל מיניה כתיב "בתך לא תתן לבנו ובתו לא תתן לבנך" וסמך ליה "כי יסיר את בגך". מדלא כתיב "כי יסיר את בתך" – משמע דבן הנוול לנכרי מבגך קאמר, שייסירו הנכרי מאחרי. ושמעין דבן בתך, אפילו מן הנכרי – קרוי בגך. ואין בגך הבא מן הנכרית קרוי בגך – מדלא כתיב נמי "כי יסיר את בגך", דנשמע מינה דקפיד נמי קרא ב"בתו לא תתן לבנך" משום כי יסיר את הבן הנוול לה מבגך – אלמא בן הנכרית אינו קרוי בגך, אלא בגה. בגך מישראלי קרוי בגך כו' – לאו מקרא דייק לן, אלא דהי קאמר: מדלא קפיד קרא אבן הנוול ממנה – שמע מינה בגך מישראלי קרוי בגך, אבל בגך מן הנכרית – אינו קרוי בגך. שפע מינה – מדקרי ליה לבן בת ישראל הבא מן הנכרי "בגך". לימא קסבר רבינא נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר גרסינן – דאתא לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר נכרי דנימא: נכרי הוא, ואם נתגרי – יהא מותר לבא כבקהל, אלא בתר ישראלית שדינן ליה, וכוין שבעבירה נולד – הוה ליה ישראל פסול, כשאר גולדים ממי שאין עליו קידושין, דתנן במתניתין (קדושין סו,ב) שהם ממזרים. ומשני: מהבא לא תשמע ממזרות. נהי דשמעין מינה דכשר לא הוי, מדשמעין ליה בתר ישראל ליהול נולד בעבירה – ממזר מיהא לא תשמע מינה. כדאמרין ביבמות (מה,ב) דממזר מאשת אביו יליה, מה אשת אב דאין לו עליה קדושין – אבל יש לו קדושין על אחת. ועלה כתיב שחולד ממזר, דסמך ליה "לא יבא ממזר" – אם קח לו שאין לו עליה קדושין על אחת. לאפקרי נכרי דלית ליה קדושין כלל, פסול מיקרי – כשן אשכחנא דבגריה, מחייב לארץ או עשה, שאין ממזרים. האי בשבעה אומות כתיב – "לא תתחתן בהם" רבי יסיר –

בשבעה גוים שבארץ ישראל הוא דכתיב, שאר אומות מנלן? דריש טעמא דקרא – בבבא מציעא (טז,א) גבי אלמנה, דקאמר: עשירה – ממשכנך אותה, עניה – לא ממשכנך אותה. דטעמא מאי אומר רחמנא בגד אלמנה? – מפני שאתה צריך להחיות לה עבטא לערב, ומתוך כך שאתה צרא ונכנס תמיד אצל שורית למשכן, וערביה להחיות – אתה משמח שם רע בשכנותיה. והני גמי ריש טעמא דחיתון משום "כי יסיר", ולא איצטרך קרא לפרוש טעמא, ואייתר ליה "כי יסיר" – לרבות שאר אומות. אלא לרבנן איצטרך קרא לפרוש טעמא בשבע אומות גופייהו, ולמעוטי שאר אומות שאין אדוקין בעבודה זרה כמותן, כדקימא לן (חולין יב,א): אומות שבוחרצא לארץ לא עובדי עבודה זרה הן, אלא מנהג אבותיהם בידיהם, ולא אייתר ליה ריבויא, ושאר אומות מנלן? דכחיותיה אומר בסנהדרין (כא,א) גבי "לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבר" דלרבי שמעון הוי האי "לא יסור" יתורא, דבלאו פירושא דקרא הוי דרשין ביה טעמא, ולרבנן דלא דרשין טעמא דקרא בעלמא – הבא פריש קרא טעמא. ואחר כן – לאחר שתשאה כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר – "והיתה לך" כתיב, דריש בה הויה, אבל מעיקרא, קדם היתר – לא קרין בה "והיתה". וילדו לו – שמתיהם אחר אביו. לא קרין ביה וילדו לו – אלא אחריה הוא מתיחס. אי הכי שפחה נמי – דולדה כמות תיפוק לן מהאי קרא, דהא לא קרין בה "כי תהיו", כדכתיב (בראשית כב) "עם החמור" – עם הדומה לחמור

תופסים בהן, ושהולדות מתיחסים אליהן, אך נשים של שאר
אומות הגוים, מנלן שאין קידושין תופסים בהן ושהולד מתיחס
אליהן. עונה הגמרא: שכיון דאמר קרא טעם שאסור להתחתן עם
שבעה אומות אלו ואין קידושין תופסים בהן, משום 'כי יסיר את
בגד מאתרי' (שם ו ד), טעם זה בא לרבות שאף בגד המפריש הדין
כן, וכיון שאף כל שאר אומות הגוים גורמות להסרת הבגדים
מאחרי ה', לכך אף בהם אין קידושין תופסים.
שואלת הגמרא על דרשה זו: הניחא – אמנם אפשר לדרוש כן
שכתבה תורה את טעם האיסור כדי לרבות, רק לדעת דבי שמעון
(ב"מ קטו). דדריש טעמא דקרא – הסובר שניתן לבאר את טעמי
מצוות התורה אף בלא שיתפרשו בפסוק, ולכך היינו מפרשים
בעצמינו שטעם האיסור הוא מחמת ההסרה מאחרי ה', וזה שייך
רק בשבעת העמים שהיו אדוקים מאד בעבודה זרה, והוצרכה
התורה לכתוב את הטעם כדי לרבות את כל המסירים מאחרי ה',
והיינו שאף בשאר אומות העולם הדין כן שאין קידושין תופסים
בהן. אלא לרנן, מאי טעמא – לדעת רבנן הסוברים שאין לדרוש
בעצמינו את טעמם של המצוות, אם כן הוצרכה התורה לפרש
שהאיסור הוא מחמת ההסרה מאחרי ה' כדי ללמדנו שרק
בשבעת העמים האדוקים בעבודה זרה ושייך בהם יותר הסרה,
נאמר איסור זה. ומנן לנו שדין זה נאמר אף בשאר אומות העולם.
מביאה הגמרא מקור אחר לדין זה: אמר קרא לגבי אשה יפת תואר
הנישבת במלחמה (דברים כא ג) 'ואחר כן תבוא אליה ובעלתה וגו'
והיתה לה לאשה, ובמבואר בפסוק שרק אחרי שהתגיירה תוכל
להיות לה לאשה, מכלל דמעיקרא – משמע שלפני שהתגיירה לא
תפסי בה קידושין, וכיון שדין זה של אשת יפת תואר נאמר
במלחמת הרשות על שאר אומות העולם, ולא במלחמת שבעת
העמים, מוכח שאף בשאר אומות אין קידושין תופסין.
מבררת הגמרא: אמנם אשכחן – מצנינו בפסוק זה לימוד דאף בגויה
משאר האומות לא תפסי בה קידושין, אך את הדין שולח גוי
במותה, מנלן. עונה הגמרא: שלמדים כן מאמר דאמר קרא (דברים
כא טו) 'כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה
וילדו לו בנים, ומהסמיכות 'כי תהיין' ושוו לשון קידושין וילדו
לו' יש לדרוש, דכל היבא דקרינן ביה 'כי תהיין' – כל אשה
שקידושין תופסים בה, קרינן ביה גם את המשך הפסוק וילדו לו,
שהולד מתיחס לו, לאביו. וכל היבא דלא קרינן ביה 'כי תהיין' –
וכל אשה שאין קידושין תופסים בה כלל לשום אדם, כמו בגויה,
לא קרינן ביה וילדו לו' ואין הולדות מתיחסים לאביהם הישראלי,
אלא לאמם הגוי.
שואלת הגמרא: אי הכי שפחה נמי – כיון שלמדים מפסוק זה שכל
אשה שאין קידושין תופסים בה בניה מתיחסים אליה, אם כן אף
את הדין שולד שפחה מתיחס לאמו נלמד מפסוק זה, שהרי אף בה
אין קידושין תופסין כנדרש לעיל (ע"א) מהפסוק (בראשית כב ה)
'שבו לכם פה עם החמור'. ומדוע נצרך הפסוק 'האשה וילדיה'
תהיה לאדניה' (שמות כא ד) (המובא לעיל) ללמדנו את דין ולד
השפחה.
מיישבת הגמרא: אין הכי נמי – אכן גם את הדין שולד שפחה כאמו
למדים מדרשה זו 'כי תהיין' וילדו לו, אלא הפסוק 'האשה וילדיה'
תהיה לאדניה' למה לו – מה בא ללמדנו, לכדתנא – נצרך הוא לדין
אחר ששנינו בברייתא.

אך את הדין שולחיה של השפחה עבד כנעני במותה, מנלן. משיבה
הגמרא: דאמר קרא לגבי עבד עברי שיחוד לו האדון שפחה
כנענית, שהולד הנולד להם אינו יוצא לחופשי עם אביו לאחר
שש שנים, אלא 'האשה וילדיה תהיה לאדניה' (שמות כא ד),
ולמדים מכך שהבן הנולד לשפחה כנענית מישראל אינו מתיחס
לאביו הישראלי אלא מתיחס לאמו והוא עבד כנעני.
ממשיכה הגמרא לברר: הדין ששנינו שאין קידושין תופסין
בנקרית, מנלן. משיבה הגמרא: דאמר קרא (דברים ג) 'ולא תחתן
בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, ומהלשון 'לא תחתן'
בם' למדים שאין בנקריות 'תורת חתנות', כלומר שאין קידושין
תופסים בהן.
מבררת הגמרא, אמנם בפסוק זה אשכחנא דלא תפסי בה קידושין –
בנקרית, אך את המשך הדין ששנינו שולחיה מתיחס אליה והוא
גוי במותה, מנלן. משיבה הגמרא, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון
בן יוחי, דאמר קרא (דברים ז ג) 'בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח
לבנך, כי יסיר את בגד מאתרי ועבדו אלהים אחרים', ויש לדקדק,
שאף שבפסוק הראשון נאמר גם ש'בתך' לא תנשא לגוי וגם
ש'בנך' לא ישא גויה, מכל מקום בפסוק השני חששו רק ש'סיר'
את בגדך' דהיינו שהעל הגוי של בתך 'סיר' את בנה והכנוה
'בנך' מאחרי ה'. ומוזה שלא חששה התורה גם לאופן שאשת בנך
הגויה 'תסיר' מאחרי ה' את בן בנך שנולד להם, מוכח שרק בנך
הבא מיישראלית קרי בנך, כלומר שרק באופן שהוא ישראלית אף
הולד קרי בנה ודינו כישראל, ויש לחשוש בו שיוסר מאחרי ה',
ואילו כאשר האם גויה והאב ישראל אין בנך הבא מן העובדת
בוכבים קרי בנך, כלומר אין הולד הנולד להם קרי בן אביו
הישראלי, אלא הוא קרי בנה ומתיחס לאמו הגויה, וכיון שהוא גוי
כאמו אין שייך בו חשש שתסיר אותו מאחרי ה'.
ואמר רבינא, שמדברי רבי שמעון בר יוחאי שפירש שהחשש
בפסוק 'כי יסיר את בגד מאתרי' אינו על 'בנך' עצמו שיוסירו אותו
מאחרי ה', משום שאם כן היה לו לחשוש גם ש'בתך' תוסר מאחרי
ה', אלא החשש הוא על בן בתך הבא מהגוי שיוסירו אביו הגוי,
שמע מינה שהוא סובר שכן בתך הבא מן העובד בוכבים קרי בנך
ודינו כישראל, ולכך יש לחשוש בו שיוסר מאחרי ה'.
מבררת הגמרא: נימא קסבר רבינא – האם כוונת רבינא להשמיענו,
שעובד בוכבים ועבד הבא על פת ישראל אין ולדם גוי כאביו שיועיל
לו גירות להתירו בקהל, אלא מתיחס לאמו הישראלית, וכיון
שנולד בעבירה הולד ממזר, וכמבואר בכלל השלישי במשנתנו
(סו) שאם אין קידושיה תופסין ויש עבירה, הולד ממזר. דוחה
הגמרא: נתי – אמנם כוונתו להשמיענו דכשר לא נתי – שהולד הוא
ישראל, וכיון שנולד בעבירה אינו כשר, אך מכל מקום גם ממזר
לא נתי, שהרי ממזר הוא רק מי שאין תופסין באמו קידושי אביו,
אך כשאמו גויה אין תופסין בה קידושי אחרים כלל, ובאופן זה אין
הולד ממזר, אלא הרי הוא פסול מיקרי, כשאר ולדות הנולדים
על ידי ביאה אסורה שפסולים לכהונה.
חזרת הגמרא לדון בלימוד מהפסוק שאין קידושין תופסין
בעובדת כוכבים, והולד גוי כמותה. שואלת הגמרא: איך אפשר
ללמוד מהפסוקים 'ולא תחתן בם', ו'כי יסיר את בגד מאתרי'
שאין קידושין תופסים בכל הגוים ושהבן מתיחס לאמו הגויה,
והלא ההוא – פסוקים אלו בשבועה גוים שהיו בארץ ישראל בתיב,
ואפשר שרק לגבי נשים מאומות אלו אמרה תורה שאין קידושין

אגרות קודש

בי"ה, ז' אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

... מובן וגם פשוט שנכון במאוד ענין הנחת תפלין דר"ת. וחזקו בזה ה"ה גם מוסיף חיזוק
בקיום מרז"ל (מנחות מד, סע"ב) כל המניח תפלין מאריך ימים.

לחכיר קודם שנשאת אשה, שהתקנהו לנדה הייתי נותן לך עצה
שעל ידה היית מטהר את בניך מפגם ממזרות. וסברה הגמרא
שכוונתו היא שהיה מיעץ לו לישא שפחה, ולכן רק אי אמרת
בשלא שרבי טרפון התיר לכתחילה לממור לישא שפחה, שפיר –
מובנים דברי רבי שמלאי שהיה יכול ליעץ לו כך. אלא אי אמרת
שאסור לממור לישא שפחה ורק בדיעבד אם עבר ונשא אמר רבי
טרפון שטירה בכך את זרעו, מאי ניהו, איזו עיצה הייה נותן לו רבי
שמלאי לטהר את זרעו, והרי לא יתכן שהיה מיעץ לו לעבור
אסור ולישא שפחה.
דוחה הגמרא: שכוונת רבי שמלאי דמנסיב ליה עצה – שהיה נותן
לו עצה אחרת, ואמר ליה זיל גנוב ועל ידי זה אידישן בעבד עברי –
ימכרוך בית דין לעבד עברי, כדון גבש שאין לו מדיחין לשלם את
גניבתו, וכיון שעבד עברי מותר בשפחה כנענית ישאנה בהיתר
ויהיו בניו עבדים כנענים כמותה, וכשיתחררו יהיו ישראלים
כשרים ולא ממזרים.
מקשה הגמרא על דחיה זו: ובשני – וכי בשנותיו דרבי שמלאי, עבד
עברי מי הוה – נהגו דיני 'עבד עברי', שיוכלו בית דין למכור אדם
כעבד עברי, והאמר ר' ברייתא (ערכין כט.). שאין דין עבד עברי
נוהג אלא בזמן שהיו בניהם נזהג, שנאמר בפרשת עבד עברי (ויקרא
כה מ) 'עד שנת היכל יעבד עמך', ואילו בזמנו של רבי שמלאי
אחר חורבן בית המקדש השני כבר לא נהגו יובלות, ואין יכול
ליעץ לו שיגנוב וימכר כעבד עברי. אלא חזרת הגמרא לפרש,
שכוונת רבי שמלאי היא שהיה מיעץ לו לכתחילה לישא שפחה,
ולכן לא שמע מינה ממעשה זה, שרבי טרפון לכתחילה קאמר
שממזר מותר בשפחה, שמע מינה – אכן ניתן ללמוד כן בדעת רבי
טרפון. ונמצא שרבי שמלאי פסק הלכה כרבי טרפון במשנתו
שממזר הנושא שפחה אין הולד ממזר, ולא כרבי אליעזר הסובר
שהולד 'עבד ממזר'. וכן אמר ר' יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי
טרפון: שנינו במשנה: שרבי אליעזר חולק על רבי טרפון ואומר,
שולד הנוול ממזר וממזר שפחה הרי זה עבד ממזר. מבאר הגמרא:
אמר רבי אליעזר, מאי מעשה דרבי אליעזר שולד זה מתיחס לאביו
הממזר, והרי ולד השפחה מתיחס לאמו. משום דאמר קרא לגבי
ממזר (דברים כג ג) 'גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה', ויש
לדרוש מלשון הפסוק 'בא לו' שממזר מושך את הדור שאחריו
להיות כמותו, ולעולם כשאחד מההורים ממזר הולד הלך אחר
פסולו – מיוחס הוא לממזר שביניהם. ולכן אף שכל ולדות
השפחה מתיחסים רק לאמן, ולד זה מתיחס גם לאביו, והרי הוא
עבד ממזר. מבאר הגמרא את דרשת הפסוק 'לא' לפי חכמים
החולקים על רבי אליעזר: ודקדקו – רבי טרפון הסובר שהולד הוא
עבד ואינו ממזר, אינו חולק על עיקר דרשה זו, אלא סובר דההוא
– הפסוק 'גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה' לא נדרש על ממזר
שנשא שפחה, אלא נצרך ללמדנו ביישאל כשר ששנשא ממזרת,
דשלא דעתך אמינא – שהיה מקום לומר שהולד מתיחס לאביו
הכשר כיון שלמשפחתם לבית אבתם' בתיב (במדבר ד ב), ולמדים
מפסוק זה שהבנים מתיחסים לאבותיהם, לכך אהא הפסוק 'לא
יבא לו' שנאמר בממזר ואפקיה – הוציא את דין ולד הממזר מדין
שאר ולדות, דהיינו שרק כאשר הוריהם כשרים הולדות מתיחסים
לאביהם, אך ולד זה שאמו פסולה מתיחס לאמו הממזרת. ואין
ללמוד מפסוק זה שולד שפחה וממזר הרי הוא כאביו
ממזר. ממשיכה הגמרא ומבאר, איך דרש רבי אליעזר מפסוק זה
שולד של שפחה וממזר מתיחס גם לאביו והוא ממזר, והלא פסוק
זה נצרך לישראל שנשא ממזרת שהולד כמותה: ורבי אליעזר סבר
להוכיח, שהרי לאו אף על גב דקתב – כשם שאף על פי שלגבי יחוס
ישראלים כשרים נאמר 'למשפחתם לבית אבתם' (במדבר ד ב)
שהולד מתיחס לאביו, מכל מקום אהא הפסוק 'בא לו' ואפקיה –
הוציא שלגבי ישראל שנשא ממזרת הולד ממזר כאמו, הלא נמי –
אף כאן בולד ממזר ושפחה, אף על גב דקתב (שמות כד ד) 'האשה
וילדיה תהיה לאדניה' ומשם למדים שולד השפחה מתיחס אליה
ולא אל אביו, מכל מקום אהא הפסוק 'בא לו' ואפקיה – הוציא את
ולד הנוול מממזר ושפחה מכלל ולדות השפחה, והרי הוא מתיחס

האומר לשפחתו המעוברת בשעה שמשחררה הרי את בת חורין,
ואילו ודך ישרא עבד שלי, אין תנאו מועיל, אלא תולד משוחרר
במותה, דברי רבי יוסי הגלילי. וחכמים אומרים שדבריו של האדון
קיימים, ואף על פי שהאם משוחררת הולד נשאר עבדו. ומסיימת
הברייתא, משום ששנאמר (שמות כא ד) 'האשה וילדיה תהיה
לאדניה'.
מסמיכות הפסוק 'האשה וילדיה תהיה לאדניה' לדברי חכמים,
סברה הגמרא שהוא ראייה לדבריהם. שואלת הגמרא: מאי
תלמודא – כיצד למדו חכמים מפסוק זה שהאדון יכול לשחרר את
האם ולהשאיר את ולדה עבדו. מיישבת הגמרא: אמר רבא
שדרשה זו אינה המשך דברי חכמים, אלא אדרבי יוסי הגלילי – זו
דרשת רבי יוסי הגלילי, שאין האדון יכול לשחרר את האם
ולהשאיר את העובר עבדו, שנאמר 'האשה וילדיה תהיה
לאדניה', כל זמן שהאשה שפחה לאדניה אף הולד שתלד הוא
עבד לאדון, אך אם אין האשה שפחה אין ולדה נעשה עבד:

משנה

דין תורה שממזר עושה זרעו כמותו, ואסורים הם להנשא
לישראלים כשרים, שנאמר (דברים כא ג) 'לא יבא ממזר בקהל ה'
גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה'. רבי טרפון אומר, יכולין ממזרין
לישאר מלפסול את זרעם, שלא יהיו בניהם ממזרים. ביצה, ממזר
שנשא שפחה כנענית, הרי תולד מתיחס רק לאמו והוא עבד, ואם
שחררו האדון נמצא הן 'בן חורין' כשר, ורשאי לישא ישראלית
ככל עבד משוחרר. רבי אליעזר אומר, אין תקנה זו מועילה, אלא
הרי ולד זה גם עבד כאמו השפחה, וגם ממזר כאביו, ואף אם
ישתחרר מעבדותו ישרא ממזר:

גמרא

מסתפקת הגמרא בדעת רבי טרפון: איבעיא לה, רבי טרפון שאמר
'יכולים ממזרים ליטהר' בכך שנושא הממזר שפחה, האם
לכתחילה קאמר שמותר לממזר לישא שפחה כנענית, ואף
שלישראל כשר אסור לישא שפחה שנאמר (דברים כג יח) 'ולא
יהיה קדש מבני ישראל', אין איסור זה שייך בממזר, או רק דיעבד
קאמר, שאם עבר הממזר ונשא שפחה, אין בניו ממזרים, אך
לכתחילה אסור אף לממזר לישא שפחה.
מביאה הגמרא ראייה שאין כוונת רבי טרפון שמותר לעשות כן
לכתחילה: תא שמע מהאמור בברייתא, אהרי לו חכמים לרבי
טרפון, בדבריו שישא הממזר שפחה מיהיה רק את זרעם של
הממזרים הנכרים, ולא מיהיה את זרען של הממזרות הנקיבות.
וסברה הגמרא שכוונתם לומר שכיון שיש איסור בנישואין אלו,
לכך רק ממזר זכר שיכול ללכת למקום שאין מכירים אותו ולומר
שהוא עבד ולישא שפחה, יש לו תקנה, אך נשים ממזרות אינם
יכולים לישא עבד, כיון שאין דרכן ללכת למקומות רחוקים
ולעשות תחבולות כדי להנשא, ואילו במקומן לא יניחו להן
להנשא באיסור לעבד. ואי אמרת שרבי טרפון לכתחילה קאמר
שמותר לממזר לישא שפחה, אם כן ממזרת נמי תינסיב לעבדא –
תינשא לעבד בהיתר, ואינה צריכה לבקש תחבולות וללכת
למקום שאין מכירים אותה.
דוחה הגמרא: שאפשר שסובר רבי טרפון שאף לכתחילה מותר
לעשות כן, ואין כוונת חכמים לומר לו שצריך תחבולות וממזרת
אין דרכה בכך, אלא כוונתם שאף ממזרת שנשא עבד עדיין
זרעה יהיה ממזר כמותה, כיון שעבד כנעני אין לו תימ – אין זרעו
מתיחס אליו, שהרי דימוהו בתורה ל'חמור', כלומר לבהמה שאין
הולד כרוך אחר אביו. ורק בממזר זכר שנשא שפחה כנענית יש
תקנה לבנים שיתיחסו אליה ולא אליו.
מביאה הגמרא ראייה אחרת, שלדעת רבי טרפון מותר לממזר
לישא שפחה לכתחילה: תא שמע ממעשה שהיה, דאשוייבניה
דרבי שמלאי – אדם שרבי שמלאי היה מתארח בביתו, ממזר הוה,
ואמר ליה רבי שמלאי למארחו, אי אקדמך – אם הייתי מקדים

האומר לשפחתו – מעוברת. הרי את בת חורין – בגט שחרור זה, וולדך עבר. ולדה כמות – משוחרר, כדילוף בסיפא, שנאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה"; בזמן שהאשה לאדוניה – הולד שתלד לאדוניה, אין האשה לאדוניה – אין הולד לאדוניה. מאי תלמודא – היכא שמענין מזהאי קרא דבריו קיימין? אפר רבא ארבי יוסי תגלילי

— האי קרא ארבי יוסי קאי; ולדה כמות משום שנאמר בו. משנה יבולין פמורין לשהר — מפסול זרעם, שלא יהו בניהם ממזרים. בנה עבד — ואין ממזר, דהא ולדה כמות. בן חורין — ומותר בישראלית. הרי זה עבד פמור — בגמרא יליף לה טעמא. גמרא לכתחילה קאמר — ממזר נושא שפחה. דקסבר דכי כתיב "לא יהיה קדש" — בישראל כשר כתיב, ולא בממזר. או דיעבד קאמר — ממזר שנשא שפחה. אבל לכתחילה לא ישא, דהא ישראל הוא קרינא ביה "לא יהיה קדש" (דברים כג) דמדרגמין; לא יסב גברא וגו'. דשפחה הרי היא כבהמה, וביאותיה הפקר וקדושות. שירות את הוכרים — שילכו למקום שאין מכירין, ויאמרו: עבד אני, ונחשא שפחה, ואין מוחה בידו. ואת הנקבות לא שפחה — אין דרך אשה לגלות ממקומה ולבקש תחבולות לינשא בסתר, מאחר שיש מוחין בידה. אלמא רבי טרפן דיעבד קאמר. דאי לכתחילה, כיון דאין מוחין בידה — ממזרת נמי תנסיב לעבד. עבד כנעני אין לו חיים — אינו מתיחס אחר אביו, דכתיב (בראשית כג) "עם החמור" — עם הדומה לחמור, כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב. הילכך, אי מניסבא לעבדא — לא מניה מדי. אי אקדמתך אמהרתיך לבנך — אם הייתי מכריך קודם שנשאת אשה — הייתי משיאך עצה לטורח בנך. שפיר — שהיה אומר לו ליקח שפחה. מאי ניהו — מאי הוה אמר ליה? איסורא לא היה מניסב עצה למיעבדו ומנשי דמניסב לו עצה, ואמר ליה: זיל גנוב ותיתובן לעבד עברי, ותהא שפחה מותרת לך. דמכורו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית, ולא מוכר עצמו. ולהכי נקט "זיל גנוב", דהוא הדין נמי מצי לאקשויה מי שרי לאנסובי עצה למיגב? אלא מקשיא אחרת סלקיה, דאי הוה מקשי ליה הא — הוה מצי ליה לשנויי: אלא דאמר לעבד עמך, וכתבי אלעזר, דאמר בפרק קמא (קדושין יד:), זה זה רבו מוסר לו שפחה כנענית, והאמר מי — במסכת ערכין, אלא בזמן שהיובל נותן — דמצי למקרי ביה "עד שנת היובל יעבד עמך", לא יבא לו — דור אחריה הוא מושך, דכבי משמע: דור עשירי לא יבא, אפילו אין בו צד ממזרות אלא מאותו. בולד בפעי בחמה דמי — שאין מתייחס אחר אביו כלל.

אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו — פירש הקונטרס: מאי האי דקאמר ליה: איסורא לא הוה מנסיב ליה עצה למיעבד. הוה הדין נמי כשאמר לו זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי, דהוה מצי לאקשויה ומי שרי להשיאו עצה לגנוב ולעשות איסורא? אלא גמרא פריך שפיר. עוד יש לומר: דאי הוה מקשה ליה הכי — הוה ליה לשנויי דאמר ליה: זיל מוכר עצמך, וכתבי אלעזר דאמר (קדושין יד:), אחד זה ואחד זה רבו מוסר לו שפחה כנענית.

הדרן עלך האומר

וארבי יוסי תגלילי. משנה רבי טרפון אומר: יבולין ממזרין לשהר. פיצד? ממזר שנשא שפחה — הולד עבד, שיחררו — נמצא הפן בן חורין. רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממזר. גמרא איבעיא להו: רבי טרפון לכתחילה קאמר, או דיעבד קאמר? תא שמע, אמרו לו לרבי טרפון: טיהרת את הוכרים, ולא טיהרת את הנקיבות. ואי אמרת לכתחילה קאמר — ממזרת נמי תינסיב לעבדא! — עבד אין לו חיים. — תא שמע: דאושפוזיניה דרבי שמלאי ממזר הוה, ואמר ליה: אי אקדמתך — טהרתיניהו לבנך. אי אמרת בשלמא לכתחילה — שפיר, אלא אי אמרת דיעבד — מאי ניהו? — דמניסב ליה עצה, ואמר ליה: זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי. — ובשני דרבי שמלאי עבד עברי מי הוה? והאמר מי: אין עבד עברי נהוג אלא בזמן שהיובל נהוג! אלא לאו שמע מינה — רבי טרפון לכתחילה קאמר, שמע מינה. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי טרפון. "רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממזר". אמר רבי אליעזר: מאי טעמיה דרבי אליעזר — דאמר קרא "לו" — הלך אחר פסולו. — ורבנן: ההוא בישראל שנשא ממזרת. סלקא דעתך אמינא "למשפחתם לבית אבתם" כתיב, אתא "לו" אפקיה. — ורבי אליעזר: לאו אף על גב דכתב "למשפחתם לבית אבתם" אתא "לו" אפקיה. — הכא נמי, אף על גב דכתיב "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" אתא "לו" אפקיה. — ורבנן: כל ולד בפעי שפחה כנענית — פולד בפעי בהמה דמי.

הדרן עלך האומר

עשרה יוחסין עלו מבבל: פהני, לוי, ישראל, חללי, גירי, וחורוי. ממזרי, נתיני, שתוקי, ואסופי. פהני לוי וישראלי — מותרין לבא זה בזה. לוי וישראלי חללי גירי וחורוי מותרין לבא זה בזה. גירי וחורוי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי — פולם מותרין לבא זה בזה. ואלו הם: שתוקי — כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו, אסופי — כל שנאספך מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו. אבא שאול היה קורא לשתוקי ברוקי. גמרא "עשרה יוחסין עלו מבבל". מאי איריא דתני "עלו מבבל"? נתיני "הלכו לארץ ישראל"! — מילתא אנב אורחיה קא משמע לן, פדתניא: "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך" — מלמד שבית המקדש גבוה מפל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוה מפל הארצות. בשלמא בית המקדש גבוה מפל ארץ ישראל — היינו דכתיב "דבר"

— דור אחריה הוא מושך, דכבי משמע: דור עשירי לא יבא, אפילו אין בו צד ממזרות אלא מאותו. בולד בפעי בחמה דמי — שאין מתייחס אחר אביו כלל.

הדרן עלך האומר

משנה עשרת יוחסין עלו מבבל — כשעלו בני הגולה. ובגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן, שהפריש עזרא כל הפסולין משם והוליכן עמו. חללין — כדנים חללין, שגולדו מפסולי כהונה. וחורוי = משוחררי. נתיני — גבעונים שملו בימי יהושע, ואמרינן ביבמות (נע"ב) דוד גור עליהם. שתוקי ואסופי — מפרש להו ואזיל: איזודי שתוקי בו, לוי וישראלי חללי גירי וחורוי מותרים לבא זה בזה — אבל כתיב בחללי גירי וחורוי — לא, שחללה בלאו וגזירתו ומשוחררת בחוקת זונה. גירי וחורוי פמורים בו מותרים לבא זה בזה — דקסברי קהל גרים לא איקרי קהל, ולא הוחררו ממזרים לבא בקהל גרים. אבל לויים ישראלים בממזר — לא, ושתוקי ואסופי — ספק ממזרים הם, ומותרים להתערב בממזרים, כדאמר בגמרא (קדושין ע"ג.) בקהל דאי הוא דלא יבא, בקהל ספק — יבא. ואינו מכיר את אביו — וכשקרא פלוני "אבא" — אמו משתקתו. ברוקי — בגמרא מפרש ליה. גמרא מילתא אנב אורחיה קא משמע לן — על פי דרכו, שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיענו. ולמדנו דבר חדש בלישנא דנקט, ולמדנו עוד ממנו דארץ ישראל גבוה מבבל. בשלמא בית המקדש גבוה — דשמעת מינה, דהא בארץ ישראל משתעי קרא.

ומבני לוי לא מצאתי שם - ואם תאמר: והא אמרין במתניתין: עשרה יוחסין עלו מבבל, וקא חשיב לחוס' ויש לומר: דכל הלוי' שעלו עמו היו קצוצי בהוות', ואינם ראויים לשורר שירה של דוכן. **שאני** - התם דרע חוקתיהו - פירש בקונטרס: במה שאין אוכלין בקדשים. ולא נהירא. דמכל מקום איכא למיחש, דילמא אתו לאסוקניהו מתרומה לקדשים, ומקדשים ליחוסין! ונראה לפרש: דרע חוקתיהו

1 לפי שבקשו כתב יחוסם ולא מצאו.
2 [ואלא] מאי גדולה חוקה - בשלמא למאן
3 דאמר אין מעלין, היינו גדולה חוקה
4 - דאף על גב דהוי לן למיגור דילמא אתי
5 לאסוקניהו ליחוסין, דהא לית ליה ריע חוקתיהו
6 - אפילו הכי לא גורין. אלא למאן דאמר מעלין,
7 דאית ליה סברא דרע חוקתיהו - מאי גדולה
8 חוקה? הא דלא גורין הכא משום דרע חוקתיהו?
9 תוספות ישינים.

אין

"דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית". אלא ארץ
ישראל גבוהה מפל ארצות מנלן? - דכתיב "לכן הנה
ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר
העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה'
אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ
מצרים ומפל הארצות אשר הדחתים שם". - מאי
אידיא דתני "עלו מבבל" נתני "עלו לארץ ישראל!"
מסייע ליה לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: לא עלה

עזרא מבבל עד שעשה פסולת נקיה, ועלה. איתמר, אביי אמר: עלו מאיליהם תנן,
ורבא אמר: העולם תנן. וקמפלגי בדרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: לא עלה עזרא מבבל
עד שעשה פסולת נקיה ועלה. אביי - לית ליה דרבי אלעזר, רבא - אית ליה דרבי
אלעזר. איבעית אימא: דכולי עלמא אית להו דרבי אלעזר, והכא בהא קא מיפלגי: מר
סבר: אפרשי אפרושינהו, ומנפשיהו סליקו. ומר סבר: בעל פרתיהו אסוקניהו. בשלמא
למאן דאמר עלו - היינו דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל ארצות עיפה ארץ ישראל,
וארץ ישראל עיפה לבלל. אלא למאן דאמר העולם - מידע דיעניהו! - נהי דידעי להווא
דרא, לדרא אחריו לא ידעי. בשלמא למאן דאמר עלו - היינו דכתיב "ואקבצם אל
הנהר הקא על אחוה ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובפנהנים ומבני לוי לא מצאתי
שם". אלא למאן דאמר העולם - הא מיותר וזירי! - נהי דאיהוהו בפסולתם, בבשרים
לא איהוהו. "פהני לוי וישראל". מנלן דסליקו? - דכתיב "וישבנו הפנהנים והלוי' ומן
העם והמשררים והשוערים והנחתיים בעריהם וכל ישראל בעריהם". "חללי גירי וחורירי".
חללי מנלן - דתניא: רבי יוסי אומר: גדולה חוקה, שנאמר "ומבני הפנהנים בני חביה בני
הקוץ בני ברזל אשר לקח מגנות ברזל הגלעדי אשר ויקרא על שמם. אלה בקשו כתבם
המתחשים ולא נמצאו ויגאלו מן הפנהנה. ויאמר התרשאת להם אשר לא יאכלו מקדש
הקדשים עד עמוד כהן לאוירים ולחמים". ואמר להם: הרי אתם בחזקתכם; בפה הייחם
אוכלים בגולה - בקדשי הגבול, אף פאן נמי - בקדשי הגבול. ולמאן דאמר מעלים מתרומה
ליוחסין, הני דאכול בתרומה אתו לאסוקניהו! - שאני התם דרע חוקתיהו. - ואלא מאי
גדולה חוקה? - דמעיקרא אכול בתרומה דרבנן, ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא. ואיבעית
אימא: לעולם השתא נמי בדרבנן - אכול, בדאורייתא - לא אכול. וכי מסקינן מתרומה
ליוחסין - מדאורייתא, מדרבנן לא מסקינן. - אי הכי מאי גדולה חוקה? - דמעיקרא
ליבא למיגור משום תרומה דאורייתא, לבסוף, אף על גב דאיבא למיגור משום תרומה
דאורייתא - בדרבנן אכול, בדאורייתא לא אכול. - והכתיב "ויאמר התרשאת להם אשר
לא יאכלו מקדש הקדשים", בקדש הקדשים - הוא דלא יאכל, הא כל מידי - ניכול!
- הכי קאמר: לא מידי דמיקרי קדש, ולא מידי דמיקרי קדשים. לא מידי דמיקרי קדש
- דכתיב "וכל זר לא יאכל קדש" ולא מידי דמיקרי קדשים - דאמר קרא "ובת כהן
כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל", ואמר מר: במורה מן הקדשים
לא

דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית וגו' - מכאן שהמקדש גבוה מכל ארץ ישראל, דכל
צדידה סתם וכתב "ועלית". אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ מצרים - דהיינו
בבל, ומכל הארצות אשר הדחתים שם, וכתבי "אשר העלה". מסייע ליה לרבי אלעזר -
דנקט תנא דידן לישנא יתירא, לאשמעינן שכל עצמו של עזרא נלקות את בבל נתכון.
לפי שראה אותם שנתעברו בהן, וראה שהיו
חכמי הדור עולים עמו, ואין עוד בבבל שיתעסק
לברוך בהן לייחס - עמו והפירש פסולתו
והוליכן עמו. והדור שראו הפרשתם הכירו
בהם, ולא חשש שיתעברו בהן אלו הפסולין
העולים. ולדורות הבאים נמי, כיון דאמר מר
(קדושין ע"ב): לשכת הגזית היתה שם, ששם היו
יושבים מייחסי כהונה ולויה בכל יום - מיוחד
זהויה בפסולי. העולם - על כרחם. אפיושם
אפרושינהו - ומתוך שהתפרשו הכירו בהם
אנשי מקומם, וידעו שלא יתעברו עוד בהם.
ומנפשיהו סליקו - לארץ ישראל, שלא יכירו
בהם. בשלמא למאן דאמר - שעלו מאיליהם,
ולא הכירו בהם העולים עמם כל כך - היינו
דארץ ישראל עיפה לבלל - ספק יחוס הוא
אצל בבל, שנשנית בבל כסולת נקיה, ובני ארץ
ישראל לא הכירו כל כך, ויש שנובקי עמם.
עיפה - ספק עירובין, כעיסה זו שמערבין בה
שאר מים ומקמח מלח וסוכין. כל הארצות עיפה
- פסולת אצל ארץ ישראל. לפי שבני ארץ
ישראל עסוקין לברוך ביחוסים, לפי שהכהנים
מצוים שם. וארץ ישראל עיפה לבלל - שזרוא
הפרישם ויצא משם. אלא למאן דאמר העולם
תנן - הואיל ובעל כרחם העולם עם אלו -
יצא קול פסול עליהם, והכל ידעו בפסולן,
ונהדורו בהם כל העולים. ואבינה בעם - מי היה
ומי לא היה. שמע מינה לא ידע עזרא מי עלה
עמו ומי לא עלה עמו, וסבור שהיו שם לוי'ם
כשרים, ולא מצא ראויים לעבודה אלא מאותן
שקצצו בהונות ידיהם בשניהם, ואמרו "איך
נשיר את שיר ה' וגו' במזמור "על נהרות בבל"
(תהלים קלז). שאמר להם נבוכדנצר "שירו לנו
משיר ציון", עמדו וקצצו בהונות ידיהם
בשניהם, ואמרו לו "איך נשיר את שיר ה' על
אדמת נכר". "לא נשיר" לא נאמר, אלא "איך
נשיר" - איך לנו במה למשמש בנימי הכהונות.
מאותן עלו, ומן הכשרים לא מצא. לפי שהיו
יושבים בבבל בשלוה, והעולים בירושלים היו
בעוני ובטורח המלאכה ובאימת כל סביבותיה.
הנך לוי דתני מתניתין - מנהך לא חזו
לעבודה היו. מזהר וזירי בהו - ידעו היה מי
עלה ומי לא עלה. גדולה חוקה - יש לשמור
עליה יפה. נקשו כתבם המתחשים - כתב
יחוסם. התרשאת - נחמיה בן חכליה קרי' בן
בספר עזרא. ובנמיה ירושלמי נמצא שעל שם
שהיה משקה למלך היה צריך לשנות קורם,
שלא יחשדוהו שזא הטיל סם המות במשקה המלך - התירו לו יין של נכרים לשותו, לכך נקרא התרשאת. עד עמוד הכהן לאוירים ותושים - כאדם שאומר לחבירו: עד שיבא
משיח, דאורים ותומים לא היו בבית שני. ואמר להם כו' - מדכתיב "מקדש הקדשים" - שמענין דלא אסירי בתרומה, אלא מקדש המקדש. אמר להם - תרומה איני יכול לאסור
עליכם - מפני חזקתכם שהחזקתם בבבל לאכלה. קדשי הגבול - תרומה הנאכלת בכל מקום. אף כאן כו' - אלמא מדכתיב "ויגאלו" - שמע מינה נתחללו מן הכהונות, והיינו
חללים. ולמאן דאמר - במסכת כתובות (כ"ב), מעלין בתרומה ליוחסין - הרואה כהן אוכל בתרומה במקומו - אין צריך לבדוק אחריו ביחוסין, ונחש כהן בתו. הני, כיון דאכל
בתרומה - אתי לאסוקניהו. ואמאי לא חש לה נחמיה דלא לאסוקניהו? שאני התם דרע חוקתיהו - לא איצטריך למיחש להאי, דכיון דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש, והם
נגאלי מהם - ודרע חזקתם, ויש בהם היכר, ולא אתי לאסוקניהו. ואלא - כיון דליבא למגור מידי, מאי גדולה חוקה דאמר רבי יוסי? מאי רבותא? לא היה לו לומר: אלא מנך
לחוקה כו'. מדקאמר גדולה - רבותא אשמעינן, דאף על גב דאיכא צד איסור השתא טפי מעיקרא - סמכין עלה. בתריה דרבנן - תרומת חוץ לארץ. תרומה דאורייתא - משבאו
לארץ. השתא נמי תרומה דרבנן היא - דאכול כדמעיקרא, ומאי ניהו - תרומת פירות וירק. בתרומה דאורייתא - דגן ויתרוש ויצהר לא אכול. ליבא למיגור משום תרומת הארץ
- דלא הואי בגיחו. וכל זר לא יאכל קדש - כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים. דכתיב "ובא השמש וטדו ואחר יאכל מן הקדשים", וליבא לאקמי אלא בתרומה, שמוסר
בפורים מותר בה. ולא מירי דאיקרי קדשים - חזו ושוקו של שלמים. דאשכחן דאיקרי קדשים. כמורם מן הקדשים - חזו ושוק.

1 כִּי יִפְּלֵא מִמֶּנּוּ דָּבָר לְמִשְׁפַּט וְגו' דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקָמְתָּ וְעָלִיתָ
2 אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ, וְכִינּוּ שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר עַל רִיבָת
3 בְּשַׁעֲרֵיךָ דְּהֵינּוּ בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנֹאמַר בּו' וְעָלִיתָ דְּהֵינּוּ עֲלֶיהָ
4 לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְמִדֵּים מִכָּךְ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
5 אֵלֶּא מִזֶּה שֶׁהִשְׁמִיעֵנוּ הַתְּנָא שְׁאֵרֵי יִשְׂרָאֵל נִבְּוָה מִכָּל אֲרָצוֹת, מִנְּגֻלָּה
6 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׁלֻמְדִים כֵּן מִמֶּנּוּ דְּקִרְבִּי בִירְמִיּוֹהוּ (טו יד-טו) עֲלֵינוּ
7 הַגְּאֻלָּה הַעֲתִידָה, 'לִכְּן הֵנָּה יָמִים פָּאִים נָאִם ה', לֹא יֵאָמֵר עוֹד הִי
8 ה' אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, כִּי אִם הִי ה' אֲשֶׁר הָעֵלָה
9 וְאֲשֶׁר הֵבִיֵּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹן -] מִבְּבֶל[וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת
10 אֲשֶׁר הִתְחַתִּים שָׁם, וּמִלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר הָעֵלָה' וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת לְמִדֵּים
11 שְׁאֵרֵי יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת.
12 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֲמַנְם מִטַּעַם זֶה שֶׁנּוּ בְּמִשְׁתַּנְיֵנוּ לְשׁוֹן 'עֵלָה', אֵךְ
13 מֵאִי אִיּוֹרָא דְּתָנִי - מְדוּעַ שֶׁנּוּ דוּוּקָא לְשׁוֹן 'עֵלָה' מִכָּבֶּל, תְּנִינָה עֵלָה
14 לְאִיּוֹרָא יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵרֵי אֵךְ מִשְׁאֵר אֲרָצוֹת עֵלָה. מֵיִישְׁבָת הַגְּמָרָא:
15 שֶׁהִלְשׁוֹן 'עֵלָה' מִבְּבֶל אֵךְ לְלַמְדֵּנוּ שֶׁכֵּן עֵינֵךְ עוֹרָא הֵיחָה
16 לְנִקּוּת אֶת בְּבֶל מִן הַפְּסוּלִים, וּמִשְׁתַּנְיֵנוּ מִסִּיעָה לִּיהִ לְרַבִּי אֱלֵעָזָר,
17 דְּאֵמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא עָלָה עוֹרָא מִכָּבֶּל עַד שֶׁשָּׁעֲשָׂאָה כְּסוּלֵת נִקְיָה
18 מִפְּסוּלִים שְׁבָה כְּסוּלֵת שֶׁנִּקְיָה מְסוּבִין שְׁבָה, כִּדִּי שְׁלֹא יִתְעַרְבוּ
19 בְּכַשְׂרִים שְׁנוּתֵיהֶן בְּבֶבֶל, וְאַחֵר שֶׁהִבְדִּילֵם מִן הַכַּשְׂרִים לְקַחֵם עִמּוֹ
20 וְעָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
21 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִחְלוּקַת אַבִּי וְרַבָּא בְּלִשׁוֹן מִשְׁתַּנְיֵנוּ: אִיּוֹמֵר, אֲבִי
22 אֵמַר עֵלָה מֵאִיּוֹרָא תִּנְן - שֶׁנּוּ בְּמִשְׁתַּנְיֵנוּ שְׁאוֹתֵם פְּסוּלִים 'עֵלָה'
23 מִבְּבֶל' כְּלֹמֶר עֵלָה מֵרִצְוֹנָם, וְרַבָּא אֵמַר הָעֵלִים תִּנְן - שֶׁנּוּ בְּמִשְׁתַּנְיֵנוּ
24 שֶׁהֵעֵלִים מִבְּבֶל' כְּלֹמֶר שֶׁהֵעֵלֵם עוֹרָא בְּעַל כְּרַחֲם. מִבְּאֵרֵת
25 הַגְּמָרָא אֶת טַעַם מִחְלוּקַת: וְקִימִילְנָה אַבִּי וְרַבָּא בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר,
26 דְּאֵמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא עָלָה עוֹרָא מִכָּבֶּל עַד שֶׁשָּׁעֲשָׂאָה כְּסוּלֵת נִקְיָה
27 וְעָלָה, אֲבִי לִית לִיהִ דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר - אֵינוֹ סוֹבֵר כְּרַבִּי אֱלֵעָזָר שֶׁעוֹרָא
28 עָשָׂה אֶת בְּבֶל נִקְיָה מִן הַפְּסוּלִים, אֵלֶּא הֵם מְעַצְמָם עֵלָה לְאֶרֶץ
29 יִשְׂרָאֵל, וְאֵילוּ רַבָּא הַסּוֹבֵר שֶׁהֵעֵלֵם בְּעַל כְּרַחֲם, אֵת לִיהִ דְּרַבִּי
30 אֱלֵעָזָר - סוֹבֵר כְּרַבִּי אֱלֵעָזָר שְׁכוּנוֹת עוֹרָא הִיא לְנִקּוּת אֶת בְּבֶל
31 מִהַפְּסוּלִים, וּלְפִיכָּהּ הַפְּרִישָׁם וְהֵעֵלֵם בְּעַל כְּרַחֲם. מְבִיאָה הַגְּמָרָא
32 אֹפֶן נֹסֵף בְּבִיאור מִחְלוּקַת אַבִּי וְרַבָּא: אִיּוֹמֵר, אֵמַר דְּכּוּלִּי עֲלִמָּא
33 אֵת לִיהִ דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר - כִּי אַבִּי וְכִי רַבָּא סוֹבְרִים כְּרַבִּי אֱלֵעָזָר
34 שֶׁעוֹרָא עָשָׂה אֶת בְּבֶל נִקְיָה מִן הַפְּסוּלִים, וְהָכָּה כָּהָא קָא מִיפְּלִגִּי -
35 אֵלֶּא שֶׁמִּחְלוּקַת הִיא בְּאִיזָה אֹפֶן עָשָׂה כֵּן, כִּי - אַבִּי כָּבֵר, אִיּוֹמֵר
36 אִיּוֹמֵר שֶׁנּוּ שֶׁנִּשְׁפָּחִי וְסִלְקִי - שֶׁעוֹרָא רַק הִבְדִּיל אֶת הַפְּסוּלִים
37 מִהַכַּשְׂרִים כִּדְּמִי שֶׁכִּירוֹם לֹא יִתְעַרְבוּ בָּהֶם אֲבֵל לֹא הֵעֵלֵם, וְאַחֵר
38 שֶׁהוֹכִיר פְּסוּלִים בְּבֶבֶל, עֵלָה מְעַצְמָם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁשֵׁם לֹא הִיא
39 יְדוּעַ פְּסוּלִים, וְכִי - רַבָּא כָּבֵר, שֶׁאַחֵר שֶׁהִפְרִישָׁם עוֹרָא, הוּא עֲצָמוֹ
40 בְּעַל כְּרַחֲמֵיהֶו אִסְפִּיקֵיהֶו - הֵעֵלֵם בְּעַל כְּרַחֲם, לְפִי שֶׁחֲשַׁשׁ שִׁמָּא
41 עֵדִינּוּ יִתְעַרְבוּ בָּהֶם הַכַּשְׂרִים.
42 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא עַל שִׁיטַּת רַבָּא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאֵמַר - אֲמַנְם לֵאבִי
43 הַסּוֹבֵר שֶׁהַפְּסוּלִים עֵלָה מֵאִיּוֹרָא, וְלֹא הִכִּירוּ בָּהֶם שְׁאֵר הָעוֹלָם
44 עִמָּהֶם כָּל כֵּךְ, הֵינִי דְּאֵמַר - מוֹבִינִים דְּבִרִּי רַבִּי יְהוֹדָה אֵמַר שְׁמוּאֵל,
45 שֶׁכָּל אֲרָצוֹת עֵיפָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - שִׁישְׁרָאֵל הַיּוֹשְׁבִים בְּשָׂרָא
46 אֲרָצוֹת כִּינּוּ שֶׁמְעוּרְבִים בָּהֶם הִרְבָּה פְּסוּלִים כְּבִצֵּק הַמְעוֹרָב
47 מִשְׁאוֹר מִיָּם וּקְמָה, הִרִי הֵם סִפֵּק פְּסוּלִי יְחוּס לִגְבִי יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ
48 יִשְׂרָאֵל שֶׁשֵׁם הַסְּהַדְרִין עוֹסְקִים תְּדִיר בְּבִדְיַת יְחוּסִם, מִשּׁוּם
49 הַכְּהֵנִים הַמְצוּיִים שָׁם, וְאִיּוֹרָא יִשְׂרָאֵל עֵיפָה לְכָבֶל - יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ
50 יִשְׂרָאֵל הִרִי הֵם סִפֵּק פְּסוּלִים לִגְבִי בְּנֵי בְּבֶל, לְפִי שְׁבִנִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
51 לֹא הִכִּירוּ כָּל כֵּךְ בְּפִסְטוּלִים שֶׁעֵלָה מִבְּבֶל וְאִפְשָׁר שֶׁנִּתְעַרְבוּ בָּהֶם,
52 אֵלֶּא לְמָאן דְּאֵמַר - לְרַבָּא הַסּוֹבֵר שֶׁהָעֵלִים אֶת הַפְּסוּלִים בְּעַל
53 כְּרַחֲם, אִם כֵּן יֵצֵא עֲלֵיהֶם קוֹל שֶׁפְּסוּלִים הֵם וְכֵינִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִיַּד
54 דְּעֵינָהּ מִפְּסוּלִים וְנוֹהֲרוּ מִלְּהַנְשֵׂא לָהֶם, וּמְדוּעַ יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ
55 שֶׁנִּתְעַרְבוּ בָּהֶם פְּסוּלִים יוֹתֵר מִבְּבֶל. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׁגַם רַבָּא
56 יִכּוֹל לְסַבּוֹר כְּשִׁמוּאֵל, וְגַם דְּרַבִּי יְהוֹדָה דְּרָא - עַל אֵךְ שְׁבִנִי אֶרֶץ
57 יִשְׂרָאֵל שְׁבִאוֹתָו דּוֹר יִדְעוּ מִן הַפְּסוּלִים וְנוֹהֲרוּ מִלְּהַתְעַרֵּב עִמָּהֶם,
58 מִכָּל מָקוֹם לְרָבָא אִיּוֹרָא לֹא יִדְעִי - הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים לֹא הִכִּירוּ בָּהֶם
59 וְאִפְשָׁר שֶׁנִּתְעַרְבוּ עִימָהֶם, וְנִגְרַע יְחוּסִם לִגְבִי בְּנֵי בְּבֶל.

60 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל שִׁיטַּת רַבָּא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאֵמַר - אֲמַנְם לֵאבִי
61 הַסּוֹבֵר שֶׁהַפְּסוּלִים עֵלָה מֵאִיּוֹרָא, הֵינִי דְּקִרְבִּי - מִבְּוֹאִרִים דְּבִרִּי
62 עוֹרָא בְּפִסְקוֹ 'וְאִכְבַּשׁ אֶל הַנְּהָר הַכָּה (עַל אַחֲוָה) [אֵל אַחֲוָה], וְנִחְנָה
63 שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה, וְאִכְבַּשׁ כְּעַם וּבְכֹהֲנֵיהֶם, וּמִכְנֵי לִי לֹא מִצְּאֵתִי שָׁם'
64 (עוֹרָא טו), שְׁכִינּוּ שְׁלֹא עוֹרָא הֵעֵלֵם, לְכָךְ לֹא יִדְעַ עוֹרָא בְּתַחֲלִילָה
65 מִי עֲלָה עִמּוֹ, וְרַק כֹּאשֶׁר קִיבֵץ אֶת הָעוֹלָם אֵל שֹׁפֵת הַנְּהָר אוֹ
66 'וְאִכְבַּשׁ כְּעַם' הִכִּירוּ מִן הֵם הָעוֹלָם עִמּוֹ, וְלֹא מִצָּא בָּהֶם מִשְׁפּוּחֹת
67 לוֹיִים. אֵלֶּא לְמָאן דְּאֵמַר - לְרַבָּא הַסּוֹבֵר שֶׁהָעֵלִים בְּעַל כְּרַחֲם, הִיכָּךְ
68 לֹא יִדְעַ עוֹרָא בְּתַחֲלִילָה מִי עֲלָה עִמּוֹ, וְהָא מִיּוֹדָה דְּרַבִּי - הִרִי נֹוֹהֵר
69 לְבִדּוּק שְׁלֹא יִשְׁאֲרוּ פְּסוּלִים בְּבֶבֶל, וְיִדְעַ מִי עֲלָה וּמִי נֹוֹהֵר. מִתְרַצַּת
70 הַגְּמָרָא: נְהִי דְּאִיּוֹדָה בְּפִסְטוּלִים - אֲמַנְם נֹוֹהֵר עוֹרָא לְבִדּוּק שִׁיעֵלוֹ
71 עִמּוֹ כָּל פְּסוּלֵי הַיּוֹחֲסִין שְׁבִבְבֶּל, אֵךְ בְּכַשְׂרִים לֹא אִיּוֹדָה, וְלִכְךָ
72 לֹא יִדְעַ עוֹרָא מִן הַמַּכְשָׂרִים עֲלָה עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְנִהָר 'אֲהוּא'. שְׁנִינוּ
73 בְּמִשְׁנָה: שֶׁעֵלָה עִם עוֹרָא מִשְׁפּוּחֹת בְּהִנִּי לִי וְיִשְׂרָאֵל. מִבְּאֵרֵת
74 הַגְּמָרָא: מִנְּגֻלָּה דְּסִלְקִין - מִנֵּין שֶׁמִּשְׁפּוּחֹת אֵלוֹ עֵלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
75 דְּקִרְבִּי (עוֹרָא ב' ע) 'וְיִשְׁכּוּ הַכְּהֵנִים וְהַלְוִיִּם וּמִן הָעָם וְהַמְּשָׁרְרִים
76 וְהַשּׁוֹעֲרִים, וְהַתְּנִינִים בְּעֵרְיָהֶם וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעֵרְיָהֶם'. וּמְפֹרֵשׁ בְּפִסְקוֹ
77 שֶׁהִיוּ עִם עוֹרָא כְּהֵנִים לוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים.
78 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: שֶׁעֵלָה עִם עוֹרָא חֲלָלִי גִירִי וְחִירִי. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא:
79 חֲלָלִי מִנְּגֻלָּה - מִנֵּין שֶׁעֵלָה חֲלָלִים. דְּתַנִּין, רַבִּי יוֹסִי אִיּוֹרָא, גְּדוּלָּה חֻזְקָה
80 - גְּדוּלָּה כּוּחַהּ שֶׁל חֻזְקָה לְסַמּוֹךְ עֲלֶיהָ גַם בְּמָקוֹם שִׁישׁ חֲשַׁשׁ אִיסוּר,
81 שְׁנִינוּ בְּעוֹלֵי בְּבֶל (עוֹרָא ב' ס"א) 'וּמִכְנֵי הַכְּהֵנִים בְּנֵי כְּהֵנִי בְּנֵי
82 הַקִּיּוֹן בְּנֵי בְּרוּלִי, אֲשֶׁר לָקַח אֲבִיהֶם מִכְּנֵי בְּרוּלִי הַגִּלְעָדִי אֲשֶׁר וְיִקְרָא
83 אֲבִיהֶם בְּרוּלִי עַל שָׁמֶם, אֵלֶּא בְּקִשּׁוֹ כְּתָבָם הַמִּתְנִיחֵם' ו' כְּתָב
84 יְחוּסִם שְׁיֹוכִיחַ עַל כְּשֻׁרוֹתָם] וְלֹא נִמְצָא, וְנִגְמָלוּ ו' וְנִתְחַלְלוּ מִן
85 הַכְּהֵנָה, וְיִאָמֵר הַתְּרִישָׁא ו' נִחְמִיָּה כֵּן חֲכִלְיָה לָהֶם, אֲשֶׁר לֹא יִכְבְּלוּ
86 מִקְדָּשׁ הַתְּרִישִׁים עַד עֲמֹד כְּהֵן לְאוֹרִים וְתַמִּים' - אִסּוּרִים אֲתָם לֹאכּוֹל
87 מִבְּשָׂר קִדְשִׁים עַד שִׁבּוּא מְשִׁיחַ. וְמוֹזָה שֶׁאִסּוּר עֲלֵיהֶם רַק אֲכִילַת
88 קִדְשִׁים וְלֹא אִסּוּר בְּתֵרוּמָה מְדִיִּיקַת הַבְּרִייתָא, שֶׁכֵּךְ הוֹסִיף וְיִאָמֵר
89 לָהֶם - לְכִנִּי בְּרוּלִי, מִכְּנֵי שְׁתֵּרֵי אֲתָם בְּחֻזְקָתָם שֶׁהוֹחֲזִקְתֶּם בְּבֶבֶל,
90 אֵינוֹ יִכּוֹל לְאִסּוּר עֲלֵיהֶם דְּבִרִּי שֶׁכֵּבֵר הוֹחֲזִקְתֶּם לֹאכּוֹל, אֲמַנְם בְּמָה
91 הֵייתֶם אוֹכְלִים בְּנִגְלוֹת, בְּקִדְשֵׁי הַנִּבְּוֹל - בְּתֵרוּמָה שֶׁנִּאכְלַת בְּכָל
92 מָקוֹם, אֵךְ כָּאֵן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמְי מוֹתֵרִים אֲתָם לֹאכּוֹל בְּקִדְשֵׁי
93 הַנִּבְּוֹל - בְּתֵרוּמָה, אֲבֵל בְּקִדְשִׁים שְׁלֹא הוֹחֲזִקְתֶּם לֹאכּוֹל, אִסּוּרִים
94 אֲתָם אֵךְ כָּאֵן לֹאכְלֵם מִשּׁוּם שֶׁנִּתְחַלְלָתֶם מִן הַכְּהֻנָּה. וְעַל כֵּךְ אִמַּר
95 רַבִּי יוֹסִי 'גְּדוּלָּה חֻזְקָה' וְנִמְצָא, שְׁלֻמְדִים מִפְּסוּק זֶה שֶׁעֵלָה עִם עוֹרָא
96 כְּהֵנִים חֲלָלִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
97 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, אֵיךְ הִתִּירוּ לְכִנִּי בְּרוּלִי הַחֲלָלִים לֹאכּוֹל בְּתֵרוּמָה,
98 וְהֵלֵא לְמָאן דְּאֵמַר (כְּתוּבוֹת כ"ד) שֶׁמְעָלִים בְּתֵרוּמָה לְיִחוּסִין -
99 שֶׁהוֹרָא שֶׁנִּאכְלִין תְּרוּמָה לְאִדָּם בְּחֻזְקָה שְׁהוּא כְּהֵן, אֵיךְ צִרִּיךְ
100 לְבִדּוּק אַחֵר יְחוּסִי, וּמוֹתֵר לְכַנּוֹת לִישָׂא אֶת בְּתוּ, אִם כֵּן יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ
101 בְּהִנֵּי דְּאִכְבּוֹל בְּתֵרוּמָה - בְּאוֹתָם חֲלָלִים שֶׁהִתִּירוּם בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה,
102 שִׁמָּא אֲתוֹ לְאִסְפִּיקֵיהֶו - יְבוּאוֹ לְהַעֲלוֹת אוֹתָם מִתְּרוּמָה לְיִחוּסִין.
103 מֵיִישְׁבָת הַגְּמָרָא: בְּחֲלָלִים אֵלוֹ אֵיךְ חֲשַׁשׁ שִׁיעֵלוֹ אוֹתָם לְיִחוּסִין, כִּינּוּ
104 דְּשִׁאֲנִי הָתָם דְּרַע חֻזְקָתֵיהֶו - שֶׁהוֹרָעָה חֻזְקָתָם, שֶׁכֵּן שָׂרָא הַכְּהֵנִים
105 הִיוּ אוֹכְלִים בְּקִדְשִׁים, וְאֵילוּ הֵם הוֹתִירוּ רַק בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה, וְלִכְךָ
106 יִדְעוּ שִׁישׁ בָּהֶם צֵד פְּסוּל וְלֹא יַעֲלוּם לְיִחוּסִין.
107 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְאֵלֶּא אִם כְּדִבְרִיךְ שְׁנִיכֵר פְּסוּלִים וְלֹא הִיא מָקוֹם
108 לְגִזּוּר עֲלֵיהֶם אִיסוּר אֲכִילַת תְּרוּמָה, מֵאִי גְּדוּלָּה חֻזְקָה - מְדוּעַ אִמַּר
109 רַבִּי יוֹסִי בְּבִרְיִיתָא שֶׁ'גְּדוּלָּה חֻזְקָה' בִּכְךָ שֶׁהִאכִילִים תְּרוּמָה מִחֲמַת
110 חֻזְקָתָם, וּמִשְׁמַע שֶׁגְּדוּלָּה כּוּחַ הַחֻזְקָה לְסַמּוֹךְ עֲלֵיהָ אֵךְ שְׁהִיא לִנּוּ
111 סִיבָה לְאִסּוּר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְפָנֵינוּ, וְהֵלֵא לְדִבְרִיךְ שְׁלֹא הִיא מָקוֹם
112 לְגִזּוּר עֲלֵיהֶם אִיסוּר, הִיא לְרַבִּי יוֹסִי לֹמַר מִנֵּין שֶׁסּוּמְכִין עַל חֻזְקָה.
113 מֵיִישְׁבָת הַגְּמָרָא: נִקְטַר רַבִּי יוֹסִי לְשׁוֹן זֶה מִשּׁוּם דְּמִעֲקָרָא - קוֹדֵם
114 שֶׁעֵלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲכִיל בְּתֵרוּמָה דְּרַבִּינָן - הִיוּ מוֹחֲזִקִים לֹאכּוֹל
115 רַק בְּתֵרוּמָה חוּץ לְאֶרֶץ שְׁחִיבָה מְדִרְבָּנָן, וְלִכְפּוֹשׁ מִשְׁבָּאוֹ לְאֶרֶץ
116 יִשְׂרָאֵל אֲכִיל בְּתֵרוּמָה דְּאִיּוֹרָא - הִתִּיר לָהֶם נִחְמִיָּה לֹאכּוֹל גַּם
117 מִתְּרוּמַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁחִיבָה מִן הַתּוֹרָה, וְזוֹהוּ כּוּנוֹת רַבִּי יוֹסִי
118 שֶׁגְּדוּלָּה כּוּחַ הַחֻזְקָה, שֶׁמִּחֲמַתָּה מוֹתֵרִים אֵךְ בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה
119 דְּאוֹרִיתָא.

לא תאכל.

שנינו במשנה: שעלו עם עזרא יְרֵי וְחֻרְיָ. מבארת הגמרא: מִנְּלָן
שעלו עמו גרים ומשוחררים. אֲמַר רַב הֲסָדָא, מִדְּאֲמַר קָרָא (עזרא
ו כא) בענין הקרבת הפסח ואכילתו אחר שהושלם בנין הבית,
וַיֵּאבְדּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַשְּׂבִים מִהַגְלָה וְכָל הַנִּבְדָּל מִסָּמָת גִּזְי הָאָרֶץ
אֲלֵהֶם לָדַרֵשׁ לֹה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהֵינּוּ הַגֵּרִים וְהַמְשׁוּחָרִים
שֶׁבָּעִיר עֲבָדוּ עֲבֹדָה זָרָה, וְנִבְדְּלוּ מִשְׁמֹאמָתָהּ, וּמוּכָב שֶׁגַם הָיוּ
בֵּין שְׁבֵי הַגּוֹלָה. שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: שֶׁעָלוּ עִם עֲזָרָא מִקְּזָרִי. מְבֹאֵר
הַגְּמָרָא: מִנְּלָן שֶׁעָלוּ עִם מִמּוֹזִיִּם. מִדְּקֵיבִי (נחמיה ב י) וַיִּשְׁמַע
סֻכְבַּלְט הַחֲרוֹנִי וְסֻכְבַּלְט הַעֲמֹנִי, שֶׁבִּיקֵשׁ נַחֲמִיָּה מִדְּרִישׁ שִׁתִּיר
לוֹ לִבְנוֹת אֶת יְרוּשָׁלַיִם, וַיֵּרַע לָהֶם רָעָה גְדֹלָה אֲשֶׁר בָּא אֲדָם לִבְקֵשׁ
טוֹבָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּרֹשֶׁה, שְׁאוֹתוֹ טוֹבִיָּה הָיָה עֲבַד עֲמֹנִי. וְכֵתִיב
(שם ו יח) כִּי רַבִּים הָשָׂרִים בִּיהוּדָה שְׁהָיוּ בְּעָלֵי בְרִית וְשֹׁכְעִה לוֹ –
לְטוֹבִיָּה, כִּי טוֹבִיָּה חָתָן הוּא לְשֹׁכְעִיָּה בֶן אֶרֶח שְׁהָיָה שֶׁר וגדול
בִּישְׂרָאֵל, וַיְהֻלְקֵן כָּנֹן שֶׁל טוֹבִיָּה לָקַח אֶת בֵּית מִשְׁלֵם בֶּן דְּרָבִיָּה
שְׁהָיָה שֶׁר וְנִכְבַּד בִּישְׂרָאֵל. וְנִמְצָא שֶׁבְּעֻלְתּוֹ עֲזָרָא הָיוּ מִמּוֹזִיִּם,
שְׁהָיָה הַבָּנִים שֶׁנִּלְדוּ לְטוֹבִיָּה וּבָתּוֹ שֶׁל שְׁכַנְיָה, וְכֵן הַבָּנִים שֶׁנִּלְדוּ
לִיהוֹנָן וּבָתּוֹ שֶׁל מִשְׁלֵם הָיוּ מִמּוֹזִיִּם, דְּקָכְרָ שְׁעוּבָה בּוֹכְבִּים וְעָבְדוּ
הַבָּא עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל הַלֵּל מִקְּזָרִי, לִפִּי שְׁמַתִּיחַס אַחֵר אֲמָרוּ דְּהָרִי הוּא
יִשְׂרָאֵל, וְכֵינֵן שְׁאִין תּוֹפְסִים קִידוּשִׁין בָּאֲבִיּוֹ וְאִמּוֹ הָרִי הוּא
מִמּוֹר. דְּרוּחָה הַגְּמָרָא: הֲנִיחָא – אֲמַנְמִי לְמָאן דְּאֲמַר שְׁבִאֲוֹן זֶה הַלֵּל
מִקְּזָרִי יֵשׁ מִכָּאן רֵאדִּיָּה שְׁהָיָה עִם עֲזָרָא מִמּוֹזִיִּם, אֲלֵא לְמָאן דְּאֲמַר
שֶׁהַלֵּל קָשָׁר וְאִינוּ מִמּוֹר מָאִי אִיכָא לְמִיָּר – מִנֵּין לְמַשְׁנֵה שְׁאֵף
מִמּוֹזִיִּם עָלוּ עִם עֲזָרָא. וְתוֹ – עוֹד יֵשׁ לְדַחֲוֹת, אֵף לְדַעַת הַסּוֹבְרִים
שֶׁהוֹלֵד מִמּוֹר, מָאִי דְּהָיוּ לִיהָ בְּנֵי – מִנֵּין שְׁהָיוּ לְטוֹבִיָּה וּלִיהוֹנָן
בָּנִים שֶׁנִּלְדוּ לָהֶם מִבֵּית שְׁכַנְיָה וּמִבֵּית מִשְׁלֵם וְהָיוּ מִמּוֹזִיִּם, דִּיִּלְקָא
לֹא הָיוּ לִיהָ בְּנֵי – שְׁמָא מִנְּשִׁים אֵלּוּ לֹא הָיוּ לָהֶם כָּלֵל בָּנִים, וְנִמְצָא
שֶׁלֹּא הָיוּ מִמּוֹזִיִּם בְּעֻלְיָתָ בָּבֶל. וְתוֹ – עוֹד דְּרוּחָה הַגְּמָרָא, אֲפִילוּ אִם
הָיוּ לָהֶם בָּנִים מִמּוֹזִיִּם מִנְּשִׁים אֵלּוּ, מָאִי דְּהָבָא הָיוּ לָהֶם וְסָלִיקוּ –
מִנֵּין שְׁהָיוּ בְּתַחֲלִיל בָּבֶל וְעָלוּ עִם עֲזָרָא לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, דִּיִּלְקָא
הָתָם הָיוּ – אוֹלֵי שְׁכַנְיָה וּמִשְׁלֵם נֹתְרוּ בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל מִזְמַן גְּדֻלְיָה
בֶּן אַחִיקָם, וְשֶׁם נִשְׂאוֹ טוֹבִיָּה וּבָנָה אֶת בְּנוֹתֵיהֶם לְנִשְׁתִּים.

מביאה הגמרא מקור אחר: אֲלֵא מִקְּבָא – לְמַדִּים זֹאת מִמָּה שֶׁנִּאֲמַר

(נחמיה ז טא) וַיֵּאֱלֹהִים הָעוֹלָם מִתַּל מִלָּח תַּל חֲרִשָּׁא כְּרִיב אֲדוֹן וְאֲמַר

וְלֹא יִבְלֹ לְהַגִּיד בֵּית אֲבֹתָם וַיִּרְעֶם אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם, וְאִין כּוֹנֵת

הַפְּסוּק רַק לְצִיָּין שֶׁם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמָּהֶם בָּנֵי הָעוֹלָם, אֵלּא לְרַמּוֹ מִי

הָיוּ הָעוֹלָם. 'תַּל מִלָּח' מִרְמָז שֶׁאֵלּוּ הָיוּ אֲדָם שְׁדוּמִים מִשְׁעִשֵּׁהֶם

לְמַעַשְׂהָ אֲנִשׁ, עֵיר כְּדוּם שֶׁנִּתְחַבֵּר לְתַל מִלָּח, שֶׁכֵּשֶׁשׁ שֶׁאֲנִשִּׁים סָדוּם

הָיוּ מִגְלִי עֲרִיּוֹת וּבָנֵיהֶם מִמּוֹזִיִּם, כִּי עוֹלָם אֵלּוּ עָשׂוּ כֵן וּבָנֵיהֶם

מִמּוֹזִיִּם. וְלְמַדִּים מִכָּאן שֶׁעָלוּ מִמּוֹזִיִּם מִבְּבֶל. מְשִׁיכָה הַגְּמָרָא

לְבֹאֵר אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק בְּדֶרֶךְ זֶה: 'תַּל חֲרִשָּׁא' שְׁהוּא לְשׁוֹן הַחֲרִשָּׁה

וְהַשְׁקָטָה, מִרְמָז שֶׁזֶּה הוּא מִי שְׁקוּרָא אֲבָא וְאִמּוֹ מִשְׁתַּתָּהּ, דְּהֵינּוּ

שְׁתוּקִי, שֶׁגַם הֵם הָיוּ בֵּין הָעוֹלָם. וְמָה שֶׁנִּאֲמַר עוֹד, וְלֹא יִבְלֹ

לְהַגִּיד בֵּית אֲבֹתָם – מִי אֲבִיּוֹ וַיִּרְעֶם – וְמִי אִמּוֹ אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם, זֶה

הוּא אֲסוּפִי, וְנִקְרָא כֵן לִפִּי שְׁנִיחָתָהּ מִן הַשּׁוּק, וּמִכָּאן שֶׁבֵּין הָעוֹלָם הָיוּ

אֲסוּפִים. מְשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְבֹאֵר אֶת הַנִּאֲמָר בַּהֲמִשְׁךְ הַפְּסוּק: 'כְּרִיב

אֲדוֹן וְאֲמַר', אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ שִׁישׁ לְדַרְוֵשׁ אֶת הַפְּסוּק כִּי, אֲמַר אֲדוֹן

– הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי אֲמַרְתִּי וַיְהִי יִשְׂרָאֵל לְפָנַי חֲשׁוּבִים כְּכִרִּיב

– כִּחִיּוֹת הַקְּדֹשׁ עַל יְדֵי שִׁינְהֻגוֹ בְּקִדּוּשׁוֹ, וְאֵילוּ הֵם שֶׁלֹּא נִזְהָרוּ

בְּעֲרִיּוֹת שְׁמוֹ עֲצָמָם כְּגִמְרָ שְׁאִינוּ מִקְפִּיד עַל בֵּית זִוְגוֹ. וְאִכָּא דְּאֲמַרְי

שֶׁכֶּר אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אֲמַר אֲדוֹן – הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי עַל פִּי

שִׁישְׂרָאֵל לֹא נִזְהָרוּ בְּעֲרִיּוֹת שְׁמוֹ עֲצָמָם כְּגִמְרָ, מִכָּל מִקּוֹם חֵן

חֲשׁוּבִים לְפָנַי כְּכִרִּיב. מְבִיאָה הַגְּמָרָא עוֹד דְּרִשָּׁה מִפְּסוּק זֶה: אֲמַר

רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׁאִינָה הוֹנֵת לוֹ – שְׁאִינָה מִיּוֹחֶסֶת

וּפְסוּלָה לוֹ, מִעֲלָה עָלָיו – מִחֲשִׁיבֵי חֲתוּבָה כְּאֵילוּ חֲרִשָּׁה לְכָל הָעוֹלָם

בְּיוֹל וְוָרְעִי מִלָּה, שֶׁמִּלְכָּד שְׁאִין הַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ מִצְמִיחַ מֵאֻמָּה, עוֹד

גּוֹרֵם בּוֹרִיעָתוֹ לְהַשְׁחֵת הַקְּרָקָע, שֶׁגַם לְהַבֵּא לֹא יִהְיֶה דָּבָר אַחֵר

יִכּוֹל לְצַמּוֹחַ, שְׁנִיחָתָהּ וַיֵּאֱלֹהִים הָעוֹלָם מִתַּל מִלָּח תַּל חֲרִשָּׁא, כְּלוּמָר,

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

אֵלּוּ שְׁאִינִים יִכּוֹלִים לְהַגִּיד אֶת יְחוּסֵם מְכּוֹנִים 'תַּל מִלָּח', שֶׁהִנּוּשָׁא

קידושין. עשרה יוחסין – פרק רביעי דף ע עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רז רש"י תוספות

לא תאכל – ואפילו זרע אין לה – "ושבה אל בית אביה". חזרת לתרומה, ואינה חזרת לחזה ושוק. לשכניה בן איה – ישראל היה. ותו ממאי דהוה לחו בני – לטוביה ולבנו מנשים הללו, מבט שכניה ומבט משלם. ותו – אפילו הוה להם, ממאי דמבבל עלו אותם נשים ובניהם? דילמא בארץ ישראל נותרו בימי גדליה אותם שכניה ומשלם, ושם נשאר טוביה ובנו את בנותיהם? ורלא יכלו להגיד בית אבותיהם וזרעם אם מישראל הם – היינו שתוקי ואסופי. למעשה סדום – שהיו מגלי עריות, דכתיב (בראשית יג) "דעיים וחטאים" רעים – בגופם, וחטאים – בממונם. ואמרין ב"חלק" (סנהדרין קטב), דמחי לאתרא דחבריה ומפילה, אמר ליה: תהוי גבך עד דמעברא, הרי ממזרים לגבי ישראל. חרשא – לשון מחרישה. בית אבותם – אביו, וזרעם – אמו. זה אסופי – דאילו שתוקי מכיר להודיע אמו שהיא מישראל, והבא לא ידעו אם מישראל הם. אמר ארזן – מטרס המקרא, ודריש: ארזן – כמו ארז, אימר – כמו אמר. ארזן – הקדוש ברוך הוא. ככרוב – קדושים ככרובי הקדש, כחיות הקדש דכתיב ביה (יחזקאל י) "פני הכרוב", כנמר – בחיה זו שאינה מקפדת בוגז הבירתה. באילו חרשו בו – משום דלא יכלו להגיד יחוסם קרי לחו תל מלח. חרשא – לשון חורש. בנים זרים – מאשה פסולה לו ולשם ממון נסבה, כדמסיים קרא "יאכלם חרש את חלקיהם" – ממון שנשאה לשמו יאכלם בחדש אחד. ושמתא תאמר חלקו – כגון נכסי צאן ברזל. ולא חלקה – כגון נכסי מלוג, דהייא לאו איסורא עבדא, שחורה לינשא למיחוס. שאינה הונת – פסולה לו. כופות – חלוקה בבית דין כופתין שתי ידיו על השעמד, במסכת דין (כב.), כופות = קושרו. רוצעו = מלקדו ברצועה. ועל כלם – כהנים לויים וישראלים. אליהו כותב – מאי דקאמר ואילו: אוי לו לפוסל זרע ולפוגם את משפחתו. כגון שנשא אישה שאינה הונת לו. (האי אליהו לאו אליהו דכתיב במקרא הוא, דאם כן מקמי דהוה אתי מאן כפתיה? אלא שם מלאך הוא, שהוה סופר למעלה). כל הפוסל – מגדף תמיד את המשפחות – הוא עצמו פסול. ואינו מדבר בשבחה לעולם – אין דרכו של פסול לדבר בשבחה הבריות לעולם. נטר ער דשקל שמעיה דרב יהודה – המתן עד שיטול שלוחו של רב יהודה, שעומד כאן לטויל. בר שויסקל – לשון גנאי: גרגרן, אוכל שויסקל צלי. כדאמר בפסחים (נא), באימורי פסח מצרים: מאן לימא לן דלא שויסקי עבדינהו. בשם רבנו הלוי. שמתיה – כדאשכחן דמנדים לכבוד דרב, במעמד קטן (טו.א). אמרו ליה – לרב יהודה: רגיל הוא גברא דקרי לאנשי עבדי. לקמיה דהוא – למלך בו, אם יש לו לילך לפני רב נחמן. לא מיבעי לך למיול – לפני רב נחמן, שאתה גדול ממנו, ואתה ראש בפומבדיתא. ורב נחמן ראש בנהרדעא ודיין לראש גלותא, וחתניה דבי נשיאה, כדאמרין ב"העור והרועב" (חולין קכד,א) משום דרב נחמן חתניה דבי נשיאה הוא מזולזל בשמעתיה דרבי יוחנן? קרא דבי נשיאה – שהוא חתן הנשיא. אביר לעשות מלאכה בפני שלשה – שגנאי הוא ושפלות לזר שכפופים לזה שאין לו מי שיעשה מלאכתו. דגונדריא – היינו מעקה באחד הלשונות. מי סני – כלומר מכוער ושנוי לשון תורה ולשון שאר בני אדם שאתה מדבר בעמקי שפתו ומתכוין היה רב יהודה לתפוס דבריו לקנטרו להודיע שלא היה לו להנשא עליו להזמין לפניו. אקריפטא = ספסל. תילתא ברמות רוחא – מתוך שלש רוחו נסה, הוא משנה בדיבורו. אנבנא – כוס שהוא רביעית, והוי רגילין לשתות כוס אחד ממשקה העשוי לשתותו שחרית, וקוריהו אספרגוס במסכת ברכות (נא.א). אנפך – כוס של רביעית. ולשון אנפך היה שגור בפיהם. תיתי דוג – תבא בתי, שכך שמה. אין משתמשין באשה – שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים. קמנה היא – רב נחמן קאמר לה. לילתא – שם אשתו. קול באשה ערוה – שנאמר "השמיעני את קולך", ואם אשאל בשלומה – תשיבני. אמר ליה רב נחמן – אפשר לשלוח לה שאלת שלום על ידי שליח.

1 שואלין בשלום אשה כלל - והא דאמר ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא
2 פ"א): "איה שרה אשתך" ששואלין בשלום האשה על ידי בעלה - היינו דוקא
3 בשאילת שלום, אבל לשלוח לה בשלום - אפילו על ידי בעלה אסור. **קשים** גרים
4 - פירש בקונטרס: לפי שאינם בקיאים במצות, ומביאים פורענות, ועוד שמלמדים את
5 ישראל ממעשיהם וכו'. ויש מפרשים: לפי שכל
6 ישראל ערבי וזה בזה. ולא מילתא היא, דהא לא
7 נתערבו בשביל הגרים כשקבלו התורה, כדאמרין
8 בסוטה (ל"ב): נמצא לכל אחד משרא של
9 מאות אלף ושלשת אלפים וחמשת מאות וחמשים
10 ברייתו, שכולן נתערבו זה בזה - אלמא
11 לא נתערבו מן הגרים, שהרי דברה ערב רב
12 עלה אחם. ויש מפרשים: דקשין גרים לישראל
13 כספחת - לפי שהזהיר הקדוש ברוך הוא עליו
14 בעשרים וארבעה מקומות שלא להונות אותם,
15 ואי אפשר שלא יצערם. ויש מפרשים: לפי
16 שעל ידי הגרים ישראל בגלות, כדאמר (פסחים
17 פ"ב): מפני מה ישראל מפחרים בכל ארצות
18 יותר

1 **אין שואלין בשלום אשה**. - על ידי בעלה! - **אמר ליה**,
2 **הכי אמר שמואל: אין שואלין בשלום אשה כלל**.
3 **שלחה ליה דביתהו: שרי ליה תגריה, דלא נישוין**
4 **כשאר עם הארץ. אמר ליה: מאי שיאמיה דמר הקא?**
5 - **אמר ליה: טסקא דהומנותא שדר מר אבתרא.** -
6 **אמר ליה: השתא שרתא דמר לא גמירנא, טסקא**
7 **דהומנותא משרדנא למר?!** **אפי' דסקא דהומנותא**
8 **מבי דריה, ואחוי ליה, אמר ליה: הא גברא והא דסקא.**
9 **אמר ליה: הואיל ואתא מר להבא - לישתעי מיליה, כי**
10 **הכי דלא לימרו: מחנפי רבנן אהדרי. אמר ליה: מאי**
11 **טעמא שמתיה מר לההוא גברא? - ציער שליחא**
12 **דרבנן. - ונגריה מר, דרב מגניד על מאן דמצער שלוהא דרבנן! - דעדיף מיניה עבדי ליה. -**
13 **מאי טעמא אכריז מר עליה דעבדא הוא? - אמר ליה: דגיל דקר אינשי עבדי, ותני: כל הפוסל**
14 **- פסול, ואינו מדבר בשבתא לעולם. ואמר שמואל: במוכו פוסל. - אימר דאמר שמואל למיחש**
15 **ליה, לאכריז עליה מי אמר? אדחכי והכי (אתא ההוא בר דיניה מנהרדעא), אמר ליה ההוא**
16 **בר דיניה לרב יהודה: לדידי קרית לי עבדא, דאתינא מבית חשמונאי מלכא?!** - **אמר ליה, הכי**
17 **אמר שמואל: כל דאמר "מדבית חשמונאי קאתינא" - עבדא הוא. - אמר ליה: לא סבר לה**
18 **מר להא דאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: כל תלמיד חכם שמורה הלכה וכו', אם קודם**
19 **מעשה אברה - שומעין לו, ואם לאו - אין שומעין לו? - אמר ליה: הא איפא רב מתנה דקאי**
20 **בנותי. רב מתנה לא חזיה לנהרדעא תליסר שני, ההוא יומא אתא, אמר ליה: דכיר מר מאי**
21 **אמר שמואל כי קאי חדא פרעא אגודא וחדא פרעא בכמרא? - אמר ליה, הכי אמר שמואל:**
22 **כל דאמר מדבית חשמונאי מלכא קאתינא - עבדא הוא. דלא אישתניר מיניהו אלא ההיא**
23 **רביהא, דסלקא לאירא ורמיא קלא, ואמרה: כל דאמר מבית חשמונאי אנא - עבדא הוא.**
24 **נפלה מאירא ומיתה. אכריז עליה דעבדא הוא. ההוא יומא אפרען כפיה כותפתא בנהרדעא.**
25 **כי קא נפיק - נפקי אבתריה למירומיה. אמר להו: אי שתיקו - שתיקו, ואי לא - מגלינא עליכו**
26 **הא דאמר שמואל: תרתו ורעיינא איבא בנהרדעא, חדא מיקריא "דבי יונה" וחדא מיקריא "דבי**
27 **עורבתי", וסימניד: טמא - טמא, טהור - טהור. שדייה לההוא ריגמא מידיהו, וקם אטמא בנהר**
28 **מלכא. מכריז רב יהודה בפומבדיתא: אדא ויונתן - עבדי, יהודה בר פפא - ממורא, כמי בר**
29 **טוביה - ברמות רוחא לא שקיל גיטא דחירותא. מכריז רבא במחזא: בלאי דנאי מלאי מלאי**
30 **ונאי - פולם לפסול. אמר רב יהודה: גובאי - גבעונאי, דרננינא דראי - תנינאי. אמר רב יוסף:**
31 **האי כי כובי דפומבדיתא - פולם דעבדי. אמר רב יהודה אמר שמואל: ארבע מאות עבדים,**
32 **ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אימר, וכולם נטמעו בכהונה, וכל כהן שיש**
33 **בו עזות פנים - אינו אלא מוחם. אמר אביי: פוליהו יתכן בשורא דבנהרדעא. ופליגא דרבי אלעזר,**
34 **דאמר רבי אלעזר: אם ראתי כהן בעזות מצח - אל תהרהר אחריו, שנאמר "ועמד כמריכי**
35 **כהן". אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, כשהקדוש ברוך**
36 **הוא משרה שכניתו - מעיד על כל השבטים, ואין מעיד עליו, שנאמר "שבטי יה עדות לישראל",**
37 **אימתי היו עדות לישראל - בזמן שהשבטים שבטי יה. אמר רבי חמא ברבי חנינא: כשהקדוש**
38 **ברוך הוא משרה שכניתו - אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבשישראל, שנאמר "בעת**
39 **ההיא נאם ה' אלהי לאלהים לכל משפחות ישראל", לכל ישראל - לא נאמר, אלא "לכל**
40 **משפחות". [והמה] יהיו לי לעם" אמר רבה בר רב הונא: זו מעלה ויתרה יש בין ישראל לגרים,**
41 **דאילו בישראל כתיב בהו "והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם" ואילו בגרים כתיב "מי**
42 **הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה'. והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים". אמר רבי**
43 **הלבו: קשים גרים לישראל כספחת, שנאמר "וגלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב". כתיב**
44 **הקא "ונספחו" וכתבי התם "לשאת ולספחת". אמר רבי חמא בר חנינא: כשהקדוש ברוך הוא**

1 **אין שואלין בשלום אשה** - שמו מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה על ידי שלחם,
2 ויבואו לידי חיבה. **אמר ליה רב נחמן על ידי בעלה** - אודיה אני שלוח לדבר. **אין שואלין**
3 **בשלום אשה כלל** - שמרגיל לבה ודעתה אצלו. **שלחה ליה** - ילתא לרב נחמן, שרי ליה
4 **תגריה** - פטור אותו מלפניך. **זה לשון הגמרא לומר "משרי ליה תגריה"** שממנה
5 לעשות בקשת האיש או דינו, כדי להפטר ממנו.
6 **מאי שיאמיה דמר חבא** - מה דרכו של אדוני
7 לשוט הלום, כלומר: למה בא אדוני הנח? **שרא**
8 **דמר לא ידענא** - שיחתו של אדוני איני מבין,
9 לדבר בצחות לשונו. **לדינא מוזינא ליה** -
10 בתמיה. **אפי' דסקא דאומנותא** - דרציא שטר
11 הזמנה מחיקי, ששלח לו רב נחמן שיבא לפניו.
12 **מבי דריה** - מתוך חיקי. **לימא מר מיליה** - דבר
13 דבר וכוותו על ריבו של אותו ואיש. **ציער שליחא**
14 **דרבנן** - ביזה את שלוחו לפניו, וחיבי מולקות.
15 **דרכ מגניד אמאן דמצער שליח דרבנן** - כדאמר
16 בפרק קמא (קדושין י"ב). **דעדיפא מיניה** -
17 חמורה ממנה עשיתי לו לקסוק. **אדהכי אמר**
18 **ההוא בר דיניה לרב יהודה לדידי** - דאתינא
19 מבית חשמונאי, קרית לי עבד? **כל דאמר מבית**
20 **חשמונאי אנא עבד הוא** - שכל דרע דרגם
21 הורדוס, ועבד היה. ומלך תחתיו, וקרא בניו על
22 שם בית חשמונאי. ומסתמא לאו בנות ישראל
23 נסיב, דנודרים הם להשיא בנותם לעבדים, והיו
24 להו כולם עבדים. **אם קודם שבא מעשה ליה**
25 **אמרה** - להאי שמועה לתלמידיו בשם רבו -
26 נאמן לאמורה בשעת מעשה, ואם לאו - אינו
27 נאמן להעיד בשם רבו, שמוא מחזמת מעשה האב
28 לידו הוא אמר כן. **אנורא** - שפת הנזיר. **אמכרא**
29 - על הגשר. אי נמי בתוך הספינה לעבור הנזיר.
30 **איקרנן כמה תיבורתא** - מנשי אותה המשפחה.
31 **כי קא נפיק** - רב יהודה. **למיצינא** - לפי
32 שגילה את פסולם. **ורעיינא** - משפחות. **וקם**
33 **אטמא בנהר מלכא** - באותו האכנים שהשליכו
34 בנהר עמיד מכשול, סתימה, בני הנזיר, ונזעזע את
35 מהלך המים. **אטמא** = סתימה, כדמורגם
36 "סתמם" - טמונן (בראשית כו). מכריז רב יהודה
37 בפומבדיתא - שם היה יושב. **בלאי דנאי מלאי**
38 **מלאי זנאי** - שמות מקומות או משפחות. **נוכאי**
39 **גבעוני**. כלומר, על שם שהיו גבעונים נקראו
40 בבבל גובאי, קרוב לגבעונים בשמן. **דרננינא**
41 **דרא דנתינא** - כפר נתינים היה, דורא = כפר,
42 כדאמר (עירובין ז, ב). דורא דרעתא. אמר ליה
43 מרי דוראי (פסחים כ"ב). ועל שם שהוא כפר
44 נתיני, נקרא דורננות. כי כובי דפומבדיתא -
45 כפר הסמוך אל פומבדיתא, דמקרי בי כובי.
46 **פשחור בן אימר** - בימי ירמיה היה. וכולם נטמעו
47 בכהונה - ולא גרסינן גדולה, נטמעו - נדמעו,
48 נשאו בנות כהנים. שהיו מחזיקין עצמן בכהנים
49 מתוך שהיו אוכלים תרומה מחמת [שהיו] עבדי
50 כהנים. אל תהרהר אחריו - אחר משפחתם,
51 שהם בני מריבה, כדכתיב "כמריבה כהן". **עדות**
52 **לישראל** - אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהן
53 **לשם**. משפחות ישראל - משפחות שהם
54 ישראל גמורים. בישראל כתיב - "והייתי להם
55 לאלהים" אף על פי שאינם לי לעם, ומתוך שאני
56 מקרבין - הם יהיו לי לעם. אבל גרים - אין
57 מקרבין אותן מן השמים, אלא אם כן מקרבין
58 עצמם מחילה להיות טובים. קשין גרים - שאינם
59 ודחיים בתוצה, ודרגילים אצלם נמשכים אצלם,
60 וזומרים מן מעשיהם.

אין שואלין בשלום אשה אפילו על ידי שליח, שמא יורגלו זה עם זה על ידי השליח ומתוך כך יבואו לידי חיבה. אמר לו רב נחמן, תשלח לה שלום על ידי בעלה, כלומר, אני אחיה שלוחך לזה. אמר ליה רב יהודה, הכי אמר שמואל, אין שואלין בשלום אשה כלל, אפילו על ידי בעלה, כיון שמתוך כך מרגיל דעתה ולבה אליו. כיון שדחה רב יהודה את כל דברי רב נחמן, שפלה ליה דביהוה – שלחה אשתו של רב נחמן לומר לו, שרי ליה תגריה – מזה לעסוק בענינו כדי להפטר ממנו ולשלח אותו, דלא נישויף כפאר עם הארץ – כדי שלא יגרום שיחשבו אותו כשאר עמי הארץ, כיון שסותר את כל דבריו. אמר ליה רב נחמן לרב יהודה, מאי שמייה דמר הקא – לשם מה בא אדוני לכאן. אמר ליה רב יהודה, ספקא דהומנותא שדר מר אבתראי – שטר וזמון לדין תורה שלח מר אחרי, ולכן באתי. אמר ליה רב נחמן, השקא שותא דמר לא נמינתא – מאחר ואפילו לדבר בצחות לשון שיחתו של אדוני אני יודע, היעלה על הדעת שספקא דהומנותא משדרנת למר – שאזמנו לדין תורה בפני. אפיק דסקא דהומנותא מבי תריה ואהו ליה – הוציא רב יהודה את שטר ההומנה מחיקו והראהו לרב נחמן, ואמר ליה רב יהודה הא נכרא – זהו בן נהרדעא שמסר לי את ההומנה ממך, והרי לפניך ההומנה. אמר ליה רב נחמן, הואיל ואתא מר להקא – הואיל וכבר בא אדוני לכאן בדבר תביעתו של אותו בן נהרדעא, לישתעי מיליה – יאמר את דבריו להצדיק את עצמו משענות בעל דינו, כי הרי דלא לימרו חכמי דבבלי דהדין – כדי שלא יאמרו הכרית שהחכמים מנהיגים זה לזה, ומשום כך לא דנתי את דינך. עתה פנו לברר דינו של אותו בן נהרדעא. אמר ליה רב נחמן לרב יהודה, מאי מעמא שמייה מר לההוא נכרא – מדוע נדית את אותו בן נהרדעא. השיבו רב יהודה שנידחו משום שציער שליחא דרבנן – שביזה את שלוחו בבית המטבחים של פומבדיתא, שאלו רב נחמן ונגדיו מר – האם אדוני חייבו מלקות על כך, שהרי מצינו דרב מנגיד על מאן דציער שלוחא דרבנן – שרב הלך למי שציער שליח בית דין, השיבו רב יהודה, דעריף מיניה עבדי ליה – הענשתי בנידוי שחמור ממלקות על מנת לקנוסו. המשיך רב נחמן לברר, מאי מעמא אכריו מר עליה דעבדא הוא – מדוע הכריזו עליו אדוני שהוא עבד. אמר ליה רב יהודה, כיון דרגיל דבר אינשי עבדי – שרגיל אותו אדם לקרוא לאנשים עבדים, ונתני בברייתא לעיל (ע"א), כל הפוסל אדם אחר, הוא עצמו פסול. ואינו מדבר בשקלא לעולם – ולכן אינו מדבר בשבח אנשים לעולם. ואמר שמואל שהרגיל לפסול אחרים, כמאמר שלו הוא פוסל אותם. מאחר שאותו בן נהרדעא רגיל לכנות אנשים שהם עבדים, סימן הוא שהוא בעצמו עבד, ולכן הכרזתי שהוא עבד. טען כנגדו רב נחמן, והלא משום דברי שמואל לא היה לך להכריז עליו שעבד הוא, שהרי אמר דאמר שמואל – מדברי שמואל שכל הפוסל במומו פוסל לא נשמע אלא שצריך למיחש ליה – לחשוש עליו שהוא עבד, אבל לאכריו עליה מי אמר – לא שמענו שקבע שמואל שיכריזו עליו שודאי עבד הוא. אדהכי והכי – בעוד שנשתתה רב יהודה מלענות על כך, (אתא ההוא בר דיניה מנהרדעי) – אמר ליה ההוא בר דיניה מנהרדעא לרב יהודה, וכי לידי קרית לי עבדא – האם לי קראת עבד, והרי אני מיוחס דאחינא מבית חשמונאי מלכא – שכן מורע מלכות בית חשמונאי הכהנים אנכי. אמר ליה רב יהודה, הכי אמר שמואל, כל דאמר מבית חשמונאי קאחינא עבדא הוא – כל האומר שמוצאו מורע בית חשמונאי הרי הוא עבד, לפי שנהרגו כל זרע בית חשמונאי על ידי הורדוס עבדם ומלך תחתיהם, וקרא לזרע על שמם, והיו שהקפידו בנות ישראל שלא להנשא לעבדים אם כן מסתמא הוא וזרעו נשאו שפחות כמותם, ונמצא שזרעו עבדים. אמר ליה רב נחמן לרב יהודה, האם לא סבר לה מר להא דאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב, שקל תלמיד חכם שמונה דבר הלכה לתלמידיו בשם רבו ונא מעשה כעין זה לידו, אם קודם מעשה אברהם – אם תחילה לימד זאת לתלמידים ואחר כך בא מעשה לידו, שומעין לו – נאמן הוא שכך שמע מפי רבו גם לענין מעשה זה שבא לידו,

ופוסקים על פיו, ואם לאו – ואם לא אמר שמועה זו קודם שבא מעשה זה לידו, ורק כשבא מעשה הנוגע לו אמר זאת, אין שומעין לו – אינו נאמן להעיד כך בשם רבו, לפי שחוששים שמא מחמת נגיעתו בדבר אומר כן. ולכן, כיון שקודם מעשה זה עם ההוא מנהרדעא לא השמעת הלכה זו בשם שמואל, אין דבריו מתקבלים. אמר ליה רב יהודה, הא אבא רב מתנה – הרי נמצא מה מתנה שנידון זה אינו נוגע לו, דקאי ביוני – וסובר כמנוי. מביאה הגמרא דבר פלא שהיה באותו מעשה, שאף על פי שרב מתנה לא חזיה לנהרדעא תליסר שני – לא היה בנהרדעא שלוש עשרה שנים, בההוא יומא אתא – באותו יום ושהוצרך רב יהודה לסיועו בא לנהרדעא. אמר ליה רב יהודה לרב מתנה, דכיר מר מאי אמר שמואל כי קאי קדא פרעא אנוגא וקדא פרעא כמכרא – האם זוכר אדוני מה אמר שמואל בעת שעמד כשרגלו האחת על שפת הנהר והשניה על הגשר. אמר ליה רב מתנה, הכי אמר שמואל, כל דאמר מבית חשמונאי מלכא קאחינא עבדא הוא, כיון דהורדוס עבדם הרגם ולא אישתיור מיניהו אלא התיב דביהוה – לא הותיר מהם אלא תינוקות אחת שנתן בה עינו לישאנה כדי שתהא משפחתו קרויה על שם חשמונאי, דאף היא כשראתה שרצה לישאנה סלקא לאיגרא ורמיא קלא – עלתה לגג והרימה קולה ואמרה, כל דאמר מבית חשמונאי אנא, הוו יודעים שעבדא הוא – מורע הדרוס העבד הוא, כיון שאני היחידה שנותרתי מורע חשמונאי, ונפלה ואיגרא ומיחה – הפילה עצמה מן הגג ומתה. אחר שהוברר לרב נחמן שאכן שמואל הורה שכל האדם שהוא מבית חשמונאי הוא עבד, אכריו עליה דעבדא הוא – הכריז רב נחמן גם בעירו נהרדעא, שאותו אדם עבד הוא. מוסיפה הגמרא: בההוא יומא – ביום ההכרזה, אקרינן פמה בתובתא כנהרדעא – נקראו כמה כתובות בנהרדעא מנשות אותה משפחה, כיון שהוברר שעבדים הם. כי קא נפיק – כשיצא רב יהודה מנהרדעא, נפיק אפריה לנהרדעא – יצאו אחריו מנאנשי נהרדעא ורצו לרוגמו באבנים לפי שליחא את פסולם. אמר להו רב יהודה, אי שתיקו שתיקו – אם תשתקו, תשתקו, ואי לא תשתקו מנלינא עליכו – אגלה על בני נהרדעא עוד פסול, בהא דאמר שמואל, תרמי ורמיא אבא כנהרדעא – שתי משפחות יש בנהרדעא, קדא מיקריא – אחת נקראת דבי יונה, והקדא מיקריא דבי עורבתי, ורק אחת ממשפחות אלו כשרה. וסימניה לדעת איזו כשרה ואיזו פסולה, מי שקרוי בשם עוף מלכא, דהיינו עורב, הרי הוא מלכא, ומי שקרוי בשם עוף מיהור, דהיינו יונה, הרי הוא מיהור. כיון שחששו בני נהרדעא מכך, שדיית לההוא ריגמא מדייתו – השליכו את האבנים שבהם רצו לרוגמו לנהר ששמו מלכא, וקם אממא כנהר מלכא – נהיה סתימה בנהר מלכא מחמת האבנים שהושלכו. מביאה הגמרא הכרזות נוספות על פסולי קהל שאסור להנשא להם: מקריז רב יהודה בעירו פומבדיתא, שאדא ויונתן, הם עבדי, ומשום כך פסולים לבוא בקהל. ויהודה בר פפא הוא גמירא, ופסול לבוא בקהל. ופטי בר מוכי, פרמות רוחא לא שקיל גמירא דחיריתא – מתוך גסותו לא רצה לקבל גט שיחרור מאדונו והרי הוא עבד, ואסור לישא בת חורין. ומקריז רבא כמחזא, משפחות כללי, דנאי, סלא, מלא, ונאי, בולם לפסול – פסולים מלבוא בקהל. ואמר רב יהודה, אותם הקרויים גובאי הרי הם גבועניא – גבעונים, ובבבל נקראו בשם גובאי, שהוא קרוב לשם גבעונים. וכן אותם הקרויים דירננתיא, הרי הם מדראי נתינאי – כפר של נתנים, ואסור להנשא להם. אמר רב יוסף, האי כי בויי דפומבדיתא – כפר ששמו 'בי כובא' הסמוך לפומבדיתא, בולם דעבדי – כל יושביו עבדים. מוסיפה הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, ארבע מאות עבדים, ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים, היו לו לפשחור בן אימר הכהן, ששימש פקיד ונגיד בבית המקדש בזמנו של ירמיהו הנביא, ובולם, כיון שאכלו תרומה מחמת אדונם הכהן, ייחסו עצמם ככהנים ונמנעו – נתעברו במשפחות כהונה על ידי שנשאו בנות כהנים, וכל בנה שיש בו עזות פנים סימן הוא שאינו אלא מהם ופסול הוא.

הגמרא ראייה לדברי רבי יצחק: אמר אביי, אף אמן נמי תנינא – גם
 אנו שנינו כן במשנה (עדות פ"ח מ"ז). משפחת בית הצריפה היתה
 בעבר הירדן, והיתה כשירה, ויחזקה בן ציון בירוש – הכריז עליה
 שהיא פסולה בכח הזרוע. ועוד משפחה אחרת היתה בעבר הירדן
 שהיתה פסולה ונקרקה בן ציון בירוש – הכריז על כשרותה בכח
 הזרוע. ומסיימת המשנה, משפחות כגון אלו שכשרותם או
 פסולתן ידועה, ומפורסם שנתרדקו או נתקברו בזרוע, לעתיד
 לבא אליהם בא לשמור ולטהר, לרחק את הפסולה ולקרב את
 הכשירה. ומבואר במשנה, שאליהו ירחק דווקא משפחות כגון
 אלו דירעין – שהכל מחזיקים אותם לפסולים, ונתקברו רק מכוח
 הזרוע כאמור, אבל משפחה שנמסקה – שנתערבה בכשרים מחמת
 שלא נודע פסולה, נמסקה ויניחה אליהו בכשרותה.
 מביאה הגמרא: תאנא בברייתא, עוד משפחה פסולה אחרת היתה
 בעבר הירדן, מלבד אותה משפחה פסולה שקירב בן ציון, ולא רצו
 חכמים לגלותה לאחרים כיון שכבר נתערבה בכשרים, אבל חכמים
 מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהם פעם אחת בשבוע – אחת לשבע
 שנים, ואמרי לה – ויש אומרים פעמים בשבוע – פעמיים בשבע
 שנים, כדי שלא ישתבח פסולה מהם, ויזהרו לפרוש ממנה. אמר
 רב נתן בר יצחק, מסתברא כמאן דאמר – מסתבר כדעת הסבורים
 שהיו מוסרין רק פעם אחת בשבוע, כדתנא בברייתא, אדם שאמר
 הריני נזיר אם לא אגלה משפחות פסולות, עדיף שהיה נזיר ולא
 יגלה מי הם המשפחות, ומוכח שאין ראוי לגלות הפסולים, ולכן
 אף החכמים שהזכירו לגלותם לתלמידים אין להם לעשות כן
 אלא פעם אחת בשבע שנים.
 מבאר הגמרא כעין זה, עד כמה הותר ללמד לאחרים את שמות
 הקדוש ברוך הוא: אמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן, שם של
 הקדוש ברוך הוא, שהוא בן ארבע אותיות – הוי"ה, חכמים מוסרין
 אותו לתלמידיהם – מלמדים את תלמידיהם כיצד נקרא וכיצד
 נכתב ומהו פירושו, פעם אחת בשבוע – אחת לשבע שנים, ואמרי
 לה – ויש שאומרים פעמים בשבוע – פעמיים בשבע שנים. אמר רב
 נתן בר יצחק, מסתברא כמאן דאמר שרק פעם אחת בשבוע מסרו
 חכמים לתלמידיהם את ענין השם, דבתיב (שמות ג טו) 'כה תאמר
 אל בני ישראל וגו' זה שמי לעלם, וכיון שלא כתוב 'לעולם' אלא
 'לעלם' בתיב בלא וא", דורשים שתיבה זו נקראת 'לעלם' שהוא
 מלשון העלמה, וכונת הפסוק 'זה שמי להעלים', ולכן אין למוסרו
 לתלמידים יותר מאחת לשבע שנים. וכן כאשר רבא סבר
 למדרשה בפירקא – רצה ללמד בשעורו בפני הציבור את ענין
 קריאתו ופירושו של שם של שם הוי"ה, אמר ליה הווא קבא והרי
 'לעלם' בתיב, ולפיכך עליך להמנע מלדרוש ברבים ענין
 השם. מוסיפה הגמרא לבאר את המשך הפסוק: רבי אבהו רמי –
 הקשה, בתיב (שמות ג טו) בתחילת הפסוק 'זה שמי לעלם', ובתיב
 בהמשך הפסוק 'זה יצרי לדר דר', ומדוע הוצרך הכתוב לכפול 'זה
 שמי' 'זה זכרי', והלא די היה שיאמר 'זה שמי וזכרי', והיינו יודעים
 שבאותו שם מיוחד הוא גם נזכר. ותייר, שהכתוב בא ללמדנו
 ששני שמות הם, וכך אמר הקדוש ברוך הוא למשה, לא בשאני
 נקרב – לא באותיות שאני נכתב, כך גם אני נקרא בפה, אלא נקרב
 אני ביו"ד ה"י – שם הוי"ה, ו'הו שמי' המיוחד, ואילו נקרא אני
 בפה, בא"ת דל"ת – בשם אדנות, ו'הו זכרי' בפה.
 מביאה הגמרא, למי הותר למסור שם בן שנים עשרה אותיות: תנו
 רבנן, בראשונה – בתחילה, שם בן שנים עשרה אותיות, הו מוסרין
 אותו לכל אדם, אך מוסרין הפריצים שהיו משתמשים בו שלא
 בטוהר, הו מוסרים אותו רק לנזירים שבקבוצה – להנעים ענווים,
 כדי שירכבו בו את העם שבמקדש ברכת כהנים לאחר הקרבת
 תמיד של שחר, והנזירים שבקבוצה היו מקליעים אותו בנעימת
 אחיהם הפריצים – היו ממחרים להזכיר אותו בהבלעה, בזמן ששאר
 הכהנים משכו את קולם בנעימות כשירכו בשם בן ארבע
 אותיות, וכך לא היה שם זה נשמע לרבים. ותנא בברייתא, אמר
 רבי מרשן, פעם אחת עליתי אחר אחי אמי הכהן לזבן כדי לברך
 ברכת כהנים, והפיתי אותי אצל בן דול, ושמעתי שהקליע את
 השם של שנים עשרה אותיות בנעימת אחי הפריצים.

מטהר את יחסי השקמים לעתיד לבא ויפריש מהם את הפסולים
 שנתערבו בהם, שקמו של לוי – את הכהנים שמשבת לוי מטהר
 תחילה, שנאמר (מלאכי ג א) וישב מצרף ומטהר כסף ו' המלאך
 שנשלח להפריש את הפסולים מן הכשרים, וטהר את בני לוי ומן
 הפסולים, ונקם אותם בזהב ובכסף, והיו לה' מגישי מנחה בצדקה.
 מבאר הגמרא באופן אחר את הפסוק: אמר רבי יוחנן, בן לוי,
 כסף מטהר ממוזרים – הכסף של ממוזרים שגרו למשפחות כשרות
 מישראל להתחתן עמם ולערבם ביניהם, היו גירום להכשרים,
 משום שלעתיד לבא יוכשרו הפסולים שנתערבו בכשרים, וזהו
 שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף, כלומר, יטהר את הפסולים
 שהתערבו מחמת כסף. שהרי נאמר בהמשך הפסוק מגישי מנחה
 בצדקה, ודורשת הגמרא מאי מגישי מנחה בצדקה, אמר רבי
 יצחק, צדקה – חסד עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל, בכך שאינו
 מפריש את הפסולים שנתערבו בישראל, אלא משפחה שנמסקה –
 משפחה פסולה שנתערבה בכשרים, נמסקה – תשאר מעורבת,
 ותוכשר. חזרת הגמרא לעסוק בדברי שמואל לעיל (טו): גופא,
 אמר רב יהודה אמר שמואל, כל ארצות כעיסה לארץ ישראל – בני
 שאר ארצות שבעולם, כיון שמעורבים בהם הרבה פסולים, הרי
 הם ספק פסולי יחוס לגבי בני ארץ ישראל ששם הסנהדרין עוסקים
 תדיר בבדיקת יחוסם, וארץ ישראל כעיסה ללבב – ובני ארץ
 ישראל עדיין מעורבים בהם מעט פסולים שעלו עם עזרא מבבל,
 ולכן הרי הם ספק פסולי יחוס לגבי בני בבל שעזרא הותירה נקדה
 מן הפסולים.
 מביאה הגמרא: בימי רבי בקשו לעשות – לקבוע להיפך, שבני לבב
 יהיו כעיסה – כתערובת פסולים לגבי בני ארץ ישראל, ושכל בן
 ארץ ישראל הורצה לישא אשה ממשפחות בבל יצטרך לבדוק
 אחר יחוסה. אמר רב, קוצים אתם משימים לי בין עני במה
 שאינכם מחזיקים את בני בבל כמיוחסים, ואם אכן רצונכם לקבוע
 כן, יפשל עמכם – לתלווה לכם רבי חנינא בר חמא וישיב על
 טענותיכם. ואכן נפשל עמכם רבי חנינא בר חמא, ואמר להם, כך
 מקובלני מרבי ישמעאל ברבי יוסי שאמר משום אביו, כל ארצות
 עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה ללבב, ומעתה אין לשנות
 קביעה זו, ומשפחות שבבבל מיוחסות הן ואינן צריכות בדיקה. וכן
 מביאה הגמרא: גם בימי רבי פנחס בקשו לעשות – לקבוע כן, שבני
 לבב כעיסה לגבי בני ארץ ישראל. וכשרצה רבי פנחס לדחות את
 הדברים, חשש שמא ידרש להוכיח כשיטתו, וגלות מי המשפחות
 הפסולות שבארץ ישראל, לכן אמר להם לעבדיו, מיד בשאני ואינו
 שני דברים (ושוברו להלן) בבית המדרש, מלוגי בעריקה ורמוז
 מבית המדרש, כדי שלא ישיגו אותו התלמידים, כיון שחזמת
 זקנותו לא יכול היה לרוץ ולהשתמש מהם. בי ציל – כשנכנס רבי
 פנחס לבית המדרש, אמר להם, דין ראשון, אין שחיטה לעוף מן
 התורה – מדין תורה אין עוף צריך שחיטה כדי להתירו באכילה,
 אלא די בשפיכת דמו. ונמנע מלומר להם את טעמה של ההלכה,
 כדי שיהיו טרודים בעיונה ולא יתנו את ליבם מיד לדבר השני
 שיאמר להם, אדיתבי וקמעיני פה – בעוד שישבו ועיינו בטעם
 הלכה זו, אמר להם, כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל
 עיסה ללבב, ומיד נטלוהו עבדיו בעריקה, ורצו, כפי שהורה להם
 לעשות. רצו אחריו התלמידים על מנת שיגלה להם מי הם
 הפסולים שבארץ ישראל, ולא הגיעוהו – ולא השיגוהו. כיון שכן,
 ישבו התלמידים בעצמם ודקדקו ביחוסם של משפחות ארץ ישראל
 לברר מי מהם פסולים, עד שמחמת בדיקתם הגיעו לכדי ספקנה
 שיהרגום אנשי זרוע משום שבאו לפסול אותם, ופירשו – ופסקו
 התלמידים מלבדוק יותר.
 אמר רבי יוחנן, נשבע אני בהיבאל – בהיכלו של מקום שבירושן היא
 לגלות מי הם המשפחות הפסולות שבארץ ישראל, אבל מה אעשה
 שהרי גדולי הדור נמסקו בה. מבאר הגמרא: רבי יוחנן סבר לה
 ברבי יצחק, דאמר רבי יצחק, משפחה שנמסקה – משפחת פסולים
 שנתערבה בכשרים, נמסקה – נשארת מעורבת, ואין לגלות את
 הפסולים, אלא יניחום בספק והם כשרים לעתיד לבא. מביאה

באן להשיאו אשה – פירוש: מיוחסת מארבע אמחות. דאי משום ישראלית – לא צריך להיות בחזקת כשר, דבלאו הכי מותר בישראלית, כדאמר בעלמא (יבמות מה,א) גבי נכרי הגולד מנכרי הבא על בת ישראל דאמרין לה: ויל גלי או נסיב בת מינך. אלמא משמע דבמקום שאין מכירין אותו נותנין לו ישראלית, ומותר לישאנה.

עד היכן היא בבל – פירש בקונטרס: דלפי הענין נראה שבבל היתה בין שני נהרות גדולים הללו, חזקל ופרת. זה מן המזרח זה מן המערב, ובאין ומושבין מן הדרום לצפון, וסופו של פרת שופך בחדקל. כל זה יש ללמוד מכאן. ארץ ישראל בדרומה של בבל, כדכתיב "מצפון תפתח הרעה" – אלמא דבבל מצפון, ופרת יורד מארץ ישראל לבבל, כדאמר בעלמא (שבת סה,ב) מיטרא במערבא סהדא רבא פרת, שממיו היו רבין ומלאים על שפתיו. וקא בעי גמרא: מה שכן שתי הנהרות – פשיטא לן דבבל הוא, אבל משפת חזקל ומבחינו עד היכן מתפשט הרחבה של בבל? אמר רב: עד נהר עזק. ורבינו חם פירש: שנחר פרת היא בא ומושב מן הצפון לדרום, שהרי נהר פרת בא מקדמת עזק, וכן עדן הוא מצפון של עולם וארץ ישראל לדרום, ופרת בא מערב והיה מושך מצפון לדרום. והא דאמר: מיטרא במערבא סהדא רבא פרת, דמשמע דמושך מדרום לצפון – יש לומר דהכי קאמר: שהמים של פרת רבים כל כך שיחזרו המים למקום שבאו, דהיינו מדרום לצפון.

להך

פאן - להשיאו אשה, פאן - להוציא אשה מידו. אמר רב יוסף: כל שסיחתו בבבל משיאין לו אשה. והאידנא דאיכא רמאי - חישנין, ועירי הוה קא מישתמיט מצינה דרבי יוחנן, דהוה אמר ליה: נסיב ברתא. יומא חד הוו קאולי באורחא, ממו לעורקא דמיא, ארפכיה לרבי יוחנן אפתפיה, וקא מעבר ליה. אמר ליה: אורייתן בשורה, בנתין לא בשורן? מאי דעמין - אלימא מדנתין: עשרה יוחסין עלו מבבל פהני לוי, אטו פהני לוי וישראל פולחו סליקו? כי הוי דאישתיור מהני - אישתיור נמי מהני. אישתימסותיה הא דאמר רבי אלעזר: לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה פסולת נקיה ועלה. עולא איקלע לפומבדיתא לבי רב יהודה, חזיה לרב יצחק בריה דרב יהודה דגדל ולא נסיב. אמר ליה: מאי מעמא לא קא מנסיב ליה מר איתתא לבריה? - אמר ליה: מי ידענא מהיכא אנסיב? - אמר ליה: אטו אנן מי ידעין מהיכא קאתינן? דילמא מהנד דכתיב "נשים

בציון ענו בתלת בערי יהודה". וכי תימא נכרי ועבר הכא על פת ישראל הולד פשר - ודילמא מהנד דכתיב בהו "השכבים על מפות שן וסרחים על ערשותם", ואמר רבי יוסי ברבי חנינא: אלו בני אדם המשתינים מים בפני מפותיהם ערומים. ומגדף בה רבי אבהו: אי הכי היינו דכתיב "לכן עתה וגלו בראש גלים"? משום דמשתינים מים בפני מפותיהם ערומים וגלו בראש גולים! אלא אמר רבי אבהו: אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ומדביקין מפותיהם זו בזו, ומחליפין נשותיהם זה לזה, ומסרחים ערשותם בשכבת וזע שאניה שלחם. - אמר ליה: היכי נעביד? - אמר ליה: זיל פתר שתיקתא. כי האי דבדקו בני מערבא, כי מינצו בי תרי פהדי הדר, חזו מי מצייתו דקדים ושתיק - אמרי: האי מיוחס טפי. אמר רב: שתיקתיה דבבל היינו ויוסא. איני? והא איקלע רב לבי בר שפי חלא ובדק בהו, מאי לאו ביוסותא? - לא, בשתיקתא. הכי קאמר להו: בדוקו אי שתקי אי לא שתקי. אמר רב יהודה אמר רב: אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה - שמך פסול יש באחד מהן, ואין מציחין אותו לידבק אחד בבכורו. אמר רבי יהושע בן לוי: אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו - שמך פסול יש באחת מהן, ואין מציחין אותה לידבק בבקרתה. אמר רב פפא סבא משמיה דרב: ככל - בריאה, מישון - מיתה, מדי - חולה, עילם - גוססת. ומה בין חולין לגוססין? רוב חולין - לחיים, רוב גוססים - למיתה. עד היכן היא בבבל? רב אמר: עד נהר עזק, ושמואל אמר: עד נהר יואני. לעיל דביגלת עד היכא? רב אמר: עד בגדא ואונא, ושמואל אמר: עד מושפני. - ולא מושפני בבבל? והאמר רבי חייא בר אבא אמר שמואל: מושפני הרי היא פגולה ליוחסין! אלא: עד מושפני, ומושפני ככלל. לתחתית דביגלת עד היכא? אמר רב שמואל: עד אפמייא תתאה. תרתי אפמייא הויין, חדא עיליתא וחדא תתייתא, חדא פשוה וחדא פסולה, ובין חדא לחדא פרסה, וקא קפדי אהדרי, ואפילו נורא לא מושלי אהדרי. וסימניך דפסולתא - הא דמישתעניא מישנית. - לעיל בפרת עד היכא? רב אמר: עד אקרא דתולכפני, ושמואל אמר: עד גישרא דבי פרת. ורבי יוחנן אמר: עד מעברת דגנימא. לייט אביי, ואיתימא רב יוסף אדרב. - אדרב לייט, אדשמואל לא לייט? - אלא, לייט אדרב, וכל שכן אדשמואל. ואיבעית אימא: לעולם אדרב לייט, אדשמואל לא לייט, וגישרא דבי פרת לתתאיה הוה קא, והאידנא

דכי אמרה שמואל למילתיה – פותח דהא ולא מוסיף. ובימי שמואל היה הגשור למטה מאקרא דתולכבני.

אחד מקרוביו לבתו, וְכֵן בְּהוּ בְּכִשְׁרוֹתָם, מִבְּרֵית הַגְּמָרָא מֵאֵי לֹא
 בְּחִסּוֹתָא – הָאֵם אֵין הַכּוּנָה שְׂבֵדָה בְּדוּרוֹת הַקּוּדְמִים עַל מִנֵּת
 לִיחֹסָם, וּנְמִצָּא שֶׁרֵב עֲצָמוֹ לֹא הִסְתַּמַּךְ עַל שְׁתִּיקָה לְבַד. מִתְרַצָּת
 הַגְּמָרָא: לֹא בִדָּק רַב בִּיחּוּס הַדּוּרֹת, אֲלָא בִדָּק בְּשִׁתְּיָקוּתָא –
 בְּמִידַת שְׁתַּקְנוּתָם, וּלְפִי זֶה קִבַּע אֶת יִחוּסָם. וְהָיָה קְאָמֵר לְהוּ רַב
 לְשַׁלְחוּיָו, בְּדוּקוֹ אֵי שְׁתַּקֵּי אֵי לֹא שְׁתַּקֵּי.
 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אִם רָאִיתָ שֶׁנִּי בְּנֵי אָדָם שְׂמֵתָגִירִים זֶה בְּזֶה,
 הַדְּבַר מוֹכִיחַ שֶׁשְּׂמֵיךְ יִסְכּוֹל יֵשׁ בְּאַחֶיךָ מִקֵּץ, וּמִן הַשְּׂמִים אֵין מִנִּיחִין
 אוֹתוֹ לִידְבַּק אֶחָד בְּחִבּוּדוֹ, וְלִכְּן הִטִּילוּ מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם. וְכַעֲנֵן זֶה אָמַר
 רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, אִם רָאִיתָ שְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת הַתְּמִנָּה זֶה בְּזֶה תְּמִיד,
 סִימָן הוּא שֶׁשְּׂמֵיךְ יִסְכּוֹל יֵשׁ בְּאַחֶיךָ מִקֵּץ, וּמִן הַשְּׂמִים אֵין מִנִּיחִין אוֹתָהּ
 לִידְבַּק בְּחִבּוּרָהּ.
 מִבִּיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב שִׁמְשׁוֹן בְּרֵי רַבִּי, בְּכָל בְּרִיָּה –
 מִיּוֹחֶסֶת וּנְקִיָּה מִפְּסוּלִים, מִיִּשּׁוּן מִתָּה – יִשְׂרָאֵל שְׂבַח כּוֹלָם מִמּוֹרִים
 וּפְסוּלִים, מִדֵּי חוּלָה – יִשְׂרָאֵל שְׂבַח רּוֹבֵם כְּשֵׁרִים וּמִיעוּטִים פְּסוּלִים,
 וְעֵילָם גּוֹשְׁתָּ – יִשְׂרָאֵל שְׂבַח רּוֹבֵם פְּסוּלִים וּמִיעוּטִים כְּשֵׁרִים. וְזֶה
 הַהִבְדָּל בֵּין חוּלִין לְגוֹשְׁתִּין, שְׂרֹב חוּלִין לְחֵיִים וְאֵילוֹ רּוֹב גּוֹשְׁתִּים
 לְמִיתָה, וְלִכְּךָ, בְּמִדֵּי שֶׁרֵק מִיעוּטִים פְּסוּלִים הֵרִי הִיא חוּלָה, וְכַעֲנֵן
 שֶׁרּוֹבֵם פְּסוּלִים הִיא גּוֹסֶטָה מִבְּרִית הַגְּמָרָא מֵהֶם גְּבוּלוֹתֶיהָ שֶׁל
 בָּבֶל לְעֵנִין יוֹחֶסֶן. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: עַד הֵיכָן הִיא גְּבוּלוֹת הָרוּחָה שֶׁל
 בָּבֶל, וְאַנְמֵן הַדְּבַר יִדּוּעַ שְׂגָבּוֹל רַחְבָּה לְצַד מַעְרֵב הוּא נָהָר פְּרָת,
 אֶךְ מִזֶּה גְּבוּל רַחְבָּה לְצַד מִזְרָח מַעְרֵב לְנֹהַר חִידְקֵל. רַב אָמַר עַד
 נָהָר עֻקָּן, וְשִׁמְשׁוֹן אָמַר יוֹתֵר מִזֶּה מַעְרֵב לְנֹהַר חִידְקֵל. וְזֶה רַבִּי שְׁמוּאֵל
 מוֹדִיעַ לְנֹהַר עֻקָּן. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְבַרֵּר אֶת גְּבוּל אֹרְכָה שֶׁל בָּבֶל:
 לְעֵיל בְּרִינְיָלָת עַד הֵיכָא – עַד הֵיכָן גְּבוּל אֹרְכָה שֶׁל בָּבֶל לְצַד מַעְלָה
 שֶׁל חִידְקֵל, דִּהִינּוּ הַגְּבוּל הַדְּרומִי מוֹדִיעַ. רַב אָמַר, עַד בְּנֵי
 וְאֹנוּנָא שְׁהֵם עֵרִים סְמוּכוֹת זֶה לְזֶה מִשְׁנֵי צִדֵּי דְרוֹם חִידְקֵל,
 וְשִׁמְשׁוֹן אָמַר שֶׁאֲרַכָּה יוֹתֵר וּמִגִּיעַ עַד מוֹשְׁבֵי, וְלֹא מוֹשְׁבֵי בְּכָל־
 אֶךְ מוֹשְׁבֵי עֲצָמָה אֵינָה מִבְּבֶל. שְׂוֹאלָה הַגְּמָרָא: וְהָאָמַר רַבִּי הִיא
 בֶּר אֲבָא אָמַר שְׁמוּאֵל, מוֹשְׁבֵי הִיא הִיא בְּגוּלָה – כְּפֻמְפְּדִיתָא
 שֶׁבְּבֶל לְעֵנִין יוֹחֶסֶן, וְהִיא אֲמַר שֶׁאֵינָה בְּכָל־בָּבֶל. אֲלָא כִּךְ
 צִרִיךְ לֹמַר, אֹרְכָה עַד מוֹשְׁבֵי, וּמוֹשְׁבֵי בְּכָל־גְּבוּלוֹתֶיהָ שֶׁל בָּבֶל.
 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְבַרֵּר: לְתַתִּיתָ בְּרִינְיָלָת עַד הֵיכָא – עַד הֵיכָן גְּבוּל
 אֹרְכָה שֶׁל בָּבֶל לְצַד הַתַּחְתּוֹן שֶׁל חִידְקֵל, דִּהִינּוּ הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי
 מוֹדִיעַ, אָמַר רַב שְׁמוּאֵל, עַד אֲפִמְיָא תַתָּא – אֲפִמְיָא הַתַּחְתּוֹנָה,
 הִיא עֲצָמָה אֵינָה בְּכָל־בָּבֶל. וּמִבְּרִית הַגְּמָרָא שְׁתַּרְתִּי אֲפִמְיָא
 הָיִין – שְׁתֵּי עֵרִים הֵיוּ שְׁנִקְרָאוּ אֲפִמְיָא, תַּרְא עֵילִיתָא – אֶת
 הַעֲלִינָה שֶׁהִיא הַדְּרומִית, וְתַתִּיָּא – אֶת הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא
 הַצְּפוֹנִית יוֹתֵר, תַּרְא – הַעֲלִינָה בְּשִׁירָה, וְתַתִּיָּא – הַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה,
 וְכֵן תַּרְא לְתַרְא הַמְּרַחֵק הוּא פְּרָסָה, וְקָא קְפִידָא אֲהֲרָדִי – וְהִיוּ
 מִקְפִּידִים זֶה עַל זֶה, וְאֲפִילוּ נִרְאָ לֹא מוֹשְׁלִי אֲהֲרָדִי – וְאֲפִילוּ אֵשׁ
 אֵינָם מִשְׁאֵלִים זֶה לְזֶה, כְּדֵי שִׁהִיוּ מִרוּחָקִים מֵהֶם וְלֹא יִשְׁאֹל לָהֶם.
 וְסִימָנֵיהֶם שֶׁלֹא תִטְעֶה אִיזוֹ מֵהֶם פְּסוּלָה וְאִיזוֹ כְּשֵׁרָה, אֲפִמְיָא
 דְּפְסוּלָתָא, הָא דְּמִשְׁתַּעֲיָא – הִיא זֶה שְׂמִדְבָּרִים בְּה מִשְׁתַּעֲיָא – בִּשְׁפַת
 מִישָׁן כִּיּוֹן שְׁקֻרֹבָה לְמִישָׁן. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְבַרֵּר אֶת גְּבוּל אֹרְכָה
 לְצַד מַעְרֵב: לְעֵיל בְּפִרְתָּה עַד הֵיכָא – עַד הֵיכָן גְּבוּל אֹרְכָה שֶׁל בָּבֶל
 לְצַד מַעְלָה שֶׁל נָהָר פְּרָת, דִּהִינּוּ גְּבוּל דְּרומִי מַעְרֵבִי. רַב אָמַר עַד
 אֲקָרָא תְּחִילָתָהּ, וְשִׁמְשׁוֹן מוֹסִיף עַל אֹרְכָה וְאָמַר, עַד גִּישְׁרָא דְּבִי
 פְּרָת, שֶׁהִיא דְּרומִית לֵאקְרָא תְּחִילָתָהּ, וְרַבִּי יוֹחֶנָן מִמַּעַט בְּאוֹרְכָה
 וְאָמַר, עַד מַעְבַּרְתָּ דְּגִינוּמָא, שֶׁהִיא צְפוֹנִית לֵאקְרָא תְּחִילָתָהּ. לִיט
 וְכִילָל אֲבֵי וְאִתִּימָא רַב יוֹסֵף אֶת מִי שִׁסְמוּךְ לְעֵנִין יוֹחֶסֶן אֲדָרְבִּי
 – עַל רַב, מִשּׁוּם שֶׁמִּרְבֵּה גְּבוּלוֹ שֶׁל בָּבֶל. שְׂוֹאלָה הַגְּמָרָא: וְכֵי
 אֲדָרְבִּי לִיט וְאִתִּימָא לֹא לִיט, וְהִרִי לְדַעַת שְׁמוּאֵל גְּבוּלוֹ שֶׁל
 בָּבֶל מִשְׁתַּפֵּל לְצַד דְּרוֹם יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְרַב. מִיִּשְׁבַת הַגְּמָרָא: אֲלָא
 לִיט אֲדָרְבִּי וְכָל שְׂבִין אֲדָרְבִּי, וְאִי בְּעִית אֲיָמָא, לְעוֹלָם אֲדָרְבִּי לִיט
 וְאִתִּימָא לֹא לִיט – אֶת הַנְּהוּגָה כְּשִׁמְשׁוֹן לֹא קִילָל, וְהִינּוּ מִשּׁוּם
 שֶׁגִּישְׁרָא דְּבִי פְּרָת שֶׁהוּא גְּבוּל הַדְּרומִי לְדַעַת שְׁמוּאֵל, לְתַתִּיָּא הָיָה
 קָא – הִינוּ צְפוֹנִית מֵאֲקָרָא תְּחִילָתָהּ, וְאִם כֵּן שְׁמוּאֵל מִיעַט גְּבוּלוֹ
 זֶה שֶׁל בָּבֶל יוֹתֵר מֵרַב.

מִשּׁוּם שְׂבָאָן – סוֹף דְּבָרֵינוּ שֶׁמִּשְׁמַעוּתָם שִׁסְתָם בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צִרִיךְ
 בְּדִיקָה, נֹאמְרוּ לְעֵנִין לְהִשְׁאִיף אִשָּׁה מִיּוֹחֶסֶת שֶׁתְּהָא בְּתָה מִמֶּנּוּ
 כְּשִׁירָה לְהִנְשֵׂא לְכַהֵן, וְאֵילוֹ בָּאָן – תַּחֲלִית דְּבָרֵינוּ שֶׁמִּשְׁמַעוּתָם
 שִׁסְתָם בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁר הוּא. נֹאמְרוּ לְעֵנִין לְהוֹצִיא אִשָּׁה מִיָּדוּ,
 שְׂכִיּוֹן שְׂאִינוּ מוֹחֶזֶק בְּפִסּוּל, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוּ מִזְמַת
 הַסֶּפֶק. אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּל שְׂסִיתָיו – דִּיבְרוּ בְּלִשׁוֹן אֲנָשִׁי בְּכָל־
 מוֹחֶזֶק לֹנוּ שֶׁהוּא מִבְּנֵי וְכָל הַמִּיּוֹחֶסִים וּמִשְׁאִין לֹו אִשָּׁה מִיּוֹחֶסֶת
 מִבְּלִי לְבִדּוֹק אַחֵר יָחוּס. וְהָיִיתָ דְּאִימָא רַבִּי שְׂמִדְבָּרִים בְּלִשׁוֹן
 בְּבִלִּית כְּדֵי שִׁיחּוּקוֹם כְּמִיּוֹחֶסִים, תִּישְׁשִׁין וְאֵין מִשְׁאִים אִשָּׁה עַד
 שְׂבִדּוּקִים בִּיחּוּסוֹ.
 מִבִּיבָה הַגְּמָרָא מַעֲשֶׂה דְּבַר זִהִירוֹתָם שֶׁל בְּנֵי בָבֶל: יְעִירִי הוּוֹ קָא
 מִשְׁתַּמִּיט מִיָּדָה דְּרַבִּי יוֹחֶנָן – זְעִירִי שְׂהוּא בֵּן בָּבֶל, הִיָּה נִמְנַע
 מִלְּהַפְגֵּשׁ עִם רַבִּי יוֹחֶנָן, כִּיּוֹן דְּהוּוֹ אָמַר לִיה נָסִיב בְּרַתִּי – שְׂהִיָּה
 מִשְׁדָּרֵל שִׁישָׁא אֶת בְּתוֹ, וְלֹא רִצָּה מִשּׁוּם שְׂהִיא בְּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 יוֹסֵף אָמַר דְּרִי קְאָוִלִי בְּאוֹרְכָא – הִלְכוּ שְׁנֵיהֶם בְּדֶרֶךְ, מִשּׁוּ לְעוֹרְכָא
 דְּמָאָ – וּבְכַשְׁתִּיעוֹ לְשַׁלּוּלִית שֶׁל מִים אֲרַכְבִּיהָ לְרַבִּי יוֹחֶנָן אֲתַפִּיָּה
 וְקָא מַעְבַּר לִיה – נִשָּׂא זְעִירִי אֶת רַבִּי יוֹחֶנָן עַל כַּתְפוֹ וְהַעֲבִירוֹ. אָמַר
 לִיה רַבִּי יוֹחֶנָן, אוֹרְיָתָהּ בְּשִׁירָה – תּוֹרַתִּי כְּשֵׁרָה בְּעֵינֶיךָ, וְאֵילוֹ בְּנֵתִין
 לֹא בְּשִׁיָּן – בְּתִי אֵינָה מִיּוֹחֶסֶת בְּעֵינֶיךָ. מֵאֵי דְּעִתִּיךָ – מִדּוּעַ אַתָּה
 סוֹבֵר שְׂבִנִי בָבֶל מִיּוֹחֶסִים יוֹתֵר, אִילָמָא מִשּׁוּם דְּתַנֵּן (לְעֵיל סֵט).
 עֲשִׂרָה יוֹחֶסֶן עָלוּ עִם עֶזְרָא מִבָּבֶל, בְּהֵי לֹוִי וְכו' וְכֵן מִמּוֹרִים
 וְנִתְּנִים וְשִׂאָה הַפְּסוּלִים, וְאַתָּה סוֹבֵר שְׂהִיא נוֹתֵר מִפְּסוּלִים בְּבָבֶל,
 אֵין מִזֶּה רִשָּׁא, דְּמָוִן בְּהֵי לֹוִי וְיִשְׁשָׁלִי בְּהוּוֹה כְּלִיּוֹ – וְכֵי כָל
 הַכְּהֵנִים הַלְוִיִּים וְהַיִּשְׂרָאֵלִים עָלוּ מִשָּׁם, אִם כֵּן כִּי הִיכִי דְּאִשְׁתִּיזִיר
 מִהֵי אִשְׁתִּיזִיר נְמִי מִהֵי – כִּשֶׁם שְׁנוֹתָרוֹ מִן הַכְּשֵׁרִים, כִּךְ גַּם נוֹתֵר
 מִן הַפְּסוּלִים. מִבְּרִית הַגְּמָרָא, שְׂרַבִּי יוֹחֶנָן סָבַר כֵּן מִשּׁוּם
 דְּאִשְׁתִּימִיתִיה – נַעֲלָם מִמֶּנּוּ הָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא עָלָה עוֹרָא
 מִבָּבֶל עַד שֶׁשְׂשָׂאָה בְּסוּלָתָה בְּנֵתָה וְעָלָתָ, וְלֹא נוֹתֵר מִפְּסוּלִים
 בְּבָבֶל. מִבִּיבָה הַגְּמָרָא עוֹד מַעֲשֶׂה: עוֹלָא אִיקְלַע – הוֹדְמָן
 לְפֻמְבִּרְיָתָא לְבִי רַב יְהוּדָה, תְּחִינָה – רִאָּה לְרַב יוֹחֶנָן בְּרִית דְּרַב
 יְהוּדָה דְּנִיָּל וְלֹא נָסִיב – לֹא נִשָּׂא אִשָּׁה. אָמַר לִיה עוֹלָא לְרַב יְהוּדָה,
 מֵאֵי מַעְמָא לֹא קָא מְנָסִיב לִיה מִר אִיתָא לְבִרָּה – מִדּוּעַ אֵינֶךָ
 מִשִּׂיא אִשָּׁה לְבִנְךָ, אָמַר לִיה, מִי דִּעְנָא מִהֵיכָא אֲנָסִיב – אֵינִי יוֹדַע
 אִיזָּה מִשְׁפָּחָה מִיּוֹחֶסֶת שֶׁאִשְׁאִינוּ אִשָּׁה מִשָּׁם. אָמַר לִיה עוֹלָא, אֲנִי
 אֲנִי מִי דִּעְנָן מִהֵיכָא קְאָתִינִן – וְכֵי אֲנִי יוֹדַעִים מִהוּ יְחוּסִינוּ, דִּילָמָא
 שְׂהֵךְ דְּבִרְתִּי (אֵיכָה ה' יֵא), נְשִׁים בְּצִיּוֹן גִּינוֹן בְּתַלְתָּ בְּעִירִי יְהוּדָה –
 מִשּׁוּם אֲנִי מוֹדַע נְשִׁים שְׁעוֹנוּ וְנֹאנְסוּ עַל יְדֵי הַגּוֹיִם בּוֹמָן חוֹרֵב הַבֵּית
 וְנוֹלָדוּ לָהֶם בְּנִים מֵהֶם, וְלִכְךָ אָף אֲנִי פְּסוּלִים. וְכֵי תִימָא שְׂמַחְמַת
 כֵּן אֵין לָנוּ לְחוּשׁ לִיחוּסִינוּ, לְפִי שְׁעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְעָבֵד תְּהָא עַל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל תְּהִלָּה בְּשֶׁר, וְהָלֹא עֲדִיין יֵשׁ לָנוּ לְחוּשׁ דִּילָמָא אֲנִי מוֹדַע הֵךְ
 דְּבִרְתִּי בְּהוּ (עֲמוֹס ו' ד') הַשְּׂכָבִים עַל מִשּׁוֹת שֶׁן וְכִרְחִים עַל עֲרִשְׁוֹתָם,
 וְאָף שְׂאֵמֵר רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי תִינָא שְׂסִרְחִים הַנּוֹכְרִים בְּפִסּוּק אֵילוֹ בְּנֵי
 אָדָם הַמִּשְׁתַּיִּנִּים מִים בְּפִנֵּי מִשְׁתֵּיהֶם עֲרֻמִּים, שְׂה שְׂוֹנָא. וְהָלֹא
 מְנַדָּה בְּה רַבִּי אֶבְהוּ – מִקְשָׁה רַב אֲבָהוּ עַל פִּירוּשׁוֹ, אֵי הָבִי, אֵיךְ
 יִתְבָּרַר הֵינִי דְּבִרְתִּי בְּהַמְשַׁךְ (ש' ו' ז') לְעֵנִין עֲנֵשׁ לְבִי עָתָה יִגְלוּ
 בְּרִאשׁ גּוֹלִים, וְכֵי מִשּׁוּם דְּמִשְׁתַּיִּנִּים מִים בְּפִנֵּי מִשְׁתֵּיהֶם עֲרֻמִּים יִגְלוּ
 בְּרִאשׁ גּוֹלִים. וּבִהֲכִרָה שְׂאֵין כּוֹנוֹת הַפְּסוּק לֹאלוּ, אֲלָא אָמַר רַבִּי
 אֶבְהוּ שְׂאֵילוֹ בְּנֵי אָדָם שְׂאִילָלִין וְשׁוֹתִין זֶה עִם זֶה, וּמִתּוֹךְ עֵינוֹגֵם
 בְּאִבְלִיָּה וְשִׁתִּיה מְגִיעִים לִידֵי נֹזֶה, וּמִבְּרִית מִשְׁתֵּיהֶם זֶה בְּזֶה,
 וּמִלְּפִין נִשְׁוֹתִיהֶם זֶה לְזֶה, וְלִכְךָ הֵם מְסִרְחִים עֲרֻמִּים בְּשִׁכְבָּת וְעַד
 שְׂאִינָה שְׁלָלָם, וְנִמְצָא שְׂזוֹרַעִם מִמּוֹרִים. וְכִיּוֹן שְׂכֵן, מִנֵּין שְׂאֵין אֲנִי
 מוֹדַעִם שֶׁל אֵלוּ. אָמַר לִיה רַב יְהוּדָה, אִם כֵּן הִיכִי נְעִיבִי – אֵיךְ
 נְבִדּוּק יוֹחֶסֶן. אָמַר לִיה זֶה בְּתַר שְׂתִיקוּתָא – הֵלֵךְ אַחֵר מִשְׁפָּחָה
 שְׁתַּקְנִית שְׂהִיא זֶה שְׂמִיּוֹחֶסֶת יוֹתֵר, בִּי הָיִי דְּבִדְקִי בְּנֵי מַעְרָכָא – בְּנֵי
 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְּכִי מִינָּה בִּי תִרִי בְּהִדִּי תִדִּי – כִּאֲשֶׁר שְׁנִים מְרִיבִים
 זֶה עִם זֶה הוּוֹ הִי מְנִיחֵהוּ דְּקָרִים וְשְׁתִּיק – רוֹאִים מִי מְהִנְצִים מִקְדִּים
 לְשִׁתּוֹק וְאָמַרִי הָיִי מִיּוֹחֶס מִפִּי – וְעַל מִי זֶה קוֹבְעִים שְׂהוּא מִיּוֹחֶס
 יוֹתֵר. אָמַר רַב, שְׁתִּיקוּתֶיהָ דְּבָבֶל הֵינִי יְחוּסָא – שְׁתִּיקוּתָם שֶׁל בְּנֵי
 בָּבֶל רִאִיה לִיחוּסָם. שְׂוֹאלָה הַגְּמָרָא: אֵינִי, וְהָא אִיקְלַע רַב לְבִי בֶּר
 שְׂפִי תָלָא – לְבִיתוֹ שֶׁל אָדָם שְׂמִי שוֹפָה חוֹמֶץ, כְּדֵי לְהַשִּׂיא אֶת

המשך ביאור למסכת קידושין ליום חמישי עמוד ב

דאורייתא, אף על גב דאיכא למיגזר עליהם שלא יאכלו בתרומה
 דרבנן משום שמא יבואו לאכול תרומה דאורייתא, לא גזרו כן,
 אלא בתרומה דרבנן אכול, ובתרומה דאורייתא לא אכול, כיון
 שגדולה חזקה ויפה כוחה לסמוך עליה ולהתיר גם כאשר יש
 מקום לגזור ולאסור.
 שואלת הגמרא: איך אפשר לפרש שלא הותרו אלא בתרומה
 דרבנן, והרי הקתיב בפסוק שהזכר בברייתא לעיל ויאמר
 התרשטא ו- נחמיה להם, אשר לא יאכלו מקדש הקדשים, ומשמע
 שרק בקדש הקדשים - בבשר קדשים הוא דלא יאכל - נאסרו
 לאכול, הא כל מידי ניכול - אבל שאר דברים כגון בתרומה
 דאורייתא, התיר להם נחמיה לאכול. מיישבת הגמרא: שמה
 שנאסרו לאכול מקדש הקדשים, אין הכוונה לדבר אחד שנקרא
 קדש הקדשים, אלא לשני דברים, והכי קאמר להם נחמיה, לא
 תאכלו מידי דמיקרי קדש ולא מידי דמיקרי קדשים. כלומר, לא מידי
 דמיקרי קדש - לא תאכלו תרומה דאורייתא שנקראת 'קדש'
 דקתיב לגבי תרומה (ויקרא כב י) וכל זר לא יאכל קדש, וכן לא
 תאכלו מידי דמיקרי קדשים - חוזה ושוק של שלמים שנקראו
 'קדשים' דאמר קרא (ויקרא כב יב) וכת בהן כי תחיה לאיש זר הוא
 בתרומת הקדשים לא תאכל, ותרומת הקדשים היינו חוזה ושוק,
 שכן אמר מר ביבמות (פז), שהפסוק מלמדנו על בת כהן
 שנתאלמנה או נתגרשה מישראל חזרע אין לה, שבמזמור מן
 הקדשים - חוזה ושוק של שלמים, שמפרשים וניתנים לכהן

חזרת הגמרא ליישב באופן אחר מדוע לא חששו שיבואו
 להעלותם ליוחסין: ואיכתיא אימא, לעולם השתא נמי בדרבנן אכול
 - אף אחר שעלו לארץ ישראל לא התיר להם נחמיה לאכול אלא
 מתרומת ירק ופירות האילן שאף בארץ ישראל אין חיובם מן
 התורה, אבל בדרבנן לא אכול - בתרומת דגן תירוש ויצהר
 שחיובה מן התורה, לא התיר להם נחמיה לאכול, כיון שלא
 הוחזקו בבבל לאכול בתרומה דאורייתא. ולכך לא חששו
 שמחמת אכילתם בתרומה יעלו אותם ליוחסין, משום דכי מסקינן
 בתרומה ליוחסין - אימתי נאמר ש'מעלין מתרומה ליוחסין', היינו
 דווקא באוכל תרומה שחיובה בדרבנן, אבל כשאוכל רק
 בתרומה שחיובה בדרבנן לא מסקינן - אין מעלין אותו ליחסו בלי
 בדיקה. שואלת הגמרא: אי הכי - אם כדברך שגם בארץ ישראל
 לא הותרו לאכול אלא מאותה תרומה שהיו אוכלים בבבל, מאי
 גדולה חזקה - מדוע נקט רבי יוסי לשון 'גדולה חזקה', שמשמעו
 שגדול כוח החזקה לסמוך עליה אף בדבר שיש סיבה לאסור יותר
 מאשר קודם לכן, הלא לא הותר מחמת החזקה מה שלא הותר
 לפני כן. מיישבת הגמרא: אף שלא הותרו בארץ ישראל אלא
 בתרומה דרבנן, מכל מקום היה בזה משום חידוש, דהרי מעיקרא
 בהיותם בבבל, ולא היה שם אלא תרומה דרבנן, ל'א לא יאכלו
 משום תרומה דאורייתא - לא היה מקום לגזור שלא יאכלו
 בתרומה דרבנן מחשש שמא יבואו לאכול תרומה דאורייתא, אך
 לבסוף - כשעלו לארץ ישראל והיתה מצויה להם תרומה

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו שנתקבל זה עתה, וממהר הנני לענות עליו כיון שכותב שבדעתו לעזוב בקרוב

מדינתו עתה.

ולא נראית לי סברא זו כלל, כיון שחוננו השי"ת בכשרונות מיוחדים בשדה החינוך הכשר, נמצא הוא במדינה שהמחסור בכחות בשטח זה מבהיל הוא, וכנראה גם במוחש התוצאות האיומות ממחסור זה במצב היהדות במדינה האמורה, שלכן ע"פ ציווי רז"ל הידוע עניי עירך קודמין, לדעתי עליו האחריות והזכות לחפש ביגיעה הדרושה האפשריות במדינה בה נמצא עתה לעבוד בעניני חינוך.

כיון שאינו כותב הטעם לשינוי העכשוי והתכנית שלו, שהוא היפך ממה שהי' בדעתו לפני איזה זמן, אינני עומד על פרטי המצב ב... אבל באמת אין זה נוגע כלל בהנוגע לפועל, כיון ששתי הנקודות האמורות אמיתיות הן בהחלט, כשרונותיו וכן כשרון זוגתו תחיי בשדה החינוך הכשר והמצב האיום המשוע למחנכים מסורתיים וטובים אשר במדינה.

אפשר שגם תנאי אופני המשכורת גרמו להסברא החדשה שלו, אף שחשש רחוק הוא בעיני, בכל זה לדעתי בטוח השי"ת אשר במדתו שהיא מדה כנגד מדה, הנה כל אלו שיעסקו בקירוב בניי במדינה האמורה ע"י חינוכם בכשרות, לברכם בהמצטרך להם מנפש ועד בשר.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

33 **א**י **דאִיבא** עדים שנתקדשה, **אמאי** מותרת האשה בקרוביו. **ואי**
 34 **דליבא** עדים כלל, ואפילו עד אחד, הרי אף לדברי הבעל לא חלו
 35 הקידושין, שהרי לא היתה שום עדות, **ואמאי אסור בקרובותיה**.
 36 **אלא** לא מדובר שקידשה בעד אחד, ולכן האיש שמודה לעדותו
 37 נאסר בקרובותיה, ומוכח שהקידושין חלים גם כשנעשו בפני עד
 38 אחד בלבד, ובלבד שיוודו לדבריו. דוחה הגמרא, **הכא** – במשנתנו
 39 **במאי עסקינן**, כגון דאמר לה קדשתיך בפני פלוני ופלוני, ולכן
 40 לדבריו חלו הקידושין בודאי, והלכנו להם העדים למדינת הים
 41 ואינם יכולים לבוא ולהעיד, וזהו הטעם שהאיש נאסר
 42 בקרובותיה. מקשה הגמרא: **איתיביה**, מבואר במשנה בגיטין (פא.),
 43 **המגרש את אשתו**, ואחרי הגירושין לנה עמו בליה בפונדק, בית
 44 **שמאי אומרים** אינה צריכה לקבל הימנו גט שני מלבד הגט
 45 שהתגרשה בו, משום שאין חשש שחזר וקידשה, **ובית הלל אומרים**
 46 **צריכה הימנו גט שני**. מבררת הגמרא, היכי דמי, **אי דאיבא עדים**
 47 שבא עליה בפונדקי לשם קידושין, **מאי טעמייהו דבית שמאי**
 48 שאינה צריכה לקבל ממנו גט, והרי ודאי התקדשה לו. **ואי דליבא**
 49 **עדים שהתקדשה**, **מאי טעמייהו דבית הלל** שהיא צריכה גט נוסף,
 50 הרי אין הקידושין חלים ללא עדים. **אלא לאו** – בודאי נחלקו
 51 באופן שיש עד אחד על הקידושין ושניהם מודים לדברי העד,
 52 שלדעת בית הלל אפשר לקדש בפני עד אחד, ושלא כדברי רב
 53 נחמן. דוחה הגמרא, **וליטעמיך** שמדובר במשנה כשהתקדשה בפני
 54 עד אחד, וכי המשנה מובנת, **אימא סיפא**, שם נאמר ומודים בית
 55 הלל במקרה שנתקדשה מן האירוסין קודם שנישאו, שאם התיחדה
 56 עמו אין צריכה הימנו גט שני, **מפני שאין לפו גם י' רגיל ביה**, ואין
 57 חשש שבא עליה לשם קידושין, **ואי סלקא דעתך** שמדובר
 58 כשקידשה בפני עד אחד, ולבית הלל עד אחד מהימן, מה לי אם
 59 נתגרשה מן האירוסין ומה לי אם נתגרשה מן הנשואין, והרי כיון
 60 שהעד נאמן עליה לקבל גט. מבארת הגמרא, **אלא הכא במאי**
 61 **עסקינן**, כגון דאיבא שני עדי יחוד שראו אותם מתידים בפונדק,
 62 **וליבא עדי ביאה** שראו שבא עליה, שפית שמאי סברי שכשיש
 63 עדות על איש ואשה שהתגרשו וחזרו והתייחדו,
 64 לא

1 חפץ בה, ובנתינת גט זה הוא מפסיד שנאסר בקרובותיה. **אלא** לרב
 2 שבפין אותו לתת גט, **אמאי**, והרי אמר – הוא יכול לטעון לא ניהא
 3 לי דאיבא בקריבה, לא נח לי להאסר בקרובותיה, ואיני רוצה
 4 לתת לה גט. חוזרת בה הגמרא מהבנתה שרב ושמאל חולקים,
 5 **אלא שמעתיא** – דברי רב ושמאל אהדי איתמר – נאמר יחד,
 6 לגבי המבואר בסיפא שאשה האומרת שהתקדשה לאדם מסוים
 7 נאסרת על כל העולם, אמר שמאל מבקשין ממנו ליתן לה גט
 8 ולהתירה, ועל זה הוסיף ואמר רב שאם נתן אותו אדם גט מעצמו
 9 ללא שביקשו ממנו, הרי זו הודאה שהיתה מקודשת לו, ופליגין
 10 אותו ליתן לה כתובה, כדין אדם המגרש את ארוסתו.
 11 מוכיחה הגמרא שזו כוונת רב: **איתמר נמי**, אמר רב אחא בר אבא,
 12 **אמר רב**, ואמר רב אמר רב אחא בר אבא, אמר רב הונא, אמר
 13 רב שבאותו מקרה 'בפין ומבקשין'. ולבאורה קשה וכי שייך
 14 שיתקיימו במקרה אחד 'תרת' – שני דינים אלו, והרי הכפיה היא
 15 סתירה לבקשה, אלא ודאי הכי קאמר, מבקשין ממנו ליתן גט כדי
 16 להתירה אך אין כופים אותו, ואם נתן גט מעצמו בפין אותו ליתן
 17 כתובה. בסוגיא הבאה יבואר בפני כמה עדים על הבעל לקדש את
 18 אשתו ומתוך כך תבואר גם משנתנו: אמר רב יהודה, המקדש
 19 אשה במעמד עד אחד בלבד, אין חוששין לקידושיו אפילו להחמיר,
 20 והאשה נשארת בחזקת פנויה. בעו מיניה מרב יהודה, אם שניהם
 21 – האיש והאשה מודים לדברי העד שהתקדשו, מאי, האם החסרון
 22 בעד אחד הוא כיון שאינו נאמן, וכששניהם מודים לדבריו הוא
 23 נאמן, או שהחסרון הוא במעשה קידושין עצמו, שצריך להיעשות
 24 בפני שני עדים, ואין הודאתם מועילה. ורב יהודה היה משיב
 25 לפעמים אין, שהיא מקודשת, ולפעמים לא, שאינה מקודשת,
 26 **ורפיא בדיה** – היה דין זה רופף בידו. מביאה הגמרא את דעת
 27 שמואל בנידון זה, **איתמר**, אמר רב נחמן אמר שמואל, המקדש
 28 אשה בעד אחד, אין חוששין לקידושיו, ואפילו שניהם – האיש
 29 והאשה מודים לדברי העד.
 30 מקשה הגמרא: **איתיביה רבא** לרב נחמן מהדין המבואר במשנתנו,
 31 **האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי**, הוא אסור
 32 בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, ויש לברר באיזה אופן מדובר,

אגרות קודש

ב"ה, ה' אייר, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

אל התלמידים השלוחים שליט"א

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מער"ח אייר והמצורף אליו,

ות"ח על הנח"ר שגורמים ע"י ההודעה ע"ד פעולות בנקודת הפצת המעינות בתוככי הפצת
 היהדות בכלל, ומוכן וגם פשוט שהנ"ל הוא בהוספה על הפעולה ששכר מצוה מצוה, כמבואר בדא"ח
 הענין בזה.

והרי נמצאים אנו בחודש זיו, בו נולדו זיוותני עולם, שענינם שלשת העמודים, תורה עבודה
 וגמילות חסדים עליהם העולם (כפשוטו והעולם קטן זה האדם) עומד, ומגלגלין זכות ליומין זכאין.

בברכה לבשו"ט

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 א. הנהיגו חכמים¹ להריח בבשמים במוצאי שבת מטעם שיתבאר בסימן רצ"ז² וצריך שיברך קודם הריח³
 2 והצריכו גם כן לברך על האור בכל מוצאי שבת מטעם שיתבאר בסימן רצ"ח⁴ וסדרו ברכות אלו על
 3 הפוס⁵ אחר ברכת תיין קודם ברכת הבדלה בתחלה על הבשמים ואחר כך על הנר ונמצא סדר הבדלה
 4 שעל הפוס ברכת תיין וברכת הבשמים וברכת הנר וברכת הבדלה וסימנך יבג"ה⁶ "יין" בבשמים "נר
 5 "הבדלה":

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיף א
 מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

- א[על הכוס - לכתחילה יש לברך ברכת הנר והבשמים
 על הכוס⁵, אבל אם רוצה⁶ יכול לברכם גם שלא על
 הכוס⁷.

צינונים והוספות

- (1) גדר חובת הבדלה נתבאר להלן סי' רצו ס"א.
 (2) סעיף א: הנהיגו חכמים להריח בבשמים בכל מוצאי שבת כדי להשיב את הנפש שהיא דואבת ליציאת השבת בשביל הנשמה יתירה שהלכה לפיכך מיישבים ומשמחין אותה בריח טוב (וראה לקמן סי' תעג ס"ו לענין יו"ט שחל במוצאי שבת).
 (3) סדר ברכת הנהנין פי"א ה"א: ברכת הריח הטוב צריך לברך קודם שיתחיל להריח כמו שמברכין על האוכלין קודם שיטעום לפי שאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה.
 (4) סעיף א: תקנו ברכה זו אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת שנטל אדם הראשון ב' אבנים והקישן זו בזו ויצא מהן אור.
 (5) אם שכח (או שלא היו בידו) בשמים או נר, ונזכר (או שבאו לידו) כשגמר ברכת הבדלה קודם השתיה, יברך עליהם אז (ויהנה מהם) ואח"כ ישתה כדי שתהיה ברכתם על הכוס (שש"כ פ"ס סל"ב).
 (6) כגון שאין לו כעת בשמים או נר ואינו מעוניין להמתין עד שיהיו לו, וכן בהבדלה רבת משתתפים ואין בסמיכות אליהם בשמים שיכול להריח בהם, אינו צריך לכוין שלא לצאת בהבדלה זו כדי להבדיל בעצמו עם בשמים על הכוס.
 (7) ראה לעיל סי' מז ס"ה: אם רוצה מברך על הנר ובשמים בפ"ע ואח"כ מבדיל על הכוס בלא נר ובשמים, וראה עוד להלן סט"ו. וראה גם לקמן סי' רחצ ס"ג (מי שאין לו כוס מברך מ"מ על הבשמים והנר), וסי' רצט ס"י (המבדיל מבעוד יום).
- (8) על פי לשון הפסוק (זכריה א, טז): לָכֵן פִּה־אָמַר ה' שְׁכֵנִי לִירוּשָׁלַם בְּרַחֲמִים בִּיתִי יִבְנֶה יִבְנֶה נָאִם ה' צִבְאוֹת. (שבולי הלקט ענין שבת סי' קל ועוד).
 (9) ראה המצויין לעיל מסי' מז ס"ד ומסי' רצ"ט ס"י.
 (10) אבל לכתחילה יש להקפיד על סדר זה, ולכן גם אם כבר בירך על הבשמים קודם הבדלה, יברך עליהם שוב בשעת ההבדלה (כפי שמשמע להלן סי' רצו ס"ח ואין לחלק ששם מברך שוב מפני שמוציא גם אחרים י"ח - שהרי יכולים לברך בעצמם ואינם צריכים לברכתו) (ואף שהריטב"א (פסחים נד, א) הביא סברא שההיתר הוא רק כשמוציא את בני ביתו שיש בזה הנאה חשובה של גרם מצוה, מ"מ משוע"ר (שם ס"ז) משמע שאין בזה גרם מצוה), אבל לא יברך שוב על הנר (אלא אם כן מוציא אחרים ידי חובתם).
 (11) ולכן אם טעה ובמקום לברך על הבשמים בירך על האש, או אפילו התחיל לומר "ברוך אתה ה'" כשבדעתו לסיים "בורא מאורי האש" - נזכר בטעותו - יסיים לומר ברכת הנר ויהנה מהנר, ואח"כ יברך על הבשמים (ואפילו תיקן טעותו אינו מועיל אלא יהנה מהנר ויברך שוב על הבשמים, אלא אם כן היה בדעתו בתחילת הברכה לברך על הבשמים ומחמת היסח הדעת בירך על האש - שאז יתקן עצמו (אם נזכר תוך כדי דיבור) ויברך על הבשמים (ויצא אפילו לא חזר על תיבת 'בורא' אלא אמר 'בורא מאורי האש מיני בשמים')) (שש"כ פ"ס הערה קז על-פי מסקנות האחרונים בסי' רט).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 ד ואם ירצה יוליך שם אפילו פת משלו וכולם מותרים
 2 הואיל והוא כבר עירב עם חבריו קונה לצורך כולם
 3 והוא הדין אם הוא עם חבריו הם בענין שאינן צריכין לערב
 4 כלל ביניהם כגון אב עם בניו המקבלים פרס ממנו השרויים
 5 לבדם בחצר אחת וכן כל כיוצא בהם כמו שנתבאר בסימן
- ש"ע הרי אחד מהם מוליך פת בשביל כולם אפילו משלו
 לחצר הסמוכה להם לערב עמה:
 ה אין ב' חצרות יכולים לערב יחד אלא א"כ יהיה ביניהם
 פתח רחב ד' טפחים או חלון שיש בו ד' על ד' ויהיה
 קצתו בתוך י' טפחים הנמוכים לארץ ואז אם רצו מערבים

אלו מורידין מכאן פירות ששבתו עליו ומכניסים לבתיהם
ואלו מורידים מכאן ומכניסים לבתיהם.

אבל פירות שהעלו אלו מבתיהם והניחו בראשו אסורים אלו
להוריד לחצר לפי שע"י שניהם נעשית כאן לפירות אלו
ששבתו בבית הוצאה לחצר אחרת שלא עירבה עמו ואע"פ
שהונחו במקום פטור בינתיים אין זה מועיל כלום כמו
שנתבאר בסימן שמ"ו שיש להחמיר בזה כדברי האוסרים:

וואם היה הכותל גבוה לאחת מהחצרות י" טפחים
ולשניה אינו גבוה עשרה כגון שקרקע של אחת מהן
גבוה משל חבירתה מי שאינה גבוה לו עשרה מותר
להשתמש בו אף בכלים ששבתו בבית אם עירבה חצר זו
לעצמה והשני אסור להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחצר
לפי שתשמיש כותל זה למי שגבוה לו עשרה הוא תשמיש
בקושי נותנים אותו לזה שתשמישו בנחת לפיכך נותנים
כותל זה למי שאינו גבוה לו עשרה שישתמש בו אף בכלים
ששבתו בבית ומונעים אנו את מי שגבוה לו עשרה
להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחצר כדי שלא יאסר על
זה שאינו גבוה לו עשרה להשתמש בו בכלים ששבתו בבית
לפי שכותל זה אין דינו כגג אלא כחצר הואיל ואינו גבוה
עשרה מקרקעית חצר של זה וא"כ אם גם השני יהיה לו
רשות להשתמש בו איזה תשמיש תהא רשות שניהם שולטת
בכותל זה ויהא אסור לזה להוציא כלים ששבתו בבית לחצר
שניהם.

והוא שיהא הכותל רחב ד' אבל אם אינו רחב ד' מקום פטור
הוא ומותר לשניהם להשתמש בו אף מן הבתים (אפילו)
[אם] ערבה כל חצר לעצמה אע"פ שלא עירבו ביחד:
י נפרץ הכותל שביניהן עד עשר אמות ועד בכלל הרי הוא
כפתח ואם רצו מערבין כל אחת לעצמה והוא שאינו
פרץ במילואו (אלא נשתיירו פס משהו מכאן ומשהו מכאן
או פס ד' טפחים מצד אחד) ואם נפרץ יותר מעשר חשוכות
שתיהם כחצר אחת וצריכות לערב יחד וכל מקום מהכותל
שאינו גבוה י" טפחים כפרץ הוא:

יא כותל שבין ב' חצרות גבוה עשרה לשתייהן והעמיד
אצל הכותל סולם רחב ד' טפחים וכן כנגדו בחצר
השנית אפילו אין הסולמות מכוונים זה כנגד זה אלא
מרוחקים זה מכנגד זה פחות מג' טפחים הרי הם כמכוונים
וחשובים כפתח לכותל ואם רצו מערבין שתי החצרות יחד
ואפילו אם הם מרוחקים זה מכנגד זה הרבה אם הכותל
רחב ד' טפחים עדיין חשובים הם כפתח שיכול לעלות
בסולם זה ולילך על הכותל עד סולם השני ולירד.

באיזה סולם אמרו בסולם שיש בו ד' שליכות שאינו ניטל
בשבת מחמת כובדו אע"פ שעתיד ליטלו אחר השבת אבל
פחות מכאן הואיל וקטן הוא ונוח ליטלו כנטול הוא ואינו
חשוב פתח אלא א"כ זרועותיו ושליבותיו גסות וכבדות.

ואם אין הכותל גבוה אלא עשרה והעמיד סולם גבוה שבעה
ומשהו ורחב ד' אצל הכותל זקוף ביושר כיון שלא נשאר
שלשה עד ראש הכותל הרי זה כמגיע לראשו ממש ומועיל

יחד ומותרים לטלטל אפילו דרך חורים וסדקים ואם רצו
מערבין כל אחד לעצמו ואסורים לטלטל מזו לזו דרך
פתחים וחלונות או חורים וסדקים או על גבי הכותל כלים
ששבתו בבית אבל אם כל החלון הוא למעלה מ" טפחים
אינו מועיל כלום כיון שיש תחתיו מחיצה גמורה החולקת
בין החצר ואי אפשר להן לערב יחד.

ואם אין ברחבו ד' טפחים אפילו הוא ארוך הרבה אינו
מועיל כלום.

ואם הוא עגול צריך שיהא בהקיפו י"ז טפחים פחות חומש
כדי שנוכל לרבע בו ד' על ד' שהאלכסון של מרובע זה
שהוא ה' טפחים וג' חומשין הוא רוחב של העיגול שהוא
שליש הקיפו וג' פעמים ה' טפחים וג' חומשין הם י"ז פחות
חומש כזה וצריך שיהא משהו מן מרובע זה תוך י" טפחים
לארץ:

י חלון שבין ב' בתים שרוצים לערב יחד כגון שלא עירבו
החצרות זו עם זו יכולים לערב אפילו הוא גבוה למעלה
מ' טפחים לפי שהבית כיון שהוא מקורה הרי הוא כמלא
והרי זה כאילו אין החלון גבוה י' טפחים כיון שהבית כולו
ממולא והוא הדין לארובה שבין בית לעליה שאע"פ שהיא
למעלה מעשרה אם רצו מערבין יחד ואפילו אין שם סולם
לעלות בו ובלבד שיהא בארובה ד' על ד'.

ואם עשו סריגה לפני החלון נתבטל מתורת חלון שאין
הנקבים מצטרפים לד' טפחים וכן בארובה:

יב בית שבין שתי חצרות והוא פתוח לשתייהן ועירב עם
שתייהן אבל החצרות לא עירבו זו עם זו אין לטלטל
כלים ששבתו בבתיים מחצר לחצר ע"י בית זה:

יג היה בין ב' חצרות כותל גבוה י' טפחים על פני כל
ארכו או שהיה קרקע של אחת מהחצרות גבוה
מחבירו ה' טפחים ועשה עליו מחיצה ה' טפחים להשלימו
לעשרה והוא הדין כשגבוה מחבירו עשרה בלא מחיצה אין
יכולים לערב יחד.

ואם היה הכותל גבוה לשתייהן עשרה והיה בראשו פירות
הרי בני ב' החצרות יכולים להוריד הפירות לחצירות וכן
להעלות עליו מפירות ששבתו בחצר זו ולהורידם ממנו
לחצר האחרת אע"פ שלא עירבו זו עם זו בין שראש הכותל
רחב ד' טפחים בין שאינו רחב שהרי ראש הכותל דינו כגג
ושתי החצרות כולן רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן
אע"פ שלא עירבו.

אבל פירות ששבתו באחת מבתי חצר זו או זו אסור
להעלותם עליו או להורידם ממנו מפני שהוא רשות של
שתייהן והן אוסרות זו על זו לענין כלים ששבתו בבית עד
שיעברו ואפילו פירות ששבתו עליו או בחצרות אסור
להורידם ממנו להכניסם לבית שעם הבית אינו רשות אחת
אלא א"כ עירבו.

במה דברים אמורים כשהוא רחב ד' טפחים בראשו אבל
אם אינו רחב ד' טפחים מקום פטור הוא ובטל לכאן ולכאן
ואלו מעלין עליו מכאן פירות ששבתו בבית ואלו מכאן וכן

בה ד' ויש בעליונה ד' על ד' ואין בין זו לזו ג' טפחים הרי
הן כאצטבא אחת שיש בה ד' על ד' מלמעלה שמועלת
להתיר להשתמש בכותל אבל לא לעשות פתח לערב יחד:
טו זיז היוצא מן הכותל בפחות מ' טפחים מראשו ויש
בו ד' על ד' וסמך לו סולם כל שהוא שאין ברחבו ד'
מועיל להתיר לו תשמיש הכותל לפי שנוח לו לעלות בסולם
ולעמוד על הזיז ולהשתמש על הכותל אבל לעשותו פתח
לערב יחד אינו מועיל אלא א"כ הזיז הוא בפחות מג'
טפחים לראש הכותל.
והוא שלא תהא שליבה התחתונה גבוה מן הארץ ג' טפחים
ולא יהא בין שליבה לשליבה ג' טפחים שאז נעשה הזיז עם
כל השליבות הכל אחד והרי יש ד' על ד' מלמעלה וכאילו
היא אצטבא אחת שיש בה ד' על ד' מלמעלה שמועלת
להתיר תשמיש הכותל אעפ"י שקצרה מלמטה.
והוא שסמך ראש הסולם בזיז ממש אבל אם סמכו בכותל
אצל הזיז אין סולם זה מדרגה לזיז ולא נעשו הכל אחד.
וכל זמן שאינו גבוה הכותל כ' טפחים די לו בזיז אחד
שמניחו באמצע שהרי אין גבוה עשרה עד הזיז ולא גבוה
עשרה ממנו עד ראש הכותל ואם הוא גבוה כ' צריך שני
זיזין אחד בתוך עשרה התחתונים ואחד בתוך עשרה
העליונים בפחות מ' טפחים לתחתון שאם היה הזיז גבוה
עשרה מהארץ וכן אם העליון גבוה י' טפחים מהתחתון לא
די לו בסולם כל שהוא שאין ברחבו ד'.
והוא שלא יהיו הזיזין מכוונים זה תחת זה אלא יהיו
משוכים זה מכנגד זה כדי שיהא ראוי להעמיד סולם מזה
לזה שהסולם שיעמיד מהתחתון להעליון יהא סמוך בעליון
ממש ולא אצלו בכותל:
טז העמיד ב' סולמות זה בצד זה ולא היה במשך שניהם
רוחב ד' והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ד'
ומילא האויר שביניהם בקש שעשאן כעין שליבות אינו
מועיל לא להתיר תשמיש בכותל ולא לערב יחד לפי שמקום
מעמד הרגלים הוא לעולם באמצע הסולם וכאן אין ראוי
לעלות בקש.
ואם העמיד הסולם באמצע והקש מן הצד מועיל בין להתיר
לו תשמיש הכותל בין לערב יחד אם מגיע לפחות מג'
טפחים לראש הכותל ועשה כן גם בחצר השנית לפי שכף
הרגל עולה בסולם והקש שמן הצד ראוי להחזיק בו בידיו
ולעלות:

חלק ב סימן שעב דין שיתופי הדירות לעירוב:

בין לערב יחד אם העמיד כן גם בחצר השנית ובין להתיר
להשתמש על הכותל בכלים ששבתו בבית לזה שהעמיד
הסולם בחצרו ואם בחצר השנית אין שם סולם לכותל זה
שאז נעשה כותל זה לזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו
בקשה ונותנים אותו לזה שתשמישו בנחת:

יב עקר חוליא מראש הכותל למעטו מגובה עשרה אם יש
משך ד' באורך מה שנתמעט (אע"פ שאין בו ד' על ד'
כגון שאין בעובי הכותל ד') מועיל בין לעשותו פתח לכותל
זה לערב החצרות יחד אם נתמעט כן כל עובי הכותל ובין
להשתמש בכל הכותל בכלי הבית אם לא נתמעט בכל עוביו
אלא מצד אחד ונעשה לזה תשמישו בנחת למי שנתמעט
מצדו שנוח לו לעלות במקום המיעוט וממנו יעלה על ראש
כל הכותל ולהשני תשמישו בקשה.

ואם אין בו ד' אינו חשוב כפתח לערב יחד וכן אינו מועיל
להשתמש בכל הכותל בכלי הבית אלא במקום שנתמעט
בלבד ששם הוא תשמישו בנחת לזה שנתמעט מצדו שעומד
בקרעק ומשתמש עליו בנחת אבל אינו נוח לעלות דרך עליו
לראש הכותל הואיל ואין בו ד':

יג בנה אצטבא למטה אצל הכותל למעטו מגובה עשרה
שאינ ממונה לראשו י' טפחים שנוח לו לעלות במקום
המיעוט וממנה יעלה על ראש כל הכותל אם יש בה ד' על
ד' מועלת להשתמש בכל הכותל שהרי נוח לעלות דרך
עליה על ראש הכותל הואיל ואין ממונה לראשו גובה עשרה
אבל אינה חשובה כפתח לכותל זה לערב יחד אפילו עשה
כן גם בחצר השניה הואיל ויש ממונה לראשו ג' טפחים.

ואם אין בה ד' על ד' אינה מועלת אפילו להשתמש על
הכותל כנגדה ממש לפי שאין נוח לעמוד עליה ולהשתמש
כשאין בה ד' על ד' ואין זה תשמיש בנחת:

יד כפה ספל שיש בו ד' על ד' וגבוה כל שהוא ומיעט בו
גובה הכותל מעשרה שאין ממנו לראשו עשרה מועיל
להשתמש בכל הכותל כמו אצטבא אף על פי שעתיד ליטלו
ובלבד שיחברנו בטיט לארץ חבור שאי אפשר לשומטו עד
שיחפור בדקר שאז אי אפשר לנטלו משם בשבת אבל אם
הטיט מונח כך על אוגניו הכפויים לארץ מותר ליטלו בשבת
שלא נעשית בסיס לדבר האסור שהרי אין כוונתו שיהא
הספל משמש להטיט אלא הטיט משמש להספל לחברו
לארץ וכל דבר הניטל בשבת אינו ממעט שכנטול הוא.

בנה אצטבא על אצטבא אם יש בתחתונה ד' על ד' או אין

לקוטי תורה

הלב אלא נשאת בבחינת "מקיף" עליו מלמעלה,
ולפיכך אופן ההשפעה והפעולה שלה הוא
על-דרך ענין המחשבות והדמיונות שבעת החלום
- דהיינו:

כמו בן הענין באהבה זו כשהיא בבחינת שינה.
וכך הוא בנמשל באהבה זו המסותרת,
דאע"פ שהיא נמצאת בנפש האדם תמיד ואף
משפיעה עליו, מכל-מקום אינה "נכנסת" בתוך

41 היא כמו החלומות בעת השינה שניתן לחבר בהם
42 שני הפכים בחדא מחתא.

43 **"]שינה" רוחנית זו הגורמת להנהגה של "גנבא**
44 **אפום מחתרתא רחמנא קריא", יכול כל אחד למצוא**
45 **בעצמו, לפי ערכו ומדותו; כגון, כאשר אדם עוסק**
46 **בעניניו הגשמיים וטרוד ומתייגע בהם כל כך עד**
47 **שאינו מוצא פנאי לקביעות עתים לתורה, ולפעמים**
48 **גם אינו מתפלל בציבור, ואעפ"כ הנה עומד הוא**
49 **ומבקש את ברכת הוי' שיצליח בעניניו – הרי אין זה**
50 **אלא לפי שההשגה באלקות היא אצלו רק בכללות,**
51 **ובבחינת מקיף בלבד.**

52 וכמו שהוא בבעל עסק, כמו כן יכול גם יושב
53 אהל למצוא בעצמו ענין זה של "שינה" רוחנית –
54 שמחד גיסא הוא מאמין שהתורה היא חכמתו ורצונו
55 של הקב"ה, ואם כן כל ההצלחה בהשגת התורה תלוי'
56 רק בהקב"ה שהוא הנותן לו כח לעשות חיל בלימודו;
57 ומכל-מקום כשמצליח בלימודו בפועל, הרי הוא
58 מתפאר בזה, או באופן גרוע יותר – שלומד על מנת
59 להתפאר, עד שלפעמים יטה את הענין, ובלבד שתהא
60 ידו על העליונה.

61 וכן יש אנשים שבגלל טרדתם ועסקם בתורה,
62 הרי הם עוברים לפעמים על דין ב'שולחן ערוך',
63 ועכ"פ מונעים את עצמם מלעסוק בתפלה באריכות,
64 ומכל-שכן מלהתבונן בגדלות ה' לפני התפלה.

65 והסיבה לכל זה היא מפני שחושב שהתורה
66 שלומד היא "תורתו", תורה שלו, וצריך לחדש בה
67 בשכל אנושי שלו, ולכן מונע עצמו מענינים הנ"ל
68 כיון שדרוש על זה משך זמן, והרי הוא זקוק לזמן זה
69 כדי שיוכל לחדש בתורה;

70 אבל אם ה' לומד תורה מפני שהיא חכמתו
71 ורצונו של הקב"ה, אזי ה' מבין שלא יתכן שענינים
72 שצוונו הקב"ה לעשותם כדי להתבונן כדבעי קודם
73 התפלה, היינו ללמוד חסידות, לטבול במקוה וליתן
74 צדקה [כמבואר ב'לקוטי תורה'] – יהיו מניעה מלימוד
75 התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה.

76 אלא הוא מונע את עצמו מכל זה לפי שהאמונה
77 שלו היא בבחינת "מקיף", על-דרך גנבא אפום
78 מחתרתא רחמנא קריא].

79 וצריך האדם לעורר את האהבה משינתה,
80 ולהכניסה בתוך מוחו ומחשבתו.

1 אף שזוכר את ה' בלבו, ויודע דרך כלל שמלא
2 כל הארץ כבודו, מכל-מקום יכול לעשות דבר
3 עבירה שהוא נגד רצונו ית', ואפילו באותה
4 שעה.

5 מצד אחד אהבה זו משפיעה על האדם שיזכור
6 את ה' בלבו תמיד, כי סיבתה של אהבה זו היא
7 הקשר ה"עצמי" בין הנשמה לאלקות (כמו הקשר
8 בין בן להוריו כנ"ל), ולפיכך בכל מצב יש לכל
9 אדם מישראל אמונה בה' (וכל בני ישראל הם
10 "מאמינים בני מאמינים"), ויודע אשר מלא כל
11 הארץ כבודו ואי אפשר להסתתר מפניו יתברך;

12 אבל מכל-מקום יתכן מצב שבו "זכירה" זו
13 אינה נכנסת לתוך פנימיות מוחו ומחשבתו, אלא
14 "מרחפת" על מוחו בדרך דמיון והעברה בעלמא,
15 ולכן אינה פועלת עליו במדה כזו שבגללה ימנע
16 מלעשות דבר עבירה שהוא נגד רצונו ית', אלא
17 באותה שעה עצמה שזוכר את ה', הרי הוא עלול
18 להתנהג ח"ו היפך רצון ה'.

19 כמאמר רז"ל **גנבא אפום מחתרתא רחמנא**
20 **קריא, שיצליח בגנבתו.**

21 אמרו רז"ל שגנב העומד בפי המחתרת ומתכוון
22 לגנוב, קורא ומתפלל להקב"ה שיצליח בגניבתו.
23 הרי שהגנב חאמין בהקב"ה וביכולתו, ובגלל אמונה
24 זו הוא מתפלל להקב"ה שיצליח בגניבתו, היינו
25 שהוא מכיר במציאותו של הקב"ה ויודע שההצלחה
26 (או העדר ההצלחה) שלו תלוי' בהקב"ה;

27 ולכאורה, כיצד יתכן שבשעה זו גופא שזוכר
28 את ה' ואף מתפלל אליו, יעשה דבר עבירה נגד
29 רצונו ית' ויגנוב?

30 **[אלא השעם:]**

31 והוא מפני שאין זכירה זו אלא דרך דמיון
32 והעברה בעלמא על המוח, ואינו מלוכש ונכנס
33 בתוך מוחו.

34 היות שהאמונה לא נכנסה בתוך פנימיות מוחו,
35 אלא רק מרחפת עליו (כמו מחשבות האדם בעת
36 החלום), לכן אין בכוחה למנוע אותו מלעבור על
37 איסור הגניבה; ולא זו בלבד, אלא שהוא משתמש
38 באמונה זו עצמה לעשות דבר שהוא היפך רצונו
39 יתברך, אף שיש בכך סתירה מיני' ובי'!

40 והיינו לפי שהאמונה רק "מרחפת" עליו, והרי

וכדי לחזור ולעוררם צריך האב להתבונן היטב
במוחו ומחשבתו אודות בנו אהובו, וככל שיעמיק
יותר במחשבתו אודות בנו, כך תעורר יותר
האהבה הטבעית שבלבו לבנו אהובו.

וכן הוא בנדון דידן:

כדי לעורר משינתה את האהבה לה' המסותרת
בלב האדם, צריך האדם להתבונן היטב במוחו
אודות מציאות האל ורוממותו ועל-ידי-זה יתעורר
בו "הקשר העצמי" לאלקות החקוק בלבו.

ומדייק רבינו שצריכה להיות התבוננות דוקא,
היינו שלא די בהבנה והשגה בלבד, אלא דרושה גם
התבוננות, שענינה - לקשר שכלו בענין אלקי
"בחזק ובהתמדה" ובהעמקת הדעת, "עד שתהא
מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמיץ וחזק כמו שהיא
מקושרת בדבר שרואה בעיני בשר ומעמיק בו
מחשבתו" - שרק אז, האהבה לה' (היינו ה"קשר
העצמי" שלו להקב"ה כנ"ל) "חודרת" לתוך מוחו
ולבו (ולא נשארת בכחינת מקיף").

ובזה גופא - לא די בהתבוננות אחת בגדלות
ה', אלא צ"ל "התבוננות רבים", כלומר, על האדם
להתבונן בכל הענינים הרבים של גדלות ה'
המתוארים בפרטי מזמורי התפלה.

ד"ה תחזת אשר לא עבדת פרק א

וזהו כל ענין עבודת התפלה, "לעורר את
האהבה משינתה", היינו שהאהבה לה' תתגלה
ו"תיכנס" "בתוך מוחו ומחשבתו" באופן פנימי,
כאדם ער שהמחשבות שלו מלוכשות בפנימיות
מוחו כנ"ל (ולא באופן של חלום ודמיון בלבד).

[וכיצד מעוררים את האהבה? -]

על ידי התבוננות רבים מהתחלת התפלה עד
קריאת שמע.

הזמן המיוחד להתעוררות האהבה לה' בלב
האדם הוא בעת קריאת שמע, באמירת "ואהבת את
ה' אלקיך";

אך כדי שבשעת ק"ש תהי' האהבה מורגשת
בפנימיות המוח והלב, האדם צריך להתכונן לכך
על ידי התבוננות מרובה בפרטי הענינים שאומרים
"מהתחלת התפלה עד קריאת שמע".

ליתר ביאור:

הקב"ה יצר את נפש האדם כך שלשכל שבמוח
יש השפעה גדולה על המדות שבלב, והמדות
נגררות אחרי השכל; וכפי שרואים במוחש באהבת
אב לבנו, למשל, שהיא נטועה עמוק בלב האב,
ומכל-מקום אם הבן נמצא במרחקים במשך זמן
ארוך, יתכן שרגשי האהבה שבלב יחלשו ויתעממו,

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

וכל השתנות שפע דחג"ת בא רק משינויי אור הכתר
בג' הקוין דאצי' לבד שזהו מלמעלה למטה דוקא. והנה
לכאורה אנו מוצאין שכל שינויי אורות וגוונים דמל'
שנק' שם ב"ן למעלה אינו בא מלמעלה אלא מלמט'
דוקא דהיינו לפי אופן העלאת מ"ן דנבראים אם לטוב
אם לרע והיינו אל יבא בכל עת כו' (דכ"ח עיתים י"ד
לטוב כו') דלפעמים בחי' המל' מלאה גבור' קשי' ודינין
הרבה מחמת העלא' המעשי' של בנ"א שלא טוב
וכמ"ש כאן בזה' הכצעקתה הבאה אלי בגז"ד כו'
ולפעמים המל' בבחי' החסדים טובים וכו' מחמת
העלא' מ"ן דתחתונים במעשה הטוב וכמשל עשישתא
ששינוי גוונים שבה הוא לפי הגוונים של שלהבת
שלמטה שעולה למעלה ועושה בה אורות משונים אם

(ה) ויובן זה ג"כ בנשמה האלקית כמ"ש ובחרת
בחיים כנ"ל הגם שאין בחירה וטעם לרצון
עצמי שרוצה בחיי האלקית למעלה מן הטעם לגמרי
כידוע וגם לשמור עצמו מדבר המזיק לנפשו ששניהם
כא' בלי התחלקות כלל אך מ"ש ובחרת היינו כאשר
בא למצוא טרף לנפשו האלקי' ע"י השגות אלקות שאז
יבא הדבר בהתחלקו' אופנים שונים בג' מיני קוין ימין
ושמאל ואמצע אך במעשה הן ג' דברים תורה ועבודה
וגמ"ח וסוף דבר הוא המעשה שכוללת הכל ושרשה
בעצם הרצון שנק' כתר שבכתר שלמעלה מהקוין כו'
וד"ל. והנה מבואר למעלה בבחי' המל' למעלה שנק'
עשיתא דמקבל כל נהורין וגוונים דג' קוין שזהו כמו
סוף מעשה למטה שמקבלת מהכל ול"ל מגרמה כלום

הארץ כו' לפעמים בחד ולפעמים בדין (ונק' ב"ד 43
דלתתא כו') וכ"ז מטעם שבחי' המל' נק' כח הפועל 44
בנפעל ע"כ משפיע למטה כפי העלא' מ"ן שלהם 45
למקור חוצבם המחיה אותם וא"כ הרי כ"ז סתירה 46
גדולה לכאורה על ענין הנ"ל דהמל' מקבל הכל 47
מלמעלה דוקא ולכך נק' אמונה דמה שמקבלת 48
מלמעלה דוקא משפעת למטה ומצד עצמה ל"ל מגרמ' 49
כלום היפך זה ממש. אך הענין הוא דשניהם אמת ואין 50
זה סתירה כלל דהלא ידוע בענין העלאת מ"ן שגורם 51
המשכת מ"ד בכלל רק לפי אופן ההעלאה ובחי' 52
המשכת מ"ד היינו ענין המשכת אורות עליונים דג' קוין 53
דאצי' במל' מלמעלה למטה דוקא כמו המשכת אור 54
החסד דקו ימין במל' תלוי לפי ערך העלא' מ"ן במעשה 55
החסד וצדקה למטה שמעוררים מלמטה למעלה במל' 56
ע"ד הנ"ל בענין הבחירה כו' ומבחי' המל' עולה 57
למעלה באצי' (כמ"ש הבאה אלי ממש וכמ"ש בזוהר) 58
ואמשיך רוח של חסד דז"א דאצי' שמאיר למטה במל' 59
והמל' משפיע חסד זה לעולמות לנשמות בג"ע עד חסד 60
אל כל היום עד שהוא זן ומפרנס לכל ולהיפך במעשה 61
הרע דבנ"א מעורר למעלה במל' כח הדין ועולה 62
למעלה ונמשך מבחי' גבו' דקו השמאל במל' ואע"פ 63
שאין רע יורד מלמעלה שהוא באצי' אבל מבחי' פסול' 64
גבו' הללו נמשך למטה ע"י בחי' המל' כאשר הוא 65
בבחי' דינא קשיא לענות לרשעים בפו"מ כמ"ש חמת 66
ה' על ראש רשעים יחול ע"י מקטרגים הרעים כנ"ל 67
ונמצא ששניהם אמת דג' הקוין דאצי' הוא המאיר במל' 68
וחו"ג וממוצעים ואמנם כל פרטי אופני שינויי האור 69
הכל תלוי בהעלא' של בנ"א מלמטה וכמו והימים ימי 70
בכורי ענבים שא' בזוהר שאז היה מאיר במל' מבחי' 71
גבו' קשות דענבין אוכמין שזהו מפסולת גבו' דקדושה 72
דאצי' שנק' ענבי חוורי וכידוע בענין ענבימו ענבי ראש 73
וכמו אשכול של ענבים סחטה לו כו' ולהיפך בבחי' 74
החסד וטוב דבנ"א נמשך אור החסד דאצי' מרום 75
המעלות במל' וכמו יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך 76
בהעלאה מלמטה. ולפ"ז כל המשכות אורות עליונים 77
במל' תלוי הכל בבחירה דבנ"א שהמה המוסיפים אור 78
במל' או גורעים ומחשיכים והמל' נמשל כעשישתא 79
שמקבלת מלמטה ומלמעלה ומצד עצמה ל"ל מגרמה 80
כלום כנ"ל. ובאמת אין זה מתיישב כלל לפי קבלת 81
האר"י ז"ל וגם לא בפשט הכתובים שהרי א' השופט 82
כל הארץ משמע דבחי' המל' מצד עצמו שופט את הכל 83
לפי מעשיהם כו'.

לבנונית או אודם או חשך שחור וכמ"ש בזוהר שנק' 1
אבן טבא כו'. וביאור הדבר ידוע ע"פ פשוט שכל 2
הברואים יש להם מחצב ושורש בכח האלקי שהוא 3
מקור הכל הוא בחי' המל' שנק' כח הפועל בנפעל וע"ד 4
דוגמא כאשר אנשי סדום היו רעים וחטאים במעשיהם 5
הרי בא ועולה למעלה בשורש מקור חוצב' בבחי' המל' 6
כל רעת' כמ"ש הכצעת' הבאה אלי מפני שנרשם שם 7
עונם באותיות למעל' ונעשו מקטרגים רעי' שצועקי' 8
ותובעים דין (כמו דבר חשוך העולה למעלה ומחשיך 9
המאור דלבנה וכה"ג) וכידוע בענין שטרי חובותינו 10
שכאשר אדם עושה עון וחטא ונדבק במות ורע דקליפה 11
עושה ורשם רע למעלה שנק' שטר באותיות ממש אם 12
מגזל או עריות ונברא מזה מקטרג רע שעולה ומסטיין 13
יורד ומקטרג לפעול לו רע כמ"ש תייסרן רעתך ממש 14
וכידוע דאין רע יורד מלמעלה רק האדם עצמו עושה 15
את הרע לייסרו ע"י מעשיו הרעים גם מן מחשבות 16
רעות ודיבורים רעים הכל עולה למעלה ולא יאבד 17
ונרשם שם וכן להיפך בעשות אדם הטוב גם במחשבה 18
ודבור הכל עולה למעלה במקור חוצבו ונרשם שם 19
בצירופי אותיות טובים ונברא מזה מלאך טוב להגן 20
ולהמליץ טוב וגורם למעלה שיאיר שם אור צח ובהיר 21
בחסדים הטובים כו' וזהו הנק' העלא' מ"ן בכלל שהוא 22
מעש' התחתוני' כידוע וידוע דרוח אייתי רוח ואמשיך 23
רוח דאתעדל"ת עושה אתערותא דלעילא באותו אופן 24
ממש דהיינו שאופן השפעת בחי' המל' אדון כל הארץ 25
אם בחדסד או בדין הוא לפי אופן אתדל"ת דוקא 26
שעוררו למעלה מדה זו כמ"ש ראה נתתי לפניך החיים 27
כו' דמשמע שניתן ביד האדם לעשות זה השינוי 28
מלמעלה אם חיים וטוב כו' דאם האדם בוחר במעשה 29
חיים וטוב עורר למעלה המשכת שפע חיים וטוב 30
ברוחניות ובגשמיו' דהיינו על נשמתו שתחי' בחיי 31
עולם כמו בעבודה שבלב ומוח בתפל' וכה"ג 32
ובגשמיות בחיי פרנסתו שיצלי' ויסיר ממנו כל מקטרג 33
רע ברוחניות ובגשמיות משונאי' שלא ירפוהו כו' 34
ולהיפך בעשותו בבחירתו ברע ימשיך עליו ברוחניות 35
ובגשמיו' השפעת הרע ומות לפי שמעורר למעלה כח 36
הדין הקשה ואע"פ שאין רע יורד מלמעל' אבל הוא 37
עצמו עשהו כנ"ל ובזה ניתנה הבחירה לאדם דוקא 38
והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וכמו צדיק ורשע 39
לא קאמר לפי שניתן לאדם הבחירה ולא מן השמים 40
הוא כידוע. ולפ"ז כל שינויי אופני ההשפעה מבחי' 41
המל' תלוי באופן המעשה דבנ"א וכמ"ש השופט כל 42

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

41 בינה הוא גימ' שי והפי' כי הי"ש הוא מקבל מהש"י
 42 הביטול והמשכה מחו"ב שזהו בחי' גבוה, וזהו ענין
 43 בחי' עול אבל מהו ענין הקמת עול שמשמע שמקים
 44 אותו מלמטה למעלה, והנה כתי' שם כפ' נצבים למען
 45 ספות הרוה את הצמאה וענין צמאה היינו צמאה
 46 ליוצרה כי הנה כתי' הלא דברי כאש נאום ה' כמו אש
 47 שטבע לעלות לשרשה כשמדליק אותה על הפתילה כך
 48 הנה הצמאה ה' צמאה כי בה' בראם כל ההשתלשלות
 49 העולמו' הוא ע"י ה' בהבראם בה"א בראם שהוא ענין
 50 ה"א מוצאות וגם ענין ה"א הוא הבל הלב כי בדבר ה'
 51 שמים נעשו כתי' ובדיבור יש ה' מוצאות הפה וגם הבל
 52 הלב שמשם נמשך קול וזהו רק משל לכח האלקי
 53 המהוה העולמות, והנה כאשר האש טבע לעלות כך
 54 הכח האלקי טבע לעלות לשרשה וזהו ענין הצמאה כי
 55 בריבוי השתלשלות הוא נמשך בעה"ד טו"ר עד שיהי'
 56 מזה יניקת חיצונים וזהו ענין ירידה גדולה והיא צמאה
 57 לעלות ליוצרה לשרשה וזהו ענין צמאה, ובחי' רוח
 58 היינו לעומת זה כי יש היכלות קדושות ויש היכלות
 59 קליפו' והיכלות הקליפות משפיעי' כל מיני רע ובקל
 60 וע"כ נק' רוח שהשפעה היא בבחי' רוח בקל ובשפע
 61 אבל השפעת קדושה הוא בצימצום ובקושי לכך נקרא
 62 צמאה, וספות הרוה את הצמאה כשמתחבר הרוה עם
 63 הצמאה היינו הקליפה עם הקדושה ע"י דיבורי'
 64 ומעשים לא טובי' כי הנה בכאו"א יש הב' בחי' היינו
 65 מצד הנה"א היא צמאה ליוצרה וכמ"ש צמאה נפשי
 66 לאל חי ומצד נה"ב הוא רוח בכל מיני תאות
 67 וכשמתחבר הנה"ב עם נה"א זהו ספות הרוה את
 68 הצמאה וצריך לזה תשובה וזהו ענין הקמת עול להקים
 69 אותה מההיפוך מקליפות ומחיצוני' ולעלות אותו
 70 למקו' קדושה כי טבע הקליפות הוא יש לגרמי' וטבע
 71 הקדושה הוא רק בחי' ביטול וכמבואר בתניא כב"ר
 72 דמשתדל וכו' יתיר מגרמי' ונפשי', וזהו החילוק שבין
 73 נצבים לעומדים כי הנה במלאכי' ששרשם מדבר ה'
 74 כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו שזהו בחי' ממלא
 75 וכשמשיגים איך שהוא קדוש ומובדל מעולמו' בבחי'
 76 סובב או' קדוש ובאמירת קדוש שלהם הם מחברי'
 77 סובב בממלא היינו שממשיכי' הארת הסובב בממלא
 78 וזהו שרפים עומדים היינו בחי' הביטול שלהם שנקרא
 79 עמידה הם ממשיכי' סובב בממלא אבל נש"י הם בבחי'
 80 נצבי'.

1 אתם נצבים היום כולכם לפני ה', הנה כתי' שרפים
 2 עומדי', במלאכי' כתי' עומדי' ובישראל כתי'
 3 נצבי' כי ענין נצבים הוא מורה על ענין עמידה חזקה
 4 וכמ"ש אין מלך באדום נציב מלך וכמ"ש והנה ד' נצב
 5 עליו וכו', ולעומת זה ג"כ דתן ואבירם יצאו נצבי'.
 6 להבין הענין הנה ארז"ל [בתחילה] עלה במח' לברא
 7 במדה"ד ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדה"ר,
 8 והנה הוא באמת רחום וחנן איך עלה מתחילה לברוא
 9 במדה"ד וגם כששיתף מדה"ר הלא הדין הוא העיקר.
 10 והנה כתי' נאום דוד בן ישי נאום הגבר הוקם עול מהו
 11 ענין הקמת עול ומה זה [שייך] לדוד, אך הענין הוא כי
 12 דוד הי' מרכבה לבחי' מל' כידוע והוקם עול היינו עול
 13 מל' כי הנה אין מלך בלא עם ועם הוא בחי' נפרד כי
 14 מלוכה אינו שייך רק על נפרדים, והנה באמת איך שייך
 15 למעלה בחי' נפרדי' והלא כתי' אני הוי' לא שנית
 16 קודם שנבה"ע ולאחר שנבה"ע ואני ראשון ואני אחרון
 17 ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע,
 18 אך הענין הוא ע"י גבורות וצימצומי' רבים נמשך בחי'
 19 מלוכה להיות עם נפרדים וכמ"ש וגבורתך ידברו
 20 וכמ"ש מי ימלל גבורות ה' כי יש ריבוי צימצומי'
 21 למעלה וזהו ענין קעמ"ש בבחי' ביטול להמשיך בחי'
 22 מלוכה ע"י הצימצומי' שיהי' הרצון למלוכה שיהי' על
 23 עם נפרד והיינו למעלה לברוא עולמות הנפרדי' כי בעת
 24 בריאות העולמו' הי' מצד חפץ חסד ואח"כ תלוי
 25 במעשה התחתוני' ע"י קעמ"ש שלהם נמשך בחי'
 26 מלוכה וגם כשיש בחי' מלוכה אזי צריך להיות בבחי'
 27 ביטול לקבל עומ"ש וזהו ענין הקים על היינו עומ"ש.
 28 וגם עוד יש פי' כי הנה על כתי' והיינו גימ' מאה היינו
 29 דוד תיקן מאה ברכות היינו כנגד עשר ספי' ויוד פעמי'
 30 [יו"ד] הם מאה והיינו בחי' המשכות מלמעלה ע"י
 31 תו"מ וברכת המצות להמשיך אורות בכלים, וזהו הפי'
 32 הוקם עול מ"ש מלמטה למעלה והיינו הביטול
 33 שבתו"מ בכללות עומ"ש וכמשארז"ל למה קדמה שמע
 34 לוהי' א"ש שיקבל עומ"ש תחילה ואח"כ עול מצות
 35 וגם הוקם על כתיב בלא וי"ו היינו ענין מאה ברכות
 36 שממשיכי' ע"י מלמעלה למטה תענוג עליון ורצון
 37 עליון בכל מצוה ומצוה בבחי' גילוי אלקו' מלמעלה,
 38 וזהו ענין דוד בן ישי כשמקבל מבחי' מל' ומדות
 39 עליונות הוא בחי' דוד סתם וכשמקבל מחו"ב הוא בן
 40 ישי כי ישי הוא יש ש"י כי ב"פ קנה הוא קנה חכ' קנה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

14 מהעשרה אחרונים כמבואר במשנה, הרי שהג' הוא
15 כנגד ב"ע ולכן אין בהם כ"כ חומרות. אך אינו
16 מוכרח שאפ"ל שלפי שהג' תעניתים ראשונים הוא
17 נגד ג' ראשי ראשים לכן אין בהם כ"כ חומרות, כי
18 לגבי בחי' גבוה שהוא למעלה מאתעדל"ת אין שייך
19 כ"כ גזירות וכל מה שהוא למטה יותר צריך לנהוג
20 חומרא יתירא, אך באמת אינם חלוקים כי ע"י בירור
21 דבי"ע עי"ז נמשך הג' ראשי ראשים, ונמצא שרוב האי
22 גאון אומר שנמשך הג' ראשי ראשים, וברייטא
23 דשמעון הצדיק מפרש סדר עבודה שע"י בירור ב"ע
24 נמשך הג' ראשי ראשים, וכמ"כ ע"י שפעל יעקב
25 העלאת מ"ן בבי"ע עי"ז נתגלה הג' עולמות ב"ע
26 דכללות.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' יצא תרל"ב

1 והענין כי הנה איתא בכהאריז"ל שעקודים נקודים
2 וברודים הוא ג' עולמות ב"ע, עקודים
3 בריאה דכללות, נקודים יצירה, ברודים שהוא אצי'
4 דפרטות הוא עשי' דכללות כמשנ"ת בהרמ"ז שחכמה
5 דאריך הוא שייך לאצי', וע"י בירור ב"ע דפרטיות
6 נמשך ב"ע דכללות, והוא ע"ד דוגמא מה ששאלו
7 מרב האי גאון עשר ידענו ע"ס שלשה עשר לא ידענו
8 וא"כ מהו הי"ג מדה"ר, והשיב שהוא ג' ראשי ראשים
9 אור צח אור מצוחצח אור קדמון, וא"כ הג' גבוהים
10 מהיו"ד, ובברייטא דשמעון הצדיק איתא שהשלשה
11 הוא כנגד ב"ע וא"כ היו"ד גבוהים מהג', ואפשר
12 להביא ראי' לדבריו מהמשנה שהיו מתענין י"ג
13 תעניות והשלשה ראשונים הי' קל לענין דינא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

18 מלכות שמים שלימה בביטול כל עצמותם בו'. כיון שזו
19 היא מהות העבודה של ראש השנה ויום הכיפורים,
20 להתבטל לקדוש-ברוך-הוא למעלה מכל טעם ודעת.
21 וגם בזה יש ענין המשפט - הביטול העצמי של קבלת
22 עול מלכות שמים, כולל בתוכו גם שפיטה עצמית, והוא
23 לשפוט את עצמו מהדברים המותרים דבזה הזמן של
24 הימים הנוראים צריך להיות בזה והירות יתירה כנודע,
25 וגם ענין ההנחה בכלל - לא רק השפיטה על ענינים
26 פרטיים, אלא גם כללות הנחת עצמותו בראש השנה
27 הוא ענין המשפט ששופט ומכניע את עצמו בו'.
28 וענין מה שאמר המדרש, שהקדוש-ברוך-הוא אוהב את
29 המשפט יותר מכולם, יש לומר שזהו מה שיש מעלה
30 בפנימי - באור המוגבל בתוך הכלי על האור המקיף
31 (והיינו לפי מה שנתבאר לעיל שהמשפט הוא בעשר
32 ספירות בו'), - שהרי המשפט עניינו למדוד, וזה שייך
33 רק באור הפנימי המתלבש בכלים שהוא האור שבעשר
34 הספירות, וכידוע במעלת היושר שהוא האור הפנימי על

1 וזהו שאמר¹²³ רבותינו ז"ל על פסוק¹²⁴ ארץ אשר ה'
2 אלֶקֶךְ דורש בו' מראשית השנה ועד אחרית שנה בו',
3 שבתורה רשית חסר א' כתיב, ועל זה דרשו חכמינו,
4 ש"רשית" הוא מלשון רש ועני, דכל שנה שהיא רשה
5 עניה בתחלתה הרי היא מתעשרת בסופה בו',
6 ופירש רש"י על מאמר חז"ל זה: שישאל עושיין עצמם
7 כרשין¹²⁵ וכדלים בראש השנה ויום כיפור ומבקשים
8 תחנונים כאילו אינם ראויים חס־ושלום ומבקשים רק
9 רחמים בו', - ישראל אינם מבקשים כיון שמגיע להם,
10 אלא מתוך בקשת רחמים למרות שלא מגיע להם, וכן
11 מבקשים סליחה ומחילה מתוך התחושה שאינן ראויים
12 מצד מעשיהם,
13 ואפילו צדיקים גמורים שאינם שייכים כלל לשום חטא
14 חס־ושלום מצד הביטול העצמי המתעורר בראש השנה
15 ויום כיפור מבקשים גם כן סליחה ואומרים וידוים בו'
16 שעושיין עצמן כחוטאים ופושעים והם בהתעוררות
17 תשובה בלב נשבר ממש בו', ומקבלים עליהם עול

(125) ראה ענין זה בארוכה במאמר "ויהי ביום ההוא יתקע בשופר גדול" (ספר המאמרים מלוקט ו') ובהנסמן שם.

(123) ראש השנה טז, ב.
(124) עקב יא, יב.

העיגולים שהוא האור המקיף בו'. שאף שהאור הפנימי
הוא לכאורה למטה מהאור המקיף, הרי בשרשו הוא
בפנימיות המקיף שלמעלה מחיצוניות המקיף¹²⁶.

וענין מה שכתב שהמדרש שאני נותן מה שאני אוהב –
המשפט, לזה שאני אוהב – ישראל, הוא שעלידי
המשכת אור העצמי נמשך ממילא הפנימי בו', בחינת
הקטן ממשיכה ממילא את ענין המשפט שהוא אור
פנימי, כי האור הפנימי הוא המשכת עצמותו ממש.

וגם יש לומר הכוונה כמה שכתוב במדרש רבה שנותן
דבר האהוב לזה שאוהב, היינו מה שניתן לישראל דוקא
כח זה דהביטול שלמעלה מטעם ודעת – כלומר, לא רק
שבזכות הביטול העצמי נמשכת הפנימיות, אלא גם
שכל הכח לביטול עצמי הוא כח מיוחד שניתן לישראל
דוקא (ששרשם בפנימיות הרצון).

(וזהו בנוכח לעיל שההנחה גופא הוא ענין המשפט,
כלומר, הביטול של הנחת עצמותו הוא על-ידי ששופט
את עצמו, ובאמת הביטול הנוכח לעיל דלמעלה מטעם
ודעת הוא גם כן בבחינת פנימי שזהו ענין הנחת עצמותו
(בו'), - כשנתבונן לעומק נמצא, כי יש קשר בין הפנימי
להנחת עצמותו, כיון שהסובב נמשך ממילא והשינוי
והעבודה נעשים דוקא באור הפנימי. והסיבה לכל זה
היא מפני שישראל הם מושרשים בעצמות אור אינסוף
בו'.

ומדריגה זו של הביטול העצמי, יש בכל אחד ואחד
מישראל ובנקל לבוא לזה, יותר מלהעבודה שעל-פי
טעם ודעת שאין הכל שייכים לזה כ-ראם מי ששייך
להשגה והתבוננות וצריך עבודה ויגיעה רבה בהתבוננות
והעמקה פנימית בכדי להגיע לביטול שעל פי טעם
ודעת, ויש בזה כמה חילוקי מדריגות אם העבודה היא
באופן כך או כך בו', - כיון שהביטול תלוי בהשגה
והתבוננות, יש בזה חילוקי מדריגות שונות, אבל
הביטול שלמעלה מטעם ודעת זה יש בכל אחד ואחד
מצד עצם הנפש ובנקל יותר לבוא לזה בו'. – על-דרך
המבואר בתניא¹²⁷ שקרוב מאוד וביכולת כל אדם
מישראל - גם קל שבקלים ופושעי ישראל - לעורר את
כח המסירות נפש, שהיא האהבה הטבעית המסותרת
שבישראל.

וזהו הכוונה הפנימית בפסוק שופטים ושומרים תתן לך
בכל שעריך, ופירש בש"ך על התורה שהשערים הן חושי
הנפש, שצריך לתת עליהם שופטים ושומרים לגדור
אותם, וכדאיתא בספר יצירה¹²⁸ ז' שערים בנפש ב'
עינים ב' אזנים ב' נקבי החוטם והפה ובשערים אלו

צריכים שופטים, היינו שצריך להיות המשפט וההגדרה
בכל חושי הנפש להיות עוצם עיניו מראות ברע ואומם
אזנו משמוע וכולם פיו מלדבר בו',
ובל זה מצד הביטול בבחינת הנחת עצמותו בו' וכמו
שנתבאר במקום אחר (שזהו מצד הביטול דחכמה שהוא
ביטול עצמי – כ"ח מ"ה, וכח הרצון שכנפש שמוסר
את רצונו לגמרי למעלה מטעם ודעת בו'),
ועל-ידיה נעשה ממילא ההגדרה – הגידור והשמירה -
בכל שאר איברי הגוף, כמו שרואים בפועל, שהשמירה
על השערים שומרת על כל העיר. וזהו הפירוש הפנימי
בהמשך הפסוק ושפטו את העם משפט צדק דהיינו
המשפט בשאר באיברי הגוף בו',
ועל-ידי כל זה היינו, דוקא העבודה על-ידי הכוחות
הפנימיים ממשיכים בחינת עצמות אור אינסוף ברוך
הוא.

וזה שנאמר במדרש רבה דבזכות המשפט אני משרה
קדושת בניכם, ובתחילת המאמר דייק - מהו הקשר
בין הדברים, דהנה ידוע קדושה זהו בחינת עצמות אור
אינסוף שקדוש ומוכרל מהשתלשלות בו' ונמשך על-ידי
המשפט דוקא בו'. כפי שהתבאר שהעצמיות נמשכת
על-ידי העבודה בכוחות הפנימיים.

וממשיך שם במדרש: ובזכות המשפט אני גואל אתכם
גאולה שלימה, והקשר בין הדברים הוא דגאולה היא גם
כן בבחינת עצמות אור אינסוף, וכמו שכתוב¹²⁹ אם
יגאלך בו' גאלתיך אנכי בו', 'אנכי' הוא בחינת עצמותו,
דענין הגאולה הוא היציאה מההגבלה שזהו דוקא
מבחינת עצמות אור אינסוף בו'.

ובל זה – את הקדושה והגאולה ממשיכים על-ידי
המשפט בו'.

ומסכם הרבי נ"ע את הביאור על-פי כל המבואר לעיל
בפסוקים אלו: וזהו שופטים ושומרים תתן לך בו' בחינת
המשפט והביטול בבחינת הנחת עצמותו, שזהו ענין כי
נער ישראל שהן מקמינים את עצמם בבחינת ביטול
והנחה בו', שממשיכים על-ידיה בחינת עצמות אור
אינסוף בו'. וזהו שבזכות המשפט אני משרה קדושת
בניכם ואני גואל אתכם בגאולה שלימה בו'.

קיצור.
אך הנפש הוא מוגדר, והשמש אינו מוגדר, רק שהוא
מוכרח בהגילוי, ובנפש הגילוי הוא רצוני ומכל-מקום
הוא בבחינת אור,
והדוגמא למעלה דהאור שלהאיר הוא על-דרך-משל
השפע, ואור האינסוף הוא רק גילוי העצם שכמו

(128) פרק ד משנה יב.

(129) רות ג, יב.

(126) ראה סוף שרש מצות התפלה בדרך מצוותיך (קמז, א).

(127) פרקים יח יט.

16 בשאר כוחות הנפש, שיש בזה דרגות שונות של
17 התלבשות, וכן נרגש בטרדת המשפיע בשעת השפעת
18 שכל ובשינוי שנעשה בהשפעה עצמה.
19 לעומת זאת, ענין האור שאין בו מהעצם, והוא מעין
20 המאור ונמשך ממילא, והמשלים לזה - מאור השמש
21 שלא פועל שינוי בשמש עצמה וחימום המתכת הנעשה
22 ממילא ובאופן המשכת החיות הכללית של הנפש בגוף.
23 והצורך ב' המשלים לענין האור - השמש והנפש, כי
24 מעלת אור השמש שאינו מוגדר, ומעלת חיות הנפש
25 שהגילוי רצוני ובבחירה.
26 וכן הוא למעלה - האור הפנימי הוא על-דרך שפע,
27 והאור המקיף על-דרך אור, והשם היחיד שניתן לכנות
28 את האור הוא רצון - שהוא המשכת הנפש, ובנמשל
29 גילוי עצמותו ית'.

1 העצם, ואי אפשר לכנותו אלא בשם רצון שהוא גילוי
2 העצמות.
3 ועל פי הנוכח לעיל יתבאר פסוק שופטים ושומרים תתן
4 לך.
5 סיכום המאמר:
6 [לאחר שביאר בארוכה במאמר הקודם את המשל בנפש
7 האדם מכח הרצון -] במאמר זה מבאר את הנמשל באור
8 איין-סוף. שתואר ה'איין-סוף' הולך על האור, שהוא ענין
9 של התפשטות. ובשביל לבאר זאת, מקדים החילוק בין
10 אור לשפע.
11 ענין השפע הוא המשכת מהות דבר, באופן של
12 התעסקות והתלבשות בפעולה, על-דרך 'יש מאין' שיש
13 בזה התחדשות. ובנפש האדם המשל לזה הוא מכח
14 הזריקה והציור, שענינם לפעול פעולה והאדם נתפס
15 בהם. וענין זה מובן יותר מאופן התלבשות השכל

שבת פרשת שופטים

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

1 האדם כלול מעליונים ותחתונים. מעלתו על התחתונים: שפועל פעולות רבות ואפילו
2 הפכיות. מעלתו על העליונים: בספירות - כל ספירה מוגדרת ואינה ספירה אחרת, ומה
3 שכל ספירה כלולה משאר הספירות, הוא בשביל שלימותן
4 הנה יש להם פעל אחד² או שני פעלים, נוסף עליהם
5 האדם שהוא פעל פעולות רבות וגם הפכים זה מזה,
6 דכל נברא ונברא הוא בר פעל רק בענינו, ובענין אחר
7 אין לו שיכות כלל, ודבר שהוא הפך ענינו הנה הוא
8 מנגד לו, כמו שנוי טבעי הנשך והעורב, דנשך רחמני
9 ועורב אכזרי הם הפכים ומנגדים, וכן יש בטבעי
10 הרמשים טבעים הפכים, יש כאלו שיש להם טבע
11 הפנין לבנות להם בתים והיכלות כמו הנמלים שיש
12 בהם מין אשר הם עסוקים תמיד בבנין, ובניניהם הם
13 חזקים ועשויים חדרים ואכסדראות³ בתכמה גדולה,
14 ויש מין רמשים אשר ענינם להרס כל בנין, וענין
15 ההרסה אינו בשביל איזה כונה וטעם, כִּי־אם הוא ענין
16 טבעי, דכשם שבמין הבונים אינו על-פי טעם ושכל
17 כִּי־אם מצד הטבע, דטבעם לבנות בנינים, ויש שהם

1 (ו) והנה האדם הוא הבריאה התיכונית שכלול
2 מתחתונים ועליונים, כמאמר רבותינו ז"ל
3 (תגינה ט"ז א'), "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה
4 כמלאכי השרת ושלשה כבהמה", דהאדם בגופו
5 ובנשמתו הוא כלול מן העליונים ומן התחתונים, דהנה
6 השמחה ותענוג הנפש שיש בנשמות על אלקות, הנה
7 זהו מבחינת הכלים דאין חטם פה, דמזה הוא הן
8 התענוג דנשמות בגן-עדן מה שנהנין מזיו השכינה, וכן
9 החוש שיש בנשמה להתענוג על ה' הנה זהו מבחינת
10 הכלים הנזכרים לעיל, דכזה הוא יתרון הנשמות על
11 הנבראים שלמעלה בספירות העליונות וגם הנאצלים
12 העליונים, דהנה כשם דעל ידי שהאדם כלול מן
13 התחתונים והעליונים הנה יש בו יתרון על התחתונים,
14 דהאדם משתנה משאר כל הנבראים מה שכל הנבראים

והניף. ד"ה ויבוא עמלק תש"ט (קונטרס סב) פ"ב. ד"ה זה היום
השי"ת (קונטרס עג) פ"ב.

(2) פועל אחד . . הנשר והעורב: הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ.
ירושלמי פאה פ"א הל' א. ועייגם כן לקר"ה פ' אמור ביאור לדר"ה

בפעלתן הנה גם אין מקום לומר שיהיו הפכיות
במהותן, וכמו חסד ותפארת או תפארת וגבורה או נצח
הוד יסוד, דכל אלו הרי כל אחת מהם פעלתה אינה
מנגדת לפעלתה של הספירה האחרת ואין מנגדות זו
לזו בפעלתם, הנה גם אין מקום לומר שיהיו מנגדות
זו לזו במהותן העצמי, אבל בתהו הם ענפין מתפרדין,
דאין זה לפי שהם מנגדים בפעלתם והפכים זה מזה,
הנה הם גם הפכים בעצמן, כִּי־אם שהם אינם סובלים
זה את זה, לכן הנה גם בהספירות דפעלותיהם הם
שונות אלו מאלו, הנה גם הם הפכיות ומנגדות זו לזו,
ומדות דתקון הן בהתפללות זו בזו, דהחסד יש בזה
גבורה וגבורה יש בזה חסד, אָמנם באמת הנה התפללות
זאת מה שהגבורה כלולה בהחסד וחסד כלול בגבורה
הוא בשביל השלמות, דבזה שהחסד כלול בו גבורה,
הנה מצד התפללות זו נעשה השלמות במדת החסד,
והינו דשלמות החסד הוא על ידי הגבורה הכלולה בזה,
דלולי התפללות זו הנה החסד אינו בשלמות, ולפעמים
הוא דין, שהוא הפך החסד לגמרי, דענין החסד הוא
להשפיע למי שחסר ולמלאת מחסורו, הן בהשפעת
הצטרפות שונות והן בהשפעת השכל, וכן במלוי רצונו
של כל מי שהוא במה שהוא חסר ומשחוקק לזה,
דהשפעת החסד הוא בא מצד טבע איש הטוב והחסד
לעשות חסד וטוב עם כל מי שצריך לזה, הן אם יהיה
דבר גשמי באכילה ושתיה ושאר ענינים מחסורים
גופניים בלבושים ובית, והן אם יהיו ענינים רוחניים
בחננות והדרכה בתקון המדות, והן בעניניו למוד
חכמה, וכן במלוי רצון איש ואיש תשוקתו במה שהוא
חסר לו, או חפץ בו, הנה איש החסד משפיע לו במדה
מרבית מצד עצם מדת טובו וחסדו.

ליל שני דחג השבועות, ה'ש"ת

נמצאים שם איזה זמן ופתאם הולכים להם גידודים
גידודים לבנות להם בנינים במקום אחר, ועוזבים
מקומם הראשון עוזב ושמם, דאין זה על-פי טעם
וכונה, כִּי־אם מפני הטבע של בנין שהטביע הקדוש-
ברוך הוא בהם, הנה כמו כן במין המהרסים אינו אלא
ענין טבעי להחריב ולהרס, וכן יש חיות קטנות בחיות
השדה שטבעם להפר את האדמה, ויש אשר טבעם
לכסות כל חפירה, שהם פעולות הפכיות זו מזו
שמנגדות זו לזו, והאדם הנה לבד זאת אשר הוא בר
דעה והשכל אשר כל עניניו הם בטעם ודעת בשביל
פונה מיתדה, הנה לבד זאת הנה הוא בעל פעולות
הפכיות זו מזו, ובצעת שהוא פועל פעלה אחת כמו
פעלת החסד והקרוב, הנה אין זה נוגע כלל להפעלה
ההפכית דגבורה ורחוק, אשר בזה הנה האדם הוא
מפעל מכל הנבראים שלמטה, הנה כמו כן הנה
על-ידי-זה שהאדם כלול מהעליונים ותחתונים, הנה יש
להנשמה יתרון גם על הספירות ונאצלים העליונים,
דכל ספירה הנה היא רק מה שהיא, דספירת החסד היא
חסד ולא גבורה, וספירת הגבורה היא גבורה ולא חסד,
ועם היות דהספירות דתקון הם בבחינת התפללות,
דהחסד יש בזה התפללות כל ספירה, וכן בהגבורה, אם
כן גבורה כלולה בחסד וחסד כלולה בגבורה, דבתהוי
הנה היו הספירות ענפין מתפרדין, דחסד היא מדה
בפני עצמה, וגבורה היא מדה בפני עצמה, ומנגדים זה
לזה, דהחסד מנגד לגבורה וגבורה מנגד לחסד, וכן
שאר המדות זה לזה, דבמדות חסד וגבורה הנה גם
במדות דתקון פעלתן הפכיות זו מזו, ופעלת כל אחת
ואחת מהן היא מעצמותו, הנה יש מקום לומר שהן
הפכיות זו מזו גם בעצמן, אבל במדות שאין הפכיות

ב. עולם התהו.

ספר השיחות - ה'ש"ת תש"א בלה"ק

שהיה אחד מראשוני חסידי רוסיה הלבנה שהיו
מקושרים לבעל-שם-טוב, למגיד ממזריטש
ולתלמידיו, ידע הר' שמשון כל הפרטים משנות
ילדותו של רבנו הזקן לפני שאביו הגאון ר' ברוך
הביא אותו לליובאוויטש ללמוד אצל הגאון ר'
יששכר דוב מקבילניק.
נוסף על הסיפורים שרשם ר' אברהם ממה
שמע מאביו הר' שמשון, היה רשום בזכרוננו של ר'
אברהם הרבה עשרות סיפורים שלא רשם אותם
בכתב. כך גם הרבה עשרות אירועים שאירעו אצל
רבנו הזקן החל משנת תקנ"ג, כשהר' אברהם העתיק

ח. ר' ניסן המלמד - מספר אבי - היה חתנו של
ר' פסח המלמד. ר' פסח היה בנו של ר' אברהם, ור'
אברהם היה בנו של ר' שמשון המלמד.
ר' אברהם מלמד היה כתבא רבא גם בכתב וגם
בלשון, כתב בזריזות גדולה. אני - אומר אבי - בגיל
יב"ד, כשלמדתי אצל ר' פסח מלמד, קראתי כמה
כרכי סיפורים שרשם ר' אברהם מלמד ממה שמע
מאביו, ר' שמשון מלמד.
את ר' פסח מלמד, קרא אבי - הוד כ"ק אאזמו"ר
מוהר"ש - בעל השמועה, שכן הוא היה המקבל השני
מהחסיד הישיש ר' שמשון מלמד, שלא זו בלבד

דבריו ימי החסידים עם דברי ימי הנסתרים במשך
 שלש מאות שנה בערך: ש"נ - ר' אליהו בעל שם¹¹⁸,
 עד תרמ"ג.
 י. שביעי של פסח תקנ"ו שאל הסבא - הוד כ"ק
 אדמו"ר "צמח צדק" - את סבו - הוד כ"ק אדמו"ר
 הזקן: בלילה שבין ארבעה עשר בניסן לחמשה עשר
 בניסן, נגלה מלך מלכי המלכים הקב"ה, שזה
 המדריגה של מלכות דאין-סוף, וגאל את אבותינו
 ממצרים, איזו התחדשות היתה שביעי של פסח
 בקריעת ים סוף?
 הרבי ענה לסבא בקיצור נמרץ במשל, ה'ונגלה
 עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם' שהיה
 במצרים, הוא כמו אב הפונה לילדו ומחבק אותו,
 ה'זה אלי' של קריעת ים סוף, הוא כמו ילד פונה אל
 אביו.
 ביאור על ענין זה אמר הרבי לסבא כעבור עשר
 שנים, בשנת תקס"ו.
 הסבא - הוד כ"ק אדמו"ר "צמח-צדק" - הלומד
 כל אימרה של הרבי בדרך פשט, רמז, דרוש, סוד -
 פרד"ס - ומגלה שבעים פנים בכל סדר של פרד"ס,
 מתעבב רבות על ההבדל שבין מדריגת האמונה
 שבמצרים, שויאמן העם ויקדו וישתחוו, לבין
 האמונה שבקריעת הים שויאמינו בד' ובמשה עבדו,
 ובכוח אמונה זו קפצו לים.

שביעי של פסח בסעודת היום

דירתו מליובאוויטש לליאזנא ומליאזנא לליאדי, עד
 לשנת תקע"ב כשעזב הרבי את ליאדי. כל זאת רשם
 ר' פסח מלמד.
 כשהרבי האמצעי התיישב בליובאוויטש, העתיק
 החסיד ר' אברהם מלמד את מקום מגורו מליאדי
 לליובאוויטש. הר' אברהם התעסק במשך עשר שנים
 במלמדות עם בחורים מבוגרים. בשנת תקפ"ד מינה
 אב"הסבא - הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי - את הר'
 אברהם לאחד המשפיעים שהיה עליהם לחנך
 ולהדריך את הבחורים והאברכים החסידיים.
 ר' פסח בנו של הר' אברהם למד אצל אביו ואחרי
 חתונתו נעשה למלמד. אחרי זמני הלימוד מתוועד ר'
 פסח בין האברכים ה"יושבים" ובשנת תקצ"ה נעשה
 ר' פסח למלמד ה"חצר".
 ר' פסח רושם כל מה שהוא שומע מזקני
 החסידים שהוא פוגש בהם בליובאוויטש, במשך
 כמעט חמשים שנה - תקע"א-תרכ"ה.
 ר' ניסן מלמד ב"ר פסח מלמד, שנולד בשנת
 תקצ"ז, רושם האירועים שראה בבית הרב וממה
 ששמע מאביו ר' פסח מלמד ומחסידי משנת תר"כ
 עד אחרי הסתלקות הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
 מוהר"ש - י"ג תשרי תרמ"ג.
 כך - אומר הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק - על ידי
 ספרי הסיפורים של הר' אברהם מלמד ור' פסח
 מלמד ור' ניסן מלמד, יש לנו דברי ימי האדמו"רים

(118) ראה לקמן שיחת ליל אחש"פ אות כד.

אגרות קודש

אדלער, ופנה חתני הרב ר' שמרי' שליט"א במכתב
 להפראפ. אדלער ותאר לו מצב הישיבות תומכיתמימים
 בהוה, ומבקש עזרתו מהדזוינט בסך - \$2500 להצלתן של
 הישיבות האלו.
 כותב הנני לידידי הגבירים הנכבדים מוהר"ר חז"ק
 ואחיו מו"ה יקותיאל יחיו מבקשם לבקר את הפראפ.
 אדלער, ושיתפנו גם את ידידי הד"ר הרב יונג שי' ואת
 ידידי שי'.
 ובזה הנני לבקשו להשתדל אשר הביקור יתקיים
 בהקדם האפשרי, והשי"ת יצליחם לפעול את העזרה
 הדרושה.
 ידידו הדו"ש ומברכו בכוח"ט

יוסף יצחק.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

ב"ה, ט"ו אלול תרח"ץ

אטוואצק

ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה וו"ח

אי"א מוה"ר ישראל שי'

שלום וברכה,

בטח קבל ידידי שי' מכתב חתני הרב ר' שמרי'
 שליט"א גורארי אשר בהיותו זה לא כבר בפאריז, שוחח
 עם הד"ר ב. כהן, מנהל הדזוינט באיירופא, על אודות
 עזרת הצלה להישיבות תומכיתמימים יצ"ו, אשר נחוצה
 ביותר, ולמרות חפצו של הד"ר ב. כהן להועיל להישיבות
 הנ"ל, הנה כספי התמיכה מהדזוינט בשביל מוסדות
 התורה, בתור יוצא מהכלל הוא אך ורק בידו של יו"ר
 הקולטור קאמיסיע במוסד הדזוינט פראפעסאר מר ס.

פרק שלישי משנה א

עֲבִירָא בִּן מִחֶלְלָא אֵימַר, הִסְתַּכַּל בְּשִׁלּוּשׁ דְּבָרִים וְאִין אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבִירָה. דַּע, מֵאִין בָּאתָ, וּלְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, וּלְפָנֵי מִי אַתָּה עֲתִיד לֵיתֵן דִּין וְחֻשְׁבוֹן. מֵאִין בָּאתָ, מִמַּטְפַּח סְרוּחָהּ, וּלְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, לְמָקוֹם עֶפֶר רַמָּה וְתוֹלַעַת. וּלְפָנֵי מִי אַתָּה עֲתִיד לֵיתֵן דִּין וְחֻשְׁבוֹן, לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

נקודות משיחות קודש

דרך נוספת - על-פי חסידות - לבאר פסקה זו (כענין בפני עצמו):

בהסבר המושג "עבירה" מבואר בחסידות שזהו על-דרך "העברה" מרשות לרשות. כשאדם עובר על רצון ה', הרי הוא "מעביר" את מה שהיה קודם לכן ברשות הקדושה [=רשות-היחיד, "יחידו של עולם" - הקב"ה] לרשות הסטרא-אחרא [=רשות הרכים, שכן הסטרא-אחרא הוא מקום של פירוד וריבוי]. כדי למנוע אפשרות של "עבירה" כזו, על האדם להיות חדור בענין "אחדות השם" - שאין עוד "רשות" מלבד רשותו של הקב"ה ("אין עוד מלבדו").

זהו אפוא תוכן דברי המשנה - "הסתכל בשלושה דברים": מבואר בכמה מקומות ששלימות האחדות היא דוקא במספר שלוש.

יחיד (מספר אחד) אינו מבטא אחדות משום שכל עוד אין מציאות שנייה, אחדותו (של היחיד) טרם הועמדה במבחן ואי-אפשר לכוונה עדיין - "אחדות".

כשיש שני דברים המנגדים זה לזה, בוודאי שאין להחשיב זאת לאחדות.

אחדות אמיתית היא כאשר יש שני דברים שונים ונפרדים זה מזה ובכל-זאת שניהם מסכימים זה לזה ושרויים באחדות זה עם זה. החיבור והצירוף בין שני הדברים הוא מציאות חדשה, מציאות שלישית. נמצא כי דוקא המספר שלוש מבטא אחדות באופן השלם ביותר.

בדומה לכך אנו מוצאים בענין "שני כתובים המכחישים זה את זה - עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". כלומר, ההסכמה בין שני הכתובים נפעלת על ידי "כתוב שלישי" המכריע ביניהם.

כך גם לגבי בריאת העולם: ביום הראשון נאמר "יום אחד" שכן אז היה הקב"ה "יחיד בעולמו". ביום השני לא נאמר "כי טוב" לפי שבו נבראה המחלוקת. דוקא ביום השלישי נאמר פעמיים "כי טוב", כי המספר שלוש שולל מחלוקת ופועל אחדות.

זאת אפוא כוונת משנתנו - "הסתכל בשלושה דברים": כאשר מתבוננים בכל שלושת הדברים - רואים ומבינים כי מציאות העולם אינה סותרת למציאות ה', אלא להיפך, "כאֵין מתחת" נרגש ש"אין עוד" (מלבדו יתברך) - אזי, "אין אתה בא לידי עבירה".

לאחר דברי המשנה "הסתכל בשלושה דברים", מפרטת המשנה את שלושת הדברים - "דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון".

נשאלת השאלה: "מניינא למה לי?"¹, לשם מה צריך להודיע מראש את מספר הדברים? ואף אם נאמר כי יש חשיבות בידעת המספר - הלא המשנה עצמה מפרטת ומונה את הדברים שבהם צריך להסתכל והכל רואים כי שלשה הם!

אחד הביאורים הוא:

אמירת המשנה "הסתכל בשלושה דברים" היא ענין העומד בפני עצמו גם בלי הפירוט שבהמשך. כלומר, באומרה "הסתכל בשלושה דברים" רומזת המשנה לשלושה דברים יסודיים, שעל-ידי הסתכלות בהם - "אין אתה בא לידי עבירה".

מה הם שלושת הדברים?

ההתבוננות הראשונה צריכה להיות במאמר רז"ל², "אני נבראתי לשמש את קוני". בשלב ראשון אנו רואים רק שני "דברים": א) האדם ("אני"), ב) הקב"ה ("קוני"). אומרת לנו משנתנו כי אין די בהתבוננות בשני דברים אלה ומוכרחים ל"הסתכל בשלושה דברים". דהיינו, בנוסף על מציאות האדם ומציאות הקב"ה עליו להתבונן גם במציאות העולם אשר נברא על-ידי הקב"ה כדי שבו ועל-ידו יעבוד האדם את הקב"ה ("לשמש את קוני").

תכלית בריאת העולם וירידת הנשמה למטה, בעולם הזה התחתון, היא להשלים את הכוונה האלוקית - "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"³. יהודי בעבודתו מוכן את הגוף והנפש הבהמית וגם את חומריות העולם ועל-ידי זה הוא עושה לקב"ה "דירה".

על כן נחוצה הסתכלות ב"שלושה דברים": לא מספיק שהאדם עושה את גופו הגשמי ("אני") "דירה" לקב"ה; עליו לעשות גם מהעולם הזה התחתון "דירה" לו יתברך.

ומזה שלמען מטרה זו - העבודה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים - כדאית היתה ירידת הנשמה למטה⁴, למדים אנו את גודל המעלה שב"ירידה" זו, עד כדי כך, שגם הנשמה עצמה מתעלית על ידי גילוי "עצמות" הקב"ה ("דירה" לו יתברך), ו"עליה" זו מונעת ממנה את האפשרות של עשיית חטא - "אין אתה בא לידי עבירה"!

(ספרי השיחות ה'תנש"א, כרך ב)

(ספרי השיחות ה'תשמ"ט)

1. לשון הש"ס שבת עג, ב. ועוד. 2. קידושין פב, ב. 3. ראה תניא פרק לו. מדרש-תנחומא נשא טז. 4. "כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל" (תניא פרק לו).

פרשת אמור

כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים
בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא
בְּעַמּוּיוֹ: ^בכִּי אִם־לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לְאָמּוֹ
וּלְאִבּוֹ וּלְבִנּוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאֶחָיו: ^גוְלֹא־חֲתָנָהּ
הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ
לָהּ יִטְמָא: ^דלֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוּיוֹ לְהַחֲלוֹ: ^ה
כְּחֵיב לֹא־יִקְרָחַה קִרִּי לֹא־יִקְרָחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם
וּפָתָת זָקָנָם לֹא יַגְלִחוּ וּבְכִשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ
שְׂרָמָת: ^וקֹדְשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחֲלִלּוּ
שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשִּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם
הֵם מִקְרִיבִים וְהָיוּ קֹדֶשׁ: ^זוְאִשָּׁה זֹנָה וְחֻלְלָה
לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ
כִּי־קֹדֶשׁ הוּא לֵאלֹהֵיו: ^חוְקִדְשָׁתוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם
אֱלֹהִיד הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּד כִּי קֹדֶשׁ
אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם: ^טוְכַת אִישׁ כְּהֵן כִּי תַחַל
לְזִנוּת אֶת־אִבְיָהּ הִיא מְחֻלָּלַת בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף: ^י
וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבָּשׁ אֶת־
הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרֹעַ וּבִגְדָיו לֹא יַפְרֹם:
^{יא}וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מוֹת לֹא יָבֹא לְאִבּוֹ וּלְאָמּוֹ לֹא
יִטְמָא: ^{יב}וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלִיל אֶת
מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיו כִּי גֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו
אֲנִי יְהוָה: ^{יג}(יִשְׂרָאֵל) וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלָיָה יִקַּח:
^{יד}וְאִלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְחֻלְלָה זֹנָה אֶת־אִלָּה לֹא יִקַּח
כִּי אִם־בְּתוּלָה מַעֲמִיו יִקַּח אִשָּׁה: ^{טו}וְלֹא־יַחֲלִיל

זֶרַעו בְּעַמּוּיוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשׁוֹ: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2)קוטרשיחות חכ"ז ע' 165

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַם לְשׁוֹן זֶהר וְאוֹר, וּמִכָּאן הוֹרָאָה
שֶׁכָּאֲשֶׁר הַגְּדוּלִים מְשַׁפְּעִים עַל הַקְּטָנִים, צְרִיכִים הֵם לַעֲשׂוֹת
זֹאת בְּאֶפֶן שֶׁל 'זְמִין' - מִקְרָבָת' בְּדֶךְ שֶׁל זֶהר וְאוֹר. וְלִמְעַט
בְּהַשְׁפָּעָה בְּדֶךְ שֶׁל 'שְׁמָאל' - דּוּחָה'. עַל פִּי זֶה יִמְתֵּק לְשׁוֹן

הַפְּסוּק "אָמַר.. וְאָמַרְתָּ" וְלֹא "דִּבֶּר", כִּי 'דְּבוּר' הוּא לְשׁוֹן
קִשָּׁה, מִחֲשָׁאֵין־כֶּן אֲמִירָה הִיא לְשׁוֹן רִבָּה.

שְׁנֵי ^{טו}וְיִדְבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יז}דִּבֶּר אֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרַעְךָ לְדֹרְתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה
בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהֵיו: ^{יח}כִּי
כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב אִישׁ עוֹר אוֹ
פֶּפֶחַ אוֹ חֶרֶם אוֹ שְׂרוּעַ: ^{יט}אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה
בּוֹ שֹׁכֵר רִגֵּל אוֹ שֹׁכֵר יָד: ^כאוֹ־גִבֵּן אוֹ־דָק אוֹ
תְּבַלְל בְּעֵינָיו אוֹ גֶּרֶב אוֹ יִלְפָת אוֹ מְרוּחַ אֲשָׁד:
^{כא}כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא
יֵגֵשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשִּׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם
אֱלֹהֵיו לֹא יֵגֵשׁ לְהַקְרִיב: ^{כב}לֶחֶם אֱלֹהֵיו מִקְדָּשִׁי
הַקְּדָשִׁים וּמִן־הַקְּדָשִׁים יֹאכֵל: ^{כג}אֲדָּה אֶל־
הַפְּרִכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ כִּי־מוֹם
בּוֹ וְלֹא יַחֲלִיל אֶת־מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה
מִקְדָּשָׁם: ^{כד}וְיִדְבֶּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְאֶל־כָּל־בָּנָיו יִשְׂרָאֵל: ^{כה}**כב** וְיִדְבֶּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כז}דִּבֶּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וַיֹּצִרוּ מִקְדָּשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלִילוּ אֶת־שֵׁם
קֹדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה: ^{כח}אָמַר
אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרֵב מִכָּל־
זֶרַעְכֶם אֶל־הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדָּשׁוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְיְהוָה וּמִמָּאָתוֹ עָלָיו וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִלִּפְנֵי אֲנִי יְהוָה: ^{כט}אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא
צְרוּעַ אוֹ זָב בַּקְּדָשִׁים לֹא יֹאכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר
וְהִנָּגַע בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תִּצָּא
מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע: ^לאוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־
שְׂרֵץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לּוֹ אוֹ בְּאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לּוֹ
לְכָל טְמֵאָתוֹ: ^{לא}נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ וּמִמָּאָה
עַד־הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכֵל מִן־הַקְּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ
בְּשֶׁר בַּמַּיִם: ^{לב}וְכֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחֵר יֹאכֵל
מִן־הַקְּדָשִׁים כִּי לַחֲמוֹ הוּא: ^{לג}נִבְלָה וְטֶרֶפָּה לֹא

יֹאכֵל לְטֶמְאָה־בָּהּ אָנִי יְהוָה: ^א וְשִׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמֶרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלֵיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי
יַחֲלִלְהוּ אָנִי יְהוָה מִקְדָּשָׁם: ^ב וְכִלְיֹר לֹא־יֹאכֵל
קָדֵשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשֹׁכֵר לֹא־יֹאכֵל קָדֵשׁ: ^ג וְכֹהֵן
כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בִּסְפוֹ הוּא יֹאכֵל בּוֹ וְיִלֵּד
בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: ^ד וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה
לְאִישׁ זָר הִוא בְּתוּמַת הַקְּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל:
^ה וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגִרוּשָׁה וְזָרַע אִין
לָהּ וְשִׁבָּה אֶל־בֵּית אָבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלַּחֵם אָבִיהָ
תֹּאכֵל וְכִלְיֹר לֹא־יֹאכֵל בּוֹ: ^ו וְאִישׁ כִּי־יֹאכֵל
קָדֵשׁ בְּשֹׁגְגָה וַיִּסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן
אֶת־הַקְּדֵשׁ: ^ז וְלֹא יַחֲלִלּוּ אֶת־קְדָשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה: ^ח וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם עֹן
אֲשֶׁמָּה בְּאֹכְלָם אֶת־קְדָשֵׁיהֶם כִּי אָנִי יְהוָה
מִקְדָּשָׁם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ב ע' 151)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתֶּם - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַם לִשׁוֹן זֶהר וְאוֹר, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר
מְשַׁפְּעִים הַגְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים, נִוסְפִים תּוֹסֵפוֹת שֶׁל זֶהר
וְאוֹר בַּגְּדוּלִים עֲצָמָם.

שְׁלִישִׁי ^י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{יא} דַּבֵּר
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־גִּדְרֵיהֶם
וּלְכָל־גִּדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹתָ:
^{יב} לְרִצְוָנָם תָּמִים זָכָר בִּבְקָר בִּפְשָׁבִים וּבְעֻזִּים:
^{יג} כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרִצְוֹן
יְהִי לָכֶם: ^{יד} וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זִבְח־שְׁלָמִים
לַיהוָה לְפֶלֶא־גִדְרָו אוֹ לְגִדְבָה בִּבְקָר אוֹ בַּצֹּאן
תָּמִים יְהִי לְרִצְוֹן כָּל־מוֹם לֹא יְהִי־בּוֹ:
^{יד} עֹרֹתָ אוֹ שְׁבוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יִפְלֹת אוֹ גֵרֶב
אוֹ יִלְפָת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשָּׁה
לֹא־תִתְּנֵנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: ^{טז} וְשׂוֹר וְשָׂה

שְׂוֹעַ וְקָלוֹט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגִדְרָו לֹא
יִרְצֶה: ^{טז} וּמַעֲוֹד וְכַתוּת וְנִתּוּק וְכָרוֹת לֹא
תִקְרִיבוּ לַיהוָה וּבִאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ^{יז} וּמִיַּד
בֶּן־נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־
אֵלֶּה כִּי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם כָּם לֹא יִרְצֶוּ
לָכֶם: ^{יח} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{יט} שׂוֹר
אוֹ־כֶשֶׁב אוֹ־עֹז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים
תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצֶה לְקַרְבָּן
אִשָּׁה לַיהוָה: ^כ וְשׂוֹר אוֹ־שָׂה אֹתוֹ וְאֶת־בָּנוֹ לֹא
תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד: ^{כא} וְכִי־תִזְבְּחוּ זִבְח־תּוֹדָה
לַיהוָה לְרִצְוָנָכֶם תִּזְבְּחוּ: ^{כב} בַּיּוֹם הַהוּא יֹאכֵל
לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אָנִי יְהוָה:
^{כג} וְשִׁמְרַתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אָנִי יְהוָה:
^{כד} וְלֹא תַחֲלִילוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹדָה
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם: ^{כה} הַמּוֹצִיא
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אָנִי

יְהוָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ב ע' 679)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתֶּם - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

בְּג' מְקוֹמוֹת בָּאָה הַתּוֹרָה לְהַזְהִיר גְּדוּלִים (בְּדַעַה) עַל
קְטָנִים (בְּדַעַה): דָּם - אֵף שֶׁהָיָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂטוּפִים בְּדָם
לְאָכְלוֹ, אֵל יֹאמַר מֶה תוֹעִיל הַשְׁתַּדְּלוּתִי בַּחֲנוּךְ טוֹב, כִּיִּין
שֶׁמִּשְׁקַע בְּתַאוּת לְבוֹ. שְׂקָצִים - אֵף שֶׁהָיוּ אֹכְלִים עוֹשֶׂה זֹאת
רַק לְהַכְעִים, כִּי גַם נִפְשׁוֹ קָצָה בָּהֶם, וְלִכְאוּרָה מֶה תִּקְנֶה יֵשׁ
בְּדַבּוּר אֱלֹיו. טְמֵאָת כֹּהֲנִים - עֲנִין הַטְּמֵאָה וְהַשְׁתַּדְּרָה הוּא דָּבָר
שְׂאִי אִפְשָׁר לְהַסְבִּירוֹ בְּשִׁבְלָה, וְאִם כֵּן יֹאמַר הַמַּחֲנִיף אֵיךְ יוֹכֵל
לְהַסְבִּיר עֲנִין זֶה? לָכֵן הַזְהִירָה הַתּוֹרָה שָׁאֵל נֹאמַר נֹאשׁ, וְכָל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שִׁיְהִיָּה, מְזַהְרִים עָלָיו לְהַשְׁתַּדֵּל כָּכָל
הָאִפְשָׁרִי לְהַעֲמִידוֹ עַל דַּעַת הָאֵמֶת וּלְעוֹרֵר נִקְדַת הַיְּהוּדוּת
אֲשֶׁר בּוֹ.

רבי **כג** ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ב דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה
אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קָדֵשׁ אֵלֶּה הֵם
מוֹעֲדֵי: ^ג שִׁשָּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קָדֵשׁ כָּל־מְלֶאכֶה

כְּבָשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לִבְכֹּחַ שְׁלָמִים: ^א וְהִנֵּיף הַכֹּהֵן |
 אֹתָם עַל־ לֶחֶם הַכֹּפְרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
 עַל־שְׁנֵי כְּבָשִׁים קָדָשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לִפְנֵי:
^ב וּקְרַאתֶם בַּעֲצָם | הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרֵא־קָדָשׁ
 יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
 עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: ^ג וּבִקְצֹרְכֶם
 אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא־תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֶךְ בִּקְצֹרֶךְ
 וְלָקַט קִצִּירֶךְ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וּלְגַל תַּעֲזֹב אֹתָם
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטרישחות ח"ב ע' 72)

איש איש מבית ישראל . . . אשר יקריב קרבנו לכל
 נדריהם ולכל נדבותם (כב, יח)
 איש איש - לרבות את הגויים, שנודרים נדרים ונדבות
 בישראל (רש"י פס' ה')

בנוגע לבנין בית המקדש, ההלכה היא שאסור לשמח
 גויים בבניית הבית, ואף לא בתרומות לבניית הבית, והספקה
 לקדש, בית המקדש נועד לשם השקצת השכינה בבני ישראל
 בלבד, ואין לגויים חלק בזה. מה שאין כן בנוגע להקדבת
 קרבנות, יכולים כל הגויים להשתתף ולהביא קרבנות, וטעם
 הדבר, המזבח - שעליו מקריבים את הקרבנות - נקבע
 מקומו ועומד מתחלת בריאת העולם, כמו שאמרו חז"ל
 ששם נבא אדם הראשון והקריב שם קרבנות, קרבנותיהם
 של קין והבל היו שם, וגם נח שיצא מהמבכה הקריב שם.
 לכן גם שאר אמות העולם צאצאיהם של אדם ונח יכולים
 להקריב שם קרבנות.

חמישי ^א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ב דבר
 אל־בני ישראל לאמר בהדש השביעי באחד
 לחודש יהיה לכם שבתון וזרון תרועה מקרא־
 קדש: ^ג כל־מלאכת עבודה לא תעשו
 והקרבתם אשה ליהוה: ^ד ^ה וידבר יהוה
 אל־משה לאמר: ^ו אך בעשור לחדש השביעי
 הזה יום הכפרים הוא מקרא־קדש יהיה לכם
 ועניתם את־נפשותיכם והקרבתם אשה ליהוה:
^ז וכל־מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי
 יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה
 אלהיכם: ^ח כי כל־הנפש אשר לא־תענה

לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל
 מושבתיכם: ^א - אלה מועדי יהוה מקראי קדש
 אשר־תקראו אתם במועדים: ^ב בחדש הראשון
 בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליהוה:
 ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות
 ליהוה שבעת ימים מצות תאכלו: ^ג ביום
 הראשון מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת
 עבודה לא תעשו: ^ד והקרבתם אשה ליהוה
 שבעת ימים ביום השביעי מקרא־קדש כל־
 מלאכת עבודה לא תעשו: ^ה ^ו וידבר יהוה
 אל־משה לאמר: ^ז דבר אל־בני ישראל ואמרת
 אליהם כִּי־תבאו אל־הארץ אשר אני נתן לכם
 וקצרתם את־קצירה והבאתם את־עמר ראשית
 קצירכם אל־הכהן: ^ח והניף את־העמר לפני
 יהוה לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן:
^ט ועשיתם ביום הניפכם את־העמר בבש
 תמים בן־שנתו לעלה ליהוה: ^י ומנחתו שני
 עשרנים סלת בלילה בשמן אשה ליהוה ריח
 ניחח כתיב ונסכה קרי וגם כן יין רביעת הדין:
^{יא} ולחם וקלי וברמל לא תאכלו עד־עצם היום
 הזה עד הביאתכם את־קרבן אלהיכם חקת
 עולם לדורתיכם בכל מושבתיכם: ^{יב} ^{יג} ^{יד} ^{טו} ^{טז} ^{יז} ^{יח} ^{יט} ^כ ^{כא} ^{כב} ^{כג} ^{כד} ^{כה} ^{כו} ^{כז} ^{כח} ^{כט} ^ל
 וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתכם
 את־עמר התנופה שבע שבתות תמימות
 תהיינה: ^א עד ממחרת השבת השביעת
 תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה
 ליהוה: ^ב ממושבתיכם תביאו | לחם תנופה
 שתים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ
 תאפינה בפורים ליהוה: ^ג והקרבתם על־
 הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר
 בן־בקר אחד ואילים שנים יהיו עלה ליהוה
 ומנחתם וגם כיתיהם אשה ריח־ניחח ליהוה:
^ד ועשיתם שעיר־עזים אחד לחטאת ושני

בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרַתָּה מֵעַמִּיהָ: וְכָל־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה
וְהִאֲבֹדְתִי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוּהָ:
כֹּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: שֶׁ שַׁבָּת שִׁפְתוֹן הוּא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בַּתַּעֲשֶׂה לַחֲדָשׁ בַּעֲרֹב
מִעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבֹּתוּ שַׁבְּתֵכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התנועותיות תשמ"ט ח"ב ע'

(364

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב, לב)

מסר עצמך וקדש שמי (רש"י)

על הפסוק "מגיד דבריו לנעקב חקיו ומשפטיו לישראל"
אומרים חז"ל "מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות",
דהיינו שהקב"ה מקים בעצמו את המצוות שמצווה על
ישראל לעשות. כמו כן מצוונו בענינו, במצוות 'מסירת נפש':
כאשר משקים אשה סוטה, מוחקים את שמו של הקב"ה
במים. הקב"ה - כפיכול - מוסר את נפשו, כדי להשפין
שלוש בין איש לאשה בבני ישראל.

ששי וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֹדְבֹר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי הַזֶּה חֹג הַסִּפּוֹת שִׁבְעַת יָמִים
לִיהוָה: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־
מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: שֶׁ שַׁבָּת יָמִים
תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יְהִי לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הוּא
כָּל־מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: אֵלֶּה מוֹעֲדֵי
יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרָאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לַחֲקִירֵי
אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסֻכִּים דְּבַר־יוֹם
בַּיּוֹם: מִלֵּבֶד שַׁבָּת יְהוָה וּמִלֵּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם
וּמִלֵּבֶד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלֵּבֶד כָּל־נִדְבָתֵיכֶם אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ לַיהוָה: אֵלֶּךָ בַּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ
הַשְּׂבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאֹת הָאָרֶץ תַּחֲנוּ
אֶת־חֹג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן: וְלִקְחֹתֶם לָכֶם
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף

עֵץ־עֵבֶת וְעֵרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: מֵא וְחִנַּתֶּם אֹתוֹ חֹג
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי תַּחֲנוּ אֹתוֹ: מֵב בַּסִּפּוֹת
תִּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֲזֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבוּ
בַּסִּפּוֹת: מֵג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַּסִּפּוֹת
הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: מֵד וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה
אֶת־מוֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ח ע' 82)

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל
מלאכת עבודה לא תעשו (כג, כא)
בכל חג יש את המצוה המיוחדת לו, רק בחג השבועות
אין שום מצוה מיוחדת. וטעם הדבר, בכל חג יש בטוי לקשר
מסדים בין הקב"ה ובני ישראל, ואת הקשר הזה מבטאים
במצוה מסוימת. חג השבועות מבטא את עצם הקשר בין
הקב"ה לבני ישראל - בחירתו של הקב"ה בבני ישראל, ואת
עצם הבחירה בבני ישראל אי אפשר לבטא ולצייר זאת בשום
מצוה מיוחדת. לכן בחג השבועות אין מצוה מיוחדת.

שביעי כד א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ד' צו
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמְן זֵית זָךְ פֶּתִית
לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: ג' מִחוּץ לַפֶּרֶת הָעֵדוּת
בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֹהֶרֶן מִעֶרֶב עַד־בֹּקֶר
לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ה' עַל
הַמִּנְרָה הַמְּהִירָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנִּירוֹת לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד: פ' וְלִקְחֹתָ סֹלֶת וְאַפִּיתָ אוֹתָהּ שְׁתִּים
עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרִים יְהִי חֲחִלָּה הָאֲחֻת:
ו' וּשְׂמַת אוֹתָם שְׁתִּים מַעֲרֹכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֹכֶת עַל
הַשִּׁלְחָן הַמְּהִיר לִפְנֵי יְהוָה: ז' וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֹכֶת
לְבֹנָה זָפָה וְהִיתָה לָחֶם לְאֻפְרָה אִשָּׁה לַיהוָה:
ח' בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: ט' וְהִיתָה
לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו וְאִכְלָהוּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ
קֹדְשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֻקַּת־עוֹלָם: ס' וַיֵּצֵא
בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ

וַיַּעֲלֶה, וַיַּתְחַלֵּל, שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן
כָּל בְּרַכָּתָא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאֲמִירָן
בְּעֵלְמָא, וְאֲמָרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 163. ע"פ ביאורי
החומש)

וְסִמְכוּ כָּל הַשְּׁמַעִים אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ (כד, יד)
אומרים לו: דַּמָּךְ בְּרֹאשְׁךָ, וְאִין אָנוּ נַעֲנְשִׁים בְּמִיתְתְּךָ,
שְׂאֵתָה גְרַמְתָּ לָךְ (רש"י)

אחד התנאים ההכרחיים לחיוב מיתה הוא ההתנאה -
אין אדם חייב מיתה אלא אם-כֵּן התרו בו בשעת החטא,
והודיעו לו שאם יעשה כן יהיה חייב מיתה. במקרה המקלל
לא יכולה להיות התנאה, כי בשעת החטא בני ישראל לא
ידעו את ענשו. ואף-על-פי-כן צוה הקב"ה להמית את
המקלל. לכן דוקא דין "סמיכה" נאמר בנוגע למקלל, לומר
"אין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך" - מאחר ומדבר
במקרה שבו לא הייתה התנאה, ואלולא הוצאת השעה
המיוחדת לא היה המקלל חייב מיתה.

מפסיר כא ומכּה בהמָה יִשְׁלַמְנָה ומכּה אָדָם יוּמָת:
כּ מִשְׁפָּט אַחֵר יִהְיֶה לָכֶם בְּגֵר כְּאֹזֶרַח יִהְיֶה כִּי
אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כּ וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת-הַמִּקְלָל אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אָבִן וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 166. ע"פ ביאורי
החומש)

הוצא את המקלל . . ורגמו אותו כל העדה (כד, יד)
כל העדה - במעמד כל העדה (רש"י)
מצינו בדברי רש"י, שחטאו של המקלל התחיל בכך
שרצה להקים את אהלו בתוך מחנה ישראל, על-אף שהיה
"בן איש מצרי". לכן היה גם ענשו מדה כנגד מדה: הוא
בקש להקים את אהלו שלא בדין בתוך המחנה, ובכך להפוך
לחלק מ"כל העדה" - ועל כך נענש בסקילה מחוץ למחנה,
ובמעמד "כל העדה".

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְצְצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ
הַיִּשְׂרָאֵלִי: י וַיִּקָּב בֶּן-הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת-
הַשֵּׁם וַיִּקְלֵל וַיִּבְיֹאוּ אֹתוֹ אֶל-מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ
שְׁלֹמִית בַּת-דִּבְרִי לְמִטֵּה-דָן: י וַיִּנְיָחֻהוּ בְּמִשְׁמֶר
לְפָרֶשׁ לָהֶם עַל-פִּי יְהוָה: כּ וַיִּדְבֹּר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י הוצא אֶת-הַמִּקְלָל אֶל-
מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסִמְכוּ כָּל-הַשְּׁמַעִים אֶת-יְדֵיהֶם
עַל-רֹאשׁוֹ וַרְגְּמוּ אֹתוֹ כָּל-הָעֵדָה: כּ וְאֶל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי-יִקְלֵל אֱלֹהֵיו
וְנָשָׂא חֲטָאוֹ: כּ וְנָקָב שֵׁם-יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוּם
וַרְגְּמוּ-בּוֹ כָּל-הָעֵדָה בְּגֵר כְּאֹזֶרַח בְּנִקְבוֹ שֵׁם
יוּמָת: י וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל-נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת:
י ומכּה נֶפֶשׁ-בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ:
י וְאִישׁ כִּי-יִתֵּן מוֹם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן
יַעֲשֶׂה לוֹ: כּ שֹׁכֵר תַּחַת שֹׁכֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן
תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כֵּן יִגְתֵּן בּוֹ:
כא ומכּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה ומכּה אָדָם יוּמָת:
ככ מִשְׁפָּט אַחֵר יִהְיֶה לָכֶם בְּגֵר כְּאֹזֶרַח יִהְיֶה כִּי
אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כּ וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת-הַמִּקְלָל אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אָבִן וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פפפ

קכ"ד פסוקים, עזריאל סימן.

חצי קריש

וַתַּגְדֵּל וַתְּקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְּרֻעֻתָהּ
וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָה וַיִּקְרַב מְשִׁיחָה.
אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא
וּבְזִמְן קָרִיב וְאֲמָרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי
עָלְמֵיָא. יתברך: יהא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא.
יתברך, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר,

בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵחִים הָיָה לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמִינָהּ, בְּשִׂמְלָהָ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

טו וְהַכֹּהֲנִים הָלְלוּם בְּגִי צִדִּיק הַכֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּיָמָיו שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי וְלֹא זָוָה מַעְבֹּדֶת הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא עָבְדוּ עֲבוֹדַת זָרָה בַּתְּעוֹת בְּגִי־יִשְׂרָאֵל מַעְלִי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי וְעַמְּדוּ לִפְנֵי כָּל עֲנִי הַחַוִּיצָה לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה: טז וְגַם הַמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי־שְׁלַחְנִי לְשִׁרְתָּנִי וְהוּ סְדוֹר לָחֵם הַפָּנִים וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי כָּל דָּבָר הַעֲבוֹדָה: יז וְהָיָה בְּבֹאֵם הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אֶל־שַׁעְרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הוּא הַחֵיטָל הַנִּקְרָא חֲצֵר הָעֲמֻטָּה קִדֵּשׁ הַקִּדְשִׁים, בְּגִי פְשָׁתִים יִלְבָּשׁוּ הֵם בְּגִי חֲלָקִים שֶׁבֶתָן גְּדוֹל מִשְׁמֹשׁ בָּהֶן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים

הפטרה לפרשת אמור לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק מד

מֶד טו וְהַכֹּהֲנִים הָלְלוּם בְּגִי צִדִּיק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בַּתְּעוֹת בְּגִי־יִשְׂרָאֵל מַעְלִי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי וְעַמְּדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה: טז הַמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי־שְׁלַחְנִי לְשִׁרְתָּנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי: יז וְהָיָה בְּבֹאֵם אֶל־שַׁעְרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית בְּגִי פְשָׁתִים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־

שי למורא

טו וְהַכֹּהֲנִים הָלְלוּם, טו וְהַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם מִשְׁבֵּט לְוִי. בְּגִי צִדִּיק, צִדִּיק הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָרִאשׁוֹן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, לָכֵן נִקְרָא עַל שְׁמוֹ. אֲשֶׁר שָׁמְרוּ וְגו', בְּפָסוּקִים שֶׁלִּפְנֵי זֶה אָמַר הַנְּבִיא שְׁאוֹתָם כֹּהֲנִים שֶׁהִקְרִיבוּ לַעֲבוֹדָה זָרָה לֹא יִגְשׁוּ לַעֲבוֹדַת הַקִּדְשׁוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ אָמַר שְׁאוֹתָם שְׁלֹא תַעֲזוּ יָשׁוּבוּ לְסִדֵּר עֲבוֹדָתָם. טז אֵל שְׁלַחְנִי לְשִׁרְתָּנִי, הוּא סְדוֹר לָחֵם הַפָּנִים שֶׁעַל הַשְּׁלַחֵן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. יז בְּבֹאֵם אֵל שַׁעְרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּשִׁיבֹאוּ הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים אֵל שַׁעְרֵי

לעבודת פנים ולא-יעלה עליהם צמר כי בפנים לא יעשו עבודה בשמחה בנדים שיש בהן צמר בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתה ובפנים בחלל הבית בין בחיל בבית קדש הקדשים: יח פארי מנגעות פשתים יהיו על-ראשם ומכנסים פשתים יהיו על-מתניהם לא יחגרו ביזע במקום שמועין: יט ובצאתם

הפתנים, מהעורה שלהם אלה-החצר החיצונה לא לעזרת נשים, כי אם אלה-החצר החיצונה אלה-העם והיא עזרת אנשים, יפשוטו את בגדיהם בגדי כהונה אשר-המה משרתם כם והניחו אותם בלשכת הקדש העומדים בתחומת החר ומפעל ולבשו הפתנים בגדים אחרים בגדי חול ולא-יקדשו את העם את בגדיהם בבגדיהם של הפתנים, בחשש אם יגעו בהן בני העם כאלו הם קדושים כמו הפתנים: כ וראשם שער ראשם לא יגלחו להעביר את כל השער ופרע לא ישלחו גידול שער לא ירבו פסום יכסמו את-ראשיהם ישוו את הנחות ולא יגלחו מכל וכל ולא ישלחו פרע: כא ויין לא-ישתו כל-כהן בין פתן גדול בין פתן הדיוט, בבואם אלה-החצר הפנימית הוא החיל: כב ואלמנה וגרושה לא-יקחו להם הפתנים הגדולים לנשים כי אם-בתולות מודע בית ישראל והאלמנה אשר-תהיה אלמנה מבחן והיא בת פתן, וגם בעלה הראשון היה פתן או יקחו: כג ואת עמי יורו ולמדו הפתנים להכדיל בין קדש לחל ובין-טמא לטהור יודיעם: כד ועל-ריב המה יעמדו למשפט במשפטי ישפטו ואת-משפטם יפסידו ואת-משפטם יפסידו ואת-משפטם יפסידו

החצר הפנימית, כלומר, שערי החיל, ולעומת קדש הקדשים נקרא כאן "החצר הפנימית". בגדי פשתים ולבשו, הם בגדי הלכן שבהן גדול לובש בשעת העבודות שעושה בפנים. ולא יעלה עליהם צמר, המעיל והאכנט, שהיה בהם צמר, לא ילבשם הפתן הגדול ביום הכפורים בעבודת פנים.

וביתה, ולפנים מן השערים האלו, דהינו בחיל ובקדש הקדשים. יח פארי פשתים, מנגעות עשויות מפשתן. ונקראו "פארי" על שם הכתוב "ומנגעות תעשה להם לכבוד ולתפארת" (שמות כח, מ), וגאמר "פארי המנגעות" (שמות לט, כח). לא יחגרו ביזע, לא יחגרו את האכנט במקום שמועין. לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאצליהם, אלא בגדר אצילי ידיהם (בגדר המרפק). יט אל החצר החיצונה אל העם, כשיצאו אל עזרת ישראל ששם מקום עמידת העם. יפשוטו את בגדיהם וגו', כמו שכתוב בתורה "ופשוט את בגדי הכהן אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם" (ויקרא טו, כג). ולבשו בגדים אחרים, ולבשו בגדי חל. ולא יקדשו את העם בבגדיהם, כדי שלא יתערבו עם העם בבגדי הפתנה הקדושים ויקבלו טמאה מנגיעה בבגדי העם. שאין בגדי חל טהורים אצל בגדי הקדש. כ וראשם לא יגלחו, שלא יגלחו להעביר את כל השער.

ופרע לא ישלחו, שלא ירבו לגדל שער, (יותר משלשים יום). פסום יכסמו את ראשיהם, כמו הכסמת שפדורה בשבלת, ראשו של זה בצד עקרו של זה, (זה מדבר בכהנים גדולים). כא כל פתן, בין פתן גדול בין פתן הדיוט. כב ואלמנה וגו', פתנים גדולים אסורים גם באלמנה, ונשאים רק בתולות. והאלמנה אשר תהיה אלמנה, אלמנה שתהיה רק אלמנה, אבל לא שתהיה חלוצה שמת בעלה בלא בנים וחלוצה נעל של אחי המת. ואף שאסור זה הוא מדרבנן, רמזה יחזקאל, שאסורה גם לכהן הדיוט. מבחן יקחו, מקצת פתנים מתרים באלמנה, דהינו פתן הדיוט. כג ואת עמי יורו, הפתנים ילמדו את העם, להכדיל בין קדש לחל וגו'. כד במשפטי ישפטו, הם ישפטו לפי משפטי התורה, ולא לפי אמדן דעתם. ואת תורותי וגו', התורות והחקים בדבר הקרבנות של

לדון דיני ממונות ונפשות במשפטי התורה ואת-תורותי ואת-חקתי הנהגים בכל-מועדי ה' בדבר הקרבנות ישמרו הם לעשותם ואת-שבתותי

עטרת מרים

שי למורא

יִקְדָּשׁוּ בְּדָבָר הַקְּרִבּוּת הַבָּאִים חֹכֶה לֵאמֹר: כֹּה וְאַל־מִתְּ אֲדָם לֹא יָבֹא לְמִמָּאָה אֶת עֲצָמוֹ כִּי אִם־לֵאב וְלֵאֵם וְלִבָּן וְלִבַּת לֹאֵח וּלְאַחֹת אֲשֶׁר־לֹא־הִיָּתָה לְאִישׁ וְיִמָּאֹ: כֹּה וְאַחֲרֵי טַהֲרָתוֹ אַחֵר פָּרִישְׁתוּ מִן הַמֵּת שְׂבַעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים וְיִזְכְּרוּ מִמֶּנּוּ שְׂבַעַת יָמִים:

הַמִּזְעָדִים וְהַשְׁבָּחוֹת. (כו) וְאַחֲרֵי טַהֲרָתוֹ, אַחֲרֵי שִׁיפָּרֵשׁ מִן הַמֵּת. (כז) וּבָיִום בּוֹאֵא אֶל הַקֹּדֶשׁ, כָּל כֹּהֵן שֶׁבָּא תַחֲלָה אֶל הַקֹּדֶשׁ לְהַתְחַנֵּךְ לְעִבּוּדָהּ. וְקָרִיב חַטָּאתוֹ, זוֹ עֲשִׂיִּית הָאִיפָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְרִיב, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב "זֶה קָרְבַּן אֶהְיֶה וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ" בַּיּוֹם הַמִּשְׁשׁ אוֹתוֹ,

עֲשִׂיִּית הָאִיפָה סֵלֶת מִנְחָה תָּמִיד, מִחֲצִיתָהּ בִּפְקָר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֶרֶב" (ויקרא ויג).

כֹּחַ) וְהִיָּתָה לָהֶם לְנַחֲלָה, הַכֹּהֲנָה תִּהְיֶה לָהֶם לְנַחֲלָה. אֲנִי נִחֲלָתָם, כְּלוּמָר, מוֹתֵר הַקְּרִבּוּת יִהְיֶה נִחֲלָתָם.

כִּט) הַמִּנְחָה וּגְו', כְּלוּמָר, שְׂרִי הַמִּנְחָה וכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּזְעָדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּכֹרֵי בָל, אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. וְכָל תְּרוּמָת בָּל וּגְו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מַעֲסָה (מִבְּצֶק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ, תִּפְרִישׁוּ חֶלֶק לַכֹּהֵן. לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרֶכֶה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֲלֹא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפִּי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת חַטָּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, הַצֶּרֶךְ לְהוֹחִידָם עַל שָׂאָר נִבְלוֹת וּמִרְפּוֹת.

כִּט) הַמִּנְחָה וּגְו', כְּלוּמָר, שְׂרִי הַמִּנְחָה וכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּזְעָדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּכֹרֵי בָל, אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. וְכָל תְּרוּמָת בָּל וּגְו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מַעֲסָה (מִבְּצֶק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ, תִּפְרִישׁוּ חֶלֶק לַכֹּהֵן. לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרֶכֶה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֲלֹא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפִּי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת חַטָּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, הַצֶּרֶךְ לְהוֹחִידָם עַל שָׂאָר נִבְלוֹת וּמִרְפּוֹת.

כִּט) הַמִּנְחָה וּגְו', כְּלוּמָר, שְׂרִי הַמִּנְחָה וכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּזְעָדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּכֹרֵי בָל, אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. וְכָל תְּרוּמָת בָּל וּגְו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מַעֲסָה (מִבְּצֶק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ, תִּפְרִישׁוּ חֶלֶק לַכֹּהֵן. לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרֶכֶה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֲלֹא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפִּי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת חַטָּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, הַצֶּרֶךְ לְהוֹחִידָם עַל שָׂאָר נִבְלוֹת וּמִרְפּוֹת.

כִּט) הַמִּנְחָה וּגְו', כְּלוּמָר, שְׂרִי הַמִּנְחָה וכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּזְעָדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּכֹרֵי בָל, אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. וְכָל תְּרוּמָת בָּל וּגְו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מַעֲסָה (מִבְּצֶק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ, תִּפְרִישׁוּ חֶלֶק לַכֹּהֵן. לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרֶכֶה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֲלֹא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפִּי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת חַטָּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, הַצֶּרֶךְ לְהוֹחִידָם עַל שָׂאָר נִבְלוֹת וּמִרְפּוֹת.

כִּט) הַמִּנְחָה וּגְו', כְּלוּמָר, שְׂרִי הַמִּנְחָה וכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּזְעָדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּכֹרֵי בָל, אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. וְכָל תְּרוּמָת בָּל וּגְו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מַעֲסָה (מִבְּצֶק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ, תִּפְרִישׁוּ חֶלֶק לַכֹּהֵן. לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרֶכֶה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֲלֹא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפִּי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת חַטָּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, הַצֶּרֶךְ לְהוֹחִידָם עַל שָׂאָר נִבְלוֹת וּמִרְפּוֹת.

כִּט) הַמִּנְחָה וּגְו', כְּלוּמָר, שְׂרִי הַמִּנְחָה וכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּזְעָדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּכֹרֵי בָל, אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. וְכָל תְּרוּמָת בָּל וּגְו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מַעֲסָה (מִבְּצֶק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ, תִּפְרִישׁוּ חֶלֶק לַכֹּהֵן. לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרֶכֶה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֲלֹא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפִּי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת חַטָּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, הַצֶּרֶךְ לְהוֹחִידָם עַל שָׂאָר נִבְלוֹת וּמִרְפּוֹת.

כִּט) הַמִּנְחָה וּגְו', כְּלוּמָר, שְׂרִי הַמִּנְחָה וכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּזְעָדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּכֹרֵי בָל, אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. וְכָל תְּרוּמָת בָּל וּגְו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מַעֲסָה (מִבְּצֶק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ, תִּפְרִישׁוּ חֶלֶק לַכֹּהֵן. לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרֶכֶה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֲלֹא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפִּי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת חַטָּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, הַצֶּרֶךְ לְהוֹחִידָם עַל שָׂאָר נִבְלוֹת וּמִרְפּוֹת.

כִּט) הַמִּנְחָה וּגְו', כְּלוּמָר, שְׂרִי הַמִּנְחָה וכו'. וְכָל חֶרֶם, וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּזְעָדִים לַכֹּהֲנִים. (ל) כָּל בְּכֹרֵי בָל, אֵלּוּ הַבְּכֹרִים. וְכָל תְּרוּמָת בָּל וּגְו', וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחֵיב בְּתְרוּמָה. וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם, חֶלֶק רֹאשׁוֹן מַעֲסָה (מִבְּצֶק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ, תִּפְרִישׁוּ חֶלֶק לַכֹּהֵן. לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה אֶל בֵּיתְךָ, כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרֶכֶה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יִחַסֵּר לָךְ, אֲלֹא עוֹד יוֹסִיף. (לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים, לִפִּי שֶׁהִתְרָה לָהֶם מִלִּיקַת חַטָּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נִבְלָה וּמִרְפָּה, הַצֶּרֶךְ לְהוֹחִידָם עַל שָׂאָר נִבְלוֹת וּמִרְפּוֹת.

תּוֹרָתִי וְאַתְּ־חֻקְתִּי בְּכָל־מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ

וְאַתְּ־שִׁבְתוֹתִי יִקְדָּשׁוּ: כֹּה וְאַל־מִתְּ

אֲדָם לֹא יָבֹא לְמִמָּאָה כִּי אִם־לֵאב

וְלֵאֵם וְלִבָּן וְלִבַּת לֹאֵח וּלְאַחֹת אֲשֶׁר־

לֹא־הִיָּתָה לְאִישׁ וְיִמָּאֹ: כֹּה וְאַחֲרֵי

טַהֲרָתוֹ שְׂבַעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ:

כֹּה וּבָיִום בּוֹאֵא אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הַחֹצֵר

הַפְּנִימִית לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ יִקְרִיב חַטָּאתוֹ

נֹאֵם אֲדֹנִי יְיָהוָה: כֹּה וְהִיָּתָה לָהֶם

לְנַחֲלָה אֲנִי נִחֲלָתָם וְאַחֲזָה לֹא־תִתְּנוּ

לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזָּתָם: כֹּה הַמִּנְחָה

וְהַחַטָּאת וְהָאֲשֵׁם הַמָּה יֹאכְלוּם וְכָל־

חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: לֹא־רֹאשִׁית

כָּל־בְּכֹרֵי כָּל וְכָל־תְּרוּמַת כָּל מִכָּל

תְּרוּמָתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֹאשִׁית

עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהֵנִיחַ בְּרֶכֶה

אֶל־בֵּיתְךָ: לֹא כָּל־נִבְלָה וּמִרְפָּה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא

יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל

דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּפֶה גֵרׇם לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה:
לכתחילה יום חמישי י"א אייר, בדיעבד מוצש"ק י"ג אייר

אגרות קודש

ב"ה, ט' אייר, תשכ"ד
ברוקלין, נ.י.

מר יעקב שי' כהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ג בניסן, שנתקבל באיחור קצת.

ופותחין בברכה ותודה על הפ"ש מביקורו בלונדון.

ובהמשך לשיחתנו, וכן לתוכן מכתבו זה, הנה אחד מעסקני החינוך החב"דים הוא מר שמואל
שי' חפר, מנהל בי"ס מקצועי וסמינר בכפר חב"ד, ואנשי משפחתו הכירו (להבדיל מחל"ח) את אחי
ע"ה עוד ברוסיה ולאחרי זה באה"ק ת"ו. זאת אומרת שמתאים מר חפר שי' מכל הנקודות להשתתף
בחגיגת הנחת אבן הפינה.

ויהי רצון - וזהו העיקר כמובן - שהנחת אבן הפינה לבנין התלמוד תורה תהי' בשעה טובה
ומוצלחת, טובה ומוצלחת על פי תורה, רצוני לומר שבבנין זה יחונכו בני ישראל על פי הוראת תורתנו
הנצחית, תורה הקדושה וביחד עם זה תורת חיים, כולל גם החיים בעולמנו הזה, תלמוד תורה המביא
לידי מעשה קיום המצוות בחיי היום יום, מצוות התורה עליהן נאמר וחי בהם. שאם בכל התקופות
והמקומות הדברים אמורים, על אחת כמה וכמה בתקופתנו זו ובדור זה אשר נבוכים הם בדרכם
בחיים וזקוקים לאמת בלתי פשרית, אמת נצחית, ובפרט בארץ אשר בפי כל עמי תבל ארץ הקדש
יקרא לה.

בכבוד ובברכה בכל האמור ולבשורות טובות.

לוח זמנים לשבת פרשת אמור בחו"ל (בהר באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:45	05:41	08:31	08:28	09:09	09:08	10:20	10:19	19:30	19:34	19:58	20:03	19:13	20:14
חיפה (ק)	05:41	05:37	08:27	08:25	09:07	09:05	10:18	10:17	19:35	19:40	20:01	20:06	19:09	20:18
ירושלים (ק)	05:42	05:39	08:28	08:26	09:07	09:05	10:18	10:17	19:34	19:38	19:58	20:02	18:58	20:14
תל אביב (ק)	05:43	05:40	08:29	08:27	09:08	09:07	10:19	10:18	19:32	19:36	20:00	20:05	19:16	20:17
נוסטריה, וינה (ק)	05:15	05:08	08:00	07:54	09:01	08:58	10:19	10:17	20:28	20:35	21:08	21:17	20:16	21:34
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:13	07:18	09:05	09:07	09:43	09:46	10:35	10:37	17:20	17:16	17:49	17:45	16:59	17:57
אוקראינה, אודסה (ק)	05:23	05:17	08:10	08:05	09:07	09:03	10:24	10:22	20:24	20:31	21:03	21:11	20:12	21:27
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:50	04:43	07:36	07:29	08:36	08:32	09:54	09:51	20:01	20:09	20:41	20:50	19:50	21:07
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:59	04:52	07:45	07:38	08:46	08:42	10:04	10:02	20:14	20:22	20:54	21:03	20:02	21:21
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:18	05:10	08:01	07:53	09:08	09:04	10:27	10:25	20:46	20:54	21:29	21:39	20:35	21:58
אוקראינה, קייב (ק)	05:10	05:02	07:53	07:44	09:00	08:57	10:20	10:17	20:40	20:48	21:23	21:32	20:28	21:52
איטליה, מילאנו (ק)	05:53	05:46	08:40	08:35	09:34	09:31	10:51	10:49	20:50	20:57	21:25	21:32	20:38	21:48
אקוואדור, קיטו (ח)	06:07	06:07	08:37	08:37	09:07	09:07	10:09	10:10	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:47
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:41	07:45	09:37	09:39	10:13	10:16	11:07	11:08	18:00	17:56	18:28	18:24	17:39	18:35
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:47	08:52	10:32	10:34	11:12	11:15	12:03	12:05	18:36	18:31	19:08	19:03	18:14	19:15
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:52	05:48	08:40	08:37	09:26	09:23	10:40	10:38	20:14	20:19	20:46	20:52	20:00	21:05
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:38	05:33	08:26	08:23	09:13	09:11	10:28	10:26	20:06	20:12	20:40	20:46	19:53	21:00
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:39	05:34	08:27	08:23	09:14	09:11	10:28	10:27	20:07	20:13	20:40	20:47	19:54	21:01
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:10	06:05	08:58	08:54	09:48	09:45	11:03	11:01	20:47	20:53	21:22	21:29	20:34	21:43
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:28	06:25	09:13	09:11	09:51	09:49	11:01	11:00	20:09	20:13	20:36	20:40	19:54	20:51
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:50	05:47	08:37	08:34	09:17	09:16	10:29	10:28	19:47	19:51	20:16	20:21	19:32	20:33
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:35	06:32	09:18	09:17	09:54	09:53	11:03	11:03	20:00	20:03	20:26	20:30	19:45	20:41
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:33	05:27	08:21	08:17	09:08	09:06	10:23	10:21	20:04	20:10	20:38	20:44	19:51	20:58
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:03	05:58	08:51	08:47	09:38	09:35	10:52	10:51	20:30	20:36	21:03	21:09	20:17	21:23
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:30	05:25	08:18	08:14	09:07	09:04	10:21	10:20	20:04	20:10	20:39	20:45	19:51	21:00
בוליביה, לה-פס (ח)	06:49	06:51	09:06	09:06	09:37	09:38	10:35	10:36	18:09	18:08	18:33	18:32	17:50	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:51	05:43	08:32	08:23	09:43	09:39	11:03	11:01	21:27	21:36	22:11	22:21	21:16	22:41
בלגיה, בריסל (ק)	05:53	05:45	08:35	08:26	09:44	09:40	11:04	11:01	21:26	21:34	22:10	22:19	21:15	22:39
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:34	06:37	08:44	08:45	09:16	09:18	10:13	10:14	17:37	17:34	17:57	17:55	17:17	18:05
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:21	06:23	08:31	08:33	09:04	09:05	10:01	10:02	17:21	17:19	17:47	17:45	17:01	17:55
בריטניה, לונדון (ק)	05:08	05:00	07:48	07:48	09:01	08:57	10:21	10:18	20:48	20:57	21:31	21:41	20:41	22:02
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:08	04:59	07:40	07:20	09:05	09:00	10:27	10:24	21:04	21:13	21:52	22:03	20:57	22:26
גרמניה, ברלין (ק)	05:10	05:01	07:47	07:34	09:05	09:00	10:26	10:23	20:58	21:07	21:43	21:54	20:48	22:15
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:39	05:31	08:22	08:14	09:28	09:25	10:48	10:45	21:06	21:14	21:48	21:58	20:55	22:17
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:39	06:42	08:46	08:47	09:19	09:21	10:15	10:16	17:35	17:33	17:54	17:52	17:15	18:02
הודו, מומבאי (ח)	06:04	06:02	08:44	08:43	09:17	09:17	10:25	10:24	19:06	19:08	19:31	19:34	18:50	19:44
הודו, פונה (ח)	06:01	05:59	08:41	08:40	09:14	09:13	10:21	10:21	19:01	19:04	19:26	19:29	18:45	19:39
הונגריה, בודפשט (ק)	05:06	04:59	07:53	07:46	08:51	08:48	10:09	10:07	20:14	20:22	20:54	21:02	20:03	21:19
טורקיה, איסטנבול (ק)	05:42	05:37	08:30	08:26	09:18	09:15	10:32	10:31	20:12	20:17	20:45	20:52	19:58	21:06
יוון, אתונה (ק)	06:15	06:10	09:02	08:59	09:46	09:44	10:59	10:58	20:29	20:34	21:00	21:06	20:15	21:19
מולדובה, קישינב (ק)	05:29	05:22	08:16	08:10	09:13	09:10	10:31	10:28	20:34	20:41	21:13	21:21	20:22	21:38

לוח זמנים לשבת פרשת אמור בחו"ל (בהר באה"ק) בערים שונות בעולם רלט

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:00	05:59	08:41	08:40	09:14	09:14	10:22	10:21	19:04	19:07	19:29	19:32	18:48	19:42
ניו-זילנד, קרייטטצ'רץ' (ח)	07:42	07:49	09:18	09:21	10:02	10:05	10:51	10:53	17:09	17:03	17:43	17:38	16:46	17:51
נפאל, קטמנדו (ח)	05:14	05:12	07:59	07:57	08:35	08:34	09:45	09:44	18:46	18:49	19:13	19:17	18:31	19:28
סינגפור, סינגפור (ח)	06:56	06:56	09:26	09:26	09:56	09:56	10:59	10:59	19:06	19:07	19:30	19:30	18:49	19:39
פולין, ורשא (ק)	04:41	04:32	07:19	07:07	08:35	08:31	09:55	09:53	20:25	20:34	21:11	21:22	20:15	21:43
פרו, לימה (ח)	06:18	06:19	08:39	08:39	09:09	09:10	10:09	10:10	17:51	17:50	18:15	18:14	17:32	18:24
צרפת, ליון (ק)	06:09	06:03	08:56	08:51	09:51	09:48	11:08	11:06	21:06	21:13	21:43	21:51	20:54	22:07
צרפת, פריז (ק)	06:08	06:01	08:53	08:46	09:56	09:52	11:14	11:12	21:28	21:36	22:07	22:16	21:17	22:34
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:43	05:42	08:15	08:15	08:46	08:46	09:49	09:49	18:03	18:04	18:26	18:27	17:46	18:37
קנדה, טורונטו (ק)	05:52	05:46	08:40	08:35	09:31	09:28	10:47	10:45	20:39	20:46	21:12	21:19	20:27	21:34
קנדה, מונטריאול (ק)	05:23	05:17	08:10	08:05	09:05	09:02	10:22	10:20	20:20	20:27	20:56	21:04	20:08	21:20
קפריסין, לרנקה (ק)	05:42	05:38	08:29	08:26	09:10	09:08	10:22	10:21	19:42	19:47	20:12	20:17	19:28	20:29
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:49	04:39	07:07	06:53	08:49	08:44	10:12	10:09	20:57	21:07	21:48	22:01	20:48	22:26
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:18	04:07	06:26	06:26	08:20	08:15	09:44	09:40	20:39	20:50	21:29	21:42	20:30	22:09
רוסיה, ורסטוב על-הדון (ח)	04:45	04:38	07:31	07:25	08:29	08:26	09:47	09:45	19:51	19:58	20:30	20:38	19:39	20:55
שווייץ, ציריך (ק)	05:49	05:42	08:35	08:29	09:34	09:30	10:51	10:49	21:01	21:09	21:35	21:44	20:49	22:01
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:52	05:50	08:29	08:29	09:01	09:01	10:07	10:07	18:38	18:39	19:02	19:04	18:21	19:13

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התווידויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00526
15/05/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

